

06-07 листопада 2025

Хмельницький

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

PROFESIONAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Матеріали доповідей
XIII міжнародної науково-практичної конференції
(в двох частинах)

ЧАСТИНА І

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України
Хмельницький національний університет
Інститут професійної освіти НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Наукове педагогічне товариство «Польща-Україна»
Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Республіка Польща)
Академія прикладних наук Стефана Баторія (Республіка Польща)
Люблінська політехніка (Республіка Польща)
Сілезька академія (Республіка Польща)
Братиславський університет економіки і менеджменту (Словацька Республіка)

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

PROFESIONAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Матеріали доповідей
XIII міжнародної науково-практичної конференції
(в двох частинах)

Частина I

06-07 листопада 2025 р.

Хмельницький

*Рекомендовано до друку рішенням науково-технічної ради
Хмельницького національного університету,
протокол № 10 від 24.10.2025*

Представлено матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Висвітлено теоретико-методологічні засади і особливості професійного становлення та розвитку особистості; кар'єрного розвитку та підприємницької активності в умовах воєнного стану і повоєнної відбудови України; теоретичні й методичні основи підготовки вчителя трудового навчання і технологій, педагога професійного навчання, андрагога, інших фахівців сфери професійної освіти; напрями модернізації професійної освіти в контексті викликів індустрії та суспільства 5.0; проблеми і перспективи реалізації концепції Нової української школи; цифровізацію освітнього процесу та розвиток педагогічної і мистецької освіти в умовах цифрового суспільства; вітчизняний і зарубіжний досвід забезпечення якості професійної та вищої освіти; професійну освіту і навчання різних категорій дорослого населення в контексті неформальної освіти та сучасного ринку праці.

Матеріали подані мовою оригіналу в авторській редакції. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновків відповідають автори.

Редакційна колегія:

Ничкало Н. Г., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України (академік);
Радкевич В. О., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України (академік);
Базиль Л. О., д-р пед. наук, доц.; **Матюх С. А.**, канд. екон. наук, доц.;
Андрощук І. В., д-р. пед. наук, проф.; **Андрощук І. П.**, д-р. пед. наук, проф.;
Самборська О. В. канд. пед. наук, доц.; **Герніченко І. І.**, канд. пед. наук, доц.

Відповідальний за випуск:

Ничкало Н. Г., д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України

Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи = Profesional Development of Personality: Problems and Perspectives : матеріали доп. XIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 06–07 листоп. 2025 р.: у 2 ч. / М-во освіти і науки України [та ін.]; / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, І. В. Андрощук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2025.

Ч. 1. – 2025. – 318 с. – Текст укр., англ., пол. – Бібліогр. в кінці ст.

Ч. 2. – 2025. – 210 с. – Текст укр., англ., пол. – Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 978-966-330-455-7

Адресовано науковцям, науково-педагогічним і педагогічним працівникам закладів загальної середньої, професійної(професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти, аспірантам і здобувачам вищої освіти, які досліджують проблеми професійного становлення особистості.

УДК 378.14:159.923

ЗМІСТ

Ничкало Нелля

Прогресивні ідеї і філософсько-педагогічні дії – джерело наукового поступу 15

ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Пунда Олександр

Формування мережі старшої профільної школи: регіональні особливості та виклики.....18

Матюх Сергій

Заклади вищої освіти Хмельницької області: проблеми та перспективи.....19

Chalas Krystyna, Jęczeń Jarosław

Godność człowieka i wynikające z niej zobowiązania w kształceniu przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych – perspektywa personalistyczna.....22

Janicka-Panek Teresa

Kierunki zmian w europejskich i polskich kompetencjach kluczowych a zadania nauczycieli wychowania przedszkolnego w Polsce.....30

Радкевич Валентина

Реформа професійної освіти в Україні:
від нового законодавства до гармонізації з європейськими стандартами та повоєнної відбудови.....33

Тітова Олена

Критерії ефективності технологій розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів.....36

Zheliaskov Vasyl

Foreign language communicative competences
of a future navy specialist as a component of his/her professional development.....37

Шевчук Людмила

Ключові аспекти професійного розвитку педагогів у Законі України «Про професійну освіту».....38

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Андрєєва Любов

Інтеграція загальноосвітніх дисциплін у професійно спрямований освітній процес.....43

Аніщенко Вікторія

Інформаційно-комунікативна компетентність викладача
як чинник впливу на рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.....44

Байзан Ольга

Сучасні підходи до розвитку креативності здобувачів освіти у ліцеях.....45

Баранчук Олег

Методичні підходи до формування цифрової компетентності здобувачів освіти.....47

Батіщев Микола

Комікс як засіб візуалізації навчальної інформації на уроках технологій.....49

Бідюк Дмитро

Арттерапевтичний потенціал хореографії
як педагогічний засіб подолання стресових станів у дітей і дорослих.....50

Бідюк Наталя

Педагогічна фасилітація розвитку лідерського потенціалу майбутніх учителів іноземних мов.....51

Білець Наталія Розвиток критичного мислення учнів засобами аналізу технологічних процесів.....	52
Білик Віктор Створення інтерактивних навчальних посібників для підготовки кваліфікованих токарів.....	53
Бородій Тетяна Використання цифрових інтерактивних онлайн-платформ на уроках технології: переваги та виклики.....	55
Валігура Юрій Методика інтеграції знань з технологій та інформатики у процесі виконання творчих учнівських проєктів.....	56
Вовк Валерія Методика викладання технологій в умовах змішаного навчання.....	57
Вовк Мирослава, Грищенко Юлія Можливості оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів.....	59
Водяна Оксана Інтерактивні методи навчання при викладанні історії.....	60
Вознюк Олексій Роль неформальної освіти у професійному становленні майбутнього педагога професійного навчання.....	61
Годун Петро Мозаїчні техніки обробки деревини як засіб розвитку креативності учнів на уроках технологій.....	62
Гоменюк Дмитро Здобуття робітничої професії як один із факторів становлення особистості.....	64
Гринчак Василь Формування термінологічної грамотності здобувачів освіти під час теоретично-професійної підготовки.....	65
Грищенко Лариса, Горінчой Родіон Проектна діяльність як форма партнерської взаємодії вчителя технологій та здобувачів освіти.....	66
Діденко Ростислав Рекомендації майбутнім фахівцям міжнародних відносин щодо роботи в системі стратегічних комунікацій.....	68
Дробинюк Василь Формування підприємницьких умінь учнів засобами цифрових технологій у процесі проєктної діяльності на уроках технологій.....	69
Жвава Ольга Етноорієнтований складник у підготовці педагогів професійного навчання.....	70
Заворотинський Артур, Лопишук Володимир Методика організації навчання технологій на засадах інтегрованого підходу.....	72
Залужна Алла, Макух Дмитро Професійне самовизначення особистості у психолого-педагогічному дискурсі «Я-концепції».....	73
Ігнатенко Орест Методика використання технології декупажу в освітньому процесі.....	74
Ісакова Василина Проектування навчального посібника як дидактична проблема.....	75

Клюд Олена Освіта впродовж життя як стратегічний ресурс сучасної економіки.....	76
Козловська Аліна Педагогічний дизайн сучасного уроку виробничого навчання.....	78
Козловський Руслан Організаційно методична підтримка підготовки майбутніх менеджерів промислових підприємств до самоменеджменту у професійній діяльності.....	79
Комашко Вікторія Соціально-комунікативна компетентність фахівця як умова модернізації професійної освіти.....	80
Красильников Сергій, Бобров Назар Формування змісту навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології» для бакалаврів професійної освіти.....	82
Красильников Сергій, Шипко Артем Методичні аспекти викладання дисципліни «Організація і управління дорожнім рухом».....	83
Красильникова Ганна, Шнядковські Маріуш, Красильников Сергій Академічна доброчесність учасників освітнього процесу як базовий принцип вищої освіти.....	84
Кручек Вікторія Сучасні підходи до вдосконалення змісту професійно-практичної підготовки фахівців будівельної освіти.....	86
Кузьмич Давид Педагогічні умови ефективного розвитку екологічної культури майбутніх учителів технологій.....	87
Лепкий Роман Конкурентоздатність фахівця: філософський, економічний і психолого-педагогічний аспекти.....	89
Літвін Іван Підвищення кваліфікації майстра виробничого навчання: законодавчий аспект.....	90
Лопатовський Віктор Законодавчі і нормативно-правові зміни у сфері вищої освіти та їх вплив на діяльність закладів вищої освіти.....	92
Ляпун Олександр Роль практико-орієнтованого навчання у формуванні навчальних компетенцій учнів ліцею.....	94
Макарчук Віктор Організаційно-методичні засади формування підприємливості у здобувачів вищої освіти.....	95
Мечнік Лариса Проектування індивідуальної траєкторії професійного становлення майбутніх педагогів на основі компетентнісного підходу під час занять зарубіжної літератури.....	96
Михайлов Сергій Формування фахівців автомобільної галузі в умовах циркулярної економіки.....	97
Мороз Вікторія Формування підприємницької компетентності учнів у процесі виготовлення та реалізації авторських виробів.....	98
Оніщук Богдана Використання технології «скрапбукінг» в освітньому процесі: методичний аспект.....	100
Опаріна Аліна Точки перетину та особливості траєкторій розвитку інклюзивної освіти у закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти.....	101

Павленко Тетяна

Психологічна стійкість та «професійна рефракція» особистості в умовах посттравматичного зростання. Аналіз кар'єрних траєкторій ветеранів і внутрішньоопереміщених осіб ...102

Павловський Юрій

Професійна підготовка педагогів професійного навчання у галузі транспорту в умовах сучасних викликів.....103

Пасічник Іван

Педагогічне моделювання як метод дослідження процесу формування екологічної культури майбутніх медичних фахівців.....104

Пелех Олена

Теоретичні засади методики викладання української літератури для дітей у процесі фахової підготовки вчителя початкової школи.....106

Плачинда Тетяна

Рефлексія та самостійна діяльність як умови професійного становлення особистості.....107

Подлевська Неля

Мовна особистість майбутнього філолога у міжкультурній комунікації.....108

Процанін Наталія

Засоби наочності на уроках технологій у вивченні модуля «Швейна справа».....110

Рашидова Світлана

Інформаційно-аналітичний супровід підготовки педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі в умовах цифровізації освіти.....110

Романюк Катерина

Створення багатопланових зображень у техніці «Вовняної акварелі».....112

Савельєв Микола

Оновлення змісту підготовки вчителя технологій у контексті реалізації концепції Нової української школи.....113

Сиволап Данило

Проектування процесу формування професійної культури майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку.....114

Сірик Дмитро

Інтеграція теоретичної та практичної підготовки у формуванні професійної культури майбутніх юристів.....115

Соленцова Галина

Формування навичок самостійної роботи учнів у системі професійної освіти як запорука підвищення якості професійної освіти.....116

Соломянюк Володимир

Формування ключових компетентностей учнів на уроках технологій в умовах особистісно-орієнтованого навчання.....117

Срібна Юлія, Перерва Владислав

Впровадження інформаційних технологій у сучасній технологічній освіті старших класів.....118

Сурков Максим

Професійний розвиток особистості вчителя технологій у контексті цифрової компетентності.....120

Тамозьська Ірина

Ділова комунікація в управлінні закладом освіти.....121

Тарчинський Олексій, Красильникова Ганна

Значення soft skills у професійній діяльності робітників автотранспортного профілю.....123

Терещук Олена

Майстер-клас як форма проведення уроку виробничого навчання
при підготовці кваліфікованих робітників з професії «Кухар».....124

Титаренко Валентина, Сухіцький Ігор

Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти
до використання цифрових технологій.....125

Титаренко Валентина, Терентьєва Оксана

Професійна підготовка вчителів технологій і педагогів професійного навчання
в умовах сучасних викликів.....126

Титарчук Олександр

Штучний інтелект як інноваційний інструмент у фізичному вихованні: від теорії до практики.....127

Ткачук Валерій

Методична компетентність інструкторів навчальних підрозділів
як умова ефективної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України.....129

Фастов Іван

Значення компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх вчителів.....130

Хмарук Анастасія

Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технології.....132

Царьова Євеліна

Assessing pedagogical competence in ukrainian vocational colleges:
theoretical principles for wartime and postwar contexts.....133

Цісарук Ірина

Професійне самовизначення студентської молоді в умовах трансформації освітнього середовища.....134

Шалапко Влада

Nielegalna migracja a problematyka handlu ludźmi.....136

Черничинець Юлія

Використання інформаційно-комунікаційних ресурсів на уроках технологій
у профільній середній освіті під час вивчення модуля «Українська народна вишивка».....139

Чмир Віктор

Реконцептуалізація інженерного дискурсу в епоху штучного інтелекту.....139

Jadczak Katarzyna

Perspektywy rozwoju kształcenia i doskonalenia zawodowego na podstawie
koncepcji powołania 120 branżowych centrów umiejętności (bcu) w Polsce.....141

Ятчук Марія

Професійно-психологічний тренінг самопізнання православних священників.....142

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ І СУСПІЛЬСТВА 5.0**Базилівська Катерина**

Основні детермінанти формування професійно-термінологічної компетентності
майбутніх фахових молодших бакалаврів із агроінженерії.....144

Бєсєдін Павло

Готовність фахових молодших бакалаврів з соціальної роботи
до професійної діяльності з ветеранами військової служби: сучасний стан.....145

Бойко Владислав

Цифрові освітні технології у викладанні графічних дисциплін
здобувачам вищої освіти будівельних спеціальностей.....147

Борилюк Марія

Інноваційні дидактичні підходи підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної освіти 148

Бохонько Євген

Професійний розвиток викладачів інженерних спеціальностей в умовах цифрової трансформації освіти 151

Брух Оксана

Маркетингові цифрові інструменти у забезпеченні якості фахової та вищої освіти 152

Буянська Лариса

Стан та тенденції ринку праці Хмельницької області: за результатами опитування роботодавців 153

Герлянд Тетяна

Основні напрями реалізації потенціалу енергоефективності у професійній підготовці майбутніх спеціалістів будівельної галузі 155

Гуменна Лідія

Проблемне навчання як стратегія стимулювання пізнавальної ініціативи в сучасній освіті 156

Гуржій Андрій, Пригодій Микола

Інноваційні цифрові рішення у підготовці фахівців для індустрії 5.0 158

Доценко Інна

Модернізація системи вищої освіти в умовах глобалізаційних викликів та цифрової трансформації суспільства 159

Дражниця Олена

Кваліфікаційний розрив між рівнем кваліфікації випускників закладів професійної освіти та очікуваннями ринку праці 161

Дрозіч Ірина

Екологічна складова професійної освіти як основа формування виробничої культури майбутніх фахівців 162

Загіка Олена, Кочаток Наталія

Реалізація принципів сталого розвитку як чинник підвищення якості професійної освіти 164

Загородня Олена

Дидактичні засади навчання різних категорій дорослого населення для сучасного ринку праці 165

Каленський Андрій

Принципи формування енергетичної компетентності майбутніх фахівців будівельної галузі 167

Коломійчук Світлана

Розвиток соціальної взаємодії закладів професійної освіти з роботодавцями 168

Костючик Андрій

Поетапна методика формування економічної компетентності майбутніх фахівців-фермерів 170

Кравченко Юлія, Бондаренко Тетяна

Цифрові засоби відкритої науки й освіти в інформаційно-аналітичному супроводі професійного розвитку педагогічних працівників 171

Красильников Сергій, Мельник Артем

Використання технології 8n у квазіпрофесійній діяльності майбутніх педагогів професійного навчання автотранспортного профілю 173

Кулик Євген, Колінченко Владислав, Кондор Маріанна

Формування проєктної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання в контексті сталого розвитку 175

Кушнір Вадим

Навігація та управління контентом на цифровій платформі професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі.....176

Кузьмук Іван

Компетентнісний підхід у формуванні професійної культури дизайнерів видавничо-поліграфічної галузі.....177

Левицький Остап

Розвиток правової культури майбутніх менеджерів туристичної галузі.....179

Лисак Віктор

Вплив штучного інтелекту на освітній процес: перспективи застосування та етичні дилеми.....180

Майборода Людмила

Професійна підготовка фахівців зеленого будівництва для сталого розвитку.....182

Маниленко Андрій

Дидактичне проєктування навчального посібника з технічного обслуговування трансмісії автомобілів як спосіб модернізації професійної освіти.....183

Наглий Дмитро

Кейс-метод як ефективний інструмент оцінювання якості професійної підготовки майбутніх економістів.....184

Натеса Денис

Розвиток правової культури педагогів закладів професійної освіти будівельної галузі 186

Неміров Дмитро

Дуальна освіта як важливий чинник розвитку компетентностей педагогів професійного навчання автотранспортного профілю.....187

Овчарук Володимир

Проектний метод у розвитку творчого потенціалу майбутніх суднових механіків у фахових коледжах.....188

Оришанський Леонід

Вплив зовнішніх викликів і чинників на трансформацію системи вітчизняної професійної освіти.....190

Пащенко Тетяна

Технології майбутнього: енергоощадні практики у професії будівельника.....192

Пригодій Микола

Цифрові платформи професійної підготовки як інструмент впровадження мікрокваліфікацій та цифрових бейджів в освіті.....193

Пятничук Тетяна

Інноваційні методики дослідження енергетичної ефективності будівництва в закладах професійної освіти.....195

Ростока Марина

Інформаційно-аналітичний супровід проєктування бази знань цифрових освітніх ресурсів.....196

Сауся Ігор, Срібна Юлія

Особливості освітньої діяльності вчителя технологій закладу профільної середньої освіти.....197

Свиридюк Віталій

Використання сучасних будівельних матеріалів у професійній підготовці майбутніх фахівців.....199

Смирнова Ірина, Житомирська Тетяна

Європейський дослідницький простір як каталізатор реформ: модернізація науки та вищої освіти в Україні.....202

Стрілецький Володимир

Використання симуляційних програм та бізнес-ігор у професійній підготовці майбутніх менеджерів.....203

Субіна Оксана	
Особливості оцінювання якості практичної підготовки фахівців будівельної галузі	205
Тимошук Галина	
Інноваційна діяльність методиста закладу професійної освіти в умовах змін	206
Фурманчук Галина	
Роль природничо-екологічних центрів у формуванні ключових компетентностей здобувачів освіти	208
Чуйкова Оксана	
Ефективність цифрових платформ у професійній підготовці робітників машинобудівної галузі	210
Шустик Ігор	
Екологічна компетентність як провідний складник професійного становлення майбутніх медичних сестер	211
Ямковий Олександр	
Сучасні підходи та технології професійної підготовки студентів	212
ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ Й КОНСУЛЬТУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ З КАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА	
Байдулін Валерій	
Аспекти інформатизації кар'єрного зростання майбутніх спеціалістів та молодих підприємців	214
Базиль Людмила	
Нормативно-правове забезпечення діяльності центрів кар'єри в сучасних умовах	215
Бондар Віталій	
Професійний саморозвиток учителів фізичного виховання в умовах неформальної освіти	217
Ваніна Наталія	
Система професійної орієнтації	219
Великожон Владислав	
Модель підготовки майбутніх бакалаврів з графічного дизайну до підприємницької діяльності	220
Гриценко Інна	
Особливості професійної орієнтації і консультування з кар'єри студентів закладів фахової передвищої освіти	222
Закатнов Дмитро	
Підготовка учнівської молоді до вибору робітничих професій: зарубіжний досвід	224
Кирилюк Інна, Сидоренко Тетяна	
Розвиток підприємницької компетентності студентів закладів професійної освіти: впровадження програм «Компанія» та «Фінансова грамотність» від Junior Achievement	226
Корєхов Артем	
Роль професійної орієнтації у розвитку кар'єрної та підприємницької компетентності майбутніх автомеханіків	227
Крячек Олександр	
Проектування моделі розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства у процесі професійної підготовки	229
Максимчук Анжела, Дзьобань Катерина	
Профінансування та підтримка особистості у кар'єрному й підприємницькому становленні	230

Орлов Валерій

Формування кар'єрних орієнтацій здобувачів професійної освіти
для повоєнного відновлення України.....232

Пташка Тетяна

Роль кар'єрного консультанта у професійному розвитку особистості.....233

Сиско Наталія

Діагностування і профілактика вигорання психологів закладів професійної освіти.....235

Смалюк Алла

Особливості функціонування центрів кар'єри в сучасних умовах.....236

Фурман Анжела

Сучасні методи формування кар'єрної компетентності студентів закладів професійної освіти.....238

ПЕДАГОГІЧНА І МИСТЕЦЬКА ОСВІТА У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ**Артюшенко Володимир**

Трансформація професійної підготовки в енергетичному секторі економіки:
формування підприємницького мислення фахівців 240

Белан Владислав

Формування культури цифрової етики у здобувачів професійної освіти 242

Бут Даниїл, Цина Андрій

Розвиток мистецької освіти в умовах цифрового суспільства.....245

Вождаї Анастасія

Книга, як об'єкт візуальної комунікації:
художнє оформлення обкладинки у сучасному освітньому просторі.....246

Годецька Тетяна

Інформаційний супровід педагогічної освіти в умовах цифрового суспільства.....247

Губіна Світлана

Інноваційний досвід професійної діяльності вчителів у Великій Британії.....248

Гуменний Олександр

Методичні засади розвитку цифрової компетентності
педагогічних працівників закладів освіти: практичні орієнтири та інструменти.....249

Гетманчук Денис, Стрижова Оксана

Трансформація навчальної моделі «пасивний слухач – активний учасник»
з використанням AR-технологій.....250

Демчук Анастасія

Українська традиційна кераміка: види та характеристика.....251

Доценко Ілля, Панюк Ксенія

Театральна педагогіка як інноваційний ресурс формування фахової майстерності
майбутнього вчителя.....253

Євтухівський Максим, Горобей Євген

Комплексне застосування інноваційних технологій навчання
у формуванні цифрової компетентності здобувачів освіти.....254

Загоруй Вікторія

Використання авторського шрифту для формування креативного мислення
майбутніх фахівців мистецької освіти.....256

Закабула Владислав

Організація самостійної роботи учнів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.....257

Капительн Олександр Особливості вивчення символічних образів творчості художника Олега Шупляка у фаховій підготовці бакалаврів декоративного мистецтва.....	258
Ковальчук Марина Досвід вчителів технологій щодо використання скрайбінг-презентацій.....	260
Колесник Наталія Цифрова трансформація мистецької освіти: від традиційних підходів – до штучного інтелекту.....	261
Колесник Наталія, Жданова Олександра Цифрові інструменти у професійно-художньому проектуванні: дизайн та освітній потенціал плакатної графіки.....	263
Корницька Лариса Історико-культурна спадщина й інноваційні технології в мистецькій та освітній практиці	263
Коротченко Алла Мобільне навчання учнів, як основна складова сучасного освітнього середовища.....	265
Кот Тетяна Цифрова трансформація професійно-теоретичної підготовки: інновації, виклики, перспективи	266
Красильников Сергій, Легкий Артем Сучасні тренди цифрових інструментів для освітнього процесу.....	268
Криворучко Богдан Інсталяція як форма сучасної комунікації між мистецтвом і суспільством.....	269
Куленюк Діана Мультимедійні технології як інструмент формування професійних компетентностей дизайнерів у цифрову епоху.....	270
Куниця Гліб Цінність тональної постановки у розвитку візуального мислення.....	271
Курач Микола, Вітрук Роман Формування цифрової компетентності майбутніх педагогів фахової передвищої освіти у контексті міжнародних освітніх стандартів.....	273
Лазарук Оксана Символізм птахів у світовому декоративному мистецтві.....	274
Ліщинська-Кравець Галина Методичні аспекти вивчення дисципліни «Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво і технології» в умовах дистанційного навчання.....	275
Лучков Владислав Особливості використання мультимедійних технологій в процесі вивчення англійської мови.....	277
Максимов М. Б. Особливості практичного досвіду розвитку проєктної компетентності майбутніх фахівців з дизайну середовища у ЗВО України та зарубіжжя.....	279
Максимчук Анатолій Пластична анатомія в системі художньо-педагогічної освіти: від академічного рисунка до цифрової графіки.....	283
Марчак Евеліна Апсайклінг в сучасному мистецтві.....	284
Мацієвський Дмитро Мистецько-освітній потенціал тематичного календаря в цифровому просторі.....	285

Мельник Галина

Сучасні тенденції мистецько-педагогічної підготовки вчителів технологій у цифровому суспільстві.....286

Милько Володимир

Проблематика виявлення недоброчесного застосування систем штучного інтелекту в академічних текстах.....288

Михайлик Альона

Українські народні свята та традиції у декоративному текстильному мистецтві.....289

Наконечна Ніка, Міщенко Олена

Прокрутування та виготовлення комплекту аксесуарів з джинсової тканини в процесі проходження проєктно-виробничої практики.....291

Новак Наталія

Мистецтво як інструмент стійкості: досвід підготовки живописців та оформлювачів у Хмельницькому професійному ліцеї 292

Олійник Галина, Міль Сергій, Злобіна Даша

Використання цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з дизайну інтер'єрів.....294

Острівська Юліана

Композиційні особливості подільського декоративного розпису.....295

Петров Олександр

Інноваційні цифрові інструменти для формування е-портфоліо педагога закладу професійної освіти.....296

Півторацька Наталія, Чуйкова Оксана

Індивідуалізація навчання та побудова індивідуальної професійної траєкторії у підготовці майбутніх фахівців 297

Погосьян Дарина

Роль художньо-проєктної діяльності у розвитку креативності майбутніх фахівців з графічного дизайну.....299

Поліщук Ірина, Колесник Наталія

Графічний дизайн як інструмент розвитку творчості дітей у цифровому освітньому просторі (на прикладі візуалізації образу Пеппі Довгапанчохи).....300

Поліщук Олена

Цифрове суспільство як виклик і перспектива розвитку педагогічної освіти 301

Резніченко Наталія, Шпаченко Анастасія

Формування навичок креативного мислення та вирішення проблем в учнів з особливими освітніми потребами на уроках інформатики.....303

Смаль Олена, Крулик Богдан

Гарячий батик в сучасному дизайні інтер'єру.....305

Соловей Олександра, Крулик Богдан

Холодний батик як альтернатива гарячому: порівняльний аналіз матеріалів, процесу та художніх можливостей.....307

Срібна Юлія, Лопушняк Віталіна

Інноваційна діяльність у сфері педагогічної і мистецької освіти 308

Тіщенко Вікторія, Колесник Наталія

Дизайн-концепції текстильних виробів для вікон: поєднання творчості та цифрових технологій у мистецькій освіті.....309

Урсу Наталія, Антоцишена Уляна

Розвиток національної свідомості в студентів у процесі використання DIGITAL-APT
у викладанні дисциплін художнього циклу.....310

Харитонов Валентина, Литвиненко Наталія

Використання цифрових інструментів
у процесі навчання учнів технологій обробки текстильних матеріалів.....311

Харитонов Валентина, Потанкін Віталій

Поєднання традиційних і сучасних підходів у навчанні
декоративно-ужитковому мистецтву в умовах цифровізації.....312

Химан Галина, Курок Олександр

Неформальна освіта як фактор успішної професійної самореалізації майбутніх фахівців.....313

Чічеров Олексій

Безпечний контент у цифровому світі: ключові виклики та ефективні рішення для освіти.....314

Юркова Віра, Крулик Богдан

Інструменти та прийоми контурного різьблення: детальний огляд.....316

Якименко Дмитрій, Герніченко Іван

STEAM-навчання для формування ключових компетентностей здобувачів професійної освіти.....317

ПРОГРЕСИВНІ ІДЕЇ І ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ДІЇ – ДЖЕРЕЛО НАУКОВОГО ПОСТУПУ

Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», що відбулася 6–7 листопада 2025 р. у Хмельницькому національному університеті, – це дуже важливе наукове видання. У ньому представлено результати наукових пошуків, думки, ідеї і пропозиції вчених різних поколінь. І відомих вчених, які вже давно сформували свої наукові школи й нині успішно спрямовують їх діяльність, і молодих дослідників, які не так давно започаткували свої дослідження.

Безумовно, проведення цієї циклічної конференції має і наукове, і практичне значення, її результати є перспективними. Циклічність цієї конференції, її проведення впродовж чверті віку стала можливою завдяки системній співпраці Національної академії педагогічних наук України, Інституту професійної освіти НАПН України, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України з Хмельницьким національним університетом.

Ідея започаткування й проведення конференції, присвяченої проблемам професійного становлення особистості, один раз на два роки належить Ігорю Каньковському, доктору педагогічних наук, доценту, завідувачеві кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва (1999–2016 рр.) Хмельницького національного університету. Завдяки активній підтримці членів Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, зокрема Валентини Радкевич (нині академік НАПН України, директор Інституту професійної освіти НАПН України), Миколи Скиби, доктора технічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, ректора Хмельницького національного університету (2001–2021 рр., нині – голова вченої ради університету), у **2001 році відбулася перша конференція**. Відтоді проведення цієї конференції один раз на два роки на базі Хмельницького національного університету у тісній співпраці з НАПН України стало доброю традицією, що дає можливість вітчизняним і зарубіжним науковцям, дослідникам, педагогам, здобувачам вищої освіти збиратися й обмінюватися досвідом, результатами досліджень, дискутувати, об'єднувати зусилля для вирішення актуальних проблем у сфері освіти. Особливої актуальності набула ключова проблема конференції щодо професійного становлення особистості в умовах кровопролитної російської війни проти України.

Конференція відбувається за підтримки Хмельницької обласної державної адміністрації, Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації, які надають важливого значення інноваційній діяльності закладів освіти різних типів, їх ролі у професійному розвитку особистості.

У складі науково-програмного та організаційного комітетів провідні науковці Хмельницького національного університету та інститутів НАПН України, інших університетів, які досліджують проблеми професійного становлення особистості.

Мудрим філософсько-педагогічним камертоном на початку кожної конференції стали виступи Василя Кременя, доктора філософських наук, професора, дійсного члена (академіка) НАН України і НАПН України, Президента НАПН України, Президента товариства «Знання» України, Почесного доктора (HONORIS CAUSA) Хмельницького національного університету.

Дуже добре, що ця конференція є креативною, оскільки її особливість полягає у постійному пошуку нових підходів. Не випадково народжуються і вводяться до її структури нові і нові компоненти. Наведемо лише окремі приклади.

У 2011–2013 рр. під час двох конференцій презентувалися видатні постаті України в «Галереї творчих особистостей» за чотирма тематичними напрямками:

«*Наука*»: А.І. Кузьмінський, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, Заслужений працівник освіти України, на той час ректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького; І.М. Грищенко, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, Заслужений працівник освіти України, ректор Київського національного університету технологій та дизайну.

У галузі «*Культура*»: М.А. Довгальов, заслужений артист України, соліст Хмельницької обласної філармонії; Е.С. Золотарьов, член Національної спілки журналістів України.

У 2013 р. в галузі «*Наука*»: М.В. Дутчак, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, на той час першого проректора Національного університету фізичного виховання і спорту України; Л.О. Хомич, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

У галузі «*Культура і освіта*»: О.І. Гуменчук, Заслужений художник України; Н.М. Кубата, директор Лисецької загальноосвітньої школи Дунаєвського району Хмельницької області.

На нашу думку, це дуже добра справа. Адже це сприяє пошануванню творчих особистостей й водночас ознайомленню науковців-освітян, науково-педагогічної громадськості з творчим доробком видатних педагогів, діячів науки і культури.

Створення «Галереї творчих особистостей» уможливило перехід до нового етапу високого визнання наших сучасників – видатних діячів освіти, науки і культури. Так народилася ідея щодо проведення урочистої церемонії нагородження лауреатів громадської відзнаки – **срібна медаль «Василь Зеньковський»**. Ця громадська відзнака увіковічує пам'ять видатного земляка хмельничан – філософа, психолога, педагога, теолога, громадського діяча Василя Васильовича Зеньковського, який народився у м. Проскурові у 1881 р. Ця медаль вручається науковцям за значні досягнення в науковій та педагогічній діяльності.

Як відомо, **Василь Зеньковський (1881–1962 рр.)** є відомим філософом, богословом, теологом, педагогом та українським державним діячем. Його громадянське життя було дуже активним і творчим. Він був членом та головою Київського релігійно-філософського товариства (1908–1911 рр.), читав курси з філософії та психології на Вищих жіночих курсах (1911 р.). Був директором Київського Інституту дошкільного виховання, з 1910 р. – головою Київського товариства із вивчення релігії і філософії, брав активну участь у розбудові української держави у першій чверті ХХ століття. У травні–жовтні 1918 р. був міністром віросповідань в уряді гетьмана України Павла Скоропадського. Перебуваючи на посаді міністра, Василь Зеньковський порушив питання щодо українізації богослужіння, зокрема перекладу Біблії і богослужбових книг українською мовою. У 1923–1926 рр. працює професором експериментальної та дитячої психології у Вищому педагогічному інституті у Празі, був також директором цього інституту, з 1927–1962 рр. – професор кафедри філософії, історії російської філософії, психології та апологетики Свято-Сергіївського богословського інституту в Парижі, упродовж 1944–1949 рр. і 1962 р. – декан цього інституту. Засновник Вищих жіночих богословських курсів при Свято-Сергіївському богословському інституті та Релігійно-педагогічного кабінету в Парижі. У сфері його наукової діяльності були проблеми історії філософії, зокрема української думки, основи християнської філософії та виховання. Одними з визначних творів були «Сучасний стан психофізичної проблеми» (1905 р.), «Проблема психічної причинності» (1914 р.), «Проблема виховання у світлі християнської антропології» (1934 р.) та інші. Рішенням Хмельницької міської ради від 27 грудня 2007 р. ім'ям Василя Зеньковського названо одну з вулиць міста у мікрорайоні Книжківці.

Громадською срібною медаллю «Василь Зеньковський» нагороджуються науковці, науково-педагогічні та педагогічні працівники України і зарубіжжя **у таких номінаціях**: за визначний внесок у розвиток філософської/педагогічної/психологічної науки; за значний особистий внесок у формування духовності; за інноваційний педагогічний менеджмент. 2011–2025 рр. цією медаллю нагороджено 31 вченого, з них – 7 польських професорів, докторів габілітованих.

Досить цікавою і глибокою є **робота секцій**, тематична спрямованість яких визначається в контексті сучасних тенденцій у галузі освіти. 2025 року працюватимуть секції: «Теоретико-методологічні засади професійного становлення й розвитку особистості», «Модернізація професійної освіти для індустрії і суспільства 5.0», «Професійна орієнтація й консультування особистості з кар'єрного розвитку та підприємництва», «Педагогічна і мистецька освіта у цифровому суспільстві», «Професійна підготовка вчителів технологій і педагогів професійного навчання в умовах сучасних викликів», «Освітні втрати в умовах війни», «Професійна підготовка андрагогів для роботи з різними категоріями дорослого населення», «Професійний розвиток особистості в неформальній освіті», «Професійна освіта і навчання різних категорій дорослого населення для сучасного ринку праці», «Вітчизняний і зарубіжний досвід забезпечення якості професійної й вищої освіти».

Програмою конференції на другий день її роботи традиційно передбачалося проведення **круглого столу** під модеруванням Л.І. Шевчук, кандидата педагогічних наук, доцента, директора Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області. На засіданнях круглого столу розглядаються такі питання: проблеми забезпечення якості професійної освіти в умовах воєнного стану та перспектив повоєнної відбудови України, становлення і розвиток методичної служби професійно-технічної освіти Хмельниччини; професійний розвиток педагогічного колективу науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області; роль кар'єрного зростання у професійному становленні особистості; науково-методичний супровід професійної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; роль обласного центру зайнятості у взаємодії освіти і регіональної економіки; розроблення стратегії розвитку закладу професійної (професійно-технічної) освіти; популяризація професійної освіти як необхідна умова професійного розвитку особистості; методичний супровід науково-дослідницької роботи педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти; STEM-технології як засіб поглиблення міжпредметних зв'язків; дидактичні засади використання креативних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців; пріоритетні напрями методичної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; упровадження сучасних підходів до підготовки кваліфікованих робітників та ін.

Під час кожної конференції поєднується наука й творчість, національні традиції з інноваціями завдяки традиційному проведенню **виставки творів декоративно-прикладного мистецтва** студентів та викладачів кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету. Ця традиція, з ініціативи І.С. Каньковського, дала змогу розширити формат наукового заходу, створити простір не лише для обміну науковими ідеями, а й для презентації художнього бачення світу, національних традицій і сучасних творчих пошуків. Проведення виставки стало можливим завдяки натхненній праці викладачів кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва, зокрема Л.А. Корницької, В.В.Хренової, О.В. Самборської, О.В. Міщенко, О.В. Лівшуна, Б.В. Крулика, В.Г. Трачевського, О.В. Пястук. Виставка стала платформою для демонстрації результатів творчої діяльності студентів та викладачів, популяризуючи культурну спадщину, сприяючи творчій самореалізації учасників. На виставці презентуються роботи в різних техніках: вишивка на тканині, ячний шкарлупі та деревині, нетканий гобелен, ткацтво, живопис вовною, фелтинг, різьблення, кракле, маркетрі, макраме, джугутова філігрань, печворк, килимова петльована техніка та ін.

Проведення таких виставок під час конференцій має важливе значення, оскільки сприяє формуванню ціннісного ставлення до національної культури, підтримує ідею духовного збагачення особистості, виховує шанобливе ставлення до творчої праці. Крім того, участь у виставці стимулює молодих науковців і митців до пошуку нових ідей, інноваційних форм художнього самовираження, що поєднують традиційне та сучасне мистецтво й техніки. Виставка творів декоративно-прикладного мистецтва в межах конференції набуває не лише естетичного, а й освітньо-культурного та соціального значення, стаючи символом гармонійного поєднання інтелектуальної та творчої діяльності, наукових досягнень і духовних цінностей суспільства.

Конференція об'єднала не лише науковців, дослідників, науково-педагогічних і педагогічних працівників, представників роботодавців, а й творчу молодь. Така міжпокоління наукова взаємодія має надзвичайно важливе значення, оскільки уможливорює безперервність наукових традицій, сприяє формуванню у студентів наукової культури, критичного мислення, дослідницьких компетентностей і громадянської відповідальності. Залучення молоді до фахових дискусій, презентації власних наукових ідей та результатів досліджень створює умови для підготовки майбутніх лідерів освіти, науки й суспільства, мотивує їх до активної участі в процесах модернізації національної системи освіти. Саме така креативна взаємодія досвідчених науковців і молодих дослідників формує інноваційний фундамент для підготовки нової генерації наукової еліти України, здатної ефективно реагувати на виклики і загрози відновлювати Україну у повоєнний час.

Зазначимо, що під час роботи міжнародних науково-практичних конференцій «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» стало доброю традицією відзначення кращих науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) й вищої освіти Почесними грамотами, грамотами і подяками Національної академії педагогічних наук України. Це є свідченням, що Національна академія педагогічних наук України високо оцінює вклад кожного науковця, дослідника, педагога у розвиток професійної і вищої освіти.

Опубліковані матеріали XIII Міжнародної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» мають важливе наукове і практичне значення. Більшість з них є інноваційними, що свідчить про потужний науковий поступ національних університетів та академічних інститутів, зокрема Інституту професійної освіти НАПН України й Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та інших структурних підрозділів нашої Академії. Особливість XIII конференції полягає в тому, що вона пронизана ідеями філософії і педагогіки серця (Григорій Сковорода), студентоцентризму (Василь Кремень), філософії педагогічної дії (Іван Зязюн), психопедагогіки (Едвард Стоунс) та психології особистості. Принципи міждисциплінарності, випереджувального підходу і прогностичності набули подальшого осмислення.

Дві останні конференції відбулися в умовах кровопролитної російської війни проти України. Їх учасники з боєм зверталися до ідей прискореного професійного розвитку захисників Вітчизни, національно-патріотичного виховання, вдячності Збройним Силам України, нашим мужнім воїнам і віри в перемогу «у цій тяжкій нерівній боротьбі» (Ліна Костенко).

Попереду – нові наукові пошуки, фундаментальні і прикладні дослідження в умовах цифрової трансформації освіти, обґрунтування цифрової педагогіки як субдисципліни педагогічної науки, професійна підготовка нової генерації фахівців, які лікуватимуть рани війни в серцях мільйонів людей і відбудовуватимуть Україну в повоєнний час.

Нелля НИЧКАЛО

академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих

Національної академії педагогічних наук України,

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік)

Національної академії педагогічних наук України,

Почесний доктор (HONORIS CAUSA) Хмельницького національного університету

ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПУНДА ОЛЕКСАНДР

Департамент освіти та науки Хмельницької обласної
державної адміністрації (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ СТАРШОЇ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Сучасна освіта в Україні переживає етап глибоких і системних перетворень, покликаних створити умови для розвитку кожної дитини відповідно до її інтересів, здібностей і життєвих планів. Профільна середня освіта – це не лише новий етап у реформі освітньої системи, а й важливий крок до формування конкурентоспроможної, мотивованої та освіченої молоді. Адже саме у старшій школі закладається фундамент для свідомого вибору професійного шляху, розвитку критичного мислення та відповідального ставлення до власного майбутнього.

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» з 2027 року в Україні почнеться практична реалізація реформи профільної середньої освіти. Її мета – індивідуалізувати освіту в старшій школі та наблизити її до потреб кожного учня й учениці, які зможуть обирати напрям навчання, курси та предмети, а школи проводитимуть якісну профорієнтаційну роботу. Така реформа потребує зміни змісту освіти, підходів до організації освітнього процесу, а також організації нової ефективної мережі закладів загальної середньої освіти.

Міністерство освіти і науки України запропонувало 3 види ліцеїв, які матимуть різну спрямованість та найкраще забезпечать розподіл контингенту здобувачів освіти відповідно до їх інтересів, здібностей та можливостей. Мова йде про ліцей:

- академічний – це заклад освіти, де учні будуть ділитися за профілями та поглиблено вивчати ті предмети, які будуть необхідними для них при подальшому навчанні в університетах;
- професійний – заклад освіти, який даватиме базу для інших професій, що не потребують здобуття вищої освіти;
- науковий – заклад освіти, в якому одночасно з освітою наукового спрямування забезпечуються здобуття базової середньої освіти або повної загальної середньої освіти.

Законом України «Про повну загальну середню освіту» визначено, що до 1 вересня 2024 року необхідно було затвердити мережу академічних ліцеїв в кожній області.

Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 12.08.2024 № 789/2024 «Про затвердження прогнозованої мережі ліцеїв Хмельницької області» затверджено мережу до якої увійшло 48 закладів. У продовж 2025 року до вище згаданого розпорядження двічі вносилися зміни. Станом на кінець жовтня мережа складається із 51 закладу. Внесення змін було з ініційоване органами місцевого самоврядування, як засновниками закладів освіти. В одному випадку між сусідніми територіальними громадами укладено меморандум про співпрацю та спільне утворення академічного ліцею, в іншому до мережі додано заклад у якому навчання здійснюється мовою національних меншин.

Також планується продовження функціонування 4 обласних ліцеїв. У перспективі створення наукового ліцею на базі Хмельницького обласного ліцею Хмельницької обласної ради. Основна відмінність наукових ліцеїв від ліцеїв академічного та професійного спрямування в тому, що у закладах освіти цього типу учнівську молодь готують до наукової й науково-технічної діяльності: учні пишуть наукові роботи, захищають їх на різних конкурсах, проводять власні дослідження, а також можуть отримувати академічні стипендії. У положенні "Про наукові ліцеї" джерелами для фінансування стипендій можуть бути кошти державного або обласного бюджету, однак поки жоден зазначений бюджет не має необхідної кількості коштів для функціонування даних закладів освіти.

На жаль взагалі не планується створення академічних ліцеїв на території 28 об'єднаних територіальних громад що спричиненою недостатньою кількістю учнівського контингенту.

Насамперед, аналізується кількість дітей шкільного віку, які проживають на територіях громад. Прораховуються оптимальні маршрути для підвезення дітей до шкіл, основні моменти тут – мінімізація часу і транспортних витрат.

На території області є громади, які вже сформували оптимальну мережу закладів освіти та утворили академічні ліцеї (Красилівська, Славутська, Нетішинська, Хмельницька міські ради). Їх напрацювання та досвід є дуже ваговими та заслуговують на вивчення тими громадами, які ще перебувають на шляху створення академічних ліцеїв.

Успішна реалізація реформи профільної середньої освіти неможлива без злагодженої співпраці державних органів, місцевого самоврядування, освітніх установ та громад. Створення ефективної мережі ліцеїв – це не просто технічне завдання, а інвестиція у розвиток людського потенціалу Хмельниччини та всієї України. Саме від сьогоднішніх рішень залежить, якою буде школа майбутнього – сучасною, гнучкою, орієнтованою на дитину і здатною формувати покоління, яке впевнено крокуватиме у світ знань, науки та можливостей.

МАТЮХ СЕРГІЙ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Система вищої освіти Хмельницької області є важливою складовою освітнього простору України, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців для різних галузей виробництва, державного управління, освіти, науки, права та культури. Сьогодні в області функціонує кілька провідних закладів вищої освіти, серед яких – Хмельницький національний університет, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка та інші.

Заклади вищої освіти Хмельницької області здійснюють підготовку фахівців за освітніми програмами різних рівнів – від бакалаврських до докторських. Зокрема в 11 закладах вищої освіти міста Хмельницького навчаються 13900 здобувачів, в 5 закладах вищої освіти міста Кам'янець-Подільський – 8400 здобувачів. Університети активно впроваджують дуальну освіту, цифрові технології, міжнародні академічні обміни, розвивають партнерство з роботодавцями. Значна увага приділяється інтернаціоналізації освіти, підвищенню якості підготовки здобувачів вищої освіти, розвитку науково-дослідної діяльності викладачів і студентів. Проте ці процеси часто відбуваються в умовах обмеженого фінансування, зростання конкуренції на освітньому ринку та демографічного спаду. Крім того воєнний стан вніс свої корективи у діяльність закладів вищої освіти (ЗВО) Хмельницької області.

Попри значні досягнення у сфері освітньої діяльності, ЗВО області стикаються з низкою системних проблем, вирішення яких визначатиме перспективи їх подальшого розвитку. Можна виокремити певні проблеми, які знижують функціонування ЗВО Хмельницької області й України загалом.

1. *Відтік молоді (потенційних вступників) за кордон.* Однією з найсерйозніших проблем сучасної системи вищої освіти є масовий виїзд молоді за кордон з метою навчання або працевлаштування. За останні роки значна кількість випускників закладів загальної середньої освіти з Хмельницької області обирає навчання у польських, чеських, німецьких, канадських чи британських університетах. Причинами цього є: привабливість європейських освітніх програм та можливість отримання диплома, визнаного в ЄС; прагнення до вищого рівня матеріального забезпечення; кращі умови проживання та побуту; активна політика іноземних університетів, які пропонують спрощені умови вступу, стипендії й гранти для українців та ін. Це призводить до скорочення контингенту абітурієнтів, особливо за технічними, природничими та педагогічними спеціальностями, що створює ризики для відтворення кадрового потенціалу вітчизняної економіки.

2. *Зменшення кількості здобувачів вищої освіти-іноземців.* Традиційно заклади Хмельниччини приймали на навчання студентів із країн Азії, Африки та пострадянського простору. Проте після початку повномасштабної війни кількість іноземних здобувачів різко скоротилася. Цьому сприяють: ризики безпеки, які роблять Україну менш привабливою для навчання іноземців; ускладнення міграційних процедур; тимчасове призупинення програм обміну та набору на англomовні програми; перехід частини навчання в онлайн-формат, що не завжди відповідає очікуванням студентів-іноземців. Це знижує рівень інтернаціоналізації освітнього середовища та міжнародного іміджу українських ЗВО.

3. *Відтік кадрів (персоналу) за кордон.* Збройна агресія РФ, економічна нестабільність і низький рівень оплати праці у сфері освіти зумовили значну міграцію науково-педагогічних працівників за межі України. Частина викладачів була вимушена евакуюватися, інші скористалися можливістю працевлаштування у європейських закладах освіти або міжнародних проєктах. Це призводить до: кадрового дефіциту в окремих спеціальностях; збільшення навантаження на тих працівників, що залишилися; втрати наукових шкіл і зниження якості освітнього процесу; порушення наступності у педагогічній діяльності. Збереження кадрового потенціалу потребує підвищення престижу педагогічної праці, створення гідних соціальних умов і стимулів для професійного розвитку, зокрема стосовно гідної оплати праці.

4. *Проблеми реалізації програм міжнародної академічної мобільності.* Воєнний стан та пов'язані з ним обмеження пересування спричинили ускладнення участі здобувачів у програмах академічної мобільності. Серед основних чинників: обмеження виїзду чоловіків призовного віку за кордон; ускладнене візове оформлення та логістика; ризики для безпеки студентів і викладачів під час поїздок. У результаті втрача-

ється можливість безпосереднього академічного обміну досвідом, що негативно впливає на рівень інтеграції української освіти у європейський простір.

5. *Реагування на повітряні тривоги, «замінування» ЗВО, віялові відключення електроенергії.* Воєнна агресія створила нестабільні умови функціонування освітнього процесу. Часті повітряні тривоги, повідомлення про «замінування», аварійні та планові відключення електроенергії змушують заклади: переривати навчальні заняття; переводити частину занять в асинхронний або дистанційний формат; переглядати графіки сесій і виробничих практик. Такі умови знижують ефективність освітнього процесу, підвищують рівень стресу та створюють додаткове навантаження на викладачів і адміністрацію. Водночас вони потребують гнучкої системи управління навчальним процесом і розвитку цифрової інфраструктури.

6. *Додаткові витрати на облаштування укріплень.* З метою безпеки студентів і працівників ЗВО зобов'язані створювати або модернізувати захисні споруди. Це включає: ремонт і гідроізоляцію підвальних приміщень; забезпечення вентиляцією, санітарними вузлами, освітленням і зв'язком; закупівлю генераторів, аптечок, засобів пожежогасіння тощо. Такі заходи є вкрай важливими, але потребують значних фінансових ресурсів, які не завжди передбачені бюджетом. Це зменшує можливості для розвитку матеріально-технічної бази та інноваційної діяльності університетів.

7. *Погіршення психоемоційного стану учасників освітнього процесу.* Постійна напруга, невизначеність, інформаційне навантаження та особисті втрати призводять до емоційного виснаження студентів і викладачів. Серед типових проявів: зниження мотивації до навчання; тривожність, апатія, дратівливість; труднощі з концентрацією уваги й запам'ятовуванням матеріалу; зростання конфліктності в академічному середовищі. Для подолання цих наслідків ЗВО області впроваджують психологічну підтримку, консультаційні служби, арт-терапевтичні заходи, проте ці ініціативи потребують системної державної підтримки та розширення.

Відмітимо, що проблеми у вищій освіті обумовили проблеми у вітчизняного бізнесу. Сучасна ситуація на ринку праці, зумовлена міграційними процесами, воєнними подіями та демографічним спадом, спричинила гострий дефіцит кваліфікованих кадрів у різних галузях – від інженерії, ІТ та агросектору до освіти й медицини. У зв'язку з цим зросла зацікавленість роботодавців у співпраці із закладами вищої освіти.

Цей процес має кілька проявів: готовність підприємств і установ до спільних освітніх проєктів, у тому числі розробки програм практичної підготовки, стажувань, професійних тренінгів; участь представників бізнесу у проведенні занять, семінарів, майстер-класів як запрошених практиків, що дозволяє забезпечити професійну орієнтацію студентів і сприяти формуванню їхніх практичних компетентностей; потенціал для впровадження елементів дуальної освіти, яка передбачає поєднання теоретичної підготовки у ЗВО з практичною діяльністю на підприємстві; підтримка модернізації матеріально-технічної бази університетів, зокрема облаштування навчально-наукових лабораторій спільно з роботодавцями або на базі підприємств; «зворотна реклама» – коли самі підприємства активно просувають співпрацю із закладом освіти, формуючи позитивний імідж професії й мотивуючи молодь до вступу.

Водночас така активність має і низку організаційних викликів: необхідність узгодження навчальних планів із виробничими потребами, правове врегулювання спільних форм навчання, забезпечення академічної доброчесності у процесі спільного оцінювання результатів навчання. Проте, у стратегічній перспективі, партнерство між ЗВО та роботодавцями може стати реальним механізмом підвищення якості підготовки фахівців і зменшення відтоку кадрів з регіону.

Функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану вимагає постійної адаптації освітнього процесу до непередбачуваних обставин, що виникають через повітряні тривоги, загрози обстрілів та перебоїв з електропостачанням. Попри складні умови, ЗВО Хмельницької області, зокрема і Хмельницький національний університет, демонструють високу адаптивність і стійкість: активно впроваджують цифрові технології, готують укриття до тривалого перебування, застосовують асинхронне навчання та хмарні сервіси для забезпечення безперервності освітнього процесу. У стратегічному вимірі така адаптація сприяє формуванню гнучкої, кризостійкої моделі вищої освіти, здатної функціонувати навіть у надзвичайних умовах, що стає цінним досвідом для подальшої модернізації системи освіти в післявоєнний період.

Таким чином, однією з ключових загроз для сталого розвитку вищої освіти України, зокрема Хмельницького регіону, є демографічний спад, який призводить до зменшення кількості потенційних абітурієнтів. Для пом'якшення наслідків цього явища заклади вищої освіти мають розвивати комплексну стратегію, що поєднує інноваційні, комунікаційні та організаційні рішення.

1. Формування іміджу регіону як центру практикоорієнтованої освіти. Важливим напрямом є позиціонування Хмельниччини як освітнього простору, орієнтованого на практику, де здобувачі отримують не лише теоретичні знання, а й реальні професійні навички. Такий підхід сприятиме підвищенню престижу навчання в регіоні та формуванню у молоді мотивації залишатися для здобуття освіти саме в місцевих ЗВО.

2. Цифровізація освіти. Інтенсивне впровадження цифрових технологій створює можливості для розширення доступності освітніх послуг. Використання хмарних платформ, електронних журналів, віртуальних лабораторій та інтерактивних курсів дозволяє підвищити якість навчання, зробити його більш зручним і

сучасним. Відмітимо, що й здійснює зокрема Хмельницький національний університет. Цифровізація також формує нову культуру навчання, орієнтовану на індивідуальні освітні траєкторії та гнучкі формати взаємодії викладача і студента, що особливо важливо для покоління цифрових абітурієнтів.

3. Розвиток дистанційної (онлайн) освіти. Дистанційні формати навчання – один із найефективніших способів розширення цільової аудиторії ЗВО в умовах демографічного спаду. Розроблення якісних онлайн-програм, курсів подвійного формату (*offline/online*), змішаного навчання (*blended learning*) дає змогу залучати студентів з інших регіонів і країн; забезпечувати безперервність навчання навіть в умовах воєнного стану; підтримувати здобувачів, які працюють або мають обмеження щодо фізичної присутності.

4. Робота з українцями, що перебувають за кордоном. Потенційним резервом для зменшення наслідків демографічної кризи є співпраця з українською діаспорою та тимчасово переміщеними громадянами.

5. Залучення іноземних здобувачів і викладачів (у тому числі віддалено). Інтернаціоналізація освіти є одним із найефективніших шляхів розвитку у демографічно складний період. Для цього доцільно розширювати мережу англomовних і двомовних освітніх програм; запроваджувати спільні освітні проекти та подвійні дипломи з іноземними університетами; залучати іноземних викладачів і дослідників до читання лекцій та проведення онлайн-курсів; створювати дружнє мультикультурне середовище у ЗВО.

Такі кроки, на нашу думку, сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських університетів на міжнародному рівні та частково компенсують дефіцит вітчизняних абітурієнтів.

Ще одним із найбільш відчутних викликів для системи вищої освіти України є розрив між змістом освітніх програм і реальними потребами ринку праці. У сучасних умовах швидких технологічних змін, цифровізації економіки, динамічного розвитку малого та середнього бізнесу, а також зростання ролі інновацій, освітні програми часто не встигають адаптуватися до нових професійних вимог. Це створює ситуацію, коли випускники мають високий рівень теоретичних знань, але не володіють необхідними практичними навичками, затребуваними роботодавцями.

Причини проблеми обумовлені: повільними оновленням стандартів вищої освіти та навчальних планів, які часто не відображають сучасні технологічні тренди й трансформації у професійній сфері; недостатньою інтеграцією роботодавців у процес розроблення освітніх програм; фрагментарністю практичної підготовки студентів, відсутність належного рівня дуальності в освіті; слабкою комунікацією між бізнесом, університетами та місцевими громадами щодо прогнозування потреб ринку праці.

Основні напрями подолання проблеми ми вбачаємо у:

1. Співпраці з роботодавцями при розробленні та оновленні освітніх програм. Вирішення проблеми можливе лише за умови системної взаємодії закладів вищої освіти з представниками бізнесу та галузевими об'єднаннями. Наприклад, для Хмельницької області ефективною може бути участь місцевих промислових підприємств, агрохолдингів, IT-компаній у формуванні освітніх програм технічного, економічного та IT-напрямів.

2. Оновлення стандартів вищої освіти з урахуванням рекомендацій роботодавців. Сучасний підхід до стандартів має базуватися на компетентнісній моделі, що відображає реальні професійні функції випускника. Залучення представників бізнесу до експертизи та оновлення стандартів забезпечить відповідність освітніх результатів практичним вимогам ринку праці; підвищення гнучкості освітніх програм; актуалізацію змісту навчальних дисциплін (наприклад, додавання курсів із цифрової трансформації, управління проєктами, комунікації з клієнтом тощо).

3. Практикоорієнтоване навчання. Підвищення ефективності підготовки фахівців потребує переходу до практикоорієнтованої освіти, коли студент не лише вивчає теорію, а й застосовує знання у реальних виробничих або соціальних умовах. Такий підхід забезпечує формування “м'яких” і професійних навичок, підвищує рівень працевлаштування випускників і довіру бізнесу до університетів.

4. Формування регіональних освітніх кластерів. В умовах регіональної децентралізації та активного розвитку місцевого самоврядування важливим напрямом є створення освітньо-економічних кластерів у великих освітніх центрах, зокрема в Хмельницькому та Кам'янці-Подільському. Функціонування кластерів дозволяє координувати підготовку кадрів відповідно до потреб ринку, розвивати інноваційні освітні проєкти, а також реалізовувати регіональну політику зайнятості молоді.

5. Підвищення якості освіти. Головним стратегічним результатом співпраці освіти й бізнесу має стати якісне оновлення освітнього процесу. Це передбачає розвиток внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗВО; моніторинг відповідності результатів навчання потребам роботодавців; використання сучасних освітніх технологій (симуляцій, цифрових платформ, гейміфікації); залучення випускників як менторів для нових поколінь студентів.

Таким чином, подолання розриву між освітою та бізнесом можливе лише за умови інтеграції університетів у регіональну економічну екосистему, посилення діалогу з роботодавцями та переходу до практикоорієнтованої моделі навчання. Реалізація цих заходів дозволить забезпечити високу якість підготовки фахівців, які відповідають сучасним викликам ринку праці, та підвищити привабливість регіональної вищої освіти й вистояти перед сучасними викликами.

GODNOŚĆ CZŁOWIEKA I WYNIKAJĄCE Z NIEJ ZOBOWIĄZANIA W KSZTAŁCENIU PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI PRZEDMIOTÓW TECHNICZNYCH – PERSPEKTYWA PERSONALISTYCZNA

Human Dignity and Its Implications for the Education of Future Technical Teachers: A Personalistic Perspective

Godność człowieka/osoby stanowi wielką wartość. W kształceniu przyszłych nauczycieli, w tym nauczycieli przedmiotów technicznych powinna stanowić punkt wyjścia w projektowaniu celów, doborze treści, metod, form pracy pedagogicznej, stwarzaniu sytuacji pedagogicznych warunkujących nabywanie kompetencji pedagogicznych i technicznych przyszłych nauczycieli oraz stosowania strategii i zasad kształcenia akademickiego.

W kontekście tematu opracowania przedmiotem analizy będą trzy kategorie godności: godność osobowa, osobowościowa i zawodowa. Przyjęta teza brzmi: poszczególne kategorie godności stanowią źródło zobowiązań dla nauczycieli akademickich i studentów – przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych.

Podjęta zostanie próba odpowiedzi na pytanie: jak przedstawia się struktura tych zobowiązań, których źródło tkwi w godności człowieka – człowieka osoby?

Strukturę materiału stanowią:

- zarys teoretycznych przesłanek pedagogiki personalistycznej;
- analiza godności człowieka/osoby z wyszczególnieniem jej kategorii;
- charakterystyka zobowiązań po stronie nauczyciela akademickiego i studenta, których źródłem są poszczególne kategorie godności osoby.

Zarys teoretycznych przesłanek pedagogiki personalistycznej

Nie ma wychowania i kształcenia bez przyjęcia koncepcji człowieka oraz związanej z nią teorii pedagogicznej. Jest to ważny punkt wyjścia w kształceniu przyszłych nauczycieli, w tym nauczycieli przedmiotów technicznych. Biorąc pod uwagę realizację w przyszłości przez studentów funkcji nauczyciela, na uwagę w tym względzie zasługuje pedagogika personalistyczna i „wpisana” w nią koncepcja osoby.

Pedagogikę personalistyczną konstituują takie pojęcia jak: osoba, dialog, wspólnota, zaangażowanie, spotkanie, personalizm i personalizm pedagogiczny (Nowak, 2019, s.489-507).

„Rdzeniem” personalizmu pedagogicznego jest osoba. Ten kierunek/nurt myśli pedagogicznej wychodzi od osoby i do niej powraca, wskazując na trajektorię budowania dojrzałości osobowościowej i pełni człowieczeństwa. Jak wskazuje Marian Nowak: „Personalizm wychodzi zawsze od faktu «osoba», przeżywanego intuicyjnie w doświadczeniu własnym i najwyżej oscyluje między instancjami metafizycznymi (w rozumieniu kategoria «osoba» jako «Osoba» – odniesiona do samego Stwórcy) a instancjami aksjologicznymi (osoba jako podmiot historyczny i konkretny)” (Nowak, 2019, s.495). Warto dodatkowo pamiętać, że pedagogika personalistyczna ma swoją historię.

Punktem wyjścia budowania teoretycznych podstaw pedagogiki personalistycznej jest integralna koncepcja człowieka, uwzględniająca zarówno stronę materialną, jak i pozamaterialną złączoną w jedną całość. Człowiek ujmowany jest więc jako jedność cielesno-duchowa.

Ksiądz Stanisław Dziekoński zauważa, że prezentowana przez pedagogikę personalistyczną „koncepcja sensu, wartości istnienia, życia i powołania ludzkiego prowadzi do stwierdzenia, że kwestią zawsze aktualną w wychowaniu jest doskonalenie się człowieka jako osoby ukierunkowane na najwyższą wartość, jaką jest Bóg i pełne z Nim zjednoczenie. Zasady tej pedagogiki wskazują też na konieczność uwzględniania w określonym celu wychowania najnowszych odkryć w dziedzinie pedagogiki światowej i dziedzin pozostających z nią we współpracy. Poza tym zobowiązują do tego, by formułowany cel wychowania wynikał z potrzeb społeczno-politycznych i kulturowych danego miejsca i czasu” (Dziekoński, 2004, s.11). Analizując dokumenty Kościoła w zakresie wychowania, podkreśla, że „dzisiejsza pedagogika personalistyczna, która popierając we wszystkich wymiarach: teleologicznych, metodologicznych, programowych i instytucjonalnych – wychowanie humanistyczne, łączy elementy naturalizmu i socjologizmu. Ale tę integrację aspektów wychowania naturalistycznego i społecznego podporządkowuje celowi nadrzędnemu, czyli kształtowaniu człowieka według godności osoby ludzkiej. Stąd też w pedagogice personalistycznej celem wychowania nie jest tylko wiedza czy samowychowanie albo też dobro społeczne, ale człowiek jako osoba ludzka” (Dziekoński, 2004, s.103).

W pedagogice personalistycznej, zwłaszcza w pedagogice chrześcijańskiej, rozwój człowieka odnosi się do jego holistycznego ujęcia jako osoby. Ujmuje się go jako ciąg zmian zachodzących w sferze biologicznej, psychicznej, społeczno-moralnej i duchowej, zgodnie z prawidłowościami charakterystycznymi dla każdej z tych warstw życia i funkcjonowania człowieka (Rynio, 2016, s.449).

M. Nowak, dokonując historycznej i wielostronnej analizy personalizmu pedagogicznego na podstawie bogatej literatury, wskazuje, że nurt ten w ostatnich latach „przyjmuje osobę jako wartość w sobie, w relacji do konkretnych wyborów, jakie każdy musi podejmować i jakich dokonuje w ciągu swojej własnej konkretnej egzystencji; powołanej wyraźnie do przyjmowania odpowiedzialności pojętej jako zdolność świadomego przyjęcia na siebie konsekwencji własnego działania, przyznaje wychowaniu podstawowe miejsce niezbędne do opracowania pewnego projektu formacji osoby nie tyle opracowanego dogmatycznie, lecz konstruowanego jakby na bieżąco, w trakcie realizowania tejże formacji” (Nowak, 2019, s.501).

Przyjmując, że w centrum pedagogiki personalistycznej znajduje się osoba, traktuje się ją jako podmiot i cel działania wychowawczego, dydaktycznego i opiekuńczego. Cechami tego działania są: dialog, spotkanie interpersonalne, uczestnictwo wspólnotowe i budowanie wspólnoty. Osoba jest wartością samą w sobie. Ważnym zadaniem staje się więc poszanowanie godności człowieka, co implikuje prawa, szczególnie prawo do życia.

W powyższym kontekście należy podkreślić, że pedagogika personalistyczna „wzywa” do formacji nauczycieli akademickich i studentów by w uszanowaniu osoby zdążyć do permanentnego rozwoju dojrzałości osobowościowej warunkującej pracę pedagogiczną nauczyciela akademickiego oraz proces kształcenia i samokształcenia studentów w perspektywie zdążania do pełni człowieczeństwa.

Marian Nowak, rozpatrując fenomen osoby, sens i znaczenie istnienia osobowego w świetle interpretacji Romano Guardiniego, stawia zasadnicze pytanie: Co to jest osoba? Udziela następnie odpowiedzi: „Osoba jest istnieniem uformowanym na podstawach wewnętrzności, zdeterminowanym przez ducha i działającym w duchu” (Nowak, 2019, s.502). Drugie pytanie brzmi: Kto to jest osoba? Na nie też pada odpowiedź, zgodnie z którą osoba to „ja, tzw. istnienie uformowane, wewnętrznie twórcze, jeśli jest w sobie i dysponuje sobą” (Nowak, 2019, s.502).

Osoba jest zdolna do działania i wartościowania swojego działania w aspekcie jego znaczenia rozwojowego, kształtowania siebie, stanowienia o sobie, o swej indywidualności i niezależności. Posiada ona umiejętność poznania wewnętrznego i podporządkowania rzeczywistości dzięki zdolności do abstrakcji. Dzięki rozumności oraz możliwościom poznawczym osoba przewyższa wszystkie byty natury nierozumnej mimo swego udziału w ich kształtowaniu i budowaniu (Adamski, 2005, s.10).

W sensie ontologicznym osobę postrzega się jako byt substancjalny, realny, autonomiczny. Z kolei „w znaczeniu psychologicznym i moralnym osoba jest bytem dynamiczno-potencjalnym, to znaczy znamionującą się skłonnością do doskonałości, czyli swej pełni” (Adamski, 2005, s.11).

Powyżej wskazane odpowiedzi na dwa kluczowe pytania ukazują relacyjną perspektywę osoby, uwzględniającą relacje do samej siebie oraz zależności z drugim człowiekiem.

W aspekcie kształcenia przyszłych nauczycieli na uwagę zasługują relacje z drugim człowiekiem, w których ukazuje się jedność – jedność osoby manifestowana w dialogu, w pytaniach i odpowiedziach.

Osoba stanowi najwyższą wartość wśród bytów stworzonych. Ma własny cel, jakim jest doskonalenie się w swym „istnieniu – nie może być traktowana jako środek do celu innego człowieka lub społeczeństwa. Jej doskonalenie oznacza zwrócenie się ku dobru i osiąganie coraz wyższego stopnia uczestniczenia w nim. To skierowanie ku dobru stanowi szczególne wyzwanie dla osoby: przez samodoskonalenie się, upodabnianie pełni Dobra, Prawdy i Piękna. Dążenie do doskonałości jest obowiązkiem moralnym osoby, wynikającym z istoty jej wnętrza. Jest też wynikiem świadomości potrzeby dążenia do doskonałego trwania, przekraczającego barierę czasu i przestrzeni” (Adamski, 2005, s.14). Droga do doskonałości wiedzie poprzez urzeczywistnianie własnej, lecz właściwej hierarchii wartości, przekraczanie siebie, poznawanie prawdy i życie nią.

Ukierowanie na poznawanie „należy odczytywać jako szczególne wyzwanie dla osoby; wyzwanie do ciągłego samodoskonalenia się, upodabniania się do pełni dobra. Owo dążenie do doskonalenia jawi się jako obowiązek moralny wynikający z istoty osoby – z jej wnętrza. Jest ono wynikiem świadomej potrzeby dążenia do ustawicznej zmiany siebie zarówno w sferze charakteru, umysłu, jak i woli porządkującej działanie: podporządkowującej je moralnemu prawu zapisanemu i odzywającemu się poprzez głos sumienia” (Adamski, 2005, s.14).

W powyższym kontekście powstają pierwsze zobowiązania. Dotyczą one zarówno nauczyciela akademickiego oraz studenta – przyszłego nauczyciela, w tym nauczyciela przedmiotów technicznych.

Pierwszym z nich jest permanentne dążenie do własnego rozwoju, do doskonałości. Drogą do wypełnienia tego zobowiązania jest dążenie do samokształcenia, wielostronnego samodoskonalenia, przekraczania siebie – transcendencji. Do tych działań zobowiązuje istota osoby, jej wartość. Te zobowiązania mają charakter uniwersalny, bowiem dotyczą nauczyciela akademickiego i studentów. Należy przy tym podkreślić, że nabierają one szczegółowej egzemplifikacji w odniesieniu do tych dwóch podmiotów kształcenia akademickiego (Chałas, Łobacz, 2020, s.98-101).

Godność człowieka i jej kategorie

Wiele nauk, chociażby filozofia, teologia, psychologia, socjologia, etyka, pedagogika, próbuje odpowiedzieć na pytanie: Czym jest godność? Jej syntetyczne określenie, a także próby wskazania jej cech oraz kategorii można spotkać w ujęciach słownikowych.

Najkrótszą definicję godności spotykamy w Słowniku katolickiej nauki społecznej: „Godność człowieka, specyficzna wartość osoby ludzkiej” (Podrez, 1993, s.54, 55). W Leksykonie PWN podkreślany jest indywidualny i społeczny wymiar godności, określonej jako „pozytywna wartość człowieka, która winna przysługiwać mu w kontakcie z innymi ludźmi” (Kaczorowski, 2004, s.388).

W definicji znajdującej się w Encyklopedii katolickiej akcentowana jest szczególna wartość człowieka jako osoby, jego relacje interpersonalne i ich wartościowanie oraz rola wartościowania w budowaniu własnego obrazu i motywowaniu do zachowań wartościowych w aspekcie moralnym. W źródle tym czytamy: „Godność (z łac. dignitas), szczególna wartość człowieka jako osoby pozostającej w relacjach interpersonalnych (ostatecznie do osoby Boga), uzasadniających i usensowniających życie osobowe, a także pozytywnie wartościująca relacje do własnej osoby i grupy (np. zawodowej, klasowej, narodowej), z którymi się jednostka identyfikuje. Konstytuującym komponentem jego ustosunkowania się jest samoocena, polegająca na przeżywaniu swojej wartości i pozytywnego obrazu siebie, która motywuje do moralnie wartościowych zachowań, uodparnia na wszelkie formy manipulacji i zniewalania oraz wpływa na radzenie sobie w sytuacjach trudnych. Godność zakłada poczucie wewnętrznej wolności, autodeterminacji (podmiotowości) i odpowiedzialności” (Chlewiński, 1989, k.1231).

Należy podkreślić, że powyższa definicja nawiązuje do wielu celów wychowawczo - dydaktycznych, np.: do poszanowania własnej wartości, budowania pozytywnego obrazu siebie i przestrzeni własnej wolności, podmiotowości, kształtowania postawy odpowiedzialności, rozwijania umiejętności rozwiązywania problemów, tworzenia pozytywnych relacji interpersonalnych.

W Encyklopedii popularnej znajdujemy następującą próbę zdefiniowania tego pojęcia: „godność – nieusuwalna i niestopniowalna, zasługująca na szacunek własny i innych ludzi wartość człowieczeństwa, przysługująca każdemu człowiekowi bez wyjątku, także cnota, jako złoty środek między wadami zarozumialstwa i służalczości (Arystoteles)” (PWN, 2010, s.335).

Kategoria godności pojawia się w języku potocznym i naukowym. W codziennym użyciu spotykamy wyrażenia o charakterze opisowym, wartościującym, normatywnym, w których występuje w sposób bezpośredni lub pośredni słowo „godność”. Często padają określenia: „godnie się zachował”, „szanuj swoją godność”, „to poniżej mojej godności”, „moja godność mi na to nie pozwala”, „jak pana godność”, „godność nauczyciela” itp. (Stępień, 2016, s.376). Na szczególną uwagę zasługuje pojawiające się w potocznej mowie sformułowanie „godnie przeżył życie”. Wskazuje ono bowiem na całkowitą wartość godności, niepodzielną i nieaspektową, urzeczywistnianą w każdej chwili, w całym życiu (Stępień, 2016, s.376).

Należy przy tym poczynić ważną uwagę. Trzeba bowiem pamiętać, że w określeniach potocznych godność występuje zarówno jako godność osobowa, osobowościowa, jak i zawodowa. Te trzy kategorie wzajemnie się przeplatają, są ze sobą związane, ale nie tożsame.

Pojęcie „godność” występuje też w ujęciu naukowym. Literatura wskazuje na różne ujęcia tej wartości:

- filozoficzne (antropologiczno-metafizyczne),
- teologiczne,
- psychologiczne,
- socjologiczne,
- etyczne,
- prawne,
- pedagogiczne.

Według Johanna Messnera „godność ma cztery podstawy (aspekty): teologiczną, metafizyczną, etyczną, ontogeniczną. Podstawą godności w aspekcie teologicznym jest stworzenie człowieka na obraz i podobieństwo Boże oraz odkupienie w Chrystusie. Podstawę metafizyczną godności stanowi rozum człowieka oraz jego wartość stanowiąca cel sam w sobie. W aspekcie etycznym podstawa godności tkwi w możliwości i zdolności świadomego i wolnego działania oraz ponoszenia za nie odpowiedzialności. Podstawą godności człowieka w aspekcie ontologicznym jest świadomość, że różni się on od zwierząt, że u podstaw realizacji jego celów egzystencjalnych znajdują się akty rozumu i wolnych decyzji, a nie instynkty” (Mazurek, 2001, s.42, 43).

W ujęciu antropologiczno-metafizycznym godność osobowa jest przymiotem osoby ludzkiej, najważniejszą, obiektywną wartością ontyczną. Wyraża doskonałość człowieka jako bytu samoistnego i osobowego. Jest to wartość stała, niezmienna, niezależna od postaw, zachowań, a także działań człowieka. W godności osobowej każdy człowiek jest równy. Nie może się jej pozbyć, naruszyć, zdeformować mimo działań, postępowania i sprzecznych z nią uczynków.

Godność jest wartością normatywną, zobowiązującą do życia, postępowania na miarę swojej wartości, pełni człowieczeństwa i powołania człowieka. Jej syntetyczne ujęcie przedstawia K. Stępień, która podkreśla, że „godność wiąże się z uznaniem, że ostateczną racją ludzkich działań jest pojęta jako byt w sobie i dla siebie, jako byt-cel. Godność wskazuje na szczególną wartość człowieka jako osoby będącej w relacjach międzyosobowych (do innych osób), które uzasadniają i nadają sens całemu życiu i działaniu ludzkiemu. Najpełniejszy sens wewnętrznej celowości człowieka zawiera ostatecznie relacja do osoby Boga, Absolutnego «Ty» jako dobra najwyższego” (Stępień, 2016, s.378).

Ewa Podrez zauważa, że godność każdego człowieka może być rozpatrywana w dwóch aspektach – naturalnym i nadprzyrodzonym. „W aspekcie naturalnym godność wyraża zdolność człowieka do wolnego i świadomego działania, do rozwoju intelektualnego i moralnego [...]. W wymiarze nadprzyrodzonym godność odsłania uczestnictwo człowieka w rzeczywistości transcendentnej, w życiu Osób Bożych” (Podrez, 1993, s.55).

Dla ludzi wierzących w Boga fakt objawienia i odkupienia stanowi najpełniejsze potwierdzenie godności osoby ludzkiej. Jak podkreślił Jan Paweł II: „godność osoby ludzkiej przez te dwa fakty zostaje niejako wydobyta na wierzch. Religia jest dialogiem [...]. Bóg sam potwierdza przez nią osobową wartość człowieka. Człowiek wierzący znajduje w religii to potwierdzenie. Można je określić jako potwierdzenie w górę” (Wojtyła, 1994, s.419).

W ujęciu psychologicznym godność człowieka stanowi moralny składnik osobowości. Jej źródłem jest aktywność ludzka. Godność w tym aspekcie ujmuje Józef Kozielecki, wyróżniając jej trzy źródła: wierność wobec siebie, podejmowanie celów pozasobistych, działalność twórcza. Pierwszym źródłem jest zatem obrona własnej tożsamości i system przekonań. Bycie sobą i zachowywanie wierności wobec siebie – to podstawa życia z godnością. Drugim źródłem godności jest aktywność skierowana ku innym ludziom. Jeśli ma charakter pozasobisty, stanowi podstawę budowania poczucia wartości i godności człowieka. Z kolei trzecim źródłem godności jest twórczość. Poprzez tworzenie oryginalnych idei, rzeczy człowiek pozostawia ślad w kulturze, kształtuje jednocześnie poczucie swej autentycznej wartości (Kozielecki, 1977, s.17, 18).

W ujęciu socjologicznym godność ujmowana jest przez pryzmat ról społecznych bądź zawodowych, sytuowania człowieka w relacjach społecznych, wykonywanego zawodu, pełnionej funkcji lub zajmowanej pozycji społecznej (Stępień, 2016, s.378, 379).

Takie ujęcie godności implikuje jej zmienność i utracalność. Określa się ją jako godność osobistą. „Wpisana” jest w nią „osobistość”, która wskazuje, że ktoś zdobył wysoki stopień w hierarchii społecznej. Katarzyna Stępień wskazuje, że „Wyznacza ona pewien status życia i przypisywane mu zaszczyty, honory oraz miejsce w hierarchii społecznej czy zawodowej. Odpowiada jej określony sposób zachowania ze względu na pozycję jednostki lub pełnioną przez nią rolę. Termin «godny», «godność» używany na określenie tych zachowań dotyczy zarówno powagi, piastowania zaszczytnego stanowiska, jak i towarzyszących mu przekonań o potrzebie respektu, szacunku, o zasługiwaniu na przywileje” (Stępień, 2016, s.379).

Z pedagogicznego punktu widzenia godność ujmowana jest przez pryzmat poszanowania człowieka, szacunku dla podmiotów edukacji. Jest wartością wychowawczą, stanowi bowiem źródło rozszerzającego się horyzontu aksjologicznego. Godność musi znaleźć się w centrum wychowania. To niepodważalne miejsce uzasadnia jej uniwersalność i trwałość. Zawarta w niej prawda o człowieku, zgodnie z którą jest on osobą od początku do naturalnej śmierci, posiada nienaruszalną wartość.

W powyższym kontekście należy podkreślić, że przed nauczycielem akademickim kształcącym przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych wyrasta zadanie dostarczenia studentom/przyszłym nauczycielom wiedzy o fenomenie godności, uzdalnianie ich do zrozumienia jej istoty i funkcji jaką pełni w życiu człowieka, grup, wspólnot społecznych, narodu oraz uzdalnianie ich do postępowania według wskazań płynących z tej wielkiej wartości.

W tym ważnym wyzwaniu drogowskazem jest norma personalistyczna – człowiek zawsze celem, nigdy środkiem. W kontekście tytułu przedstawionego opracowania należy uszczegółowić: człowiek a nie technika głównym celem. Norma personalistyczna reguluje wzajemne relacje: nauczyciel akademicki – student – przyszły nauczyciel przedmiotów technicznych.

Rozpatrując zagadnienie godności człowieka, ważną kwestią są jej rodzaje. Na użytek przedstawionego opracowania przedmiotem analiz (w skrótovej formie) będą trzy kategorie godności: **godność osobowa, osobowościowa, godność zawodowa.**

Godność osobowa – godność osoby ludzkiej – jest wielką wartością, wartością wartości. Ona to oznacza funkcję normatywną wartości trwałych, obiektywnych, uniwersalnych (Mazurek, 2001, s.18). Podstawą godności osoby są jej właściwości: rozumność, wolność, duchowość i sumienie. U podstaw jej istoty znajduje się antropologia filozoficzna i teologiczna. Wojciech Chudy zauważa, że „godność, czyli to, co odróżnia człowieka w sposób definitywny od pozostałych bytów niższych, płynie z Bytu Najwyższego, jest więc wzięte od Boga, z woli i miłości Bożej” (Chudy, 1996, s.141).

W aspekcie teologicznym podstawą godności jest stworzenie człowieka na obraz i podobieństwo Boże. Przez ten akt stworzenia człowiek uzyskał godność wrodzoną i podniesiony został do godności najwyższej. Chrystus zstąpił dla nas i dla naszego zbawienia stał się człowiekiem. Przez ten akt zbawczy wyeksponowano wartość człowieka i jego godność. To właśnie stąd wypływa źródło godności osobowej człowieka. Według Andrzeja Szostka godność osobowa „jest właściwością osoby ludzkiej rozumianej jako byt duchowo-cielesny, dla którego znamienne jest zdolność rozumnego i wolnego samostanowienia oraz bezinteresownej miłości” (Szostek, 1998, s.60). Z kolei Franciszek Janusz Mazurek definiuje godność osoby ludzkiej jako „wartość ontyczną – wrodzoną, trwałą, niezbywalną i równocześnie zobowiązującą” (Mazurek, 2001, s.18). Jego zdaniem „ta ranga ontyczna decyduje o tym, że człowiek jako osoba – byt obdarzony rozumem, sumieniem i wolnością – posiada godność” (Mazurek, 2001, s.18). Również A. Szostek podkreśla, że „godność osobowa jako wartość ontyczna określonego bytu nie ma autentycznego wobec siebie bieguna (jako, że nie ma atrybutu) [...]. Natura człowieka odróżnia go od innych bytów nie tylko w sensie czysto opisowym, ale i aksjologicznym. Z racji tego, kim jest człowiek jest cenniejszy niż inne byty na ziemi. Cennaść tę z faktu bycia osobą – określa się mianem godności osobowej” (Szostek, 1998, s.46). Wartość osoby stanowi źródło godności człowieka. „Godność człowieka – pisze Adam Rodziński – to po prostu sama osoba jako wartość” (Rodziński, 1989, s.32). Przysługuje ona wszystkim ludziom bez względu na płeć, pochodzenie, wykonywany zawód, narodowość, sytuację społeczno-kulturową czy polityczną. Jest wrodzona, więc nie można się jej ani pozbyć, ani utracić. Rdzeń godności stanowi wartość osoby.

Jest wartością daną, ale też zadaną. Uznaje się ją za źródło powinności moralnych i zobowiązań rozwojowych, samodoskonalących się w aspekcie indywidualnym i społecznym.

Godność osobowa jest podstawą i warunkiem nabywania w drodze działań podmiotu **godności osobowościowej**. Przez tę ostatnią „rozumie się doskonałość, jaka zrodziła się w działaniu moralnie wartościowym i utrwaliła się w czyjejś osobowości” (Mazurek, 2001, s.19). Godność osobowościowa posiada więc aspekt indywidualny i społeczny. Jej podstawą jest aktywność człowieka w aspekcie rozwoju moralnego, oddziaływania wychowawcze, samowychowawcze oraz środowiskowe.

Godność osobowościowa jest ukonstytuowana przez akt decyzji, intelekt i wolę. Te trzy elementy są ze sobą zintegrowane, wzajemnie się przenikają i warunkują.

Wskaźnikami braku godności osobowościowej są: rezygnacja z własnych wartości, poniżanie się dla osiągnięcia jakiś osobistych korzyści, schlebienie, ślepe posłuszeństwo, oportunizm, kłamstwo, przedmiotowe traktowanie człowieka, nadmierne wywyższanie się, rezygnacja z własnego oblicza, a uogólniając ten problem, należy wskazać brak szacunku dla siebie i drugiego człowieka (Mazurek, 2001, s.55). Godność osobowościowa nie jest więc wartością wrodzoną i stałą. Ma ona charakter relatywny, zależny zarówno od zachowań i postaw jednostki, jak i od społeczności mniejszych i większych, w których człowiek funkcjonuje – żyje i pracuje.

Można powiedzieć, że godność osobowościowa jest konstytuowana przez podmiotowe działania jednostki zintegrowane z podmiotowymi działaniami społeczności, w których dana jednostka funkcjonuje. Wielu badaczy problemu (J. Reykowski J. Koziński, A. Szostek, J. Mariański) podkreśla wspomniany aspekt indywidualny i społeczny związany z tą wartością.

Godność osobowościowa pozostaje integralnie związana z hierarchią wartości. Ich urzeczywistnianie buduje jej treściowy wymiar. Jej wskaźnikami są: honor, dobre imię, pozytywna opinia, szacunek, gotowość obrony uznawanych wartości, poczucie własnej wartości, gotowość do poświęceń; zaangażowanie w urzeczywistnianie wartości moralnych, dążenie do doskonałości.

Wartość ta może być przez człowieka w różnym stopniu budowana, pomniejszana, a nawet utracona, godność osobowościowa związana jest z **godnością zawodową**.

Godność zawodowa wiąże się z godnością społeczną. Jak zauważa Mirosława Wawrzak-Chodaczek, jest z nią „często utożsamiana [...], ponieważ wiąże się z rolą społeczną pełnioną przez jednostkę. Rola ta wyznaczana jest przez powinności traktowane jako wzory zachowań, które niejednokrotnie wskazywane są przez normy etyczne” (Wawrzak-Chodaczek, 2000, s.423).

Godność zawodowa „zobowiązuje” do poszanowania i ochrony przez pracownika tożsamości społecznej, rzetelności w wykonywaniu obowiązków, prawości postępowania, pozytywnej postawy wobec pracy, postrzegania jej jako źródła wewnętrznego rozwoju. Nieposzanowanie przez pracownika tej wartości może w konsekwencji prowadzić do pociągnięcia go do odpowiedzialności (Gajda, 2000, s.54).

Godność zawodowa nakłada na pracodawców obowiązek jej poszanowania, co wyraża się w stworzeniu odpowiednich warunków pracy, zapewnieniu przyjaznej atmosfery, należytej zapłaty, stwarzaniu szansy samorealizacji. „Chodzi o to, by praca stawała się dobrem człowieka i to dobrem nie tylko «użytkowym», ale dobrem godziwym, czyli odpowiadającym godności człowieka, wyrażającym tę godność i pomnażającym ją” (Laborem exercens, nr 2,9). Chodzi również o to, by człowiek nie doznawał pomniejszenia swej godności w pracy, by pracodawcy nie używali jej jako środka przeciwko niemu, nie wyzyskali ludzkiej pracy, a w konsekwencji człowieka, który w tym procesie traci właściwą sobie godność (por. Laborem exercens, nr 2,9). Problem poszanowania godności zawodowej przez człowieka pracującego i pracodawcę staje się szczególnie ważny i aktualny w trudnej sytuacji panującej na rynku pracy (Chałas, Łobacz, 2020, s.125-149).

Godność wartością zobowiązującą

Analizując fenomen godności ludzkiej i uwzględniając jej trzy wskazane wyżej kategorie powstaje zasadnicze pytanie: jakie zobowiązania wypływają z godności człowieka w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych? Chodzi głównie o wzajemne zobowiązania dwóch podmiotów kształcenia akademickiego: nauczyciela i studenta. Poniżej zostanie podjęta próba odpowiedzi na powyższe pytanie uwzględniając **godność osoby, godność osobowościową i godność zawodową**.

Godność osobowa jest wartością daną, niezbywalną; określa wielką wartość osoby. W tej godności jesteśmy sobie równi. Ona to zobowiązuje do wzajemnego poszanowania: studenta przez nauczyciela akademickiego i poszanowanie nauczyciela akademickiego przez studenta. Jest to pierwsze i podstawowe zobowiązanie wypływające z tej kategorii godności. U podstaw tego poszanowania znajduje się norma personalistyczna: człowiek zawsze celem, nigdy środkiem do celu. Student – przyszły nauczyciel przedmiotów technicznych zawsze celem. Implikuje to określone zadania – zobowiązania nauczyciela akademickiego. Do podstawowych należeć będą:

- poznanie przez nauczyciela akademickiego poczucia własnej godności studentów;
- dostarczenie studentom wiedzy antropologicznej w perspektywie personalistycznej, która pozwoli studentom zrozumieć fenomen osoby i jej przymioty: godność, rozumność i mądrość, wolność, odpowiedzialność, zdolność do miłości, twórczości i transcendencji;
- stworzenie studentom szans urzeczywistniania powyższych przymiotów;

- wspomaganie studentów w zrozumieniu potrzeby poszanowania, afirmacji i obrony godności własnej i drugiego człowieka;
- motywowanie studentów do działań na rzecz poszanowania i afirmacji, obrony godności osoby;
- wspomaganie studentów w wartościowaniu własnych działań w tym działań technicznych oraz działań w środowisku społecznym na rzecz poszanowania i afirmacji godności osobowej i podejmowania stosownych zadań.

Wypełnianie powyższych zadań przez nauczycieli akademickich powinno skutkować:

- zrozumieniem przez studentów fenomenu osoby i jej przymiotów;
- zrozumieniem normy personalistycznej w kontekście rozwoju techniki;
- zaangażowaniem studentów w urzeczywistnianie przymiotów osoby;
- uświadomieniem przez studentów poczucia własnej godności osobowej;
- zrozumieniem potrzeb poszanowania, afirmacji i obrony godności własnej i drugiego człowieka;
- zaangażowaniem studentów na rzecz poszanowania, afirmacji i obrony godności w wymiarze indywidualnym i społecznym.

Zasadnym staje się zwrócenie uwagi na zjawisko deformacji godności.

Agnieszka Lekka-Kowalik czyni ważną uwagę dotyczącą naruszania godności. Pisze, „Termin «naruszać godność» musi być właściwie rozumiany. Nie jest to związane z tym, że osoby te zostają w jakikolwiek sposób pozbawione godności w sensie ontologicznym – ta jest nieutralna, ponieważ jest pochodną struktury człowieka, lecz z tym, iż działania są moralnie niegodziwą odpowiedzią na tę godność. To sprawca owych niegodziwych czynów działa przeciwko swej godności osobistej, a także sam w sobie sprawia zło (skutek nieprzechodni) i przez to daje moralnie niegodziwą odpowiedź, także na swą własną godność w sensie ontologicznym. Deformacją godności jest zaniżanie poczucia własnej wartości wywołanej, np. kompleksami czy negatywnym autokrytycyzmem” (Lekka-Kowalik, 2016, s.384-385).

W powyższym kontekście należy podkreślić, że budzenie poczucia godności i jej poszanowanie staje się wyzwaniem i zadaniem dla obydwu podmiotów interakcji kształcenia akademickiego. Owo wzajemne poszanowanie godności stanowi podstawowy warunek efektywnego zdobywania wiedzy przewidzianej programem kształcenia nauczycieli przedmiotów technicznych, poznawania prawdy, rozwiązywania problemów, nabywania kompetencji; rozwijania zdolności poznawczych, zwłaszcza rozwijania wyobraźni i myślenia technicznego – ważnych celów w kształceniu studentów – przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych.

W tym wzajemnym poszanowaniu godności ważne miejsce zajmuje dialog. Poszanowanie godności warunkuje dialog ale też zwrotnie: dialog prowadzi do odkrywania prawdy o osobie i prawdy o jej godności osobowej; do poszanowania godności.

Na uwagę w tym względzie zasługują trzy rodzaje dialogu: dialog rzeczowy, personalny i egzystencjalny. Jak podkreśla Jacek Milewski za Januszem Tarnowskim. Dialog rzeczowy występuje, gdy chodzi nam o poznanie rzeczywistości. Wartością, do której zmierzamy jest Prawda. Dialog personalny występuje, gdy otwieramy swoje „wnętrze” przed partnerem, ujawniamy najgłębsze przeświadczenia, intymne uczucia, wprowadzając w tajniki swego „ja”. Warunkiem i wartością, na której opiera się ten dialog jest wolność. Dialog egzystencjalny wyraża się nie tylko słowami, lecz całą swoją osobą, oddaniem swego „ja” do dyspozycji partnera, aż do poświęcenia własnego życia. Wartością właściwą do tej formy dialogu jest miłość (Tarnowski, 1993, s.116).

Godność osobowa jest dana, ale też zobowiązuje do **godności osobowościowej**. Jest podstawą i warunkiem jej nabywania w drodze działań moralnie wartościowych. Trajektorią osiągania godności osobowościowej jest urzeczywistnianie wartości moralnych, a więc nabieranie takich ustosunkowań do nich, że stają się cechami osobowości (Ostrowska, 1994, s.14).

Z godności osobowościowej wyrasta zobowiązanie dla nauczyciela akademickiego i studenta: Rozwijać własną godność osobowościową – rozwijać doskonałość poprzez własne działania zasługujące na miano czynu, który jest nośnikiem dobra. W powyższym kontekście wyrasta zobowiązanie odnoszące się do obydwu podmiotów: **urzeczywistniać wartości moralne**.

Analiza literatury wskazuje na różne ich kategorie/rodzaje. W kontekście tytułu przedstawionego opracowania na uwagę zasługuje struktura wartości moralnych według Dietricha von Hildebranda. Są nimi: prawda, wierność, odpowiedzialność, prawda, dobroć, miłość (Hildebrand, 1982, s.13-18).

Urzeczywistniać powyższe wartości to znaczy stawać się człowiekiem prawym, wiernym, odpowiedzialnym, prawdomównym, dobrym, kochającym. Być właśnie takim człowiekiem to zobowiązanie dla nauczyciela akademickiego i studenta – przyszłego nauczyciela przedmiotów technicznych.

Należy przy tym podkreślić, że urzeczywistnianie tych wartości ma charakter indywidualny i społeczny. Biorąc pod uwagę aspekt indywidualny, chodzi o podejmowanie działań na rzecz doskonalenia siebie – swoich cech charakteru, orientacji aksjologicznej, swoich kompetencji przynależnych nauczycielowi akademickiemu, jak również studentowi. Przed nauczycielem akademickim wyrastają zobowiązania do własnego rozwoju naukowego, doskonalenia pracy dydaktycznej, zaangażowania w integralny rozwój studenta. Chodzi o jego rozwój poznawczy, społeczny, kulturowy, światopoglądowy.

W odniesieniu do studentów przedmiotów technicznych wyrasta zobowiązanie wspomaganie ich w zdobywaniu wiedzy technicznej, rozwijaniu wyobraźni i myślenia technicznego, kształtowaniu postaw racjo-

nalizatorskich i zaangażowania w rozwój techniki mając na względzie poszanowanie godności osoby, godności osobowej.

W aspekcie społecznym przed nauczycielem i studentami wyrasta ukierunkowanie aktów zewnętrznych na dobro, działanie w dobro. Powyższe zadanie implikuje zobowiązania do podjęcia szczegółowych zadań.

Pierwszym szczegółowym zadaniem jest rozeznanie w dobru i złu. Warunkuje ono budowanie podstaw aksjologicznych podejmowanych działań. Podstawowe pytanie, które powinien postawić sobie zarówno student, jak i nauczyciel akademicki, brzmi: Jakie dobra natury obiektywnej, dobra prorozwojowe w aspekcie integralnego rozwoju oraz pełni człowieczeństwa generują moje działania? W relacji do nauczyciela akademickiego zagadnienie to ma dwa odniesienia. Dotyczy jego samego oraz działań skierowanych do studenta, które to powinny stanowić szanse rozwojowe. Należy przy tym podkreślić, że realizacja głównego celu, jakim jest stworzenie szans aktywności o charakterze aksjologicznym, wiąże się z nabywaniem przez studentów wiedzy o wartościach, z rozwijaniem ukierunkowanej na nie wrażliwości, podejmowaniem decyzji wyboru, urzeczywistnianiem wartości, a także animacji innych do tego procesu. Aktywność aksjologiczna studentów nie przychodzi łatwo. Wymaga silnej motywacji, kompetencji, gotowości i umiejętności stawiania czoła przeciwnościom losu, odporności na stres, niepowodzenia i wstrząsy, umiejętności rozwiązywania problemów. Z powyżej wskazanych szczegółowych uwarunkowań wypływają jednocześnie zadania stojące przed nauczycielem akademickim, który powinien te postawy, umiejętności i kompetencje kształtować i pogłębiać u swoich studentów. Jest to uwarunkowane rozwijaniem przez nauczyciela akademickiego swojej godności osobowościowej, przejawiającej się w doskonałości w aspekcie etyczno-moralnym i rozwijaniu kompetencji zawodowych: naukowych i dydaktycznych.

Zrozumienie istoty godności osobowościowej stanowi czynnik doskonalenia swoich kompetencji. W powyższym kontekście wyrastają zobowiązania.

Pierwszym z nich jest zobowiązanie do wspomagania studentów – przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych w rozumieniu, że człowiek stanowi najwyższą wartość wśród bytów ziemskich i że ma obowiązek szanować i afirmować godność osobową, a także rozwijać godność osobowościową; wolność wewnętrzną, odpowiedzialność za siebie i za drugiego człowieka, odpowiedzialność za posługiwanie się techniką. Tym samym każdy człowiek, w tym nauczyciel akademicki i student – przyszły nauczyciel przedmiotów technicznych zostaje zobligowany do rozwijania swojego intelektu poprzez zdobywanie wiedzy, kształtowanie umiejętności, pogłębianie zainteresowań i doskonalenie zdolności. Wyrasta stąd zadanie inspirowania studentów do aktywności o charakterze intrapersonalnym, skierowanej na rozwój własnej indywidualności, którą będą określać: wrażliwość moralna urzeczywistniania spektrum wartości, w tym wartości moralnych; rozwój zainteresowań i uzdolnień: pedagogicznych i technicznych; wykształcone umiejętności – w tym umiejętności technicznych, wytwory pracy twórczej; rozwój duchowy. Ważnym zadaniem staje się towarzyszenie studentowi w tym procesie.

Drugie istotne zobowiązanie podejmowane równolegle z pierwszym polega na inspirowaniu studentów do aktywności o charakterze interpersonalnym, podejmowanej ze względu na drugiego człowieka i dla niego. Wiąże się ono z poznaniem i rozumieniem drugiego człowieka, jego mocnych i słabych stron osobowości, systemu wartości, motywów postępowania, potrzeb materialnych i duchowych, a także z umiejętnością przychodzenia w darze drugiej osobie, kulturą dawania, umiejętnością obrony drugiego, nawiązywania kontaktów interpersonalnych, utrzymywania więzi przyjacielskich, współpracy i współdziałania, poszukiwania wspólnego spektrum wartości w celu budowania razem nowej i lepszej rzeczywistości. Działania te powinny być realizowane w perspektywie osiągnięcia pełni człowieczeństwa, na podstawie szacunku dla siebie i drugiego człowieka.

Trzecie zobowiązanie sprowadza się do wspomagania studentów przedmiotów technicznych w rozwijaniu kompetencji technicznych: wiedzy technicznej, umiejętności technicznych, odpowiedzialności za rozwój techniki i jej stosowanie w służbie człowiekowi, jego człowieczeństwu. Realizacja powyższych zobowiązań prowadzi studenta do sukcesu w przyszłej pracy pedagogicznej.

Godność osobowościowa warunkuje **godność zawodową**. Doskonałość człowieka będącą wynikiem urzeczywistniania wartości moralnych przekłada się na godność zawodową, jest jej czynnikiem rozwoju i zarazem podstawą. W godności zawodowej, jak w soczewce skupiają się: godność osobowa i godność osobowościowa, wyrażające się w wykonywaniu pracy zawodowej.

Przyszły nauczyciel przedmiotów technicznych powinien te dwie kategorie integrować ze sobą oraz z wartością pracy pedagogicznej, którą w przyszłości będzie wykonywał.

W Powyższym kontekście przed nauczycielem akademickim wyrasta zadanie stworzenia szans dla studentów integracji tych trzech kategorii godności w perspektywie rozwijania godności zawodowej.

W centrum godności zawodowej będzie znajdować się etos nauczyciela akademickiego i nauczyciela przedmiotów technicznych. Przed nauczycielem akademickim wyrastają dwa zobowiązania:

- rzetelnie dbać o swój rozwój naukowy i moralny, doskonalić proces kształcenia przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych, budować wspólnotę - nauczyciel akademicki, student - na mocnych postawach aksjologicznych, które warunkują integralny rozwój osoby studenta i osiągnięcie pełni człowieczeństwa.

Ważną kwestią w tym względzie jest kierowanie się prawdą i wartościami moralnymi.

Po stronie studenta zobowiązania te będą obejmować:

- zaangażowanie w rozwój poznawczy; nabywanie rzetelnej wiedzy pedagogicznej i technicznej;
- zaangażowanie w nabywanie umiejętności pedagogicznych i technicznych;

– kształtowanie swojej tożsamości konwencjonalnej oraz postkonwencjonalnej wyrażającej się w rzetelnym wykonywaniu obowiązków studenta, twórczym podejściu do problemów oraz nastawieniu i gotowości do projektowania, wdrażania, wartościowania zmian w przyszłej pracy pedagogicznej.

Przed obydwoma podmiotami wyrastają zobowiązania:

- orientować się na drugiego człowieka w perspektywie jego godności;
- rzetelnie wartościować zjawiska społeczno – kulturowe w perspektywie szans rozwijania i pełni człowieczeństwa;
- zaangażować się w budowanie obiektywnego dobra w aspekcie indywidualnym i społecznym oraz usuwanie barier jego urzeczywistniania;
- budować własny styl pedagogicznego działania zorientowanego na innowacje pedagogiczne; w perspektywie poszanowania godności człowieka.

Analizując zobowiązania wynikające z godności zawodowej należy również podkreślić, że ich szczegółową egemplifikacją „podyktowaną” jest triadą zagadnień: zawód, kwalifikacje, kompetencje.

Nauczyciel akademicki kształcący przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych powinien uczynić te zagadnienia celami oraz treściami kształcenia akademickiego. W ten sposób staną się one czynnikami zobowiązującymi studenta do rzetelnego zdobywania wiedzy, umiejętności i zaangażowania w urzeczywistnianie właściwej hierarchii wartości.

Franciszek Szlosek definiuje zawód jako „dookreślony, choć zmieniający się pod wpływem przemian cywilizacyjno – kulturowych, zbiór zadań wykonywanych systematycznie przez człowieka na stanowisku pracy dzięki posiadanym przez niego kwalifikacjom” (Szlosek, 2015, s.126).

Kategoria zawodu zobowiązuje nauczyciela akademickiego do ukazania studentom – przyszłym nauczycielom struktury tych zadań oraz przygotowanie ich do prawidłowego oraz nowatorskiego ich wykonania. Należy przy tym uwzględnić, że zawód według F. Szloska:

- „jest zbiorem zadań zawodowych wyodrębnionych z podziału ogólnogospodarczych;
- zadania te tylko doraźnie mają charakter stały, bowiem często w niezbyt odległej perspektywie czasowej ich istota ulega dość poważnym zmianom;
- właściwością charakterystyczną tych zadań jest powtarzalność i ich systematyczność w wykonywaniu;
- jest to kategoria pojęciowa, zewnętrzna wobec człowieka;
- do wykonywania zawodu są potrzebne kwalifikacje nabyte w wyniku procesów edukacyjnych (niekoniecznie szkolnych) i ewentualnie wzmocnione doświadczeniem zawodowym” (Szlosek, 2015, s.127).

Nauczyciel akademicki jest zobowiązany do wyposażenia studentów, przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych w aspiracje do nabywania kwalifikacji/kompetencji do wykonywania w przyszłości przez nich zawodu.

Przed studentem wyrasta zobowiązanie do zaangażowania się w nabywanie tych kompetencji/kwalifikacji. Należy zwrócić uwagę, że według F. Szloska „kwalifikacje zawodowe (...) to struktura wzajemnie przenikających się i warunkujących układów, jakimi są odpowiednie zbiory umiejętności zawodowych, wiadomości stanowiących podstawę kształcenia i funkcjonowania umiejętności oraz zespół cech i postaw determinujących motywacje do działań zawodowych” (Szlosek, 2015, s.131). Ten sam autor zwraca uwagę, że rozumienie pojęcia kwalifikacje zawodowe ulega zmianie.

Trzecim ważnym pojęciem są kompetencje zawodowe. W przypadku przyszłych nauczycieli przedmiotów technicznych ich strukturę będą stanowić kompetencje pedagogiczne oraz kompetencje techniczne. Przed nauczycielem akademickim wyrasta zadanie, stworzenia przed studentami szans nabywania tych kompetencji a przed studentami: zaangażowanie w ich nabywanie i rozwijanie.

Powstaje pytanie o szczegółowe elementy strukturalne. Na uwagę w tym względzie zasługuje ich określenie w Europejskich Ramach Kwalifikacji. Kompetencje określane są jako „udowodniona zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych okazywana w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej, a ich określanie dokonywane jest w kategoriach odpowiedzialności i autonomii” (Szlosek, 2015, s.139).

W powyższym kontekście płyną zobowiązania odnoszące się do nauczyciela akademickiego i studenta.

Zobowiązania nauczyciela akademickiego: rozwijać wiedzę, umiejętności, zdolności naukowe i dydaktyczne oraz urzeczywistniać wartość odpowiedzialności i autonomii.

Zobowiązania studenta – przyszłego nauczyciela przedmiotów technicznych: zgłębiać wiedzę pedagogiczną i techniczną, rozwijać umiejętności pedagogiczne i techniczne, przejawiać postawę odpowiedzialności, u podstaw której będzie urzeczywistnianie tej wartości, wyrażać gotowość do działań nowatorskich, autonomicznych.

Podsumowanie. W godności człowieka tkwią zobowiązania „adresowane” do nauczyciela akademickiego i studenta – przyszłego nauczyciela przedmiotów technicznych. Ich szczegółową egemplifikację generują poszczególne kategorie godności: osobowa, osobowościowa, zawodowa. Wiodącymi zobowiązaniami dotyczącymi zarówno nauczyciela akademickiego, jak również studenta/przyszłego nauczyciela przedmiotów technicznych są:

- stawianie wartości człowieka, jego człowieczeństwa przed techniką;
- poszanowanie siebie i drugiego człowieka;
- dbanie o integralny rozwój, w którym swe znaczące miejsce zajmuje rozwój zawodowy;
- zdążanie do pełni człowieczeństwa.

Bibliografia

1. Adamski F., Wprowadzenie. Personalizm – filozoficzny nurt myślenia o człowieku i wychowaniu, w: Wychowanie personalistyczne. Wybór tekstów, red. F. Adamski, WAM, Kraków 2005.
2. Chałas K., Łobacz M., Przymioty osoby ludzkiej. Edukacja aksjologiczna i wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki, Wyd. KUL, Lublin 2020 (wykorzystano fragmenty s.98-149).
3. Chlewiński Z., Zaleski Z., Godność, w: Encyklopedia katolicka, t. V, red. L. Bieńkowski, TN KUL, Lublin 1989.
4. Chudy W., Prawda człowieka i prawda o człowieku, w: Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji: logoteoria i nooteoria, logoterapia i nooterapia, red. K. Popielski, RW KUL, Lublin 1996.
5. Dziekoński S., Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni ostatnich wieków, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2004.
6. Encyklopedia popularna PWN, Warszawa 2010.
7. Gajda J., Honor, godność, człowieczeństwo, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000.
8. Hildebrand von D., Fundamentalne postawy moralne, Wyd. „W Drodze” Poznań 1982.
9. Kaczorowski B. (red.), Leksykon PWN, PWN, Warszawa 2004.
10. Koziński J., O godności człowieka, Czytelnik, Warszawa 1977.
11. Lekka-Kowalik A., Godność podmiotów edukacji, w: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej, red. K. Chałas, A. Maj, POLWEN, Radom 2016.
12. Mariański J., Godność ludzka – wartość ocalona? Studium socjopedagogiczne, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2017.
13. Mariański J., Godność ludzka w kontekście społecznym. Szkice ze społecznego nauczania Kościoła katolickiego, Gaudium, Lublin 2017.
14. Mariański J., Godność ludzka jako wartość społeczno-moralna: mit czy rzeczywistość. Studium interdyscyplinarne, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016.
15. Mazurek F.J., Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka, RW KUL, Lublin 2001.
16. Milewski J., Prawda w metodzie dialogu stosowanej przez nauczycieli akademickich, w: Edukacja akademicka wobec prawdy, red. A. Murawska, I. Kość, 5 volumina, Szczecin 2010.
17. Nowak M., Pedagogika personalistyczna, w: Pedagogika: podręcznik akademicki, t. I, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, PWN, Warszawa 2019.
18. Ostrowska K., W poszukiwaniu wartości, wyd. Rubikon, Gdańsk 1994.
19. Podrez E., Godność człowieka, w: Słownik katolickiej nauki społecznej, red. W. Piwowarski, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1993.
20. Rodziński A., Osoba, moralność, kultura, RW KUL, Lublin 1989.
21. Rynio A., Integralny rozwój człowieka, w: Encyklopedia aksjologii pedagogicznej, red. K. Chałas, A. Maj, POLWEN, Radom 2016.
22. Stępień K., Godność osobowa, w: Encyklopedii aksjologii pedagogicznej, red. K. Chałas, A. Maj, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN, Radom 2016.
23. Szostek A., Wokół godności, prawdy i miłości, RW KUL, Lublin 1998.
24. Szłosek F., Tożsamość pedagogiki pracy w kontekście przemian systemowych, wyd. APS, Warszawa 2015.
25. Tarnowski J., Jak wychowywać? Warszawa 1993.
26. Wawrzak-Chodaczek M., Poszanowanie godności. Poszanowanie godności uczniowskiej we współczesnej szkole, w: O nowy humanizm w edukacji, red. J. Gajda, Impuls, Kraków 2000.
27. Wojtyła K., Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne, TN KUL, Lublin 1994.

JANICKA-PANEK TERESA

Akademia Nauk Stosowanych Stefana Batorego, Skierniewice, Polska

KIERUNKI ZMIAN W EUROPEJSKICH I POLSKICH KOMPETENCJACH KLUCZOWYCH A ZADANIA NAUCZYCIELI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO W POLSCE

Najnowszy dokument, w którym wyróżnia się zintegrowanych osiem kompetencji kluczowych, to Zalecenie Rady (UE) z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Do tych kompetencji kluczowych zalicza się: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, kompetencje w zakresie wielojęzyczności, kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, kompetencje cyfrowe, kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, kompetencje obywatelskie, kompetencje w zakresie przedsiębiorczości, kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.¹ Wyżej wymienione kompetencje kluczowe znajdują odzwierciedlenie w obowiązującej podstawie programowej wychowania przedszkolnego (2017); na bazie tych regulacji tworzone są programy wychowania w przedszkolu. W tabeli podano przykłady odniesień treści z podstawy do kompetencji kluczowych z 2018 r.

¹Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, <<https://surl.it/blwfow>> [dostęp: 23.04.2020 r.]

Kompetencje kluczowe w podstawie programowej wychowania przedszkolnego

Kompetencje kluczowe	Obszary w podstawie programowej wychowania przedszkolnego – zadania przedszkola
kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji	(5) Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań. (7) Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym.
kompetencje w zakresie wielojęzyczności	(16) Organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego – kaszubskiego. (17) Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.
kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii	(11) Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy. (10) Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.
kompetencje cyfrowe	(14) Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju. (IV. 3.) odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;
kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	(2) Tworzenie warunków umożliwiających dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa. (3) Wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych. (15) Systematyczne wspieranie rozwoju mechanizmów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.
kompetencje obywatelskie	(1) Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju. (4) Zapewnienie prawidłowej organizacji warunków sprzyjających nabywaniu przez dzieci doświadczeń, które umożliwią im ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc dzieciom rozwijającym się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony. (6) Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualność, oryginalność dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie. (12) Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka. (13) Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju. (14) Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.
kompetencje w zakresie przedsiębiorczości	(12) Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka. (14) Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.
kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej	(8) Przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. z wykorzystaniem naturalnych sytuacji, pojawiających się w przedszkolu oraz sytuacji zadaniowych, uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci. (9) Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.

Źródło: opracowanie własne

W podstawie programowej zawarte są przewidywane osiągnięcia dziecka/absolwenta przedszkola. Osiągnięcia te zostały zestawione w cztery obszary rozwoju dziecka, opisujące sferę fizyczną, emocjonalną, społeczną i poznawczą. To podejście jest zgodne z wiedzą psychologiczną o rozwoju osobowości dziecka a ponadto wskazuje tenże rozwój jako nadrzędne zadanie przedszkola. Bardzo złożona jest lista efektów w tej ostatniej sferze, bowiem zawarto w niej umiejętności z zakresu kształtowania gotowości do nauki czytania, pisanie, liczenia. Zapoczątkowane w procesie wychowania w przedszkolu działania pedagogiczne są kontynuowane w edukacji wczesnoszkolnej, dając tym samym dziecku niezbędny czas na opanowanie umiejętności kluczowych. Zaowocuje to dobrym startem ucznia już w edukacji systematycznej od klasy czwartej szkoły podstawowej. Przedstawione w podstawie programowej naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uszanowania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się dobrze zorganizowana zabawa, zarówno w budynku przedszkola, jak i na świeżym powietrzu. Naturalna zabawa dziecka wiąże się z doskonaleniem motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu.

Kompetencje kluczowe w realizacji zadań zawodowych nauczycieli przedszkoli

Rolą nauczyciela jest szczególnie urządzanie warunków umożliwiających osiągnięcie założonych celów rozwojowych wychowanków. Wspomniane warunki mają wymiar materialny, przestrzenny i czasowy. Aby sprostać tej jakże istotnej roli, nauczyciel podejmuje szereg zadań zawodowych. Nauczyciele oprócz realizowania podstawy programowej, uwzględniają w różnym stopniu i zakresie kompetencje kluczowe. W Zaleceniach Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, zostały zidentyfikowane i scharakteryzowane trzy wyzwania w obszarze wspierania kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie. Pierwszym z nich jest różne podejście do uczenia się i różne środowiska edukacyjne. Drugi obszar to wspieranie kadry edukacyjnej, zaś trzeci – ocena i walidacja rozwoju kompetencji (Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r.).

Praca pedagogiczna w zmienionych warunkach wymaga od samego nauczyciela posiadania lub nabywania w trakcie aktywności zawodowej odpowiednich kompetencji w zakresie integrowania treści, metod, form i środków dydaktycznych. W trakcie kształtowania kompetencji kluczowych można korzystać z takich metod, jak metoda projektu, metoda storytelling, drama, happening, sześć myślowych kapeluszy, filozofowanie z dziećmi, burza mózgów, metoda odwróconej klasy (określenie C. Rose) a przede wszystkim – gry i zabawy. Wypełnianie zawodu nauczyciela cechuje się nieustannym kształceniem ustawicznym, co determinuje rozwój zawodowy nauczycieli. Powinni oni na bieżąco definiować zastaną sytuację edukacyjną, dobierać metody postępowania i ponosić za to odpowiedzialność. Rozwój ma być ukierunkowany na następujące obszary: ciągle kształcenie w różnych rodzajach wiedzy, nieustanna współpraca z innymi i poszerzanie kompetencji w zakresie dialogu i inwestowanie w samego siebie. Komisja Europejska wychodząc naprzeciw zaproponowała i określiła zasady dla nauczyciela i należą do nich: konieczne wyższe wykształcenie, zawód, którego fundamentem jest partnerstwo, zawód wymagający uczenia się przez całe życie, mobilny zawód, praca z innymi ludźmi, praca z wiedzą, praca z informacją, praca z nowymi technologiami, praca dla społeczeństwa w społeczeństwie.

W polskim dokumencie oświatowym *Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (ZSU)*, który został opracowany w wyniku szerokich konsultacji, z uwzględnieniem: wymogów wynikających z Umowy Partnerstwa, rekomendacji raportu „Strategia Umiejętności OECD: Polska” oraz założeń Nowego Europejskiego Programu na rzecz Umiejętności, autorzy podkreślają i uważają za najcenniejszy zasób społeczeństw upowszechnianie kultury uczenia się przez całe życie, zorientowanej na zdobywanie i doskonalenie umiejętności ważnych dla funkcjonowania jednostki w życiu prywatnym, społecznym i zawodowym². Obszary oddziaływania w ramach ZSU 2030: 1) umiejętności podstawowe, przekrojowe i zawodowe dzieci, młodzieży i osób dorosłych, 2) rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry zarządzające, 3) rozwijanie umiejętności w edukacji formalnej – kadry uczące, 4) rozwijanie umiejętności poza edukacją formalną, 5) rozwijanie i wykorzystanie umiejętności w miejscu pracy, 6) doradztwo zawodowe, 7) współpraca pracodawców z edukacją formalną i pozaformalną, 8) planowanie uczenia się przez całe życie i potwierdzanie umiejętności.

Każdy z obszarów oddziaływania zawiera tematy i kierunki działań, a także katalog podmiotów, które będą zaangażowane w realizację strategii. Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (ZSU 2030) stanowi ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia. Zapisy ZSU 2030 stanowią zarówno podstawę określenia planów zagospodarowania funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności, jak i wspólny układ odniesienia umożliwiający najkorzystniejsze planowanie projektów i programów przez dysponentów poszczególnych części budżetu państwa, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty publiczne i prywatne. Tym samym zapisy ZSU 2030 (część szczegółowa) należy trakto-

² ZINTEGROWANA STRATEGIA UMIEJĘTNOŚCI 2030, część szczegółowa, Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie, zał. do uchwały Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020r., Warszawa 2020

wać jako merytoryczny drogowskaz dla optymalnej alokacji funduszy krajowych i europejskich na rzecz rozwoju umiejętności na poziomie krajowym i regionalnym. W przywołanym dokumencie wyróżnia się trzy grupy scalonych umiejętności: 1) **umiejętności podstawowe** – rozumienie i tworzenie informacji; wielojęzyczność; umiejętności matematyczne; w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, 2) **umiejętności przekrojowe** – cyfrowe; osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się; obywatelskie; w zakresie przedsiębiorczości; w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej; w zakresie myślenia krytycznego i kompleksowego rozwiązywania problemów; w zakresie pracy zespołowej; zdolność adaptacji do nowych warunków; przywódcze; związane z wielokulturowością; związane z kreatywnością i innowacyjnością, 3) **umiejętności zawodowe** – zdolność wykorzystania wiedzy z określonej branży/dziedziny oraz nabytych sprawności do wykonywania określonych i specyficznych dla danej profesji działań³. Zaprezentowane różne podejścia i kryteria do porządkowania efektów kształcenia mogą okazać się przydatnymi kontekstami do opracowania nowoczesnych koncepcji kształcenia. To podejście definicyjne stanowi podłoże dalszych działań programowych. Aktualnie trwają prace koncepcyjne nad sylwetkami absolwentów poszczególnych etapów edukacyjnych w tym przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej⁴. Działania te inicjują opracowanie nowych programów nauczania i wychowania.

РАДКЕВИЧ ВАЛЕНТИНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

РЕФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІД НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Системна модернізація національної економіки та суспільства, зумовлена євроінтеграційним курсом України й викликами повоєнної відбудови, висуває підвищені вимоги до якості людського капіталу. У цьому контексті реформування системи професійної освіти перетворюється з галузевого завдання на один із ключових пріоритетів державної політики для забезпечення ринку праці кваліфікованими кадрами, здатними до інноваційної діяльності, швидкої адаптації до технологічних змін та продуктивної праці. Актуальність докорінної реформи системи професійної освіти України обумовлена дією двох взаємопов'язаних чинників: стратегічного – набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, та нагального – потреби у мобілізації всіх ресурсів для повоєнної відбудови економіки. Євроінтеграційний курс потребує не лише політичних та економічних перетворень, але й глибокої гармонізації освітнього простору, зокрема впровадження європейських інструментів забезпечення якості, прозорості та визнання кваліфікацій (Радкевич & Єршова, 2022). Означене передбачає імплементацію підходів, закладених у Копенгагенському процесі та рекомендаціях Європейської рамки забезпечення якості професійної освіти і підготовки, що сприятиме мобільності робочої сили та взаємному визнанню документів про освіту.

Водночас, масштаби руйнувань, завданих збройною агресією РФ проти України, формують безпрецедентний попит на кваліфікованих спеціалістів у будівельній, енергетичній, транспортній та інших ключових галузях економіки. Це актуалізує розвиток системи професійної освіти, здатної гнучко реагувати на запити ринку праці та забезпечувати швидку підготовку й перепідготовку фахівців із затребуваних професій (Звіт Конфедерації роботодавців України, 2022). Ключовою проблемою, що гальмує цей процес, є системна невідповідність професійної освіти сучасним вимогам ринку праці та європейським освітнім рамкам. Ця невідповідність виявляється на кількох рівнях: *по-перше*, на інституційному – зберігається інерція централізованої системи, що характеризується недостатньою гнучкістю, слабким зв'язком із роботодавцями та повільним оновленням змісту професійної освіти і матеріально-технічної бази (Доповідна записка про «Стратегію розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року», 2020); *по-друге*, на змістовому рівні – державні стандарти та освітні програми часто не відповідають реальним кваліфікаційним вимогам бізнесу, що створює розрив між навичками випускників та потребами роботодавців; *по-третє*, на рівні кваліфікацій – існує проблема гармонізації Національної рамки кваліфікацій з Європейською, що ускладнює визнання українських дипломів на європейському ринку праці (Національна рамка кваліфікацій, б.д.).

Вирішення означених проблем зумовлює необхідність комплексного законодавчого підґрунтя. Ухвалений у серпні 2025 року новий Закон України «Про професійну освіту» є не просто законодавчим оновле-

³ ZINTEGROWANA STRATEGIA UMIEJĘTNOŚCI 2030, część szczegółowa, <https://surl.lu/dymlio> [dostępny w dniu 19.08.2024r.]

⁴ A. Szyczak, A. Strzemiczna (red.), Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2025

нням, а стратегічною дорожньою картою для системної трансформації галузі та її повноцінної інтеграції в європейський освітній простір (Закон України «Про професійну освіту», 2025). Цей закон закладає правові основи інституційної автономії закладів професійної освіти, запровадження гнучких траєкторій здобуття професійної освіти, її стандартизацію на основі компетентнісного підходу та, що найважливіше, визначає провідну роль роботодавців у формуванні змісту освіти, оцінюванні результатів навчання тощо. Таким чином, новий закон створює правове поле для побудови прозорої, гнучкої та ефективної системи професійної освіти, що відповідає викликам сьогодення та стратегічним цілям сталого відновлення України.

Закон фундаментально переосмислює управління закладами професійної освіти. Вони будуть перетворені на «комунальні некомерційні товариства», що значно розширить їх фінансову та адміністративну автономію (профтехосвіта по-новому: в МОН пояснили, що змінює схвалений закон і для кого, 2025). Це дасть їм змогу самостійно управляти своїми бюджетами, відійти від жорстких тарифних сіток та формувати власні штатні розписи. Центральним елементом нової моделі професійної освіти є створення потужних наглядових рад, які матимуть реальні повноваження наймати та оцінювати результати діяльності директорів, затверджувати стратегічні плани та, що найважливіше, обов'язково включатимуть представників роботодавців, які інвестують у розвиток закладів професійної освіти. Відповідно, контролююча функція переходить від Міністерства освіти і науки України до місцевого органу стейкхолдерів, безпосередньо зацікавлених в успіху кожного закладу професійної освіти. Згідно з законом бізнес переміщується з периферії в самий центр освітнього процесу, тобто стають повноправними його учасниками. Це досягається за допомогою кількох конкретних механізмів: формалізацією та просуванням дуальної форми здобуття освіти, що підтримується державними грантами; запровадженням «студентського трудового договору», що створює правову базу для поєднання роботи й навчання студентів (Які зміни відбулись у законодавстві з питань професійної освіти?, 2025); отримання бізнесом повноважень спільно розробляти освітні програми, забезпечуючи їх актуальність та відповідність сучасним вимогам, причому їх затвердження переходить до повноважень наглядових рад закладів професійної освіти. Саме цей прямий вплив змушує роботодавців розглядати закон як можливість отримати фахівців з необхідними для них кваліфікаціями і компетентностями.

Цим законом запроваджується сучасний, орієнтований на здобувача професійної освіти підхід, що ґрунтується на положеннях принципу «навчання впродовж життя». Він закріплює право на «індивідуальну освітню траєкторію», згідно з яким студенти можуть обирати свій шлях, темп та компоненти навчання (Закон України «Про професійну освіту», 2025). Це підтримується переходом на кредитно-модульну систему, засновану на Європейській кредитній трансферно-накопичувальній системі (ECTS), що сприяє академічній мобільності та визнанню кредитів, здобутих в інших закладах. Закон також передбачає визнання результатів навчання, здобутих особами шляхом неформальної та інформальної освіти. Крім того, він заохочує осіб безоплатно здобувати другу професійну кваліфікацію через три роки після навчання, за винятками для ветеранів, які потребують швидшої перекваліфікації (Закон України «Про професійну освіту», 2025). Реформа не просто покращує існуючі заклади професійної освіти, а створює для них конкурентний ринок. Надаючи автономію закладам професійної освіти, пов'язуючи фінансування з результатами та надаючи більше влади студентам і бізнесу, закон впроваджує ринкову динаміку. Успішні заклади професійної освіти процвітатимуть, залучаючи бізнес-партнерів та студентів, тоді як ті, що не зможуть адаптуватися, будуть змушені змінюватися або закриватися. Фінансування стане більш «ринковим і конкурентним», переходячи від гарантованих державних субсидій до моделі, де ресурси слідують за успішними результатами діяльності закладів професійної освіти. Студенти, отримуючи індивідуальні траєкторії навчання, зможуть обирати заклади освіти, що пропонують найкращі освітні програми та кар'єрні перспективи. Ця комбінація «автономії пропозиції» та «влади попиту» створює умови для існування конкурентного середовища, де якість, актуальність та ефективність винагороджуються.

Зауважимо, що існує також пряма відповідність між положеннями нового Закону України «Про професійну освіту» (2025) та ключовими принципами сучасної політики Європейського Союзу у сфері професійної освіти і підготовки, викладеними в Оснабрюцькій декларації (Osnabrück Declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies, 2020), а саме: *стійкості та гнучкості професійної освіти*, що уможлиблюють інституційну автономію, запровадження гнучких освітніх і навчальних програм, розроблених спільно з бізнесом, та індивідуальних освітніх траєкторій; *безоплатної перекваліфікації, визнання неформального навчання та фокусу на підвищенні кваліфікації*, що є прямою імплементацією цього принципу; *сталого розвитку*, що сприяє «зеленому» переходу, й модернізації інфраструктури та освітніх програм, особливо для таких секторів, як енергетика (Що чекає на Україну після війни: головні виклики і прогнози, 2025); *забезпечення прозорості та мобільності кваліфікацій*, що сприяє узгодженню українських кваліфікацій з європейськими. Новий закон підтримує це узгодження, структуруючи кваліфікації у спосіб, сумісний з рівнями Національної рамки кваліфікацій та просуваючи механізми забезпечення якості, що зміцнюють довіру до цих кваліфікацій (Закон України «Про професійну освіту», 2025). Впроваджуючи освітні рамки Європейського Союзу ще до повноправного членства, Україна забезпечує «м'яку» інтеграцію в європейський освітній простір, що демонструє відданість спільним європейським цінностям.

Звіт Європейський Союз – Україна про кваліфікації, названий «пілотним проєктом», свідчить, що Україна є активним партнером, а не пасивним одержувачем вимог (European Commission, 2023, February 15). Це проактивне узгодження зміцнює довіру європейських партнерів і має негайні практичні переваги: воно полегшує визнання кваліфікацій мільйонів переміщених українців, спрощуючи їхню інтеграцію на ринки праці країн Європейського Союзу. Таким чином, закон є складним політичним інструментом, що слугує як довгостроковій стратегічній меті (членство в Європейський Союз), так і негайній гуманітарній та економічній потребі (підтримка своїх громадян за кордоном).

Зауважимо, що ключові положення закону набуватимуть чинності не одразу: деякі зміни заплановані через рік після ухвалення, інші – з 1 січня та 1 вересня 2027 року. Такий поетапний підхід розроблений, щоб надати закладам професійної освіти, органам управління та роботодавцям час для адаптації, а також дозволити Міністерству освіти і науки України розробити необхідну підзаконну базу спільно зі стейкхолдерами. Окрім того, існують і перешкоди для реформи. До них належить потенційна нестабільність економіки, що може обмежити ресурси для імплементації. Існує ризик «ментального» опору з боку консервативних керівників закладів професійної освіти та педагогічних працівників, не звиклих до автономії та інновацій (Денисюк & Титаренко, 2021). Публічні дебати під час розроблення закону також висвітлили занепокоєння щодо можливої дискримінації приватних закладів та забезпечення справді вільного вибору студентами місця навчання. Головним викликом буде підготовка нового покоління керівників закладів професійної освіти, здатних ефективно працювати в автономному середовищі, та створення дієвих наглядових рад з нуля.

Нова філософія закону передбачає зміну у вимірюванні успіху. Міністр освіти і науки Оксен Лісовий (2025) заявив, що результати діяльності директорів закладів професійної освіти будуть оцінювати на основі ключових показників ефективності. І хоч закон сам по собі їх не визначає, логічну рамку для такого оцінювання можна вивести з його цілей. Ключові метрики повинні охоплювати: рівень працевлаштування випускників за спеціальністю; результати опитування щодо задоволеності роботодавців; кількість студентів, зарахованих на програми дуальної освіти; обсяг приватних інвестицій, залучених закладами професійної освіти; успішне підтвердження кваліфікацій у незалежних кваліфікаційних центрах тощо. Остаточний успіх чи провал цієї реформи залежатиме і від членів наглядових рад. Закон створює нові структури, але не може створити людський капітал для їх функціонування. Найбільша вразливість реформи – це потенційний розрив між складними, ринково-орієнтованими навичками, необхідними для управління автономним «некомерційним товариством», та існуючими навичками менеджерів, підготовлених у старій, централізованій системі. Закон передає величезну відповідальність: від центрального уряду до окремих закладів професійної освіти, які тепер відповідатимуть за фінансовий менеджмент, стратегічне планування, розвиток бізнесу та впровадження інновацій в освітні програми. Це, по суті, навички бізнес-управління, а не бюрократично-адміністративні навички, що культивувалися старою системою. Без масштабної, цільової державної програми підготовки цих нових лідерів та членів наглядових рад, надана законом автономія може призвести до неефективного управління та провалу, а не до інновацій та успіху. Тому критично важливою, хоч і не прописаною, змінною успіху реформи є інвестиції в розвиток лідерського та управлінського потенціалу закладів професійної освіти на інституційному рівні.

Підсумовуючи, Закон України «Про професійну освіту» є епохальною реформою застарілої, державо-центричної моделі професійно-технічної освіти й замінює її динамічною, децентралізованою системою, розробленою для XXI століття. Це пряма, стратегічна та необхідна відповідь на збіг історичних імперативів європейської інтеграції та повоєнної відбудови. Адже розширюючи повноваження закладів професійної освіти, інтегруючи бізнес, фокусуючись на здобувачах освіти та узгоджуючи зміст з європейськими стандартами, закон діє як стратегічна дорожня карта, якою він і був задуманий для економічного відновлення України та ключового чинника її європейського майбутнього. Водночас імплементація положень закону буде потребувати стійкої політичної волі, значних інвестицій та справжнього партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством.

Література

1. European Commission. (2023, February 15). Єврокомісія опублікувала звіт про порівняння українських і європейських кваліфікацій. EU Neighbours East. <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yevrokomisiya-opublikovala-zvit-pro-porivnyannya-ukrayinskyh-i-yevropejskyh-kvalifikaczij/>
2. Osnabrück Declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies. (2020). European Ministers for Vocational Education and Training, the European Commission and the European Social Partners. <https://surl.lt/ncmhwr>
3. Денисюк, О. Я. & Титаренко Н. В. (2021). Ризики та виклики реформування загальної середньої освіти (НУШ). “Освітня аналітика України”, No 4 (15), <https://surl.lu/htsglv>
4. Доповідна записка про «Стратегію розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року» (2020). Міністерство освіти і науки України. <https://surl.li/hdtniq>
5. Закон України «Про професійну освіту». (2025). Верховна Рада України. <https://surl.li/wpuvqv>
6. Звіт Конфедерації роботодавців України. (2022). Конфедерація роботодавців України. <https://surl.li/swtaes>

7. Лісовий, О. (2025). Як профтехосвіта стає сучасною. LB.ua. <https://surl.li/egiyhv>
8. Національна рамка кваліфікацій. (б.д.). Національне агентство кваліфікацій. <https://surl.li/lxnold>
9. Профтехосвіта по-новому: в МОН пояснили, що змінює схвалений Радою закон і для кого. (2025). РБК-Україна. Міністерство освіти і науки України. <https://surl.li/dsesfu>
10. Радкевич, В., & Єршова, Л. (2022). Стан готовності системи професійної освіти до протидії реальним і потенційним загрозам національній безпеці та національним інтересам України в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. *Професійна педагогіка*, 1(24), 4-17. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.4-17>
11. Що чекає на Україну після війни: головні виклики і прогнози (2025). Конфедерація роботодавців України. Retrieved September 19, 2025, from <https://employers.org.ua/news/id2685>
12. Які зміни відбулись у законодавстві з питань професійної освіти? (2025). Рада Новомиргород. <https://surl.li/lpylkq>

ТИТОВА ОЛЕНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

У сучасних умовах трансформації професійної освіти актуалізується потреба не лише створення, а й науково обґрунтованого оцінювання ефективності педагогічних технологій розвитку професійної компетентності викладачів. Їхня результативність має багатовимірний характер і охоплює зміст, методи, організацію освітнього процесу, а також особистісний і соціальний ефекти професійного зростання педагогів. Педагогічна технологія – це не просто сукупність методів і прийомів, а цілісна система з чітко визначеними ознаками: цілеспрямованістю, структурованістю, керованістю, результативністю (Сисоєва, 2014; Лузан, & Печковська, 2015). Тому її ефективність неможливо визначити лише за одним показником, наприклад, високими результатами навчання чи використанням інноваційних інструментів. Важливим є комплексний підхід, що враховує глибину сформованих компетентностей, практичну значущість змін та сталість результатів.

У наукових джерелах простежується еволюція підходів до оцінювання: від універсальних системних критеріїв (операційних, економічних, технічних) до контекстно зорієнтованих моделей, що поєднують зміст, процес, результат і соціальні наслідки (Sakamoto, 1971; Шевченко, 2012; Барановська, 2021; Morel, & Spector, 2022). Дослідники педагогічних інновацій підкреслюють значущість таких вимірів, як новизна, результативність, можливість масштабування, творчість і діагностичність (Барановська, 2021; Osorio Vanegas, Segovia Cifuentes, & Sobrino Morrás, 2025).

Сучасні компетентнісні підходи наголошують, що ефективність технології визначається рівнем сформованих умінь і готовністю педагогів до інтеграції нових методик у власну практику. Аналітика міжнародних стандартів виокремлює організаційно-методичні та ресурсні чинники успішності – лідерство, професійний розвиток, інфраструктуру, стратегії впровадження та системи оцінювання.

Отже, виокремлення чотирьох груп критеріїв – змістово-цілевих, організаційно-методичних, результативно-якісних і соціально-гуманістичних – забезпечує комплексне бачення ефективності педагогічних технологій. Такий підхід дозволяє охопити всі основні складові їх функціонування: визначення цілей, добір і структурування змісту, методичне забезпечення, умови реалізації, досягнуті результати та їх соціальний ефект. Саме узгоджене врахування цих аспектів дає можливість об'єктивно визначити, наскільки впроваджувані технології реально сприяють формуванню й розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів у сучасних умовах змін та викликів.

Група *змістово-цілевих критеріїв* передусім стосується відповідності педагогічної технології тим завданням і цілям, які вона покликана реалізовувати. Кожна технологія бере свій початок із чітко визначеної мети, тому оцінювання має показати, наскільки вона адекватно відображає сучасні тенденції освіти й вимоги до професійної діяльності викладачів. До цієї групи критеріїв відносяться: відповідність цілям розвитку професійної компетентності; наукова обґрунтованість; системність і логічність змісту; актуальність змісту; практична значущість; стимулювання рефлексивного мислення та саморозвитку. допомагають з'ясувати, чи дійсно запропонована педагогічна технологія відповідає потребам сучасного викладача та студентів, тобто чи спрямована вона на досягнення актуальних освітніх і професійних результатів.

Друга група критеріїв – *організаційно-методичні* – визначає, як побудована й реалізується педагогічна технологія на практиці. Навіть найкраще сформульовані цілі залишаються декларативними без належної організації освітнього процесу. Ця група охоплює: технологічність і структурованість; оптимальність методів і форм; адаптивність; інтерактивність і комунікативність; ресурсна забезпеченість;

керованість. Організаційно-методичні критерії дають змогу відповісти на практичне запитання: чи реально втілити цю технологію в умовах конкретного коледжу, наскільки ефективно організовано її реалізацію та чи забезпечує вона досягнення поставлених освітніх результатів.

Результативно-якісні критерії безпосередньо відображають очікувані наслідки впровадження технології. Жодну освітню інновацію не можна вважати ефективною без аналізу її впливу на розвиток професійної компетентності педагогів, зміни в їхній діяльності та на підвищення якості освітнього процесу. До цієї групи критеріїв належать показники: рівень сформованості професійних компетентностей; динаміка професійного зростання; якість професійної діяльності; інноваційність практики; стійкість результатів; репрезентативність результатів. Результативно-якісні критерії покликані дати відповідь на ключове запитання: чи зросла професійна компетентність педагогічних працівників завдяки застосуванню технології, як це позначилося на якості їхньої діяльності, мотивації до саморозвитку та результатах навчання студентів.

Критерії соціально-гуманістичної групи охоплюють не лише індивідуальні досягнення, а й ширші наслідки використання педагогічних технологій – соціальні, культурні й ціннісні. Вони відображають гуманістичний потенціал технології, зокрема її здатність формувати в педагогів етичні орієнтири, сприяти розвитку рефлексивного мислення, зміцненню атмосфери довіри в колективі, посиленню мотивації до самовдосконалення та формуванню активної громадянської позиції. До цієї групи відносимо: мотиваційну залученість педагогів; задоволеність учасників освітнього процесу; соціальну значущість; формування професійних спільнот; відповідність етичним і гуманістичним цінностям; стійкість соціальних ефектів. Ці критерії орієнтують на пошук відповіді: чи сприяє впроваджувана технологія підвищенню авторитету викладача, розвитку корпоративної культури, формуванню доброзичливого мікроклімату в освітньому середовищі та зміцненню довіри до закладу освіти з боку студентів і суспільства.

Отже, оцінювання ефективності технологій розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів доцільно здійснювати на основі груп критеріїв. Такий підхід забезпечує цілісне бачення не лише кінцевих результатів, а й умов, процесуальних аспектів і соціальних ефектів реалізації педагогічних технологій. Багатовимірний аналіз дозволяє об'єктивно визначити, наскільки певна технологія відповідає сучасним викликам, сприяє професійному зростанню викладачів, позитивно впливає на розвиток освітнього середовища коледжу та підвищує якість підготовки майбутніх фахівців.

Література

1. Барановська, О. В. (2021). Технології профільного навчання філологічного спрямування: сучасні виклики та законодавче забезпечення (с. 108–143). Конві Принт. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730299/>.
2. Лузан, П. Г., & Печковська, І. М. (2015). Суть та дефініція поняття «педагогічна технологія». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*, (220), 100–108. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauped_2015_220_1.
3. Сисоева, С. О. (2014). Європейські вимоги до критеріїв ефективності професійної підготовки фахівців. *Акмеологія – наука XXI століття: Матеріали конференції (30 травня 2014 р., м. Київ)*. <https://surl.li/jswyzh>
4. Шевченко, Л.С. (2012). Класифікація та критерії ефективності педагогічних інновацій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», Вип. 29, 184–189. <https://surl.li/kogong>
5. Morel, G.M., & Spector, J.M. (2022). *Foundations of Educational Technology: Integrative Approaches and Interdisciplinary Perspectives* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003268406>.
6. Osorio Vanegas, H.D., Segovia Cifuentes, Y. de M., & Sobrino Morrás, A. (2025). Educational Technology in Teacher Training: A Systematic Review of Competencies, Skills, Models, and Methods. *Education Sciences*, 15(8), 1036. <https://doi.org/10.3390/educsci15081036>.
7. Sakamoto, T. (1971). The Development of Educational Technology. ERIC. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED084795>

ZHELIASKOV VASYL

The Danube Institute of the National University "Odesa Maritime Academy" (Izmail)

FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCES OF A FUTURE NAVY SPECIALIST AS A COMPONENT OF HIS/HER PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Many the present time scientists pay the greater attention to the acquisition of foreign language communicative skills and abilities by students of maritime higher educational institutions which is the main component of the formation of their foreign language professional competences as a future specialist of the fleet and the maritime economic complex. The main goal of the following task is to develop the abilities of cadets/students to use a foreign language (English one – the international language of communication all over the world)

as a tool in the process of professional communicative interaction. Moreover, this goal involves the interconnected communicative and socio-cultural development of cadets/students using a foreign language to prepare them for intercultural communication in various spheres of life.

It is impractical to study any foreign language speech activity without knowing its linguistic foundations in a non-linguistic environment and limited study time (Leontiev O., Rakhmanov V., Rubinstein S., Tsokur O., Vygotsky L. and others).

Therefore, the formation of foreign language communication skills and abilities in cadets/students involves their achievement of a level of communicative competences that would be sufficient to ensure communication while being on board ship.

There is no doubt about the need to learn foreign languages at the current stage of the state's development in order to use them as a means of interpersonal, business and professional communication and, in this regard, to consider communicative competences as the main, strategic line of the learning process of any maritime higher school. The implementation of this goal is associated with the need to acquire certain language knowledge, form appropriate skills and develop abilities in all types of speech activity [1].

Thus, the components of the implementation of our goal are the formation of skills and abilities to communicate in a foreign language in accordance with the motives, aims and social norms of oral/writing speech behavior in typical areas and situations (communicative competences); the formation of knowledge that includes speech units and the rules of their formation, knowledge about the language system (linguistic competences); the formation of skills and abilities related to mastering the four types of speech (listening, reading, speaking and writing) and non-speech behavior of native speakers in various communicative situations.

Foreign language competences are also integrated and include a number of other competencies: lexical, grammatical, phonological and orthographic. This means that cadets/students are to obtain appropriate language knowledge and they also are to form specific speech skills and abilities. So, we can say that foreign language competences are the assimilation and awareness of language norms that have developed historically in phonetics, vocabulary, grammar, orthography, semantics, stylistics and their adequate application in any human activities in the process of using a certain language (in our case is English). This type of competences is inherent in a highly educated, cultured person, a formed personality.

Thus, linguistic competences are necessary for structuring and coordinating grammatically correct utterances in the language being studied in accordance with the communicative-pragmatic goals of communication.

Bibliography

1. Martynova R.Yu. A comprehensive general didactic model of the content of foreign language teaching: Monograph – Kyiv: Higher School, 2004.- 454 p.: ill.

ШЕВЧУК ЛЮДМИЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації
інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ»

Розв'язання проблем професійного розвитку педагогічних працівників професійної освіти України має велике економічне, соціальне та наукове значення. Їх вирішення на державному рівні сприятиме зростанню професіоналізму педагогічного потенціалу, його інтелектуальної цінності та сприймається суспільством в якості людського капіталу.

12 вересня 2025 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про професійну освіту», який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку професійної освіти, створення умов для професійної самореалізації особистості, в тому числі й щодо професійного розвитку педагогічних працівників.

У новоприйнятому Законі означається, що постійне підвищення якості професійної освіти є необхідною умовою для зростання підприємницької активності та доходів громадян, а також сталого розвитку територіальних громад і суспільства, забезпечення ринків праці та економіки України спеціалістами високої кваліфікації й на цій основі формування високоякісного людського капіталу, який ґрунтується на неперервному формуванні та розвитку компетентностей особистості, необхідних для її самореалізації впродовж життя [5].

Як окреслює академік Нелля Ничкало, без адекватної освіти, яка створює критичну масу кваліфікованих та освічених людей, жодна країна не в стані забезпечити реально сталого розвитку на ендогенній основі [3].

Президент НАПН України Василь Кремень наголошує на тому, що «ми ніколи не зможемо привести систему вітчизняної освіти у відповідність до вимог сьогодення, якщо не будемо мати сучасного вчителя» [2].

Стаття 24 Закону зазначає, що педагогічні працівники закладу професійної освіти мають право, зокрема, на академічну свободу, педагогічну ініціативу, розроблення та впровадження авторських освітніх та навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання, вільний вибір програм, форм і місця підвищення кваліфікацій, перепідготовки, а також справедливе та об'єктивне оцінювання своєї професійної діяльності.

Водночас, педагогічні працівники закладу професійної освіти зобов'язані постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність, дотримуватись педагогічної етики, виконувати освітню програму для досягнення здобувачами професійної освіти передбачених нею результатів навчання, дотримуватися академічної доброчесності та сприяти її дотриманню здобувачами професійної освіти в освітньому процесі.

Важливою нормою Закону є стаття 51 «Підвищення кваліфікації педагогічних працівників», якою встановлено, що саме заклад професійної освіти має створювати відповідні умови для їх професійного розвитку. Статтею 39 «Керівник закладу професійної освіти» Закону унормовано відповідальність керівника за створення умов для підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників, сприяння проходженню їхньої сертифікації, а також за створення та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі професійної освіти.

Таким чином посилюється роль норм Закону щодо автономії закладу професійної освіти, згідно якої заклад має право на самоврядування, самостійність, незалежність та відповідальність у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, зокрема й у напрямі професійного розвитку педагогічного персоналу.

На нашу думку, при визначенні траєкторій професійного розвитку педагогічних працівників одночасно мають узгоджуватись як завдання стратегічного розвитку закладу професійної освіти, так і індивідуальні інтереси та потреби конкретного педагога.

Успішно вирішувати дане завдання можливо у активно діючій системі професійної освіти, де усі елементи взаємопов'язані, як це відбувається у природній екосистемі.

Можемо стверджувати, що екосистема в професійній освіті є сукупністю усіх учасників, ресурсів, процесів та середовищ, які взаємодіють між собою, щоб забезпечити ефективний професійний розвиток педагогічних працівників.

Основними складовими екосистеми в професійній освіті є :

- учасники (педагогічні працівники, студенти, слухачі, батьки, адміністрація, громада, роботодавці, держава);
- освітні інституції (заклади професійної освіти, регіональні та всеукраїнські об'єднання педагогічних працівників за профілем професійно-педагогічної діяльності, професійні асоціації, об'єднання роботодавців, науково-виробничі та виробничі кластери, університети, наукові установи, центри професійного розвитку педагогів, підприємства, організації, онлайн-платформи тощо);
- технології та інструменти (цифрові сервіси, інноваційні освітні та виробничі технології, бази практик для стажування, штучний інтелект, освітні додатки, хмарні середовища);
- ресурси (навчальні матеріали, науково-методичне забезпечення, фінансування, культурні та соціальні ресурси);
- цінності та культура (атмосфера довіри, співпраці, інновацій, відкритості);
- зовнішнє середовище (політика держави, економіка, громада, міжнародні зв'язки).

Отже, екосистема професійної освіти не обмежується самим закладом. Вона охоплює все середовище, у якому може відбуватися неперервний професійний розвиток педагогічного працівника. Важливим завданням керівництва закладу професійної освіти є налагодження успішної комунікації з учасниками освітнього процесу, усіма соціальними партнерами, інституціями, науково-методичними установами, підтримка в колективі здорового психологічного клімату як фундаменту професійної взаємодії.

«Пошук змісту, форм і організації нових технологій навчання майбутніх фахівців, – стверджує Нелля Ничкало, – обґрунтування шляхів реального впровадження неперервної професійної освіти, теоретичне осмислення нових стратегій розвитку освіти в ХХІ столітті, підтримка розробки різних форм відкритого та дистанційного навчання на всіх рівнях як формальної, так і неформальної освіти з метою охоплення всіх «неохоплених» та задоволення потреб кожної людини протягом усього життя, сприяння відповідному використанню нових інформаційних і комунікаційних технологій – реалізація цих та інших перспективних завдань вже стала реальністю в тих закладах професійно-технічної освіти, де попереду інноваційні ідеї, а відповідно й інноваційний розвиток. Почуття нового, дух творчості, трансформації професійного навчання на основі нових концептуальних підходів, інноваційних ідей панують нині у багатьох закладах системи профтехосвіти України» [4].

Проблеми професійного розвитку педагогічних працівників професійної освіти були предметом наукових досліджень багатьох науковців України. Серед них Є. Горбан, Н. Ничкало, В. Радкевич, Є. Царьова, О. Шамралюк. Одне з найперших дисертаційних досліджень за темою «Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти» було здійснено автором цієї статті Л. Шевчук під науковим керівництвом Н. Ничкало, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України, яке успішно реалізується у практичній діяльності закладів професійної освіти Хмельницької області та інших областей України з 2001 року [6].

На практиці доведено, що професійний розвиток педагогів закладів професійної освіти буде ефективним за умови врахування стандартів педагогічної діяльності, динаміки змін кваліфікаційних вимог, створення цілісної різнорівневої системи післядипломної освіти педагогічних працівників, спрямованої на забезпечення постійного удосконалення професіоналізму педагога професійного закладу протягом усієї його діяльності відповідно до моделі професійної компетентності, яка враховує тенденції інформаційно-технологічного розвитку у відповідних галузях виробництва, перспективних дидактичних орієнтацій, нових освітніх теорій та концепцій, обґрунтування змісту і структури особистісно орієнтованих педагогічних технологій в умовах функціонування системи неперервної післядипломної освіти педагогічних працівників на гуманістичних засадах.

Діагностичне вивчення освітніх потреб педагогів, рівня їх професійної компетентності, самооцінювання власної педагогічної діяльності дає змогу цілеспрямовано управляти професійним розвитком у бажаному напрямі відповідно як до власних інтересів і потреб педагогів, так і до суспільних цінностей, що в цілому сприяє вільному вибору педагогом змісту, форм і методів власного професійного розвитку.

Важливою умовою підвищення ефективності розвитку професіоналізму педагогів є налагодження в закладі професійної освіти ефективної організації методичної роботи.

Основою інноваційних форм методичної роботи є процес спільного, колективного, професійно спрямованого пошуку, в результаті якого створюються умови для свободи вибору, самовизначення, активності педагогів у вирішенні проблем власного професійного розвитку, позитивна установка на рефлексію, спілкування, взаємодію у творчій співпраці з колегами, співробітництві, співтворчості.

Інноваційні форми та зміст професійного розвитку педагогів динамічно будуть впроваджуватися у тих колективах, де створені відповідні передумови, а саме: навчально-виховний процес та управлінська діяльність здійснюється на принципах демократизму, гуманізму, відкритості; існує чітка спрямованість на педагогічний пошук, колективну творчість; ефективно впроваджуються у практику досягнення психолого-педагогічної науки; творчо реалізується педагогіка співробітництва.

Досвід засвідчує, що найбільш ефективно інноваційні форми методичної роботи щодо професійного розвитку педагогів впроваджуються у тих колективах, де здійснюється науково-методична підтримка, а демократизація методичної роботи на основі інтенсивного і системного використання інноваційних форм суттєво змінює їх позицію і настрій.

Для вільного просування педагога у професійному освітньому просторі необхідно забезпечити максимальну гнучкість і різноманітність змісту і форм навчання. У змістовий аспект неперервної освіти, згідно з динамікою руху особистості, входять багаторівневість, доповнення, маневреність [1].

Багаторівневість неперервного професійного розвитку педагогів професійної освіти передбачає наявність багатьох рівнів навчання: загальнонаціональний рівень, регіональний рівень, рівень навчального закладу, курсове підвищення кваліфікації за різним змістом та формами, самоосвітня робота.

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області як інноваційний науково-педагогічний комплекс професійної освіти регіонального рівня успішно здійснює науково-методичний супровід та навчально-методичне забезпечення підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці.

Становлення та розвиток методичної служби професійно-технічної освіти Хмельниччини розпочався у 1971 році шляхом створення Навчально-методичного кабінету, який у 1989 році було уведено до складу Обласного інституту удосконалення вчителів.

З 1990 року методична установа послідовно трансформувалась та стала науково-методичним комплексом інноваційного типу, що спрямовує свою діяльність на розвиток системи професійно-технічної освіти Хмельницької області та забезпечення неперервного професійного зростання педагогічних працівників закладів професійної освіти.

Наступними етапами розвитку установи стали:

- 1992 р. – створення обласного навчально-методичного кабінету професійно-технічної освіти як самостійної інституції та подальше перейменування в обласний навчально-методичний центр професійно-технічної освіти;

- 1997 р. – Хмельницький обласний центр навчально-методичного забезпечення профтехосвіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників;

- 1999 р. – Хмельницький обласний науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників;
- зі 2004 р. по даний час – Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (далі – НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області).

Під науковим керівництвом автора цієї статті створено цикл робіт «Форми та зміст курсового підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти», авторському колективу якого у 2012 році присуджено Державну премію України в галузі освіти у номінації «Професійно-технічна освіта».

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області з 1993 року надає освітні послуги з підвищення кваліфікації педагогів ЗПО Хмельниччини та інших регіонів України, отримав ліцензію на даний вид освітньої діяльності та внесений до Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

Видається науково-методичний вісник «Професійна освіта», який зареєстровано Головним управлінням юстиції у Хмельницькій області та має Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації.

З метою координації науково-методичної та навчально-методичної роботи у регіональній системі професійної освіти та оцінювання її інноваційного потенціалу при НМЦ ПТО ПК функціонує науково-методична рада – постійно діючий колегіальний орган.

Її діяльність спрямована на вирішення таких основних завдань:

- підвищення якості професійної освіти шляхом впровадження нових підходів до організації навчально-виробничого процесу, забезпечення неперервного професійного розвитку педагогічних працівників;
- здійснення моніторингу освітнього процесу в ЗПО;
- впровадження інноваційних педагогічних, виробничих, інформаційно-цифрових технологій, сучасних технічних засобів та програмних продуктів;
- вивчення, узагальнення та мультиплікація досвіду роботи навчально-практичних центрів, інноваційних виробничих технологій, створених на базі ЗПО;
- впровадження проєктної діяльності у ЗПО;
- організація роботи з обдарованою молоддю ЗПО;
- розгляд та схвалення навчально-методичної літератури, підготовленої педагогами ЗПО;
- розгляд заявок педагогічних колективів, окремих авторів на проведення інноваційної освітньої діяльності, визначення її доцільності, термінів проведення, наявності відповідних умов;
- узагальнення і систематизація результатів різних етапів інноваційної освітньої діяльності у ЗПО, розробка пропозицій щодо використання цих результатів у масовій педагогічній практиці;
- здійснення зв'язків із науковими, методичними установами та організаціями, закладами професійної, фахової передвищої освіти, вищої, післядипломної, науково (навчально)-методичними центрами (кабінетами) професійної освіти інших регіонів, підприємствами, галузевими асоціаціями, громадськими організаціями;
- популяризація професійної освіти серед дітей, молоді, дорослих та поширення сучасних форм профорієнтаційної роботи.

Усі засідання науково-методичної ради транслюються в онлайн-режимі для педагогів ЗПО області, матеріали доповідей, відеозаписи і рішення висвітлюються на вебсайті НМЦ ПТО ПК та акумулюються на паперових, електронних носіях у бібліотеці НМЦ ПТО ПК.

Функціонує та доповнюється відповідним контентом регіональне інформаційне освітньо-фахове середовище: вебсайт, ютуб-канал, профорієнтаційний портал професійної освіти Хмельниччини, електронна бібліотека, вебресурси обласних фахових секцій керівних та педагогічних працівників закладів професійної освіти, платформа дистанційного навчання педагогів.

Під науковим керівництвом НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області проведено 10 експериментів всеукраїнського рівня з тем: «Ступенева освіта: наступність змісту навчання у професійно-технічних і вищих закладах освіти сільськогосподарського профілю, нових технологій навчання», «Управління професійно-технічним навчальним закладом в умовах переходу до ринкових відносин», «Вдосконалення навчально-виробничого процесу ВПУ-агрофірми в умовах реформування аграрного сектора економіки», «Дослідження нового типу навчально-виховного закладу і наукове обґрунтування моделі училища-агрофірми», «Науково-методичне забезпечення реалізації державних стандартів з професій сільськогосподарського профілю», «Організація професійної підготовки учнів загальноосвітньої школи на базі ПТНЗ», «Розробка і впровадження інноваційних форм і змісту підвищення кваліфікації педагогів закладів професійно-технічної освіти», «Розроблення і впровадження інноваційних форм і змісту підвищення кваліфікації з психолого-педагогічної підготовки педагогів закладів професійно-технічної освіти», «Формування кар'єрної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців у ПТНЗ», «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності».

Крім того, проведено 17 експериментів регіонального рівня, 6 обласних експериментальних майданчиків, в усіх закладах професійної освіти області діють Центри кар'єри, Навчально-практичні центри інноваційних виробничих технологій.

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області у співпраці із закладами професійної освіти став лідером з розробки державних стандартів з робітничих професій, у перебудові освітнього процесу за модульно-компетентнісним підходом, впровадженні у загальноосвітню підготовку інтегрованого курсу «Природничі науки», його професійного спрямування, реалізації STEM-освіти, впровадженні курсу «Підприємницька діяльність», «Фінансова грамотність».

НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області двічі ставав переможцем всеукраїнського конкурсу на кращу організацію методичної роботи серед регіональних навчально (науково)-методичних центрів (кабінетів) ПТО, двічі за підсумками міжнародних виставок був удостоєний звання «Лауреат конкурсу І ступеня» та виборов одинадцять золотих медалей, а також відзначений грамотами МОН України, Інституту модернізації змісту освіти, Університету менеджменту освіти НАПН України.

Змінами до постанови Кабінету Міністрів України № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників» здійснено важливий крок в оновленні підходів до професійного розвитку освітян. Це одне з перших комплексних рішень, які плануються ухвалити для оновлення системи підтримки професійного зростання педагогів в межах анонсованої політики «Гроші ходять за вчителем» [7].

Нововведеннями запроваджуються функціонування єдиної державної платформи професійного розвитку педагогів. На ній буде зібрано акредитовані провайдери, програми, сертифікати та ліцензії – усе в одному місці. Тут педагоги зможуть обирати і проходити навчання відповідно до власних потреб.

Другий важливий елемент – чітко визначено перелік тих, хто може проводити навчання: це заклади освіти та їхні підрозділи, наукові установи, юридичні особи й ФОПи, які мають відповідні КВЕДи. Такий підхід робить систему більш відкритою, сучасною та гнучкою.

Ще одна принципова зміна – супервізія офіційно визнається частиною підвищення кваліфікації. До 30 годин роботи з супервізором на рік можуть бути зараховані як професійний розвиток. Це важливий крок до підтримки педагогів – не лише через курси, а й через живу взаємодію, наставництво й спільне навчання. Супервізія стає не методом контролю і не оцінювання, а професійною підтримкою педагогу, коли досвідчений фахівець через запитання та обговорення допомагає йому побачити складні ситуації під новим кутом, знайти рішення, проаналізувати свою роботу та професійно зрости.

Зміни є частиною загального бачення, як має оновитися система професійного зростання педагогів. Попереду ще очікує низка рішень, які будуть ухвалюватися в межах цієї політики. Постає завдання зробити так, щоб педагог мав право вибору, де і в який спосіб підвищувати кваліфікацію, можливість вирішувати, куди мають надійти кошти, які держава спрямовує на ці цілі.

Виконанню цього завдання має сприяти й запуск у 2026 році відповідно до Закону України «Про професійну освіту» Центру розвитку професійної освіти зі структурними підрозділами у кожному регіоні. Важливим є збереження напрацювань методичних установ системи професійно-технічної освіти у попередній період й примноження нових надбань відповідно до нових концепцій та прогностичних підходів у професійному розвитку педагогів професійної освіти.

Література

1. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // *Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія* / За ред. І.А. Зязюна. – Київ: Видавництво «Віпол», 2000. – С. 11-57.
2. Кремень В. Г. Ключові проблеми розвитку загальної середньої, дошкільної, позашкільної та професійно-технічної освіти // *Освіта України*. – 2000. – №34.
3. Ничкало Н. Г. Методологічні проблеми безперервної професійної освіти: Психолого-педагогічні проблеми проф. освіти // *Науково-метод. зб.* – Київ : ІСДО, 1994. – С. 22-26.
4. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект // *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія* (за ред. І.А. Зязюна) – Київ: Вид-во «Віпол», 2000. – С. 58-81.
5. *Про професійну освіту* (Закон України). № 4574-IX (2025). Вилучено з <https://surl.luhkh.lans>
6. Шевчук Л. І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 486 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників».

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

АНДРЕЄВА ЛЮБОВ

ДНЗ «Вище професійне училище №4 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН У ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Професійно-технічний напрямок освіти є важливою ланкою в системі професійної підготовки кадрів, які вирішують основні завдання промислового сектору економіки в умовах створення в Україні ринкових відносин. Серед шляхів реформування професійної освіти провідне місце відведено удосконаленню освітнього процесу в закладах професійної освіти на основі впровадження нових педагогічних технологій. Тому для вирішення цього комплексу завдань, які ставляться перед навчальним закладом, значної ваги набувають міжпредметні зв'язки, що реалізуються в циклі загальноосвітніх дисциплін.

Співвідношення загальної та професійної освіти, їхній взаємозв'язок регулюються принципом професійної спрямованості, суть якого полягає в організації навчання, яка не порушує системності викладання предметів, логіки їх поєднання, а забезпечує більш детальне викладання професійно значущого навчального матеріалу, ілюструючи практичне значення даного предмета для розвитку тієї чи іншої галузі виробництва.

Гуманітарні предмети є одним з важливих засобів залучення учнів до технічної мови, розвитку пізнавального аспекту професійного спрямування. Під час проведення уроків української мови та літератури викладачі впроваджують вправи та завдання, які мають професійну спрямованість і допомагають учням оволодіти термінологією майбутньої робітничої професії. Виконуючи різні види робіт (словникові диктанти, твори-мініатюри на виробничі теми, творчі роботи, складання діалогів на професійну тематику, ділові тексти та ін.), в учнів посилюється інтерес до обраної професії.

Міждисциплінарні зв'язки на уроках української мови дозволяють розкрити знаряддя праці, основні операції, а також організаційно-економічні принципи і суспільну значущість трудової діяльності; вони поглиблюють теми, що вивчаються на уроках професійно-теоретичної підготовки, конкретизують, роблять більш дієвими знання учнів; формують свідоме творче відношення до технічних знань та знань з української мови. Поряд з формуванням навичок усного і писемного мовлення українська мова відіграє велику роль у підготовці учнів до трудової діяльності. Вона є одним з найважливіших засобів залучення учнів до технічної мови, безпосередньо впливає на їх повноцінну роботу з навчальною і спеціальною літературою, розвиває здібності вільно висловлювати свої думки, отже, сприяє якісному засвоєнню теоретичного і практичного матеріалу.

Метою викладання англійської мови є формування у майбутніх фахівців високого рівня комунікативної культури у сфері професійного спілкування; лексичної бази із відповідної професії з подальшим її застосуванням у мовленнєвій практиці.

Глибокий вплив на формування рис особистості молодих робітників здійснюють суспільні дисципліни. Як носії духовних, моральних, етичних цінностей, вони відіграють вирішальну роль у формуванні в учнів почуття відповідальності перед своїм майбутнім.

Природничо-математичні дисципліни формують розуміння єдності природи та її основних законів, умінь встановлювати всебічні зв'язки між явищами, поняттями, теоріями. Розв'язування задач на уроках математики з обраної професії сприяє ознайомленню учнів з роботою підприємств, що є умовою орієнтації інтересу учнів до професії. Завдання професійного змісту збагачують учнів теоретичними знаннями з технічних та інших дисциплін, мають реальний практичний зміст, який забезпечує ілюстрацію практичної цінності і значущості набутих математичних знань у майбутній професійній діяльності. Знаючи професію, здобувачі освіти застосовують математичні поняття і знання на виробництві, що допомагає стати їм висококваліфікованими, професійно мобільними конкурентоспроможними, здатними до професійного росту і самовдосконалення фахівцями своєї справи.

Автотранспортна, деревообробна та будівельна галузь базуються на застосуванні законів фізики. Розв'язування фізичних задач виробничого змісту мають важливе значення в організації освітнього процесу, оскільки підвищують теоретичний рівень навчання фізики; забезпечують на уроках фізики зв'язок з виробництвом, покращують професійну підготовку учнів; підвищують виховну роль навчання та праці; допомагають глибше пізнати фізику, і краще зрозуміти необхідність її вивчення для оволодіння майбутньою робітничою професією.

Під час вивчення предмета «Технології» учні працюють над творчими проєктами по створенню та проєктуванню майбутньої діяльності фірм чи підприємств, що пов'язані з обраною професією. Учні

розподіляють між собою обов'язки, розробляють стратегію діяльності власних фірм, проєктують необхідне обладнання та техніку, проводять економічні розрахунки та маркетингові дослідження. Проєктна діяльність учнів дає можливість їм формувати вміння самостійно здобувати знання у відповідній галузі, планувати роботу, визначати завдання і реалізувати їх, працювати в колективі, з відповідальністю ставитись до покладених доручень.

На уроках інформаційних технологій зосереджується увага на використанні на виробництві програмного забезпечення, розглядаються автоматизовані лінії та модулі, роботизація та автоматизація виробництва. Належна увага приділяється охороні праці та людському фактору на автоматизованому виробництві. При виконанні практичних робіт учні поглиблюють знання з вміння працювати з комп'ютером та програмами професійного призначення.

Проаналізувавши стан професійного спрямування викладання предметів загальноосвітнього циклу, необхідно зазначити, що викладачі закладу освіти проводять достатню роботу для практичного втілення даного питання. Завдяки професійно-орієнтованим урокам розширюється кругозір учнів, розвивається логічне мислення, активізується увага, зростає зацікавленість до предметів, допомагає їм застосовувати здобуті знання на практиці.

Отже, інноваційні процеси у будівельній, деревообробній та автотранспортній галузях вимагають відображення новітніх прийомів і підходів у традиційній системі професійно-практичної підготовки. Це стає можливим за рахунок використання інноваційних педагогічних технологій, які мають випереджальний, винахідницький, дослідницький, творчий характер, забезпечують безперервність розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців.

Література

1. Вінник Л. (2003). Міжпредметні зв'язки як умова підвищення ефективності навчально-виховного процесу. *Професійно-технічна освіта*, (2).
2. Гриценко Т. Б. (2019). *Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури.
3. Євтушенко О. В. (2013). Роль математики у професійному становленні здобувача освіти. *Все для вчителя*, (1).
4. Слесик К. (2012). Міжпредметна модель формування етичної культури учнів у процесі навчання гуманітарних предметів. У *Дидактика: теорія і практика* (с. 51–55). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.

АНИЩЕНКО ВІКТОРІЯ

Пенітенціарна академія України (м. Чернігів)

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сучасний стан функціонування закладів вищої освіти, в цілому освітньої сфери, з врахуванням умов триваючої війни вимагає від викладачів все більшого залучення інформаційних технологій та вдосконалення особистої інформаційно-комунікативної компетентності. Рівень володіння ними інформаційно-комунікативною компетентністю та використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій під час освітнього процесу багато в чому впливає на рівень формування професійної компетентності та готовності майбутніх фахівців до дій в сфері обраної професії.

Викладач має сьогодні мати високі професійно-педагогічні якості, серед яких самомотивація до вдосконалення особистої інформаційно-комунікаційної компетентності займає провідне місце. В його практичному арсеналі для актуалізації змісту навчання та швидкого обміну інформацією між суб'єктами освітнього процесу – презентації, програми для опитування та тестування, електронні підручники, довідники, інформаційні платформи (типу Moodle), електронна пошта, месенджери, онлайн консультації, форуми, вебінари тощо. При цьому викладач не тільки передає знання, виховує майбутнього фахівця, але й створює простір, де своїм прикладом, мотивує здобувачів освіти до самонабуття професійно важливих компетенцій, створення професійного світогляду, розвитку творчого самовдосконалення.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій допомагає викладачу вирішувати такі дидактичні завдання, як: – підвищення рівня інтенсивності освітнього процесу; активація роботи здобувачів вищої освіти в цілому та залучення пасивних студентів, курсантів, слухачів до пізнавальної діяльності; реалізація моделі практико-орієнтованого навчання, особистісно-орієнтованого та диференційованого підходів до формування педагогічних умов; забезпечення освітнього процесу інноваційною та цифровою дидактикою; активізація самостійної роботи здобувачів та залучення їх до науково-

дослідної роботи; забезпечення гнучкості процесів навчання, що сприяє задоволенню освітніх потреб учасників освітнього процесу.

Інформаційно-комунікативна компетентність викладача є складовою його загальної професійної компетентності та важливим компонентом його педагогічної майстерності, може бути представлена як триєдина модель, що включає в себе:

а) функціональну грамотність – володіння комп'ютерними програмами, програмами графічних редакторів, цифрової обробки інформації, створення аудіо- та відеоконтенту тощо; навички роботи в мережі інтернет та вміння користуватися різними онлайн-платформами, а також використання допоміжного обладнання (сканерів, принтерів, проєкторів, фотоапаратів та ін.);

б) діяльнісну готовність – вміння використовувати цифрові та інформаційні (впровадження в освітній процес електронних освітніх ресурсів, своєчасний перегляд та створення цифрового контенту, насичення новими інноваційними методиками практичних занять), комунікаційні навички на практиці для досягнення високого рівня спільної роботи із здобувачами вищої освіти;

в) лідерсько-творчий потенціал викладача – рівень його критичного мислення, вмотивованість на впровадження інновацій в освітній процес та прагнення до самовдосконалення протягом всього життя.

Праця викладача закладу вищої освіти на теперішній час характеризується багатоаспектністю, включає в себе безперервний процес підвищення особистої професійної кваліфікації та проведення науково-дослідної роботи, обов'язковістю впровадження результатів цих процесів у виробництво сучасних знань, набуття навичок їх передачі майбутнім фахівцям за рахунок розробки нових освітніх курсів, осучаснення освітніх та освітньо-професійних, освітньо-наукових програм існуючих навчальних дисциплін для здобувачів вищої освіти відповідних рівнів вищої освіти.

Найбільш перспективними напрямками впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес закладу вищої освіти є:

– створення сучасної навчально-методичної бази закладу вищої освіти на відповідній електронній платформі, що дозволяє всім учасникам освітнього процесу в комфортний спосіб користуватися інформаційним контентом (викладачам – завантажувати, оновлювати навчальні матеріали та ділитися різними інформаційними корисними джерелами (науковими статтями, електронними підручниками), а здобувачам вищої освіти – користуватися навчальними матеріалами, виконувати самостійні та домашні завдання від викладача, завантажувати результати своєї навчальної та науково-пошукової діяльності).

– застосування інноваційних освітніх технологій та розвиток системи інформатизації учасників освітнього процесу (вдосконалення діяльності наукової бібліотеки закладу вищої освіти, покращення функціонування електронного репозиторію та своєчасне його наповнення новими джерелами вітчизняних та закордонних фахівців в різних сферах, до яких змістовно дотичні освітні програми підготовки здобувачів відповідних рівнів вищої освіти);

– розвиток моніторингу якості оцінок формування професійної компетентності та готовності до виконання професійних обов'язків майбутніх фахівців – випускників закладу вищої освіти;

– вдосконалення системи підвищення кваліфікації викладачів закладу вищої освіти в напрямку підвищення їх особистісного рівня інформаційно-комунікаційної компетентності.

БАЙЗАН ОЛЬГА

ДНЗ «Лісоводський професійний аграрний ліцей» (с. Лісоводи)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЛІЦЕЯХ

Сьогодні, як ніколи, принцип «освіта на все життя» набуває іншого значення: «освіта впродовж усього життя». У теперішніх викликах важливість профтехосвіти сьогодні, а особливо завтра, незаперечна. Нині у профтехосвіту, здебільшого, приходять молоді люди, які орієнтовно народилися у 2005-2010 роках. Це покоління прийнято назвати поколінням Z.

Характерною рисою цього покоління є те, що з усіма сучасними технологіями вони на «Ти» ще із раннього дитинства. Отже, зети – це діти інтернету та сучасних технологій.

Люблять вчитися, швидко засвоюють нові знання. Але проблемою для них є здебільшого закритість, невміння себе проявляти, презентувати. Великою мірою вони є заручниками гаджетів.

Вивчивши гарвардський досвід, що хороші стосунки з людьми роблять нас щасливішими, здоровішими, проаналізувавши сучасну динаміку світу, взявши до уваги твердження давоських мудреців, щодо 10 топ навичок, які будуть затребувані роботодавцями у найближчі 10 років, а саме навичка критичного мислення, ДНЗ «Лісоводський ПАЛ» розпочав свій невеличкий експеримент, який полягає у формуванні творчої особистості учня.

Що ми розуміємо під формуванням творчої особистості?

Творча (креативна) особистість – це особистість, яка здатна проявляти себе, висловлювати свою власну позицію щодо тих чи інших суджень, застосовувати ідеї, методи і технології, часто в умовах співпраці з іншими.

Творчості можна навчити так само, як і вмінно читати, писати, рахувати.

Чому ми вирішили працювати над даним експериментом?

По-перше, нам дуже цікаво ближче дослідити судження, бачення, вирішення певних проблем нашими здобувачами освіти; по-друге, нам важливо, навчити наших учнів критично мислити, креативно діяти; по третє – ми розпочали цей експеримент, бо прагнемо, щоб наші здобувачі освіти максимально ішли в ногу з часом, паралельно формуючи творчу особистість, яка за умов швидкої зміни технологій, матиме розвинуте самопізнання, володітиме критичним мисленням та стійкою системою мотивацій до активної, творчої діяльності, вмітиме адекватно оцінювати ситуацію, приймати рішення, нести за нього відповідальність, співпрацювати, досліджувати, удосконалювати себе, будувати власну «освітню траєкторію». І при цьому всьому, вона прагнучиме до активної комунікації, роботи в команді, яскравого самовираження тощо.

Тим більше, подолання проблем, пов'язаних з посиленням мінливості та передбачуваності сучасного економічного середовища можливе через залучення осіб з високим рівнем розвитку творчого потенціалу, здатних швидко знаходити нестандартні рішення в нестандартних ситуаціях.

Завдання, які ми поставили перед собою, починаючи наш невеличкий експеримент:

- позитивна мотивація навчально-виховного процесу;
- реалізація особистісно-зорієнтованого навчання;
- забезпечення поглибленої індивідуалізації освітнього процесу;
- співпраця між учасниками освітнього процесу;
- розкриття талановитих здібностей учнів;
- впровадження інноваційних педагогічних технологій в освітній процес;
- формування критичного мислення та креативності у здобувачів освіти.

Яким має бути сучасний педагог, на нашу думку, який зможе формувати творчу особистість учня?

Він має бути компетентним, ерудованим, професіоналом, новатором, відкритим, емоційним, креативним, мудрим наставником.

Отже, як усе починалось?

Крок перший: ми детально проаналізували ситуацію у кожній навчальній групі щодо стану володіння учнями навичками критичного мислення - сумарна статистика показала, якщо брати у процентному відношенні: 40 на 60 відсотків.

Крок другий: ми ознайомили усіх наших здобувачів освіти, що таке критичне мислення та як можна формувати у собі цю навичку.

Крок третій: ми почали свою роботу із тіснішої співтворчості та співробітництва всіх учасників освітнього процесу на основі педагогіки партнерства. Перед кожним педагогом було поставлене завдання – активніше залучати в урочній та позаурочній діяльності учнів, які мало проявляюся, які є пасивними спостерігачами: динаміка цієї роботи змінилась орієнтовно з 45 до 70 відсотків.

Крок четвертий: ми створили на нашому сайті рубрику «Формування творчої особистості», де висвітлюємо усі заходи та напрацювання щодо цього питання.

Наші напрацювання в експерименті.

Проект «Соціальний голос українського ліцеїста» дослідив найактуальніші проблеми, з якими стикається сучасна молодь, і став своєрідним мікрофоном донесення їх до нас, дорослих. Інший проект «Впровадження позитивних установок самоактуалізації учнів через впровадження технології розвитку критичного мислення» навчив наших здобувачів освіти самопрезентуватися, рекламувати себе, проявляти свої творчі здібності. Метою виховних заходів «Перевесла», «Останній Герой», «Модний вирок», «Суперучень», «Я роблю так» було ствердження індивідуальності, неповторності, самобутності кожного учасника.

Мета багатьох наших уроків, зокрема, «Не розучіться бачити зорі у буденних калюжах на життєвих шляхах», «Ніколи не сміявся без любові», «Герої твору очима сучасного читача», «Пий воду з криниці своєї» – виховання в учнів «бачення світу у кольорах», вміння позиціонувати себе.

Неймовірно цікавим та оригінальним підходом до вирішення даного питання є створення у нашому ліцеї театру мініатюр «Вище неба», гра у якому дає можливість нашим учням проявлятися, творити, грати різні ролі.

Для розвитку творчих здібностей учнів педагоги ліцею використовують також різні інноваційні педагогічні технології: проєктну, ігрову, інтерактивну та інші. Проєкти «Як перетворити власну пасіку в постійне джерело доходу», «Здорове харчування – запорука успіху», «Лелеки ПЕРЕМОГИ» сприяли не тільки креативному розвитку здобувачів освіти, але й допомогли формуванню у них лідерських якостей, навчили співпраці в команді, розвивали творчі їх якості.

Цікавим та змістовним виявився проєкт, над яким працювали ППП із здобувачами освіти «Розвиток ковальського ремесла у Хмельницькій області», який сприяв проведенню ряду інформаційних кампаній для пропагування ковальського ремесла та ковальського мистецтва, популяризації ковальських виробів, креативності та підприємництва серед молоді, генерації та втіленню інноваційних рішень, популяризації народних промислів та ковальської праці.

Ще до війни у ДНЗ «Лісоводський ПАЛ» стартував проєкт «Код нації», у якому взяли участь здобувачі освіти професії Кравець. Він триває і досі. Учні розпочали його із дослідження нашої автентичності, і відобразили її у колекції одягу «Національна спадщина». Потім була колекція «Цвіт нації», яка стала відображенням наших національних традицій. А далі прийшла війна... І проєкт «Код нації» продовжився колекцією «Незалежна». «Національна спадщина», колекція, яка створена нещодавно стала свідченням віри у нашу Перемогу, впевненості у завтрашньому дні України.

Формуванню творчого мислення у наших ліцеїстів сприяє також проведення конкурсів фахової майстерності, які, здебільшого, проходять нетрадиційно. А саме, здобувачі освіти професії: Кухар; кондитер змагались на природі, на базі ресторану ПСК «Мальви» «Весна»; конкурс проходив у вигляді пекельної кухні.

Особливе місце у нашому ліцеї належить проведенню різних заходів благодійного характеру. Відкритий урок: «Приготування бісквітного тіста», благодійні акції «Подаруй тепло солдату», на яких учні випікали рулети, і прикрашали їх українськими орнаментами, паску у кольорах національної символіки, дали можливість здобувачам освіти продемонструвати свою творчість, самореалізуватись.

Дуже цікавою виявилась робота наших вихованців під час пошукової роботи страв автентичної української кухні.

Формуванню творчого мислення, креативності сприяє також проходження виробничої практики наших учнів професії «Кухар; кондитер» на базі ресторанів оздоровчо-лікувальних комплексів «Арден Палац», «Перлина Поділля», «Аква Віта». Саме у таких закладах, де сучасне обладнання, використовуються сучасні виробничі технології наші здобувачі освіти самотверджуються, самопрезентуються, навчаються креативно діяти, і звісно, напрацьовують навички роботи в команді.

Результатом нашого експерименту також є: участь наших здобувачів освіти у програмі Компанія. Наші учні (єдині з профтехосвіти України) разом із філіппінцями представляли спільну бізнес-ідею Snap Safe, пов'язану з вирішенням проблем морської галузі у інноваційному таборі підприємництва: Європа-Азія. Міжнародні конкурси Foodathon, International Pitch Battle від *Junior Achievement Лумба*, у яких наші учні показали непогані результати – це також впровадження нашого маленького експерименту.

У теперішніх умовах ми щоразу все більше і більше переконуємося, що час вимагає швидкої адаптації, переосмислення, вміння швидко аналізувати та приймати рішення. А це під силу людям з творчим баченням світу, яких формує наш ліцей.

БАРАНЧУК ОЛЕГ

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

З розвитком інформаційних технологій роль цифрової компетентності учнів стає все більш важливою. Цифрова компетентність охоплює не лише навички роботи з комп'ютерами та програмами, але й здатність застосовувати ці навички у реальних життєвих ситуаціях для вирішення практичних задач. У цьому контексті уроки технологій, що традиційно орієнтовані на розвиток технічних умінь і знань, стають важливим майданчиком для формування таких компетентностей.

Цифрова компетентність є комплексною характеристикою, що включає: уміння знаходити, оцінювати і використовувати інформацію в цифровому форматі; здатність ефективно працювати з різноманітними цифровими інструментами та платформами; розвиток критичного мислення і етичного використання цифрових ресурсів.

Зважаючи на важливість цих компетентностей для життєвої та професійної діяльності учнів, особливу увагу слід приділяти інтеграції цифрових технологій у навчальний процес. Уроки технологій є оптимальним середовищем для цього, оскільки вони передбачають як використання технологічних засобів, так і розвитку практичних навичок. Цифрова компетентність: складові та значення для сучасної освіти. Цифрова компетентність включає в себе низку складових, які варто розглядати в контексті освітнього процесу:

Технічні навички – це базові вміння користуватися комп'ютером, мобільними пристроями, програмним забезпеченням, а також здатність працювати з цифровими платформами для навчання і створення контенту. Ці навички формуються на уроках інформатики та технологій і є основою для подальшого розвитку більш складних компетенцій.

Критичне мислення – вміння аналізувати, оцінювати та інтерпретувати інформацію з цифрових джерел є важливим аспектом цифрової компетентності. Учні повинні навчитися відрізняти надійні джерела від сумнівних, а також усвідомлювати етичні та правові аспекти використання цифрової інформації.

Творче використання цифрових інструментів – застосування цифрових технологій для створення нових продуктів, чи то проектів, програм, моделей, є важливою складовою розвитку інноваційного мислення учнів. Використання таких інструментів, як програмування, 3D-дизайн, робототехніка, дозволяє учням застосовувати технології для вирішення реальних задач.

Спільна робота в цифровому середовищі – учні повинні бути здатні до ефективної колаборації через цифрові платформи, що включає в себе комунікацію, спільне виконання завдань і презентацію результатів. Це важливо не лише для навчання, але й для подальшої професійної діяльності. Розглянемо детальніше методичні підходи, що сприяють розвитку цифрової компетентності на уроках технологій.

Проектний метод на уроках технологій є ефективним для інтеграції цифрових технологій у навчальний процес. Під час роботи над проектами учні створюють прототипи, моделі, вирішують інженерні задачі за допомогою цифрових інструментів. Важливо, що проектний підхід дозволяє не лише розвивати технічні навички, але й формує навички критичного мислення та самостійної роботи. Проект може включати різні етапи: ідея – розробка концепції та плану дій; дослідження – пошук та обробка інформації; створення – використання цифрових інструментів для виготовлення прототипів або моделей презентація – представлення результатів за допомогою мультимедійних інструментів.

Інтерактивні методи навчання створюють умови для активної взаємодії учнів з навчальним матеріалом та між собою. Цей підхід допомагає формувати цифрову компетентність через використання онлайн-ресурсів, віртуальних лабораторій, інтерактивних платформ для співпраці, таких як Google Classroom, Padlet, чи Microsoft Teams. Інтерактивні методи включають онлайн-курси: навчання за допомогою відеоуроків, тестів, завдань; віртуальні лабораторії, симулятори для виконання експериментів, моделювання процесів; ігрові технології – використання навчальних ігор для розвитку технічних і творчих навичок.

Інтеграція STEM (наука, технології, інженерія, математика) у навчальний процес через цифрові технології дає можливість учням працювати з реальними проблемами, вирішувати задачі через проектування, моделювання, програмування та створення інноваційних продуктів. Наприклад, вивчення робототехніки за допомогою наборів LEGO Mindstorms чи Arduino дозволяє учням не тільки вивчати теоретичні основи, але й створювати практичні рішення.

Впровадження цифрових технологій на уроках технологій потребує не лише теоретичних знань, а й практичних інструментів. Ось кілька прикладів практичних рішень, що можуть бути використані в навчальному процесі. Використання онлайн-платформ для колективної роботи. Платформи, як Google Classroom, Moodle чи Microsoft Teams, дозволяють організувати спільну роботу учнів, обмінюватися матеріалами та проводити обговорення. Це сприяє розвитку вміння працювати в команді та ефективно комунікувати в цифровому середовищі. Моделювання та 3D-дизайн. Програми на кшталт Tinkercad або SketchUp дозволяють учням розробляти 3D-моделі, що є важливою складовою навчання технологій. Ці інструменти дають можливість учням візуалізувати свої ідеї та створювати проекти, що потім можна друкувати на 3D-принтерах.

Використання робототехніки набори для робототехніки, такі як LEGO Mindstorms, Arduino, або Raspberry Pi, дозволяють учням створювати роботів та програмувати їх для виконання простих завдань. Це дає учням можливість не тільки ознайомитись з основами інженерії, але й застосовувати набуті знання на практиці. Віртуальні лабораторії для проведення експериментів, моделювання технічних процесів або створення інтерактивних навчальних середовищ можна використовувати віртуальні лабораторії, такі як PhET або Tinkercad Circuits. Ці інструменти дозволяють учням виконувати експерименти, не маючи доступу до дорогого або обмеженого обладнання.

Один з головних викликів у впровадженні цифрових технологій в освіту – це недостатнє технічне оснащення шкіл та недостатня підготовленість педагогів. Для вирішення цих проблем необхідно не тільки модернізувати матеріально-технічну базу, але й організовувати курси підвищення кваліфікації для вчителів. Перспективи розвитку цифрової освіти включають не тільки удосконалення існуючих методів навчання, але й створення нових освітніх стандартів, що відображають сучасні вимоги до цифрових компетентностей. Важливим напрямом є розвиток персоналізованого навчання через адаптивні системи, що використовують алгоритми штучного інтелекту.

Висновки. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес на уроках технологій є важливим етапом у формуванні цифрової компетентності учнів. Використання проектних методів, інтерак-

тивних платформ, STEM-освіти та робототехніки дозволяє не лише підвищити якість навчання, а й розвивати навички, необхідні для майбутньої професійної діяльності учнів. Цифрова компетентність є важливим чинником у підготовці учнів до життя в цифровому суспільстві, і її формування на уроках технологій може стати основою для подальшого розвитку в інших сферах навчання.

Література

1. Биков В. Ю., Литвинова С. Г. (2020). Цифрова трансформація освіти: виклики та перспективи. Інформаційні технології і засоби навчання.
2. Гуржій А. М. (2019). Цифрова компетентність учителя: сутність та структура // Педагогіка і психологія.
3. Литвинова С. Г. (2021). Інноваційні підходи до формування цифрової компетентності учнів у закладах загальної середньої освіти. Київ: Педагогічна думка.
4. Морзе Н. В., Кочарян А. Б., Варченко-Троценко Л. О. (2019). Цифрова компетентність сучасного вчителя: європейський та український виміри. Київ: Університет ім. Б. Грінченка.

БАТІЩЕВ МИКОЛА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

КОМІКС ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Серед різних засобів для створення візуалізованого контенту найбільш популярним й ефективним на уроках технологій є використання коміксів. Вони сприяють розвитку творчої уяви, критичного мислення, емоційного інтелекту школярів, стимулюють їхню пізнавальну активність, підвищують мотивацію до навчання та допомагають у формуванні медіаграмотності. Комікс – це не просто форма викладу матеріалу, а сучасний дидактичний засіб компетентнісного розвитку здобувачів освіти [3].

Дослідження засвідчили, що освітній процес з використанням коміксів на уроках не тільки покращує розуміння, але й підвищує вмотивованість й інтерес до навчального матеріалу. Відмітимо, що вчителі також відзначають їх високий дидактичний потенціал на уроках технологій для підтримки важливих освітніх процесів і вміння пристосовуватися до нових реалій життя.

На уроках технологій комікси служать потужними інструментами для представлення складних ідей доступними способами. Перетворюючи навчальний контент на візуальну розповідь, комікси дають змогу учням сприймати навчальний процес як інтерактивну подорож.

Освітні комікси – це унікальна підгрупа коміксів, розроблена спеціально для навчання та інформування учнів, поєднуючи розповідь і структуровані навчальні цілі. На відміну від традиційних навчальних матеріалів, освітні комікси використовують персонажів, діалоги та візуальні послідовності для створення досвіду, орієнтованого на розповідь, який залучає учнів. Вони не тільки можуть забезпечити візуальне представлення ідей, але й дають можливість творчо висловити своє розуміння матеріалу [2].

Завдяки поєднанню візуальних елементів, тексту та емоційного резонансу комікси дають унікальне уявлення про те, як люди обробляють інформацію, залишаються мотивованими та навчаються на історіях і візуальних підказках.

Використання коміксів на уроках технологій передбачає акцент на ігрові, рольові методи навчання. Роботу з коміксом можна організувати індивідуально, для роботи в парах чи групах, під час фронтальної роботи. Ще одним варіантом використання на уроці є комікс з частиною пустих хмаринок [1]. Тобто, опрацювавши певний матеріал, учням потрібно заповнити пусті хмаринки. Таке завдання доцільно використати для роботи у парах на уроці або як домашнє завдання. Можна запропонувати дітям незавершений комікс і попросити їх придумати фінал або із заданого набору кадрів коміксу скласти власну історію.

Також учні можуть створювати власні комікси. Під час реалізації проєкту, комікс можна використати як елемент пояснювальної записки або послідовності виконання технологічних операцій. Учні можуть запропонувати розробити свій комікс у ході індивідуального або групового завдання. Це може бути підсумковою формою подання матеріалу, наочною демонстрацією послідовності виготовлення виробу. Тоді у ньому доволіно відображаються етапи роботи, зміст на кожному з етапів та результати всього дослідження в цілому. Ще одним варіантом застосування комікса може бути презентація результатів роботи над проєктом. Ці завдання розвиватимуть творчі здібності здобувачів освіти та їхнє мислення.

В ході реалізації проєкту на уроках технологій готовий комікс можна використовувати для вирішення конкретних дидактичних завдань на різних етапах проєктування. Наприклад, під час обговорення проблеми для реалізації проєкту, щоб зацікавити та мотивувати здобувачів, у нестандартній формі запропонувати ідею. Комікс можна запропонувати на етапі підбору матеріалів та інструментів,

технології для виготовлення виробу. Також незамінним комікс може стати під час обговорення із учнями правил техніки безпеки, що дозволить у простій та невимушеній формі виробити чіткий алгоритм безпечної роботи на уроці.

Таким чином, комікси ефективно пояснюють, як технологічні знання застосовуються в реальному житті. Наприклад, вони можуть ілюструвати процес створення виробів, роботу з інструментами або алгоритми розв'язання технічних завдань. Також можна використовувати комікси, щоб сприяти груповим обговоренням і співпраці. Наприклад, учні можуть разом розглядати комікси та говорити про те, що вони бачать, або вони можуть працювати разом, щоб створювати власні історії та спиратися на ідеї одне одного.

Розповідна форма коміксів дуже корисна для розуміння та запам'ятовування. Таке середовище може допомогти учням візуалізувати та зберегти наукову інформацію. Яскраві ілюстрації та динамічний сюжет залучають навіть тих учнів, які не мають особливого інтересу до технологій, допомагаючи їм краще засвоювати матеріал.

Відмітимо, що застосування коміксів на уроках технологій сприяє розвитку творчого та критичного мислення: комікси часто передбачають діалог між персонажами, вимагаючи від читачів інтерпретації та розуміння неявного значення, тону та контексту в тексті виноска. Учасники аналізують використання мову та встановлюють зв'язки з візуальними елементами. Розшифровування та інтерпретація цих візуальних елементів вимагають від учнів абстрактного мислення, встановлення зв'язків і висновків [4].

Отже, дидактичний потенціал коміксів в освітньому процесі, зокрема на уроках технологій, сприяє розширенню кругозору учнів, поглибленню знань про різні сфери життя та формуванню уявлення про виклики сучасного виробництва і суспільства. Комікси на уроках технологій – це не просто спосіб візуалізації інформації, а навчальний засіб, що допомагає учням краще розуміти, аналізувати та застосовувати технологічні знання.

Література

1. Будник О., Фомін К., Хайнус А.. Дидактичні комікси в початковій школі: методика їх створення та використання. *Освітні обрії*. 2022. № 1(54), с. 48.
2. Графічна геніальність: використання коміксів як ефективного засобу навчання на уроках *formula.education* URL: <https://formula.education/2023/11/20/grafichna-genialnist-vykorystannya-komiksiv-yak-efektyvnoho-zasobu-navchannya-na-urokah/> (дата звернення: 25.07.2025).
3. Дидактичний потенціал коміксів. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. URL: <https://surli.cc/whujyy> (дата звернення: 22.07.2025).
4. Комікси в сучасному освітньому процесі. Всім Освіта. URL: <https://surl.lu/lzwsat> (дата звернення: 25.07.2025).

БІДЮК ДМИТРО

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

АРТТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХОРЕОГРАФІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ І ДОРΟΣЛИХ

Сучасні соціокультурні реалії, позначені військовими подіями, соціальною нестабільністю та зростанням рівня психологічного виснаження населення, актуалізують потребу у використанні арттерапевтичних засобів як ефективного ресурсу психоемоційного відновлення особистості. Одним із найбільш дієвих напрямів арттерапії є хореографічне мистецтво, що поєднує художнє самовираження, тілесну активність і невербальну комунікацію.

Хореографія як педагогічний засіб арттерапії сприяє гармонізації емоційного стану, розвитку тілесної свідомості, зниженню рівня тривожності та формуванню позитивного самосприйняття. Рух у танці виконує функцію проживання й трансформації емоційного досвіду, допомагаючи звільнитися від внутрішньої напруги та відновити психологічну рівновагу. Заняття танцем стимулюють вироблення ендорфінів, підвищують загальне самопочуття й створюють атмосферу безпеки, підтримки та довіри у груповій взаємодії.

Для дітей танцювально-рухова терапія має особливе значення: вона сприяє розвитку емоційного інтелекту, комунікативних умінь, саморегуляції поведінки та подоланню наслідків стресових переживань. Для дорослих цей метод є ефективним інструментом зниження психоемоційного напруження, відновлення внутрішніх ресурсів і підвищення адаптаційних можливостей у складних життєвих обставинах.

Педагогічний аспект арттерапевтичного потенціалу хореографії полягає у створенні безпечного навчально-творчого простору, де рух, музика й емоція виступають засобами виховання, самопізнання й

самореалізації. На відміну від вербальних методів психотерапії, танцювально-рухова терапія ґрунтується на взаємозв'язку руху, емоції та мислення, що дає змогу гармонізувати психічний і фізичний стани особистості через усвідомлений рух.

У процесі рухової активності активізуються нейропсихологічні механізми, пов'язані з відновленням контролю над тілом, посиленням самосприйняття й усвідомленням власних емоційних реакцій. Це сприяє формуванню навичок саморегуляції, рефлексії та конструктивного самовираження. Особливо цінним цей підхід є для осіб, яким складно вербалізувати свої переживання – дітей із розладами аутичного спектра, людей із посттравматичним стресовим розладом, депресивними станами чи психосоматичними симптомами. У таких випадках рух стає природним каналом комунікації, який забезпечує інтеграцію тілесного й психічного досвіду, активізує внутрішні ресурси та знижує рівень психологічного напруження.

Ефективність танцювально-рухової терапії значною мірою залежить від професійної компетентності педагога-хореографа, який має володіти знаннями з психології, педагогіки та арттерапії, уміти створювати підтримувальне середовище й адаптувати танцювальні техніки до потреб різних груп учнів.

Арт-педагогічні моделі хореотерапії успішно інтегруються в освітню та реабілітаційну практику, поєднуючи виховні, корекційні й терапевтичні функції. У школах вони сприяють розвитку творчого потенціалу дітей, формуванню навичок саморегуляції, емоційної стійкості та співпраці. У реабілітаційній сфері – допомагають відновити психоемоційний баланс, подолати психосоматичні прояви стресу та підвищити якість життя. Хореотерапія сьогодні набуває міждисциплінарного статусу, поєднуючи елементи психології, соматички, педагогіки, мистецтва та соціальної роботи. Такий синтетичний підхід забезпечує її ефективність у підтримці ментального здоров'я, розвитку особистісного потенціалу, формуванні емоційної стійкості та сприянні соціальній адаптації різних категорій населення.

Отже, арттерапевтичний потенціал хореографії як педагогічний засіб сприяє формуванню психічної стійкості, емоційної рівноваги та соціальної адаптації особистості. Це набуває особливої цінності в умовах воєнних викликів, коли підтримка психологічного здоров'я дітей і дорослих стає важливою складовою гуманітарної місії освіти й культури.

БІДЮК НАТАЛІЯ

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ПЕДАГОГІЧНА ФАСИЛІТАЦІЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасна система професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов орієнтується на підготовку висококваліфікованого педагога, здатного ефективно діяти в умовах глобалізації, міжкультурної комунікації та цифрової трансформації освіти. У сучасних умовах суттєво змінюється роль педагога: на зміну традиційному образу «виконавця» освітньої політики держави приходять педагог-менеджер, педагог-фасилітатор, педагог-лідер, який здатний стратегічно мислити, планувати й організовувати як власну діяльність, так і діяльність інших учасників освітнього процесу.

Одним із ключових чинників професійного становлення майбутнього вчителя іноземних мов є розвиток його лідерського потенціалу, який забезпечує здатність до самореалізації, управління навчальним процесом, впливу на інших учасників освітнього середовища та ініціювання позитивних змін у педагогічній науці та практиці.

Лідерський потенціал майбутнього вчителя іноземних мов, як інтегративна характеристика особистості, поєднує ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, комунікативно-організаційний, аналітико-прогностичний та поведінково-рефлексивний компоненти. Дослідники наголошують, що рушійним чинником формування лідерських якостей є саме ціннісно-мотиваційний компонент. Він визначає траєкторію професійного розвитку майбутнього вчителя та сприяє активізації його діяльності з урахуванням особистісних характеристик, прагнення до самовдосконалення та досягнення професійних цілей. Ціннісно-мотиваційний компонент проявляється у здатності формулювати мету, ухвалювати обґрунтовані рішення, організовувати спільну діяльність та брати відповідальність за результати освітньо-виховного процесу.

Розвиток лідерського потенціалу майбутніх учителів іноземних мов потребує системного педагогічного супроводу, який передбачає створення фасилітативного освітнього середовища. Викладач у цьому контексті виступає не лише як носій знань, а як наставник, консультант, фасилітатор, який сприяє усвідомленню здобувачами власних ресурсів і можливостей. Фасилітаційна взаємодія стимулює формування внутрішньої мотивації до саморозвитку, самоосвіти та професійного лідерства.

Педагогічна фасилітація спрямована передусім на розкриття внутрішніх ресурсів здобувача (упевненість, відповідальність, ініціативність, здатність приймати рішення й ефективно комунікувати в

полікультурному середовищі) та активізацію його участі в навчально-пізнавальній і професійній діяльності. У підготовці майбутніх учителів іноземних мов фасилітативна взаємодія реалізується через низку взаємопов'язаних умов: створення навчального середовища, що стимулює самостійність, ініціативність і творчість здобувачів; застосування інтерактивних, проєктних і коучингових технологій для розвитку комунікативного, емоційного та соціального інтелекту; підтримка процесів самопізнання, саморефлексії та усвідомлення власного лідерського стилю; формування атмосфери довіри, відкритості та партнерства; залучення здобувачів до реалізації освітніх, соціальних і міжкультурних проєктів з метою прояву ініціативи, лідерства та ефективної командної взаємодії.

Практичний досвід показав, що активне впровадження проєктних технологій в освітній процес сприяє розвитку лідерського потенціалу здобувачів. Наприклад, у межах опанування дисципліни «Вступ до спеціальності» студенти спеціальності «Середня освіта. Англійська мова і зарубіжна література» Хмельницького національного університету щороку виконують групові навчальні (міжкультурні) проєкти, результати яких презентують на науково-практичних конференціях та методологічних семінарах кафедри. Проєктна діяльність у фасилітативному освітньому середовищі не лише сприяє засвоєнню змісту професійної підготовки, а й формує навички командної взаємодії, відповідальності за колективний результат, публічної презентації і захисту власної позиції, здатність аргументовано відстоювати ідеї тощо. Групові форми роботи (змінюючи ролі учасників команди) надихають та активізують позитивний досвід здобувачів та допомагають впоратися з труднощами, які можуть виникати у їхньому професійному житті. Використання проєктних технологій у процесі підготовки не лише підвищує мотивацію до навчання, а й створює фасилітоване середовище для самореалізації, розвитку рефлексії та формування активної життєвої і професійної позиції майбутнього вчителя-лідера.

У ході проведеного опитування з'ясовано, що здобувачі вищої освіти надають перевагу різним формам розвитку лідерського потенціалу, зокрема: тренінги з лідерства (69%), літні школи молодого лідера (53%), практичні заняття з елементами фасилітації (58%), проєктна та дослідницька діяльність (43–22%), участь у семінарах, майстер-класах і конференціях (29%), участь у студентському самоврядуванні (65%) та волонтерських і міжнародних освітніх ініціативах (54%). На думку респондентів, ці форми сприяють усвідомленню особистих ресурсів, розвитку навичок самоменеджменту, критичного мислення та командної взаємодії, що безпосередньо впливає на формування лідерського потенціалу майбутніх учителів іноземних мов. Отримані результати підтверджують ефективність поєднання індивідуальної самостійної діяльності з колективними формами організації навчання та створюють умови для активного прояву ініціативи, відповідальності і лідерських компетентностей.

Розвиток лідерського потенціалу майбутніх учителів іноземних мов є також важливим етапом у їхньому подальшому професійному становленні, зокрема у продовженні кар'єрного зростання в системі вищої освіти. У професійному стандарті «Викладач закладу вищої освіти» (2024 р.) виокремлено професійну кваліфікацію «викладач закладу вищої освіти – академічний лідер» (8 рівень НРК), що підкреслює зростаючу роль лідерських якостей у діяльності сучасного педагога. Академічний лідер розглядається не лише як фахівець, який володіє глибокими професійними знаннями, а як ініціатор інновацій, фасилітатор освітнього процесу, наставник і організатор академічної спільноти.

Отже, формування лідерського потенціалу на етапі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов становить фундамент для подальшого розвитку лідерських компетентностей, необхідних для академічного лідерства. Такий підхід забезпечує неперервність професійного розвитку, сприяє підвищенню якості освітнього процесу у закладах вищої освіти та формує здатність і готовність майбутніх учителів іноземних мов бути активними агентами змін і носіями інновацій у педагогічній науці та практиці.

БІЛЕЦЬ НАТАЛІЯ

Володимирський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради (м. Володимир)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ АНАЛІЗУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасна освіта спрямована на формування в учнів ключових компетентностей, серед яких особливе місце посідає критичне мислення. Воно забезпечує здатність до усвідомленого аналізу інформації, перевірки її достовірності, прийняття обґрунтованих рішень у нестандартних ситуаціях. На уроках технологій, де вивчаються різні види діяльності, технологічні операції та процеси, створюються сприятливі умови для розвитку цих навичок.

Дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців І. Бех, Л. Виготський, Д. Халперн, О. Пометун, Л. Султанова та ін. свідчать, що розвиток критичного мислення можливий лише за умови застосування

активних методів навчання, проблемного підходу та організації самостійної діяльності учнів. Аналіз технологічних процесів як навчальна діяльність відповідає цим вимогам, адже передбачає порівняння різних варіантів виконання операцій, пошук оптимальних рішень і виявлення помилок.

Поняття критичного мислення у контексті уроків технологій. Критичне мислення розглядається як інтелектуальна діяльність, що ґрунтується на аналізі, синтезі, порівнянні та оцінюванні інформації. У процесі вивчення технологій воно проявляється у здатності учнів: аналізувати послідовність технологічних операцій; оцінювати ефективність різних способів виконання робіт; прогнозувати можливі наслідки помилок; обирати оптимальні технологічні рішення.

Аналіз технологічних процесів як педагогічний засіб передбачає: розчленування процесу на окремі операції; визначення їх функціональної ролі; встановлення причинно-наслідкових зв'язків; порівняння з альтернативними варіантами.

Такі дії активізують інтелектуальну діяльність учнів, розвивають логіку, сприяють формуванню стійких практичних умінь.

Методичні прийоми розвитку критичного мислення. На уроках технологій ефективними є такі прийоми:

«Аналіз помилок» – учні розглядають типові порушення в технологічному процесі та пропонують шляхи їх усунення.

«Порівняльний аналіз» – зіставлення двох чи більше варіантів виконання операцій із визначенням переваг і недоліків.

«Мозковий штурм» – пошук альтернативних рішень виробничих завдань.

«Діаграма причин та наслідків» – побудова схем, які показують взаємозв'язки між факторами, що впливають на якість продукту.

При вивченні теми «Обробка деревини» учні аналізують різні способи з'єднання деталей і визначають, який із них найміцніший і найекономічніший.

У темі «Автомобільні технології» здійснюється порівняння методів діагностики та ремонту вузлів авто, що формує навички критичного вибору оптимальної технології.

Під час проєктної діяльності учні обґрунтовують технологічні рішення, враховуючи критерії якості, безпеки й економічності.

Аналіз технологічних процесів є ефективним засобом розвитку критичного мислення учнів на уроках технологій. Він дозволяє формувати вміння оцінювати інформацію, прогнозувати наслідки, обирати оптимальні рішення. Систематичне застосування аналітичних завдань сприяє підвищенню мотивації до навчання, розвитку логіки та підготовці учнів до реальних життєвих ситуацій.

Література

1. Андреева О. В. (2020). Розвиток критичного мислення в учнів у процесі навчання технологій. Трудова підготовка в закладах освіти.
2. Бібік Н. М. (2019). Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: КІС.
3. Коберник О. М. (2018). Методика трудового навчання: навч. посіб. Київ: Слово.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. (2019). Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К.
5. Ennis R. H. (2011). *Critical Thinking*. – Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

БІЛИК ВІКТОР

ДНЗ «Вище професійне училище № 11 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ТОКАРІВ

Професія токаря залишається ключовою у сучасному виробничому секторі, адже саме токарі забезпечують високоточну обробку металів та інших матеріалів, виготовляючи деталі, що є основою функціонування механізмів, машин і технічних систем. Стрімкий розвиток комп'ютеризованих токарних верстатів із числовим програмним управлінням (ЧПК) суттєво трансформував зміст цієї професії. Сьогодні від фахівців очікується не лише володіння традиційними навичками ручної обробки, а й глибоке розуміння цифрових технологій, вміння працювати з програмним забезпеченням, налаштовувати обладнання та контролювати процеси автоматизованого виробництва.

Зміни у виробничих технологіях зумовлюють підвищення вимог до системи професійної освіти. Вона має бути не лише технічно насиченою, а й методично гнучкою та адаптивною до динаміки галузі. Особливої актуальності набуває впровадження інтерактивних технологій навчання, що сприяють фор-

муванню практичних навичок, розвитку критичного мислення та здатності до самостійного прийняття рішень. Використання інтерактивних методів дозволяє здобувачам освіти ефективно засвоювати матеріал, активно взаємодіяти з викладачем і між собою, а також моделювати реальні виробничі ситуації у безпечному навчальному середовищі.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали невід'ємною складовою освітнього процесу, особливо в контексті професійної освіти. Їхнє застосування відкриває доступ до актуальних навчальних ресурсів, які оперативного оновлюються відповідно до змін у виробничих процесах і технологічних стандартах. У ДНЗ «ВПУ №11 м. Хмельницького» активно використовуються відеоуроки, онлайн-тести, інтерактивні симуляції та віртуальні навчальні середовища. Це дозволяє здобувачам освіти безпечно опановувати новітні техніки обробки металу, знайомитися з принципами роботи сучасного обладнання та формувати професійні компетентності, що відповідають вимогам ринку праці.

Інтерактивні підходи до навчання мають низку суттєвих переваг. По-перше, вони забезпечують активну взаємодію здобувачів освіти з навчальним матеріалом, що дозволяє перейти від пасивного сприйняття інформації до активної участі у процесі навчання. По-друге, використання симуляторів створює можливість безпечного моделювання виробничих ситуацій, завдяки чому здобувачі професійної освіти можуть відпрацьовувати нові техніки без ризику для обладнання чи власного здоров'я. Крім того, інтерактивні методи сприяють індивідуалізації навчання, адже кожен здобувач освіти має змогу працювати у власному темпі, зосереджуючись на найбільш важливих темах програми. Нарешті, інтерактивне навчання підвищує мотивацію, оскільки студенти бачать реальний результат своєї роботи у віртуальному середовищі, що стимулює інтерес до професійного розвитку.

Інтеграція інтерактивних технологій та ІКТ у процес підготовки токарів є необхідною умовою підвищення якості професійної освіти. Вона забезпечує формування сучасних компетентностей, адаптацію до цифрових виробничих процесів і підготовку конкурентоспроможних фахівців. У цьому контексті особливу роль відіграють інтерактивні навчальні посібники, які поєднують текстовий матеріал із мультимедійними елементами (відео, графіка, анімації) та інтерактивними завданнями (тести, симуляції, вправи). Такий формат не лише робить навчання більш наочним і динамічним, а й забезпечує активну взаємодію здобувачів освіти з контентом, сприяючи закріпленню знань на практиці. У професійній підготовці токарів інтерактивні посібники особливо важливі, адже дозволяють моделювати реальні виробничі процеси у безпечному середовищі.

Важливо підкреслити, що інтерактивні посібники узгоджуються з принципами компетентнісного підходу, оскільки сприяють формуванню практичних умінь, розвитку критичного мислення та здатності до самостійного прийняття рішень. Це особливо актуально для професії токаря, де якість підготовки визначається рівнем практичних навичок і готовністю працювати з сучасними технологіями.

Різноманітність інтерактивних матеріалів робить навчальний процес гнучким і ефективним. Найпоширеніші форми – відеоуроки, що демонструють техніку роботи на верстатах; симулятори, які імітують налаштування та обробку деталей; електронні підручники з інтегрованими тестами та 3D-моделями; а також віртуальна реальність, що відтворює умови цеху. Використання таких ресурсів дає змогу індивідуалізувати навчання, отримувати миттєвий зворотний зв'язок і підвищувати мотивацію здобувачів освіти. Крім того, електронний формат забезпечує доступність матеріалів у будь-який час і з будь-якого пристрою, що робить навчання гнучким і безперервним.

Серед інтерактивних інструментів особливе місце займають симулятори, адже вони дозволяють учням відтворювати практичні процеси у віртуальному середовищі. Наприклад, симулятори для токарів імітують роботу токарного верстата, даючи змогу виконувати віртуальні обробки деталей, налаштовувати параметри верстата та відпрацьовувати виробничі навички без використання реального обладнання.

Ще більш реалістичний досвід забезпечує технологія віртуальної реальності, яка створює повну імітацію робочого середовища. Для токарів це означає можливість працювати у віртуальному цеху з верстатами, взаємодіяти з інструментами та матеріалами так, як би вони робили це у реальних умовах. Такий підхід не лише підвищує якість навчання, а й формує готовність до роботи в сучасних виробничих умовах.

Використання інтерактивних технологій у професійній підготовці токарів є стратегічно важливим для забезпечення високої якості освіти та відповідності сучасним вимогам виробництва. Різноманітність інтерактивних матеріалів – від відеоуроків до симуляторів і технологій віртуальної реальності – робить навчальний процес гнучким, доступним і максимально наближеним до реальних умов роботи. Відеоуроки дозволяють наочно продемонструвати технологічні операції, симулятори створюють безпечне середовище для відпрацювання практичних навичок без ризику для обладнання, а VR-технології забезпечують повну імітацію виробничого простору, формуючи готовність до роботи в сучасних цехах.

Поєднання цих інструментів сприяє індивідуалізації навчання, дає можливість здобувачам освіти працювати у власному темпі, повторювати складні теми та отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Це не лише підвищує мотивацію, а й формує ключові компетентності – технічні, цифрові та комунікативні,

що є основою професійної мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці. Таким чином, інтеграція інтерактивних технологій у підготовку токарів – це не просто інновація, а необхідність, яка забезпечує адаптацію освітнього процесу до цифрової трансформації виробництва та створює умови для підготовки висококваліфікованих фахівців.

Література

1. На Урок. Методичні рекомендації: Впровадження інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес. <https://surl.li/hxjnpu>
2. Мопон. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках в початковій школі. <https://surl.li/jkzona>
3. ResearchGate. Інтерактивні технології як засіб підвищення ефективності навчання <https://surl.li/cbgbgg>

БОРОДІЙ ТЕТЯНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Цифрові інтерактивні онлайн-платформи – це вебсередовища, які забезпечують можливість навчання через інтерактивні інструменти: тести, симуляції, відеоуроки, спільні проекти та аналітичні панелі для вчителів. Їхнє головне завдання – активізувати освітній процес і створити умови для індивідуалізованого навчання [1]. Уроки технологій є актуальним середовищем для впровадження таких платформ, адже цей предмет орієнтований на практичну діяльність, моделювання та творчість. Використання цифрових засобів дозволяє учням візуалізувати процеси, опановувати технічні прийоми, експериментувати у віртуальних майстернях і розвивати ключові цифрові компетентності [2]. Щоб детальніше розглянути тему дослідження оцінимо переваги та виклики інтеграції цифрових інтерактивних платформ у навчальний процесі уроків технологій.

Використання онлайн-платформ має свої переваги, першою перевагою є інтерактивність та залучення учнів. Онлайн-платформи створюють можливість активної участі учнів через гейміфікацію, інтерактивні вікторини, віртуальні симуляції та завдання у форматі «гри». Це сприяє підвищенню мотивації до навчання і покращенню засвоєння матеріалу [3].

Наступна перевага це індивідуалізація навчання, завдяки адаптивним алгоритмам онлайн-платформи дозволяють створювати персоналізовані траєкторії навчання – учень рухається у власному темпі, отримує завдання відповідно до рівня знань та інтересів.

Така перевага як доступ до сучасних ресурсів, дає учням можливість використовувати відеоуроки, 3D-моделі виробів, інтерактивні презентації, віртуальні лабораторії, що робить навчальний процес більш наочним і сучасним.

Ще одна перевага це – розвиток цифрових навичок. Вона полягає у роботі з онлайн-інтерфейсами, створення цифрових виробів, виконання проєктів у спільних хмарних середовищах сприяє розвитку цифрової грамотності та навичок командної співпраці.

Також перевагою можна назвати зручність для вчителя. Адже платформи надають можливість автоматичного оцінювання, аналізу прогресу учнів, формування звітів і збереження результатів навчальної діяльності.

Втім, попри очевидні переваги, існують і виклики та обмеження, які можуть ускладнювати ефективне використання цифрових інструментів, зокрема:

1. Технічні проблеми. Складнощі із доступом до мережі Інтернет або відсутність сучасних пристроїв у деяких учнів обмежують можливості використання платформ.
2. Потреба в цифровій грамотності. І вчителі, і учні потребують певного рівня навичок для ефективного користування цифровими інструментами, що вимагає додаткового навчання.
3. Перевантаження інформацією. Надлишок матеріалів, повідомлень та завдань може викликати втому, зниження концентрації та складність у навігації між платформами.
4. Безпека та конфіденційність. Постає питання захисту персональних даних учнів і вчителів, етичного використання ресурсів та контролю за цифровою поведінкою дітей.
5. Педагогічна ефективність. Не всі цифрові інструменти відповідають навчальним цілям уроків технологій, що потребує обережного відбору платформ та узгодження з програмними вимогами.

Для ефективного впровадження цифрових інтерактивних онлайн-платформ на уроках технологій варто дотримуватися практичних рекомендацій, як вибирати онлайн-платформи відповідно до віку, рівня

підготовки та змісту навчального модуля. Поєднувати цифрові інструменти з традиційними методами навчання. Організовувати тренінги для вчителів, створювати спільноти практиків для обміну досвідом. Забезпечити безпечне цифрове середовище, враховуючи етичні норми та правила поведінки в інтернеті.

Цифрові інтерактивні онлайн-платформи відкривають нові можливості для розвитку навчального процесу з технологій, сприяють творчій активності, індивідуалізації та інтерактивності навчання. Однак ефективне їх використання потребує збалансованого підходу, цифрової грамотності педагогів і безпечної організації освітнього простору. Баланс між технологіями та педагогікою є ключовим чинником успіху в сучасній освіті.

Література

1. Морзе Н. В., & Кочарян, А. Б. (2021). *Цифрова компетентність сучасного вчителя: виклики та перспективи розвитку*. Київ: КНЕУ.
2. Кухар Л. М. (2022). *Інтерактивні технології навчання у системі технологічної освіти*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
3. Завадський І. В. (2020). Сучасні цифрові платформи в освіті: інтеграція, інновації, інструменти. *Освітній простір України*, (2), 45–51.

ВАЛІГУРА ЮРІЙ

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка (м. Кременець)

МЕТОДИКА ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАНЬ З ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНФОРМАТИКИ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ТВОРЧИХ УЧНІВСЬКИХ ПРОЄКТІВ

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства та реформування системи освіти особливої актуальності набуває проблема інтеграції знань з різних галузей науки й техніки. Зокрема, у закладах загальної середньої освіти важливим напрямом освітньої діяльності є поєднання змісту навчальних предметів «Технології» та «Інформатика». Така інтеграція сприяє формуванню в учнів цілісного науково-технологічного світогляду, розвитку критичного та креативного мислення, інформаційно-цифрової компетентності, а також здатності до самостійного розв'язання практичних завдань через створення інноваційних проєктів (Нежива, Паламар, Семеній, 2024).

Інтеграція знань у педагогіці розглядається як процес взаємопроникнення та узгодження змісту різних навчальних дисциплін з метою формування системного мислення учнів. Предмети «Технології» та «Інформатика» мають природний зв'язок, адже обидва спрямовані на розвиток практичної, проєктної та дослідницької діяльності. Технологічна освіта забезпечує учнів знаннями про матеріали, інструменти, технологічні процеси, етапи конструювання та виготовлення виробів, тоді як інформатика надає можливість застосовувати цифрові засоби для моделювання, планування, оброблення даних, візуалізації та презентації результатів (Троценко, Острога, 2022).

Теоретичною основою інтеграції виступають міжпредметні зв'язки, які дозволяють реалізувати принцип цілісності освітнього процесу. При цьому ключовим виступає компетентнісний підхід, орієнтований не лише на засвоєння знань, а й на формування здатності їх практично застосовувати. В умовах Нової української школи важливим є формування інформаційно-цифрової компетентності та технологічної грамотності, які забезпечують готовність учнів до творчої діяльності та інноваційного мислення (Овчарук, 2022).

Проєктна діяльність є ефективним засобом реалізації інтеграції знань, адже передбачає практичне застосування знань і вмінь із різних галузей. Під творчим проєктом розуміють індивідуальну або групову діяльність, спрямовану на розв'язання проблеми шляхом створення певного продукту – матеріального чи інформаційного. Під час виконання таких проєктів учні виступають не лише виконавцями, а й дослідниками, конструкторами, дизайнерами, програмістами, аналітиками.

Творчий проєкт інтегрує технологічну та інформаційну складові на всіх етапах: від пошуку ідеї до захисту результату. Наприклад, під час створення макета виробу учні використовують графічні редактори або програми 3D-моделювання, готують технічну документацію за допомогою текстових процесорів, розробляють візуальні презентації, створюють QR-коди для посилань на відеоінструкції, розраховують матеріали у табличних процесорах. Такий підхід формує в учнів гнучке мислення та вміння поєднувати традиційні практичні навички з цифровими технологіями.

Методика інтеграції знань з технологій та інформатики передбачає послідовність етапів, кожен із яких має власну мету, зміст та інструментарій:

1. Організаційно-підготовчий етап. На цьому етапі відбувається постановка проблеми, вибір теми та визначення мети проєкту. Учитель пропонує учням приклади успішних інтегрованих робіт,

демонструє можливості застосування інформаційних технологій у технологічній діяльності. Здійснюється мозковий штурм, обговорення ідей, формування груп. Учні проводять пошук інформації, аналізують аналогії, вивчають технологічні процеси, властивості матеріалів, особливості використання цифрових інструментів. Тут активно застосовуються навички роботи з пошуковими системами, цифровими базами даних, створення опитувань чи анкет у Google Forms, обробка результатів.

2. Конструкторський етап. На цьому етапі розробляється концепція майбутнього виробу або інформаційного продукту. Учні створюють ескізи, креслення або цифрові моделі, планують технологічні операції, обчислюють витрати матеріалів і часу, створюють графіки та таблиці. Відбувається інтеграція знань із технологій (планування, конструювання, дизайн) та інформатики (робота з програмами, алгоритмізація, моделювання).

3. Технологічний етап. Учні реалізують свій проєкт у матеріальній або віртуальній формі. Здійснення цього етапу дуже залежить від матеріально-технічного забезпечення закладів загальної середньої освіти (використання цифрового обладнання (лазерних різаків, 3D-принтерів, мікроконтролерів тощо), ресурсів для симуляції процесів чи здійснення документування етапів роботи через фото-, відеофіксацію, електронні звіти тощо).

4. Заключний етап. Результати діяльності учні презентують у цифровому форматі: створюють мультимедійні презентації, відео, сайти або інтерактивні буклети. Оцінювання здійснюється за критеріями творчості, технологічності, грамотності використання ІКТ, естетичності та практичної цінності продукту.

Серед ефективних прикладів розробки інтегрованих творчих проєктів можна назвати: створення декоративних виробів із використанням графічних редакторів та 3D-принтера; розроблення вебсторінки або відеопрезентації для представлення власного виробу; використання програм середовища Scratch для моделювання принципу роботи механічних конструкцій; створення інтерактивних постерів із використанням QR-кодів або елементів доповненої реальності.

Такі проєкти забезпечують розвиток критичного мислення, технологічної грамотності й навичок командної роботи. Вони відповідають концепції Нової української школи, де важливим є формування компетентностей XXI століття.

Отже, методика інтеграції знань з технологій та інформатики у процесі виконання творчих учнівських проєктів є ефективним засобом формування ключових компетентностей. Вона поєднує практичну, дослідницьку та інформаційно-комунікаційну складові, сприяючи підготовці учнів до діяльності в цифровому суспільстві. Інтегрований підхід формує гнучке мислення, навички міжпредметної взаємодії та готовність до інноваційної діяльності, що відповідає сучасним освітнім стандартам.

Література

1. Нежива Л., Паламар С., Семеній Н. (2024). Використання цифрових інструментів у проєктній діяльності студентів педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 101(3), 71–85. DOI: 10.33407/itlt.v10i3.5398 <https://surl.li/kcexoj>
2. Овчарук О. (2009). Особливості запровадження компетентнісного підходу: досвід України та країн Європи. *Збірник наукових праць «Information Technologies in Education» (ITE)*, (4), 218–225. <https://surl.li/miores>
3. Троценко Д., Острога М. (2022). Проєктні технології навчання інформатики в 6-му класі. *Education. Innovation. Practice*, 10(2). DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i2-006 <https://surl.li/icjddk>

БОВК ВАЛЕРІЯ

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сучасна освіта вимагає від учителів пошуку нових підходів до організації навчального процесу, здатних підвищити мотивацію учнів та забезпечити формування ключових компетентностей. Одним із таких підходів є змішане навчання, яке поєднує традиційну очну форму із цифровими технологіями. Особливо актуальним це стає у викладанні технологій – предмета, що орієнтований на практичну діяльність, розвиток творчості та критичного мислення.

Змішане навчання (blended learning) – це освітня модель, яка поєднує очне (традиційне) навчання з онлайн-компонентами. Воно передбачає часткову автономію учня у виборі темпу, часу та місця навчання.

Найпоширеніші моделі змішаного навчання:

- ротаційна модель (station rotation, flipped classroom);
- гнучка модель (flex model);

- самостійне онлайн-навчання з супроводом;
- проєктна модель (project-based blended learning).

Для предмета «Технології» доцільно застосовувати ротаційну модель (зокрема, модель повернутого класу) та проєктну модель, що дозволяють ефективно поєднувати теоретичну підготовку з практичною діяльністю.

Особливості організації уроків технологій із використанням змішаного навчання:

1. Підготовчий етап. Визначення теми та мети уроку. Розробка онлайн-ресурсів: відеолекції, інтерактивні презентації, інструкції до практичних робіт, тести. Вибір платформи для комунікації (Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, ClassDojo тощо). Планування діяльності учнів у класі та поза ним.

2. Онлайн-компонент. Самостійне опрацювання навчального матеріалу учнями вдома. Використання відеороків, віртуальних симуляцій, тестів для закріплення знань. Форум або чат для зворотного зв'язку з учителем.

3. Очний компонент. Обговорення матеріалу, розв'язання проблемних ситуацій, відповіді на запитання. Виконання практичної або проєктної роботи. Індивідуальне або групове консультування. Оцінювання проміжних результатів.

Таблиця 1

Приклад структури уроку на тему «Виготовлення виробу з фанери (підставка під смартфон)»

Етап	Опис діяльності
Онлайн-етап	Перегляд відеоінструкції з виготовлення виробу, ознайомлення з технікою безпеки, проходження тесту
Очний етап	Виготовлення виробу в майстерні, робота з інструментами, отримання інструкцій від учителя
Підсумок	Презентація виробу, самооцінювання, рефлексія в онлайн-анкеті

Змішане навчання, яке поєднує традиційні форми аудиторної роботи з цифровими освітніми технологіями, відкриває нові можливості для підвищення ефективності викладання технологічних дисциплін. Серед основних переваг такого підходу варто виокремити:

- індивідуалізацію навчального процесу, що дозволяє кожному здобувачеві освіти працювати у власному темпі, відповідно до рівня підготовки та особистих навчальних потреб;
- раціональніше використання часу в аудиторії, зокрема для організації практичної діяльності, що сприяє формуванню прикладних умінь і навичок;
- підвищення навчальної мотивації завдяки інтеграції цифрових інструментів, які роблять освітній процес більш динамічним, візуалізованим і доступним;
- розвиток навичок самостійного навчання, що є ключовим чинником у формуванні здатності до навчання впродовж життя;
- збереження постійного доступу до навчальних матеріалів, що забезпечує гнучкість у повторенні, закріпленні та поглибленні знань.

Попри численні переваги, впровадження змішаного навчання супроводжується низкою викликів, які потребують системного вирішення. У таблиці 2 подано основні проблеми та можливі шляхи їх подолання:

Таблиця 2

Основні виклики впровадження змішаного навчання у викладанні технологій та шляхи їх подолання

Виклик	Можливе вирішення
Недостатній доступ до техніки або Інтернету	Використання офлайн-ресурсів, адаптація матеріалів під мобільні пристрої
Недостатня цифрова компетентність учителя	Підвищення кваліфікації, участь у тренінгах
Складність у контролі самостійної діяльності учнів	Регулярний моніторинг, онлайн-опитування, щоденники роботи

Таким чином, змішане навчання – ефективна педагогічна технологія, яка дозволяє оновити підходи до викладання технологій, зробити навчальний процес більш гнучким, сучасним і орієнтованим на учня. За умов належної підготовки вчителя та забезпечення технічних умов змішане навчання може значно підвищити якість технологічної освіти.

Література

1. Гребенюк О. В. (2020). *Змішане навчання: теорія і практика*. Київ: Освіта України.
2. Смаль Т. Ю. (2021). *Організація змішаного навчання у школі: методичні рекомендації*. Львів: Світ.
3. Horn, M. B., & Staker, H. (2015). *Blended: Using disruptive innovation to improve schools*. Jossey-Bass.
4. Міністерство освіти і науки України. (2023). *Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання*

МОЖЛИВОСТІ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Проблема оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів зумовлена необхідністю актуалізації української історико-педагогічної спадщини з метою посилення національного контексту змісту психологічних і педагогічних дисциплін; збагачення темами з проблем персонології освіти, ментального здоров'я, інклюзії, подолання освітніх втрат, психодидактики, медіадидактики на засадах міжпредметної інтеграції; гармонізації змісту психолого-педагогічних дисциплін з професійним стандартом вчителя, викладача тощо.

Науковцями відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України у межах виконання наукового дослідження «Розвиток змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів на компетентнісних засадах» (РК 0123U100447, 2023–2025 рр.) було здійснено аналіз освітньої документації психолого-педагогічних дисциплін (освітніх програм, силабусів, робочих програм, навчально-методичного супроводу/забезпечення) в підготовці майбутніх педагогів різного фаху на рівні фахової передвищої освіти, на бакалаврському, магістерському, докторському освітніх рівнях у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти в різних регіонах України, а також проведено онлайн опитування викладачів закладів фахової передвищої і вищої педагогічної освіти, що дозволило визначити проблемні питання у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін майбутнім педагогам на різних освітніх рівнях.

У ході проведеного дослідження було визначено, що на освітньому рівні фахової передвищої освіти урізноманітнення психолого-педагогічних дисциплін відбувається залежно від спеціальності, фокусу освітньо-професійних програм, регіональної специфіки функціонування закладу; психолого-педагогічні дисципліни передують педагогічній, навчальній, виробничій практиці/кам; значна увага приділяється методикам викладання фахових дисциплін, методичним прийомам викладання/навчання у початковій школі з урахуванням концептуальних засад Нової української школи; структурування змісту здійснюється з урахуванням теорії і практики педагогічної майстерності у початковій школі, у дошкільній освіті тощо; організації виховної роботи (Вовк, &Грищенко, 2024b).

На бакалаврському освітньому рівні простежується спрямованість на формування фахових компетентностей, розроблення варіативних освітніх компонентів з урахуванням майбутнього фаху, індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, структурування змісту на основі вивчення проблем інклюзивної освіти, психологічної допомоги, підтримки, протидії булінгу тощо (Вовк, &Грищенко, 2024b).

Зміст освітньо-професійних програм підготовки фахівців на магістерському освітньому рівні формується з урахуванням компетентностей (загальних і спеціальних (фахових, предметних)) та результатів навчання; спрямованість на формування викладацьких умінь у синтезі з розвитком дослідницької, інноваційної, лідерської компетентностей (Вовк, &Грищенко, 2024b).

Перелік і змістовий контент вибіркового психолого-педагогічних дисциплін на докторському освітньому рівні врегульовується запитом майбутніх викладачів-дослідників щодо поглибленого вивчення відповідної субдисципліни педагогіки, психології, міждисциплінарного курсу з урахуванням дослідницьких інтересів, проблематики дисертаційного дослідження; зміст психолого-педагогічних дисциплін структуровано з метою розвитку викладацької, педагогічної майстерності, здатності створювати інновації у галузі освітніх, педагогічних наук та ретранслювати їх в освітню практик.

Проведене емпіричне дослідження (опитування викладачів, вивчення освітньої документації до викладання психолого-педагогічних дисциплін) дозволило визначити рекомендації щодо оновлення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів на різних рівнях:

– на інституційному: удосконалення критеріїв якості освітніх програм Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за критерієм людських ресурсів у напрямі необхідності розвитку професійних компетентностей викладачів, які мають володіти здатністю і готовністю навчати майбутніх педагогів, які зазнали психологічної травми, фізичного насилля тощо в умовах російської війни проти України; у локальних документах закладів освіти визначення необхідності співвіднесення змісту психолого-педагогічних дисциплін визначеним у професійному стандарті компетентностям; гармонізація навчальних планів за освітніми програмами на різних освітніх рівнях; урегулювання освітнього партнерства між закладами вищої педагогічної та загальної середньої освіти з метою реагування на виклики війни і повоєнного відновлення країни;

– на управлінському: удосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх вчителів на основі теорії і практики психопедагогіки, персонології освіти, актуалізації історико-педагогічних ідей; оновлення змісту обов'язкової дисципліни «Педагогіка» з урахуванням компетентнісних засад Нової української школи; впровадження наскрізності змістових модулів, тем з проблем психологічних травм

дітей, отриманих у результаті військових дій, проблем ментального здоров'я у партнерстві вчителів, учнів, батьків, громади; створення цифрового навчально-методичного супроводу оновлення змістового контенту обов'язкових психолого-педагогічних дисциплін розроблення навчально-методичного супроводу вдосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів педагогічного фаху з урахуванням ключових компетентностей;

– на професійному: оновлення силабусів, програм освітніх компонентів психолого-педагогічного спрямування з урахуванням актуалізації української історико-педагогічної спадщини з метою посилення націєтворчого контексту змісту відповідних дисциплін; упровадження в освітні компоненти інноваційного змісту з проблем методології педагогічних, психологічних досліджень на основі напрацювань українських і зарубіжних учених; моделювання професійних ситуацій для розвитку партнерської взаємодії учасників освітнього процесу з урахуванням викликів війни, а також з проєкцією на реалії організації освітнього процесу в період повоєнного відновлення; створення інноваційного освітнього середовища (наставництво, педагогічні авторські майстерні, літні/зимові школи для аспірантів) тощо (Вовк, Грищенко, & Соломаха, 2024a).

Отже, удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів є багатограним процесом, що вимагає системного підходу на різних освітніх рівнях. Важливим є удосконалення змісту психолого-педагогічної підготовки фахівців педагогічного фаху з урахуванням викликів повоєнного відновлення України; упровадження сучасного інноваційного науково-методичного супроводу вивчення дисциплін психолого-педагогічного спрямування у цифровому форматі; доцільно передбачити створення цифрового навчально-методичного супроводу оновлення змістового контенту обов'язкових психолого-педагогічних дисциплін; моделювання професійних ситуацій для розвитку партнерської взаємодії учасників освітнього процесу з урахуванням викликів війни, а також з проєкцією на реалії організації освітнього процесу в період повоєнного відновлення (навчання психологічно травмованих учнів, студентів, необхідність партнерської комунікації з внутрішньо переміщеними особами, особами, які зазнали втрат, стресових ситуацій тощо); адаптація новітніх європейських та світових освітньо-педагогічних практик до потреб системи освіти в Україні.

Література

1. Вовк М., Грищенко Ю., & Соломаха С. (2024a). Зміст психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої і вищої педагогічної освіти України. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», 9. Том 1, с. 43-54. <https://surl.li/tbzuez>
2. Вовк Мирослава & Грищенко Юлія. (2024b). Результати опитування за темою наукового дослідження «Розвиток змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів на компетентнісних засадах» [Data set]. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14713237>

ВОДЯНА ОКСАНА

ДНЗ «Вище професійне училище №4 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ

Викладання історії вимагає від педагога творчого підходу, особливо у виборі методичних прийомів, наочного матеріалу та використання аудіовізуальних засобів. Тому сенс інтерактивного навчання полягає в такій організації навчального процесу, щоб практично всі учні були залучені до пізнавальної роботи, мали можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. Формування дослідницьких вмінь на уроках історії можливо в процесі поєднання інтерактивних, аудіовізуальних і мультимедійних технологій.

Із досвіду роботи при проведенні уроків історії найбільш результативним є використання технологій інтерактивного навчання, розвитку критичного мислення, інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, під час занять використовуються різні види інтерактивної діяльності, наприклад «Мозковий штурм». Ця форма є однією з найбільш цікавих, захоплюючих і, головне, невимушених. Такий вид роботи спонукає здобувачів освіти проявляти уяву та творчість, дає можливість вільно висловлювати власні думки. Хоча інколи виникають труднощі з «неговіркими» учнями, які бояться, що їхня думка може бути хибною. З часом цей бар'єр поступово зникає, і метод демонструє позитивний результат. Особливо ефективним він є під час проведення практичних занять, де здійснюється робота з аналізом документів та історичних свідчень.

Для підвищення ефективності уроку використовуються навчальні презентації, фрагменти фільмів, інші відеоматеріали, які дозволяють суттєво поглибити зміст матеріалу, наприклад, при вивченні тем «Перша світова війна», «Друга світова війна».

Для представлення інформації на уроці, конференції або позакласному заході створюються мультимедійні конспекти-презентації, що містять короткий текст, основні терміни і поняття, малюнки, відео-фрагменти, схеми і графіки, цифрові фото або просто відскановані ілюстрації. Також здобувачі освіти створюють схожі презентації, що дозволяє розвивати критичне мислення, аналіз, творчий підхід до поставленого завдання.

Одним із прийомів роботи в групах або в парах є так званий «Інформаційний пакет», який сприяє розвитку критичного мислення на широкому полі інформації. Це добірка уривків з різних історичних джерел. Працюючи в парах, здобувачі освіти знайомляться зі змістом пакета, щоб відповісти на запитання. Такий вид роботи допомагає здобувачам освіти приймати самостійне рішення, знаходити потрібну інформацію, висувати власні ідеї.

Суттєвою перевагою інтерактивного навчання, у порівнянні з традиційним, є широкі можливості використання власного досвіду учня, набутого ним раніше, а також розширення його. Значний виховний і розвивальний потенціал інтерактивного навчання полягає у тому, що здобувач освіти постійно включається в ситуації, в яких він повинен захищати свою думку, наводити аргументи на її захист. На допомогу приходять такі методи як «Займи позицію», «Зміни позицію», «Не закінчені речення».

Виконання завдань підвищеної складності, розрахованих на опрацювання додаткової літератури та проведення тривалих спостережень, а також можливість вільного вибору завдань переважно пошукового й творчого характеру сприяють активізації пізнавальної діяльності. До навчального процесу доцільно включати елементи праці, гри та спілкування. Усе це характерно для таких методів, як «Дискусія» та «Дебати», які особливо ефективно застосовуються під час вивчення теми «Розвиток України як незалежної держави».

При викладанні історії широко використовується дослідницько-пошукова робота здобувачів освіти, результатом якої є створення учнівських проєктів. Це дозволяє учням опрацьовувати більшу кількість матеріалу, детальніше заглиблюватися в проблемне питання. Під час роботи над проєктами учні розвивають уміння ефективно працювати з інформацією, генерувати нові ідеї, спілкуватися та постійно вдосконалювати власні навички, усвідомлено застосовувати набуті знання на практиці. Серед учнівських проєктів, відзначених на обласному рівні, – «Герої Крут – для нащадків вірець» та «Місця масових поховань жертв Голодомору 1932–1933 років на території Хмельницької області».

Реалізувати власну педагогічну проблему допомагають нестандартні уроки, які стимулюють пізнавальну активність учнів, їхнє вміння діяти в незвичних ситуаціях, використовувати власний досвід, адаптацію до змін: урок-подорож, урок-дослідження, урок-пошук істини тощо.

Вивчення історії не закінчується на уроці, воно продовжується в позакласній роботі. Впродовж навчального року до пам'ятних історичних подій України проводяться історичні бесіди, Дні пам'яті, літературно-історичні клуби: День Соборності України, День Героїв Небесної Сотні, День Гідності та Свободи, День пам'яті жертв Голодомору та інші.

Отже, застосування інтерактивних методів навчання під час викладання історії сприяє розвитку комунікативних навичок і творчих здібностей. формується стійкий інтерес до історії, уміння самостійно здобувати та аналізувати інформацію, робити висновки, відстоювати власну позицію – тобто ті компетентності, які є необхідними для успішної особистісної й громадянської самореалізації в сучасному суспільстві

Література

1. Ачкасов А. Є. (2010). Ігрові та дискусійні методи проведення уроків історії. *Історія та правознавство*, (15[223]), 6–12.
2. Богачик Т. С. (2006). Традиції та інновації у викладанні суспільних дисциплін. *Історія України*, (4[452]), 8–9.
3. Гребенюк О. (2002). Технологія проведення історичної дискусії на уроках. *Історія України*, (37).
4. Пометун О. І., & Пироженко Л. В. (2002). *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: методичний посібник*. Київ: АПН.

ВОЗНЮК ОЛЕКСІЙ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

У сучасних умовах модернізації професійної освіти дедалі більшого значення набуває неформальна освіта, яка забезпечує можливість постійного оновлення знань, саморозвитку та адаптації до швидких змін у технологічному середовищі. Для майбутнього педагога професійного навчання неформальна освіта стає важливим засобом професійного становлення, особливо коли йдеться про викладання технічних дисциплін, таких як «Теорія автомобіля» та «Обладнання авторемонтного виробництва».

Саме позааудиторна діяльність дозволяє поєднати глибоке теоретичне розуміння з практичними навичками, що формуються в реальних і симульованих умовах виробництва.

Участь у неформальних освітніх заходах сприяє розвитку педагогічних, технічних і цифрових компетентностей. Майбутні педагоги, які активно проходять онлайн-курси, тренінги чи мікропрограми з технічного моделювання, діагностики або робототехніки, демонструють вищий рівень готовності до викладання сучасних технологій. Платформи «Prometheus», «EdEra», «Coursera», «Дія.Освіта», а також галузеві освітні ініціативи на базі технічних університетів і підприємств автомобільного сервісу дають змогу опановувати новітні напрями: електромобільність, автоматизацію процесів технічного обслуговування, комп'ютерну діагностику, 3D-моделювання деталей та енергозберігаючі технології.

У процесі вивчення дисциплін «Теорія автомобіля» та «Обладнання авторемонтного виробництва» майбутній педагог повинен не лише опанувати фундаментальні технічні знання, а й розуміти, як адаптувати складні поняття до потреб студентів. Неформальна освіта допомагає в цьому, адже надає можливість відвідувати курси з цифрової дидактики, STEM-освіти, педагогічного дизайну, використання інтерактивних платформ і тренажерів. Наприклад, курси «Цифрові інструменти для викладача», «Використання симуляторів у технічній освіті» або «Інтерактивні технології навчання майбутніх інженерів» дають педагогам змогу поєднати теорію з практикою та підвищити ефективність навчання.

Велике значення має проходження неформальних стажувань на сучасних авторемонтних підприємствах або навчально-виробничих центрах. Вони дозволяють не лише вдосконалити знання про структуру й принципи роботи обладнання для ремонту двигунів, але й розвинути навички організації освітнього процесу, побудованого на реальних прикладах. Цей досвід є цінним для майбутніх педагогів, які мають навчати студентів критично мислити, аналізувати технічні ситуації та знаходити ефективні рішення. Крім того, неформальна освіта сприяє розвитку самостійності, рефлексивності та творчого підходу до професії. Майбутній педагог має не лише відтворювати знання, а й проектувати освітній процес, впроваджуючи інноваційні технології, цифрові засоби і практичні кейси, що базуються на сучасних тенденціях автомобільної галузі. Неформальні курси, майстер-класи та технічні воркшопи створюють умови для особистісного та професійного зростання, допомагають інтегрувати педагогічну та інженерну діяльність у єдиний професійний простір.

Отже, неформальна освіта є важливим інструментом формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. Вона забезпечує гнучкість, мобільність і практичну спрямованість освітнього процесу, сприяє розвитку технічної та цифрової грамотності, а також виховує готовність до постійного самовдосконалення. Завдяки інтеграції формальної та неформальної освіти формується педагог нового покоління – творчий, компетентний, здатний навчати студентів відповідно до викликів сучасної технічної освіти та автомобільної індустрії.

Література

1. Білоус Н. П. (2023). Розвиток педагогічної компетентності майбутніх фахівців у процесі неформальної освіти. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, 3(28), 47–52.
2. Кравець С. І. (2022). Інноваційні підходи до професійної підготовки педагогів технічного профілю в умовах цифровізації освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2(24), 56–61.
3. Павленко О. В. (2021). Інтеграція формальної та неформальної освіти у професійному розвитку педагогів. *Освітній простір України*, 3(25), 88–94.

ГОДУН ПЕТРО

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

МОЗАІЧНІ ТЕХНІКИ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна школа прагне формувати ключові компетентності, зокрема креативність – здатність до нестандартного мислення та пошуку оригінальних рішень. Розвитку творчого потенціалу школярів сприяє предмет «Технології», який поєднує пізнання з практикою. Ефективним засобом стимулювання креативності на уроках технологій є застосування мозаїчних технік обробки деревини.

Мозаїчні техніки обробки деревини є потужним інструментом для стимулювання креативності та художнього мислення учнів на уроках технологій. Поєднання практичних навичок із необхідністю створення оригінальної композиції робить їх ідеальним засобом всебічного розвитку школярів.

Мозаїка – це художній прийом, що полягає у створенні візерунків або зображень шляхом набору дрібних елементів (шматочків дерева різного кольору, форми чи текстури).

Техніки оздоблення деревини, такі як інтарсія, маркетрі та інкрустація, мають глибоке коріння в історії мистецтва, втілюючи минуле та майстерність поколінь.

Інкрустація – це мистецтво вставок з різних матеріалів, відоме ще з глибокої давнини. Археологи знайшли її зразки у гробницях єгипетських фараонів (V ст. до н. е.), де використовувалися чорне дерево

та кедр. Мистецтво пережило розквіт у добу Відродження в Італії, де часто поєднувалося з інтарсією, прикрашаючи меблі та церковне начиння. Надзвичайної майстерності та поширення інкрустація набула у східних культурах (Туреччина, Персія, Індія), використовуючи перламутр, слонову кістку та срібло як ключові матеріали для оздоблення.

Інтарсія являє собою зображення або візерунки, які виконуються способом врізування шматочків дерева, різних за фактурою і кольором, врівень з поверхнею дерев'яного виробу. Найвищого розквіту інтарсія досягла в Італії у XV столітті. Нею прикрашали дорогі меблі, церковне начиння та декоративні панно. В цей час інтарсія поширилася також у Німеччині, Голландії та Франції. З XVII століття інтарсія поступово витісняється технікою маркетрі, яка є простішою і менш трудомісткою. Поява маркетрі стала можливою у другій половині XVI століття після винаходу верстата для виробництва струганого шпону (тонких листів дерева).

Техніка дозволила збирати складніші сюжети (міські пейзажі, квіткові композиції, фігури) з великої кількості порід деревини. Адже, маркетрі – різновид інкрустації по дереву, при якому мозаїчний набір виконують зі шматочків шпону різних порід деревини і різних за кольором і фактурою.

Відродження мозаїчних технік у навчальному процесі сьогодні – це не лише збереження народних ремесел, а й актуальний засіб виховання творчої особистості. Поєднання традиційної майстерності із сучасним дизайнерським мисленням створює міст між минулим і сьогоденням, формуючи в учнів повагу до культурної спадщини та прагнення продовжувати її.

Робота в мозаїчних техніках сприяє розвитку у школярів:

- креативного мислення – через вибір матеріалів, кольорових поєднань, створення власних ескізів;
- дрібної моторики та точності рухів;
- просторової уяви – вчать бачити цілісний образ із окремих деталей;
- посидючості, терпіння, самоконтролю;
- естетичного смаку та художнього бачення.

Створення дерев'яної мозаїки є проєктною діяльністю, що охоплює всі етапи творчого процесу (від задуму до реалізації). Це відповідає компетентнісному підходу і формує такі наскрізні вміння, як планування, прогнозування результату, самооцінка та рефлексія.

Уроки технологій, присвячені мозаїці по дереву, доцільно організовувати у формі творчих майстерень або міні-проєктів. Етапи роботи можуть бути такими:

- мотиваційно-підготовчий етап – ознайомлення учнів із зразками дерев'яної мозаїки, аналіз технік, формулювання творчого завдання.
- проєктування – створення ескізу майбутнього виробу.
- вибір матеріалів та інструментів – добір порід деревини різного кольору й текстури.
- технологічне виконання – розпилювання, підгонка, складання та шліфування елементів мозаїки.
- оздоблення та презентація – покриття виробу лаком, оформлення виставки робіт, обговорення творчих і технічних рішень.

Такі уроки формують у школярів почуття успіху, сприяють самовираженню та позитивному ставленню до ручної праці.

Розвиток креативності проявляється у здатності учнів:

- генерувати нові ідеї;
- знаходити оригінальні способи вирішення технологічних завдань;
- переносити знання з однієї галузі в іншу (наприклад, використання принципів мозаїки в дизайні виробів з тканини або глини);
- створювати авторські вироби, що відображають особистий стиль.

Застосування мозаїчних технік робить уроки технології більш емоційно насиченими, естетично привабливими та значущими для учнів.

Мозаїчні техніки обробки деревини – це не лише засіб навчання ручним умінням, а й інструмент формування творчої особистості. Вони сприяють розвитку естетичної культури, технічного мислення та креативності учнів. Впровадження таких методик у навчальний процес відповідає сучасним освітнім тенденціям, зокрема концепції Нової Української Школи, орієнтованої на розвиток компетентностей і творчого потенціалу кожного здобувача освіти.

Література

1. Міністерство освіти і науки України. (2020). *Державний стандарт базової середньої освіти*. Київ.
2. Бойчук Л. (2023). Технологічна освіта як засіб розвитку творчої активності учнів. *Педагогічний альманах*, (4), 112–118.
3. Гуменюк В. (2019). *Мозаїка по дереву: історія, техніка, художні особливості*. Львів: Світ.
4. Міністерство освіти і науки України. (2024). *Нова українська школа: методичні рекомендації щодо викладання освітньої галузі «Технології» у 2024/2025 навчальному році*. Київ.
5. Плахотнюк О. (2022). Творчі проєкти на уроках технологій як засіб розвитку креативності учнів. *Трудова підготовка в сучасній школі*, (2), 23–27.

ЗДОБУТТЯ РОБІТНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Становлення і розвиток професійної самосвідомості є одним з головних моментів формування робітника-професіонала. Професійне самовизначення і професійна самосвідомість розвиваються, долаючи різні етапи розбудови, однак більш зрілі можна спостерігати лише у дорослому житті особистості.

Процес пошуку своєї майбутньої діяльності дослідники корелюють також з поняттям «Зрілість професійного вибору». Ця категорія свідчить про ступінь підготовленості індивіда до сприйняття реальних умов праці.

Професійна-робітнича діяльність є основою індивідуальної самореалізації особистості. Реалізаційна спрямованість відтворюється в ієрархічній структурі мотиваційної сфери особистості, виявляється у цілеспрямованих вчинках і поведінці, сприймається на емоційному рівні як інтерес, захоплення, відчуття перспективи.

Професійне самовизначення розглядається як процес, що охоплює увесь період професійної діяльності особистості, від виживання професійних намірів до виходу з трудової діяльності. Цей процес супроводжує увесь життєвий шлях людини. Підсумком цього процесу, або переломним моментом у житті індивіда є факт вибору робітничої професії.

Вибір робітничої професії, за часом збігається із закінченням навчання у школі і тісно пов'язаний з попередніми етапами професійного самовизначення. Вибір робітничої професії узгоджується з минулим досвідом особистості, а процес професійного самовизначення бере участь у формуванні загального образу «Я» людини, визначаючи перебіг її подальшого життя.

Ситуація вибору робітничої професії є не лише суб'єктно зумовленою, залежною тільки від внутрішніх бажань та можливостей, а й визначається суспільними вимогами, і в першу чергу ринком праці який акумулює потреби в робітничих кадрах.

Для прийняття рішення при виборі робітничої професії потрібно використовувати формулу правильного вибору професії «ХОЧУ-МОЖУ-ТРЕБА»: «ХОЧУ» – це робітнича професія, яка подобається; «МОЖУ» – це здібності, можливості, стан здоров'я, необхідні для оволодіння обраною професією; «ТРЕБА» – попит на обрану робітничу професію на ринку праці.

Якщо в усіх випадках повторюється одна й та ж робітнича професія, то вибір її зроблено правильно.

Особистість проходить певні етапи професійного становлення, а саме:

- професійне самовизначення, вибір професії;
- розвиток професійно важливих якостей, необхідних для досягнення успіху в результаті оволодіння робітничою професією;
- проходження стадій професіоналізації, становлення професіоналізму та подальше самовдосконалення особистості у цій професійній сфері.

Вибір робітничої професії – це усвідомлення свого місця у певній професійній сфері, наповнення особистісним сенсом змісту професійної діяльності, формування позитивного ставлення до власного фаху, здатність розвивати свої здібності та можливості у своїй професії для більш ефективної професійної діяльності.

Таким чином, професійне самовизначення особистості є важливим кроком на шляху до її професійного успіху у майбутньому.

Проблеми становлення особистості робітника, формування в нього позитивного ставлення до праці, інтересу до змісту роботи, задоволеності нею все більше привертають увагу сучасних психологів, соціологів, керівників підприємств та організацій. У процесі професійної робітничої діяльності відбувається формування особистості, її індивідуальності, виробляється система відносин досвіду, до суспільства, до самого себе. Особливе місце серед різноманітних видів соціальної діяльності особистостей займає саме професійна діяльність. Саме вона надає більшості людей можливість задовольнити різноманіття своїх потреб, розкрити свої здібності, ствердитися як особистостям.

Під поняттям професійне становлення розуміється індивідуальний особистісний процес, основним елементом якого є «індивідуальний вибір».

Професійне становлення – розвиток особистості в процесі вибору робітничої професії, професійної освіти, а також продуктивного виконання фахової діяльності. Розглядають зовнішні і внутрішні чинники професійного становлення особистості.

Зовнішні чинники професійного становлення особистості:

- соціально-економічні умови;
- характер професійної діяльності;
- система стимулювання професійної праці.

Внутрішні чинники професійного становлення особистості:

- фізіологічні та біопсихічні властивості суб'єкта праці (темперамент, стан здоров'я);
- мотивація і сенс професійної діяльності;
- потреба в реалізації свого професійного потенціалу;
- рівень соціально-професійної активності.

Здійснений Е. Зесром аналіз основних психологічних новоутворень та їх етапів дає можливість розглянути чотири основні особистісні складові професійного становлення фахівці, робітника:

- спрямованість особистості;
- професійна компетентність;
- професійно важливі якості;
- професійно значущі психофізіологічні властивості.

Здобуття робітничої професії відіграє ключову роль у становленні особистості, оскільки воно формує професійну свідомість, надає можливість здобувати повний досвід, розвиває відповідальність та самостійність, а також впливає на самооцінку та соціальний статус людини. Цей процес є частиною професійного становлення, що включає засвоєння професійних ролей, функцій та якостей необхідних для успішної діяльності та розвитку особистості протягом життя.

Література

1. Біскуп В. С., Гірняк А. Н., Гірняк Г. С., та ін. (2022). *Психологія професійної діяльності: підручник* (С. К. Шандрук, ред.). Тернопіль: ЗУНУ. <https://surl.li/jomjee>

ГРИНЧАК ВАСИЛЬ

ДНЗ «Вище професійне училище №25 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

**ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ПІД ЧАС ТЕОРЕТИЧНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

В умовах розбудови національної системи освіти важливого значення набуває розвиток української фахової термінології в різних галузях знань, зокрема-в мистецтві. Одним із ключових завдань сучасної теоретично – професійної підготовки є формування у здобувачів освіти не лише практичних і творчих навичок, а й належного рівня володіння українською художньо-професійною лексикою. Це дозволяє забезпечити якісне засвоєння змісту предметів, підвищує мовну культуру здобувачів освіти, сприяє розвитку критичного мислення та фахової комунікації.

Теоретично – професійна підготовка передбачає знайомство здобувачів освіти з великим обсягом спеціальних понять: *композиція, перспектива, світлотінь, контраст, тон, фактура, гармонія кольору* тощо. Ці терміни є ключовими для розуміння творчого процесу, аналізу мистецьких творів, формулювання власної художньої ідеї. І тут не обійтись без нестандартної форми подачі навчального матеріалу. Багато корисного можна почерпнути у цій царині в Хоржевської Аліни та Рутковської Олени.

Використання українських відповідників до міжнародних або застарілих термінів сприяє збагаченню рідної мови, розвитку мовної культури та забезпечує глибше розуміння предмету. Наприклад, замість калькованих форм типу «нюанс», «рапорт», варто вводити терміни «відтінок», «повторюваний елемент» тощо – там, де це доречно з погляду змісту та контексту.

У процесі викладання дисципліни важливо використовувати інтерактивні методи, які сприяють активному засвоєнню термінів. Серед ефективних прийомів можна виділити:

- *Словникові хвилини* – короткі вправи на початку уроку з поясненням нових термінів;
- *Проектна діяльність* – підготовка презентацій, дослідницьких мініпроектів, де здобувачі освіти самостійно вживають і пояснюють терміни;
- *Глосарій* – створення персонального словника учня, який постійно доповнюється;

Кросворди, вікторини, ігрові вправи – для закріплення фахової лексики в невимушеній формі. {3} Для прикладу: можна попросити здобувача освіти записати крейдою на дошці слово, яке він чи вона сказали і яке точно походить з іншої цивілізації. Варто писати великими літерами, щоб було видно на всю аудиторію і обов'язково в «правильній» транскрипції – точно так як було сказано. Виходить щось на зразок: РИСУНОК ЧОРНОБІЛИЙ ЧИ ЦВІТНИЙ? ТІПА ДА! КАНЄШНА НЄТ! МАЛЬЧИК КРАСИВИЙ! ДЄВЧОНКИ! МАЛЬБЄРТ! ТІЛІФОН! ТРЕШ! ЧЄЛ! Все відбувається як гра, забава, тому відсутня умовність ситуації (я викладач – кажу як правильно, ви записуйте). Здобувачі швидко підхоплюють цю гру і вже самі слухають один одного, щоб вказати комусь, що йому пора іти до дошки записувати чергову перлину. Інколи, для чистоти експерименту, викладач спеціально підмішує до свого мовлення якесь запозичення і учні із великим захопленням «ловлять» на помилці і його, навіть не усвідомлюючи, що успішно пройшли закріплення пройденного матеріалу. Тут важливо, щоб здобувачі освіти побачили на власні очі «всю картину» того, що вони кажуть – і це працює як дзеркало. Зразу автоматично хочеться виправити помилку, ніхто не оправдовується, що йому так легше, чи звичніше.

Окрему увагу варто приділяти порівняльному аналізу термінів - наприклад, зіставлення українського терміну з відповідником в інших мовах (англійській, італійській, французькій), особливо в контексті ознайомлення з історією мистецтва.

Викладач має виступати не лише як наставник у творчості, а й як мовний орієнтир. Чітке, грамотне, регулярне вживання українських мистецьких термінів самим педагогом на уроці створює мовне середовище, у якому терміни набувають змісту, наповнюються конкретикою та стають інструментами мислення.

Також важливо формувати в здобувачів освіти уміння правильно вживати терміни в усному та письмовому мовленні – під час захисту творчих проєктів, аналізу робіт, написання рецензій, есе, творчих роздумів про мистецтво.

Формування української термінології в здобувачів освіти на уроках теоретично-професійного циклу є необхідною складовою сучасної мистецької освіти. Воно забезпечує глибше розуміння навчального матеріалу, сприяє розвитку мовної, фахової та загальнокультурної компетентності. Систематична, цілеспрямована робота над термінологією формує в учнів не лише знання, а й повагу до української мови як мови науки, мистецтва і професійного спілкування.

Література

1. Застосування нестандартних уроків у професійно-технічному навчальному закладі при викладанні предметів загальнопрофесійної та професійно-теоретичної підготовки. URL: <http://surl.li/mubwa>
2. Роль нестандартних уроків. URL: <http://surl.li/mgcoz>
3. Нестандартні форми організації уроків. URL: <http://surl.li/mgcos>

ГРИЦЕНКО ЛАРИСА, ГОРІНЧОЙ РОДІОН

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФОРМА ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Партнерська модель взаємодії між учителем технологій і здобувачами освіти ґрунтується на принципах рівноправності, взаємної відповідальності та спільного конструювання знання, а проєктна діяльність у цьому контексті постає найефективнішим механізмом реалізації зазначених принципів. Ключовим положенням педагогіки партнерства є переорієнтація ролі вчителя із транслятора готових знань на фасилітатора, котрий ініціює проблемне поле, організовує ресурсну підтримку і стимулює рефлексивний пошук розв'язків, водночас залишаючи здобувачеві свободу у виборі шляхів дослідження та відповідальність за кінцевий результат (Ковальчук, 2021, с. 24–26). Саме тому проєкт, який об'єднує в собі етапи проблематизації, планування, практичної реалізації, презентування й оцінювання продукту, є ідеальною дидактичною формою, що забезпечує інтеграцію міждисциплінарних знань, розвиток критичного мислення та мотиваційний супровід навчального процесу (Тейлор, 2017, с. 4–6).

На початковій фазі спільної роботи вчитель і здобувачі визначають соціально та технологічно значущу проблему, яка потребує комплексного вирішення. Наприклад, завданням може стати створення «інтелектуальної теплиці», що автоматично регулює полив і вентиляцію залежно від даних навколишнього середовища. Усвідомлення практичної ваги проєкту відразу формує смислову мотивацію та стимулює учнів до самостійного пошуку актуальної інформації в наукових базах, онлайн-репозиторіях програмного коду й бібліотеках 3D-моделей (Юзик, 2023, с. 6). Вчитель на цьому етапі забезпечує методичні орієнтири: пояснює принципи постановки цілей SMART, допомагає сформувати дерево завдань, пропонує зразки технічної документації та навчальні матеріали з CAD/CAM-систем і мікроконтролерної платформи.

Ефективність подальшого проєктного розвитку зумовлюється використанням змішаного навчання, у межах якого аудиторна діяльність доповнюється онлайн-компонентами. Завдяки LMS-платформам (Google Classroom, Moodle) вчитель створює цифрові кабінети проєкту, де розміщує опис етапів, критеріальні матриці оцінювання, відеоінструкції та шаблони звітів. Це забезпечує постійний доступ до матеріалів, дає змогу фіксувати виконання завдань у реальному часі й здійснювати формувальне оцінювання, що відповідає сучасним принципам evidence-based педагогіки (Стрюк, 2018, с. 9–12). Цифровий компонент водночас підтримує відкритий форум для обговорення ідей, де кожен здобувач може презентувати власні знахідки, отримати швидкий зворотний зв'язок учителя та одногрупників, а також переглянути історію розвитку проєкту, що підвищує прозорість партнерської взаємодії.

Інтеграція інструментів доповненої та віртуальної реальності підсилює дослідницький характер навчання: у середовищі AR учні можуть накласти віртуальні моделі на реальний простір майстерні, перевірити сумісність деталей і коректність кінематики механізмів ще до 3D-друку, тоді як VR дозволяє протестувати прототип у змодельованих умовах (Коваленко, 2022, с. 4–6). Така практика мінімізує витрати матеріалу, скорочує ітерації виправлень і водночас розвиває цифрову компетентність учнів, що

надзвичайно важливо в умовах індустрії 4.0. Учитель, опановуючи AR/VR-платформи, підвищує власну технологічну культуру й формує у здобувачів сучасний інженерний спосіб мислення.

Під час практичної реалізації проєкту вчитель застосовує коучингові та фасилітаційні техніки. Замість директивної вказівки «припаяй датчик до контролера» він ставить відкриті питання: «Який спосіб з'єднання забезпечить стабільність сигналу на відстані трьох метрів?» або «Яким методом ти перевіриш лінійність показів сенсора вологості?». Такі питання спрямовують здобувача на аналіз власних дій, пошук альтернатив і прийняття рішення, підвищуючи рівень автономії та професійної відповідальності (Тейлор, 2017, с. 14). Одночасно учитель залишає за собою право надати експертну консультацію в критичний момент, що створює безпечне середовище для помилок і навчання на них, не порушуючи партнерської рівноваги.

Формуючий ефект проєктної роботи виявляється в розвитку комплексу ключових компетентностей. По-перше, здобувачі формують технологічну грамотність: опановують CAD-моделювання, налаштовують мікроконтролери Arduino чи Raspberry Pi, виконують пайку, кодують алгоритми керування, тестують працездатність сенсорів. По-друге, розвивається інформаційно-цифрова компетентність: учні вчать критично оцінювати мережеві ресурси, використовувати версійну систему Git для спільного коду, працювати з хмарними таблицями та формами зворотного зв'язку. По-третє, зміцнюється комунікативна компетентність: командна робота з чітким розподілом ролей («конструктор», «програміст», «аналітик», «тестувальник») вимагає координації, публічних презентацій проміжних результатів і аргументації власних рішень на захисті проєкту. Нарешті, систематична рефлексія, яку ініціює учитель після завершення кожного етапу, сприяє формуванню здатності аналізувати успіхи й помилки, прогнозувати шляхи їх усунення та планувати власну траєкторію подальшого професійного зростання.

Здобувачі презентують завершений прототип у межах публічного освітнього простору – перед іншими класами, батьками чи запрошеними представниками індустрії. Публічність демонстрації посилює усвідомлення соціальної значущості розробки, формує відповідальність за якість кінцевого продукту та навички ділового етикету (Коваленко, 2022, с. 7). Після презентації структура рефлексії включає аналіз відповідності технічного рішення вихідним критеріям, економічну доцільність, екологічні наслідки і шляхи масштабування проєкту (Тейлор, 2017, с. 18). Учитель фіксує результати в е-портфоліо, куди заноситься технічна документація, відео роботи прототипу та самооцінка учня – це створює основу для порівняльного аналізу компетентнісного зростання в динаміці.

Емпіричні дані свідчать, що учні, залучені до партнерської проєктної діяльності, демонструють вищий рівень внутрішньої мотивації, краще засвоюють фундаментальні технологічні поняття та частіше проявляють ініціативу у виборі додаткових курсів STEM-спрямування (Юзик, 2023, с. 8). Учитель, своєю чергою, підвищує власну методичну майстерність: опановує ІКТ-інновації, удосконалює фасилітаційні стратегії, розширює мережу професійних контактів через презентацію студентських проєктів на міжшкільних або регіональних ярмарках ідей. Таким чином, партнерська модель сприяє синергійному розвитку обох сторін освітнього процесу, що відповідає вимогам державного стандарту базової середньої освіти та концепції «Нова українська школа».

У підсумку проєктна діяльність виступає не лише дидактичною формою, а й культурою взаємодії, у якій учитель технологій і здобувачі освіти переходять від ієрархічної моделі «викладач – слухач» до горизонтальної співпраці «колега – колега». Це забезпечує засвоєння не просто суми технічних знань, а цілісної системи компетентностей, необхідних для успішної професійної самореалізації у світі цифрової економіки й стрімких технологічних змін. Отже, стратегічне впровадження партнерської проєктної діяльності в курсі «Технології» має розглядатися як пріоритетний напрям розвитку шкільної освіти, здатний забезпечити підготовку покоління, що володіє глибокими знаннями, високим рівнем креативності та відповідальним ставленням до соціальних викликів.

Література

1. Ковальчук Н. П. (2021). *Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя*: навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка.
2. Коваленко В. О., Марієнко М. В., Сухих А. О. (2022). Використання інструментів доповненої та віртуальної реальності в закладах загальної середньої освіти в умовах змішаного навчання : препринт. arXiv:2201.07003. URL: <https://arxiv.org/abs/2201.07003>
3. Стрюк А. М., Семеріков С. О. (2018). Моделі змішаного навчання : препринт. arXiv:1808.04893. URL: <https://arxiv.org/abs/1808.04893>
4. Тейлор Дж. (2017). Дослідження найефективнішого використання технологій на підтримку проєктно-орієнтованого навчання : препринт. arXiv:1712.06034. URL: <https://arxiv.org/abs/1712.06034>
5. Юзик О. Ю. (2023). Проєктна діяльність у шкільному курсі інформатики. *Університетська бібліотека*. № 12.

РЕКОМЕНДАЦІЇ МАЙБУТНІМ ФАХІВЦЯМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЩОДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Здобувачі вищої освіти – майбутні фахівці з міжнародних відносин стикаються з новими викликами інформаційної доби, де стратегічні комунікації є не просто інструментом поширення повідомлень, а й ключовим елементом забезпечення національної безпеки, формування міжнародного іміджу держави та протидії інформаційним загрозам [1].

Для студентів, які готуються працювати у сфері дипломатії, міжнародних організацій чи аналітичних центрів, опанування засад стратегічних комунікацій має безпосереднє прикладне значення. Адже здатність правильно будувати комунікаційні стратегії, враховувати міжкультурні особливості, ефективно реагувати на кризові інформаційні ситуації та застосовувати сучасні цифрові інструменти визначає конкурентоспроможність молодого фахівця на глобальному ринку праці.

Водночас, для студентської молоді стратегічні комунікації відкривають можливості самореалізації у сфері медіа, громадської дипломатії, волонтерських та міжнародних проєктів. Це дозволяє вже під час навчання поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, формувати лідерські компетентності й розвивати здатність працювати у міждисциплінарному середовищі. Для цього здобувачі вищої освіти повинні оволодівати комплексом компетентностей, що забезпечують ефективну роботу в системі стратегічних комунікацій. Передусім важливою передумовою є формування критичного мислення та медіаграмотності, що дозволяє майбутнім фахівцям здійснювати аналіз джерел інформації, відрізняти достовірні повідомлення від маніпулятивних та виявляти деструктивні інформаційні впливи. Не менш значущим є опанування теоретичних засад стратегічних комунікацій, включаючи принципи інформаційної політики, публічної дипломатії, кризових комунікацій та управління інформаційними кампаніями [2].

Особливого значення набуває набуття практичних умінь роботи з цифровими платформами, що включають використання сучасних інструментів цифрового маркетингу, соціальних мереж та аналітики даних. Це формує здатність майбутніх фахівців не лише створювати релевантний контент, орієнтований на різні цільові аудиторії, але й своєчасно реагувати на кризові інформаційні ситуації в онлайн-середовищі. Важливим складником професійної підготовки є розвиток навичок міжкультурної комунікації та дотримання норм дипломатичного етикету, що дозволяє враховувати соціокультурні особливості різних країн, вести конструктивний діалог та уникати конфліктогенних ситуацій.

Необхідною умовою ефективної діяльності в системі стратегічних комунікацій є також формування лідерських і командних компетентностей. Здобувачі вищої освіти повинні набувати досвіду колективної роботи, участі у проєктних формах діяльності, міжнародних дебатах та моделюванні роботи міжнародних організацій. Це сприяє розвитку здатності до прийняття рішень, презентації власної позиції та координації дій у міждисциплінарному середовищі. Важливим завданням освітньої підготовки є удосконалення рівня володіння іноземними мовами, насамперед англійською, як мовою міжнародної дипломатії та стратегічних комунікацій, а також опанування другої іноземної мови для розширення професійних можливостей.

Значущим чинником професійного становлення здобувачів є практична підготовка, що реалізується через участь у тренінгах, стажуваннях, міжнародних конференціях та симуляціях кризових комунікацій. Такі форми освітньої діяльності забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, формують готовність майбутніх фахівців до роботи у складних комунікаційних умовах, що характеризуються високою динамікою та інформаційними ризиками.

Отже, рекомендації для здобувачів вищої освіти щодо роботи в системі стратегічних комунікацій полягають у необхідності гармонійного поєднання когнітивного, діяльнісного та ціннісного компонентів професійної підготовки, що дозволяє сформувати нову генерацію спеціалістів міжнародних відносин, здатних ефективно діяти в умовах глобальної інформаційної конкуренції.

Література

1. Вакула В. С. (2025). Медіаіндикатори та медіамоніторинг як кількісні методи оцінки ефективності стратегічних комунікацій та інформаційного простору. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*, 160-162.
2. Діденко Р. (2025). Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*, 13(1), 15-22.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна система освіти спрямована на формування в учнів компетентностей, які забезпечують їхню успішну самореалізацію в умовах стрімких соціально-економічних змін. Важливою серед них є підприємницька компетентність, що втілює здатність людини ініціювати, планувати та реалізовувати різні проєкти, приймати зважені рішення, відповідально діяти, враховуючи ризики й можливості. Формування підприємницьких умінь у школярів потребує створення освітнього середовища, яке стимулює креативність, самостійність, відповідальність, а також використання сучасних цифрових технологій як ефективного засобу навчання.

Підприємницькі вміння – це інтегроване утворення, що поєднує знання економічного змісту, уміння планувати діяльність, організовувати співпрацю, управляти ресурсами, прогнозувати результати, оцінювати ризики та відповідально приймати рішення. У контексті освітньої діяльності ці вміння проявляються у здатності школярів ініціювати власні ідеї, аргументовано їх представляти, ефективно взаємодіяти з іншими, створювати продукт, орієнтований на суспільну користь або реальний попит.

Підприємницька компетентність охоплює знання, навички та ставлення, необхідні для виявлення можливостей, ініціювання ідеї, управління ресурсами та оцінки результатів. Вона є важливою складовою загальної підготовки учнів до життя в умовах сучасної економіки. Як зазначено в дослідженнях, підприємницька компетентність сприяє розвитку критичного мислення, креативності та здатності до самостійного прийняття рішень [1].

У сучасному освітньому середовищі цифрові технології виступають потужним інструментом для розвитку підприємницького мислення. Вони дають змогу розширити межі навчання, забезпечити інтерактивність, самостійність і творчість у роботі учнів. Цифрові технології надають учням інструменти для ефективного планування, реалізації та оцінки проєктів. Використання платформ для спільної роботи, таких як Google Workspace або Microsoft Teams, дозволяє організувати колективну діяльність, а інструменти для візуалізації, як Canva або Genially, сприяють презентації результатів. Цифрові технології також забезпечують доступ до широкого спектру інформаційних ресурсів, що розширює горизонти учнів та стимулює їхню ініціативність [3].

Використання таких інструментів в освітньому процесі дозволяє учням планувати свою діяльність, співпрацювати в онлайн-командах, візуалізувати результати та аналізувати ефективність виконаних завдань.

Проектна діяльність є одним із найефективніших методів формування підприємницької компетентності. Вона базується на активній діяльності учня, спрямованій на досягнення конкретного результату – створення продукту, що має практичну або соціальну цінність. У процесі виконання проєкту школярі проходять усі етапи, властиві підприємницькому циклу:

1. Пошук ідеї – виявлення потреб, проблем або можливостей, що можуть стати основою проєкту.
2. Планування діяльності – постановка мети, визначення завдань, ресурсів, термінів і способів реалізації.
3. Розподіл ролей – визначення відповідальності кожного учасника.
4. Реалізація проєкту – створення продукту, тестування, удосконалення.
5. Презентація та оцінювання результатів – публічний захист, отримання зворотного зв'язку, самооцінка.

Упровадження цифрових технологій на кожному етапі підвищує якість роботи: допомагає учням збирати інформацію, проводити аналіз, організовувати командну взаємодію, оформлювати результати в сучасному форматі. Наприклад, у процесі розроблення шкільного міні-бізнес-проєкту (виготовлення сувенірної продукції, екологічних аксесуарів тощо) учні можуть використовувати онлайн-інструменти для дизайну упаковки, розрахунку вартості, створення віртуального каталогу продукції.

Європейська комісія у документі *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework* (2016) наголошує, що підприємницька компетентність формується через навчальні ситуації, у яких учень має змогу ініціювати, експериментувати, створювати інноваційні рішення та діяти відповідально [2]. Саме такі можливості забезпечує проєктне навчання, збагачене цифровими технологіями.

Проектна діяльність на уроках технологій дозволяє учням застосовувати набуті знання на практиці, розвивати навички командної роботи, управління часом та ресурсами. Процес створення продукту від ідеї до реалізації включає етапи планування, розподілу ролей, виконання завдань та оцінки результатів. Цей підхід сприяє розвитку підприємницьких умінь, таких як ініціативність, відповідальність та здатність до аналізу [4].

Отже, формування підприємницьких умінь учнів засобами цифрових технологій у процесі проєктної діяльності є сучасною педагогічною вимогою, що відповідає компетентнісному підходу Нової української школи. Поєднання проєктної методики та цифрових інструментів забезпечує розвиток у школярів ініціативності, самостійності, критичного мислення, вміння планувати та реалізовувати власні ідеї. Таке навчання не лише підвищує мотивацію, а й формує готовність до життя в умовах цифрової економіки, сприяє становленню активної, творчої, конкурентоспроможної особистості.

Література

1. Проєктна діяльність на уроках трудового навчання. (2022). *НаУрок*. <https://surl.li/xdntnc>
2. European Commission. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Retrieved from <https://surl.li/aawxlm>
3. Проєктно-цифрова діяльність як засіб формування цифрової компетентності студентів гуманітарних спеціальностей. (2022). *ResearchGate*. <https://surl.li/gueohz>
4. Формування підприємливості та ініціативності на уроках трудового навчання. (2020). *SAE Ukraine*. <https://surl.li/hulcbl>

ЖВАВА ОЛЬГА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ЕТНООРІЄНТОВАНИЙ СКЛАДНИК У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Основною метою професійної діяльності є «організація і здійснення педагогічної діяльності, в тому числі професійно-практичної підготовки здобувачів освіти, в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інших суб'єктах освітньої діяльності» [4]. Тому одним із напрямів педагогічної діяльності фахівця є дослідження культурних особливостей етносу загалом чи певних етнічних груп, а сучасний навчальний процес потребує різноманіття, диференціації та індивідуалізації.

Професійне навчання є важливим для збереження традиційних ремесел, таких як гончарство, ковальство, ткацтво та різьблення. Цей процес включає передачу знань та навичок від майстрів до учнів, що дозволяє уникнути відмирання цих унікальних видів мистецтва та виробництва, які використовують як побутові, так і художні матеріали та техніки.

Застосування у викладанні матеріалів із лінгвокраїнознавства допомагає учням, студентам, слухачам не тільки вивчити нову лексику, котра стане виразником особливої національної ментальності, а й розширити їхні пізнавальні інтереси.

У травні 2023 року було проведено опитування щодо обізнаності українців із народними промислами України⁵. Географія охопила всю підконтрольну Україні територію. Спосіб збору даних – онлайн-інтерв'ю (CAWI) з використанням питувальника із закритими запитаннями. Вибірка репрезентативна за статтю, віком, регіоном проживання, типом населеного пункту. В опитуванні взяли участь 1000 чоловіків та жінок – жителів міст, селищ міського типу та сіл віком від 18 до 59 років. Похибка вибірки не перевищує 3,1%. Водночас КМІС попереджає: в онлайн-опитуваннях зазвичай беруть участь більш заможні, освічені та активні респонденти. Ці фактори додають певної систематичної похибки в дослідження. Таким чином, з'ясовано, що 85% респондентів цікавляться принаймні одним видом ремесел. Більшість респондентів говорили про ювелірне мистецтво (27%), художню вишивку (25%), художню кераміку або гончарство (21%), художнє плетіння (20%).

Отже, вивчення народних промислів та їхньої лексики є актуальним у пізнанні мови, культури, історії нашої держави, ментальності, як невидимого мінімуму духовного єднання людей, без якого неможлива організація будь-якого суспільства.

Роль професійного навчання є надзвичайно важливою, адже таким чином не тільки зберігається культурна спадщина регіону, передаються традиційні знання і вміння від фахівців до учнів. Водночас учні разом із педагогами зберігають і лексику народних промислів, вірування та секрети виготовлення. У результаті спостереження над гончарною лексикою Поділля зафіксовано близько 600 (шестисот) слів та словосполучень на позначення понять і термінів, що характеризують гончарну лексику [1; 2; 3]. З'ясовано, що гончарна лексика Поділля містить у собі певну кількість вузьколокальних слів, що вживають представники певних говірок. В основному це деталізуючі назви. Так, глина для виготовлення посуду має назву *ти'ц'х* (с. Жорнище). Термінами місцевого вживання є слова *порплин'а*, *порпли'ц'а* «заглиблення посередині п'ятки, куди вставляється загострений кінець веретена», *вошчи'ти* – «процес вирівнювання стінок посуду гончарським ножиком», *шлам'ачка*, *шлам'ак* – «шматочки глини, які

⁵ «Наскільки українці знають народні мистецтва: 85% цікавляться бодай одним, найпопулярніший вид – вишивка». URL: <https://surl.li/krfhrz> (дата звернення 20.10.2025).

зчищаються з рук гончаря, ножики тощо», *рв'янки* – «дефекти під час сушіння посуду», *глуха глина* – «погана глина», *по'чуха* – «полива із глини», *че'рв'ін'* – «червона фарба», *р'іскал'* – «лопата», *ве'рхн'ак* – «верхня частина гончарного круга», *п'ал'ц'і* – «інструмент для протикання отворів», *чи'л'уста* – «горн», *кол'ас* – «інструмент, яким виймають гарячий посуд», *др'анушка* – «інструмент, яким наносять на посуд орнамент», *галузі'ки* – «камінці, грудочки у глині», *п'о'на п'ічка* – «найсильніший вогонь у горні», *стос* – «весь посуд, який укладається в горн», *перейіжка* – «одноразовий випал посуду», *гон-т'ар* – «нижня частина горщика», *ве'риш'ок* – «відстань між крисами і черевом горщика», *горшкодр'аї*, *полат'аїко* – «майстер, що ремонтує горщики». Звісно, що педагоги можуть використовувати і науково-технічну термінологію промислу, що є відомою усім спеціалістам, а можуть користуватися й діалектною лексикою.

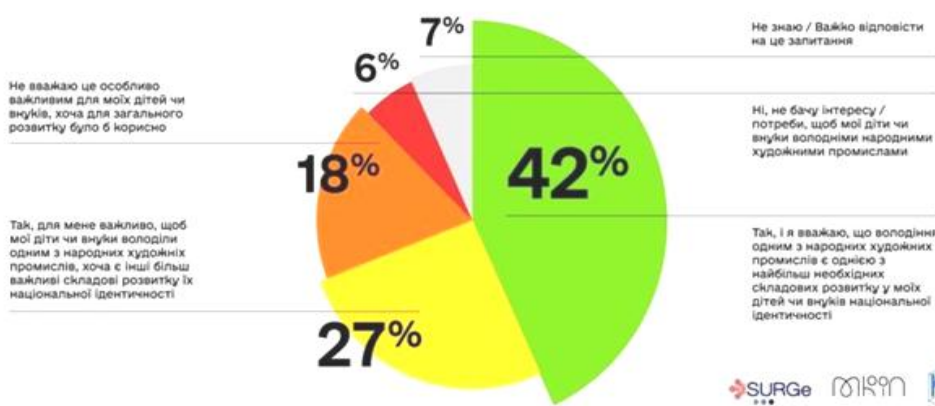
Обізнаність про народні художні промисли

Практично всі респонденти (94%) знають хоча б 1 вид НХП. Серед 17 видів НХП в середньому респонденти відповіли, що знають про 14 різних видів НХП.

Рис. 1⁶

Володіння народними художніми промислами як складової розвитку національної ідентичності

42% респондентів відповіли, що володіння одним з видів НХП є однією з топ-складових розвитку національної ідентичності у їх дітей чи онуків (ще 27% зараховують володіння НХП до важливих складових, хоча при цьому стверджуючи, що є інші більш важливі складові)

Рис. 2⁷

Отже, сучасна педагогіка повинна враховувати етнокультурний фактор, створювати умови для пізнання культури свого народу. Тому перед освітою й постає завдання сприяти національній самоідентифікації, розвитку національної ідентичності та культури народу, збереження та примноження культурних надбань. Одним із можливих шляхів впровадження поставлених завдань і є використання здобутків народних художніх промислів. Адже тільки знаючи культуру свого народу, людина може називатися освіченою та вихованою.

⁶ «Наскільки українці знають народні мистецтва: 85% цікавляться бодай одним, найпопулярніший вид – вишивка». URL: <https://surl.lt/klgidp> (дата звернення 20.10.2025).

⁷ «Наскільки українці знають народні мистецтва: 85% цікавляться бодай одним, найпопулярніший вид – вишивка». URL: <https://surl.li/eleksc> (дата звернення 20.10.2025).

Література

1. Жвава О.А. (2024). Матеріали до словника традиційних народних промислів (гончарська лексика подільських говірок) // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Твори». Вип.38. С.78-83.
2. Жвава О.А. (2024). Матеріали до словника традиційних народних промислів (гончарська лексика подільських говірок. Ч.2) // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Твори». Вип.39. С.108-117.
3. Жвава О.А. (2025). Матеріали до словника традиційних народних промислів (гончарська лексика подільських говірок. Ч.3) // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Твори». Вип.40. С.116-123.
4. Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» (2022). <https://surl.li/ivnc1z>

ЗАВОРОТИНСЬКИЙ АРТУР, ЛОПОШУК ВОЛОДИМИР

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають переосмислення традиційних підходів до навчання технологій. Індустріалізація, цифровізація та міждисциплінарність сучасного виробництва зумовлюють необхідність формування у здобувачів освіти цілісного бачення технологічних процесів, що неможливо без інтеграції знань з різних галузей науки і техніки. Інтегроване навчання є ефективним засобом розвитку системного мислення, креативності та професійних компетентностей майбутніх технічних фахівців.

Теоретичні основи інтегрованого навчання технологій. Інтегроване навчання розглядається як процес об'єднання змістових елементів кількох навчальних дисциплін у єдину систему знань, умінь і навичок. Його теоретичні основи ґрунтуються на ідеях цілісності знання В. Вернадський, І. Зязюн, О. Савченко, діяльнісного підходу Л. Виготський, О. Леонтьєв та компетентнісної парадигми освіти. У контексті технологічної освіти інтеграція передбачає поєднання знань із фізики, хімії, матеріалознавства, інформатики, креслення, механіки та інших дисциплін у межах практикоорієнтованого навчання. Такий підхід сприяє розвитку інженерного мислення, технологічної культури та здатності застосовувати знання у реальних виробничих ситуаціях.

Мета – формування цілісного уявлення про технологічні процеси через інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, розвиток компетентностей у сфері технічної діяльності. Основні завдання:

1. Забезпечити міжпредметну узгодженість змісту навчальних програм.
2. Формувати у здобувачів освіти здатність бачити взаємозв'язки між різними технологічними процесами.
3. Розвивати аналітичне та проектне мислення через інтегровані завдання.
4. Сприяти підвищенню мотивації до навчання шляхом практичної спрямованості змісту.

Інтегроване навчання технологій реалізується через використання різноманітних методів і форм роботи: методи – проблемно-пошуковий, проектний, кейс-метод, моделювання, дослідницький експеримент; форми – інтегровані уроки, міждисциплінарні майстер-класи, лабораторні та практичні заняття, STEM-проекти, навчальні тренінги; засоби навчання – цифрові симулятори, інтерактивні платформи, віртуальні лабораторії, 3D-моделі технологічних процесів.

Прикладом інтегрованого завдання може бути створення моделі автомобільного двигуна, де поєднуються знання з фізики, матеріалознавства, креслення та інформатики.

Модель організації інтегрованого навчання технологій. Модель включає такі структурні компоненти:

1. Цільовий блок – формування інтегрованих компетентностей (аналітичних, проектних, технологічних).
2. Змістовий блок – добір тем, що мають міжпредметні зв'язки (наприклад, «Матеріали і технології їх обробки»).
3. Процесуальний блок – використання інтегрованих методів навчання.
4. Результативний блок – оцінювання рівня сформованості інтегрованих знань і практичних умінь.

Умовами ефективного впровадження інтегрованого навчання є наявність методичного забезпечення інтегрованих курсів і програм; підвищення кваліфікації педагогів щодо інтегрованого підходу; застосування цифрових технологій та STEM-інструментів; співпраця між викладачами різних дисциплін і виробничими партнерами. Інтегроване навчання технологій є дієвим напрямом модернізації професійної освіти. Воно забезпечує формування цілісної системи знань і вмінь, підвищує мотивацію до навчання, розвиває інженерне мислення та професійну мобільність майбутніх фахівців. Подальші дослідження варто спрямувати на розробку дидактичних моделей інтеграції та критеріїв оцінювання результатів інтегрованого навчання.

Література

1. Кравченко С. М. (2024). Теорія і практика технологізації освіти в Україні в контексті інтеграційних процесів [Електронний ресурс]. Київ, Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741751/>
2. Мулик К. (2024). Аналіз проблеми інтегрованого навчання // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. № 4. <https://surl.li/ljgmhn>
3. Яценко Т. О. (2023). Особливості вивчення інтегрованого курсу літератур (5–6 класи). Львів. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737589/>
4. Бібік Н. М. (2021). Дидактичні основи інтегрованого навчання. Київ: Академвидав.
5. Гончаренко С. У. (2022). Теорія та практика інтегративного навчання. Харків : Ранок.
6. Савченко О.Я. (2022). Дидактичні та методичні аспекти інтеграції в освіті. Київ: Педагогічна думка.
7. Литвиненко І. П. (2023). Інтеграція технологічної та природничої освіти в умовах Нової української школи // Педагогічні інновації.
8. Рябчук В. П. (2023). Інноваційні технології навчання у професійній освіті: інтеграційний аспект. Черкаси : вид-во ЧНУ.

ЗАЛУЖНА АЛЛА

Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне)

МАКУХ ДМИТРО

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ «Я-КОНЦЕПЦІЙ»

Правильний особистісний вибір професійного шляху виступає найвагомішою підставою досягнення внутрішньої цілісності індивіда. У цьому контексті важливого значення набуває проблема професійного самовизначення та професійної самоідентифікації, які зорієнтовані на пошук особистісно значущих смислів у конкретній професійній діяльності.

Властиво, що ідея щодо суб'єктивного відчуття самотожності та цілісності зустрічається в наукових дослідженнях У. Джеймса (W. James), зокрема запропонованої вченим проблеми «Я-концепції». Саме гіпнотична модель обґрунтованої структури особистісного образу «Я» передбачає подвійне утворення однієї цілісності, включаючи «Я-усвідомлюване» та зміст цього усвідомлення «Я як об'єкт». Тобто формування стійкого образу «Я» на основі цілісного уявлення та ставлення до себе самого (пізнавального, емоційного, поведінкового). Образ «Я» постає результатом діяльності самосвідомості як самооцінка у зрізі багатоманітності образів «Я», а саме: «Я-фізичного», «Я-духовного», «Я-соціального», «Я-професійного», «Я-інтимного» та ін. А відтак, «Я-концепція» витлумачується як «сукупність всіх уявлень індивіда про себе, що виявляється самооцінці, почутті поваги до себе, рівні домагань» (Корчевна, 2004). Це динамічне складне утворення, становлення якого обумовлено внутрішніми та зовнішніми чинниками. Адже міра стабільності та цілісності особистості перебуває у безпосередньому взаємозв'язку з навколишньою дійсністю, у гармонійних чи дисгармонійних взаємовідносин зі світом, оскільки самооцінка індивіда змінюється в залежності від життєвих ситуацій. Самоставлення прихильності та симпатії до себе можуть змінюватися невпевненістю, конфліктністю, почуттям незадоволеності.

Властиво, що при набутті нового досвіду образ «Я» постійно змінюється, зберігаючи при цьому якості цілісної системи. А тому процесуальна мінливість ні в якому разі не впливає на відчуття цілісності себе й усвідомлення того, що при всіх змінах людина залишається самою собою з розумінням, що зміни відбуваються саме зі мною, а не з кимось іншим.

Згідно з дослідженнями У. Джеймса (W. James), Ч. Кулі (C. Cooley), Д. Міда (G. Mead), Е. Еріксона (E. Erikson), К. Роджерса (C. Rogers), необхідність визнання тотожності нашого «Я» і нашої особистості є вимогою здорового глузду, а «Я-концепція» постає динамічною системою уявлень людини про саму себе, узгоджуючи внутрішній світ, інтерпретуючи досвід та виробляючи власне очікування особи від внутрішньо зумовленої активності у полі професійної діяльності з метою розв'язання професійних завдань, професійного вдосконалення і розвитку.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває теорія професійного становлення Д. Сьюпера (D. Super), яка ставить у залежність трансформацію особистості від розвитку професійної «Я-концепції», відповідно до чого професійний розвиток задається не тільки змістовими параметрами та вимогами професії (Super), а й природними, біологічними та соціальними чинниками, що спонукають до життєвої активності. Доцільно зауважити, що актуалізація професійної «Я-концепції» дозволяє Д.Сьюперу виокремити та обґрунтувати етапи професійного розвитку, а саме: етап росту (від народження до 14 років), де важливу роль відіграє фантазія та ігрові форми реалізації життєвих зацікавлень; етап дослідження (від 15 до 24 років), на якому здійснюється попередній професійний вибір (тентативна фаза) та пошук індивідуального поля діяльності (фаза апробації). Саме на цьому етапі, на думку Д. Сьюпера (D. Super), особливо важливою є спроба реалізації професійної «Я-концепції»; етап

зміцнення кар'єри (25–44 роки) передбачає консолідацію усіх зусиль для професійного самоствердження, реалізацію творчого пошуку власного професійного «Я»; етап збереження професійних здобутків триває до 64 років, за яким починається період спаду, позначений частковою участю у професійному житті. Відповідно до теорії Д. Сьюпера (D. Super), професійний розвиток набуває характеру тривалого та цілісного процесу реалізації професійних пріоритетів та уподобань.

Властиво, що явище професійного самовизначення насамперед передбачає осмислення питань щодо вибору професії. Очевидно, найвідчутнішим поштовхом для дослідження професіогенези стала психотехніка Г. Мюнстерберга, першим програмним елементом якої було вивчення психічних особливостей людини для успішного вирішення господарських завдань. Розвиваючи ці ідеї, Ф. Парсонс (F. Parsons) пропонує «трифакторну» модель вибору професії, яка передбачала дослідження вимог професії до людини, вивчення якостей людини за допомогою тестів, зіставлення вимог з якостями людини й вироблення рекомендацій щодо придатності або непридатності до цієї професії. Відповідно до Ф. Парсонса (F. Parsons), кожна професія «чекає» свою людину, а проблема професійного вибору визначається шляхом «зустрічі» особистості із професійними вимогами (з цією метою Ф. Парсонс (F. Parsons) 1908 року у Бостоні відкрив перше бюро, яке консультувало молодь щодо вибору професії). Водночас програма професійного вибору Д. Холланда (J. Holland) орієнтувала на ступінь прояву в індивіда шести рис особистості (реалістичність; допитливість; товариськість; дотримання норм і правил; ініціативність; артистизм), від чого залежать типи орієнтації особистості (реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенціональний, підприємницький та орієнтація на мистецтво) (Holland, 1975).

Таким чином, набуваючи статусу когнітивної системи регуляції поведінки у різних життєвих умовах, «Я-концепція» передбачає особистісний та професійний рівні самовизначення, відповідно до чого відбувається пошук смислу власного існування, формування внутрішньої позиції, побудова та корегування життєвих планів, готовність до розвитку, співвіднесення образу професіонала з його еталонною моделлю. Відображаючи потребу формування єдиного смислового поля, що вбирає в себе уявлення про світ та власне місце у ньому, самовизначення завжди передбачає перспективу, оскільки пов'язане із конструюванням людиною свого життєвого світу.

Література

1. Корчевна О. В. (2004). Проблема становлення, розвитку, формування та змін «Я-концепція» особистості. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Збірник наукових праць*. Київ: «Університет Україна», 295–301.
2. Holland, J. H. (1975). *Adaptation in natural and artificial systems*. N. Y.: Univ. of Michigan Press. 183 p.
3. Super, D. E. (1963). *Career development: self concept theory*. N. Y.: Harper & Row publ. 362 p.

ІГНАТЕНКО ОРЕСТ

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДЕКУПАЖУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна технологічна освіта потребує застосування таких методик, які одночасно розвивають практичні вміння, творче мислення та індивідуальний стиль учнів. Однією з перспективних технологій є декупаж – декоративна техніка оздоблення предметів шляхом наклеювання паперових або тканинних візерунків із подальшою обробкою поверхні. Її простота, доступність та високий естетичний результат роблять декупаж придатним для інтеграції в освітній процес на уроках технологій, декоративно-прикладного мистецтва та гурткової роботи.

Педагогічний потенціал декупажу – розвиток творчості, учні експериментують із кольором, фактурою, поєднанням матеріалів; формування художньо-естетичного смаку – оволодіння принципами композиції, колористики, стилізації; розвиток дрібної моторики та уваги – робота з тонким папером, вирізання, приклеювання вимагають акуратності; компетентнісний підхід – учні набувають практичних навичок оздоблення, що можуть бути використані у повсякденному житті; соціалізація та комунікація – колективні проекти з декупажу сприяють командній роботі, взаємодопомозі та розвитку емоційного інтелекту.

Організація роботи з учнями передбачає такі етапи: ознайомлення з технікою, учитель пояснює історію виникнення декупажу, демонструє приклади виробів, проводить аналіз композиційних рішень.

Навчання базових прийомів учні вивчають основні матеріали (серветки, клей, лак, фарби), опановують техніку наклеювання мотивів, шліфування, покриття поверхні. Виконання нескладних завдань оздоблення підставок, рамок, дерев'яних дощочок, коробок тощо. На цьому етапі важливо забезпечити індивідуальний підхід і диференціацію завдань. Учні розробляють власні вироби з використанням декупажу, враховуючи естетику та функціональність. Це сприяє формуванню проектно-технологічної компетентності.

Уроки технологій – вивчення техніки декупажу як окремої теми або інтеграція у розділи «Декоративно-ужиткове мистецтво». Проектна діяльність – створення тематичних колекцій «Новорічний декупаж», «Українські орнаменти в декупажі». Інтегровані заняття – поєднання з уроками історії мистецтва, біології (використання природних матеріалів), економіки (розрахунок вартості виробу).

Методичні рекомендації – починати навчання з простих виробів, поступово ускладнюючи техніку; демонструвати готові зразки та етапи виконання роботи; поєднувати колективні та індивідуальні форми діяльності; приділяти увагу безпечному користуванню інструментами та матеріалами; формувати в учнів навички самооцінювання та взаємооцінювання робіт. Підготовчий етап – ознайомлення учнів з історією та видами декупажу; демонстрація зразків та готових виробів; інструктаж із техніки безпеки під час роботи з ножицями, клеями, лаком. Основний етап – вибір об'єкта для оздоблення (дерев'яна шкатулка, скляна пляшка, керамічна тарілка тощо). Добір матеріалів (серветки для декупажу, клей ПВА, акрилові фарби, пензлі, лак). Послідовне виконання роботи: підготовка поверхні (зачистка, ґрунтування); вирізання та композиційне розташування елементів; наклеювання мотивів; покриття виробу захисним шаром лаку. Заклучний етап – аналіз виконаних робіт, колективне обговорення; оцінювання з урахуванням естетики, охайності та оригінальності; виставка робіт у класі або на шкільному заході.

Приклади навчальних завдань – створити декоративну тарілку у техніці декупаж із використанням квіткового орнаменту; виконати оздоблення подарункової шкатулки для ювілею; розробити власний дизайн панно з мотивами українського народного орнаменту.

Використання техніки декупажу на уроках технологій та в позаурочній діяльності сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, зокрема: ініціативності, підприємливості, уміння навчатися впродовж життя, творчого підходу до розв'язання завдань. Декупаж поєднує навчання з практикою та естетикою, що відповідає сучасним вимогам особистісно орієнтованої освіти.

Технологія декупаж має значний освітній потенціал, оскільки сприяє розвитку творчих здібностей учнів, формуванню естетичного смаку, набуттю практичних умінь та трудових навичок. Методично грамотно організований процес навчання з використанням декупажу забезпечує інтеграцію знань із різних предметів, розвиває проектно-технологічну компетентність і підвищує мотивацію учнів до навчання.

Література

1. Бібік Н. М. (2004). Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ: К.І.С.
2. Савченко О. Я. (2019). Дидактика сучасної школи. – Київ: Генеза, 2019.
3. Гончаренко С. У. (2011) Педагогічні технології: навч. посіб. – Київ: Вища школа.
4. Коваль Л. В. (2018). Використання декоративно-прикладного мистецтва у формуванні творчих здібностей учнів // Трудова підготовка в закладах освіти.
5. Кушнір І. П. (2020) Розвиток естетичного смаку школярів у процесі декоративної діяльності // Педагогічні науки.
6. Петренко В. О. (2017) Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб розвитку творчої активності учнів // Мистецтво та освіта.

ІСАКОВА ВАСИЛИНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

Розвиток сучасної освіти в Україні та світі зумовлює необхідність пошуку нових форм і засобів навчання, здатних забезпечити ефективність освітнього процесу. Сучасний освітній процес потребує якісно нового навчально-методичного забезпечення. Навчальні ж посібники є не лише джерелом знань, а й інструментом організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Однак проблема проєктування навчальних посібників залишається актуальною, адже від якості їх розроблення залежить ефективність навчання та формування ключових компетентностей учнів [1, с.132].

Як зазначає В. Ягупов, навчальний посібник виступає «системним носієм дидактичного змісту, що спрямований на формування в учнів цілісної системи знань, умінь і компетентностей» [9, с. 45]. У той же час С. Гончаренко наголошує, що навчальний посібник повинен відповідати сучасним вимогам педагогічної науки й бути зорієнтованим на особистісний розвиток здобувача освіти [3, с. 57].

Проте проєктування навчального посібника є складною педагогічною проблемою, адже воно потребує врахування багатьох факторів: психологічних особливостей учнів, дидактичних принципів, вимог до структури та дизайну посібника, а також сучасних технологічних можливостей [5, с. 64].

Поняття «проєктування» у педагогіці трактується як цілеспрямований процес створення освітнього продукту, що відповідає певним дидактичним цілям і потребам здобувачів освіти. Навчальний

посібник має враховувати принципи науковості, доступності, системності, відповідності віковим особливостям учнів [2, с. 25]. Підтримуючи попереднє трактування сутності поняття «проектування» у педагогічній науці, В. Беспалько визначає його як «процес передбачення структури й змісту майбутнього навчального засобу, що базується на науково-обґрунтованих дидактичних засадах».

Дослідники зазначають, що ефективний посібник виконує такі функції: інформаційну, розвивальну, мотиваційну, комунікативну та контрольну. Це означає, що проектування навчального посібника повинно спиратися не лише на відбір змісту, а й на продуману методичну організацію матеріалу.

Проектування навчального посібника включає такі етапи, як: аналіз потреб освітнього процесу; визначення мети і завдань посібника; відбір та структурування навчального матеріалу; розроблення методичного апарату; дизайн і технічне оформлення; апробацію та корекцію.

Згідно з позицією О. Савченко, навчальний посібник має базуватися на принципах науковості, системності, доступності, наочності та практичної спрямованості [6, с.110]. Науковиця підкреслює, що сучасний посібник не може обмежуватися лише викладом фактичного матеріалу – він має забезпечувати формування в здобувачів здатності самостійно здобувати знання та застосовувати їх у практичній діяльності.

І. Дичківська звертає увагу на необхідність інтеграції інноваційних педагогічних технологій у структуру посібників, зокрема використання завдань дослідницького характеру, інтерактивних вправ, проектних методів [4, с. 89].

Аналіз наукових праць дає можливість виокремити наступні підходи до проектування навчальних посібників:

- компетентнісний підхід – спрямованість на формування ключових компетентностей здобувачів освіти;
- діяльнісний підхід – забезпечення умов для активної навчальної діяльності;
- особистісно орієнтований підхід – урахування індивідуальних потреб та можливостей здобувачів освіти [6, с. 115].

Важливим є також використання мультимедійних і цифрових технологій, які розширюють функціонал традиційного навчального посібника, роблять його інтерактивним та привабливим для сучасного покоління учнів [7, с. 156].

До проблем проектування навчальних посібників можна віднести: відсутність єдиних стандартів їх створення; недостатнє врахування психологічних та вікових особливостей учнів; переважання інформаційної функції над діяльнісною; складність інтеграції сучасних цифрових ресурсів у структуру посібників.

Таким чином, проектування навчального посібника є багатогранною педагогічною проблемою, яка потребує комплексного підходу. Воно виступає важливим аспектом педагогічної діяльності, оскільки забезпечує ефективну організацію освітнього процесу. Навчальний посібник має бути спрямованим на розвиток особистості здобувача освіти, відповідати сучасним вимогам педагогіки та психології навчання, враховувати новітні технології. Подальші дослідження будуть зосереджені на обґрунтуванні змісту та структури, а також проектуванні посібника «Декорування виробів в техніці декупаж».

Література

1. Андрущенко В. П. (2019). Філософія освіти і педагогічна думка в Україні. Київ: Либідь.
2. Беспалько В. П. (2018). Педагогіка та прогресивні технології навчання. Харків: Основа.
3. Гончаренко С. У. (2017). Український педагогічний словник. Київ: Либідь.
4. Дичківська І. М. (2020). Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав.
5. Лернер І. Я. (2016). Дидактичні основи методів навчання. Львів: Світ.
6. Савченко О. Я. (2021). Дидактика початкової школи. Київ: Генеза.
7. Сисоева С. О., & Осадча, К. П. (2022). Сучасні освітні технології. Київ: Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова.
8. Ягупов В. В. (2020). Педагогіка: теорія та практика. Київ: Центр учбової літератури.

КЛЮД ОЛЕНА

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатагела Кримського (м.Володимир)

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасна економіка дедалі більше ґрунтується на знаннях, інноваціях та гнучкості робочої сили. Традиційна модель освіти, за якою людина здобуває фах у молодому віці і протягом усього життя працює за цією спеціальністю, втрачає актуальність. Технологічні зміни, автоматизація виробництва, цифровізація управлінських процесів та поява нових професій вимагають постійного оновлення знань і

вмінь. У цьому контексті освіта впродовж життя (lifelong learning) постає не лише як особистий вибір людини, а як стратегічний ресурс для розвитку економіки та суспільства в цілому.

Розвинені країни світу вже розглядають системи безперервної освіти як частину державної політики та інструмент підвищення конкурентоспроможності. Інвестиції у розвиток людського капіталу забезпечують адаптивність робочої сили до викликів глобалізації та технологічних зрушень. Для України, яка перебуває у процесі структурних реформ, інтеграції у європейський простір та відновлення економіки, освіта впродовж життя стає необхідною умовою підвищення продуктивності праці, подолання безробіття та соціальної нерівності.

Таким чином, дослідження ролі освіти впродовж життя як стратегічного ресурсу сучасної економіки набуває особливої актуальності, оскільки воно дозволяє поєднати індивідуальні освітні потреби дорослих із довгостроковими завданнями економічного розвитку держави. Актуальність теми зумовлена зростаючою потребою економіки у висококваліфікованих та мобільних кадрах, здатних швидко реагувати на зміни ринку праці.

Метою дослідження є обґрунтування ролі освіти впродовж життя як стратегічного ресурсу сучасної економіки та визначення напрямів її розвитку в Україні в умовах глобальних викликів і цифрової трансформації.

Термін «*освіта впродовж життя*» (lifelong learning) з'явився у другій половині XX століття як реакція на потребу людини адаптуватися до швидких соціально-економічних і технологічних змін. У широкому сенсі він означає безперервний процес набуття нових знань, умінь і компетентностей упродовж усього життя людини – від дошкільного віку до похилого.

На відміну від традиційної системи освіти, яка поділяється на етапи (школа, заклад професійної чи вищої освіти, післядипломна підготовка), освіта впродовж життя передбачає безперервність та гнучкість, поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти. Це означає, що навчання може відбуватися як у закладах освіти, так і через професійні курси, онлайн-платформи, практичний досвід, самоосвіту.

У ЄС освіта впродовж життя визнана стратегічним пріоритетом ще з початку 2000-х років. Було прийнято низку програм. Серед яких Європейська стратегія «Освіта і навчання 2020» (ET 2020), що передбачала охоплення не менше 15% дорослого населення безперервним навчанням. Програма Erasmus, яка включає не лише студентську мобільність, а й можливості для дорослих, викладачів, освітніх організацій. Європейський порядок денний для освіти дорослих (2021–2030), де наголошується на розвитку цифрових та «зелених» компетентностей, необхідних для майбутньої економіки. Згідно зі статистикою Eurostat (2022), близько 11% дорослого населення ЄС бере участь у різних формах навчання, тоді як в Україні цей показник становить менше 3%.

Організація економічного співробітництва та розвитку активно просуває ідею «навчання протягом життя» через програму Skills Strategy. Основні підходи включають підтримку працівників середнього та старшого віку у перепідготовці, розвиток системи «мікросертифікацій» для швидкого підтвердження нових компетентностей, партнерство з бізнесом у створенні короткострокових професійних програм.

Прикладом може слугувати Німеччина, де діє потужна система дуальної освіти, що поєднує теоретичне навчання з практикою на підприємствах, а також програми для дорослих працівників, які дозволяють перекваліфікуватися без відриву від роботи.

Скандинавські країни (Фінляндія, Швеція, Данія) традиційно мають високий рівень участі дорослих у навчанні (понад 25–30%). Тут активно діють народні школи та університети для дорослих, державні ваучери на навчання, що дозволяють дорослим самостійно обирати курси, потужна мережа громадських центрів освіти. У США діє система community colleges (громадські коледжі), які пропонують доступні програми перепідготовки та підвищення кваліфікації для різних категорій населення. Значний акцент робиться на розвитку цифрових і підприємницьких навичок. Ці країни показують приклад, як навчання може стати невід'ємною частиною культури суспільства.

Для України ці практики можуть стати основою реформування сфери безперервної освіти та інтеграції у європейський освітній простір.

Впровадження освіти впродовж життя (Lifelong Learning) в Україні стикається з низкою основних проблем та викликів. Перш за все – це недосконалість законодавства. Попри наявність концептуальних засад, існує потреба в більш цілісному та детальному нормативно-правовому забезпеченні саме сфери освіти дорослих та неформальної освіти, що є ключовими складовими освіти впродовж життя. Система освіти дорослих та безперервного навчання є недостатньо інтегрованою та скоординованою, що ускладнює забезпечення наступності між формальною, неформальною та інформальною освітою. Зберігається певний стереотип щодо неповноцінності неформальної освіти, а механізми визнання результатів неформального та інформального навчання є недостатньо розвиненими. Необхідне належне державне фінансування, особливо для навчання соціально незахищених верств населення та розвитку інфраструктури (центри освіти дорослих, бібліотеки, громадські центри). Для значної частини дорослого населення платні освітні послуги можуть бути недоступними. Старіння населення та міграційні процеси вимагають особливої уваги до освіти людей зрілого та старшого віку, а також перекваліфікації. Недостатньо розви-

нена система підготовки фахівців, які спеціалізуються на роботі з дорослими (андрагогів), що володіють специфічними методиками навчання дорослих. Швидкі науково-технологічні зміни та прискорене старіння професійних знань вимагають постійного оновлення навчальних програм, що є значним викликом для освітніх установ. Зберігається інерція орієнтації на традиційну академічну освіту, тоді як сучасний ринок праці вимагає гнучких компетентностей (критичне мислення, креативність, командна робота).

В умовах повномасштабної агресії зросла необхідність масової перекваліфікації, психологічної підтримки через освіту, а також адаптації до нових соціальних та економічних умов. Багато випускників вишів стикаються з невідповідністю між теоретичними знаннями та практичними вимогами роботодавців. Для них особливо важливі програми дуальної освіти, стажування, курси з підприємництва та цифрових технологій. Наприклад, в Україні активно впроваджується система «career hubs» при університетах, що допомагає поєднувати навчання з першим робочим досвідом. Для працівників середнього віку у зв'язку з автоматизацією виробничих процесів особливу актуальність мають тренінги з ІТ-компетентностей, управління проєктами, комунікативних та лідерських навичок. У ЄС 35–40 % таких працівників беруть участь у програмах «lifelong learning», тоді як в Україні цей показник суттєво нижчий. В умовах збільшення пенсійного віку зростає потреба у навчанні осіб 50+. Це дозволяє не лише продовжити трудову активність, але й підвищити якість життя. Освітні програми для цієї категорії мають бути гнучкими, адаптованими до рівня їх цифрової грамотності. У світі поширюється рух «Університетів третього віку», які надають доступ до знань та формують позитивне середовище для активного довголіття.

Таким чином, для успішного впровадження освіти впродовж життя в Україні необхідна комплексна стратегія, що охоплює як законодавчі та фінансові зміни, так і роботу над змістом, кадрами та суспільною свідомістю. Безперервна освіта (або освіта впродовж життя, Lifelong Learning) є ключовим фактором, що визначає конкурентоспроможність робочої сили в умовах глобалізації та прискореного науково-технологічного прогресу. Вплив цього процесу можна дослідити на трьох рівнях: індивідуальному, корпоративному та національному. Міжнародний досвід показує, що успішний розвиток системи освіти дорослих можливий за умов державної підтримки та законодавчого закріплення принципу освіти впродовж життя, широкого залучення бізнесу та соціальних партнерів до організації навчання, розвитку цифрових технологій та онлайн-платформ.

Література

1. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР.
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI.
3. Міністерство освіти і науки України. (2021). Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Київ.
4. Міністерство економіки України. (2021). Національна економічна стратегія України до 2030 року. Київ.
5. Ковальчук А. О., Мельник С. В. (2020). Безперервна освіта як чинник конкурентоспроможності робочої сили в Україні. Економіка та держава. № 11.
6. Гриневич Л. М. (2021). Освіта дорослих в Україні: виклики та перспективи розвитку Вища освіта України. № 4.

КОЗЛОВСЬКА АЛІНА

Науково - методичний центр професійно-технічної освіти
та підвищення кваліфікації у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН СУЧАСНОГО УРОКУ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Сучасна професійна освіта потребує нових підходів до організації освітнього процесу. Одним з інструментів, що дозволяють якісно організувати освітній процес та спроектувати ефективний урок виробничого навчання є педагогічний дизайн. Його застосування дозволяє створити навчальне середовище, яке відповідає потребам здобувачів освіти, вимогам ринку праці та сучасним освітнім тенденціям.

Педагогічний дизайн – це цілеспрямоване проектування освітнього процесу з урахуванням цілей, змісту, методів, засобів, форм і результатів навчання (Глазова, 2020). Як зазначає Денисенко, «педагогічний дизайн – це не просто планування, а створення умов для глибокого, осмисленого навчання» (Денисенко, 2015).

У контексті проектування уроків виробничого навчання з будь-якої професії педагогічний дизайн передбачає чітке планування практичної діяльності здобувачів освіти, поєднання теоретичних знань із реальними виробничими ситуаціями, формування внутрішньої мотивації до навчання та професійного розвитку, створення сприятливих умов для самостійного опанування умінь і навичок. Це забезпечує цілісність і ефективність освітнього процесу.

Ключовими елементами педагогічного дизайну уроку виробничого навчання є визначення навчальних цілей уроку, добір змісту та засобів навчання; вибір методів і форм організації заняття, оцінювання результатів навчання, створення мотивуючого освітнього середовища.

Особливу роль у проектуванні уроку виробничого навчання відіграє майстер виробничого навчання, який виконує роль дизайнера освітнього процесу. Його завдання – не лише передати знання, а й створити умови для розвитку професійних компетентностей, критичного мислення та самостійності учнів. Урок виробничого навчання – це педагогічний витвір, що має цілісну структуру та логіку взаємодії між майстром і здобувачами освіти (Нікуліна, Сілаєва, & Шевчук, 2008).

Ефективність уроку залежить від врахування інтересів і здібностей учнів, мотивації та активізації розвитку особистості, реалізації дидактичних принципів, формування умінь вчитися, раціонального інформаційного наповнення, поєднання різних форм і методів навчання, використання сучасних виробничих та педагогічних технологій (Сілаєва, 2018).

Особливої уваги під час проектування уроку потребує його макро- та мікроструктура. Макроструктура дає загальну рамку уроку, елементами якої є: організаційна частина, мотивація навчальної діяльності, вступне інструктування, самостійна робота учня, заключне інструктування, прибирання робочих місць. Елементи мікроструктури уроку (мета, форми, методи) наповнюють цю рамку конкретним змістом, забезпечуючи ефективність процесу навчання. Така структура уроку дозволяє досягти формування професійних умінь і навичок здобувачів освіти.

Інноваційні підходи, такі як цифрові технології, дуальне навчання, кейс-метод, гейміфікація, значно розширюють можливості педагогічного дизайну, роблячи уроки більш інтерактивними, практичними та наближеними до реальних умов виробництва. Для якісної підготовки та проведення сучасного уроку виробничого навчання майстри виробничого навчання повинні мати достатню теоретичну та практичну підготовку, що сприятиме ефективному проектуванню уроку, використанню сучасних педагогічних та виробничих технологій, побудові ефективної навчальної траєкторії для кожного здобувача освіти (Шевчук, 2004).

Таким чином, педагогічний дизайн у професійній освіті – це не просто методична побудова занять, а стратегія модернізації освітнього процесу, що сприяє якісній підготовці конкурентоспроможних робітників. Його ефективне застосування сприяє формуванню професійної компетентності здобувачів освіти, розвитку Soft Skills навичок, підвищенню мотивації до навчання, самостійності та активності здобувачів освіти.

Література

1. Глазова В. (2020). *Педагогічний дизайн як необхідна умова ефективного дистанційного курсу*. Технології електронного навчання, 4, 46–50. <https://doi.org/10.31865/2709-84000202022546>
2. Денисенко С. Н. (2015). *Педагогічний дизайн у сучасному освітньому просторі*. Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки, (3[81]), 79–83.
3. Нікуліна А. С., Сілаєва І. Є., & Шевчук С. С. (2008). *Сучасний урок в професійній школі: проектування, організація, аналіз: Методичний посібник*. ДІПО ПП.
4. Сілаєва І. Є. (2018). *Інноваційна модель уроку виробничого навчання*. БІНПО УМО.
5. Шевчук С. С. (2004). *Урок виробничого навчання у ПТНЗ: методичні рекомендації*. Донецьк.

КОЗЛОВСЬКИЙ РУСЛАН

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ОРГАНІЗАЦІЙНО МЕТОДИЧНА ПІДТРИМКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО САМОМЕНЕДЖМЕНТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка менеджерів промислових підприємств до самоменеджменту передбачає цілеспрямований педагогічний вплив з боку освітнього середовища, який охоплює не лише формування відповідних знань, умінь і навичок, а й створення умов для розвитку особистісного потенціалу, саморефлексії та здатності до самоорганізації. Ефективність цього процесу значною мірою визначається наявністю організаційно-методичної підтримки та системи наставництва, що забезпечують комплексний супровід професійного становлення майбутніх управлінців [1, 2].

Організаційно-методична підтримка реалізується через створення та впровадження навчально-методичних ресурсів (навчальні посібники, кейс-збірники, чек-листи з розвитку навичок самоменеджменту, шаблони для планування діяльності, формування SMART-цілей тощо); використання цифрових платформ для самооцінювання та самодіагностики (Google Forms, Moodle, Microsoft Teams), що сприяють розвитку навичок самоконтролю та саморегуляції; побудову індивідуальної траєкторії розвитку (укладання мініпортфоліо або персональних планів саморозвитку, формування системи індивідуальних освітніх цілей за підтримки викладача); а також організацію гнучкого освітнього процесу (можливість вибору тем, форматів виконання завдань, строків захисту проєктів, розроблення самостійних освітніх маршрутів).

Інноваційним інструментом розвитку самоменеджменту майбутніх менеджерів є наставництво, що виступає ефективним засобом персоніфікованої підтримки у процесі професійного становлення. Наставництво реалізується у кількох формах:

– *академічне наставництво* – закріплення за студентами кураторів (викладачів або старших студентів), які консультують щодо організації навчальної та самостійної роботи, проводять регулярні зустрічі для обговорення труднощів, оцінки прогресу й корекції цілей;

– *професійне наставництво* – залучення до освітнього процесу практикуючих менеджерів або випускників, які діляться власним досвідом ефективного самоменеджменту в реальних умовах; проведення майстер-класів, тренінгів, воркшопів;

– *психолого-педагогічна підтримка* – спрямована на подолання емоційного вигорання, формування мотиваційної стійкості, розвиток стресостійкості та навичок тайм-менеджменту;

– *кураторські програми* – інтегровані освітні курси з елементами наставництва, ведення індивідуальних журналів професійного розвитку або рефлексивних щоденників [3].

Таким чином, поєднання організаційно-методичної підтримки та наставництва формує цілісну систему педагогічного супроводу, що сприяє підвищенню ефективності самоменеджменту майбутніх менеджерів промислових підприємств і забезпечує їхню готовність до успішної професійної самореалізації.

Наставництво, як форма індивідуалізованої педагогічної підтримки, виступає важливим механізмом передачі управлінського досвіду та професійної культури. Взаємодія здобувача з досвідченим наставником створює умови для якісного зворотного зв'язку, моделювання ефективних управлінських практик, розвитку критичного мислення та підвищення мотивації до самовдосконалення. Особливого значення наставництво набуває у виробничому контексті, де процес адаптації до складних управлінських ситуацій потребує не лише теоретичної підготовки, але й здатності до оперативного аналізу, гнучкості мислення та рішучості у прийнятті рішень.

Організаційно-методична підтримка забезпечує системність, послідовність і доступність процесу формування навичок самоменеджменту, тоді як наставництво сприяє створенню атмосфери психологічної безпеки, наданню мотиваційної підтримки та формуванню позитивних моделей професійної поведінки. У взаємодії ці компоненти значно підвищують ефективність самоорганізації майбутніх менеджерів і сприяють зміцненню їхньої професійної суб'єктності.

Отже, інтеграція організаційно-методичної підтримки та наставництва формує цілісне освітнє середовище, спрямоване на розвиток самоменеджменту майбутніх управлінців промислових підприємств. Такий підхід не лише сприяє підвищенню рівня професійної компетентності, але й формує готовність до безперервного самонавчання, адаптації до динамічних умов виробництва та усвідомленої відповідальності за індивідуальну траєкторію професійного зростання.

Література

1. Осташова В. О., Бражник А. С., & Сліпокінь Ю. С. (2018). Стан та перспективи розвитку самоменеджменту управлінського персоналу підприємства. *Економічний форум*, (1), 199–205.
2. Служинська Л. Б. (2011). Механізми формування здатності майбутніх менеджерів-економістів до самореалізації у процесі навчання у ВНЗ. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка і психологія*, (594), 157–165.
3. Третьюк В. В., Карпанасюк В. В., & Козловський Р. В. (2025). Формування самоосвітньої компетентності, самоменеджменту та навичок самоосвіти у майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки. *Академічні візії*, (39). Отримано з (<https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1796>)

КОМАШКО ВІКТОРІЯ

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, (м. Полтава)

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ ЯК УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі, що швидко змінюється під впливом технологій і глобалізації, успіх фахівця визначається не лише його технічними знаннями (hard skills), але й здатністю ефективно взаємодіяти з людьми та середовищем (soft skills). Соціально-комунікативна компетентність стає критично важливим елементом, який конче має бути інтегрований у процес модернізації професійної освіти, щоб випускники були по-справжньому конкурентоспроможними та адаптивними.

Соціально-комунікативна компетентність є інтегрованою якістю особистості, що поєднує знання, навички та ціннісні орієнтації, необхідні для успішної соціальної та професійної взаємодії [3]. Вона охоплює комунікативний компонент (здатність чітко, аргументовано та переконливо висловлювати думки, вести переговори та володіти професійною риторикою), соціальний компонент (здатність працювати в

команді, вирішувати конфлікти, проявляти емпатію та лідерські якості), міжкультурний компонент (вміння спілкуватися з представниками різних культур та поважати відмінності) та цифровий комунікативний компонент (ефективне використання сучасних цифрових інструментів для професійного спілкування та нетворкінгу) [4].

Модернізація професійної освіти має на меті перехід від застарілої моделі «передачі знань» до компетентнісної моделі, орієнтованої на ринок праці. У цьому процесі соціально-комунікативна компетентність виконує кілька ключових функцій. По-перше, вона забезпечує конкурентоспроможність випускників: сучасні роботодавці вважають комунікативні навички ключовим критерієм найму, оскільки фахівець, який не здатний презентувати свої ідеї, ефективно керувати командою або вести переговори, має обмежену цінність. По-друге, вона сприяє інноваційному розвитку, адже інновації виникають на перетині ідей, що вимагає ефективної міждисциплінарної комунікації та співпраці фахівців різних профілів. Навички фасилітації та конструктивного вирішення розбіжностей створюють сприятливе середовище для генерації та впровадження нових ідей. По-третє, вона формує гнучкі навчальні методи, оскільки для розвитку цих «м'яких» навичок традиційні лекції є неефективними; модернізація вимагає переходу до активних та інтерактивних методів, таких як проєктне навчання (Project-Based Learning), кейс-методи та тренінги, де комунікація є необхідною для досягнення результату. Успішна інтеграція передбачає, що соціально-комунікативна компетентність не викладається як окремий, ізольований предмет, а є наскрізною та інтегрується в усі дисципліни. Це досягається через обов'язкові групові проєкти, де оцінюються не лише технічні результати, а й якість командної роботи та фінальна презентація. Також необхідно проводити підготовку викладачів-предметників, щоб вони могли використовувати інтерактивні методи та оцінювати soft skills студентів у межах своїх дисциплін, інституціоналізуючи зворотний зв'язок. Таким чином, соціально-комунікативна компетентність перестає бути додатковим елементом і стає фундаментом сучасної професійної освіти, забезпечуючи випускникам не лише професійну, а й соціальну успішність у динамічному глобальному середовищі.

Успішна модернізація професійної освіти вимагає, щоб соціально-комунікативна компетентність не викладалася як окремий, ізольований предмет, а була наскрізною та органічно інтегрована в усі дисципліни навчального плану. Ключовим шляхом інтеграції є навчання через діяльність, що передбачає впровадження обов'язкових групових проєктів, які імітують реальне робоче середовище. Наприклад, у технічних спеціальностях оцінювати слід не лише кінцевий пристрій чи програмний код, а й якість командної роботи, ефективність ведення проєктної документації та вміння аргументовано захищати результати під час фінальної презентації. Це перетворює комунікацію з теоретичної на практичну потребу, оскільки без неї неможливо досягти технічного результату [1]. Другим важливим напрямком є підготовка викладачів, які мають стати не лише фахівцями у своїй предметній галузі, а й андрагогами, здатними використовувати інтерактивні методи. Для цього необхідне проведення спеціалізованих тренінгів для викладачів-предметників, які навчать їх впроваджувати кейс-методи, рольові ігри та фасилітацію дискусій у межах своїх дисциплін, а також коректно оцінювати soft skills студентів. Третій шлях стосується інституціоналізації зворотного зв'язку та оцінювання. Слід відійти від виключно індивідуальної оцінки та включити до критеріїв оцінювання курсових, дипломних робіт та практичних занять такі пункти, як «Якість презентації», «Навички ведення професійної дискусії» та «Ефективність командної взаємодії». Це може бути реалізовано через реєр-to-реєр оцінювання (оцінка колегами) та включення до складу екзаменаційних комісій представників роботодавців. Тільки такий комплексний, наскрізний підхід дозволить перетворити соціально-комунікативні навички з бажаного додатка на фундамент професійної компетентності випускника.

Проведений аналіз підтверджує, що соціально-комунікативна компетентність перестає бути додатковим чи другорядним елементом, а стає критичним і визначальним фактором успішної модернізації професійної освіти. Ця інтегрована якість, що охоплює комунікативний, соціальний, міжкультурний та цифровий компоненти, є ключовою для формування конкурентоспроможного людського капіталу [2]. В умовах технологічного прогресу та глобалізації, де домінує проєктна та командна робота, технічні знання (hard skills) є недостатніми без здатності фахівця ефективно презентувати ідеї, вирішувати конфлікти та співпрацювати. Модернізація професійної освіти конче потребує відходу від застарілої моделі простої передачі знань до компетентнісної моделі, де соціально-комунікативні навички формуються як наскрізна компетентність. Це забезпечує випускникам не лише професійну, а й соціальну успішність. Шляхи інтеграції цієї компетентності в освітній процес мають бути комплексними: вони включають перехід до навчання через діяльність (групові проєкти, кейс-методи), підготовку викладачів до використання андрагогічних та інтерактивних методів, а також інституціоналізацію зворотного зв'язку, де оцінюється не лише кінцевий продукт, а й якість командної взаємодії. Таким чином, успішна модернізація професійної освіти прямо залежить від її здатності перетворити соціально-комунікативну компетентність із бажаної якості на фундаментальну вимогу навчального процесу.

Література

1. Голишев О. О. (2025). Професійна компетентність як ключовий фактор розвитку робітників будівельного профілю. *Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти*. Випуск 80. Том 1. С. 109-112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.1.21>
2. Придатко Р. (2018). Соціально-комунікативна компетентність як складова професійності вихователя закладу дошкільної освіти. *Молодь і ринок*. № 9(164). С. 141-145. DOI: <https://surl.li/fmcrhl>
3. Коваленко В., & Марценюк Д. (2020). Комунікативна компетентність як складова професійної компетентності соціального працівника. *Молодий вчений*. №4 (80). С. 75-77. <https://surl.li/vssdzy>
4. Стьопкіна А. С., Трубник І. В. (2021). Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. №1(100). С. 247-256. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-247-256>

КРАСИЛЬНИКОВ СЕРГІЙ, БОБРОВ НАЗАР

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» ДЛЯ БАКАЛАВРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна професійна освіта перебуває у стані постійної трансформації, що зумовлено багатьма чинниками, у т.ч. цифровізацією суспільства, бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та потребою у підготовці фахівців, які володіють новими цифровими технологіями [2].

У контексті підготовки бакалаврів професійної освіти за спеціальністю А 5 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», актуальність дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) набуває стратегічного значення, що зумовлено необхідністю майбутніх педагогів володіти ІКТ-компетентністю як для ефективного використання цифрових інструментів у власній науковій, управлінській та педагогічній діяльності так і для інтегрування цих технологій в освітній процес під час викладання загальнопрофесійних та фахових предметів. Стандарт вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» передбачає набуття майбутніми педагогами професійного навчання навичок використовувати інформаційних і комунікаційних технології (К 06), сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення та інтегрувати їх в освітнє середовище (К 16) [3].

Метою дослідження є обґрунтування підходів до формування змісту навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології» для бакалаврів професійної освіти з урахуванням вимог стандарту вищої освіти та потреб цифрової економіки.

Відповідно до освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Професійна освіта. Транспорт (Обслуговування та ремонт автомобілів)» в межах спеціальності А5 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» навчальна дисципліна «Інформаційно-комунікаційні технології» є обов'язковим освітнім компонентом циклу фахової підготовки. Вона викладається на першому курсі у 2-му семестрі обсягом 4 кредити ЄКТС (лекції – 16 аудиторних годин, практичні роботи – 32 аудиторні години), форма семестрового контролю – залік [1].

Навчальна дисципліна «Інформаційно-комунікаційні технології» є вихідною серед інших дисциплін комп'ютерного спрямування. На початку її вивчення, у межах вхідного контролю, встановлюється рівень цифрової компетентності студентів, сформованої шкільним курсом «Інформатика» та навчальною дисципліною «Інженерна та комп'ютерна графіка», що вивчається в у першому семестрі. Вона є пререквізитом для вивчення дисципліни комп'ютерного спрямування – «Пакети прикладних програм».

Відповідно до ОПП дисципліна «Інформаційно-комунікаційні технології» націлена на реалізації програмних результатів навчання (ПРН) щодо розуміння особливостей комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах; обрання оптимальної комунікаційної стратегії у спілкуванні з групами та окремими особами; відшукування, оброблення, аналізу та оцінювання інформації, що стосується професійної діяльності, користування спеціалізованого програмного забезпечення та сучасних засобів зберігання та обробки інформації.

Формування компетентностей та ПРН відбувається під час засвоєння лекційного матеріалу та виконання практичних завдань навчальної дисципліни на базі застосування сучасного цифрового інструментарію. Матриця дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології», що висвітлює способи реалізації компетентностей та ПРН у підготовці майбутніх бакалаврів професійної освіти наведена у таблиці 1.

Матриця реалізації компетентностей та ПРН в дисципліні «Інформаційно-комунікаційні технології»

Назва модуля	Компетентності та ПРН	Зміст практичного заняття	Інструменти
Основи ІКТ та цифрової грамотності	ЗК 06, ЗК 07, ПРН 09	Робота з файловою системою та хмарними сховищами	Google Drive, OneDrive, Windows, Linux
Інтернет та комп'ютерні мережі	ЗК 06, ФК 14, ПРН 09, ПРН 21	Будова та принципи роботи комп'ютерних мереж, налаштування мережевих параметрів	Google, DuckDuckGo, CMD, ping, tracert
Інформаційний пошук та аналіз даних	ЗК 07, ФК 14, ПРН 09	Оцінка достовірності та релевантності інформації, обробка та візуалізація даних у таблицях	Google Scholar, Open Data, FactCheck, LibreOffice Calc, Excel Online,
Комунікація та співпраця онлайн	ЗК 06, ПРН 04, ПРН 05	Створення текстових документів за стандартами і презентацій з мультимедіа, спільна робота над ними	Google Docs, Canva, PowerPoint, Zoom, MS Teams, Google Workspace
Створення та оформлення цифрового контенту	ЗК 06, ПРН 12	Створення інфографіки та розробка інтерактивних матеріалів	Figma, Canva, H5P, Genially
Мови для створення вебсторінок	ЗК 07, ФК 14, ПРН 08, ПРН 12	Основи HTML, CSS, JavaScript	VS Code, CodePen, JSFiddle
Бази даних та робота з ними	ФК 14, ПРН 09, ПРН 17	Основи реляційних БД	SQLite, MySQL
Кібербезпека та етика	ЗК 06, ПРН 09, ПРН 21	Базові правила безпеки в цифровому середовищі	Google Drive, Dropbox, Bitwarden, Authy, Unicheck, Grammarly

Отже, формування змісту дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології» для бакалаврів професійної освіти націлено на розвиток цифрової компетентності майбутніх фахівців. Подальші дослідження мають бути зосереджені на експериментальній перевірці ефективності запропонованої модульної моделі курсу.

Література

1. Красильников С. Р. (2025). Робоча програма навчальної дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології». Хмельницький національний університет. <https://surl.lu/hcpzar>
2. Марчук Н. А. (2024). Цифрові інструменти в професійній освіті України: історія виникнення, особливості впровадження та перспективи. Професійна педагогіка та андрагогіка, 2, 48–53. <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2024-2-8>
3. «Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти»: Наказ МОН України від 21.11.2019 № 1460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/mshmod>

КРАСИЛЬНИКОВ СЕРГІЙ, ШИПКО АРТЕМ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ДОРОЖНІМ РУХОМ»

Зростання кількості дорожньо-транспортних пригод в Україні (за 2024 рік зафіксовано понад 25 тисяч ДТП із постраждалими [3], що на 11% більше порівняно з попереднім роком [1]) та розвиток транспортної інфраструктури актуалізує потребу у висококваліфікованих фахівцях, здатних не лише розв'язувати практичні завдання у сфері організації дорожнього руху, а й передавати свої знання молоді. Підготовка магістрів за освітньо-професійною програмою «Професійна освіта. Транспорт» передбачає формування фахових компетентностей майбутніх фахівців у сфері обслуговування автомобільного транспорту, що, безумовно, вимагає їх освіченості в питаннях керування автомобілем та правилами пересування на транспортному засобі. Саме такий зміст має вибірково навчальна дисципліна «Організація і управління дорожнім рухом» загальним обсягом 4 кредити ЄКТС (120 годин: з них 32 години – лекції, 16 годин – практичні заняття, самостійна робота – 72 години), форма контролю – залік.

Метою дисципліни засвоєння майбутніми викладачами закладів професійної освіти системи знань, умінь та компетентностей щодо організації та управління дорожнім рухом, необхідних для формування цілісності погляду на професійну сферу діяльності в межах спеціалізації. Основні завдання – засвоєння теоретичних основ організації та управління дорожнім рухом; оволодіння методами аналізу транспортних потоків та оцінювання ефективності організації руху; формування умінь розробляти заходи щодо оптимізації дорожнього руху; розвиток навичок використання сучасних технологій управління рухом.

Змістовно курс охоплює три теоретичні модулі [2]: перший модуль присвячений вивченню теоретичних основ організації дорожнього руху, основних понять, принципів та нормативної бази, містить характеристики транспортних та пішохідних потоків, пропускної здатності доріг. Другий модуль передбачає вивчення технічних засобів організації дорожнього руху (дорожні знаки, розмітка, світлофорні об'єкти, направляючі пристрої та сучасні інтелектуальні транспортні системи). Модуль 3 містить навчальний матеріал щодо управління дорожнім рухом, а саме методи регулювання руху на перехрестях, організації руху на магістральних вулицях, управління в особливих умовах та координоване регулювання тощо. Викладання дисципліни базується на компетентнісному підході, що передбачає формування як фахових компетентностей, так і загальних (критичне мислення, здатність працювати в команді, комунікативні навички тощо).

Практичні заняття складають важливу частину курсу та організовуються за кількома напрямками:

- розрахункові роботи включають визначення пропускної здатності доріг, розрахунок циклів світлофорного регулювання, аналіз ефективності організаційних заходів;
- розв'язання ситуаційних задач, аналіз реальних транспортних ситуацій (кейс-метод);
- проєктні роботи передбачають розроблення схем організації руху на конкретних об'єктах вулично-дорожньої мережі, у т.ч. зі спеціалізованим програмним забезпеченням, проєктування світлофорних об'єктів, планування маршрутів громадського транспорту;
- натурні обстеження, що організовуються у формі виїздів на реальні об'єкти для спостереження за організацією руху, виявлення проблемних ділянок, збору даних про інтенсивність руху.

Сучасне викладання дисципліни неможливе без використання ІКТ. А тому в навчальному процесі застосовуються мультимедійні презентації, відеоматеріали з прикладами організації руху в різних країнах, онлайн-симулятори транспортних потоків, освітнє середовище для розміщення навчальних матеріалів та організації контролю знань (MOODLE). Для активізації пізнавальної діяльності магістрів використовуються інтерактивні методи: дискусії з проблемних питань організації руху, кейс-метод для аналізу транспортних ситуацій, метод проєктів для розроблення комплексних схем організації руху, рольові ігри для моделювання професійних ситуацій тощо.

Самостійна робота магістрів структурована та спрямована на поглиблене вивчення окремих питань курсу. Форми самостійної роботи включають опрацювання нормативної документації, підготовку есе з актуальних проблем організації руху, виконання індивідуальних завдань, аналіз зарубіжного досвіду організації дорожнього руху тощо.

Викладання дисципліни «Організація і управління дорожнім рухом» стикається з низкою викликів: швидкі зміни в технологіях управління рухом вимагають постійного оновлення змісту курсу; обмеженість матеріально-технічної бази для проведення практичних робіт; брак україномовних сучасних навчальних посібників та ін.

Отже, подальше вдосконалення методики викладання дисципліни має бути спрямоване на посилення інтеграції теоретичної підготовки з практичною діяльністю, розширення використання цифрових технологій, урахування міжнародного досвіду та постійне оновлення змісту відповідно до сучасних тенденцій у сфері організації дорожнього руху.

Література

1. На 11 % зросла кількість ДТП з постраждалими у 2024 році – Оpendатабот [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opendatabot.ua/analytics/dtp-2024-8>
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Організація і управління дорожнім рухом» / С. Р. Красильников. – Хмельницький, ХНУ. 12 с.
3. У МВС озвучили статистику ДТП за 2024 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mvs.gov.ua/news/u-mvs-ozvucili-statistiku-dtp-za-2024-rik>

КРАСИЛЬНИКОВА ГАННА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ШНЯДКОВСЬКІ МАРІУШ

Люблінська Політехніка (Республіка Польща)

КРАСИЛЬНИКОВ СЕРГІЙ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК БАЗОВИЙ ПРИНЦИП ВИЩОЇ ОСВІТИ

В часи інформаційної революції, доступу до чисельних інтернет-ресурсів та масового обміну інформацією академічна доброчесність є важливим чинником забезпечення якості освіти. Значення академічної доброчесності важко переоцінити, оскільки вона є основою устрою освіти в міжнародному академічному просторі. Відтак, обов'язкове дотримання основних принципів академічної доброчесності в

освіті закріплено на законодавчому рівні [1, стаття 42]. Вітчизняні вищі позиціонують кодекси академічної доброчесності як установчі документи закладу і слідкують за їх дотриманням усіма учасниками освітнього процесу [2], в закладах вищої освіти вивчають навчальну дисципліну «Академічна доброчесність».

Думка, що привернення уваги освітянської спільноти до феномену академічної доброчесності є тимчасовим трендом – хибна, оскільки питання чесності, правдивості, університетської культури та наукової етики мають глибокі історичні корені. Поняття академічної доброчесності виникло ще у середньовічних університетах, коли студенти та викладачі дотримувалися кодексів честі, що регулювали їх поведінку в навчанні та дослідженнях. У XVIII-XIX століттях доброчесність стала основою досліджень науковців особливо в історичних та природничих науках.

В американських університетах кодекси честі (Honor Code), які вимагали від студентів не брехати і не списувати, почали запроваджуватися з середини XIX століттях (університет Вірджинії, 1982). У 1950-1970 роках в американських вишах відбувається інституціоналізація академічної доброчесності, масово з'являються університетські політики доброчесності, утворюються комітети з академічної етики та Центри академічної доброчесності.

В наш час в університетах США діє законодавча процедура у формі документу (Charge of Academic Dishon-Form), яка використовується для попередження, розгляду та фіксації порушення академічної доброчесності. При цьому, вирізняють такі фундаментальні цінності академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливості, повага, відповідальність [6].

В контексті Болонського процесу слід згадати Берлінське комюніке 2003 року, в якому країни-учасниці наголосили на необхідності забезпечення якості освіти, прозорості процедур та етичних стандартів у вищій освіті. У подальших документах міністрів вищої освіти Європи визнавалася необхідність формування культури академічної доброчесності (Бергенське комюніке, 2005); проголошувалися етичні засади забезпечення якості вищої освіти, чесність та прозорість в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти (Лондонське комюніке, 2007); акцентувалася увага на формуванні академічної культури, заснованої на доброчесності, інноваціях і відповідальності (Львовенське комюніке, 2009).

Вперше академічну доброчесність визначили як невід'ємну складову вищої освіти в Єреванському комюніке 2015 року. На подальших зустрічах академічну доброчесність була задекларована як ключовий елемент академічної свободи та якості освіти, проголошено протидію плагіату та фальсифікації (Римське комюніке, 2020), підтверджені зобов'язання країн-учасниць підтримувати, просувати та захищати фундаментальні цінності вищої освіти, серед яких є й академічна доброчесність (Тиранське комюніке, 2024) [3].

Ключовими документами унормування процедур забезпечення якості вищої освіти, у т.ч. дотримання норм академічної доброчесності, в університетах Європи стали «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)» 2005 та 2015 років. В них зазначалося, що політика забезпечення якості в закладі освіти має підтримувати академічну доброчесність і свободи та застерігати проти академічного шахрайства (плагіату).

Польські університети, як учасники Болонського процесу, приділяють значну увагу питанням доброчесності у навчанні студентів. Вони діють на підставі *Закону про вищу освіту і науку* (Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, 2018), який визначає академічну доброчесність як частину системи забезпечення якості [7]. В закладах освіти діють кодекси честі, які регламентують поведінку студентів і викладачів; функціонують комісії з академічної етики, які розглядають випадки порушення академічної доброчесності і застосовують санкції (від анулювання оцінки до виключення із закладу освіти). При цьому польські ЗВО керуються чіткими процедурами дисциплінарного реагування на порушення академічної доброчесності учасниками освітнього процесу [7, ст. 275-287]. Усі дипломні роботи польських студентів перевіряються централізованою системою перевірки на плагіат (Jednolity System Antyplagiatowy, JSA). Популяризація принципів академічної доброчесності серед студентства та викладачів відбувається шляхом проведення онлайн-курсів, семінарів, тренінгів тощо.

Україна активно розвиває культуру академічної доброчесності в освітянському середовищі через просвітницькі заходи, але її нормативна база знаходиться на етапі формування [4]. Прийняття Закону України «Про академічну доброчесність» дозволить унормувати діяльність суб'єктів забезпечення академічної доброчесності, вимоги до створення академічних текстів, процедури встановлення та реагування на порушення академічної доброчесності студентами, викладачами, закладами вищої освіти тощо [5].

Під впливом євроінтеграційних процесів у вітчизняних ЗВО активно створюються внутрішні системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, відбувається інституціоналізація політик доброчесності, впроваджуються цифрові інструменти контролю академічних текстів на наявність плагіату тощо. Однак, ефективність заходів з забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти значною мірою залежать від мотивації та відповідальності всіх учасників освітнього процесу, яку потрібно формувати і розвивати.

Література

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 10.10.2025).
2. Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Хмельницького національного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/gqzict> (дата звернення 10.10.2025).
3. Комюніке та інші документи розвитку Болонського процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.lu/fddikx> (дата звернення 10.10.2025).
4. Кузьменко А. О. (2022). Історія становлення академічної доброчесності у закладах вищої освіти України. *Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, (3). <https://surli.li/hadocl> (дата звернення 10.10.2025).
5. Проект Закону України «Про академічну доброчесність» № 10392 від 08.01.2024 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://surli.li/lgiume> (дата звернення 10.10.2025).
6. Шинкарук О. (2024). Дотримання стандартів академічної доброчесності в закладах вищої освіти США. // *Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*. – 2024. – Т. 12, № 1. – С. 75–81.
7. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2018). *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r.* Dz.U. 2018 poz. 1668. <https://surli.lt/cxgsmq> (дата звернення 10.10.2025).

КРУЧЕК ВІКТОРІЯ

Інститут професійної освіти НАПН України (м.Київ)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система будівельної освіти в Україні переживає етап структурної трансформації, спрямованої на підвищення якості професійно-практичної підготовки фахівців. Будівельна галузь, будучи стратегічною для національної економіки, характеризується динамічним оновленням технологій, нормативно-технічних вимог і стандартів енергоефективності. Це потребує від закладів професійної та фахової передвищої освіти перегляду підходів до формування змісту навчання, орієнтації на компетентнісний підхід, цифровізацію освітнього процесу та посилення зв'язку з виробництвом.

Зміст професійно-практичної підготовки визначається як педагогічно обґрунтована система знань, умінь, навичок, професійних компетентностей і цінностей, спрямована на готовність майбутнього фахівця ефективно діяти у виробничих умовах (Пуховська, 2021). У контексті будівельної освіти цей зміст має відображати не лише традиційні технічні дисципліни, але й новітні напрями — цифрове моделювання, проектування сталих споруд, управління якістю будівельних процесів.

Теоретичну основу оновлення змісту становлять такі підходи: компетентнісний, що орієнтує на формування інтегрованих професійних компетентностей (Єршова, 2020); діяльнісний, який забезпечує практичну спрямованість навчання через моделювання виробничих ситуацій (Мальцева, 2022); інтеграційний, який об'єднує теоретичну, технологічну й управлінську складові професійної підготовки (Гончаренко, 2023); інноваційно-цифровий, що вимагає оволодіння цифровими інструментами проектування, зокрема BIM-технологіями.

Будівельна галузь України потребує фахівців, які володіють новими компетентностями, зокрема:

- цифровим моделюванням конструкцій (BIM, CAD, Revit);
- знанням сучасних матеріалів та енергоефективних технологій;
- навичками організації безпечного виробництва та дотримання ДБН і міжнародних стандартів ISO;
- умінням працювати у міждисциплінарних командах.

Основні виклики у професійно-практичній підготовці полягають у тому, що навчальні програми часто відстають від реальних технологічних процесів, а матеріально-технічна база не забезпечує можливості опанування новітніх будівельних технологій (Татаренко, 2021). Тому необхідним є переосмислення змісту практичної підготовки з урахуванням потреб сучасного будівельного ринку праці.

Згідно з сучасними тенденціями основними напрямками вдосконалення змісту професійно-практичної підготовки вбачаємо наступні:

- реалізація компетентнісного і практико-орієнтованого підходу. Оновлення змісту професійно-практичної підготовки передбачає формування комплексу компетентностей, що забезпечують готовність до реальної виробничої діяльності. У цьому контексті важливими є: технологічна компетентність (уміння використовувати сучасні будівельні технології); цифрова компетентність (здатність працювати з інформаційними системами); проєктна компетентність (навички планування і реалізації будівельних проєктів); екологічна компетентність (орієнтація на сталі технології). Практико-орієнтований підхід вимагає впровадження навчальних модулів, що відтворюють реальні техно-логічні цикли, наприклад: підготовка майданчика, зведення конструкцій, контроль якості, енергоаудит;

- цифровізація професійно-практичної підготовки. Цифрова трансформація будівельної освіти – ключовий чинник її оновлення. Використання прог-рамних засобів (AutoCAD, Revit, ArchiCAD, Navis-

works) сприяє підвищенню якості навчання, дозволяє моделювати будівельні процеси віртуально та інтегрувати навчання з сучасними виробничими стандартами (Коваль, 2023). Дистанційно-цифрові симулятори, віртуальні лабораторії та 3D-принтинг в освітньому процесі дають можливість відтворювати складні технологічні операції без ризику для безпеки студентів;

– партнерство освіти і виробництва. Вдосконалення змісту практичної підготовки можливе лише через тісну співпрацю закладів освіти з будівельними підприємствами. У межах державно-приватного партнерства реалізуються спільні проєкти: дуальна освіта, спільне оновлення навчальних програм, стажування викладачів на виробництві. Такі форми взаємодії забезпечують відповідність змісту професійної підготовки реальним вимогам будівельного ринку, сприяють підготовці конкурентоспроможного фахівця (Кузьменко, 2022).

– стандартизація і безпека. Будівельна діяльність суворо регламентована національними та міжнародними стандартами, тому зміст навчання має включати практичні завдання з дотримання вимог техніки безпеки, охорони праці, екологічних норм. Важливою складовою є формування у студентів культури безпечної праці та відповідальності за якість виконаних робіт.

Реалізація зазначених напрямів у будівельній освіті дозволяє підвищити ефективність підготовки фахівців завдяки впровадженню модульно-компетентнісної структури навчальних планів; оновленню матеріально-технічної бази закладів освіти (навчальні полігони, лабораторії 3D-друку, симулятори); створенню інноваційних освітніх платформ, які об'єднують теоретичне і практичне навчання (наприклад, Moodle, Autodesk Education); залученню виробничих партнерів до оцінювання професійних результатів.

Важливим результатом є формування готовності випускників до участі у комплексних будівельних проєктах, що вимагають поєднання інженерних, економічних і управлінських компетентностей.

Оновлення змісту професійно-практичної підготовки у будівельній освіті є необхідною умовою забезпечення якості підготовки фахівців, здатних працювати в умовах інноваційного розвитку галузі. Воно створює методологічну основу для формування нового покоління будівельників, орієнтованих на результат, ефективність і безпеку. Подальший розвиток вимагає системної модернізації змісту освіти на основі тісної співпраці з виробництвом, впровадження цифрових технологій та розширення міжнародного освітнього партнерства.

Література

1. Гончаренко, С. (2023). Інтеграційний підхід у професійній підготовці фахівців технічного профілю. Київ: Освіта України.
2. Єршова, О. (2020). Компетентнісний підхід у професійній освіті: теорія і практика. Харків: Ранок.
3. Коваль, В. (2023). Цифровізація будівельної освіти: тенденції та перспективи розвитку. Професійна освіта, 4(2), 45–53.
4. Кузьменко, І. (2022). Державно-приватне партнерство в системі професійної освіти: досвід будівельної галузі. Освітній простір, 5(1), 33–39.
5. Мальцева, Л. (2022). Діяльнісний підхід у професійній підготовці фахівців будівельної галузі. Професійна педагогіка, 7(3), 55–60.
6. Пуховська, Л. (2021). Теоретичні основи професійної підготовки фахівців у системі неперервної освіти. Київ: Педагогічна думка.
7. Татаренко, О. (2021). Стан і перспективи оновлення матеріально-технічної бази закладів професійної освіти будівельного профілю. Інноваційна освіта, 3(1), 61–67.

КУЗЬМИЧ ДАВИД

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Формування екологічної культури майбутніх учителів технологій розглядається як один із ключових напрямів професійної підготовки, адже воно забезпечує становлення екологічно орієнтованого мислення, розвиток відповідального ставлення до природного середовища та готовності впроваджувати принципи сталого розвитку у педагогічну практику. Визначення й обґрунтування педагогічних умов, що сприяють цьому процесу, є важливим завданням сучасної педагогічної науки, оскільки саме вони забезпечують ефективне впровадження екологічного компонента в освітній процес закладів вищої освіти. Аналіз і систематизація теоретико-методологічних підходів до формування екологічної культури, а також дослідження рівня готовності майбутніх учителів технологій до розв'язання екологічних проблем у професійній діяльності, дають змогу визначити сутність, структуру та основні характеристики цього багатокомпонентного педагогічного процесу.

У сучасних реаліях загострення екологічної кризи та зростання суспільного запиту на екологічно свідому й відповідальну поведінку педагога особливого значення набуває створення педагогічного середовища, яке забезпечує ефективне формування екологічної культури майбутніх учителів технологій. Вирішальним чинником результативності цього процесу виступає цілеспрямоване впровадження відповідних педагогічних умов, що сприяють гармонійному поєднанню професійної та особистісної підготовки студентів. У педагогічній науці поняття «педагогічні умови» трактується як сукупність спеціально організованих чинників, які позитивно впливають на розвиток ціннісних орієнтацій, світоглядних установок і професійних якостей майбутнього вчителя (О. Савченко [2], Н. Білик [1]). Визначення таких умов ґрунтується на логіці процесу професійної підготовки, врахуванні особливостей вчительського фаху, навчальних і виховних потреб студентів, а також на очікуваних результатах освітнього впливу, що забезпечують формування екологічної культури як невід'ємної складової професійної компетентності.

Аналіз значної кількості наукових джерел дає можливість узагальнити погляди дослідників і зробити певні висновки щодо сутності педагогічних умов. Зокрема, аналіз наведених у таблиці підходів дозволяє виокремити кілька ключових ознак, що найчастіше пов'язуються з поняттям «педагогічні умови». *По-перше*, більшість учених наголошують на їх цілеспрямованому характері: вони не виникають стихійно, а створюються або моделюються відповідно до завдань освітнього процесу. *По-друге*, педагогічні умови охоплюють комплекс внутрішніх і зовнішніх чинників (змістових, організаційних, методичних, просторових, психологічних), які перебувають у постійній взаємодії. *По-третє*, важливою рисою є їхній зв'язок з досягненням очікуваних результатів навчання і виховання, зокрема формування компетентностей, цінностей, світоглядних орієнтацій та культури поведінки майбутніх фахівців.

Ураховуючи специфіку підготовки вчителів технологій, нами виокремлено низку ключових умов, що забезпечують результативність процесу формування їхньої екологічної культури.

Умова 1. Розвиток стійкої мотивації та ціннісного ставлення до екологічної культури. Ця умова спрямована на розвиток внутрішньої зацікавленості студентів у природоохоронній діяльності та прийняття екологічних цінностей як особистісно значущих. Мотивація, як зазначають Л. Чистякова [4], М. Хроленко [3], виступає не лише передумовою успішного навчання, а й рушієм професійного саморозвитку. Особливого значення набуває поєднання внутрішніх мотивів (інтерес, потреба у самореалізації, відповідальність) і зовнішніх чинників (визнання, оцінки, соціальне схвалення, кар'єрні перспективи), які формують готовність діяти екологічно виважено.

Умова 2. Інтеграція екологічного змісту в освітній процес фахової підготовки. Йдеться про системне включення екологічної складової у всі аспекти, напрями і цикли професійної підготовки, що дозволяє формувати у майбутніх педагогів цілісне екологічне світобачення. Така інтеграція виходить за межі окремих дисциплін і передбачає впровадження інтегрованих курсів, міждисциплінарних проєктів, факультативів і спецкурсів. Саме через комплексний підхід забезпечується єдність теоретичних знань і практичних навичок, а також підготовка вчителя до трансляції екологічних цінностей у шкільне середовище.

Умова 3. Організація практико-орієнтованої діяльності екологічного спрямування. Ключовим аспектом є застосування підходу «навчання через дію», що дає змогу студентам поєднувати знання з реальною діяльністю, наближеною до професійних умов. Саме завдяки практико-орієнтованим завданням відбувається розвиток умінь, навичок і ціннісного ставлення до довкілля. Важливим чинником тут є створення освітніх ситуацій, де теорія поєднується з реальними екологічними викликами, що підсилює відповідальність і активну позицію майбутнього вчителя технологій.

Умова 4. Забезпечення інноваційних педагогічних впливів у фаховій підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Ця умова охоплює впровадження сучасних педагогічних технологій, орієнтованих на екологічну свідомість, критичне мислення та самостійне пізнання. Зокрема, ефективними є проєктна технологія, технологія проблемного навчання (Дж. Дьюї [6], Дж. Брунер [5]), інтерактивні методи (дискусії, дебати, рольові ігри), а також цифрові технології, що відповідають викликам цифровізації освіти.

Формування екологічної культури майбутніх педагогів технологічного профілю є цілісним і багатокомпонентним процесом, який передбачає поєднання мотиваційно-ціннісних орієнтацій, інтеграції екологічного змісту в освітній процес, організації практико-орієнтованої діяльності та застосування інноваційних педагогічних технологій. Визначені умови забезпечують не лише засвоєння студентами екологічних знань, а й розвиток екологічного мислення, формування відповідального ставлення до навколишнього середовища та готовності реалізовувати принципи сталого розвитку у професійній діяльності.

Отже, ефективність розвитку екологічної культури майбутніх учителів технологій безпосередньо залежить від цілеспрямованого створення сприятливого педагогічного середовища, яке поєднує традиційні й інноваційні підходи до навчання. Такий підхід сприяє становленню педагога нового типу – фахівця, здатного не лише навчати технологіям, а й транслювати цінності екологічної свідомості учням, що є необхідною передумовою для гармонійного розвитку суспільства в умовах сучасних екологічних викликів.

Література

1. Білик Н.І. Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх учителів трудового навчання. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 5. С. 67–73.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ: Генеза, 2012. 376 с.
3. Хроленко М.В. Теорія і практика формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2023. 570 с.
4. Чистякова Л.О. Теорія і практика розвитку екологічної культури майбутніх учителів трудового навчання та технологій у процесі рівневої підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2021. 530 с.
5. Bruner J. *The Process of Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960. 234 p.
6. Dewey J. *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan, 1916. 68 p.

ЛЕПКИЙ РОМАН

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ ФАХІВЦЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ І ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Проблема конкурентності та конкурентоздатності посідає одне з ключових місць у філософських, економічних та психолого-педагогічних дослідженнях. Історично розвиток людства часто описувався як боротьба за ресурси та перевагу, що робить конкуренцію базовим чинником суспільного прогресу. Сучасне розуміння цього феномена поєднує економічні, соціальні, психологічні та педагогічні підходи, що дає змогу розглядати конкурентоздатність як комплексну характеристику людини та фахівця.

Перші концептуальні підходи до проблеми конкуренції знаходимо у працях класиків політичної економії – *A. Smith* та *D. Ricardo*, зокрема в теорії абсолютних і відносних переваг, яка пояснює механізм функціонування ринку [3; 4]. Упродовж тривалого часу конкуренція вивчалася переважно як економічна категорія, пов'язана з ефективністю виробництва та діяльності підприємств. У цьому контексті вона ототожнювалася зі змаганням, боротьбою, суперництвом.

У другій половині XX ст. виникла *поведінкова економіка*, яка поєднала економічний та психологічний підходи до вивчення ринкових процесів. Її найвідоміші представники, нобелівські лауреати *H. Simon*, *D. Kahneman*, *A. Tversky* довели, що економічна поведінка людини не завжди є раціональною, а значною мірою залежить від емоцій, когнітивних упереджень, соціальних впливів і внутрішніх мотиваційних чинників [5; 9; 11]. Таким чином, у центр досліджень було поставлено не абстрактного «економічного агента», а реальну людину з її індивідуальними особливостями, потребами та цінностями. Цей науковий зсув мав принципове значення для розуміння феномена *конкурентоздатності*. Якщо раніше її розглядали виключно у площині економічної доцільності (ефективність виробництва, прибутковість підприємства, ринкові частки тощо), то тепер акцент змістився на *особистісні якості індивіда*, що визначають його здатність діяти в умовах конкуренції. Зокрема, було підкреслено роль таких характеристик, як рівень домагань, психологічна стійкість, готовність до ризику, творчість й адаптивність.

Наприкінці XX ст. поведінкова економіка стала тим науковим середовищем, де конкуренція почала трактуватися не лише як механізм взаємодії підприємств чи ринкових суб'єктів, а й як *процес самореалізації особистості*, що прагне утвердити власні переваги у професійній та соціальній сферах. Саме завдяки цьому відбулося поступове інтегрування економічного та психологічного дискурсу у сучасному розумінні конкурентоздатності. Дослідження, проведені зарубіжними вченими (*F. Herzberg*, *F. Schmidt*, *R. Arvey* та ін.), започаткували новий етап у вивченні феномену конкурентоздатності, що охопив як організації, так і їхніх працівників [6; 8; 10]. Якщо раніше в економічному дискурсі конкурентність здебільшого розглядалася крізь призму вартості та якості товарів і послуг, то від цього періоду акцент поступово зміщується до *людського чинника*. У центр уваги потрапила конкурентоздатність особистості, яка почала розумітися як поєднання професійних і психологічних характеристик, що забезпечують успішність на ринку праці.

Фахівець в умовах ринкової економіки стає конкурентоздатним не лише завдяки рівню професійної підготовки чи наявності спеціалізованих знань, але й завдяки здатності ефективно самопрезентуватися, формувати позитивний професійний імідж і підкреслювати власні унікальні переваги серед інших спеціалістів. Важливими складовими такої конкурентоспроможності виступають: мотивація до успіху, готовність брати на себе ризик, креативність, лідерські здібності, працьовитість та орієнтація на постійний саморозвиток. Саме ці риси формують конкурентні переваги фахівця, дозволяють йому адаптуватися до нових вимог ринку і підвищують його шанси на професійну реалізацію та кар'єрне зростання.

Педагогічна наука визначає розвиток конкурентоздатності одним із провідних завдань підготовки майбутнього фахівця [1; 2]. Формування професійних компетентностей розглядається у поєднанні з розвитком особистісних якостей, таких як конкурентоздатність, комунікабельність, креативність, критичне

мислення, здатність до самоосвіти та командної роботи. У сучасних умовах професійна освіта не може обмежуватися лише передачею теоретичних знань чи формуванням практичних умінь, адже саме гармонійний розвиток особистості створює підґрунтя для успішної реалізації у професійному середовищі.

Освітнє середовище виступає не лише джерелом знань, а й простором соціалізації, що забезпечує адаптацію до вимог ринку праці. Воно формує у студентів здатність приймати відповідальні рішення, ефективно взаємодіяти з іншими, а також проявляти ініціативу у вирішенні складних завдань. Значну роль відіграють практикоорієнтовані методи навчання, участь у проєктній діяльності, волонтерських ініціативах і професійних конкурсах, які дозволяють майбутньому спеціалістові перевірити власні можливості та конкурентоздатність в реальних умовах.

Таким чином, конкурентоздатність студента чи молодого фахівця визначається його готовністю не лише якісно виконувати професійні функції, а й займати активну позицію в умовах зростаючої конкуренції. Це передбачає здатність до постійного самовдосконалення, відкритість до нових технологій, уміння адаптуватися до змін та готовність працювати у багатокультурному й динамічному середовищі. Лише поєднання високого рівня професійних компетентностей із розвиненими особистісними якостями забезпечує справжню конкурентоздатність на сучасному ринку праці.

Проведений аналіз літератури дає змогу зробити такі узагальнення:

1. Конкурентоздатність є багатовимірним феноменом, що охоплює економічні, соціальні, психологічні та педагогічні аспекти.

2. Якщо в класичній економічній теорії конкурентоздатність пов'язувалася із змагальністю та боротьбою, то сучасні дослідження акцентують увагу на розвитку компетентностей та самопрезентації.

3. У сучасному суспільстві конкурентоздатність фахівця визначається інтеграцією його особистісних якостей і професійних компетенцій.

4. Конкурентоздатна особистість-фахівець – це людина, яка вміє адаптуватися до змін, постійно вдосконалюватися, усвідомлює власні сильні сторони та здатна ефективно презентувати їх у професійній діяльності.

Отже, конкурентоздатність у сучасних реаліях слід розглядати не як боротьбу, а як комплексну характеристику особистості та професіонала, що забезпечує його успішність у професії, житті та суспільстві.

Література

1. Базелюк В.Г. Розвиток конкурентоспроможного фахівця в коледжі. *Вісник післядипломної освіти*. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 80. С. 10–23.
2. Козир І.С. Конкурентоспроможність майбутніх фахівців як психолого-педагогічна проблема. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. № 68. С. 120–126.
3. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. Київ : Наш формат, 2023. 722 с.
4. Юхименко П.І. Основні ідеї економічного вчення Д. Рікардо. *Історія економічних учень*. Київ: Знання, 2005. С. 89–98.
5. Канеман Д. Мислення швидко й повільно / пер. з англ. М. Яковлев. Київ: Наш формат, 2017. 480 с.
6. Arvey R. Job satisfaction: Environmental and genetic components. *Journal of Applied psychology*. Vol. 74. Issue 2. 187 p.
7. Augier M, March J.G. Models of a Man: Essays in Memory of Herbert A. Simon. Publisher: The MIT Press, 2022. 592 p.
8. Herzberg F. Motivation to Work. New York: Routledge, 2017. 184 с.
9. Kahneman D., Tversky A. Choices, values, and frames. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 840 p.
10. Schmidt F. Select on Intelligence. *The Blackwell handbook of principles of organizational behavior* / edited by Edwin A. Locke. Malden, MA: Blackwell Business, 2000. P. 3–18. URL: <https://surl.li/xsdduu>
11. Simon H. A Behavioral Model of Rational Choice. *The Quarterly Journal of Economics*. 1955. Vol. 69. No. 1. PP. 99–118. URL: <https://surl.li/ikmei>

ЛІТВІН ІВАН

Володимирський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради (м. Володимир)

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ: ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

Зміцнення престижності професійної освіти в Україні – один із основних векторів розвитку держави. Про це свідчить підписання Президентом Володимиром Зеленським в серпні 2025 року Закону України «Про професійну освіту». Міністр освіти й науки України Оксен Лісовий під час освітньої конференції зазначив, що вкрай важливим для сучасних молодих людей є усвідомлення того, що «вони

можуть піти шляхом вибору робітничої професії...вони можуть побудувати кар'єру, починаючи з профтеху» (Собенко, 2025).

Саме від майстра виробничого навчання, його професійних компетентностей, які включають професійні уміння, технологічні знання з певної галузі виробництва і педагогічну майстерність залежить професійна підготовка здобувачів освіти закладів професійної освіти (Шафоростов, 2024), опанування ними фаху, їх подальша кар'єра.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про професійну освіту» учасниками освітнього процесу є, серед інших, майстри виробничого навчання – «особи, які мають професійну освіту та/або професійну кваліфікацію, а також фахівці виробництва та сфери послуг, що мають стаж (досвід) роботи за відповідною професійною кваліфікацією не менше одного року» (Про професійну освіту, 2025). Крім того, законом передбачені обов'язки педагогічних працівників закладів професійної освіти. Підвищення свого професійного і загальнокультурного рівня та педагогічної майстерності – один із них.

У статті 51 Закону йдеться про те, що майстри виробничого навчання закладу професійної освіти підвищують кваліфікацію відповідно до Закону України «Про освіту» та в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. У даний час чинний Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800. Заклад професійної освіти має забезпечити умови для професійного розвитку майстрів виробничого навчання, а також збереження середньої заробітної плати (грошового забезпечення), посади, гарантій та компенсацію витрат, пов'язаних з відрядженням на підвищення кваліфікації (Про професійну освіту, 2025). Серед прав та гарантій педагогічних працівників Закон «Про професійну освіту» передбачає право на вільний вибір програм, форм і місця підвищення кваліфікації.

Процедура вибору видів, форм, суб'єктів, тем підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання детально прописана у нормативно-правових документах закладів професійної освіти, які укладаються на основі Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (*Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників*, 2019), згаданого вище. Відповідно до нього, підвищення кваліфікації здійснюється за планом підвищення кваліфікації закладу освіти на певний рік; обсяг підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання установлюється в кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), та/або годинах за накопичувальною системою, не може бути меншим ніж 150 годин на п'ять років та не може відбуватися рідше одного разу на п'ять років.

У пункті 7 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників визначено, що педагогічні та науково-педагогічні працівники можуть самостійно обирати напрями, види, форми та суб'єктів підвищення кваліфікації. Серед напрямів підвищення кваліфікації педагогічних працівників виділяють:

- розвиток професійних компетентностей;
- основи андрагогіки, психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти;
- особливості інклюзивного навчання;
- використання цифрових та інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі.

Окрім того Порядок визначає напрямки підвищення кваліфікації, необхідні саме для майстрів виробничого навчання:

- розвиток професійних компетентностей галузевого спрямування;
- оволодіння новітніми виробничими технологіями;
- вивчення стану і тенденцій розвитку галузі економіки, підприємства, організації та установи;
- ознайомлення із сучасним устаткуванням, обладнанням, технікою;
- вивчення вимог до рівня кваліфікації працівників за відповідними професіями.

Отож, підвищення кваліфікації майстра виробничого закладу професійної освіти – його право та, водночас обов'язок, визначений новим Законом України «Про професійну освіту». Нормативно-правовий акт гарантує створення умов для професійного розвитку педагога, збереження його середньої заробітної плати та компенсацію супровідних витрат, а також визначає право на вільний вибір програм, форм і місця підвищення кваліфікації. Процедуру підвищення кваліфікації, форми, види та напрямки визначено Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, який є основою для розроблення власних документів закладами професійної освіти.

Література

1. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (постанова Кабінету Міністрів України). № 800- 2019-п (2019). Вилучено з <https://surl.li/xsuyds>
2. Про професійну освіту (Закон України). № 4574-IX (2025). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text>
3. Собенко Н. (2025). Рада ухвалила новий закон про професійну освіту. [Рада ухвалила закон про професійну освіту – Суспільне Новини](#)

4. Шафоростов О. (2024). Професійна компетентність майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти автомобільної галузі. Інноваційна професійна освіта. 14, 395-398. <https://conference.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/363>

ЛОПАТОВСЬКИЙ ВІКТОР

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ЗАКОНОДАВЧІ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗМІНИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Система вищої освіти України перебуває у стані динамічної трансформації, зумовленої внесенням суттєвих змін до нормативно-правової бази. Зокрема, йдеться про оновлення Закону України «Про вищу освіту», зміну переліку галузей знань і спеціальностей, реформування процедур акредитації та атестації наукових напрямів, розширення списку регульованих спеціальностей і розроблення стандартів вищої освіти нового покоління.

Для закладів вищої освіти ці процеси мають подвійний ефект: з одного боку, створюють умови для модернізації освітнього процесу, з іншого – формують значне адміністративне, кадрове та фінансове навантаження, що може гальмувати розвиток регіональної освітньої мережі. На нашу думку, можна виокремити декілька основних причин: оновлення законодавчої бази; зміна переліку галузей знань і спеціальностей; реформування атестації наукових напрямів; модернізація процедур акредитації; розширення переліку регульованих спеціальностей; впровадження стандартів нового покоління. Схарактеризуємо кожну з виокремлених причин нормативно-правових змін у сфері вищої освіти та їх вплив на діяльність закладів вищої освіти.

1. Оновлення законодавчої бази. Зміни до Закону України «Про вищу освіту» передбачають адаптацію підготовки фахівців до Національної рамки кваліфікацій, запровадження нових підходів до професійних кваліфікацій та посилення вимог до педагогічної компетентності викладачів. Це зумовлює потребу в оновленні кадрової політики ЗВО, формуванні системи внутрішнього підвищення кваліфікації, створенні нових нормативів оцінювання викладацької діяльності. Основними викликами в контексті цього стали: необхідність перегляду змісту освітніх програм відповідно до нової структури професійних кваліфікацій; уточнення статусу викладачів як педагогічних працівників, що потребує змін у кадровій політиці, атестації та підвищенні кваліфікації персоналу; поява нових вимог до педагогічної, науково-методичної та цифрової компетентності викладачів. Це означає, що університети мають переглянути свої підходи до управління людськими ресурсами, підвищення кваліфікації, внутрішніх положень про педагогічну діяльність, що є значним адміністративним та методичним навантаженням. Актуалізація Закону України «Про вищу освіту» спрямована на гармонізацію з європейськими стандартами, формування компетентнісного підходу, розвиток професійних кваліфікацій та посилення ролі викладача як педагога і наставника. Це вимагає від ЗВО створення внутрішніх систем безперервного професійного розвитку кадрів.

2. Зміна переліку галузей знань і спеціальностей. Оновлення переліку галузей і спеціальностей вимагає повного перезавантаження освітніх програм, перегляду навчальних планів, описів компетентностей, структури освітніх компонентів і політик забезпечення якості. Для невеликих університетів регіону це означає значні ресурсомісні процеси, що впливають на стабільність освітньої діяльності. В контексті цих змін можна окреслити такі наслідки для ЗВО: необхідність оновлення структур навчальних планів, компетентнісних результатів, профілів програм; потреба у масовому оновленні документації (робочих програм, описів дисциплін, політик забезпечення якості); ризики тимчасової невідповідності між освітніми стандартами та новими назвами спеціальностей. Тому «перезавантаження» може призвести до тимчасової втрати стабільності освітнього процесу та додаткового навантаження на персонал. Разом з тим перегляд галузей знань і спеціальностей є важливим кроком до оновлення освітнього простору, однак супроводжується значним адміністративним і фінансовим навантаженням. Для невеликих університетів це означає потребу в додаткових ресурсах, експертній підтримці та державних механізмах супроводу реформ.

3. Реформування атестації наукових напрямів. Нові вимоги до оцінювання наукових напрямів зосереджені на результативності досліджень, грантовій активності, публікаціях у наукометричних базах. Це змінює принципи розподілу державного фінансування, створюючи ризики для університетів із меншими науковими школами. Серед викликів в контексті цих змін можна виділити: необхідність підтвердження високого рівня наукової продуктивності (публікації, гранти, індекс цитування); зростання ролі інституційної акредитації наукових напрямів як умови доступу до фінансування; ризик зменшення державних субвенцій для університетів, які не відповідають новим критеріям наукової ефективності. Крім того для ЗВО регіонального рівня це створює реальну загрозу скорочення наукових шкіл, втрати молодих науковців і

зниження престижу наукової діяльності. Реформування системи атестації наукових напрямів сприяє підвищенню прозорості оцінювання результатів досліджень, але водночас може призвести до посилення нерівності між університетами, залежно від їх науково-дослідного потенціалу та фінансування.

4. Модернізація процедур акредитації. Оновлення вимог Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) щодо звіту самооцінювання та постакредитаційного моніторингу збільшує обсяг аналітичної та доказової роботи в університетах. ЗВО мають забезпечити цифрову фіксацію доказів якості освітнього процесу, що потребує сучасних ІТ-рішень і компетентного персоналу. Це підвищує прозорість і якість освітнього процесу, але водночас створює значне документальне та аналітичне навантаження на викладачів і адміністрацію. Особливо складним є забезпечення цифрової доказової бази (посилань, звітів, записів занять), що потребує ресурсів та часу. Впровадження модернізації акредитаційних процедур стимулює розвиток внутрішніх систем забезпечення якості освіти, цифровізацію управлінських процесів, але потребує суттєвих інвестицій у людський капітал і технологічну інфраструктуру.

5. Розширення переліку регульованих спеціальностей. Включення нових спеціальностей до регульованих (зокрема «Психологія», «Облік і оподаткування», «Охорона праці», «Архітектура та містобудування», «Національна безпека») вимагає дотримання підвищених стандартів якості, залучення сертифікованих фахівців, розвитку матеріально-технічної бази. Для ЗВО це означає: необхідність відповідати більш суворим стандартам, часто із залученням профільних професійних асоціацій; обов'язковість наявності сертифікованих практиків серед викладачів; більші вимоги до матеріально-технічної бази, практичних компонентів і партнерських організацій. Це підвищує престиж освітніх програм, але водночас ускладнює їх реалізацію, особливо у регіональних ЗВО з обмеженими ресурсами. Розширення переліку регульованих спеціальностей підвищує рівень професійної підготовки здобувачів, однак потребує глибокої інтеграції освіти, науки і практики, активного залучення роботодавців до розроблення та реалізації освітніх програм. Відсутність затверджених стандартів нового покоління створює ризики нормативної невизначеності, що негативно впливає на стратегічне планування освітньої діяльності, акредитаційні процеси та прогнозування кадрової політики університетів.

6. Впровадження стандартів нового покоління. Процес затвердження стандартів вищої освіти нового покоління залишається тривалим. Відсутність затверджених документів створює ситуацію нормативної невизначеності, ускладнюючи підготовку до акредитацій. Університети змушені працювати в умовах ризику постійних змін вимог і критеріїв оцінювання.

В результаті цього можемо спостерігати:

- зростання адміністративного навантаження на працівників ЗВО через потребу в оновленні документації, підготовці численних аналітичних звітів, звітів самооцінювання тощо;
- нестача кваліфікованих кадрів, здатних працювати за новими вимогами, особливо в питаннях цифровізації, управління якістю, підготовки доказової бази;
- ризик тимчасового зниження якості освітнього процесу у період переходу на нові стандарти;
- потенційне скорочення державного фінансування для університетів, що не пройшли атестацію наукових напрямів або не змогли підтвердити ефективність;
- посилення нормативного тиску без пропорційного збільшення державної підтримки, що створює додатковий фінансовий дисбаланс;
- психоемоційне навантаження на викладачів і керівників освітніх програм у зв'язку з частими перевітками, акредитаціями та звітністю.

Усі зазначені зміни демонструють перехід української системи вищої освіти до європейських стандартів якості, проте для університетів регіонального рівня вони стали серйозним організаційним, кадровим і фінансовим викликом.

Заклади вищої освіти Хмельницької області потребують: державної підтримки у процесі адаптації до нових вимог; створення регіональних експертних центрів з акредитації та кваліфікацій; стабільності нормативного поля, яке забезпечить прогнозованість і сталість розвитку освітнього процесу.

Таким чином, нормативно-правові зміни у сфері вищої освіти створюють передумови для підвищення її якості, проте водночас ускладнюють діяльність закладів вищої освіти, особливо регіональних, через необхідність швидкої адаптації до нових вимог і процедур. Загалом, оновлення законодавчої бази є необхідним і неминучим етапом розвитку вищої освіти України. Проте ефективність цих змін значною мірою залежить від інституційної спроможності університетів адаптуватися до нових умов, наявності державної підтримки, а також координації між Міністерством освіти і науки, НАЗЯВО та закладами вищої освіти.

РОЛЬ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ЛІЦЕЮ

Сучасна система освіти України спрямована на формування компетентної, творчої, відповідальної особистості, здатної ефективно застосовувати здобуті знання у практичній діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває технологічна підготовка, яка забезпечує розвиток ключових і предметних компетенцій, формує технологічну культуру, вміння проектувати, виготовляти, аналізувати та презентувати результати власної діяльності.

Одним із провідних напрямів підвищення ефективності технологічної освіти є впровадження практико-орієнтованого навчання, яке поєднує теоретичну підготовку з діяльнісним підходом, сприяє формуванню навчальних компетенцій учнів ліцею [1].

Практико-орієнтоване навчання – це дидактичний підхід, який передбачає активне залучення учнів до виконання реальних або змодельованих завдань, пов'язаних із життям, професією чи суспільною практикою. Основою такого навчання є принцип зв'язку теорії з практикою, що стимулює самостійну пізнавальну діяльність і формує компетентності, необхідні для життєвої та професійної самореалізації [2].

У процесі технологічної підготовки практико-орієнтоване навчання виступає ефективним засобом формування навчальних компетенцій, зокрема:

- інтелектуальної компетентності – уміння застосовувати знання для розв'язання практичних завдань;
- інформаційної – здатності користуватися різними джерелами інформації, здійснювати пошук, відбір, аналіз і використання даних;
- комунікативної – уміння співпрацювати в команді, презентувати результати своєї діяльності;
- практичної (технологічної) – уміння виконувати технологічні операції, користуватися інструментами, сучасними матеріалами, технологічним обладнанням [4].

Для ефективного формування навчальних компетенцій необхідне створення певних дидактичних умов, що забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності:

1. Проблемно-пошукова організація навчання.

Учні пропонуються завдання, що вимагають самостійного пошуку способів розв'язання технологічних проблем, моделювання виробничих або побутових ситуацій. Такий підхід стимулює розвиток пізнавальної активності, креативності й самостійності.

2. Інтеграція міжпредметних знань.

Технологічна освіта спирається на знання з фізики, хімії, інформатики, математики. Завдяки інтегрованому підходу учні вчать переносити знання з однієї галузі в іншу, що є важливою складовою компетентнісного навчання.

3. Використання проєктних технологій.

Проєктна діяльність поєднує планування, дослідження, виготовлення й оцінку результатів. Вона формує в учнів уміння організовувати власну діяльність, працювати в команді, брати відповідальність за результат.

4. Застосування цифрових засобів навчання.

Використання освітніх платформ, 3D-моделювання, цифрових тренажерів і віртуальних майстерень підвищує мотивацію, сприяє самостійному навчанню та розвиває інформаційну компетентність.

5. Рефлексивна діяльність.

Після виконання практичних робіт або проєктів учні аналізують процес і результат своєї діяльності, що формує здатність до самооцінки та самокорекції навчальних дій [3].

Отже, практико-орієнтоване навчання є важливою дидактичною умовою формування навчальних компетенцій у процесі технологічної підготовки учнів ліцею. Воно забезпечує інтеграцію знань і практики, розвиває пізнавальну активність, формує готовність до самостійної діяльності, відповідальність і мотивацію до навчання.

Упровадження цього підходу сприяє становленню особистості, здатної до саморозвитку, професійного зростання та ефективного застосування знань у сучасному житті.

Література

1. Бойко М. І. (2019). Технологічна освіта як чинник формування ключових компетентностей учнів. Педагогічні науки, 87(2), 45–50.
2. Гончаренко С. У. (2011). Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ: Педагогічна думка.

3. Лаврентьєва Г. П. (2019). Формування навчальних компетентностей в освітньому процесі: теоретико-методичні аспекти. Харків: Основа.
4. Слободянюк І. А. (2020). Технологічна підготовка як засіб формування навчальних і технологічних компетентностей. Освітній дискурс, 3(34), 89–94.

МАКАРЧУК ВІКТОР

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, (м. Полтава)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В епоху Четвертої промислової революції та прискореної глобалізації, коли традиційні професії швидко трансформуються або зникають, суспільний запит на фахівців докорінно змінився. Сьогодні ринок праці вимагає не просто виконавців із набором технічних знань (*hard skills*), а особистостей, що мають проактивну позицію, здатні швидко адаптуватися та мислити інноваційно. У цьому контексті підприємливість виходить за рамки суто бізнесової діяльності, стаючи ключовою наскрізною компетентністю (*key transversal competence*), конче необхідною для успіху в будь-якій сфері – від інженерії та медицини до освіти та культури. Підприємливість варто розуміти як здатність генерувати, оцінювати та реалізовувати ідеї, брати на себе обґрунтований ризик, ефективно управляти ресурсами та долати перешкоди в умовах постійної невизначеності.

Вища освіта не може залишатися осторонь цих процесів. Модернізація національної системи вищої освіти прямо залежить від її здатності перейти від традиційної моделі «передачі знань» до компетентнісного підходу, сфокусованого на формуванні цієї проактивної позиції. Тому перед закладами вищої освіти стоїть стратегічне завдання: не лише задекларувати важливість підприємливості, але й розробити чіткий та інтегрований механізм її формування. Це вимагає глибокого аналізу та впровадження ефективних організаційно-методичних засад, які створять сприятливе середовище для розвитку підприємницької культури та забезпечать використання інноваційних педагогічних технологій [3].

У сучасному світі, де ринок праці є динамічним та конкурентним, підприємливість перестала бути якістю, притаманною лише засновникам бізнесу. Вона стала ключовою наскрізною компетентністю, конче необхідною кожному фахівцю для успіху, незалежно від його професійної сфери, оскільки включає здатність генерувати ідеї, брати на себе відповідальність, адаптуватися до змін та ефективно керувати ресурсами в умовах невизначеності. Тому модернізація вищої освіти вимагає формування чітких організаційно-методичних засад для розвитку цієї компетентності у здобувачів [1].

Організаційні засади стосуються інституціонального рівня і створюють сприятливе середовище для розвитку підприємливості. Насамперед, підприємливість не може бути ефективно сформована як окремий, ізольований курс; вона повинна стати наскрізним елементом усього освітнього процесу, що означає інтеграцію принципів підприємницького мислення, таких як оцінка ризиків, розробка бізнес-моделей та управління проектами, в усі профільні дисципліни. Паралельно заклад вищої освіти має функціонувати як інноваційний хаб, створюючи спеціалізовані структури, які підтримують студентські ініціативи, зокрема бізнес-інкубатори та акселератори для надання ресурсів і менторської підтримки стартапам, а також центри трансферу технологій для комерціалізації студентських наукових розробок. Ця інноваційна екосистема регулярно підживлюється організацією студентських хакатонів та змагань, які стимулюють швидке генерування та прототипування ідей. Крім того, ефективне формування підприємливості неможливе без тісної співпраці з реальним сектором економіки, що виражається у залученні практиків до викладання, організації стажувань та менторських програм на підприємствах та виконанні студентами реальних проєктів на замовлення компаній, що забезпечує актуальність знань та практичну орієнтацію.

Методичні засади стосуються використання конкретних педагогічних технологій, які найкраще розвивають підприємницькі якості. Ключовим методом тут є проєктно-орієнтоване навчання (PBL), оскільки підприємливість формується через практику. Замість пасивного засвоєння теорії, студенти мають працювати над комплексними, міждисциплінарними проєктами від ідеї до кінцевого продукту або бізнес-плану, що розвиває навички планування, розподілу ресурсів, командної роботи та критичного мислення в умовах обмеженого часу та бюджету. Життєво важливим є застосування методу «Навчання на помилках» (*Lean Startup Methodology*): на відміну від традиційної освіти, підприємливість вимагає толерантності до невдач, тому методичні підходи мають заохочувати студентів до швидкого тестування гіпотез, створення мінімально життєздатних продуктів (MVP) та швидкого коригування (півотінгу) на основі отриманого зворотного зв'язку, що виховує гнучкість, здатність до ризику та стійкість. Додатково використовується створення симуляцій та ігрових форм, таких як бізнес-симуляції та економічні ігри, що дозволяє здобувачам «прожити» підприємницький досвід без реальних фінансових ризиків, відпрацьовуючи навички прийняття рішень та ведення переговорів. Нарешті, підприємливість критично залежить від

«м'яких» навичок (Soft Skills), тому методично це має бути забезпечено через обов'язкові публічні презентації проєктів перед експертами, спеціалізовані тренінги з ефективною комунікації та впровадження інструментів самооцінки та реєг-то-реєг оцінювання.

В організаційно-методичних засадах формування підприємливості ключову роль відіграють, наприклад, коворкінги, оскільки вони створюють фізичний простір для нетворкінгу, обміну ідеями між студентами, стартаперами та менторами. Такі інноваційні хаби сприяють навчальному експериментуванню та синергії, перетворюючи теоретичні знання здобувачів вищої освіти на практичні бізнес-рішення [2].

Організаційно-методичні засади формування підприємливості у вищій освіті вимагають системного підходу: на організаційному рівні це інтеграція підприємницької культури в середовище ЗВО та тісне партнерство з бізнесом, а на методичному рівні – це перехід до активних, проєктно-орієнтованих форм навчання, що заохочують експерименти та ризик. Лише такий комплексний підхід дозволить вищій освіті ефективно формувати покоління фахівців, готових не лише займати робочі місця, але й створювати їх, рухаючи економіку вперед.

Література

1. Бербец В. В., Василевська Т. (2022). Місце та роль ключової компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» у змісті технологій базової середньої освіти. *SWorldJournal*. Issue №13. Part 3. P. 37–42. DOI: 10.30888/2663-5712.2022-13-03-043
2. Бурдун В. В. (2024). Формування підприємливості в учнів ЗЗСО в сучасних шкільних коворкінгах. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Вип. 55. С. 169–177. DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-169-177
3. Тадеуш О. (2024). Формування підприємницької компетентності магістрантів педагогічних спеціальностей як вагомий чинник підвищення їх конкурентоспроможності в умовах непередбачуваних змін. *Освітлогічний дискурс*. № 2(41). С. 161-184. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.29>

МЄЧНІК ЛАРИСА

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасна педагогічна освіта вимагає переходу від моделі «передачі знань» до компетентнісного підходу, де пріоритетом є формування готовності майбутнього фахівця до ефективної діяльності у мінливому світі. Особливої значущості цей процес набуває при підготовці вчителів зарубіжної літератури, чия місія полягає не лише у викладанні класичних текстів, а й у формуванні міжкультурної, емоційної та критичної компетентностей учнів. У цьому контексті проєктування індивідуальної траєкторії професійного становлення (ІТПС) на заняттях із зарубіжної літератури стає ключовим механізмом забезпечення якості підготовки.

Індивідуальна траєкторія професійного становлення – це персоналізований шлях розвитку, який відображає унікальну послідовність освітніх цілей, завдань, методів та форм навчання, що обираються суб'єктом (майбутнім педагогом) відповідно до його інтересів, потреб, здібностей та професійних намірів.

Компетентнісний підхід на заняттях із зарубіжної літератури передбачає, що студенти мають опанувати не лише предметні компетенції (знання літературознавства, теорії, історії), але й ключові педагогічні компетентності (управлінські, комунікативні, інформаційно-цифрові).

Основні цілі ІТПС у цьому контексті:

- самоідентифікація – допомога студенту в усвідомленні власної професійної місії та особистісних ресурсів;
- гнучкість, тобто забезпечення можливості вибору варіативних модулів, спецкурсів та практичних завдань;
- рефлексія – формування навичок постійного самоаналізу та корекції власної освітньої стратегії.

Проєктування ІТПС ефективно реалізується через поєднання академічної підготовки та інноваційних методичних практик.

1. Модульно-проєктний підхід. Традиційний курс зарубіжної літератури має бути структурований не лише хронологічно, а й проблемно-тематично (модульно). Студенти можуть обирати спеціалізовані модулі: «Література і Медіа» – аналіз екранізацій, створення буктрейлерів, вивчення фанфікшн-культури, «Інтерпретація та Переклад» – поглиблене вивчення тексту, практика художнього перекладу, «Педагогічна Герменевтика» розробка авторських методик викладання складних для розуміння текстів.

2. Застосування технологій Штучного Інтелекту (ШІ). ШІ-інструменти стають основою для індивідуалізації та розвитку цифрової компетентності:

- діагностика прогалін – використання онлайн-тестування та ШІ-платформ для виявлення слабких місць у знаннях студента;
- генерація завдань – студенти використовують ШІ для створення дидактичних матеріалів, а потім критично оцінюють та коригують ці матеріали;
- віртуальні лабораторії – створення віртуальних екскурсій місцями, пов'язаними з життям письменників, або 3D-моделювання літературних просторів.

3. Формування рефлексивної компетентності. Ключовим елементом ІТПС є професійне портфоліо та рефлексивні щоденники. Студент має регулярно фіксувати: досягнуті результати та виклики. Зворотний зв'язок від викладачів та одногрупників. Це дозволяє студенту самостійно корегувати свою траєкторію та усвідомлювати сильні сторони.

Проектування ІТПС на заняттях із зарубіжної літератури призводить до таких результатів:

- підвищення мотивації – завдяки праву вибору та особистісній значущості завдань, зростає внутрішня мотивація до навчання;
- глибина компетентності – формується не просто вчитель-предметник, а медіатор культур, здатний працювати з міждисциплінарними проектами та інтегрувати світову літературу в сучасний культурний контекст;
- адаптивність – випускник набуває гнучкості та готовності до безперервної професійної освіти, оскільки вже має досвід самостійного планування свого розвитку.

Висновок. ІТПС, реалізована на засадах компетентнісного підходу через призму зарубіжної літератури, є необхідною умовою для підготовки педагога-інноватора. Вона перетворює класичний літературний матеріал на інструмент для розвитку критичного мислення, міжкультурного діалогу та формування висококваліфікованої, свідомої та відповідальної професійної особистості.

Література

1. Балл Г.О. (2008). Психолого-педагогічні основи професійного самовизначення особистості. *Педагогіка і психологія*, № 3.
2. Гриньова В.М. (2012). *Формування професійної компетентності майбутніх учителів*. Харків: ХНПУ.
3. Ковальчук О.В. (2016). Компетентнісний підхід як методологічна основа модернізації професійної підготовки майбутніх учителів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. № 53.
4. Луговий В.І. (2008). Компетентнісний підхід у вищій освіті України: сутність, зміст і перспективи. *Педагогіка і психологія*.. № 1.
5. Радкевич В.О. (2017). *Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в Україні*. Київ: Педагогічна думка.

МИХАЙЛОВ СЕРГІЙ

ДНЗ «Вище професійне училище №4 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Автомобільна промисловість посідає провідне місце серед галузей світової економіки, адже забезпечує мільйони робочих місць, формує внутрішній валовий продукт і впливає на розвиток суміжних сфер. Водночас саме ця галузь є одним із найбільших споживачів природних ресурсів і джерелом значної кількості відходів. Традиційна лінійна модель виробництва більше не відповідає сучасним екологічним і соціальним викликам. Тому перехід до циркулярної економіки стає стратегічним напрямом розвитку автомобільної промисловості.

Циркулярна економіка ґрунтується на принципах раціонального використання ресурсів, мінімізації відходів, повторного використання матеріалів та продовження життєвого циклу продукції. Вона передбачає, що кожен етап виробництва, споживання й утилізації повинен бути максимально ефективним та екологічно безпечним.

В автомобільній галузі ці принципи реалізуються через ремонт і модернізацію транспортних засобів, відновлення комплектуючих, переробку деталей, застосування екологічних матеріалів, а також розвиток електромобільності. Впровадження таких підходів дозволяє значно зменшити негативний вплив на довкілля, скоротити споживання енергії та знизити витрати підприємств.

Серед ключових переваг циркулярної економіки варто виділити:

- зменшення обсягів виробничих і побутових відходів;
- економію природних ресурсів;
- зниження рівня забруднення навколишнього середовища;
- створення нових робочих місць і напрямів професійної діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Сучасні умови розвитку виробництва потребують оновлення змісту професійної освіти, особливо у сфері підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів. Сьогодні недостатньо просто володіти технікою ремонту автомобілів – необхідно розуміти екологічні наслідки своєї діяльності, уміти застосовувати технології повторного використання ресурсів та продовження життєвого циклу транспортних засобів.

Майбутній фахівець має опанувати такі компетентності:

- діагностика та ремонт із метою продовження терміну експлуатації автомобіля;
- використання відновлених, перероблених і вторинних деталей;
- організація утилізації та переробки автомобільних відходів;
- екологічна свідомість і відповідальність за результати власної праці.

Впровадження таких підходів у навчальний процес вимагає перегляду освітніх програм, розробки нових навчальних модулів і лабораторних практикумів, оновлення матеріально-технічної бази закладів професійної освіти.

Заклади професійної освіти є ключовою ланкою у формуванні компетентних і відповідальних робітників. Саме тут закладаються не лише професійні знання, а й ціннісні орієнтири майбутніх фахівців.

Сучасний слюсар з ремонту колісних транспортних засобів повинен знати принципи енергозбереження та екологічної безпеки, орієнтуватися у сучасних тенденціях сталого розвитку автомобільної галузі, розуміти роль своєї професії у збереженні довкілля.

Важливим завданням є інтеграція екологічної освіти у зміст професійної підготовки, розвиток критичного мислення, уміння аналізувати наслідки виробничої діяльності.

Ефективною формою роботи є міждисциплінарні зв'язки, екологічні ініціативи, участь у виробничих практиках на підприємствах, які впроваджують принципи циркулярної економіки.

Велике значення має партнерство закладів професійної освіти з підприємствами автомобільної промисловості. Така співпраця дає змогу поєднати теоретичну підготовку з реальними виробничими завданнями, забезпечити доступ до сучасного обладнання, а також сприяти подальшому працевлаштуванню випускників.

Участь представників бізнесу в розробці освітніх програм допомагає зробити навчання більш актуальним і відповідним реальним потребам ринку праці.

Підготовка фахівців автомобільної галузі з урахуванням принципів циркулярної економіки – це вимога часу та невід'ємна складова сталого розвитку. Вона сприяє формуванню нового типу професіонала – не лише технічно грамотного, а й екологічно свідомого, відповідального за наслідки своєї діяльності.

Успішне впровадження концепції циркулярної економіки у професійну освіту можливе лише за умови спільних дій освітніх закладів, підприємств, державних структур та громадськості. Це сприятиме оновленню освітніх програм відповідно до вимог сучасного ринку праці, формуванню екологічної культури здобувачів освіти та створенню ефективної системи підготовки кадрів для сталого розвитку економіки.

Отже, формування майбутніх автослюсарів в умовах циркулярної економіки є складним, проте надзвичайно важливим процесом. Його реалізація забезпечить не лише екологічну безпеку та ресурсо-ефективність автомобільної галузі, а й сприятиме побудові нової моделі суспільства – суспільства сталого розвитку, відповідального споживання та бережливого ставлення до природи.

Література

1. Дубель М. В. Циркулярна економіка як механізм досягнення цілей сталого розвитку в умовах глобалізації та діджиталізації світової економіки. Економіка та суспільство, 2022, № 39. DOI: [https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-13].
2. Організаційно-правові аспекти циркулярної економіки. 2019.
3. Зварич І. Глобальна циркулярна економіка як засіб побудови нового екологічно стійкого суспільства. Світ фінансів, 2016, Вип. 4 (49), с. 148–155.

МОРОЗ ВІКТОРІЯ

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м.Володимир)

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АВТОРСЬКИХ ВИРОБІВ

Сучасна система освіти спрямована не лише на засвоєння знань, умінь і навичок, а й на формування ключових компетентностей, необхідних для життя в умовах ринкової економіки. Однією з таких є підприємницька компетентність – здатність людини ініціювати, планувати, організовувати та реалізовувати власні ідеї, брати на себе відповідальність і оцінювати ризики. Особливої ваги ця компетентність

набуває в процесі трудового та технологічного навчання, де учні мають змогу створювати власні вироби, а також реалізовувати їх у шкільному або місцевому середовищі.

Підприємницька компетентність – це інтегрована якість особистості, що включає знання основ економіки, маркетингу, менеджменту, фінансів, а також розвинуті комунікативні, організаторські та креативні здібності. Її формування передбачає розвиток таких якостей, як ініціативність, відповідальність, самостійність, уміння приймати рішення та працювати в команді.

Для ефективного формування підприємницької компетентності педагог може використовувати різні форми роботи. Найефективніший вид діяльності – це проєктування. Проєктна діяльність передбачає створення виробу від ідеї до реалізації, із поетапним плануванням і презентацією результату.

Сучасне трудове навчання в закладах загальної середньої освіти спрямоване не лише на формування технічних і практичних умінь учнів, а й на розвиток їхньої творчої самостійності, креативності, підприємливості. Важливою складовою цього процесу є виготовлення авторських виробів, тобто таких, що створені за власним задумом учня, мають оригінальний дизайн, конструкцію чи художнє оформлення. Це практична діяльність, у ході якої учні реалізують власні творчі задуми, використовуючи знання з технологій, дизайну та економіки.

Процес виготовлення авторських виробів дає змогу школярам реалізувати себе як творців, розвиває їхнє естетичне сприйняття, інженерне мислення, а також сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема підприємницької, технологічної, комунікативної.

Процес створення авторського виробу на уроках трудового навчання передбачає кілька взаємопов'язаних етапів.

На початковому етапі учень обирає тему відповідно до власних інтересів, уподобань або соціальної значущості виробу. Учитель допомагає зорієнтуватися в сучасних тенденціях дизайну, екологічних вимогах, утилітарності виробу. Це може бути виготовлення екосувенірів, аксесуарів, виробів з вторинної сировини, декору для дому тощо.

Учні аналізують аналоги готових виробів, створюють ескізи та обирають найбільш вдале художнє рішення. На цьому етапі формується здатність до дизайнерського мислення, естетичного бачення, а також уміння аргументувати свій вибір.

Далі визначаються матеріали (тканина, дерево, пластик, метал, папір тощо), інструменти та способи обробки. Важливо враховувати економічну доцільність, доступність матеріалів і екологічність виробу. Учні знайомляться з технологічними властивостями матеріалів, навчаються раціонально використовувати ресурси. Складання технологічної карти – важливий етап, що формує в учнів навички планування та послідовної організації праці. У ній зазначаються етапи виготовлення виробу, необхідні інструменти й матеріали, технічні операції та прийоми роботи, правила безпеки праці.

Проєктуючи виріб, учень виконує всі заплановані технологічні операції, дотримуючись техніки безпеки. На цьому етапі формуються трудові навички, точність, акуратність, посидючість, а також уміння самостійно приймати рішення щодо вдосконалення власного виробу. Фінальний етап передбачає декоративне оформлення виробу, використання елементів художнього дизайну – аплікацій, розпису, вишивки, тиснення, декупажу тощо. Учні вчаться поєднувати практичну функцію виробу з естетичною привабливістю. Завершальним етапом є представлення готового виробу на шкільній виставці, ярмарку або презентації. Учень описує свій виріб, пояснює технологію виготовлення, розповідає про складнощі та отриманий досвід. Це сприяє розвитку навичок підприємництва, самопрезентації та комунікації.

У процесі планування проєкту школяр розраховує собівартість, визначає ціну, порівнює варіанти вигідного використання ресурсів. Відбувається формування економічного мислення. Реалізуючи виріб, учні знайомляться з поняттями попиту, реклами, брендування, вчаться презентувати свій продукт.

У багатьох школах ефективно діє форма учнівського міні-підприємства. Під час ярмарків, виставок або благодійних акцій школярі представляють свої вироби, спілкуються з потенційними покупцями, набуваючи досвіду ділового спілкування. Це реальна можливість для учнів відчувати себе підприємцями, презентувати свою продукцію, оцінити попит. Отримані кошти можуть спрямовуватися на благодійність або розвиток шкільних проєктів. Така діяльність формує у школярів почуття відповідальності, економічну грамотність і впевненість у власних силах.

Формування підприємницької компетентності через виготовлення та реалізацію авторських виробів є ефективним шляхом підготовки учнів до реального життя. Така діяльність об'єднує творчість, практичні навички, економічну освіту та соціальну активність. Учень, який здатний створювати цінний продукт і презентувати його суспільству, – це особистість із розвинутим підприємницьким мисленням, готова до успішної самореалізації в сучасному світі.

Література

1. Бібік Н. М. (2004). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С.
2. Кабінет Міністрів України. (2020). *Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова від 30.09.2020 № 898*.

3. Кoberник О. М. (2018). *Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання*. Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького.
4. Литвиненко С. І. (2021). Формування підприємницької компетентності учнів у процесі трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*, (2), 12–16.
5. Маслов В. І. (2017). *Методика трудового навчання: підручник для студентів педагогічних університетів*. Київ: ВЦ «Академія».

ОНИЩУК БОГДАНА

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ «СКРАПБУКІНГ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасна школа орієнтована на формування в учнів ключових компетентностей, розвиток креативності та практичних умінь. Одним із ефективних засобів є впровадження технологій декоративно-ужиткового мистецтва, що поєднують традиції та інновації. Скрапбукінг – це мистецтво створення і декорування альбомів, листівок, фоторамок та інших виробів із використанням паперу, тканини, декоративних елементів. Його застосування в освітньому процесі сприяє реалізації міжпредметних зв'язків (образотворче мистецтво, технології, історія, інформатика), активізує творчу діяльність учнів та формує позитивну мотивацію до навчання.

Використання скрапбукінгу в освітньому процесі забезпечує: розвиток творчої уяви та креативності; удосконалення дрібної моторики та точності рухів; формування естетичного смаку та відчуття стилю; розвиток комунікативних навичок у групових проєктах; виховання ціннісного ставлення до культурної спадщини. Крім того, учні здобувають навички планування, організації роботи, а також уміння працювати з різними матеріалами та інструментами.

Скрапбукінг має давні традиції оформлення сімейних альбомів, щоденників, колажів. У педагогіці ця технологія набуває нових функцій: сприяє розвитку просторової уяви та композиційного мислення; формує дрібну моторику, увагу та акуратність; розвиває естетичний смак та відчуття гармонії; формує соціальні та комунікативні компетентності під час групових проєктів. Завдяки цьому скрапбукінг стає ефективним інструментом міжпредметної інтеграції (мистецтво, технології, історія, література).

Методика використання технології скрапбукінг у навчальному процесі включає кілька етапів:

1. Мотиваційно-цільовий етап – учитель знайомить учнів з історією виникнення та сучасними тенденціями скрапбукінгу, демонструє зразки виробів, визначає навчальні цілі.
2. Орієнтовно-практичний етап – ознайомлення з матеріалами (папір, тканина, декоративні елементи, інструменти). Вивчення основних технік (вирізання, тиснення, трафарети, аплікація, композиція). Інструктаж із техніки безпеки.
3. Творчо-виконавчий етап – учні створюють власні вироби (листівки, фотоальбоми, тематичні колажі), реалізуючи індивідуальні чи групові проєкти.
4. Рефлексивно-оцінювальний етап – відбувається презентація робіт, самооцінка та взаємооцінка, обговорення труднощів і досягнень.

Приклади завдань – створити тематичний альбом до свята «День матері», «Новорічні історії», виконати індивідуальний проєкт «Моє хобі» у вигляді міні-альбому, розробити груповий скрапбук «Історія нашого класу».

Використання скрапбукінгу на уроках технологій дозволяє: поєднувати навчання з творчою діяльністю; урізноманітнити освітній процес; підвищити мотивацію учнів до навчання; розвивати критичне мислення та здатність до самовираження.

Отже, скрапбукінг як технологія декоративно-прикладного мистецтва є ефективним засобом формування творчих, естетичних та комунікативних компетентностей учнів. Методика його використання в освітньому процесі передбачає поєднання традиційних технік і сучасних технологій, сприяє розвитку індивідуальності учнів, формуванню їхньої мотивації до навчання та вихованню культурних цінностей.

Література

1. Концепція «Нова українська школа» (2016). Київ : МОН України.
2. Бібік Н. М. (2019). Компетентнісний підхід у сучасній освіті: реалії та перспективи. Педагогіка і психологія.
3. Пометун О. І. (2004). Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : метод. посіб. Київ : А.С.К.
4. Савченко О. Я. (2012). Розвиток пізнавальної активності учнів у процесі навчання. Київ : Освіта.
5. Кузнецова І. М. (2021). Використання технік декоративно-ужиткового мистецтва на уроках технологій. *Трудова підготовка в закладах освіти*.

ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТРАЄКТОРІЙ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Інклюзивна освіта в сучасній Україні є ключовим напрямом розвитку національної освітньої політики та складовою європейської стратегії забезпечення рівних можливостей для всіх здобувачів освіти. Концепція інклюзії спрямована на формування освітнього середовища, яке враховує потреби кожної особистості, зокрема осіб із особливими освітніми потребами (ООП). Проте, попри єдині правові засади, механізми впровадження інклюзивних практик у закладах загальної середньої освіти та закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) значно відрізняються.

Відмінності обумовлені не лише специфікою освітніх програм, а й різними завданнями, які ставляться перед цими ланками освіти: у школах основним акцентом є формування базових знань, соціальних і комунікативних навичок, тоді як у ЗП(ПТ)О – підготовка до професійної діяльності та входження на ринок праці. Водночас обидві системи реалізують спільну мету – забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх здобувачів, що визначає важливість проведення комплексного порівняльного аналізу.

В умовах воєнного стану та масштабної освітньої міграції інклюзивна освіта набуває особливого значення. За даними МОН України (2024), кількість здобувачів із ООП у школах зросла на 30%, тоді як у закладах професійної освіти – на 18%. Це пов'язано як зі збільшенням числа дітей із психологічними й соціальними потребами, так і з поверненням частини підлітків до освітнього процесу після тривалих перерв у навчанні.

Виклики, з якими стикаються школи й ЗП(ПТ)О, є різними за змістом, проте взаємопов'язаними. Для загальної середньої освіти ключовими завданнями залишаються створення безпечного середовища, розроблення адаптованих навчальних програм і забезпечення психолого-педагогічного супроводу. Натомість заклади професійної освіти стикаються з додатковими труднощами: необхідністю адаптації виробничого середовища, оновленням програм практичного навчання та підготовкою педагогів до роботи зі здобувачами, які мають різний рівень академічних знань і соціальної готовності.

Метою дослідження є здійснення комплексного порівняльного аналізу впровадження інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти та ЗП(ПТ)О для виявлення спільних тенденцій, визначення відмінностей і формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення освітніх практик.

Для досягнення цієї мети проаналізовано нормативно-правову базу інклюзивної освіти, що включає міжнародні документи (Саламанкську декларацію, Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, Європейську стратегію інклюзії) та українське законодавство, зокрема Закон України «Про освіту» (2017) і Закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Особливу увагу приділено порівнянню педагогічних підходів, індивідуальних програм розвитку, методів супроводу здобувачів із ООП, ролі цифрових технологій та підготовки кадрів для роботи в інклюзивному середовищі.

Попри відмінності, між системами є низка спільних аспектів. Передусім, і школи, і ЗП(ПТ)О функціонують у межах єдиної правової бази, що гарантує здобувачам освіти з ООП право на рівний доступ до освітніх послуг. В обох випадках застосовуються індивідуальні програми розвитку (ІПР), створюються команди психолого-педагогічного супроводу, до яких залучаються педагоги, логопеди, психологи, соціальні працівники та реабілітологи. Спільним є і використання сучасних цифрових ресурсів для організації дистанційного або змішаного навчання, що особливо актуально в умовах воєнного часу.

Найбільш виражені розбіжності стосуються освітніх цілей та практичної організації навчального процесу. У школах головним завданням є забезпечення загальноосвітньої підготовки, розвитку когнітивних, комунікативних і соціальних навичок. Водночас у ЗП(ПТ)О освітня траєкторія передбачає не лише академічну підготовку, а й формування професійних компетентностей, адаптацію робочих місць, забезпечення безпеки під час практичної діяльності та застосування спеціалізованих тренажерів для здобувачів із ООП.

Крім того, роль педагогів також істотно різниться: якщо в школах ключовим є викладач, то у ЗП(ПТ)О освітній процес забезпечують команди, що включають викладачів, майстрів виробничого навчання, наставників і тьюторів. Ця комплексність впливає на підготовку педагогів: для роботи у професійній освіті недостатньо лише володіння методиками адаптації навчальних програм, необхідно також уміти організувати безпечний доступ до обладнання й створити індивідуальні умови для практичного навчання здобувачів із ООП.

У контексті війни та масової освітньої міграції обидві системи потребують гнучких адаптаційних моделей. Виклики охоплюють збільшення кількості здобувачів із психоемоційними травмами, дефіцит кваліфікованих педагогів, обмеженість ресурсів для оновлення матеріально-технічної бази та необхідність впровадження цифрових платформ для навчання. Для закладів ЗП(ПТ)О особливим завданням стає узгодження навчальних програм із вимогами ринку праці та європейськими стандартами, включно з Європейською рамкою кваліфікацій (EQF).

Перспективи розвитку інклюзивної освіти полягають у впровадженні єдиних стандартів адаптаційних програм, системному підвищенні кваліфікації педагогів, створенні доступних цифрових ресурсів та забезпеченні міжрівневої доступності інклюзивних практик - від шкільної ланки до професійної освіти.

Висновки. Інклюзія в школах і ЗП(ПТ)О є взаємодоповнюючими освітніми траєкторіями. Вони мають спільну мету – забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх здобувачів, проте реалізуються через різні стратегії, методи та інструменти. Проведене дослідження підтверджує необхідність інтеграції зусиль педагогів, оновлення навчальних програм, розроблення сучасних адаптаційних моделей і розширення можливостей професійної підготовки здобувачів із ООП.

Література

1. Бондар В. (2019). Інклюзивна компетентність педагогів професійної освіти. Київ: Інститут педагогіки НАПН України.
2. Дятленко Н. (2021). Організація інклюзивної освіти в Україні: сучасні тенденції. Київ: МОН України.
3. Колупаєва А. (2020). Інклюзивна освіта: теорія та практика. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України.
4. Sofiy, H. (2019). Inclusive Education in Ukraine: Challenges and Practices. Київ: Український фонд освіти.
5. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2023). *Inclusive Education in Europe: Key Policy Trends*. Retrieved from <https://www.european-agency.org>
6. European Commission. (2022). *Digital Education Action Plan 2021–2027*. Retrieved from <https://education.ec.europa.eu>
7. OECD. (2022). *Equity and Inclusion in Education: Policy Review*. Paris: OECD Publishing.
8. МОН України. (2023). *Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти 2023–2030*. Київ: МОН.
9. UNICEF. (2023). *Education and Inclusion Report: Ukraine*. Retrieved from <https://www.unicef.org>

ПАВЛЕНКО ТЕТЯНА

Державне некомерційне підприємство «Державний університет
«Київський авіаційний інститут» (м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА «ПРОФЕСІЙНА РЕФРАКЦІЯ» ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ. АНАЛІЗ КАР'ЄРНИХ ТРАЄКТОРІЙ ВЕТЕРАНІВ І ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Психологічна стійкість є однією з ключових характеристик особистості, яка визначає здатність адаптуватися до стресових і травмувальних подій. В умовах війни та соціально-економічних трансформацій стійкість постає базовою передумовою для успішного посттравматичного зростання. Для ветеранів та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) вона стає фактором, що дозволяє долати складні життєві обставини, трансформувати власний досвід у нові ресурси та будувати оновлені кар'єрні траєкторії.

Посттравматичне зростання (ПТЗ) визначається як позитивні зміни у світогляді, ціннісних орієнтаціях та міжособистісних стосунках, які виникають у результаті подолання травматичних подій (Reva & Titova, 2024). Для ветеранів та ВПО ПТЗ проявляється у зміні професійних орієнтирів, формуванні нових цілей, розвитку прагнення до громадської чи волонтерської діяльності (Харитонова, 2023).

Серед ключових чинників виділяються соціальна підтримка з боку сім'ї, громади та державних інституцій (Чорний, Романишин, & Остапчук, 2024), а також особистісні ресурси: відчуття смислу, самооцінка, життєві орієнтації. Не менш важливою є можливість перенесення навичок, здобутих у військових або кризових умовах, у цивільну сферу.

Під «професійною рефракцією» можна розуміти процес перегляду професійних цінностей, установок і цілей у відповідь на травматичний досвід. Цей процес тісно пов'язаний із поняттям професійної рефлексії, яка передбачає усвідомлення власних професійних змін і трансформацій (Воронова, 2010). Ветерани та ВПО нерідко переосмислюють свій професійний шлях, відмовляючись від попередніх кар'єрних сценаріїв і формуючи нові, часто пов'язані з підприємництвом або соціальною сферою (Дарієвська & Марценюк, 2020). Ветерани стикаються з низкою труднощів на ринку праці: безробіттям, недостатнім визнанням військових навичок, упередженням роботодавців (Національний інститут стратегічних досліджень, 2025). Для ВПО додатковим бар'єром є втрата соціального капіталу та професійних мереж у нових громадах. Водночас успішне працевлаштування або створення власного бізнесу стає показником подолання травми та прикладом посттравматичного зростання (Данилевич, Сафін, & Шульдик, 2025).

Сприяння професійній рефракції можливе через комплексні програми психологічної підтримки, спрямовані на розвиток стійкості, саморефлексії та планування майбутнього. Важливу роль відіграють програми перекваліфікації, освітні курси, гранти на підприємництво та соціальна реклама, що знижує стигму ветеранів і ВПО (Тохтамиш, 2018).

Таким чином, психологічна стійкість і посттравматичне зростання формують основу професійної рефракції особистості ветеранів та ВПО. Їхні кар'єрні траєкторії відображають складний процес адапта-

ції, у якому поєднуються переживання травми, внутрішні ресурси та соціальні умови. Подальші дослідження мають зосередитися на розробці методик вимірювання професійної рефракції та визначенні її ролі у довгостроковій інтеграції ветеранів і ВПО.

Література

1. Воронова О. Ю. (2010). Особливості та умови розвитку поняття «професійна рефлексія». *Проблеми сучасної психології*.
2. Данилевич Л., Сафін О., & Шулдик А. (2025). Дослідження феномена посттравматичного зростання у людей, які пережили кризу втрати роботи в умовах війни. *Вісник Національного університету оборони України*, 83(1), 75–81.
3. Dariievska, S., & Martsenyuk, T. (2020). Досвід працевлаштування людей з інвалідністю в Україні (на прикладі ветеранів Антитерористичної операції). *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*, 3, 37–48.
4. Горбунова В., Климчук В., Нетлюх Г., Романчук О., & Карачевський А. (2016). Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО. Посібник. УЦКСП.
5. Reva, M., & Titova, T. (2024). Особливості посттравматичного зростання учасників бойових дій із різним ставленням до майбутнього. *Психологія і особистість*.
6. Тохтамиш О. (2018). Посттравматичне зростання в реабілітаційному процесі. *Вісник: Соціальна робота*. Київський університет імені Тараса Шевченка.
7. Харитоновна Н. (2023). Посттравматичне зростання як основа психологічного супроводу ветеранів російсько-української війни: огляд досліджень. *Psychology Travelogs*, 1, 17–?.
8. Чорний В., Романишин А., & Остапчук О. (2024). Стійкість українських військовослужбовців в ході російсько-української війни: психологічні чинники. *Вісник Національного університету оборони України*, 81(5), 181–189.

ПАВЛОВСЬКИЙ ЮРІЙ

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ГАЛУЗІ ТРАНСПОРТУ В МОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах розвитку суспільства та економіки система професійної освіти стикається з низкою нових викликів, які потребують перегляду підходів до підготовки педагогічних кадрів. Особливо це стосується галузі транспорту, яка є ключовою для економіки України та відіграє важливу роль у забезпеченні мобільності населення, логістики та міжнародних зв'язків. Транспортна галузь розвивається надзвичайно динамічно: впроваджуються інтелектуальні транспортні системи, електротранспорт, автоматизовані логістичні комплекси, цифрові платформи управління перевезеннями. Тому професійна підготовка педагогів, які забезпечують навчання майбутніх фахівців цієї сфери, має враховувати всі тенденції та відповідати високим стандартам сучасності.

Професійна освіта у сфері транспорту сьогодні розвивається під впливом кількох важливих факторів. Насамперед це технологічний прогрес, який змінює характер праці й вимоги до майбутніх фахівців. Педагоги повинні володіти знаннями про сучасні системи навігації, інформаційно-комунікаційні технології, цифрові інструменти та інтегрувати їх у навчальний процес [1]. Іншим вагомим викликом є євроінтеграційні процеси. Вони вимагають гармонізації освітніх програм із міжнародними стандартами, що забезпечить конкурентоспроможність українських випускників на європейському ринку праці та дозволить брати участь у міжнародних освітніх і професійних проектах [2].

Окрім цього, зростає значення соціально-економічних чинників. Сучасне суспільство потребує не лише робітників, здатних виконувати технічні завдання, а й спеціалістів із широким колом компетентностей: умінням аналізувати інформацію, застосовувати цифрові інструменти, працювати в команді та навчатися впродовж життя. Унікальною особливістю українських реалій є воєнний контекст, який зумовлює необхідність швидкої підготовки кадрів для відновлення транспортної інфраструктури, організації логістичних систем і розвитку нових безпечних маршрутів перевезень. Педагоги професійного навчання мають формувати у студентів не лише професійні, а й громадянські та патріотичні якості, готовність працювати для відбудови країни.

Підготовка педагогів професійного навчання у галузі транспорту ґрунтується на компетентнісному підході. Це означає, що майбутні викладачі повинні опановувати не лише теоретичні знання, а й здатність організовувати навчальний процес таким чином, щоб студенти здобували практичні вміння, максимально наближені до реальних умов роботи на транспортних підприємствах. У цьому контексті надзвичайно важливим є поєднання навчання з виробничою практикою, що дозволяє інтегрувати навчальний процес з потребами ринку праці.

Особливу роль відіграє методична підготовка педагогів. Вона передбачає здатність розробляти та адаптувати освітні програми, добирати навчальні матеріали відповідно до нових технологій, а також активно використовувати цифрові освітні ресурси. Педагог має бути здатним упроваджувати інтерактивні методи навчання, такі як проєктні технології, кейс-методи, використання віртуальної чи доповненої реальності для імітації транспортних процесів. Таким чином, професійна підготовка педагогів у цій сфері вимагає поєднання ґрунтовних технічних знань із сучасними педагогічними та цифровими інноваціями [3].

Подальший розвиток системи підготовки педагогічних кадрів у галузі транспорту передбачає кілька важливих напрямів. Першочерговим завданням є модернізація освітніх програм. Вони повинні містити актуальний зміст, що відображає сучасний стан транспортної галузі, а також враховувати тенденції цифровізації та екологізації транспорту. Важливим кроком є запровадження міждисциплінарних курсів, які інтегрують знання з техніки, інформаційних технологій та екології.

Ще одним пріоритетним напрямом є розвиток дуальної освіти, яка дозволяє студентам поєднувати навчання у закладі освіти з роботою на підприємстві. Така система дає змогу не лише краще засвоїти теоретичний матеріал, а й швидко набутти практичного досвіду. Педагоги, які працюють у такій моделі, мають бути готовими до тісної співпраці з роботодавцями, до спільного планування освітніх результатів і їхнього оцінювання [4].

Постійне підвищення кваліфікації є ще однією обов'язковою умовою якісної підготовки педагогів. Стажування на транспортних підприємствах, участь у семінарах, тренінгах, міжнародних освітніх програмах допомагають педагогам не відставати від швидкого розвитку галузі. Особистісний розвиток педагогів також є надзвичайно важливим: вони повинні володіти організаторськими здібностями, лідерським потенціалом, комунікативною культурою та вміти формувати ці якості у своїх студентів.

Міжнародна співпраця відкриває нові горизонти для підготовки педагогів професійного навчання. Участь у програмах академічної мобільності, партнерство з іноземними університетами та транспортними компаніями дозволяють переймати передовий досвід, інтегрувати інноваційні методики та підвищувати престиж української професійної освіти.

Отже, професійна підготовка педагогів у галузі транспорту є складним і багатогранним процесом, що потребує врахування сучасних технологічних, економічних та соціальних викликів. Якісний педагог повинен поєднувати глибокі професійні знання, методичну майстерність, володіння цифровими технологіями та здатність до постійного саморозвитку. Тільки за таких умов можливо забезпечити підготовку конкурентоспроможних кадрів для транспортної галузі, що своєю чергою сприятиме розвитку економіки та відбудові України в умовах сучасних глобальних викликів.

Література

1. Погорелов М.Г., Філатов, С.В. (2024). Формування професійної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту засобами цифрових технологій. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*. 2 (28), 214-222.
2. Levchenko, I., Lytvyn, A. (2023). Forming the model of professional readiness of future specialists in vocational education (Transport, Occupational Safety and Health). *Scientia et societas*. 2 (2), 53-62.
3. Pryimak, V. (2023). Current trends in the training of vocational education specialists in road transport. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*. 9 (1), 59-68.
4. Romanyshyna, O., Dundiuk, A. (2021). Дуальна освіта як одна з умов формування професійної компетентності техніків-технологів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 1 (48), 361-364.

ПАСІЧНИК ІВАН

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ПЕДАГОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ

Аналіз наукової літератури виявив ключові підходи до формування екологічної культури майбутніх медиків. Особливе значення має компетентнісний підхід, спрямований на розвиток особистості в усіх сферах життєдіяльності (Радкевич, 2008), що в медичній освіті передбачає акцент на практичне застосування знань, трансформацію ролі викладача на наставника та використання активних методів навчання. Системний підхід розглядає цей процес як цілісну систему взаємопов'язаних компонентів – мети, змісту, методів, форм, засобів, діяльності педагога й студентів, результатів навчання та контролю (Толочко, 2019: 61). На цій основі розроблено модель формування екологічної культури, що включає цільовий, концептуально-методологічний, суб'єктний, змістово-технологічний та діагностично-результативний блоки.

Враховуючи методологічні положення О. Тітової, системний підхід вимагає узгодження функціонування елементів, підсистем і компонентів, аналізу їхніх внутрішніх зв'язків, динаміки та взаємодії зі зовнішнім середовищем (Тітова, 2019: 169). Це дозволило визначити екологічну культуру як системну властивість особистості, що складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів, тісно пов'язаних між собою. На цій основі створено методику її системного формування, яка забезпечує цілісність, узгодженість і динамічність розвитку екологічної компетентності.

Діяльнісний підхід, заснований на психологічній теорії діяльності (Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Максименко, В. Семиченко), зміщує фокус з передачі знань на формування адаптивних моделей поведінки через активну діяльність студента (Сорочун, 2018: 66). Він реалізується поетапно – від пояснювально-ілюстративних до дослідницьких методів, що сприяє ефективному формуванню екологічної культури. Цей підхід інтегрується з особистісно-розвивальним, який орієнтує освітній процес на студента як суб'єкта навчання, враховуючи його потреби, мотивацію, інтереси та ціннісні установки. Разом вони утворюють методологічну основу, що забезпечує наукове розуміння та практичну реалізацію формування екологічної культури майбутніх медиків відповідно до сучасних професійних вимог.

У контексті дослідження особистісно-орієнтований підхід виступає умовою розкриття творчого потенціалу майбутніх медиків, формування їх суб'єктного досвіду та оволодіння методами самоаналізу, саморозвитку й самоактуалізації. Це зумовлює необхідність трансформації педагогічної взаємодії, яка має ґрунтуватися на толерантності, поєднанні вимогливості з повагою до гідності студента, персоніфікації, діалозі та дискусії (Андрощук, 2018). Такий підхід передбачає, що особистість розвивається лише за умови рефлексивного осмислення власного досвіду (Семиченко, 2001) і усвідомлення необхідності самовдосконалення (Курок, 2022).

Особистісно-орієнтований і системний підходи тісно пов'язані з синергетичним, який розглядає освітній процес як відкриту нелінійну систему, здатну до самоорганізації, динамічного розвитку та виникнення нових якісних станів (Енциклопедія освіти, 2008). Згідно з положеннями праць О. Тітової, такі системи не потребують зовнішнього алгоритму, їх розвиток визначається внутрішньою невідновлюваністю, множиною можливих траєкторій і залежністю від історичного контексту та майбутніх перспектив (Тітова, 2019: 165). Урахування цих принципів дозволило моделювати формування екологічної культури студентів-медиків як керовану, але самоорганізовану систему, що забезпечило міждисциплінарне розуміння освітнього процесу.

Додатково застосовано інтегративний підхід, сутність якого полягає в об'єднанні всіх компонентів освітнього процесу – змісту, методів, форм, технологій – для досягнення його цілісності (Енциклопедія освіти, 2008: 145).

Комплексне застосування компетентнісного, системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, синергетичного та інтегративного підходів, доповнене окремими елементами інших (аксіологічного, акмеологічного, середовищного тощо), забезпечує реалізацію дослідницької мети відповідно до загальних і дидактичних принципів освіти. На цій основі визначено психолого-педагогічні умови формування екологічної культури: усвідомлене засвоєння термінології в професійному контексті, міждисциплінарна інтеграція знань, спрямованість навчання на екологічну діяльність, активізація пізнавальної діяльності, врахування індивідуальних особливостей студентів та їх професійної мотивації.

Модель формування екологічної культури включає п'ять структурних блоків. Суб'єктний блок ґрунтується на системному підході й передбачає активну участь усіх учасників освітнього процесу. Змістово-технологічний блок охоплює три етапи – спонукально-інформаційний, формувально-технологічний і рефлексивно-корекційний – та реалізується через «екологізований» зміст фахових дисциплін із застосуванням активних педагогічних технологій: проблемного, імітаційно-ігрового, кейс-методу, змішаного навчання, тренінгів та інтерактивних ІКТ. Діагностично-результативний блок забезпечує оцінювання сформованості екологічної культури за чотирма критеріями – мотиваційним, когнітивним, діяльнісним і особистісним – і визначає чотири рівні: початковий, середній, достатній і високий. Це дозволяє об'єктивно відстежувати динаміку розвитку протягом навчання.

Отже, розроблена модель науково обґрунтована, методологічно цілісна й практично спрямована: вона адекватно відображає процес формування екологічної культури студентів-медиків, систематизує теоретичні засади компетентнісного підходу в умовах фахової передвищої освіти та визначає конкретні методичні й технологічні засоби її реалізації.

Література

1. Андрощук І. В. (2017). Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності [дисертація доктора педагогічних наук, м. Київ].
2. Енциклопедія освіти. (2008). В. Г. Кремень (Голов. ред.). Юрінком Інтер.
3. Курок Р. О. (2022). Розвиток правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів: теорія і методика. ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ».

4. Радкевич В. О. (б. д.). Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання. CORE. <https://core.ac.uk/download/pdf/32305058.pdf> (Дата звернення: 30 серпня 2025 р.)
5. Семиченк, В. А. (2001). *Психологія особистості*. Ешке.
6. Сорочун І. І. (2018). Роль діяльнісного підходу у процесі становлення педагога нового покоління. *Молодий вчений*, 12, 63–67. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12.1/15.pdf>
7. Тітова О. А. (2020). Система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів аграрного профілю [дисертація доктора педагогічних наук, м. Мелітополь].
8. Толочко С. В. (2019). Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти [дисертація доктора педагогічних наук, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова].

ПЕЛЕХ ОЛЕНА

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Розвиток українського незалежного суспільства зазнає суттєвих змін. Великі надії покладаються на молодь як майбутнє держави. Тому сучасним школярам необхідно вирости знаючими, мудрими, освіченими. Першочергову роль у цьому відіграє книжка, бо лише особистість, яка читає, здатна самостійно мислити, синтезувати прочитане та використовувати набутий досвід у життєдіяльності. Українська література для дітей як предмет вивчення перебуває у центрі уваги вітчизняних науковців. Проте теорія та методика викладання української літератури для дітей у педагогічних закладах потребує сучасного переосмислення.

Наукове осмислення дитячої літератури як важливого засобу навчання і виховання має глибокі корені. Теоретичну необхідність її створення вперше обґрунтував видатний чеський педагог Ян Амос Коменський у праці «Велика дидактика». Пізніше цю проблематику розвивали педагоги К. Ушинський, Х. Алчевська, А. Макаренко, В. Сухомлинський, а також класики української літератури – Т. Шевченко, І. Франко, О. Пчілка, С. Васильченко.

До аналізу історії, стану і перспектив розвитку української дитячої літератури останнім часом звертається все більше дослідників. Серед них В. Гутенна, яка дослідила спадок І. Франка як теоретика та практика дитячої літератури, С. Присяжнюк, яка проаналізувала дитячі твори В. Винниченка та ін. Але при цьому немає системності й узгодженості в розвитку літературознавчої думки щодо літератури для дітей.

За твердженнями науковців, формування читача починається з раннього віку. Особливого значення, на думку психологів, набуває дошкільний і молодший шкільний вік, коли закладаються основи грамотного читання.

Процес залучення до книги починається, насамперед, у сім'ї. Якщо дитина потрапить у позитивне читацьке оточення в сім'ї, навчальних закладах, можна сподіватися на появу нового читача.

Сьогодні актуальною є проблема загального розвитку дитини. До школи приходять діти, які не знають загальновідомих народних казок («Колобок», «Ріпка» тощо), тому що їхні батьки не читали, не розповідали і взагалі мало з ними розмовляли. Значно збільшилась кількість дітей, які мають вади мовлення.

Статистичні дослідження читацьких навичок молодших школярів показали, що за останнє десятиріччя поступово збільшується кількість дітей, які зростають, так і не взявши до рук книжки для самостійного читання. Читацький кругозір учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл досить обмежений (3–6 прізвищ письменників). Молодші школярі традиційно називають лише письменників ХІХ століття (Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко), що не може не хвилювати.

Однак й перевірка літературної обізнаності студентів педагогічних коледжів показала, що більшість опитаних не може правильно співвіднести заголовок і прізвище автора загальновідомих творів, припускаються помилок у розрізненні авторів. Сьогодні найбільшою проблемою є те, що студенти, які через кілька років прийдуть до школи і повинні будуть керувати дитячим читанням, самі не є справжніми читачами, не володіють досконало теорією літератури, а також мають проблеми із методикою опрацювання літературних творів для дітей. Це призводить до проблем шкільного навчання.

Серед тенденцій сучасної школи турбує намагання вчителя контролювати, а не навчати. Сучасні вчителі менше розповідають на уроках. Частково це пов'язано із активним, але не завжди підготовленим впровадженням в освітній процес новітніх технологій. При цьому треба враховувати той факт, що у студентів педагогічного коледжу вибір фаху не пов'язаний з чітко сформованим інтересом до літератури чи іншої галузі культури, він зумовлений переважно психологічними мотивами («подобається працювати з дітьми»).

Значні зміни, що відбуваються в освіті, у портреті сучасного читача, у поглядах майбутніх учителів на свою професійну майстерність, дещо корегують стратегію навчання студентів, які приходять до фахового педагогічного закладу освіти.

Українська література для дітей пройшла тривалий і складний шлях становлення, який ще не завершено. У сучасній українській літературі, хоча й намітилися певні тенденції розвитку літератури для дітей, залишається ще багато проблемних питань.

Особливості викладання української літератури для дітей у школі мають бути враховані під час викладання курсу «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення» майбутнім учителям початкових класів, вплинути на методику його проведення.

Активно працюють над проблемами теорії української літератури для дітей кандидати філологічних наук У. Гнідець, Т. Качак, Б. Салюк, С. Ушневич, І. Кожмінська (Варшава), професор Б. Кюмерлінг-Майбауер (Тюбінген).

Утвердження і визнання української літератури для дітей почалося лише з другої половини XIX ст., але згодом більш ніж сто років цей тип письменства наражався на різні негативні закиди. Українська література для дітей має свою беззаперечну специфіку (психологічну, соціологічну, культурологічну).

Отже, актуальність проблеми викладання української літератури для дітей майбутнім учителям початкової школи пояснюється необхідністю впровадження компетентнісного підходу та інтегрованого навчання. Інтеграція – це об'єктивне явище інтенсифікації змісту освіти, це спосіб, засіб і процес оновлення змісту освіти на сучасному етапі; це необхідність вдосконалення системного пізнання світу; це шлях до реалізації компетентнісно орієнтованого підходу навчання учнів початкової школи; це результативний процес викладання української літератури для дітей майбутнім учителям початкових класів.

Література

1. Вашуленко М.С. (2015). Навчання української мови і читання в початкових класах. Київ: Освіта.
2. Григоренко Т.М. (2017). Формування читацької компетентності молодших школярів. Київ: Слово.
3. Качак Т. Б. (2016). Українська дитяча література : підручник. Київ : ВЦ Академія.
4. Савченко О.Я. (2017). Дидактика початкової школи. Київ: Грамота.
5. Хорошківська О.Н., Редько В.Г. (2016). Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ: Генеза

ПЛАЧИНДА ТЕТЯНА

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава)

РЕФЛЕКСІЯ ТА САМОСТІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Сучасні тенденції розвитку освіти визначають необхідність формування у здобувачів освіти не лише глибоких професійних знань, а й здатності до самоорганізації, саморегуляції та саморозвитку. Інтеграція України до європейського освітнього простору, динаміка науково-технічного прогресу та підвищення вимог роботодавців актуалізують проблему розвитку навичок самостійної діяльності та професійної рефлексії як фундаментальних складових підготовки майбутніх фахівців.

У науковій літературі рефлексія розглядається як форма теоретичної діяльності людини, спрямована на осмислення власних дій, цінностей і мотивів (Н. Кічук, О. Ковтун, М. Марусинець, М. Мельник, Н. Сенчина та ін.). У педагогічному контексті рефлексія виступає методологічною основою розвитку здатності здобувача освіти до самопізнання й самоорганізації, критичного аналізу власної діяльності й адаптації до умов професійного середовища [1].

Самостійна діяльність здобувачів освіти визначається як особлива форма організації освітнього процесу, що стимулює пошук, аналіз і систематизацію інформації, а також сприяє набуттю професійних компетенцій (М. Левшин, О. Муковіз, А. Цюприк та ін.). Вона виявляється у здатності діяти незалежно від сторонньої допомоги, брати відповідальність за результати своєї діяльності, здійснювати цілепокладання, планування, контроль та оцінку власних дій [2].

Інтеграція понять «рефлексія» та «самостійна діяльність» дозволяє розглядати їх як взаємозалежні складові професійного становлення особистості. Рефлексія виступає підґрунтям самостійної діяльності, забезпечує її усвідомленість, результативність і спрямованість на професійне самовдосконалення:

- рефлексивні навички є необхідною умовою розвитку самостійності. Вони формують у здобувача освіти здатність критично оцінювати власні дії, визначати шляхи самокорекції та вдосконалення;
- самостійна діяльність в освітньому процесі виступає рушійною силою розвитку професійних компетенцій, оскільки передбачає творче застосування знань, вольові зусилля та відповідальність за результати;

– поєднання рефлексії та самостійності створює умови для формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до саморозвитку, інноваційної діяльності та гнучкого реагування на виклики професії.

З метою формування у майбутніх фахівців необхідних рефлексивних навичок і вміння самостійної діяльності, варто орієнтуватися на наступні рекомендації:

– впровадження в освітній процес рефлексивно-діяльнісних технологій (тренінги самопізнання, психотехнічні вправи, інтерактивні завдання тощо), що стимулюють осмислення здобувачами освіти власної діяльності;

– створення умов для самостійної пізнавальної роботи здобувачів освіти (проектні та дослідницькі завдання, проблемне навчання, використання цифрових освітніх ресурсів тощо);

– організація педагогічного партнерства, де викладач виступає не лише джерелом знань, а й фасилітатором, консультантом і співучасником розвитку здобувача освіти;

– орієнтація освітнього процесу на самонавчання та навчання впродовж життя, що забезпечує професійну мобільність і здатність до інновацій.

Отже, рефлексія і самостійна діяльність є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими категоріями, що визначають успішність професійного становлення особистості. Розвиток рефлексивних умінь забезпечує ефективність самостійної роботи, тоді як самостійність у навчанні створює простір для усвідомленої рефлексії. Їх інтеграція формує основу професійної компетентності, самореалізації та готовності майбутнього фахівця діяти в умовах сучасного суспільства.

Література

1. Плачинда Т. С. (2015) Професійна рефлексія як умова становлення майбутнього фахівця. Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць / гол. Ред. З.П. Бакум. Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»: ТОВ НВП «Інтерсервіс», Вип. 45 С. 69 - 72.

2. Плачинда Т. С. (2020) Розвиток навичок самостійної діяльності студентів у профільних ЗВО. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, №8 (102), С. 288-294 <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/10436>

ПОДЛЕВСЬКА НЕЛЯ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФІЛОЛОГА У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Сьогоднішній етап розвитку нашої країни характеризується трансформаційними змінами і процесами в різних галузях суспільного, політичного й економічного життя людини. Вирішення різних проблем людства й участь в інноваційних перетвореннях зумовлюють необхідність зміни пріоритетів щодо підготовки майбутніх фахівців, зокрема й іноземних філологів. Сучасному суспільству необхідні компетентні фахівці, які не лише володіють професійними компетентностями, але й здатні приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, відрізняються мобільністю, конструктивністю, умінням застосовувати свої здібності, мають творчий стиль мислення та вільно володіють іноземними мовами, можуть здійснювати міжкультурну комунікацію. Нові вимоги до підготовки майбутніх іноземних філологів акцентують увагу на формуванні міжкультурної компетентності.

Головною метою вивчення іноземної мови студентами стає набуття іншомовної компетентності особистості, а очікуваним результатом – використання іноземної мови як доступного засобу спілкування, міжкультурної комунікації і збагачення досвіду фахової підготовки.

Поняття мовної особистості в лінгвістиці розглядається в комунікативному, психологічному, когнітивному, соціокультурному, національному напрямках. Тому погляд дослідників залежить від ракурсу вивчення проблеми – з позиції особистості чи з позиції мови. Однак визначальними якостями мовної особистості є вільне володіння мовними засобами в різноманітних ситуаціях, сформоване почуття відповідальності за власну мовленнєву поведінку, наявність соціокультурних знань, сформованість ціннісних орієнтацій [2].

У сучасних умовах упровадження Концепції Нової української школи та реформування загальної середньої освіти актуальним завданням для закладів вищої освіти є підготовка майбутнього фахівця, зокрема учителя – іноземного філолога, що формує покоління нової генерації, здатне до міжкультурної комунікації.

Засади професійного становлення й розвитку особистості філологів мають відображати специфіку гуманітарної сфери, акцентуючи на розвитку не лише знань, а й особистісних, комунікативних та культуротворчих якостей.

Фундаментальні засади професійного становлення філолога базуються на принципах: 1) культуровідповідності та полікультурності: професійне становлення філолога ґрунтується на глибокому засвоєнні

національної культури та формуванні міжкультурної компетентності; 2) особистісної орієнтації: освітній процес має бути сфокусований на самоактивності, саморегуляції та самоствердженні особистості студента; 3) комплексності та міждисциплінарної інтегрованості: професійна підготовка вимагає синтезу знань із мовознавства, літературознавства, історії, культурології та педагогіки.

Необхідність ефективної міжкультурної комунікації у сфері підготовки майбутніх філологів-перекладачів вимагає значних зусиль, потребує розуміння міжкультурних відмінностей, знань методів і технічних прийомів подолання різноманітних бар'єрів і непорозумінь. Міжкультурна комунікація розкриває можливості пізнання культурної реальності, сприяє розвитку в суспільстві соціокультурного розуміння та всебічної інтеракції. Раніше процес перекладу розглядався лише з лінгвістичного погляду, але останнім часом підхід змінився на культурно орієнтований. Переклад розглядається на основі теорії міжкультурної комунікації і як процес має всі компоненти комунікативного середовища [1, с. 3].

Основними компетентностями, якими має володіти філолог, визначаємо такі: 1) комунікативна майстерність (професійний розвиток передбачає не лише глибокі знання з філології, але й опанування риторичної майстерності; 2) творчість та інноваційність (оскільки філолог – це фахівець гуманітарної сфери, то відповідно повинен мати творчий підхід до своєї справи, уміти застосовувати набуті знання для створення нових культурних продуктів; 3) високі моральні та громадянські якості (професійне становлення неможливе без любові до власної справи, високого рівня кваліфікації та пріоритетності громадянського виховання, що формує відповідальну, моральну особистість).

Основні шляхи професійного розвитку вбачаємо у безперервному процесі, який вимагає від гуманітарія-філолога постійного самовдосконалення, самоактивності та вміння знаходити сенс у своїй діяльності, адаптуючись до змін; у педагогічній підтримці та взаємодії, бо ефективне становлення майбутнього фахівця відбувається в умовах співпраці, де викладач виступає партнером і наставником, забезпечуючи педагогічну підтримку для самоствердження особистості студента; у впровадженні сучасних технологій (корпусна лінгвістика, цифрова філологія, медіакультура) є необхідним складником у формуванні висококваліфікованого фахівця. Професійне становлення і розвиток майбутнього фахівця гуманітарної, зокрема філологічної, сфери – це тривалий, багатоетапний процес, спрямований на формування професійної компетентності та особистісних якостей, необхідних для успішної діяльності у сфері «людина-людина».

Основними складниками становлення майбутнього іноземного філолога визначаємо: 1) освітній етап, тобто здобуття вищої освіти за спеціальністю «Філологія», що формує фундаментальні знання і навички та фахову компетентність, тобто глибоке знання мов, літератур, міжкультурної комунікації, культури; практичні професійні навички: удосконалення навичок писемного та усного мовлення, редагування, коректури, перекладу, аналізу текстів; формування навичок міжкультурного світогляду, розуміння соціальної ролі мови та комунікації; визначення напрямів професійного розвитку, тобто студент має визначитися зі своєю спеціалізацією (викладач, перекладач, журналіст, редактор, копірайтер тощо) та активно брати участь у науковій, проєктній та практичній діяльності; 2) професійне становлення, тобто адаптація до реальних професійних вимог: застосування знань (втілення теоретичних знань на практиці), розвиток Soft Skills (удосконалення комунікативних навичок та ін.), наставництво (роль досвідчених колег); 3) професійне зростання: безперервне навчання є ключовим, зокрема це підвищення кваліфікації, розширення компетентностей (опанування суміжних навичок до філології), кар'єрний ріст (вищі категорії, наукові ступені, керівні посади чи власна справа).

Отже, в умовах інформаційного суспільства та розвитку ІТ-технологій сучасний філолог, як мовна особистість, має широкий спектр можливостей у сфері освіти і науки (учитель, викладач, науковий співробітник), перекладу та міжнародних відносин (перекладач, локалізатор), комунікації та медіа (журналіст, редактор, копірайтер, контент-менеджер, SMM-спеціаліст), фріланс та власна справа (незалежний редактор/коректор, автор курсів).

Сьогоднішнє суспільство зацікавлене у висококваліфікованих фахівцях із винятковим розумінням міжкультурної комунікації. Одним із основних напрямів у закладі вищої освіти є розробка комплексних підходів до формування міжкультурної компетенції у майбутніх фахівців у межах професійної освіти, зокрема й підготовки іноземних філологів. Однією з умов реалізації цього процесу повинен стати певний рівень сформованості у майбутнього фахівця міжкультурної компетенції.

Література

1. Бацевич Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*: Підручник. Видавничий центр «Академія».
2. Горошкін І. О. (2017). *Лінгводидактичні засади формування мовної особистості майбутнього перекладача у процесі навчання української мови* : Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київський ун-т ім. Бориса Грінченка.
3. Манакін В. М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація*: Навчальний посібник. ВЦ «Академія».

ЗАСОБИ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ МОДУЛЯ «ШВЕЙНА СПРАВА»

Задля збагачення та розвитку методів подання навчального матеріалу у педагогічній майстерності прийнято застосовувати засоби наочності, як ефективний прийом візуалізації теоретичної інформації.

Наочність характеризують, як важливий дидактичний принцип в освіті, що уособлює в собі універсальний засіб навчання та виховання, відображаючи різноманіття конкретних явищ, предметів навколишнього світу; організовує сприйняття і спостереження реальної дійсності та сприяє на сенсорну сферу учня розвиваючи уяву та мислення.

Із праці «Велика дидактика» Я. Коменський поширював думку: «Усе, що тільки можливо, слід передавати учням через органи чуття – через зір, слух, дотики...бо ніщо не потрапляє до розуму, якщо спочатку не пройде через чуттєве сприйняття». Вказана думка стала початком для введення та поширення у навчальний процес засобів наочності.

У педагогіці прийнято кваліфікувати засоби наочності за відповідними критеріями: за характер наведеного матеріалу; за способами зображення; за змістом; за тривалістю практики виконання; за об'єктом звернення [1].

Відповідно за критеріями наочні засоби поділяти на три види, а саме:

1. Зображувальні – муляжі, картини, копії, плакати, які застосовують для виділення та підкреслення важливих елементів у вивченні навчального матеріалу.

2. Натуральні – географічні об'єкти, тварини, рослини, фізичні та хімічні явища, реальні предмети та процеси, які учні можуть побачити у їхньому природньому вигляді та вивчати за допомогою тактильного відчуття.

3. Знаково-символічні – різноманітні схеми, діаграми, формули, таблиці, графіки виділяють суть навчальної теми через певні символи [1].

Засоби наочності відіграють важливу роль у вивченні навчального предмета «Технології» здобувачами освіти 10-11 класів. Завдяки використанню педагогами засобів наочності, здобувачам легше сприймати навчальну інформацію, концентрувати увагу та здійснювати творчий підхід до виконання практичних завдань [2].

Під час вивчення модуля «Швейна справа» здобувачі потребують якісну візуалізацію складних схем устаткування, стібків, вузлів та переплетень тканин, для кращого розуміння навчального предмету та продуктивної роботи над практичними завданнями. У процесі виконання практичної роботи для кращого орієнтування у виготовленні виробу доцільно використовувати технічний опис (ТО) та технічну послідовність обробки (ТПО), які варто подавати у вигляді зображувальних засобів (схеми, плакати).

Отже, дидактичний принцип наочності відіграє важливу роль у навчальному середовищі без якого здобувачі освіти не мають чіткого розуміння поданої інформації. Засоби наочності сприяють ефективному засвоєнню інформації через чуттєве сприйняття, що дозволяє здобувачам освіти самостійно пізнавати структуру об'єкта, усвідомлювати його роль у житті та в перспективі ближнього майбутнього.

Література

1. Малафійк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник / І.В. Малафійк. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 632 с.
2. Кондратюк Г. Вимоги до складання навчальних програм освітньої галузі – Технологія для загальноосвітніх закладів / Г. Кондратюк, Л. Денисенко //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №4. – С.19-21.

РАШИДОВА СВІТЛАНА

Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського (м. Київ)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти враховує усі виклики, що постають перед людством. Одним із таких викликів і перспектив в освіті є інклюзія. Тож, методологічним і практичним підходом стає інклюзивний підхід, орієнтований на принципи інклюзії, що забезпечує рівні можливості для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх особливостей і освітніх потреб. Безперечно, ключовим аспектом успішної організації і реалізації інклюзивної освіти є якісна підготовка фахівців, здатних створювати комфортне інклюзивне

середовище, здійснювати навчальний процес, впроваджувати необхідні технології навчання осіб з особливими освітніми потребами, надавати психолого-педагогічний супровід, виховувати, тобто володіти інклюзивною компетентністю. Інтенсивні процеси цифровізації сучасного суспільства вимагають упровадження нових підходів до підготовки педагогічних кадрів, оволодіння ними цифровими технологіями, зокрема для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Важливу роль у процесі підготовки фахівців у сфері освітньої інклюзії виконує інформаційно-аналітичний супровід, який покликаний оптимізувати підготовку спеціалістів та підвищувати їх компетентність: швидко надавати актуальну інформацію, забезпечувати педагогів методичними та аналітичними матеріалами, інформаційно-аналітичними ресурсами. Тож, одним із ключових напрямів модернізації освіти, зокрема з підготовки педагогів, є *інформаційно-аналітичний супровід* – система збору, оброблення, аналізу й використання освітніх даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [3].

Професійна підготовка педагогів для роботи в умовах освітнього інклюзивного середовища передбачає не тільки розвиток педагогічної компетентності та майстерності, а й розвиток інклюзивної та цифрової компетентностей як якісний результат їх підготовки, точніше, підготовленості. Ключовими методологічними підходами до підготовки фахівців в умовах інклюзивного освітнього середовища можна визначити: компетентнісний; міждисциплінарний; середовищний; особистісно-діяльнісний; інклюзивний; комплексний і системний; технологічний. Підготовка фахівців-педагогів має супроводжуватись організацією інклюзивного середовища через занурення в нього, а також за умов впливу і знань спеціалістів різних сфер інклюзивного знання (фізіології, медицини, психології, реабілітології, педагогіки тощо). Нормативно-правовий, менеджерський, методичний, психологічний і педагогічний супровід є необхідною умовою якісної, ефективної підготовки фахівців з інклюзивної освіти. А з цією метою саме інформаційно-аналітичний супровід покликаний пришвидшити і облегшити підготовку усіх фахівців, дотичних до освітньої інклюзії. Інформаційно-аналітичний супровід підготовки педагогів включає три ключові компоненти: *інформаційний* – збір і систематизація даних про стан підготовки педагогічних кадрів, їх цифрові компетентності, участь у програмах підвищення кваліфікації; *аналітичний* – оцінювання ефективності навчальних програм, виявлення тенденцій і проблем підготовки педагогів до інклюзивної освіти; *організаційно-управлінський* – ухвалення рішень щодо вдосконалення змісту, форм і методів професійного навчання на основі отриманих даних [8].

На базі Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського відділ наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти (завідувач кандидат педагогічних наук, старший дослідник Ростока Марина Львівна) працює над темою наукового дослідження: «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід», в рамках якої здійснюється й інформаційно-аналітичний супровід інклюзивної освіти. Співробітники відділу розробляють з цією метою наукові продукти [1; 5; 6; 7].

В умовах цифрової трансформації на перший план виходять інформаційні технології, функція яких – забезпечити доступність освіти та адаптацію навчального матеріалу відповідно до індивідуальних потреб. Використання спеціальних програм, додатків, адаптивних технологій та інших інновацій може створити сприятливі умови для забезпечення інклюзивного доступу до інформації та навчання і зменшити цифровий розрив. Інформаційні технології в інклюзивній освіті, доступ до інформації осіб з особливими освітніми потребами та забезпеченість вчителів, методистів, менеджерів від освіти інформаційно-аналітичним супроводом, з одного боку, реалізують інформаційне забезпечення, з іншого – реалізують дотримання принципів доступності, рівних прав і можливостей, індивідуалізації (через індивідуальні навчальні траєкторії), диференціації (за медичними показниками), соціальної справедливості і відповідно – вирішують завдання безбар'єрності в інклюзивній освіті.

В умовах цифровізації особливого значення набуває цифрова компетентність педагога, яка виявляється в умінні добирати адаптивні цифрові інструменти, онлайн-ресурси та мобільні додатки, що підтримують навчання дітей з особливими освітніми потребами. До таких ресурсів належать системи дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle), платформи для інтерактивної взаємодії (Zoom, Microsoft Teams), а також спеціалізовані програми, як-от LearningApps, Symbaloo, ClassDojo, які дають змогу реалізовувати індивідуальний підхід до навчання [2]. У сфері інклюзивної освіти важливим є застосування аналітичних даних для персоналізації навчання педагогів – добору курсів і тренінгів з урахуванням їхнього рівня цифрової, психологічної та методичної готовності до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами [4]. Одним із ефективних напрямів є впровадження інформаційно-аналітичних панелей (дашбордів), які візуалізують ключові показники підготовки педагогічних кадрів, наприклад: рівень цифрової компетентності, участь у вебінарах, результати сертифікації, відгуки учасників. Такі рішення сприяють формуванню системи data-driven управління освітою, коли рішення ухвалюються на основі реальних даних [9].

Отже, підготовка фахівців до роботи в інклюзивній освіті має бути системною, інтеграційною та базуватися на міждисциплінарному підході. Використання цифрових технологій у цьому процесі є не лише засобом, а й інструментом професійного зростання педагога.

Література

1. Годецька Т. І. (2024). Інклюзивні освітні середовища в контексті цифрової трансформації суспільства: психологічний аспект (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти і науки* (20). С. 78-111. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743109/> (дата звернення: 02.02.2025).
2. Даниленко І. (2022). Цифрові технології у підтримці інклюзивного навчання. *Педагогічний дискурс*. Вип.33. С.112–118.
3. Коваль І. (2022). Інформаційно-аналітичне забезпечення управління освітою в умовах цифровізації. *Освітній простір*. Вип. 4(38). С.41–49.
4. Колупаєва А. (2029). Підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Харків: Основа.
5. Рашидова С.С. (2025). Інформаційне забезпечення інклюзивної освіти в умовах цифрової трансформації. *Адаптивні процеси в освіті* : збірник матеріалів (тез доповідей) 4-го Міжнародного наукового форуму. Юстон, м. Київ, Україна. С. 187-188. ISBN 978-617-8335-42-7. URI: <https://surl.li/yhfcuv>
6. Інформаційно-аналітичний супровід розвитку громадянської компетентності педагогів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі: бібліографічний огляд (част. 1) / упоряд. С. С. Рашидова (2025). *Віртуальний читальний зал освітянина. Освіта і наука в умовах війни (онлайн-проект)*; ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; НАПН України, 23 с. <https://surl.li/yzgnnb>
7. Росток М. Л. (2022). Інформаційно-аналітичне забезпечення підготовки наукових кадрів в умовах воєнного стану та сучасної освітньої трансформації (аналітичний огляд). *Аналітичний науковий вісник у сфері освіти і науки* (15). С. 3-20. URL: <https://surl.li/vqmqqxy> (дата звернення: 02.02.2025).
8. Соколова Т. (2020). Аналітичні інструменти моніторингу якості підготовки педагогічних кадрів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Вип. 5(80). С. 56–61.
9. European Commission (2023). *European Framework for the Digital Transformation of Education (DigCompEdu 2.0)*. Publications Office of the European Union.

РОМАНЮК КАТЕРИНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

СТВОРЕННЯ БАГАТОШАРОВИХ ЗОБРАЖЕНЬ У ТЕХНІЦІ «ВОВНЯНОЇ АКВАРЕЛІ»

Техніка «вовняної акварелі» – це сучасний вид декоративно-прикладного мистецтва, який поєднує живописні принципи з текстильною фактурністю. Створення багатошарових зображень у цій техніці дозволяє досягти глибини, об'єму та м'якого переходу кольорів без використання фарб. Використання натуральної вовни дає змогу передати настрій, динаміку та ніжність образів, що робить цю техніку популярною серед сучасних художників і педагогів.

Майстерність ваяння з вовни передавалася з покоління в покоління. Завдяки археологічним знахідкам відомо, що давні алтайці ваяли повсті різних сортів та якості шерсті і пуху овець. Натуральний колір повсті білий або чорний, залежно від масті овець, але нерідко повсті забарвлювали. Жовтуватий колір, знайдених артефактів, є результатом довгого перебування повсті у вологій землі. З вовни, методом ваяння виготовляли килими і помпони для сидел [1].

У техніці ваяння з плином часу майже нічого не змінилося. Однак у наш час вивели нові породи овець – мериносові. Вони славляться більш тонкою м'якою шерстю, з якої можна отримати виключно ніжні вироби. Термін «вовняна акварель» виник завдяки візуальній схожості робіт із класичним живописом аквареллю. Як і у акварелі, тут досягається ефект м'якості, прозорості та плавних кольорових переходів, однак їх створюють не фарбами, а тонкими волокнами вовни, викладеними на фон шарами.

Сучасне мистецтво дедалі активніше інтегрує природні матеріали у художню практику. Сьогодні ваяння перетворилося на цікаву форму мистецького самовираження. Майстри з художньої обробки вовни винаходять нові нетрадиційні прийоми ваяння шерсті. Уже увійшли в моду і вражають своєю новизною та оригінальністю аксесуари та прикраси з повсті, одяг, повстяні картини та іграшки. Декоративне мистецтво активно розвивається, поєднуючи традиційні матеріали з новими художніми підходами. Однією з таких інновацій є техніка вовняної акварелі, у якій замість фарб використовується кольорова вовна, що викладається на фон у кілька шарів [2].

Багатошаровість є основною ознакою цієї техніки. Кожен шар вовни створює ефект напівпрозорості, що дозволяє досягати плавних переходів кольорів і відчуття глибини простору. Завдяки цьому роботи нагадують живопис аквареллю, але з характерною м'якою фактурою.

Вовняна акварель дозволяє передавати глибину, рух повітря, світло та настрій. Вона поєднує виразність живопису з м'якістю текстилю, тому має великий естетичний потенціал. Завдяки фактурності матеріалу, кожна робота є унікальною – навіть при повторенні сюжету зображення набуває нового звучання.

Техніка має значний психоемоційний та художньо-педагогічний потенціал. Робота з вовною сприяє розвитку дрібної моторики, просторового мислення, відчуття кольору і ритму. Виготовлення виробів із вовни – це вид арт-терапії, у якому поєднуються моторна активність і самовираження через творчість. Процес валяння або викладання вовни вимагає концентрації, послідовності дій і водночас дозволяє вільно фантазувати. Її часто застосовують у творчих студіях і навчальних програмах декоративного мистецтва.

Багатошарова структура зображення створює ефект внутрішнього світіння. Через різну щільність та орієнтацію волокон відтворюються кольорові переливи, що схожі до акварелі. Вовна – це живий матеріал, і завдяки цьому картини оживають. Таке поєднання об'єму та легкості надає роботам виняткову виразність [3].

Серед переваг цієї техніки – її екологічність з точки зору використовуваних матеріалів, а також можливість поєднувати її з іншими декоративними техніками. В умовах зростання уваги до проблем екології, збереження навколишнього середовища та сталого розвитку, питання використання екологічно чистих матеріалів набуває особливої актуальності. Вовна – один із найдавніших і водночас найсучасніших природних матеріалів, який відповідає принципам екологічної культури та усвідомленого споживання. Вона гармонійно поєднує традиційність та екологічність з сучасним художнім баченням.

Сучасні митці поєднують традиційну техніку з експериментальними матеріалами: шовком, льоном, синтетичними волокнами, що дозволяє створювати складні декоративні композиції й сучасні арт-об'єкти. Створення багатошарових зображень у техніці вовняної акварелі – це не лише естетичний процес, а й особлива форма взаємодії людини з природними матеріалами. Вона поєднує у собі м'якість текстилю, прозорість живопису й глибину емоційного змісту. Завдяки цьому техніка стає одним із найяскравіших напрямів сучасного декоративного мистецтва.

Література

1. Цибань І. Фелтинг. Усі прийоми сухого валяння. Харків: Vivat, 2014. 11 с.
2. Що таке вовняна акварель? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/aotiye>
3. Вовняний живопис [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.it/umzmcz>

САВЕЛЬСЬВ МИКОЛА

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м.Володимир)

Оновлення змісту підготовки вчителя технологій у контексті реалізації концепції нової української школи

Реформа освіти в Україні, зокрема впровадження Концепції Нової української школи (НУШ), вимагає суттєвих змін у підготовці педагогічних кадрів. Особливу увагу слід приділити підготовці вчителів технологій, оскільки їхня роль у формуванні компетентностей учнів є надзвичайно важливою. Ця стаття спрямована на аналіз актуальних підходів до оновлення змісту підготовки вчителя технологій у умовах реалізації НУШ.

Концепція НУШ, затверджена Міністерством освіти і науки України, визначає основні напрями реформування освітнього процесу, зокрема:

- перехід до компетентнісного підходу;
- інтеграція навчальних предметів;
- використання інноваційних педагогічних технологій;
- орієнтація на індивідуальні потреби учнів.

Вчитель технологій у контексті НУШ виступає не лише як передавач знань, а й як фасилітатор навчального процесу, який сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та практичних навичок учнів. Його завдання полягає у формуванні у школярів умінь застосовувати технологічні знання в реальному житті. Оновлення змісту підготовки вчителя технологій. Впровадження STEM Science, Technology, Engineering, Mathematics освіти в навчальний процес є одним із ключових аспектів оновлення підготовки вчителя технологій. Це дозволяє створювати міждисциплінарні проекти, що сприяють розвитку аналітичного та критичного мислення учнів. Зокрема, використання LEGO-технологій та інших інструментів дозволяє реалізувати проєктно-орієнтоване навчання.

Сучасні педагогічні технології, такі як інтерактивне навчання, проєктна діяльність, імерсивні технології, мультимедійні засоби, стають невід'ємною частиною освітнього процесу. Їхнє застосування сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхніх творчих здібностей. Професійний розвиток вчителя. Для ефективної реалізації НУШ необхідно забезпечити безперервний професійний

розвиток вчителів технологій, що включає участь у тренінгах, семінарах, вебінарах, а також самоосвіту. Важливим є також створення умов для обміну досвідом між педагогами.

Висновки. Оновлення змісту підготовки вчителя технологій є важливим кроком у реалізації Концепції Нової української школи. Інтеграція STEM-освіти, впровадження інноваційних педагогічних технологій та забезпечення безперервного професійного розвитку вчителів сприятимуть формуванню компетентного, творчого та критично мислячого учня.

Література

1. Міністерство освіти і науки України. (2016). Концепція Нової української школи.
2. Мойко О. С. (2023). Особливості стимулювання навчальної діяльності учнів початкової школи засобами мультимедійних технологій. ResearchGate.
3. Федорчук В. В. (2022). Педагогічні технології в початковій школі.
4. Кифенко Р. В., & Романова О. В. (2020). Сучасні педагогічні технології початкової освіти.
5. Стахів В. В., Панцюк І. В., & Волошин В. В. (2023). Педагогічні технології у початковій школі.

СИВОЛАП ДАНИЛО

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРОЄКТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ПІДПРИЄМСТВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

Сучасні трансформаційні процеси в економіці та суспільстві зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки менеджерів, зокрема у сфері підприємств поштового зв'язку. Ця галузь відіграє важливу роль у забезпеченні комунікаційних, логістичних та інформаційних потреб населення, а також у підтримці стабільності національної інфраструктури. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування професійної культури майбутніх менеджерів, що передбачає не лише засвоєння спеціальних знань і навичок, а й розвиток системи цінностей, управлінського мислення, етики ділового спілкування та готовності до інноваційної діяльності.

Професійна культура виступає інтегративною характеристикою особистості, яка поєднує когнітивний, аксіологічний та діяльнісний компоненти. Для майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку вона є основою ефективного прийняття управлінських рішень, забезпечення конкурентоспроможності підприємства та підвищення якості надання послуг. Водночас сучасна вища освіта потребує розроблення педагогічно обґрунтованих моделей і технологій, спрямованих на проєктування процесу формування такої культури у студентів.

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність значної кількості досліджень, присвячених професійній культурі фахівців різних галузей, однак питання формування професійної культури саме майбутніх менеджерів поштового зв'язку залишаються недостатньо вивченими. Це зумовлює необхідність цілісного підходу до проєктування педагогічного процесу, що враховуватиме специфіку діяльності у сфері поштового зв'язку та сучасні тенденції розвитку менеджменту. Особливості професійної діяльності майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку визначаються рядом чинників: високий рівень стандартизації та нормативності процесів; необхідність поєднання класичних управлінських функцій із сучасними логістичними та інформаційними технологіями; орієнтація на клієнта та підвищення якості обслуговування; інтеграція національних поштових операторів у міжнародні системи комунікацій і перевезень. У зв'язку з цим формування професійної культури майбутніх менеджерів має передбачати розвиток гнучкого управлінського мислення, здатності до швидкої адаптації, уміння працювати в умовах цифровізації та глобальної конкуренції.

Для дослідження процесу формування професійної культури майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку доцільно використовувати педагогічне моделювання, яке передбачає дослідження освітніх явищ через відтворення їхніх поняттєвих, процесуальних чи структурно-змістових характеристик (Лодатко, 2021, с. 93). Як метод дослідження та вдосконалення освітніх систем, моделювання вважається одним із найефективніших у науковій практиці.

На основі наукових рекомендацій нами розроблено структурно-змістову модель формування професійної культури майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку. Вона враховує методологічні критерії, що забезпечують наукову обґрунтованість, логічність і практичну значущість, а також поєднує положення педагогіки, управлінської науки й психології з урахуванням специфіки галузі. Модель охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-суб'єктний компоненти, що формують цілісну професійну якість. Її практична спрямованість проявляється в адаптації до умов освітнього процесу, інтеграції в навчальні програми та гнучкості щодо змін у сфері цифровізації та ринку праці, при збереженні етичних і гуманістичних засад.

Проектування процесу формування професійної культури майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку передбачає цілеспрямоване конструювання педагогічної системи, що включає: мету – розвиток професійної культури як цілісного утворення, здатного забезпечити ефективну управлінську діяльність; зміст – інтеграцію професійних знань, етичних норм і практичних навичок; методи і технології навчання – використання активних та інтерактивних методів (ділові ігри, тренінги, кейс-метод, проектне навчання), впровадження цифрових освітніх платформ; форми організації навчання – лекційні та семінарські заняття, виробничі практики, стажування на базі підприємств поштового зв'язку; результати – сформована професійна культура, що проявляється у здатності приймати управлінські рішення, орієнтуватися на етичні норми та ефективно взаємодіяти у професійному середовищі.

Для реалізації авторської педагогічної системи, спрямованої на формування професійної культури майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку необхідне комплексне впровадження найбільш значущих організаційно-педагогічних умов, які можуть бути інтегровані в освітній процес для підвищення його ефективності, зокрема, формування стійкої мотивації до управлінської діяльності у сфері поштового зв'язку; удосконалення змісту навчально-виховного процесу, спрямованого на формування професійної культури майбутніх менеджерів підприємств поштового зв'язку, інтеграція культурологічних тем у зміст фахових дисциплін; створення інформаційно-освітнього середовища, орієнтованого на професійні цінності; поєднання аудиторної, позааудиторної та самостійної роботи студентів засобами змішаного навчання на основі інноваційних технологій.

Структурно модель охоплює чотири взаємопов'язані блоки, які функціонально інтегрують ключові елементи системи розвитку відповідного феномену: *методологічно-цільовий* (мета, методологічні підходи, педагогічні принципи, завдання), *суб'єктний* (студенти, методисти, педагогічні працівники закладу освіти, роботодавці), *змістово-технологічний* (етапи: мотиваційно-когнітивний, комунікативно-інформаційний, операційно-технологічний та рефлексивно-управлінський; зміст передбачає включення культурологічного компонента до змісту фахових дисциплін; засоби: дидактичні матеріали; документація підприємств поштового зв'язку; навчальна, наукова, методична, довідкова література; електронні освітні ресурси; методи: репродуктивні, пояснювально-ілюстративні, проблемно-інформаційні, частково-пошукові, проєктно-діяльнісні, евристичні, ігрові; форми: проблемні лекції, семінари-дискусії, тренінги, вебінари, інтерактивні форми навчальної взаємодії, семінари, проєктна робота; інноваційні педагогічні технології), *діагностувально-результативний* (критерії, показники, рівні розвитку).

Реалізація спроектованого процесу сприятиме: підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх менеджерів; формуванню готовності до управлінської та інноваційної діяльності; розвитку етичної та комунікативної культури; зміцненню зв'язку між освітньою теорією та професійною практикою; зростанню конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

Література

1. Лодатко Є. О. (2021). Педагогічне моделювання: монографія. Черкаси: Видавець Гордієнко Є.І.

СІРИК ДМИТРО

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Формування професійної культури юриста є складним багатовимірним процесом, що передбачає не лише засвоєння системи правових знань, умінь і навичок, але й розвиток внутрішньої мотивації, ціннісного ставлення до професійної діяльності, усвідомлення її соціальної значущості. Важливою складовою цього процесу виступає становлення стійкої професійної ідентичності та формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості майбутнього правника.

Серед провідних педагогічних умов ефективного формування професійної культури юриста визначається інтеграція теоретичної підготовки з практико-орієнтованими формами та методами навчання. Така інтеграція реалізується шляхом упровадження тренінгів, практикумів із правозастосування, моделювання судових засідань, участі студентів у юридичних клініках та симуляційних процесах [2]. Зазначені форми освітньої діяльності сприяють розвитку правового мислення, комунікативної культури, здатності до прийняття зважених і морально обґрунтованих рішень у професійно значущих ситуаціях.

Поєднання теоретичних і практичних складових освітнього процесу забезпечує цілісне сприйняття правової дійсності, формування індивідуальної правової позиції, набуття досвіду професійної діяльності в умовах, наближених до реальних.

Зокрема, моделювання судових засідань сприяє розвитку аналітичного мислення, навичок публічної комунікації та процесуальної етики. У межах інсценування судових процесів типу *mock trial* (наприклад, «Позов про відшкодування моральної шкоди» або «Обвинувачення у крадіжці») студенти викону-

ють ролі судді, прокурора, адвоката, підозрюваного, свідків і присяжних, що дозволяє опанувати процедуру доказування, формування правових позицій, аргументацію та дотримання професійних стандартів. Ефективною є також форма моделювання дисциплінарного процесу «Суд честі» за участю адвокатів, у межах якого розглядаються порушення норм етичного кодексу (наприклад, випадки розголошення адвокатської таємниці). Такий підхід сприяє поглибленню знань з професійної етики, розвитку емпатії, відповідальності та здатності до морального аналізу поведінки юриста в складних етичних ситуаціях.

Ефективним інструментом формування професійної культури майбутніх юристів виступає *юридична клініка*, що поєднує освітню, правозастосовну та соціальну функції. У межах клінічної діяльності студенти, під керівництвом викладачів або практикуючих юристів, надають безоплатну правову допомогу соціально вразливим категоріям населення. Такий формат навчання дозволяє засвоювати право як практичну діяльність, а не лише як теоретичну систему знань; формує професійно важливі якості – відповідальність, етичність, правосвідомість, толерантність; сприяє розвитку навичок юридичного аналізу, аргументації, підготовки процесуальних документів, ведення переговорів; забезпечує оволодіння стандартами професійної етики, принципами конфіденційності, неупередженості та правової допомоги [1; 3].

Основними напрямками діяльності юридичних клінік є:

- *правове консультування громадян* (надання письмових роз'яснень, допомога у складанні позовів, скарг, звернень тощо);
- *юридична просвіта населення* (проведення тематичних лекцій у школах, гуртожитках, соціальних установах, зокрема на теми «Права споживача», «Трудове право для молоді», «Механізми захисту прав людини»);
- *підготовка кейсів для судового захисту* (розроблення студентами під керівництвом викладачів обґрунтованих правових позицій для потенційних судових справ);
- *партнерство з громадськими організаціями* (участь у правозахисних ініціативах, правовому супроводі соціальних проєктів).

Педагогічне значення юридичних клінік полягає у створенні контексту професійної діяльності, наближеного до реальних умов юридичної практики. Це забезпечує соціально значущу підготовку, яка сприяє не лише закріпленню професійних компетентностей, а й формуванню етичної позиції, професійної гідності та усвідомлення суспільної ролі юриста.

Важливою формою практико-орієнтованого навчання є *тренінги*, які сприяють формуванню у здобувачів освіти алгоритмів правового аналізу, прийняття рішень, правового консультування, укладання юридичних документів, а також розвитку навичок подолання професійно-етичних дилем. У процесі тренінгових занять відбувається вдосконалення міжособистісної взаємодії, критичного мислення, професійної комунікації та етичної рефлексії [4]. Тренінги з правозастосування сприяють переходу від репродуктивного до продуктивного мислення, активізують професійне саморозвиття майбутніх юристів і забезпечують практичну спрямованість освітнього процесу.

Література

1. Гришко В. І. (2016). *Формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки* (дис. канд. пед. наук). Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне.
2. Лещенко Г., & Беляєва, А. (2023). Формування професійної компетентності майбутніх юристів. *Молодий вчений*, 6 (118), 47–50.
3. Рибачук А. В. (2013). Використання кейс-методу у процесі фахової підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 35, 404–409.
4. Циганій С. О. (2017). *Формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх юристів у процесі фахової підготовки* (дис. канд. пед. наук). Національний авіаційний університет, Київ.

СОЛЕНЦОВА ГАЛИНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Головним завданням сучасної професійної освіти в умовах стрімких змін є формування особистості, здатної самостійно вирішувати виробничі та суспільні завдання, критично мислити, аргументовано відстоювати власну точку зору, систематично оновлювати знання шляхом самоосвіти, удосконалювати вміння та творчо застосовувати їх на практиці. (Зязюн, 2001)

У сучасних умовах особливого значення набуває самостійна робота здобувачів професійної освіти, яка сприяє формуванню професійних та ключових компетентностей. У процесі підготовки кваліфікованих робітників важливо розвивати такі субкомпетентності, як ініціативність, креативність, управління ресурсами, навички співпраці, планування, вирішення проблем, мислення, зорієнтоване на майстерність, професійну мобільність та здатність до неперервного навчання. (Єрмаков, 2019)

Вирішення окреслених завдань потребує вдосконалення педагогічного процесу в закладах професійної освіти, що має виняткове значення для підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Самостійна робота студентів є важливим компонентом освітнього процесу та являє собою систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на підготовку спеціалістів відповідних кваліфікаційних рівнів. Основним завданням її організації є використання традиційних та інноваційних форм і методів навчання, які, доповнюючи один одного, утворюють єдину систему, адаптовану до особливостей конкретного закладу освіти (Семенова, 2020).

Методологічну основу самостійної роботи студентів становить діяльнісний підхід, що передбачає формування вмінь розв'язувати типові й нетипові завдання, застосовуючи набуті практичні навички та теоретичні знання (Леонтьєв, 2005).

Самостійна робота – це складний комплекс взаємодії педагога і здобувачів освіти, що базується на принципах діалогу, співробітництва та співтворчості. Такий підхід активізує мислення та творчий потенціал здобувачів (Ковальчук, 2018).

Організація самостійної роботи зазвичай включає такі етапи: підготовка учнів до виконання завдання; теоретичне, психологічне, організаційно-методичне та матеріально-технічне забезпечення; безпосереднє виконання завдання; аналіз результатів та рефлексія (Мороз, 2021).

Під час професійної підготовки необхідно створювати ситуації, які моделюють реальні виробничі умови, що сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця. Ефективність самостійної роботи залежить від її правильної організації, мотивації учнів та професіоналізму педагогів. Успішна реалізація цієї форми навчання є запорукою якісної професійної підготовки.

Література

1. Єрмаков О. М. (2019). *Ключові компетентності в професійній освіті*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова.
2. Зязюн І. А. (2001). *Філософія педагогічної дії*. Чернівці: Рута.
3. Ковальчук Г. І. (2018). *Педагогічні умови формування самостійності учнів у професійній освіті*. Професійна освіта: теорія і практика, 2(10), 45–50.
4. Леонтьєв О. М. (2005). *Діяльнісний підхід у навчанні: теорія і практика*. Харків: Основа.
5. Мороз Л. В. (2021). *Організація самостійної роботи учнів у ЗПО*. Педагогічний дискурс, 30, 112–118.
6. Семенова Н. В. (2020). *Інноваційні методи навчання у професійній освіті*. Вісник педагогіки, 4, 78–83.

СОЛОМЯНЮК ВОЛОДИМИР

Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського (м. Володимир)

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Сучасна освіта вимагає від учителя не лише передавання знань, а й формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, що забезпечують їхню готовність до життя в інформаційному суспільстві. Уроки технологій, орієнтовані на практичну діяльність, мають значний потенціал для розвитку цих компетентностей. Особистісно-орієнтоване навчання створює умови для врахування індивідуальних інтересів, здібностей та потреб учнів, що робить процес навчання більш ефективним.

Ключові компетентності учнів у контексті технологічної освіти. Відповідно до Концепції Нової української школи ключові компетентності включають:

- уміння вчитися впродовж життя – здатність до самонавчання, самоосвіти та критичного мислення;
- інформаційно-цифрову компетентність – уміння працювати з цифровими ресурсами та застосовувати їх у практичній діяльності;
- ініціативність і підприємливість – здатність створювати проекти, приймати рішення та нести відповідальність за результат;
- соціальну та громадянську компетентність – співпраця в колективі, комунікативні навички;
- культурну та екологічну грамотність – усвідомлення цінностей, дбайливе ставлення до навколишнього середовища;
- творчість та інноваційність – уміння створювати нові ідеї, застосовувати знання для практичних рішень.

Особистісно-орієнтований підхід на уроках технологій. Особистісно-орієнтоване навчання ґрунтується на: врахуванні індивідуального темпу навчання; розвитку навчальної автономії учнів; використанні диференційованих та інтерактивних методів; створенні ситуацій успіху для кожного учня.

На уроках технологій це проявляється у можливості вибору теми проєкту, матеріалів, індивідуального або групового формату роботи, що підвищує мотивацію та відповідальність учнів.

Методичні підходи до формування компетентностей:

Проектна діяльність учні створюють власні вироби або розробляють технологічні проєкти, що формує підприємливість, творчість та вміння працювати з інформацією.

Інтерактивні методи використання дискусій, рольових ігор, тренінгів сприяє розвитку комунікативних і соціальних компетентностей.

STEM-підхід інтеграція науки, технологій, інженерії та математики формує здатність застосовувати знання в реальних умовах.

Рефлексивні методи аналіз власної діяльності сприяє розвитку вміння вчитися та критичного мислення.

Практичні приклади завдань – створення екопроєкту з виготовлення корисних речей із вторинних матеріалів, розробка виробу за допомогою програм для 3D-моделювання, виготовлення творчих робіт із використанням технік декупажу, скрапбукінгу чи бісероплетіння, колективний проєкт «Історія нашого класу в технологічних виробках».

Висновки. Формування ключових компетентностей учнів на уроках технологій в умовах особистісно-орієнтованого навчання є важливим чинником підвищення якості освіти. Використання проєктних, інтерактивних і STEM-методів дозволяє розвивати самостійність, творчість, критичне мислення та відповідальність учнів. Особистісно-орієнтований підхід робить навчання не лише ефективним, а й цікавим, сприяючи становленню конкурентоспроможної особистості.

Література

1. Андрущенко В. П. (2017) Освіта у вимірах компетентнісного підходу: виклики сучасності. Вища освіта України.
2. Бібік Н. М. (2019). Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування в освітній практиці. Педагогіка і психологія.
3. Савченко О. Я. (2018). Особистісно орієнтоване навчання: сутність та педагогічні умови реалізації. Початкова школа.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. (2010). Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К.
5. Трубочева С. Е. (2020). Формування ключових компетентностей учнів у навчально-виховному процесі. Педагогічні науки: теорія і практика.

СРІБНА ЮЛІЯ, ПЕРЕРВА ВЛАДИСЛАВ

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНІЙ ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ СТАРШИХ КЛАСІВ

Сучасна система освіти переживає глибокі трансформації, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства. Особливо помітними зміни є у сфері технологічної освіти, де цифровізація стає не лише інструментом навчання, а й змістовою складовою освітнього процесу. Від учителя технологій сьогодні вимагається не лише знання методики викладання, а й володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, які забезпечують інтерактивність, візуалізацію, гнучкість і практичну спрямованість навчання.

Впровадження інформаційних технологій у технологічну освіту сприяє підвищенню її ефективності, створенню умов для розвитку критичного мислення, творчості, професійного самовизначення учнів старших класів, а також формуванню цифрової культури особистості.

Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів збору, зберігання, обробки, передавання та використання інформації з метою підвищення ефективності діяльності людини. У контексті технологічної освіти ІКТ забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, сприяють індивідуалізації навчання та розвитку проєктної діяльності.

Сучасні педагогічні дослідження (О. Пехота, Н. Морзе, В. Биков, О. Спірін) доводять, що використання ІКТ в освітньому процесі підвищує мотивацію до навчання, покращує якість засвоєння матеріалу, розширює можливості творчої самореалізації учнів.

Технологічна освіта старшокласників, за своєю суттю, орієнтована на практичну діяльність, тому цифрові технології дозволяють моделювати виробничі процеси, створювати віртуальні лабораторії, проєктувати вироби за допомогою CAD-систем (AutoCAD, SketchUp, Tinkercad), а також реалізовувати STEAM-підхід у навчанні.

У практиці сучасної школи можна виділити кілька напрямів упровадження ІКТ у технологічну освіту:

1. Використання мультимедійних засобів. Це створення презентацій, інтерактивних плакатів, навчальних відео, що допомагають візуалізувати процеси виготовлення виробів, демонструвати технологічні операції та безпечні прийоми роботи з інструментами.

2. Застосування комп'ютерного моделювання та 3D-дизайну. Учні можуть створювати власні проєкти, макети, креслення, розвиваючи просторове мислення, інженерне бачення та навички цифрового проєктування.

3. Інтернет-технології та онлайн-платформи. Використання Google Classroom, Canva, Padlet, LearningApps, Tinkercad та інших ресурсів допомагає організувати дистанційне навчання, колективну роботу над проєктами, обмін матеріалами й рефлексію.

4. Використання мікроконтролерів та робототехніки. Інтеграція Arduino, LEGO Education або Micro:bit у навчання сприяє формуванню технічного мислення, знайомить учнів з основами програмування, автоматизації та сучасних виробничих процесів.

5. Застосування цифрових лабораторій. Вони дозволяють проводити вимірювання температури, вологості, освітленості чи інших параметрів, що актуально під час вивчення тем із матеріалознавства, дизайну або енергозбереження.

Для результативного використання інформаційних технологій у технологічній освіті необхідно створити відповідні педагогічні умови, серед яких:

- підготовка вчителя до роботи в цифровому середовищі, його готовність до постійного само-навчання і використання нових інструментів;
- матеріально-технічне забезпечення школи, наявність комп'ютерів, мережі Інтернет, мультимедійних пристроїв;
- розроблення навчально-методичного забезпечення, що враховує інтеграцію ІКТ у зміст навчальних програм;
- педагогічне проєктування освітнього середовища, у якому учень є активним учасником навчання, а не пасивним споживачем інформації;
- формування цифрової компетентності учнів, яка передбачає не лише технічні, а й етичні, критичні та комунікативні навички роботи з інформацією.

Використання ІКТ у навчанні технологій має низку безперечних переваг:

- підвищення інтересу до предмета;
- формування інформаційної культури;
- розвиток інноваційного мислення;
- підготовка до реальних виробничих умов, де цифровізація є нормою.

Водночас існують і виклики: недостатня матеріальна база, низький рівень цифрової грамотності окремих педагогів, відсутність єдиних методичних підходів до впровадження ІКТ. Подолання цих проблем можливе лише за умови системного підходу – через підготовку майбутніх учителів технологій, удосконалення освітніх стандартів та підтримку інноваційних практик.

Впровадження інформаційних технологій у сучасну технологічну освіту старших класів є необхідною умовою модернізації навчального процесу. ІКТ виступають не лише засобом підвищення ефективності навчання, а й інструментом формування ключових компетентностей, розвитку творчості, ініціативності та готовності до професійного самовизначення.

Ефективність цього процесу залежить від рівня цифрової компетентності педагога, педагогічного дизайну навчального середовища та готовності учнів до активного використання інформаційних технологій. Таким чином, цифровізація освіти стає стратегічним напрямом формування сучасної особистості, здатної діяти в умовах швидких технологічних змін.

Література

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ: Атіка, 2009.
2. Морзе Н. В., Кузьмінська О. Г. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: навч. посіб. Київ: Університет ім. Б. Грінченка, 2018.
3. Спірін О. М. Теоретико-методичні засади використання ІКТ у навчальному процесі. Київ: ПТЗН НАПН України, 2014.
4. Пехота О. М. Сучасні технології навчання: навчально-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2020.
5. Державний стандарт базової середньої освіти. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/> (дата звернення: 08.10.2025).

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Освітня система в Україні має потребу в педагогічних працівниках, що не лише знають про можливості цифрових технологій та їх залучення у освітній процес, а й ефективно та доцільно використовують та адаптують їх до освітніх викликів. Творче мислення та безперервне вдосконалення власних професійних компетентностей вчителя технологічної галузі є безперечно важливим під час поєднання практичної та інформаційної складових навчання.

Метою дослідження є аналіз практичних засад професійного розвитку особистості вчителя технологій засобами удосконалення інформаційно-цифрової компетентності в умовах методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Так, цифровою компетентністю є динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [3].

Серед шляхів та способів розв'язання проблем Концепції розвитку цифрових компетентностей за розробленням методології проведення досліджень з питань розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей одразу слідує проведення досліджень рівня цифрової грамотності різних груп населення [3], зокрема випускників шкіл та студентів закладів освіти, педагогічних працівників, державних службовців.

Варто відмітити, що цифрова компетентність розглядається як така, що базується на готовності педагога безперервно, впевнено, ефективно та безпечно застосовувати цифрові технології в різних сферах своєї життєдіяльності. Зокрема, Кривонос М.П. [1] виділяє роботу з контентом, комунікацію, використання контенту та техносферу.

Цифрова трансформація освіти впливає на рівень результативності освітнього процесу відкриває нові можливості щодо персоналізації, адаптації до освітніх потреб людини, забезпечення оперативного зворотного зв'язку між педагогом і здобувачем освіти, швидкого й об'єктивного оцінювання результатів освіти, глибокої мотивації до навчання, доступності різних видів освіти незалежно від місцезнаходження учасників [2]. Очікується, що сучасний педагог має бути гнучким, інноваційним і готовим до самовдосконалення. Адже його професійний розвиток впливає на успішність цифрової трансформації освіти і здатність готувати здобувачів освіти до викликів майбутнього [4].

Серед актуальних методів особистісного розвитку цифрової компетентності найчастіше застосовуються онлайн-курси та сертифікаційні програми, методичні семінари та тренінги з цифрових технологій, проєктна діяльність із використанням цифрових інструментів, самоосвітні практикуми та наставництво, аналіз та впровадження педагогічних інновацій.

Отже, цифрова компетентність вчителя технологій є ключовою для ефективного професійного розвитку вчителя, навчання та адаптації до сучасних освітніх викликів. Безперервний професійний розвиток, поєднання онлайн-курсів, тренінгів, проєктної діяльності та наставництва забезпечує формування необхідних цифрових навичок. Гнучкість і готовність до самовдосконалення створюють позитивні умови для загального розвитку учнів і успішної цифрової трансформації освіти в широкому розумінні.

Література

1. Кривонос М. П. (2023). Цифрова компетентність сучасного педагога. Електронний збірник наукових праць ЗОППО, № 3(55). Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. <https://surl.li/xnybhc>
2. Морзе Н., Бойко М., Струтинська О., & Смирнова-Трибульська Є. (2024). Якою має бути цифрова компетентність вчителів у галузі використання штучного інтелекту? Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету, Вип. 16, 76–91. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.166>
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації (документ 167-2021-р, чинний, поточна редакція – Прийняття від 03.03.2021). (2021). <https://surl.li/yzbzsl>
4. Ростока М. Л., & Кравченко Я. А. (2025). Цифрові виклики та інноваційні рішення для професійного розвитку педагогічних кадрів. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень, Вип. 21, С. 8. Київ, Україна. <https://surl.li/lryxor>

ДІЛОВА КОМУНІКАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Ділова комунікація переважно є систематичним процесом, який відіграє важливу роль у реалізації стратегії освітнього закладу, «генеруванні» інноваційних рішень для оптимізації його функціонування, забезпеченні ефективного управління освітнім процесом. Суб'єктами ділової комунікації є ректор, адміністрація, керівники структурних підрозділів, педагогічні / науково-педагогічні / наукові працівники, здобувачі освіти, зовнішні партнери (представниками міжнародних освітніх закладів та установ, громадських організацій; стейкхолдери) та ін.

Ділове спілкування, як зазначає Г. Чайка, має свої особливості: співрозмовник є значущою особистістю для суб'єкта; він повинен бути обізнаним щодо суті справи, «предмета» обговорення; метою учасників комунікативної взаємодії є продуктивна співпраця [3; с. 23].

Комунікативна природа управління, як зазначає Л. Орбан-Лембрик, виявляється в таких аспектах:

- 1) комунікація як функція управління має інтегральну здатність;
- 2) спілкування – це соціальний / діалогічний феномен; здійснюється учасниками управлінського процесу; пов'язане із спільною діяльністю;
- 3) керівник і співробітник, який обіймає посаду нижчого рівня, у процесі обміну інформацією, взаємного її сприйняття, взаємодії є активними учасниками спільної діяльності;
- 4) управлінська діяльність здійснюється в конкретному соціально-психологічному просторі (відносини в середині організації, зовнішні зв'язки), передбачає реалізацію комунікативного потенціалу учасників спільної діяльності та спілкування [2; с. 365].

Акцентуємо увагу на основних характеристиках ділової комунікації в закладі освіти: 1) мова спілкування – українська; 2) функціональні обов'язки суб'єктів освітнього процесу визначають характер субординації у професійному спілкуванні; 3) здійснюється вертикально (керівництво ↔ педагогічні / науково-педагогічні / наукові працівники), горизонтально (між співробітниками, які в закладі освіти знаходяться на одному ієрархічному рівні), діагонально (між педагогічними / науково-педагогічними / науковими працівниками різних структурних підрозділів; між співробітниками різних ієрархічних рівнів); 4) орієнтування на досягнення управлінських, навчальних та наукових цілей (наприклад: координування педагогічної, наукової, виховної та видавничої діяльності, контроль за якістю освіти, планування науково-освітніх заходів, моделювання науково-освітнього / інклюзивного середовища, співпраця з міжнародними партнерами, реалізація проєктів тощо); 5) використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для організації дистанційного навчання, проведення нарад, ділових переговорів, бесід, засідань (кафедральних, ученої / науково-методичної ради, профспілкового комітету; комісій: стипендіальної, акредитаційної, ліцензійної, приймальної тощо); 6) урахування культурних відмінностей здобувачів освіти (традицій, цінностей, гендерних особливостей / стилю спілкування), що вимагає гнучкості й чутливості в діалогічній взаємодії; 7) дотримання принципів академічної доброчесності, професійної етики (чесність, порядність, прозорість, повага, відповідальність, справедливість, професіоналізм, тактовність, толерантність, гуманізм) та комунікативної культури, що сприяє формуванню сприятливого соціально-психологічного клімату в університетському колективі, дотриманню корпоративної соціальної відповідальності; 8) інтерактивність (передбачає взаємодію / зворотний зв'язок учасників освітнього процесу в комунікації: сприйняття, декодування, розуміння та оцінювання змісту отриманої інформації, реагування (вербально/невербально) на контекст розмови, що сприяє ухваленню зважених рішень); 9) використання здебільшого формальних каналів комунікації, які функціонують відповідно до структури освітнього закладу, посадових інструкцій і регламентів (офіційні документи: листи (запити, вимоги, прохання, пропозиції, рекомендації, попередження, підтвердження, повідомлення, нагадування, супровідні), накази, протоколи, інструкції, оголошення; форми колективного обговорення актуальних питань, пов'язаних із професійною діяльністю: нарада, збори трудового колективу, дискусія, перемовини, бесіда, ділова телефонна розмова, співбесіда). Отже, функціонування закладу освіти залежить від ефективної системи комунікації. Комунікація є важливою для всіх учасників освітнього процесу, адже саме вона допомагає реалізовувати управлінські завдання.

Вважаємо доцільним введення до освітньо-наукової програми «Управління закладом освіти» (другого (магістерського) рівня вищої освіти (спеціальності ДЗ «Менеджмент»)) вибіркового освітнього компонента «Ділова комунікація в управлінні закладом освіти» для вивчення в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна.

Мета викладання цього навчального курсу – формування в магістрів професійних знань, умінь / навичок ділової комунікації, необхідних для ефективної управлінської діяльності в закладі освіти,

організації продуктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу (педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, здобувачами освіти, зовнішніми партнерами).

У контексті вивчення навчальної дисципліни «Ділова комунікація в управлінні закладом освіти» передбачено проведення лекційних та практичних занять, організацію самостійної роботи.

Зауважимо, що однією з умов діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти є проєктування завдань, які сприяють формуванню в здобувачів компетентностей (загально-освітніх / фахових) [1].

Презентуємо систему завдань до модуля «Комунікативні технології в управлінні закладом освіти» для практичної та самостійної роботи здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти (спеціальності Д3 «Менеджмент»).

Завдання 1. Створіть опитувальник «Цифрові комунікації в закладі освіти: оцінка ефективності, пропозиції щодо вдосконалення» (10-15 запитань різного типу: закритих / відкритих, складних / простих) за допомогою сервісу Google Forms. Сформулюйте мету до цього опитувальника (стисло).

Завдання 2. Створіть інформаційну графіку «Цифровий етикет у закладі освіти».

Завдання 3. Кейс-аналіз «Імідж в конфліктних ситуаціях» / «Конфлікт інтересів. Стратегія прийняття управлінського рішення».

I. Запишіть алгоритм дій, що сприятиме підтримці позитивного іміджу керівника закладу освіти / структурного підрозділу під час вирішення конфліктної ситуації.

Ситуація 1. У соціальних мережах з'явився допис здобувача / колеги з необґрунтованою негативною оцінкою діяльності науково-педагогічного працівника закладу освіти, що стало темою для обговорення громадськості.

Ситуація 2. Конфлікт інтересів:

а) звільнення працівника (педагогічного/науково-педагогічного/ наукового) із ЗВО;

б) оновлення робочої навчальної програми дисципліни «Ділова комунікація в управлінні закладом освіти» науково-педагогічним працівником, який не є її розробником; в) магістр подає до редакції фахового журналу статтю для публікації, але не відреагував на зауваження керівника щодо виправлень помилок у цитуванні й оформленні літературних джерел.

II. Доповніть список «висловлювань-маркерів», які можна використати під час вирішення конфлікту.

«Висловлювання-маркери»: Я впевнений, що...; Спробуємо разом вирішити цю проблему...; Ви погоджуєтесь...; Я так вважаю, бо (тому що)...; Спробую вас переконати такими аргументами...; На жаль, ви помиляєтесь, що...; Моя позиція видається справедливою з огляду на те, що...; Хочу піддати сумніву...; Не можу погодитися з думкою...; Підсумовуючи, можу впевнено сказати, що...; Резюмуємо, що...

III. Дайте обґрунтовані відповіді на запитання.

Які комунікативні стилі й стратегії доцільно використати для вирішення конфліктної ситуації? Які засоби для зворотного зв'язку (електронну пошту, месенджери, відеозв'язок, соціальні мережі, чати) є ефективними для вирішення конфліктної ситуації?

Завдання 4. Створіть повідомлення (пост) для сторінки освітнього закладу в соціальній мережі («Інстаграм» / «Телеграм» / «Фейсбук» / «Твіттер»).

Орієнтовні теми повідомлення: досягнення здобувачів освіти; міжнародна діяльність; наукові заходи; визначні події; результати II Міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції розвитку педагогіки та освіти в умовах цифрових трансформацій».

Завдання 5. Запишіть правила (10-15) щодо ефективної комунікації в «цифровому освітньому середовищі» у діадах: 1) працівник (педагогічний / науково-педагогічний / науковий) ↔ працівник (педагогічний / науково-педагогічний / науковий); 2) керівник структурного підрозділу ↔ працівник (педагогічний / науково-педагогічний / науковий); 3) керівник структурного підрозділу ↔ зовнішні партнери.

Підбиваючи підсумок, маємо констатувати, що ефективне ділове спілкування сприяє зростанню задоволеності педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників своєю професією, і як наслідок, – позитивно впливає на продуктивність їхньої професійної діяльності, а також є ключовим чинником у формуванні успішного керівника закладу вищої освіти з лідерськими якостями.

Література

1. Piddubna N., Pavlova I., Ievliev O., Tamozhska I., & Varga, N. (2022). Pedagogical features of the development of sociocultural competence in the process of Rural Education. *Revista Brasileira de Educação do Campo*. V.7. e13892. DOI: <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e13892>
2. Орбан-Лембрик Л. Е. (2010). Психологія управління : навч. посіб. Київ : Академвидав. 544 с.
3. Чайка Г. Л. (2005). Культура спілкування менеджера : навч. посіб. Київ : Знання. 442 с.

ЗНАЧЕННЯ SOFT SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ РОБІТНИКІВ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

В умовах динамічних змін сучасного ринку праці, коли постійно з'являються нові технології та зростають вимоги до фахівців, особливого значення набувають як фахові компетентності у певній галузі (hard skills – жорсткі навички, переклад з англ.) так і універсальні компетентності, такі як комунікація, емоційний інтелект, критичне мислення, робота в команді та інші, які називають «м'якими навичками» (soft skills – м'які навички, переклад з англ.) [2]. Soft skills забезпечують ефективну взаємодію з людьми (колегами, клієнтами), сприяють адаптації до змін і підвищують загальну продуктивність праці особи.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю підготовки майбутніх робітників автотранспортного профілю для роботи на станціях технічного обслуговування (СТО) автомобілів, їх готовності не тільки до виконання робіт з обслуговування та ремонту автотранспортних засобів різних конструкцій, але й уміння налагоджувати конструктивну комунікацію з оточуючими у зв'язку з зростаючими вимогами до робітників на ринку професій.

В умовах військового стану в Україні, та, відповідно, браку кваліфікованих робітників, такі soft skills як стійкість до стресу, адаптивність в колективі, критичне мислення, самоорганізація набувають більшої ваги, тому що завдяки ним працівники можуть якісно та ефективно виконувати свою роботу, підтримувати високий професіональний рівень надання послуг автотранспортними підприємствами.

Мета дослідження – аналіз поняття та видів «soft skills», з'ясування ролі «м'яких навичок» у професійній діяльності робітників автотранспортного профілю.

Термін «soft skills» найчастіше при перекладі з англійської мови визначають як «м'які» навички (компетентності), проте зустрічаються й інші інтерпретації, наприклад, «гнучкі / ключові / універсальні навички». Він з'явився наприкінці 1950-х років у контексті військової підготовки США і складався з навички командної роботи та комунікабельності військовослужбовця. З часом відбулася транстермінологізація дефініції у сферу бізнесу.

У 1990-х роках поняття еволюціонувало, а саме, Деніел Гоулман популяризував емоційний інтелект як ключовий елемент soft skills, а в 2000-х – з появою концепції «21st century skills» – воно стало невід'ємною частиною освітніх програм [1]. Сьогодні soft skills визначаються як універсальні навички (компетентності), що допомагають людині ефективно взаємодіяти з оточенням, управляти емоціями, вирішувати складні завдання та адаптуватися в динамічному професійному середовищі. Умовно універсальні навички умовно можна поділити на комунікативні, управлінські, соціальні та творчі, вони розвиваються протягом життя через практику, саморозвиток та набуття досвіду особистості.

Значення soft skills важко переоцінити, особливо це усвідомлюють представники бізнесу, які зацікавлені у розвитку персоналу. Тому Світовий економічний форум (World Economic Forum, WEF) в Давосі з 2015 року почав оприлюднювати переліки ключових компетентностей, які необхідні сучасній людині для успішної діяльності у різних сферах життя, у т.ч. професійній. Серед десяти ключових навичок, затребуваних, на думку експертів (роботодавці, аналітики тощо) у 2020 році, були виокремили: управління людьми, взаємодія з іншими, переговори, орієнтація на обслуговування тощо [3].

У прогнозі на 2025 рік з'явилася ключова навичка «стресостійкість, гнучкість та адаптивність». А у 2030 році, на думку, експертів, будуть потрібні абсолютно нові навички, такі як: етика та відповідальність у використанні штучного інтелекту, міждисциплінарне мислення, екологічна грамотність, культурна чутливість, співпраця людини з машиною. Осмислення затребуваних на ринку праці soft skills допоможе людині краще спланувати свою кар'єру.

У контексті автотранспортної галузі soft skills допомагають фахівцям не лише виконувати професійні функції з обслуговування та ремонту автомобілів, але й будувати конструктивні стосунки з клієнтами, уникати конфліктів у трудовому колективі та швидко реагувати на нестандартні ситуації тощо. Наприклад, під час діагностики стану вузлів та механізмів автомобіля механік має виявити проблему, знайти причину поломки агрегату чи вузла в автомобілі і доступно пояснити клієнту сутність несправності на основі розвинених комунікативних навичок та емоційного інтелекту.

Soft skills допомагають при роботі з постачальниками – уміння доносити свою думку до представників інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності) передбачено стандартом професійної (професійно-технічної) освіти з професії 7231 «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів». У документі акцент робиться на формуванні технічних навичок майбутнього робітника, поряд з тим передбачений розвиток soft skills. Наприклад, серед вимог до кваліфікації 3-го розряду вказується «здатність до командної роботи» та «відповідальність за виконання завдань», що передбачає розвиток комунікації та мотивації. Для 4-го розряду – «уміння планувати ро-

боту» та «вирішувати нестандартні ситуації», що включає критичне мислення та адаптивність [1]. Для розвитку soft skills у майбутніх робітників потрібні сучасні технології навчання, тренінги з комунікації, рольові ігри для симуляції ситуацій, проєктна діяльність в команді, case studies тощо.

Отже, soft skills є критично важливими для професійної діяльності робітників автотранспортного профілю, оскільки вони забезпечують ефективну комунікацію, відповідальність, адаптивність та безпечну взаємодію в динамічному середовищі обслуговування автотранспортних засобів.

Література

1. Міністерство освіти і науки України. (2023). *Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з професії 7231 «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів»*. <https://surl.li/lonzgz> (дата звернення: 11.09.2025).
2. Чаусов І. А., & Брюховецька О. В. (2024). Визначення і зміст поняття «Soft-Skills» майбутніх фахівців. *Вісник післядипломної освіти*, 28(57), 136–153.
3. World Economic Forum. (n.d.). *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 09.09.2025).

ТЕРЕЩУК ОЛЕНА

ДНЗ “Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг” (м. Хмельницький)

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ПРОФЕСІЇ «КУХАР»

Сучасна професійна освіта потребує впровадження інноваційних форм навчання, які забезпечують практичну спрямованість, активну участь здобувачів освіти та розвиток їхніх професійних навичок. (Гончаренко, 2002)

Однією з таких форм є майстер-клас, що одночасно поєднує демонстрацію прийомів роботи, пояснення, практичну діяльність і рефлексію. (Козяр, 2019)

Дана форма проведення уроку виробничого навчання використовується з метою відпрацювання практичних навичок виконання різних операцій та застосування прийомів праці, технологій з метою підвищення професійного рівня студентів, що опановують професію “Кухар”. Вимагає «шліфування» і удосконалення та готовності до її використання від майстра виробничого навчання, а також готовності до сприйняття здобувачів, що переймають цей професійний досвід. (Литвиненко, 2021)

Майстер-клас – це форма інтерактивного навчання, яка передбачає пояснення технологічних процесів, демонстрацію майстром виробничого навчання професійних дій, залучення здобувачів освіти до практичного виконання завдань, обговорення результатів виконання роботи, аналіз помилок, рефлексію. Це унікальна форма розвитку професійної компетентності.

Особливо актуальним є використання майстер-класу у підготовці кваліфікованих робітників з професії “Кухар”, де важливими є не лише знання технології приготування страв, а й розвиток естетичного смаку, точності, швидкості та креативності. Майстер-клас сприяє формуванню в студентів закладів професійної освіти технологічної (знання рецептур, технологій, санітарних норм), комунікативної (вміння працювати в команді, слухати, презентувати), творчої (здатність до імпровізації, оформлення страв, мотиваційної (інтерес до професії, прагнення до самовдосконалення) компетентності, здатності вирішення проблем, опанування емоцій. (Ткаченко, 2022)

Дана форма уроку виробничого навчання має чітку структуру: підготовчий етап (постановка мети; ознайомлення з темою; коротка характеристика теоретичних положень технології та результатів її використання; мотивація здобувачів освіти), демонстраційний етап (показ технологічного процесу; коментування дій майстра виробничого навчання; акцент на критичних моментах), практичний етап (виконання завдань здобувачами освіти; індивідуальні та групові форми роботи; корекція дій, підтримка), етап рефлексії (обговорення труднощів; оцінювання та самооцінка) та має відповідати як структурі самого майстер-класу так і структурі уроку виробничого навчання. (Литвиненко, 2021) Саме така форма уроку дозволяє застосовувати його для уроків формування первинних або складних вмінь. Такі уроки формують в здобувачів освіти краще сприйняття і первинне усвідомлення нової навчальної інформації, дозволяють майстру виробничого навчання на якісному рівні показати нові трудові прийоми і операції, розвивати уміння в здобувачів виконувати ці трудові операції та прийоми на належному професійному рівні. (Козяр, 2019) Дана форма має свої переваги: практична спрямованість (здобувачі освіти одразу застосовують знання) інтерактивність (активна участь, обмін досвідом), мотивація (залучення до реальних професійних ситуацій), індивідуалізація (можливість врахування рівня підготовки кожного здобувача професійної освіти), професійна соціалізація (формування навичок роботи в команді, відповідальності). (Черниш, 2020)

Майстер-клас приєє формуванню професійної компетентності студентів, розвитку творчого потенціалу, підвищенню мотивації до навчання та адаптації до реальних умов праці. (Ткаченко, 2022) Впровадження майстер-класів у освітній процес підготовки кваліфікованих робітників з професії “Кухар” відповідає потребам ринку праці, дозволяє залучити до проведення таких уроків не лише майстрів виробничого навчання, а й шеф-кухарів провідних закладів громадського харчування, створити відеосколекцію майстер-класів для дистанційного навчання.

Література

1. Гончаренко С. У. (2002). Педагогічні технології. Київ: Літера.
2. Козяр М. М. (2019). Майстер-клас як форма активного навчання у професійній підготовці майбутніх кухарів. Науковий вісник Університету Ушинського, (3), 45–49.
3. Литвиненко О. В. (2021). Методика проведення майстер-класів у професійній освіті. Професійна освіта: теорія і практика, (2), 60–65.
4. Ткаченко Л. В. (2022). Формування професійної компетентності майбутніх кухарів засобами інтерактивного навчання. Педагогічний альманах, (45), 78–83.
5. Черниш Н. В. (2020). Майстер-клас як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. Вісник професійної освіти, (1), 34–38.

ТИТАРЕНКО ВАЛЕНТИНА, СУХІЦЬКИЙ ІГОР

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна освітня парадигма, що орієнтується на стандарти Нової української школи та концепцію Індустрії 4.0, висуває вимоги до вчителя технологій як до рушійної сили цифрових змін. Технологічна освіта більше не обмежується традиційними майстернями, а конче вимагає інтеграції цифрових технологій на всіх етапах: від проектування до виробництва. Це робить цифрову компетентність ключовою у професійній підготовці майбутніх педагогів. Розробка ефективних теоретико-методичних засад цієї підготовки є стратегічним завданням вищої освіти.

Теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти до використання цифрових технологій ґрунтуються на кількох ключових концепціях, які визначають цілі, зміст та принципи навчання. В основі лежить компетентнісний підхід, де кінцевим результатом є не просто сума знань про програми, а сформована цифрова компетентність, що включає здатність критично оцінювати та ефективно інтегрувати технології у навчальний процес [1]. Це конче вимагає системного підходу, який розглядає підготовку як цілісну структуру, де цифрові навички формуються наскрізно через усі модулі. Централіною теоретичною моделлю є ТРАСК (Technological Pedagogical Content Knowledge), яка підкреслює, що ефективність залежить від взаємозв’язку трьох знань: технологічного (розуміння інструментів, як-от 3D-моделювання чи робототехніка), педагогічного (знання методів навчання та оцінювання) та змістовного (знання самого предмета технологій). Підготовка має бути націлена на формування саме ТРАСК, щоб майбутній вчитель умів обирати ту цифрову технологію, яка найкраще розкриває конкретний елемент змісту. Крім того, оскільки підготовка спрямована на дорослих студентів, використовуються принципи андрагогіки, що вимагають опори на їхній попередній досвід та прагматичну спрямованість, а також принципи конструктивізму, де студент не пасивно засвоює інформацію, а активно конструює нові знання, працюючи з цифровими інструментами в контексті реальних проєктів.

Методичні засади стосуються конкретних форм, методів і засобів навчання, які забезпечують практичне та ефективне формування цифрової компетентності. Ключовим методичним інструментом є проєктно-орієнтоване навчання, де цифрові технології виступають одночасно і засобом, і об’єктом розробки. Майбутні вчителі конче повинні виконувати проєкти повного циклу: від цифрового проєктування (створення 3D-моделей у програмах SketchUp чи Fusion 360) та віртуального прототипування за допомогою симуляційних програм, до фізичної реалізації виробу з використанням обладнання з ЧПК, лазерного різача або 3D-принтера. Цей підхід забезпечує не лише технічні навички, а й розвиток інженерного мислення. Навчання при цьому має відбуватися в інноваційному середовищі, що імітує сучасне виробництво – у FabLab-майстернях або STEM-центрах. Методика передбачає активне використання обладнання для швидкого прототипування, де студенти можуть негайно перевірити свої цифрові моделі на практиці, що стимулює ітераційний підхід і постійне вдосконалення. Для опанування складних технологічних процесів та програмного забезпечення ефективно застосовується гейміфікація та цифрові симуляції. Це дозволяє майбутнім вчителям без ризику відпрацьовувати техніку безпеки та налаштування дорогого обладнання, а також навчатися кодуванню мікроконтролерів через ігрові навчальні платформи, що значно підвищує їхню мотивацію та практичну орієнтацію навчання [3].

Організаційні засади визначають інституційні умови, конче необхідні для якісної підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти. Навчальний план має бути модульним і гнучким, що дозволяє закладам вищої освіти оперативно інтегрувати нові цифрові технології, які постійно з'являються на ринку, включаючи обов'язкові модулі з цифрової дидактики та інженерного програмного забезпечення. Ключовим організаційним завданням є цифрова перекваліфікація викладачів вищої школи. Вони повинні бути не лише фаховими експертами, але й майстрами використання цифрових інструментів у навчальному процесі, володіючи високим рівнем моделі ТРАСК, щоб виступати для студентів як ефективна рольова модель. Крім того, організаційно необхідно зміцнювати партнерство з ІТ-компаніями та виробничими підприємствами, що забезпечує постійну актуалізацію змісту відповідно до потреб ринку, наприклад, через вивчення конкретних CAD/CAM систем, що використовуються на виробництві, та залучення менторів-практиків до керівництва студентськими цифровими проєктами [2].

Таким чином, теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вчителів технологічної освіти до використання цифрових технологій вимагають системного підходу. Вони ґрунтуються на ТРАСК-моделі та компетентнісному підході, реалізуються через проєктно-орієнтоване навчання в інноваційних FabLab-середовищах і потребують гнучкої, модульної організації. Лише така комплексна підготовка дозволить вищій школі випустити педагогів, здатних ефективно впроваджувати цифрові технології, забезпечуючи формування в учнів технологічної культури, необхідної для інноваційного розвитку України.

Література

1. Брехунець А., Пригодій М. (2024) Підготовка майбутніх учителів технологій до використання цифрових технологій у освітньому процесі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. № 185-186(29-30). С. 75-82. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.242914>
2. Засоби та технології цифрового навчання: теоретичний та практичний аспекти : монографія. (2025) / Ольга Гулай, Віталій Кабак, Галина Герасимчук. Луцьк : Вежа-Друк. 160 с.
3. Титаренко О. О., Сурков М. І. (2025) Методичні засади формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх вчителів технологій. *Актуальні питання у сучасній науці*. (Серія «Педагогіка»): журнал. № 7 (37). С. 1166-1178. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7\(37\)-1166-1178](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-7(37)-1166-1178)

ТИТАРЕНКО ВАЛЕНТИНА, ТЕРЕНТЬЄВА ОКСАНА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ І ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Освітня система України перебуває на етапі глибоких змін, зумовлених потребою адаптації до викликів ХХІ століття. Особливого значення набуває переосмислення підготовки вчителя технологій – педагога, покликаного формувати в учнів не лише трудові навички, а й технологічне мислення, інженерну культуру, творчість та здатність до інноваційної діяльності. У контексті Нової української школи важливо створити модель підготовки, що поєднує традиційні педагогічні цінності з вимогами цифрової епохи.

Сучасний вчитель технологій має бути не просто викладачем, а організатором пізнавальної діяльності й наставником, здатним допомогти учневі знайти власний шлях у світі техніки, дизайну й технологій. Професійна підготовка такого педагога потребує оновлення, спрямованого на поєднання педагогічної майстерності, технологічної компетентності та готовності до інновацій.

Підготовка педагогічних кадрів у галузі технологічної освіти стикається з глобальними та національними викликами. Світова економіка орієнтується на високі технології, автоматизацію, робототехніку, що потребує нового змісту освіти. Водночас українське суспільство переживає серйозні трансформації, спричинені воєнними подіями, міграцією та зміною освітніх пріоритетів.

У цих умовах вчитель технологій має бути гнучким, володіти цифровими інструментами та вміти поєднувати традиційні й інноваційні підходи. Зміст освітніх програм повинен охоплювати не лише технічні знання, а й компетентності у сфері комунікації, менеджменту, проєктного мислення й культури сталого розвитку.

Сучасна молодь зростає у цифровому середовищі, де інформація доступна миттєво, а технології швидко змінюють способи навчання. Тому викладачам важливо володіти методиками, що роблять технологічну освіту інтерактивною, креативною та практично орієнтованою.

Професійна підготовка вчителя технологій є багатовимірним процесом, у якому поєднуються педагогічні, технічні й соціальні аспекти. Вона базується на компетентнісному підході, що орієнтується не на обсяг знань, а на здатність ефективно застосовувати їх у практиці.

Майбутній педагог виступає активним суб'єктом навчання, який набуває досвіду творчої, дослідницької та проєктної діяльності. Завдання педагогічного університету полягає у створенні умов для роз-

виту критичного мислення, уміння приймати рішення, працювати в команді та користуватися цифровими технологіями.

Засвоєння методології наукових досліджень допомагає формувати здатність до самоосвіти, аналітичного мислення та впровадження інновацій у практику.

Під впливом цифровізації суттєво змінюється методика підготовки педагогів. Освітні програми активно впроваджують проектно-орієнтоване навчання, яке розвиває творчість і формує практичні вміння організації навчального процесу.

Значного поширення набуває STEM-освіта, що інтегрує природничі, технічні та математичні знання. Вона спонукає до переходу від репродуктивних методів до дослідницьких і міждисциплінарних форм навчання.

Не менш важливою є цифрова підготовка – оволодіння освітніми платформами, 3D-моделюванням, основами робототехніки й програмування. Це формує цифрову грамотність і підвищує готовність педагога до роботи з новими поколіннями учнів. Водночас особливу роль відіграє розвиток м'яких навичок – комунікативності, креативності, лідерства та вміння співпрацювати.

Кафедра теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету системно працює над удосконаленням навчальних планів і методичних матеріалів, інтегруючи практичний компонент у підготовку студентів. Велику увагу приділено науково-дослідній роботі – участі студентів у конференціях, конкурсах і педагогічних експериментах.

Така діяльність сприяє розвитку креативності, впевненості й професійної самостійності. Педагогічна практика у школах, ліцєях та на підприємствах забезпечує реальний досвід роботи й формує розуміння особливостей професії. Університет виступає простором професійного становлення, де студенти не лише набувають знань, а й засвоюють цінності педагогічної праці та вчать проектувати власну професійну траєкторію.

Майбутнє технологічної освіти пов'язане з інтеграцією у європейський освітній простір, оновленням змісту підготовки, розвитком академічної мобільності та міжнародної співпраці.

Серед перспективних напрямів – створення освітнього середовища на основі відкритих цифрових ресурсів, що розширюють можливості дистанційного й змішаного навчання. Педагог має вміти користуватися онлайн-платформами, створювати інтерактивні матеріали, організовувати віртуальні майстерні.

Важливим також є підвищення престижу педагогічних спеціальностей, залучення молоді до наукової роботи та розвиток дуальної освіти, яка поєднує навчання з практикою.

Професійна підготовка вчителів технологій у сучасних умовах потребує нової філософії освіти, орієнтованої на розвиток особистості, здатної до інновацій та самореалізації. Вона має бути інтегративною, компетентнісною й практично спрямованою.

Оновлення змісту освіти, впровадження інноваційних технологій і розвиток педагогічної майстерності створюють передумови для формування вчителя технологій нового покоління – фахівця, здатного виховувати молодь, готову до життя й праці в умовах сучасного світу.

Література

1. Концепція Нової української школи. МОН України, 2016.
2. Стандарт вищої освіти України. Спеціальність 014.10 «Середня освіта (Технології)». Київ, 2021.
3. Лаврентьева Г. П. Професійна підготовка вчителя технологій у контексті інноваційної освіти. Полтава: ПНПУ, 2020.
4. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: КІС, 2019.
5. Єрмакова О. В. Цифровізація освітнього процесу як умова формування професійної компетентності педагога // Педагогічні науки. 2023. № 4. С. 35–41.

ТИТАРЧУК ОЛЕКСАНДР

Відокремлений структурний підрозділ «Новоушицький фаховий коледж
закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Сучасний світ характеризується надзвичайною динамікою змін, у яких цифрові технології дедалі активніше інтегруються в усі сфери життя – від освіти й науки до спорту та повсякдення. В умовах війни в Україні особливої актуальності набуває проблема збереження фізичного й ментального здоров'я молоді. Постійні стреси, зниження рівня фізичної активності через обмежені можливості для занять спортом, дистанційні формати навчання та життя в атмосфері невизначеності негативно впливають на якість фізичного виховання та на загальний розвиток особистості.

Фізична культура та спорт у цьому контексті виступають не лише інструментами підтримки здоров'я, а й потужним засобом формування психологічної стійкості, соціальної адаптації та інтеграції молоді. Проте традиційні методи фізичного виховання вже не повною мірою відповідають сучасним потребам, що зумовлює необхідність модернізації підходів і впровадження інноваційних технологій.

Сьогодні залучення молодого покоління до систематичних занять фізичною культурою є серйозним викликом. Брак мотивації, зміна звичного способу життя, інформаційна перевантаженість, психологічна втома й обмежені умови для дозвілля створюють бар'єри на шляху до активності. У цьому контексті цифрові технології стають важливим ресурсом: використання фітнес-браслетів, мобільних застосунків, віртуальних тренерів і систем аналізу біометричних даних не лише дає змогу моніторити фізичний стан, а й мотивує молодь до збереження активного способу життя.

Штучний інтелект відкриває нові горизонти у фізичному вихованні. Завдяки алгоритмам персоналізації він може створювати індивідуальні програми тренувань, прогнозувати прогрес і коригувати навантаження з урахуванням стану здоров'я та рівня підготовленості. Разом із тим, як будь-яка технологічна інновація, ШІ несе не лише переваги, а й ризики: чи готові ми інтегрувати нові цифрові інструменти у вже перевантажене життя студентів? як уникнути залежності від гаджетів? які етичні й педагогічні дилеми виникають у процесі такої трансформації?

Одним із найактуальніших викликів залишається недостатня цифрова компетентність педагогів. Значна частина викладачів фізичного виховання не володіє сучасними цифровими інструментами на достатньому рівні, що уповільнює процес їх інтеграції у навчальний процес. Це актуалізує потребу у підвищенні кваліфікації педагогів, розробці методичних рекомендацій і створенні умов для безперервного професійного розвитку.

Не менш важливим є пошук оптимального балансу між традиційними та цифровими методами навчання. Цифрові технології здатні значно підсилити навчальний процес, однак вони не можуть повністю замінити живого педагогічного спілкування і практичних занять. Викладачам доводиться шукати нові шляхи поєднання класичних підходів із можливостями ШІ та цифрових інструментів, аби забезпечити гармонійний розвиток студентів і зробити фізичне виховання максимально ефективним та сучасним.

Використання чат-ботів зі штучним інтелектом дозволяє швидко генерувати навчальні матеріали, адаптовані до потреб студентів, а також пропонувати нові ідеї для організації занять. Додатково, інструменти для створення зображень на основі ШІ сприяють візуалізації навчального процесу, що є особливо важливим у сфері фізичного виховання, де правильність техніки виконання вправ має вирішальне значення.

Такі інструменти, як ChatGPT, Gemini, Claude та Perplexity AI, надають можливість швидко знаходити необхідну інформацію, створювати методичні матеріали та отримувати рекомендації щодо організації навчального процесу. У свою чергу, генератори зображень DALL·E, Midjourney, Bing Image Creator та Deep Dream допомагають формувати якісні візуальні матеріали, роблячи освітній процес наочним і захопливим.

Чат-боти як інтелектуальні помічники. Одним із найбільш поширених і корисних інструментів для викладачів є ChatGPT (OpenAI). Він дозволяє створювати конспекти, методичні рекомендації, тестові завдання, а також розробляти сценарії занять із фізичного виховання. Завдяки великій базі знань і здатності адаптуватися до запитів користувача, ChatGPT виступає ефективним помічником у плануванні навчального процесу.

Gemini (Google) має вдосконалені алгоритми аналізу інформації та здатний пропонувати структуровані відповіді, синтезуючи матеріали з різних джерел. Викладачі можуть використовувати його для створення багатомовних матеріалів, персоналізованих програм тренувань та розробки мотиваційних стратегій.

Claude (Anthropic) спеціалізується на опрацюванні великих обсягів тексту, що робить його зручним у роботі з науковими статтями й педагогічними дослідженнями. Завдяки йому викладач може отримати пояснення складних фізіологічних процесів і застосувати їх у практичній діяльності.

Perplexity AI поєднує функції чат-бота і пошукової системи. Це дозволяє швидко знаходити нові дослідження, методики тренувань і сучасні освітні технології, інтегруючи в навчання найактуальніші практики.

Поєднання традиційних методів фізичного виховання із сучасними цифровими технологіями, зокрема штучним інтелектом, відкриває нові горизонти у сфері освіти та спорту. Використання фітнес-трекерів, мобільних застосунків, віртуальних тренерів і систем аналізу біометричних даних сприяє персоналізації навчального процесу, підвищенню мотивації та контролю за фізичним станом студентів. Штучний інтелект здатен стати дієвим інструментом для створення індивідуальних програм, моніторингу прогресу та забезпечення інтерактивності занять.

Разом з тим, важливим залишається питання цифрової грамотності педагогів та пошук балансу між використанням інновацій та збереженням цінності традиційних практик. Адже жодна технологія не може повністю замінити живого контакту, командної взаємодії та емоційного компонента фізичного виховання.

Серед головних викликів сьогодення – необхідність оновлення навчальних програм, підвищення кваліфікації викладачів, розробка нових методичних матеріалів та адаптація освітнього середовища до вимог цифрової епохи. Це потребує інвестицій у технічне забезпечення, формування гнучких підходів до організації занять та зміни педагогічних стратегій.

Таким чином, майбутнє фізичної культури полягає не у відмові від класичних методів, а в гармонійному поєднанні традицій і новітніх інструментів. Це дозволить не лише зберегти здоров'я молоді, а й виховати покоління, здатне адаптуватися до викликів цифрової епохи, залишаючись активним, стійким та мотивованим.

Література

1. Коваленко О. В. (2023). Штучний інтелект у сфері фізичного виховання: виклики та перспективи. Журнал фізичного виховання та спорту, 15(2), 120-133.
2. Литвиненко І. М., & Дмитренко Т. О. (2022). Вплив цифрових технологій на розвиток фізичної культури та спорту в Україні. Фізичне виховання і спорт: наука і практика, 8(4), 44-57.
3. Петров С. П. (2023). Впровадження штучного інтелекту в навчальний процес фізичного виховання. Вісник освіти, 17(5), 76-82.
4. Кузьменко Л. О. (2022). Інновації в освіті та спорту: роль штучного інтелекту. Український науковий журнал фізичної культури і спорту, 19(1), 35-41.

ТКАЧУК ВАЛЕРІЙ

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький)

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ІНСТРУКТОРІВ НАВЧАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Однією з провідних передумов забезпечення ефективності підготовки військовослужбовців в умовах трансформації системи військової освіти України є якісна підготовка інструкторів навчальних підрозділів, зокрема розвиток їхньої методичної компетентності. Воєнно-політична обстановка нині характеризується високою динамікою, складністю та невизначеністю, що обумовлено зростанням спектра гібридних, інформаційних і кіберзагроз, швидкими змінами у тактиці ведення бойових дій та необхідністю приведення освітніх програм у відповідність до стандартів НАТО. За таких умов якість методичної роботи інструкторів визначає здатність військовослужбовців адекватно реагувати на виклики операційного середовища та ефективно виконувати бойові завдання [1].

Методична компетентність інструктора навчального підрозділу розглядається як інтегральна характеристика його професійної діяльності, що поєднує знання сучасних дидактичних принципів, володіння методами навчання і виховання, уміння проектувати освітній процес відповідно до рівня підготовленості військовослужбовців, а також здатність моделювати навчальні ситуації, максимально наближені до реальних умов бойових дій. Вона передбачає володіння навичками застосування інноваційних освітніх технологій, зокрема симуляційних систем, тренажерних комплексів, дистанційних платформ і цифрових ресурсів, що сприяють відтворенню багатфакторного операційного середовища. Не менш важливою складовою є комунікативні й організаційні вміння інструктора, які формують у військовослужбовців стійку мотивацію, готовність до колективної взаємодії та психологічну витривалість.

Дослідження військово-педагогічної практики [2] доводить, що високий рівень методичної компетентності інструктора безпосередньо впливає на результативність навчального процесу. Зокрема, компетентний інструктор здатний оперативніше адаптувати навчальні програми до умов, що змінюються, інтегрувати теоретичний матеріал з практичними вправами, формувати у військовослужбовців не лише фахові знання та навички, а й ключові професійні якості: ініціативність, здатність до прийняття рішень в умовах невизначеності, готовність діяти у стресових ситуаціях. Отже, методична компетентність є важливою умовою формування комплексної професійної готовності особового складу до виконання завдань у реальних бойових обставинах.

Водночас сучасні виклики базової загальновійськової підготовки зумовлюють потребу у системному вдосконаленні методичної компетентності інструкторів. Йдеться про необхідність організації цілеспрямованого підвищення кваліфікації, розвитку аналітико-прогностичного компонента їхньої діяльності, що дозволяє на основі аналізу бойового досвіду проектувати ефективні освітні моделі. Значного значення набуває також міжінституційна та міжнародна співпраця у сфері обміну кращими інструкторськими практиками, що сприяє інтеграції вітчизняної системи військової освіти у єдиний безпековий простір.

Отже, методична компетентність інструкторів навчальних підрозділів Збройних Сил України є одним з визначальних чинників ефективної підготовки військовослужбовців. Вона забезпечує не лише засвоєння професійних знань і формування навичок, але й розвиток системного мислення, психологічної стійкості та здатності діяти у складних і динамічних умовах сучасного бою. Її вдосконалення розглядається як стратегічний напрям модернізації системи військової освіти, що безпосередньо впливає на підвищення боєздатності та стійкості Збройних Сил України.

Зарубіжний досвід підготовки інструкторів для збройних сил засвідчує, що їхня роль розглядається не лише як передача знань, а передусім як фасилітація навчання та формування у військовослужбовців здатності діяти в умовах сучасного бою. У країнах НАТО поширений підхід train-the-trainer, коли військовий, здобувши спеціалізовану підготовку, отримує право навчати інших. У Великій Британії та США підготовка інструкторів поєднує методику навчання дорослих, управління групами та використання симуляційних технологій, значна увага приділяється розвитку лідерських якостей і вмінню забезпечувати мотивацію. У Канаді діє системна модель CFITES, що інтегрує андрагогіку та цифрові засоби навчання. У країнах Балтії та Скандинавії акцент робиться на психологічній стійкості, командній взаємодії та впровадженні стандартів НАТО, а підготовка інструкторів тісно пов'язана з міжнародними навчаннями. Особливо показовим є досвід Ізраїлю, де інструктори постійно поєднують роботу у навчальних центрах із ротацією у бойових підрозділах, що дозволяє підтримувати високу практичну релевантність. Узагальнено можна відзначити кілька ключових тенденцій: систематичне оновлення компетентностей інструкторів, інтеграція бойового досвіду, розвиток комунікативних і психологічних навичок та міжнародна співпраця. Саме ці аспекти становлять основу, яку доцільно враховувати у вдосконаленні вітчизняної системи підготовки інструкторів.

Література

1. Ткачук В., Діденко О., & Шевчук О. (2025). Формування методичної компетентності інструкторів навчальних підрозділів у навчальних центрах Збройних Сил України: теоретичні та практичні аспекти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 40(1), 221–238.
2. Логвіненко О. Ю. (2025). Засоби інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки військових інструкторів. *Scientific forum: theory and practice of research*. p. 237.

ФАСТОВ ІВАН

ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка» (м. Полтава)

ЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Важливим напрямком модернізації, оновлення та оптимізації змісту освіти є формування у здобувачів компетентісного підходу, реалізація якого забезпечує довгострокову якість освітнього процесу та відповідає сучасним умовам і вимогам до рівня підготовки фахівців. Подібна освітня парадигма передбачає набуття особистістю навичок самостійного пошуку, систематизації та поглиблення вже накопичених знань і вмінь в професійній сфері та в повсякденній діяльності.

Сучасна освіта потребує становлення провідної методологічної підстави підготовки майбутніх фахівців, яка б зумовлювала постановку та реалізацію цілей освітнього процесу в контексті формування і розвитку ключових компетентностей. Впровадження компетентісного підходу є наскрізною лінією в процесі навчання та реалізації освітніх програм у закладах освіти, він є одним із важливих принципів оновлення теорії та практики педагогічної освіти.

Н. Волокітіна пояснює компетентісний підхід як сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів [1, с. 29].

На думку Л. Мартиненця компетентісний підхід полягає у спрямованості процесу управління освітнім середовищем на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, якими мають володіти педагоги, розвитку в особистості здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання та досвід у професійній діяльності [2, с. 93]. Проте необхідно зазначити, що компетентісний підхід потребує зміщення акценту з накопичування інформації до формування й розвитку здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки та досвід результативних дій.

Вважаємо доцільним погодитися з думкою А. Сембрат щодо компетентісного підходу який в педагогіці розглядається як підстава оновлення сучасної освіти, оскільки дозволяє ліквідувати розрив між когнітивним, діяльнісним і особистісним рівнями розвитку майбутнього фахівця. Він припускає форму-

вання такого нового змісту освіти, який би не зводився лише до знаннєво-орієнтованого компоненту, а охоплював би цілісний індивідуальний досвід вирішення майбутніми фахівцями життєвих і професійних проблем, виконання ключових функцій, соціальних та професійних ролей [4, с. 13]. В цьому контексті ідея компетентнісного підходу передбачає формування такої системи освіти, де в залежності від потреб суспільства, від очікуваного результату, формуються освітні програми в які закладено розвиток компетентностей у здобувачів освіти.

З позиції впровадження компетентнісного підходу в систему освіти потрібно також визначити мету та зміст освіти, адже зміщуються основні акценти щодо суб'єктності та відповідальності здобувача освіти. Пропонуємо викласти визначення мети та змісту в такому трактуванні: «Мета освіти передбачає формування здатності до самостійного вирішення проблемних ситуацій в різноманітних сферах та видах діяльності, а підґрунтям для прийняття правильних рішень є набутий соціальний досвід». З цієї точки зору зміст освіти поєднує дидактично адаптований соціальний досвід у вирішенні різноманітних соціальних та професійних проблем.

Проаналізувавши та узагальнивши головні позиції дослідників компетентнісного підходу Т. Потапчук визначила, що їх об'єднують наступні домінуючі характеристики:

1. Суб'єктність позиції фахівця, що визначає здатність до системного, перманентного професійного, особистісного саморозвитку. Важливою є наявність чіткої професійної та життєвої позиції, сформованої на основі життєвого досвіду, загальної ерудованості, здатності до самоактуалізації тощо.

2. Варіативність. Компетентний професіонал спроможний ефективно адаптуватися до умов діяльності, що постійно змінюються, до конкретної ситуації, проаналізувавши її та визначивши найбільш оптимальний варіант її вирішення. Для цього він має володіти широким спектром необхідних знань, умінь та навичок, аналітичним мисленням, прогностичними, організаторськими, комунікативними та іншими вміннями, що визначають готовність до взаємодії.

3. Комплекс особистісних якостей, що необхідні як для компетентнісного розвитку, так і для професійної діяльності безпосередньо. Професіонал повинен володіти достатнім рівнем мотивації, бути здатним до аналітико-рефлексивної діяльності, поглибленого самоаналізу, визначення пріоритетних напрямів саморозвитку [3, с. 117].

Українська освітня концепція передбачає здатність педагогічного працівника надавати допомогу здобувачу освіти в питанні ухвалення та реалізації ухваленого ним рішення на підставі досвіду. Саме тому за допомогою різноманітних педагогічних прийомів необхідно вміти допомогти зробити правильний вибір у визначенні пізнавальних інтересів, а також складати та корегувати освітні програм відповідно до інтересів та цілей здобувачів в навчальному процесі. Для реалізації подібної концепції необхідно визначити основні ознаки ключових компетентностей, так О. Язловецька виділяє їх п'ять, а саме: поліфункціональність; надпредметність; міждисциплінарність; багатокомпонентність; спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції [5, с. 250]. Використовуючи компетентнісний підхід на практиці педагог повинен ставити перед учнівським колективом пізнавальні задачі що відповідають їх інтересам та можливостям, забезпечують своєчасне досягнення обов'язкового рівня підготовки, а імплементація цієї концепції в освітнє середовище можлива виключно за умови набутих вчителем компетентностей під час навчання в закладі вищої освіти.

Отже, на підставі аналізу компетентнісного підходу в процесі навчання майбутніх учителів, інтеграції набутих ними знань і навичок в професійну діяльність, пропонуємо вважати розвиток майбутнього педагога динамічним процесом що спрямований на прогресивні зміни у сфері педагогічної діяльності. Впровадження компетентнісного підходу, як однієї з провідних методологічних підстав підготовки педагогів, зумовило постановку та реалізацію нових цілей освітнього процесу, адже використання компетентнісного підходу передбачає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток предметних та основних компетентностей особистості.

Література

1. Мареніченко В., & Волокітіна Н. (2022) Вектори державного регулювання компетентнісного підходу в системі освіти України в ракурсі перспектив входження в Європейський Союз. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. «Публічне управління та адміністрування», 1 (2), 27–31.
2. Мартинець Л. А (2017) Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі : монографія.
3. Потапчук Т. (2018) Компетентнісний підхід у професійно-педагогічному саморозвитку вчителя. Гірська школа Українських Карпат, 18, 114–118.
4. Сембрат А. Л. (2021) Теоретичні основи компетентнісного підходу в сучасній освіті: світовий досвід. The Scientific Heritage, 68, 11–15.
5. Язловецька О. В. (2022) Компетентнісний підхід як основа реформування освітнього процесу. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 206, 247–253.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна система освіти України орієнтована на формування ключових компетентностей учнів, серед яких важливе місце посідає громадянська компетентність. Вона передбачає усвідомлення школярами власних прав та обов'язків, готовність брати участь у житті суспільства, відповідальне ставлення до праці, навколишнього середовища та демократичних процесів. У старшій школі завдання виховання громадянськості набуває особливої актуальності, оскільки саме цей період є вирішальним для становлення світогляду та життєвих цінностей молоді. [1]

Уроки технологій відкривають широкі можливості для інтеграції освітнього та виховного процесів. Вони поєднують практичну діяльність із соціально значущим змістом, що створює умови для набуття учнями досвіду колективної роботи, розв'язання реальних проблем і формування активної громадянської позиції.

Основні особливості формування громадянської компетентності на уроках технологій полягають не лише у змісті навчальних завдань, а й у створенні особливого освітнього середовища, де кожен учень виступає активним учасником спільної діяльності.

По-перше, уроки технологій дають можливість реалізовувати соціально орієнтовані проекти, у яких учні бачать реальні результати своєї праці, спрямовані на користь громади. Такі проекти мають виховний потенціал, адже сприяють розвитку громадянської відповідальності, уміння діяти в інтересах колективу та спільно вирішувати суспільно важливі завдання.

По-друге, використання інтерактивних та проектних методів навчання (дискусії, ділові ігри, колективне планування, учнівське самоврядування в межах проекту) забезпечує розвиток демократичної культури спілкування, вміння аргументувати власну позицію, поважати думку інших [2].

По-третє, формування громадянської компетентності відбувається через практику соціальної відповідальності: учні усвідомлюють економічні, правові та екологічні наслідки своєї діяльності. Під час виконання проектів вони вчаться дотримуватися норм безпеки, розраховувати витрати, економно використовувати ресурси, дбати про екологію, що є складовими сучасної громадянської свідомості.

По-четверте, важливою умовою є інтеграція навчального матеріалу з іншими предметами – громадянською освітою, історією, економікою, інформатикою. Це дозволяє учням бачити міжпредметні зв'язки та розуміти роль технологічних знань у розвитку суспільства [3].

Таким чином, ефективне формування громадянської компетентності на уроках технологій забезпечується поєднанням практичної діяльності з ціннісним осмисленням власного досвіду. Важливим є створення умов для учнівського самоврядування, рефлексії, оцінки власної участі у спільній справі.

Формування громадянської компетентності учнів старших класів на уроках технологій здійснюється через різні форми організації навчально-виховної діяльності. До ефективних форм належать:

- проектна діяльність – учні розробляють і реалізують соціально корисні проекти (наприклад, виготовлення предметів для шкільного або громадського простору, участь у благодійних акціях). Такі завдання допомагають сформувати відповідальність, ініціативність і почуття належності до громади;
- інтерактивні методи – проведення дискусій, ролевих ігор, дебатів з елементами громадянської освіти (наприклад, обговорення проблем екологічного виробництва або справедливого розподілу ресурсів). це сприяє розвитку критичного мислення, толерантності, уміння аргументовано висловлювати власну позицію;
- учнівське самоврядування у межах навчальних проектів. розподіл ролей, прийняття спільних рішень, планування діяльності в колективі вчить учнів демократичним засадам взаємодії та відповідальності за результат;
- волонтерська та соціально спрямована діяльність – залучення школярів до участі в заходах громади, екологічних або соціальних ініціативах (наприклад, створення виробів для дитячих будинків, допомога літнім людям). це формує активну громадянську позицію;
- інтегровані уроки – поєднання змісту предмета «технології» з історією, економікою, інформатикою чи громадянською освітою дозволяє глибше осмислити суспільну значущість технологічної діяльності [4].

Отже, уроки технологій є не лише засобом формування трудових умінь, а й потужним ресурсом громадянського виховання. Вони допомагають старшокласникам усвідомити власну соціальну роль, розвивають ініціативність, відповідальність та готовність діяти на засадах демократичних цінностей, що відповідає завданням Нової української школи.

Література

1. Концепція «Нова українська школа»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/mbfvua> (дата звернення: 22.08.2025).
2. Жадан І. А. Громадянська компетентність як ключова у змісті шкільної освіти // Педагогічний дискурс. – 2016. – № 21. – С. 45–50.
3. Пашенко Т. І. Формування громадянської компетентності учнів засобами інтерактивних технологій навчання // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16. – 2018. – Вип. 30. – С. 158–162.
4. Пометун О. І., Ремех Т. О. Формування громадянської компетентності в учнів старшої школи: теорія і практика. – Київ: Педагогічна думка, 2014. – 256 с.

ЦАРЬОВА ЄВЕЛІНА

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» (м. Хмельницький)

ASSESSING PEDAGOGICAL COMPETENCE IN UKRAINIAN VOCATIONAL COLLEGES: THEORETICAL PRINCIPLES FOR WARTIME AND POSTWAR CONTEXTS

The assessment of pedagogical competence is a cornerstone of educational quality assurance. In vocational colleges, where the task is to prepare skilled workers for dynamic and demanding labour markets, the role of competent teachers is particularly crucial. In Ukraine, the war has created extraordinary challenges for educators, including displacement, infrastructure damage, disruption of educational processes, and the psychological strain on both staff and students. These circumstances require a reassessment of theoretical principles for evaluating pedagogical competence in vocational colleges. Moreover, the postwar reconstruction phase will necessitate frameworks that not only measure current competencies but also support resilience, professional growth, and long-term alignment with European and global standards.

Pedagogical competence can be understood as the integrated system of knowledge, skills, attitudes, and personal qualities that enable educators to fulfil their professional roles effectively. In vocational education, it encompasses not only subject expertise and methodological skills but also the capacity to mentor students, foster their professional identity, and adapt to shifting social realities. Traditionally, three core dimensions are highlighted: cognitive-knowledge competence, which covers 1) subject mastery and pedagogical theory; 2) practical-activity competence, which includes classroom management, learner-centred methods, and digital tools; and 3) personal-social competence, which involves communication, empathy, ethical responsibility, and collaboration. In wartime conditions, however, a fourth dimension becomes essential – adaptive-resilience competence, which refers to the ability to sustain teaching under crisis, respond to trauma, and innovate despite limited resources.

The development of assessment frameworks for pedagogical staff in Ukrainian vocational colleges should be guided by several theoretical principles. First, *contextualisation* is crucial, as evaluation criteria must reflect the wartime realities of disrupted communication, displacement, and scarce resources. For example, a teacher who ensures continuity of learning through improvised digital tools or community-based instruction should be recognised as demonstrating high competence. Second, *a holistic approach* is necessary to capture the full spectrum of professional performance, including resilience, creativity, and social responsibility. The European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu) illustrates how assessment can integrate technical, pedagogical, and ethical dimensions (Redecker & Punie, 2017). Third, *formative orientation* is vital, since in crisis conditions assessment should serve primarily as a developmental mechanism, offering constructive feedback and opportunities for professional growth. Finland's reliance on peer mentoring and formative evaluation provides an instructive model in this regard (Tynjälä et al., 2021). Fourth, *flexibility and adaptability* are indispensable in ensuring that assessment can function across hybrid, online, or emergency teaching formats, as seen in OECD countries that expanded digital micro-credentialing for teachers during the COVID-19 pandemic. Fifth, *equity and inclusivity* must be embedded in assessment, particularly in situations where access to technology and professional development is uneven. UNESCO's initiatives in conflict-affected regions show the importance of designing frameworks that do not disadvantage teachers operating with fewer resources (UNESCO International Institute for Educational Planning, 2018). Finally, *continuity and sustainability* should guide evaluation, linking short-term assessment with long-term modernisation and integration into European quality assurance systems. Germany's Berufskolleg model, which ties evaluation to continuous professional development, demonstrates the value of such sustainable approaches (Grund & Brock, 2020).

International experiences offer valuable insights for Ukraine. In Kosovo, postwar teacher assessment frameworks placed emphasis on civic values, social cohesion, and trauma-informed pedagogy, highlighting the broader role of educators in rebuilding society (Sommers & Buckland, 2004). Israel provides an example of

integrating adaptability and crisis-response skills into formal teacher evaluation, with structured training in resilience and emergency education (Hardaker et al., 2015). Across the European Union, competency-based assessment frameworks such as DigCompEdu and the European Qualifications Framework (EQF) (European Commission, 2017) link teacher competence to labour market needs, a model that aligns well with Ukraine's aspirations for closer European integration. In Canada, particularly in Ontario, teacher assessment combines self-reflection, peer mentoring, and supervisory evaluation (Kutsyuruba et al., 2019), ensuring both accountability and developmental support – an approach that can inspire Ukraine to adopt more participatory and formative methods.

As Ukraine transitions to reconstruction, competency assessment in vocational colleges will play a vital role in strengthening education and supporting national recovery. Priorities should include institutionalising resilience and adaptability as core teacher competencies, expanding the use of digital tools for assessment, and aligning frameworks with European standards to promote international recognition of Ukrainian qualifications. Equally important is embedding assessment in continuous professional development systems to ensure that evaluation leads directly to concrete support, while also linking teacher competence to broader recovery goals, recognising educators as key agents of social cohesion and democratic development.

Therefore, the assessment of pedagogical competence in Ukrainian vocational colleges requires a paradigm shift in light of wartime and postwar realities. Grounding evaluation in the principles of contextualisation, holism, formative orientation, flexibility, inclusivity, and sustainability can help Ukraine design a system that is both responsive to crisis and orientated toward long-term modernisation. International experience demonstrates that competence assessment can serve as more than an evaluative mechanism: it can be a strategic instrument for rebuilding education, fostering resilience, and ensuring that vocational colleges continue to prepare skilled, adaptive, and socially responsible citizens for the future.

References

1. European Commission. (2017). *European Qualifications Framework (EQF)*. ESCO. <https://surl.li/smkvdo>
2. Grund, J., & Brock, A. (2020). Education for sustainable development in Germany: Not just desired but also effective for transformative action. *Sustainability*, 12(7), 2838. <https://doi.org/10.3390/su12072838>
3. Hardaker, G., Evans, C., & Baratz, L. (2015). Israeli teacher trainees' perceptions of the term 'moral resilience'. *Journal for Multicultural Education*, 9(3), 193–206. <https://doi.org/10.1108/JME-12-2014-0041>
4. Kutsyuruba, B., Godden, L., & Bosica, J. (2019). The impact of mentoring on the Canadian early career teachers' well-being. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education*, 8(4), 285–309. <https://doi.org/10.1108/IJMCE-02-2019-0035>
5. Redecker, C., & Punie, Y. (2017). *European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu* (EUR 28775 EN). Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/159770>
6. Sommers, M., & Buckland, P. (2004). *Parallel worlds: Rebuilding the education system in Kosovo*. IIEP. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136152>
7. Tynjälä, P., Pennanen, M., Markkanen, I., & Heikkinen, H. L. T. (2021). Finnish model of peer-group mentoring: Review of research. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1483(1), 208–223. <https://doi.org/10.1111/nyas.14296>
8. UNESCO International Institute for Educational Planning. (2018). *Promoting resilience: Developing capacity within education systems affected by conflict* (UNESCO IIEP Policy Brief No. 35). UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000191302>

ЦІСАРУК ІРИНА

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка (м. Кременець)

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глобалізаційними процесами, цифровізацією, зростанням мобільності та динамічністю соціально-економічних змін. Це безпосередньо впливає на систему освіти, яка змушена адаптуватися до нових умов і забезпечувати підготовку конкурентоспроможних фахівців. У такому контексті особливого значення набуває проблема професійного самовизначення студентської молоді, оскільки воно виступає ключовим чинником становлення особистості, її соціалізації та подальшої реалізації в професійній діяльності.

Трансформація освітнього середовища, що проявляється у впровадженні цифрових технологій, нових педагогічних підходів, інтеграції формальної та неформальної освіти, створює як додаткові можливості для професійного зростання здобувачів вищої освіти, так і нові виклики. Важливою умовою стає

вміння студентської молоді орієнтуватися в освітньому просторі, здійснювати усвідомлений вибір професійної траєкторії та відповідати потребам сучасного ринку праці.

Самовизначення – це процес, під час якого особистість формує свої власні цінності, переконання, цілі та обирає шлях життя відповідно до своєї унікальної ідентичності. До того ж самовизначення передбачає постійний розвиток і адаптацію до змін, створюючи можливості для особистого і професійного зростання (Арцишевська, 2019). Професійне самовизначення є ключовим виявом психічного розвитку особистості, що означає процес її вступу у професійну спільноту і, більш широко – у соціальну спільноту (Массанов, 2010).

Для студентської молоді цей процес особливо актуальний, адже саме у віці 17–23 років відбувається інтенсивний пошук власного місця в соціумі, формування професійної ідентичності, розвиток здатності до прогнозування своєї кар'єри. Професійне самовизначення охоплює три ключові компоненти:

- мотиваційний – внутрішня готовність до обрання професії, наявність інтересів та ціннісних орієнтацій;
- когнітивний – знання про особливості професійної діяльності, вимоги ринку праці, можливості самореалізації;
- практичний – вміння приймати рішення, планувати кар'єру, адаптуватися до нових умов.

Сучасна студентська молодь перебуває у ситуації вибору в умовах воєнного стану, нестабільного ринку праці та швидких соціальних змін. Цифровізація освіти вимагає від студентів володіння новими навичками, здатності працювати в інформаційному середовищі, що суттєво впливає на формування професійної ідентичності. Сучасні студенти нерідко обирають кілька напрямів розвитку: паралельно здобувають додаткові спеціальності, проходять онлайн-курси, беруть участь у тренінгах, стартапах, волонтерських проєктах, програмах академічної мобільності тощо. Це стає важливим елементом професійного становлення та сприяє формуванню множинної професійної траєкторії. Проте, молодь має завжди бути готовою змінювати професійні плани відповідно до нових соціально-економічних реалій. Таким чином, професійне самовизначення студентів набуває нового змісту: воно виходить за межі класичного вибору професії та передбачає формування комплексної здатності до професійної мобільності й постійного саморозвитку.

На нашу думку, одним із провідних завдань усіх навчальних дисциплін, що формують основу професійної підготовки, є створення таких умов в освітньому процесі, які сприятимуть активізації внутрішнього пізнання та процесу самовизначення особистості. Під час вивчення навчального матеріалу викладачам варто акцентувати увагу на питаннях, які студент має поставити самому собі щодо змісту теми, її зв'язку з реальним чи уявним майбутнім, а також можливості інтеграції цих знань у власні життєві та професійні плани. Важливим інструментом можуть стати візуалізація або відтворення в ділових іграх, тренінгах та вправах певних «образів» майбутнього, а також віртуальні чи безпосередні зустрічі з представниками індустрії. Це допомагає студентові ніби «зіткнутися» зі своїм майбутнім, спробувати на практиці моделі професійної діяльності та життєвих ситуацій. Розроблення алгоритмів розв'язання конкретних професійних проблемних завдань у процесі комунікації може стати ефективним засобом формування мотивації до успішного подолання труднощів, розвитку самостійності, ініціативності та психологічної стійкості (Гуменюк, 2001).

Тому надзвичайно важливим завданням у процесі фахової підготовки студентської молоді є надання їм цілеспрямованої допомоги у професійному самовизначенні. Цей процес є визначальним для формування усвідомленого ставлення до майбутньої професії та забезпечує підґрунтя для подальшого особистісного й фахового розвитку. Особливу роль у цьому відіграє освітній компонент «Вступ до спеціальності», який не лише знайомить здобувачів освіти зі змістом та структурою обраного фаху, а й сприяє усвідомленню ними власних мотивів, інтересів і професійних перспектив. Важливо, щоб уже на початкових етапах навчання студенти отримували можливість проаналізувати свої здібності та співвіднести їх із вимогами майбутньої професійної діяльності, що створює умови для більш глибокого залучення до освітнього процесу та формування стійкої професійної ідентичності.

Ефективність професійного самовизначення значною мірою залежить від певних умов, які створюються в закладах вищої освіти:

- 1) кар'єрне консультування та профорієнтаційна робота (потрібно здійснювати організації зустрічей із роботодавцями, тренінги з планування кар'єри, практичних семінарів, які будуть сприяти формуванню реалістичного уявлення про професійну діяльність);
- 2) інтеграція навчання з практикою (залучення студентів до науково-дослідної роботи, виробничих практик забезпечує формування практичних навичок і розуміння вимог ринку праці);
- 3) психолого-педагогічний супровід (підтримка викладачів і психологів допомагає студентам подолати невизначеність, сформуванню впевненості у власних силах);
- 4) розвиток критичного та креативного мислення (це дає змогу студентам не лише адаптуватися до змін, а й виступати активними суб'єктами трансформації освітнього середовища).

Професійне самовизначення студентської молоді в умовах трансформації освітнього середовища є складним, динамічним і багатовимірним процесом. Воно передбачає не лише усвідомлення власних здібностей та інтересів, а й готовність до гнучкої адаптації, здатність будувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку.

Отже, завданням закладів вищої освіти є не лише передача знань, а й формування здатності студентської молоді до усвідомленого вибору та реалізації власного професійного шляху в умовах постійних змін. Це є важливим чинником підготовки майбутніх фахівців, здатних успішно діяти в сучасному суспільстві.

Література

1. Арцишевська О. (2019). Сутнісний аналіз самовизначення людини. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки*, (11), 9–12.
2. Массанов А. В. (2010). *Психологічні бар'єри в професійному самовизначенні особистості* (Автореф. дис. д-ра психол. наук). Одеса.
3. Гуменюк О. (2001). Самотворення Я-концепції за модульно-розвивальної оргсистеми. *Психологія і суспільство*, 2, 33–76.

SHALAPKO VLASTA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

NIELEGALNA MIGRACJA A PROBLEMATYKA HANDLU LUDŹMI

Problem handlu ludźmi przybierał różne oblicza na przestrzeni wieków. Obecnie dzięki rozwojowi środków transportu i komunikacji jest znaczącym i dynamicznym problemem globalnym, narodowym, społecznym, politycznym, prawnym i ludzkim, mimo istnienia uregulowań prawnych oraz wdrażania strategii zwalczania tego przestępstwa. Jest nieakceptowalny i niedopuszczalny ze względu na godność człowieka i elementarne zasady współżycia społecznego. Handel ludźmi stanowi poważne naruszenie praw i wolności człowieka oraz jest jednym z najcięższych przestępstw przeciwko osobie ludzkiej.

W Polsce od początku lat dziewięćdziesiątych obserwowalnie wzrosło przestępstwo handlu ludźmi. Polska jest nie tylko miejscem pochodzenia ofiar tego procederu, ale także krajem docelowym lub tranzytowym do krajów Europy Zachodniej ofiar, wykorzystywanych głównie w prostytucji i pracy przymusowej.

Pojęcie handlu ludźmi obecnie doczekało się swojego ujęcia definicyjnego i uregulowań prawnych. Owocem pracy prawników i specjalistów z zakresu stosunków międzynarodowych oraz ekspertów zajmujących się problematyką handlu ludźmi, była pierwsza definicja handlu ludźmi ujęta w protokole uzupełniającym Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Palermo dnia 15 listopada 2000 roku. Definicja ta została zaimplementowana do prawa polskiego. W art.3 protokołu zapisano, że:

1) „handel ludźmi oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytucji innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów;

2) zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie, o którym mowa pod literą (a), nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod, o której mowa pod literą (a);

3) werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania uznawane jest za „handel ludźmi” nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod, o której mowa pod literą (a);

4) „dziecko” oznacza osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia”⁸.

Z powyższej szeroko ujętej definicji wynika, że handel ludźmi polega na: werbowaniu, transporcie, przekazywaniu, przechowywaniu, przyjmowaniu ofiar. Ponadto przestępstwo to musi dokonane z użyciem którejś z form przymusu jak: groźba, użycie siły lub wykorzystanie innej formy przymusu, uprowadzenie, oszustwo, wprowadzenie w błąd, nadużycie władzy lub wykorzystanie słabości. Zatem handel ludźmi jest zasadniczo zawsze wykorzystaniem osoby w celu osiągnięcia korzyści majątkowych, osobistych lub innych.

⁸ Dz.U. z 2005 r. Nr 18 poz. 160.

W podobny sposób handel ludźmi określa także prawodawstwo europejskie oraz Polski Kodeks Karny, w którym handel ludźmi rozumiany jest jako: werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem przemocy, groźby, podstępów lub innych metod.

Na handel ludźmi ma wpływ wiele czynników. Są to najczęściej czynniki ekonomiczne, migracyjne, prawne, przestępcze i społeczne. Pomijając omówienie poszczególnych czynników, gdyż jest ono dostępne w literaturze przedmiotu, należy podkreślić, że handel ludźmi cechuje się transgranicznym charakterem, co stanowi na tyle fundamentalny aspekt tego przestępstwa, że w literaturze przedmiotu istnieje powszechnie przyjęty podział krajów przyjęty z uwagi na pełnioną przez nich rolę w tym procederze. Toteż zauważamy bezpośredni i bardzo ścisły związek pomiędzy handlem ludźmi a migracją, ponieważ ona jest tu kluczowym elementem, który nadaje temu zjawisku charakter międzynarodowy.

Istnieje mnóstwo przyczyn, przez które ludzie decydują się na opuszczenie dotychczasowego miejsca zamieszkania. W kontekście nielegalnej migracji najczęściej mówimy o niestabilnej sytuacji wojkowej, ekonomicznej, socjalnej czy politycznej w państwach pochodzenia takich osób. W grę wchodzi wojny, klęski żywiołowe, reżimy polityczne, rozpowszechnione ubóstwo czy dyskryminacja mniejszości. Te czynniki są siłą napędową, która zmusza ludzi migrować. A z drugiej strony, istniejący popyt na pewne rodzaje prac, które miejscowi nie chcą wykonywać oraz wysokie zapotrzebowanie na tanią siłę roboczą, tworzą czynniki zachęcające do przybycia potencjalnych migrantów.

Migrantami stają się nie tylko uchodźcy, poszkodowani katastrofami naturalnymi czy ludzie ubodzy, ale również osoby, którzy nigdy nie planowali zmieniać swojego miejsca zamieszkania. To ofiary handlu ludźmi, którzy wbrew swojej woli zostali wywiezieni za granicę i zostali zmuszeni do zmiany swojego dotychczasowego trybu życia. Nielegalna migracja prowadzi zawsze do negatywnych skutków społecznych. W sytuacji kiedy człowiek nie zna ani docelowego miejsca pobytu, ani nie ma tam znajomych czy przyjaciół, pojawia się wówczas wysokie ryzyko padnięcia ofiarą różnego rodzaju przestępstw. Jednym z najpoważniejszych zagrożeń, które może napotkać taka socjalno-bezbronna osoba to handel ludźmi we wszystkich możliwych celach; czy to wykorzystania seksualnego, czy to zmuszanie do pracy, czy handel ludzkimi organami.

Obecnie uważa się, że handel ludźmi posiada trzecie miejsce w rankingu nielegalnego wzbogacenia się zorganizowanych grup przestępczych, tuż po handlu narkotykami i bronią. Choć niewolnictwo i handel ludźmi są znane społeczeństwu od wieków, to dzisiaj nadal stanowią one wyzwanie dla norm prawnych i społecznych. To jest biznes generujący ogromne zyski dla międzynarodowych grup przestępczych. Nielegalna migracja zawsze była i jest nieodłącznym elementem handlu żywym towarem, odzwierciedla ona ciemną stronę tego procederu.

Często można spotkać sytuację, kiedy pojęcie handlu ludźmi utożsamia się z pojęciem przemytu ludzi, co jest błędem. Choć te dwa zjawiska rzeczywiście mają wspólne cechy, nie są one wzajemnie zamienne. Przyjmuje się, że handel ludźmi wiąże się z użyciem siły, wprowadzeniem w błąd albo z innym rodzajem przymusu czy formą nadużycia, w wyniku czego dochodzi do sytuacji, kiedy zgoda ofiary traci znaczenie. Sprawcy handlu otrzymują zysk wykorzystując ludzi. W osiągnięciu swoich celów sprawcy zawsze nadużywają władzy i wykorzystują podstęp, groźby, przemoc, bezradność ofiary. W przypadku przemytu, migranci sami opłacają usługi przemytników, a w zamian otrzymują pomoc w nielegalnym przekroczeniu granic. Co do zasady, jak tylko osoba przemycana dociera do miejsca docelowego, wszystkie jej kontakty z przemytnikiem urywają się.

Istotnym aspektem, odróżniającym handel ludźmi od przemytu, jest wymiar międzynarodowy. W przypadku handlu ludźmi nie musi dojść do przekroczenia państwowych granic, nie ma takiego wymogu jak w przypadku przemytu, gdyż przemyt stanowi przestępstwo przeciwko państwu, a nie konkretnej osobie. Inicjatywa przemytu pochodzi od ludzi, posiadających wolną wolę, a nie od ofiar. I co ważne, w kontekście przemytu ludzi często dochodzi do korupcji, zarówno w sektorze prywatnym, jak i urzędowym. Modus operandi sprawców ma charakter schematyczny i często powtarza się, przez co, proceder ten tak łatwo rozpowszechnia się w płaszczyźnie międzynarodowej.

Jak uważa Gert Vermeulen „Przemyt ludzi można określić jako zjawisko wtórne, towarzyszące migracji i zawsze o wymiarze międzynarodowym” natomiast „handel ludźmi obejmuje wykorzystanie jednostki w celu osiągnięcia korzyści majątkowych lub innych, i nie musi się wiązać z przerzuceniem za granicę, a więc nie zawsze ma charakter prawnie- międzynarodowy”.

Po rozpoczęciu tzw. „Arabskiej Wojny”, w działalności zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się handlem ludźmi, proceder nielegalnej migracji osób do Unii Europejskiej stał się bardzo zauważalny. W latach 2010-2012 w państwach członkowskich Unii Europejskiej rocznie rejestrowano od 9,5 do 11 tys. ludzi będących ofiarami handlu ludźmi; 80% tych osób było kobietami, a 35% wszystkich ofiar stanowili ludzie pochodzący z poza Unii Europejskiej. Po 2012 roku liczba osób dotkniętej handlem ludźmi pozostawała na względnie stałym poziomie, nie ulegając większym zmianom w porównaniu do okresu sprzed Arabskiej Wojny (Eurostat 2015).

Analizując statystyki w zakresie handlu ludźmi w Unii Europejskiej po 2012 roku, ważne jest przyjrzenie się pochodzeniu ofiar, ponieważ jest to pomocne w poszukiwaniu związków pomiędzy procederem tego przes-

tęptwa a migracją. W latach 2015-2016 identyfikowano blisko 20,5 tys. ofiar handlu ludźmi na terytorium Unii Europejskiej. Komisja Europejska stwierdziła, że w tym okresie, większość osób dotknięta tym przestępstwem nie posiadała obywatelstwa europejskiego, ponieważ z ogólnej liczby poszkodowanych 56% stanowiły osoby pochodzące spoza obszarów Unii. Największa część ofiar pochodziła z Nigerii, co wiąże się z faktem, że zorganizowanie nigeryjski grupy przestępcze mają znaczący wpływ na strukturę przestępczości w tym aspekcie w Unii Europejskiej. Grupy te poszukują potencjalnych ofiar na terenie swojego państwa, a ich system rekrutowania zbudowany jest na składaniu fałszywych obietnic dotyczących legalnej pracy na terenie Europy oraz zapewnianiu pokrycia kosztów transportu. De facto celem tych grup przestępczych było i jest wykorzystywanie ofiar i uzależnianie ich od sprawców, najczęściej poprzez zmuszanie do prostytucji aby spłacić tak zwany „dług”.

Jak widzimy handel ludźmi jest złożonym problemem wymagającym spójnej reakcji na poziomie narodowym i międzynarodowym. Istotne w tym względzie pozostają przede wszystkim działania prewencyjne, zapobieganie i podejmowane inicjatywy przeciwdziałania. Nieodzowna w tym względzie jest edukacja i podnoszenie świadomości, kampanie informacyjne wśród grup ryzyka oraz szkolenia dla służb mundurowych. Ponadto potrzebne są sprawne działania legislacyjne, zaostrzające kary, likwidujące luki prawne czy usprawniające procedury migracyjne i azylowe. Wreszcie wymiana informacji i współpraca międzynarodowa jak również wsparcie ekonomiczne i reintegracja, mogą znacząco zmniejszyć ten proceder.

Bez wątpienia skuteczna walka z handlem ludźmi wymaga współpracy wielu osób i podmiotów, jak: prawników, psychologów, socjologów oraz organów ścigania i opieki społecznej. Zrozumienie uwarunkowań i przebiegu procesu wiktymizacji ofiar stanowi fundament dla tworzenia adekwatnych strategii pomocy oraz zapobiegania. Podnoszenie świadomości społecznej, szkolenia służb granicznych i pracowników sektora usług oraz szeroko zakrojone programy wsparcia ekonomicznego mogą istotnie zredukować ryzyko rekrutacji i eksploatacji ludzi.

Otwartym do dyskusji zagadnieniem pozostają mechanizmy kontroli i monitoringu o charakterze państwowym. Prowadzenie rejestru nielegalnych migrantów oraz działalności agencji zatrudnienia i kontrola legalności ich pośrednictwa pracy za granicą oraz monitorowanie granic, udział w sieciach koordynujących działania prewencyjne a także patrole graniczne i wymiana informacji wywiadowczych, mogą przyczynić się skutecznie do wzmocnienia podejmowanych pozostałych działań.

Wobec nielegalnej emigracji skuteczna walka z handlem ludźmi jest zadaniem trudnym. Wymaga ciągłych analiz, badań, monitorowania, wymiany informacji oraz wielowymiarowego podejścia skoncentrowanego na prewencji, ochronie ofiar i eliminacji przyczyn tego przestępstwa. Wykorzystanie zaś nowoczesnych technologii i narzędzi do identyfikacji podejrzanych wzorców przemieszczania ludzi i przepływów finansowych mogą realnie ograniczyć ten proceder, wciąż niestety bardzo powszechny we współczesnym świecie.

Literatura

- 1 Antonów R., Handel ludźmi. Kierunki, metody i rodzaje zniewolenia ofiar, w: „ANNALES Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, nr LXI,1/2014.
- 2 Berg J., Przestępstwo handlu ludźmi – charakterystyka zjawiska, w: „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego”, Rok XV, nr 1/2016.
- 3 Dobrowolski F., Zwalczenie handlu ludźmi i przemytu migrantów w Europie Południowo-Wschodniej przez SELEC, w: „Krakowskie Studia Małopolskie”, nr 2(34)/2022.
- 4 Dobrowolski F., *Zwalczenie handlu ludźmi i przemytu migrantów w Europie Południowo-Wschodniej przez SELEC*, w: „Krakowskie Studia Małopolskie” 2022, nr 2 (34).
- 5 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu, oraz ochrony ofiar.
- 6 Hołdyńska M.M., *Nielegalna migracja a handel ludźmi w Unii Europejskiej po 2012 roku*, w: „Rozprawy społeczne” 2021, t. 15, nr 2.
- 7 Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 roku.
- 8 Kostełło P., Handel ludźmi: Aspekty społeczne, normatywne i edukacyjne, w: „Roczniki pedagogiczne, Tom 16(52), nr 1/2024.
- 9 Lasocik Z.(red.), Handel ludźmi. Zapobieganie i ściganie, Warszawa 2006.
- 10 Pawlus M., Zwalczenie handlu ludźmi w Unii Europejskiej – aktualne tendencje i wyzwania, w: „Law-Education-Security”, nr 121/2023 Issue IV.
- 11 Sawicki K., Handel ludźmi, Piła 2011.
- 12 Sitarz O., Wątpliwości i kontrowersje wokół definicji handlu ludźmi, w: „Archiwum Kryminologii”, t. 32/2010.
- 13 Sołta K., Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w prawie międzynarodowym, Warszawa 2015.
- 14 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.
- 15 Wojnicz P., *Handel ludźmi jako czarna strefa ekonomii w procesie migracji*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2010, z. 8.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МОДУЛЯ «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА»

Сучасна профільна середня освіта вимагає від учителя пошуку ефективних шляхів поєднання традиційних форм навчання з новітніми технологіями. Це особливо актуально на уроках технологій, адже вони покликані не лише сформувати практичні вміння, а й розвинути творче мислення, естетичний смак та почуття національної ідентичності учнів. Використання інформаційно-комунікаційних ресурсів (ІКР) у навчальному процесі дозволяє поєднати практичну діяльність з дослідженням культурних традицій, створюючи умови для комплексного розвитку особистості [2].

Модуль «Українська народна вишивка» є надзвичайно сприятливим для інтеграції інформаційно-комунікаційних ресурсів (ІКР), оскільки дає змогу учням одночасно опановувати техніку вишивання та знайомитися з історичними та регіональними особливостями орнаментів, символікою кольорів і композиційними рішеннями. Як зазначав В. Сухомлинський: «Учитель повинен організовувати навчання так, щоб дитина активно відкривала для себе знання» [1]. Саме інтерактивні технології дозволяють реалізувати цей принцип: учні можуть планувати власну навчальну діяльність, обирати зразки для проєктів, створювати цифрові схеми майбутніх виробів та оцінювати ефективність своїх рішень до початку практичної роботи.

Крім цього, ІКР сприяють розвитку дослідницьких та проєктних компетентностей. Учні порівнюють власні схеми з автентичними зразками, оцінюють відповідність техніки виконання, коригують проєкти і обговорюють результати у групі. Застосування цифрових платформ і онлайн-ресурсів дозволяє організовувати колективну роботу, обмін ідеями та презентацію результатів, що формує комунікаційні здібності, вміння аргументувати власну думку та співпрацювати з однолітками. Використання ІКР дозволяють урізноманітнити подачу навчального матеріалу: інтерактивні презентації, відеуроки, віртуальні екскурсії музеями української вишивки роблять навчання більш наочним і захопливим. Здобувачі освіти мають змогу глибше зануритися в тематику, досліджуючи витoki орнаментів, особливості технік різних етнографічних регіонів, що сприяє формуванню міжпредметних зв'язків та розширенню світогляду.

Завдяки ІКР учні отримують можливість не лише опанувати практичні навички вишивання, а й глибше зрозуміти культурну цінність української народної спадщини, аналізувати регіональні відмінності орнаментів, досліджувати історичні приклади та відтворювати власні творчі ідеї.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних ресурсів на уроках технологій під час вивчення модуля «Українська народна вишивка» не лише підвищує ефективність навчання, а й формує естетичну, культурну та національну свідомість учнів, відповідаючи принципам української педагогіки та сучасним вимогам освіти. Такі підходи сприяють становленню гармонійної, творчої особистості, здатної цінувати та примножувати духовні надбання українського народу в умовах цифрового світу.

Література

1. Антоненко М. В. (2001, жовтень). О. Сухомлинський про оцінювання навчальних досягнень учнів. *Рідна школа*, 11–13.
2. Ковальчук І. В. (2010). *Педагогічні технології в навчальному процесі*. Київ: Вища школа.

ЧМІР ВІКТОР

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, (м. Хмельницький)

РЕКОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНЖЕНЕРНОГО ДИСКУРСУ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект (ШІ) швидко трансформує інженерну професію, змінюючи процеси, за допомогою яких інженери проєктують, аналізують та передають технічні рішення. Ця трансформація впливає не лише на використовувані інструменти та методи, а й на когнітивні ролі інженерів, яким тепер доводиться співпрацювати з інтелектуальними системами, що можуть генерувати рішення, аналізувати величезні масиви даних і навіть бути співавторами коду або проєктної документації.

Оскільки системи ШІ вбудовуються в системи автоматизованого проєктування, моделювання та діагностики, інженери повинні переосмислити свої ролі від розв'язників проблем до керівників та кураторів машинно-генерованих знань. Ці зміни кидають виклик традиційним межах інженерної експертизи та вимагають нових компетенцій, зокрема у взаємодії людини та ШІ, етичному обґрунтуванні та інтерпре-

тації складних алгоритмічних систем. Ця зростаюча інтеграція ІІІ в інженерну практику вимагає більш ретельного вивчення того, як мова, комунікація та дискурс змінюються, щоб пристосуватися до нових режимів взаємодії людини та машини, спільної аргументації та продукування знань.

Динаміка сучасного дискурсу відображає ширші процеси суспільної та технологічної модернізації, підкреслюючи необхідність адаптації комунікативних практик у всіх професійних сферах, включаючи інженерію. В результаті дослідження було встановлено, що мова, комунікація та дискурс відіграють фундаментальну роль в інженерній практиці, динаміка сучасного дискурсу відображає ширші процеси суспільної та технологічної модернізації, підкреслюючи необхідність адаптації комунікативних практик у всіх професійних сферах, включаючи інженерію [1, с. 2-4]. Також виявлено, що мова, комунікація та дискурс відіграють фундаментальну роль в інженерній практиці, слугуючи не лише засобами обміну інформацією, а й механізмами, за допомогою яких конструюються знання, формуються проблеми та легітимізуються рішення [2, с. 2-3]. У технічних сферах мова функціонує як інструмент точності та стандартизації, дозволяючи інженерам документувати процедури, передавати специфікації та забезпечувати відтвореність у проєктах та командах [2, с. 4]. Інженерна комунікація виходить за межі технічного письма; вона охоплює усні взаємодії, графічні представлення та спільний діалог, які є важливими для міждисциплінарної співпраці та прийняття рішень у реальному часі. Дискурс, що розуміється як упорядковані комунікативні практики, формує ідентичність інженерних спільнот, розмежовуючи, що вважається дійсним знанням, прийнятими міркуваннями та професійним епосом [3, с. 5]. Більше того, комунікація – це не просто передача фактів, а ситуативна діяльність, яка впливає на те, як визначаються та підходять до проблем – часто визначаючи траєкторію інновацій та управління ризиками. Зростаюча складність інженерних систем, особливо в глобальних та покращених ІІІ контекстах, ще більше посилює потребу інженерів у володінні комунікативною компетентністю через культурні, дисциплінарні та технологічні межі. Таким чином, мова та дискурс є не периферійними навичками, а невід'ємними компонентами інженерної експертизи та лідерства. [3, с. 6].

Зростаюча інтеграція технологій ІІІ в інженерні робочі процеси вимагає переосмислення інженерного дискурсу, оскільки традиційні режими технічної комунікації більше не є достатніми для охоплення складності, інтерактивності та спільної діяльності, що залучаються в ІІІ-опосередкованих процесах. Історично інженерний дискурс наголошував на точності, об'єктивності та стандартизації, віддаючи перевагу лінійному мисленню та детермінованій мові. Однак системи ІІІ вводять імовірнісні моделі, адаптивне навчання та непрозорі процеси прийняття рішень, які кидають виклик звичайним комунікативним нормам та вимагають нових дискурсивних стратегій для забезпечення прозорості, інтерпретованості та підзвітності [2, с. 6]. Інженери тепер повинні висловлювати не лише результати своєї роботи, але й обґрунтування, обмеження та етичні наслідки ІІІ-генерованих інсайтів – завдання, що вимагають ширшої, більш рефлексивної комунікативної структури. Більше того, оскільки інженери все частіше співпрацюють з системами ІІІ в реальному часі, дискурс еволюціонує від статичного обміну інструкціями до динамічного узгодження значень між людськими та машинними акторами. Ця трансформація вимагає зміни того, як викладається, практикується та оцінюється інженерний дискурс, підкреслюючи потребу в переосмисленій моделі, яка є одночасно технічно надійною та соціально чутливою.

Оскільки інженерна професія вступає в нову фазу, сформовану ІІІ, виникає кілька взаємопов'язаних тем, які підкреслюють необхідність переосмислення інженерного дискурсу. По-перше, спостерігається помітний зсув у мові від детермінованих та лінійних форм вираження до імовірнісних, адаптивних та алгоритмічних словників, які відображають вплив ІІІ на методології розв'язання проблем [3, с. 6]. Ця лінгвістична еволюція сигналізує про ширше переосмислення того, як інженерні концепції описуються, перевіряються та вводяться в експлуатацію. По-друге, зростання комунікації між людиною та машиною змінює діалогічний характер інженерної практики, оскільки інженери тепер повинні інтерпретувати, вести переговори та іноді оскаржувати вихідні дані інтелектуальних систем. Ця взаємодія вимагає нових комунікативних компетенцій, включаючи здатність перекладати машинне мислення в зрозумілі для людини пояснення. По-третє, зростаюча залежність від ІІІ провокує глибокі епістемічні зміни – зміщення джерела інженерних знань від людської експертизи та теоретичного моделювання до керованих даними, часто непрозорих, алгоритмічних процесів. Ці зміни кидають виклик традиційним поняттям авторитету, підзвітності та прозорості в інженерній роботі, спонукаючи вчених та практиків переосмислити епістемологічні основи інженерного дискурсу в епоху інтелектуальних систем.

Таким чином в результаті дослідження встановлено, що інженерний дискурс зазнає фундаментальної трансформації як за формою, так і за функцією. Інтеграція ІІІ вимагає не тільки нових лінгвістичних та комунікативних практик, але й переоцінки того, як знання конструюються, перевіряються та передаються в інженерних контекстах.

Література

1. Бхіндер Н. В. (2023). Сучасний освітній дискурс як інструмент модернізації вищої освіти. *EIKI Journal of Effective Teaching Methods*, 1(2). <https://doi.org/10.59652/jetm.v1i2.13>

2. Гетто Г. А., Келлі С. В. та Венс Б. А. (2025). Як писати за допомогою GenAI: структура для використання Generative AI для автоматизації завдань написання в технічних комунікаціях. *Журнал технічного письма та комунікації* <https://doi.org/10.1177/00472816251332208>

3. Яцишина В. В. (2024). Особливості англомовного навчально-педагогічного дискурсу в контексті онлайн-навчання. *Бюлетень мови та літератури*, 1(1). <https://doi.org/10.59652/blls.v1i1.385>

JADCZAK KATARZYNA

Akademia Nauk Stosowanych Stefana Batorego (ANSB)

PERSPEKTYWY ROZWOJU KSZTAŁCENIA I DOSKONALENIA ZAWODOWEGO NA PODSTAWIE KONCEPCJI POWOŁANIA 120 BRANŻOWYCH CENTRÓW UMIEJĘTNOŚCI (BCU) W POLSCE

Branżowe Centrum Umiejętności (BCU) jest nową publiczną lub niepubliczną jednostką systemu oświaty w Polsce (zaawansowaną technologicznie placówką kształcenia, szkolenia i egzaminowania), o zasięgu ogólnopolskim, wykraczającą poza dotychczasowe tradycyjne modele kształcenia, szkolenia i doskonalenia zawodowego, prowadzącą działalność w zakresie jednej z dziedzin zawodowych właściwych dla danej branży oraz prowadzącą działalność:

1. edukacyjno-szkoleniową,
2. wspierającą współpracę szkół, placówek i uczelni z pracodawcami,
3. innowacyjno-rozwojową upowszechniającą wiedzę i nowe technologie oraz transformację ekologiczną i cyfrową,
4. wspierającą realizację doradztwa zawodowego dla uczniów i aktywizację zawodową studentów, doktorantów i absolwentów studiów.

Unikatowy charakter BCU wynika z jednej strony z silnego wyspecjalizowania w danej dziedzinie zawodowej, a z drugiej strony – ze struktury organizacyjnej centrum, którego działalność jest nierozdzielnie związana z ogólnopolską organizacją branżową właściwą dla tej dziedziny zawodowej.

Prowadzenie BCU jest zadaniem własnym powiatu.

Organem prowadzącym BCU mogą być:

1. jednostki samorządu terytorialnego,
2. osoby fizyczne lub osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego, w tym organizacje branżowe właściwe dla danej dziedziny zawodowej,
3. ministrowie właściwi dla zawodów szkolnictwa branżowego.

Założenie i prowadzenie zarówno publicznego jak i niepublicznego BCU jest możliwe wyłącznie po nawiązaniu porozumienia między jego organem prowadzącym a organizacją branżową właściwą dla danej dziedziny zawodowej (porozumienie nie jest wymagane jeżeli organem prowadzącym BCU jest organizacja branżowa właściwa dla danej dziedziny zawodowej).

Przez organizacje branżowe właściwe dla danej dziedziny zawodowej rozumie się te, które spełniają łącznie następujące warunki:

1. mają ogólnopolski zasięg,
2. prowadzą zorganizowaną działalność statusową w jednej dziedzinie,
3. działają na podstawie jednej z poniższych ustaw:
 - a. o organizacjach pracodawców,
 - b. o izbach gospodarczych,
 - c. o rzemiośle,
 - d. o stowarzyszeniach,
 - e. o samorządach zawodowych.

Branżowe Centra Umiejętności (BCU) to wyspecjalizowane, nowoczesne centra edukacyjne, które mają na celu kształcenie kadr na potrzeby współczesnej gospodarki poprzez połączenie nauki z praktyką. Ich głównym zadaniem jest wspieranie szkolnictwa zawodowego i współpracy pomiędzy szkołami, uczelniami a przedsiębiorstwami, koncentrując się na umiejętnościach potrzebnych w danej branży, takich jak logistyka, IT czy energetyka odnawialna. Centra te są realizowane a przede wszystkim finansowane w ramach [Krajowego Planu Odbudowy \(KPO\)](#) i tworzą ogólnopolską sieć.

Kluczowe zadania i cele BCU:

- Współpraca edukacji z biznesem:

BCU ułatwiają współpracę między placówkami edukacyjnymi a pracodawcami, by lepiej odpowiadać na realne potrzeby rynku pracy.

- Rozwój szkolnictwa zawodowego:

Są to zaawansowane technologicznie ośrodki kształcenia, szkolenia i egzaminowania, które wspierają istniejące placówki edukacyjne w rozwijaniu oferty.

- Kształcenie i rozwój umiejętności:

Oferują edukację w kluczowych dziedzinach, od teorii po praktykę, aby kształcić wykwalifikowanych specjalistów.

- Upowszechnianie wiedzy i innowacji:

Promują nowe technologie, innowacyjne rozwiązania i transformację cyfrową oraz ekologiczną w danej branży.

- Doradztwo zawodowe:

Wspierają uczniów i studentów, oferując doradztwo zawodowe, aby ułatwić im wejście na rynek pracy. W każdym BCU obowiązkowo działa Rada BCU, w skład której wchodzi przedstawiciele:

1. organizacji branżowych właściwych dla danej dziedziny zawodowej,
2. pracodawców, w tym z sektora MŚP,
3. regionalnych i lokalnych organów samorządu (powiatowej i wojewódzkiej rady rynku pracy),
4. organu prowadzącego placówkę,
5. nauczycieli i innych osób prowadzących zajęcia w BCU.

Oferta edukacyjno-szkoleniowa BCU skierowana jest do szerokiego grona odbiorców, w szczególności do uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, studentów, doktorantów, nauczycieli, nauczycieli akademickich, pracowników branż i innych osób dorosłych, w tym osób planujących przekwalifikowanie.

Kluczowym elementem oferty kształcenia i doskonalenia zawodowego BCU jest nowa, specjalnie zaprojektowana dla BCU, forma pozaszkolna kształcenia ustawicznego, w postaci branżowego szkolenia zawodowego, rozumianego jako specjalistyczne szkolenie w zakresie jednej dziedziny zawodowej, przydatne do wykonywania zawodu oraz kształtujące umiejętności cyfrowe i umiejętności związane z transformacją ekologiczną. Z oferty szkoleń w tym zakresie mogą korzystać zarówno uczniowie i studenci, jak i pracownicy branży.

Ponadto BCU prowadzi turnusy doksztalcania teoretycznego młodocianych pracowników. Zaangażowanie organizacji branżowych w organizację takich turnusów pozwala poszerzyć katalog miejsc, w których takie turnusy są prowadzone, szczególnie w przypadkach tzw. zawodów unikatowych oraz włącza pracodawców w ich prowadzenie.

BCU prowadzi również inne kursy umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub zmianę kwalifikacji zawodowych, w tym kursy przygotowujące do nabywania adekwatnych do potrzeb danej branży kwalifikacji sektorowych, firmowane przez organizację branżową właściwą dla danej dziedziny zawodowej.

W BCU jako jedynej placówce systemu oświaty są prowadzone szkolenia branżowe dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczycieli praktycznej nauki zawodu.

Oferta edukacyjno-szkoleniowa BCU uzupełnia zatem ofertę kształcenia i szkolenia zawodowego w systemie oświaty oraz systemie szkolnictwa wyższego i nauki, a także wspiera proces uczenia się przez całe życie zgodnie z ideą Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030.

Ponadto zadaniem BCU jest prowadzenie działań integrujących edukację z biznesem, a także działań innowacyjnych, rozwojowych, doradczych i promocyjnych. W odróżnieniu od już istniejących placówek kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia zawodowego, umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub zmianę kwalifikacji zawodowych, działalność BCU jest ukierunkowana na wspieranie współpracy szkół, placówek i uczelni z pracodawcami, zwiększanie transferu wiedzy i nowych technologii do szkół, placówek i uczelni, w tym upowszechnianie transformacji ekologicznej i cyfrowej oraz wspieranie szkół, placówek i uczelni w realizacji doradztwa zawodowego, w zakresie danej dziedziny zawodowej.

Publiczne i niepubliczne BCU, jako placówki oświatowe, podlegają nadzorowi pedagogicznemu, sprawowanemu przez kuratora oświaty.

Posiadam bezpośrednie doświadczenia z zakresu tworzenia BCU w Zduńskiej Dąbrowie przy Zespole Szkół Zawodowych im. J. Dziubińskiej. Centrum zostało przygotowane w trybie niezwykle intensywnych prac i zaangażowania dyrektora szkoły, ministerstwa rolnictwa i wielu innych podmiotów do rozpoczęcia działalności od 1 września 2025r. w dziedzinie weterynaryjnej.

ЯТЧУК МАРІЯ

доктор психологічних наук, практикуючий фахівець (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ САМОПІЗНАННЯ ПРАВОСЛАВНИХ СВЯЩЕННИКІВ

У сучасному світі важливо кожній людині замислитись над своїм життям, оцінити себе, знати що вона хоче від життя. А тим більше усе це потрібно православним священикам. Для православних священиків важливим є самовдосконалення, проте процес самовдосконалення неможливий без самопізнання. Православні священики мають постійно вдосконалюватись духовно та вести інших людей до спасіння, вони є прикладом для парафіян.

Негативні зміни особистості спостерігаються і у православних священників. Тут мають місце професійне вигорання, професійна деформація, девіантні прояви поведінки тощо. Усе це й зумовлює пошук шляхів, що сприятимуть самовдосконаленню православних священників.

Обмірковування наукових джерел, які розкривають психологію православних священників і специфіку психологічної роботи з ними [1], особливостей їх професійної діяльності надало можливість розробити професійно-психологічний тренінг самопізнання православних священників.

Професійно-психологічний тренінг самопізнання православних священників у своїй структурі містить шість сесій.

Інструкція тренеру. Професійно-психологічний тренінг самопізнання православних священників краще проводити у групах з 20 (18 – 22) осіб. Доцільно формувати тренінгові групи з осіб, які мають різний досвід професійної діяльності (молоді священники, священники з досвідом роботи більше 10 років тощо). Це надасть змогу одержати більше різних зразків поведінки та забезпечить обмін досвідом.

Програма професійно-психологічного тренінгу самопізнання православних священників.

1. Сесія перша тренінгу «Феномен самопізнання» покликана ознайомити з порядком роботи, правилами тренінгу (вправа «Професійно-психологічний тренінг самопізнання православних священників»), познайомити учасників між собою (вправа «Я та інші»). Також у першу сесію тренінгу включено міні-лекцію на тему «Феномен самопізнання», що розкриває суть поняття самопізнання, його роль у житті та професійній діяльності тощо. Вправа «Для чого самопізнання православному священнику?» дає змогу з'ясувати роль самопізнання у житті та професійній діяльності православного священника. На завершення тренер підбиває підсумки першої сесії.

2. Друга сесія тренінгу «Моє Я» розкриває особливості особистості православного священника. Так, вправа «Чому я обрав свою професію?» надає змогу замислитись над життєвим вибором (Чому Ви обрали цю професію?), оцінити правильність зробленого вибору (оцінка за 10-бальною шкалою) і того як вибір професійної діяльності вплинув на життя (Як вибір професії вплинув на Ваше життя?). Вправа «Мій внутрішній світ» виявляє особливості окремих рис характеру, емоційного стану православних священників тощо. Опісля другої сесії тренер підбиває підсумки.

3. Третя сесія тренінгу «Моє оточення» надає можливість замислитись над своїм ставленням до оточуючих. Вправа «Як я ставлюся до найближчого оточення?» з'ясовує як часто православний священник конфліктує зі своїми близькими, підлеглими по роботі, що можна зробити для покращення стосунків. Під час виконання вправи «Парафіяни» священник ділиться досвідом спілкування з парафіянами і вказує, що він робить не так, як можна усунути недоліки. Третя сесія тренінгу завершується підбиттям підсумків.

4. Четверта сесія тренінгу «Мої досягнення» розкриває досягнення православного священника. У ході виконання вправи «Досвід служіння» православні священники діляться одержаним досвідом в ході професійної діяльності. Під час виконання вправи «Оцінка професійних та особистісних досягнень» тренер пропонує оцінити за 10-бальною шкалою свої досягнення та виділити те над чим потрібно ще попрацювати. Сесія завершується підбиттям підсумків.

5. П'ята сесія тренінгу «Самооцінка» навчає як оцінювати себе. Вправа «Мої недоліки» навчає виявляти негативні сторони особистості, поведінки. Вправа «Комунікативний потенціал особистості» допомагає православним священникам з'ясувати рівень розвитку комунікативних якостей, їх роль у професійній діяльності та як можна покращити комунікативну компетентність. На завершення тренер підбиває підсумки.

6. Шоста сесія тренінгу «Моя мета» розкриває мету життя православного священника. Вправа «Дерево майбутніх досягнень» з'ясовує які перспективи у православного священника, перешкоди на шляху до досягнення та як їх усунути. А під час вправи «Цеглини майбутнього» православний священник розкриває чому він навчився під час тренінгу і чому він навчить інших, як використає одержані знання у своїй професійній діяльності. Опісля сесії тренер підбиває підсумки тренінгу, вказує на те, чого навчилися під час тренінгу, бажає успіхів.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що можна виділити наступні напрями професійно-психологічного тренінгу самопізнання православних священників: 1) розкриття суті феномену самопізнання; 2) пізнання особливостей своєї особистості; 3) пізнання свого ставлення до оточуючих; 4) пізнання своїх досягнень; 5) самооцінка; 6) пізнання мети власного життя.

До подальших наукових розвідок можна віднести розробку та впровадження професійно-психологічних тренінгів для майбутніх православних священників.

Література

1. Чміль Н. С. (2017) *Психологічні особливості професійного становлення майбутніх священнослужителів* (дис. канд. психол. наук). Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ ІЗ АГРОІНЖЕНЕРІЇ

Сучасні виклики та загрози, спричинені агресією РФ проти України, зумовлюють у суспільстві нове бачення моделі випускника закладів фахової передвищої освіти, зокрема у сфері агроінженерії, і визначають сучасні компетентнісно орієнтовані вимоги до його професійної підготовки. Майбутній агротехнік має бути не лише висококваліфікованим фахівцем, здатним ефективно виконувати складні виробничі завдання з перших днів роботи, а насамперед – свідомим громадянином, патріотом, гармонійно-розвиненою особистістю, готовою до самопожертви й активного внеску у піднесення української економіки до рівня провідних світових стандартів. У зв'язку з цим вимоги до підготовки фахових молодших бакалаврів є особливо високими й потребують науково обґрунтованої організації освітнього процесу, спрямованої на формування їхніх фахових, економічних, екологічних, правових, професійно-термінологічних та інших компетентностей. Зазначені положення підтверджують важливість дослідження основних детермінант формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахових молодших бакалаврів із агроінженерії та обґрунтовують потребу у створенні науково виваженої, системної й результативної методики їхньої підготовки.

Аналіз наукових джерел підтверджує актуальність проблеми дослідження термінологічної компетентності майбутніх фахівців, зокрема в агроінженерній сфері. «Професійно-термінологічна компетентність забезпечує студентів знаннями і вміннями ефективного та продуктивного доступу до інформації, її аналізу, синтезу, узагальнення і перетворення в знання» (Манжос, 2014). У межах нашого дослідження професійно-термінологічна компетентність розглядається як структурний і функціональний компонент професійної компетентності техника-аграрника. Вона є основою для формування здатності фахівця ефективно здійснювати професійну діяльність. Важливим її складником виступає комунікативна компетентність, що забезпечує успішну професійну взаємодію. Продуктивне професійне мовлення базується на сформованій мовленнєвій компетентності, яка охоплює навички аудіювання, читання, говоріння, письма, що передбачає володіння мовною компетентністю – системою фонетичних, граматичних, лексичних, орфоепічних норм, необхідних для точного і грамотного мовлення.

Професійно-термінологічна компетентність майбутнього фахового молодшого бакалавра з агроінженерії визначається як інтегративна якість особистості, що поєднує: знання термінологічної лексики; уміння оперувати загальнонауковою, технічною та аграрною термінологією в професійному спілкуванні; мотивацію до опанування нових термінів; прагнення до вдосконалення усного й писемного мовлення; здатність до збагачення власної терміносистеми відповідно до професійної спеціалізації.

Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахових молодших бакалаврів із агроінженерії є складним і багатограним процесом, що потребує системного підходу до організації освітнього середовища, методики навчання та мотиваційної підтримки студентів. У контексті сучасної аграрної освіти особливу увагу слід приділити педагогічним умовам, які забезпечують ефективне засвоєння професійної термінології та розвиток навичок фахового мовлення. У результаті морфологічного аналізу та експертного оцінювання було відібрано найбільш значущі педагогічні умови, які забезпечують ефективне засвоєння фахової термінології (Базилівська, 2025). До провідних, домінантних педагогічних умов, які експерти виокремлюють як ключові для успішного формування професійно-термінологічної компетентності, належать:

- *розвиток позитивної мотивації студентів до формування вмінь професійного мовлення.* Мотиваційний компонент є фундаментальним у процесі професійної підготовки. Студенти повинні усвідомлювати значущість володіння професійною термінологією для майбутньої діяльності. Формування внутрішньої мотивації можливе через інтеграцію практико-орієнтованих завдань, кейсів, рольових ігор, що моделюють реальні виробничі ситуації;

- *поетапна методика професійно-термінологічної підготовки з домінуванням діалогових методів і форм навчання.* Ефективність засвоєння термінології значно зростає у процесі використання діалогічних форм навчання, таких як дискусії, дебати, парна та групова робота. Поетапність передбачає поступове ускладнення навчального матеріалу, починаючи з базових понять і завершуючи складними термінологічними конструкціями, що використовуються в агроінженерній практиці;

– *цілеспрямований розвиток україномовного освітнього середовища в аграрному коледжі*. Створення мовного середовища, де українська мова є основним засобом професійної комунікації, сприяє не лише формуванню мовної компетентності, а й підвищенню рівня національної ідентичності та професійної культури. Це включає використання україномовних джерел, термінологічних словників, фахових текстів, а також активне залучення студентів до мовних практик;

– *поєднання фахової і мовної (лінгвістичної) підготовки у цілісну методичну систему*. Інтеграція мовної та фахової підготовки уможливорює уникнення фрагментарності у навчанні. Така система передбачає одночасне формування знань з агроінженерії та розвиток мовних навичок через контекстуалізоване навчання, коли термінологія вивчається у зв'язку з конкретними професійними ситуаціями;

– *застосування інтерактивних технологій навчання для опанування професійним мовленням*. Використання цифрових платформ, онлайн-симуляторів, інтерактивних презентацій, відеоуроків та мобільних додатків сприяє активному залученню студентів до навчального процесу. Інтерактивні технології дають можливість персоналізувати навчання, забезпечити зворотний зв'язок та створити умови для самостійного опрацювання термінологічного матеріалу.

Таким чином, формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх агротехніків має ґрунтуватися на комплексному впровадженні педагогічних умов, що забезпечують мотивацію, методичну послідовність, мовне середовище, інтеграцію фахових і мовних знань, а також використання сучасних освітніх технологій. Такий підхід дає можливість не лише ефективно засвоїти професійну термінологію, а й сформувати готовність до професійної комунікації в агроінженерній сфері.

Література

1. Базилівська К. В. (2025). Педагогічні умови формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахових молодших бакалаврів із агроінженерії. *Інноваційна педагогіка*, 86(1), 97–102. <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.17>
2. Манжос Е. О. (2014). Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх фахівців сільського господарства. *Наукові записки ВНАУ. Серія: Соціально-гуманітарні науки*, (3), 1-10. Вінниця: ВНАУ. <https://repository.vsau.org/getfile.php/9917.pdf>

БЕСЕДІН ПАВЛО

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ГОТОВНІСТЬ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВЕТЕРАНАМИ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ: СУЧАСНИЙ СТАН

Актуальність готовності фахових молодших бакалаврів до професійної взаємодії з ветеранами військової служби зумовлена значним зростанням кількості українських захисників, які потребуватимуть ефективної допомоги та підтримки у складному процесі повернення до цивільного життя. За прогнозами, після закінчення війни кількість ветеранів може сягнути 5–6 мільйонів осіб, а разом з членами їхніх родин та сім'ями полеглих воїнів цей показник може скласти близько 3 або 4 мільйонів (Балдинюк & Матрос, 2025).

Російська агресія та бойові дії призвели до глибоких змін у житті ветеранів, викликаючи психологічні травми та посттравматичні розлади, що вимагає нових підходів та посилення відповідного вектору професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі (Джигурда & Кабусь, 2024).

Проблема роботи та взаємодії з ветеранами – не тільки проблема на рівні держави. За даними дослідження, що було проведено ГО «Zagoriy Foundation» та результати якого були презентовані: 59 % бізнесів вже мають у штаті ветеранів, 53 % – мають програми підтримки і лише 35 % – відповідні програми адаптації.

Готовність фахових молодших бакалаврів до професійної діяльності з ветеранами визначаємо як «багатовимірне інтегральне утворення», яке охоплює широкий спектр знань, навичок і компетенцій, необхідних для ефективної підтримки військовослужбовців та їхніх родин. Це поняття формується на основі системного підходу (Герлянд, 2009).

Дефініція «готовність молодших фахових бакалаврів до професійної діяльності з ветеранами військової служби» включає наступні компоненти (Бесєдін, 2024, табл. 1.)

Ефективна взаємодія та адаптація демобілізованих військовослужбовців вимагає також комплексу заходів, які включають соціальну, психологічну, правову, економічну та профорієнтаційну складові (Сербалюк, 2024).

Таблиця 1

Компоненти готовності молодших фахових бакалаврів до професійної діяльності з ветеранами військової служби

Мотиваційний	Професійний інтерес та прагнення допомогти
	Особиста відповідальність
	Емпатія та самовдосконалення
	Позитивне ставлення
Когнітивний	Теоретичні та методичні знання
	Знання військової культури та етики
	Психологічні знання
	Знання законодавства
Організаційний (практичний)	Психологічна підтримка
	Первинне консультування та оцінка потреб
	Адміністрування та координація
	Робота з родинами
Оцінно-рефлексивний	Адекватна самооцінка
	Рефлексія
	Саморозвиток

На сьогодні в Україні активно впроваджується програма «Помічник ветерана». Протягом 2024 року було підготовлено понад 400 осіб. (Міністерство у справах ветеранів України, 2024). Між соціальним працівником та фахівцем із супроводу ветеранів існує певна різниця: помічник ветерана працює з конкретною цільовою аудиторією та її потребами, що виникають після повернення з війни. Він володіє глибшими знаннями про психологічні травми, потреби в реабілітації та фокусні правові питання, які стосуються ветеранів. Фахівець може надавати більш індивідуальні послуги, що включають супровід під час адаптації. Соціальні ж працівники, зазвичай, надають загальні послуги соціальної підтримки, але не завжди мають глибоке розуміння специфіки потреб ветеранів (Балдинюк & Матрос, 2025).

Підготовка фахівців з соціальної роботи із супроводу ветеранів здійснюється на базах Центрів ветеранського розвитку при закладах вищої освіти. Одночасно матеріально-наукову базу та потенціал закладів фахової передвищої освіти почали долучати до Центрів ветеранського розвитку лише у 2025 році. Одним із завдань Центрів є навчання та перекваліфікація ветеранів, а також підготовка майбутніх помічників ветеранів. Наприклад, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини проводиться підготовка фахівців із супроводу ветеранів. Освітня програма підвищення кваліфікації за напрямом «Організація роботи фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» мала загальний обсяг 90 годин (Балдинюк & Матрос, 2025), орієнтована на формування фахових компетентностей, передбачених відповідним стандартом, і містить такі модулі:

1. Соціально-правовий захист ветеранів війни: включає вивчення державної ветеранської політики, соціальних статусів, системи соціального захисту (виплати, пільги, компенсації), особливості видів реабілітації (медичної, фізичної, психологічної, професійної, соціальної) та правову допомогу.
2. Кейс-менеджмент у роботі з ветеранами: охоплює технологію кейс-менеджменту, вивчення ресурсу громади, налагодження співпраці із суб'єктами надання публічних послуг, документообіг та звітність.
3. Психосоціальна підтримка ветеранів: присвячений адаптації ветерана до цивільного життя, особливостям комунікації, впливу бойових дій та поняття бойової травми, першій психологічній допомозі, взаємодії з іншими ветеранами, що мають поведінкові розлади, та роботі з родинами зниклих безвісті (Балдинюк & Матрос, 2025).

Ключова проблема, з якою стикається майбутні випускники полягає у тому, що вони досі готуються до професійної діяльності з різними групами населення, але в їх програмі відсутні предмети та курси, що допоможуть зрозуміти ветеранський досвід та культуру.

Література

1. Балдинюк О. Д., & Матрос О. О. (2025). Підготовка фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб на базі центру ветеранського розвитку. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 103, 6–10. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.103.01>
2. Беседін П. В. Суть та структура готовності соціальних педагогів до роботи з ветеранами військової служби. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, 7(41), 108–118. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7\(41\)-108-118](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7(41)-108-118)
3. Герлянд Т. М. (2009). *Педагог професійного навчання: метод. посіб.* Київ: ІПТО НАПН України.
4. Джигурда К. Г., & Кабусь Н. Д. (2024). Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях. *Сучасні виклики підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи з демобілізованими військовослужбовцями*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. 57–62). Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.

5. Міністерство у справах ветеранів України (2024). "Рівний з рівним": вже 439 кандидатів у помічники ветеранів долучилися до проекту Мінветеранів.: URL: <https://surl.it/cxqqzy>

6. Сербалюк Ю. (2024). Помічник ветерана: історичний досвід та сучасність. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна*, 39, 199–206.

БОЙКО ВЛАДИСЛАВ

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава)

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ БУДІВЕЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Цифровізація будівельної галузі зумовила докорінну трансформацію освітнього процесу у графічних дисциплінах закладів вищої освіти. Цей процес охоплює не лише оновлення змісту навчальних програм, а й впровадження нових методів викладання, побудованих на поєднанні традиційних креслярських умінь з цифровими навичками. Сучасний здобувач будівельних спеціальностей – майбутній проектувальник BIM-моделей, користувач лазерного сканування й генеративних CAD-плагінів – потребує навчального середовища, у якому візуально-просторові уявлення формуються за допомогою інтерактивних 3D-інструментів, а не лише креслярських приладів. Це дозволяє забезпечити більш високий рівень розуміння конструкційних особливостей проєктів, а також сприяє формуванню професійної відповідальності за результати власної діяльності.

У такому середовищі важливо, щоб студенти не лише оволоділи техніками цифрового моделювання, але й навчилися працювати у команді, користуватися хмарними платформами для спільної розробки проєктів і ефективно застосовувати аналітичні інструменти для оцінювання рішень. Це потребує змін не лише в змісті навчальних курсів, а й у підходах до викладання. Саме тому освітньо-методична підготовка викладача має спрямовуватися на гнучку інтеграцію цифрових освітніх технологій (ЦОТ) у викладання інженерної та комп'ютерної графіки, що допоможе створити умови для розвитку критичного мислення й творчого підходу до професійної діяльності.

У цьому контексті Рамський Ю. С. та співавт. у програмі «Цифрові освітні технології» пропонують базову класифікацію ЦОТ за функціональними модулями: інформаційно-комунікаційні платформи, системи візуалізації, хмарні обчислення й аналітичні сервіси (Рамський, 2022). Такий підхід дозволяє систематизувати цифрові інструменти і створити цілісну цифрову екосистему, де кожний модуль не тільки окремо виконує свою функцію, а й гармонійно взаємодіє з іншими.

Наявність такої класифікації дозволяє проектувати курси графічних дисциплін як багаторівневі цифрові екосистеми, де LMS Moodle забезпечує доступ до навчальних матеріалів, хмарний Revit або Onshape – колективну роботу з моделями, а аналітика Learning Record Store фіксує динаміку оволодіння інструментами (Рамський, 2022). Це забезпечує можливість для кожного студента працювати у власному темпі, отримувати зворотний зв'язок у реальному часі та адаптувати навчальний маршрут до власних потреб і здібностей. Водночас така організація освітнього процесу відкриває простір для більшої міждисциплінарності, оскільки цифрові моделі дозволяють інтегрувати знання з різних галузей будівництва, включаючи архітектуру, інженерію, управління проєктами й екологічний дизайн (Качабульська, 2024; Гуменний, 2025).

Отже, цифрові освітні технології у викладанні графічних дисциплін стають не лише інструментом передачі знань, а й засобом формування професійної ідентичності та відповідальності майбутнього фахівця будівельної галузі

Методична система навчання комп'ютерної 3D-графіки, розроблена Качабульською Т. та Франчук Н., конкретизує технологічний компонент курсу, враховуючи вимоги сучасного будівельного ринку до цифрових навичок фахівців (Качабульська & Франчук, 2024, с. 161–164). Авторки виокремлюють п'ять змістових модулів: основи 3D-моделювання, параметричне креслення, візуалізація, використання BIM-бібліотек і симуляція будівельних процесів. Ці модулі не лише забезпечують послідовність в опануванні складних тем, а й розвивають у студентів здатність до проєктного мислення та системного підходу. Кожен модуль супроводжується цифровими практикумами у SketchUp, Blender, Autodesk 3ds Max та Unreal Engine, що гарантує широке охоплення інструментів і формує у студентів комплексні навички цифрової візуалізації та моделювання. Такі навички особливо актуальні для підготовки до роботи з цифровими близьнюками будівель, які є важливою частиною концепції «цифрового будівництва» і визначають рівень конкурентоспроможності майбутнього фахівця.

Ефективність упровадження названих технологій залежить від рівня цифрової компетентності викладача. Саме тому Гуменний О. та Кобися В. у спецкурсі для викладачів професійно-теоретичної підготовки пропонують тривірневу модель розвитку цифрової компетентності: техніко-інструментальна

грамотність, методико-дидактичні вміння та рефлексивно-аналітичні навички (Гуменний, 2025). Ця модель враховує не лише знання функціоналу цифрових інструментів, а й уміння обирати та інтегрувати їх відповідно до потреб студентів та дидактичних цілей. Для кожного рівня окреслено цифрові індикатори: наприклад, здатність самостійно будувати навчальні кліпи в Twinmotion, створювати AR-підказки до креслень або інтерпретувати дані XR-симуляцій. Це дозволяє викладачу формувати більш гнучке, інтерактивне і мотиваційно-насичене середовище навчання, яке враховує різноманітність стилів пізнання і рівнів підготовки студентів.

На практиці організація курсу «Інженерна та комп'ютерна графіка» для майбутніх інженерів-будівельників може відбуватися за змішаною моделлю. Аудиторні заняття присвячені рішенням конструкторських задач у Revit із використанням хмарних шаблонів типових вузлів, тоді як дистанційний компонент – VR-тренажери просторового мислення та мікроквести з параметричного моделювання у Rhino + Grass-hopper. Такі завдання не лише формують навичку читати та створювати цифрові креслення, а й розвивають здатність швидко переходити від 2D-ескізу до BIM-об'єкта й далі – до оцінки енергоефективності моделі.

Дослідження Онишук С. та Грод І. демонструє, що додавання до навчальних кейсів інструментів візуалізації (3ds Max, Lumion) підвищує мотивацію студентів і сприяє формуванню естетичної складової професійної культури, що важливо для якості архітектурно-будівельної графіки (Онишук, 2023, с. 180–183).

Окремої уваги потребує аналітичний моніторинг навчальних результатів. Показники швидкості побудови моделей, кількості ітерацій виправлення колізій та комплексного індексу візуальної якості можуть фіксуватися у xAPI-форматі й виводитися у дашбордах LMS. Це дає змогу здійснювати формувальне оцінювання, зберігаючи принципи педагогіки добра: дані стають підставою для конструктивного діалогу «викладач – студент», а не для санкційного ранжування.

Таким чином, поєднання системних цифрових рішень, методичної структури 3D-курсу та підвищення цифрової компетентності викладачів утворює цілісну модель викладання графічних дисциплін здобувачам будівельних спеціальностей. Вона забезпечує:

- формування у студентів навичок BIM-проектування, VR-аналізу та цифрового прототипування;
- культивування естетичного та екологічного мислення при виборі конструкторських рішень;
- створення прозорої системи формувального оцінювання, що підтримує особистісний розвиток.

Запропонована модель гармонізує технократичний імпульс цифрової інженерії з гуманістичною спрямованістю сучасної освіти, формуючи фахівця, який володіє не лише інструментом, а й усвідомлює культурну та етичну вагу майбутніх будівельних об'єктів.

Література

1. Гуменний О., Кобися В. (2025). Фаховий розвиток викладачів професійно-теоретичної підготовки шляхом удосконалення цифрової компетентності : спецкурс. Вінниця : ТОВ «Ландо-ЛТД».
2. Качабульська Т. В., Франчук Н. П. (2024). Методична система навчання комп'ютерної 3D-графіки майбутніх фахівців з комп'ютерних наук. *Цифрова трансформація освіти: теоретико-методичні засади* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 жовт. 2024 р.). Київ : вид-во УДУ ім. М. Драгоманова.
3. Онишук С. О., Грод І. М. (2023). Кращі програми для дизайну та візуалізації інтер'єру. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : матер. XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 6 квіт. 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка.
4. Рамський Ю. С., Єфименко В. В., Струтинська О. В. та ін. (2022). Цифрові освітні технології : навчальна програма навчальної дисципліни для усіх педагогічних спеціальностей. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова.

БОРИЛЮК МАРІЯ

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ІННОВАЦІЙНІ ДИДАКТИЧНІ ПІДХОДИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Одним із основних напрямів діяльності Науково-методичного центру підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників (далі – НМЦ ПТО ПК) у Хмельницькій області є методичний супровід професійного розвитку педагогів системи професійної освіти. Для організації та надання цієї освітньої послуги Науково-методичний центр має ліцензію Міністерства освіти і науки України від 08.01.2013 р., серія АД № 073367. Курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників є однією зі складових підвищення педагогічної майстерності та фахової компетентності педагогів.

Метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників є їх професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти.

Завданням курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників є формування їх методологічної та теоретичної компетентності, поглиблення соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, формувань вмінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій. Навчання здійснюється за робочими навчальними планами укладеними за модульним принципом, які охоплюють всі напрями підвищення кваліфікації відповідно до вимог документів Міністерства освіти і науки України та формування компетентностей визначених професійними стандартами.

У зв'язку з введенням воєнного стану курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи професійної освіти регіону у 2024 році та I півріччі 2025 році здійснювалось за дистанційно-груповою та дистанційно-індивідуальною формами. НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області у цей період надавав послуги з підвищення кваліфікації педагогічним і керівним працівникам ЗПО з різних регіонів України. Географія слухачів, які пройшли курсове підвищення кваліфікації представлена такими областями: Вінницька, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Чернігівська, Чернівецька. Послугами нашого Науково-методичного центру у згаданий період скористались 815 педагогічних працівників України (табл. 1):

Таблиця 1

Кількісний склад слухачів КПК за 2024 – I півріччя 2025 р. в розрізі областей України

Область	Кількість осіб	%
Вінницька	33	4%
Донецька	17	2%
Житомирська	36	4,4%
Закарпатська	65	7,9%
Київська	1	0,1%
Одеська	94	10,3%
Полтавська	2	0,2%
Рівненську	9	1,1%
Чернігівська	6	0,7%
Чернівецька	48	5,8%
Хмельницька	504	61,8%

Аналізуючи дані цього періоду, бачимо, що найбільш тісна співпраця щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників налагоджена з Одеською (94 особи) та Закарпатською (65 осіб) областями. Найменша кількість слухачів курсового підвищення кваліфікації з Київської (1 особа), Полтавської (2 особи) та Чернігівської (6 осіб) областей (табл. 2).

Таблиця 2

Загальна характеристика складу слухачів курсів підвищення кваліфікації при НМЦ ПТО ПК у розрізі областей України за 2024р. – I півріччя 2025 р.

Область	Професія, посада	Кількість	Разом
1	2	3	4
Вінницька	Майстри виробничого навчання	8	33
	Викладачі професійної підготовки	5	
	Директори	1	
	Завідувачі відділень	4	
	Заступники директорів з навчальної роботи	1	
	Заступники директорів з виховної роботи	1	
	Заступники директорів з навчально-виробничої роботи	2	
	Завідувачі навчально-виробничих майстерень	3	
	Завідувачі навчально-виробничої практики	2	
	Керівники гуртків	4	
	Бібліотекарі	1	
	Соціальні педагоги	1	
Донецька	Викладачі професійної підготовки	9	17
	Майстри виробничого навчання	8	
Житомирська	Викладачі професійної підготовки	19	36
	Майстри виробничого навчання	12	
	Викладачі загальноосвітніх дисциплін	2	
	Методисти	1	
	Вихователі	2	
Закарпатська	Викладачі професійної підготовки	32	65
	Майстри виробничого навчання	27	
	Директори	2	
	Старші майстри	2	
	Бібліотекарі	2	

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
Київська	Директор	1	1
Одеська	Викладачі професійної підготовки	34	94
	Майстри виробничого навчання	32	
	Викладачі загальноосвітніх дисциплін	13	
	Директори	2	
	Старші майстри	1	
	Завідувач майстерні	1	
	Заступник директора з методичної роботи	1	
	Заступники директорів з навчальної роботи	1	
	Заступники директорів з навчально-виробничої роботи	3	
	Вихователі	4	
	Викладачі фізичного виховання	2	
Полтавська	Методист	2	2
Рівненська	Викладачі професійної підготовки	3	9
	Майстри виробничого навчання	2	
	Заступники директорів з навчально-виробничої роботи	1	
	Старші майстри	1	
	Завідувачі відділень	2	
Чернігівська	Викладачі загальноосвітніх дисциплін	6	6
Чернівецька	Викладачі загальноосвітніх дисциплін	7	48
	Викладачі професійної підготовки	19	
	Майстри виробничого навчання	21	
	Старші майстри	1	
Хмельницька	Викладачі загальноосвітніх дисциплін	100	504
	Викладачі професійної підготовки	137	
	Майстри виробничого навчання	182	
	Методисти, заступники директорів з методичної роботи	10	
	Директори	13	
	Заступники директорів з виховної роботи	6	
	Заступники директорів з навчально-виховної роботи	3	
	Заступники директорів з навчальної роботи	6	
	Заступники директорів з навчально-виробничої роботи	7	
	Старші майстри	10	
	Вихователі	9	
	Керівники гуртків	6	
	Практичні психологи	6	
	Соціальні педагоги	7	
	Бібліотекар	1	
	Завідувач відділення	1	
	Всього	815	

Таким чином, на практиці реалізується стаття Закону «Про освіту» щодо права педагогів вільно обирати навчальні заклади, установи та організації, що здійснюють підвищення кваліфікації і перепідготовку (стаття 55, п.1).

Упродовж цього періоду НМЦ ПТО ПК організовано і проведено курси підвищення кваліфікації для 815 педагогічних працівників системи професійної (професійно-технічної) освіти з наступних категорій: викладачі загальноосвітньої підготовки, викладачі фізичної культури, викладачі професійної підготовки, майстри виробничого навчання та старші майстри, директори, заступники директорів, методисти, психологи і соціальні педагоги, педагоги організатори, керівники гуртків, вихователі та бібліотекарі.

Загалом за цей період підвищення кваліфікації пройшли 815 педагогічних працівників ЗПО України, але більш детально ми зупинимось на аналізі кількісних показників підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗПО Хмельницької області.

Аналізуючи кількісні показники за основними категоріями педагогічних працівників, найбільший відсоток підвищення кваліфікації складають майстри виробничого навчання – 182 осіб (36,18 %), зокрема й тому, що їх частка в навчальних закладах значно більша в порівнянні з іншими категоріями педагогів. Викладачі загальноосвітньої підготовки – 100 осіб (19,8%) та викладачі професійно-теоретичної підготовки – 137 особи (27 %), в основному, пройшли КПК порівняно однаково. Менше одного відсотка складають слухачі таких категорій як завідувачі відділень – 1 особа, бібліотекарі – 1 особа, педагоги організатори – 1 особа.

Окрім здійснення КПК для педагогічних працівників ЗПО II–III атестаційних, проводились курси підвищення кваліфікації та психолого-педагогічна підготовка для педагогів закладів професійної освіти I атестаційного рівня (міжшкільні навчально-виробничі комбінати), а також працівників підприємств та організацій різних форм власності, які здійснюють професійну підготовку кваліфікованих робітників на виробництві. Загальна кількість педагогічних працівників ЗПО I атестаційного рівня, які пройшли КПК при НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області в даний період складає 88 осіб.

Отже, курси підвищення кваліфікації дало змогу підвищити рівень педагогічної майстерності педагогічним працівникам ЗПО з різних компетентностей, зокрема з нормативно-правової, фахової, психологічної, педагогічної, методичної інформаційно-цифрової, дослідницької, культурологічно-виховної, комунікаційної та дослідно-експериментальної.

БОХОНЬКО ЄВГЕН

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасна система вищої освіти перебуває в умовах глибокої цифрової трансформації, яка визнає нові вимоги до професійної діяльності викладачів, зокрема тих, хто працює в інженерних спеціальностях. Якщо раніше головними пріоритетами були знання з фундаментальних і прикладних дисциплін, то нині викладач повинен одночасно володіти інженерною компетентністю, педагогічними методами та цифровими інструментами. Наприклад, у процесі викладання курсу «Теорія автомобіля» викладач уже не може обмежитися лише лекцією чи практикумом: він повинен використовувати симуляційні програми для моделювання динаміки руху, інтерактивні тести у Electude, а також онлайн-платформи для спільної роботи студентів. Саме тому на перший план виходить безперервний розвиток особистості викладача, який реалізується не тільки у формальній, а й у неформальній освіті.

Теоретичною основою професійного розвитку виступає концепція неперервного навчання, що дозволяє підтримувати актуальність знань у швидкозмінному середовищі. Викладач, який десять років тому отримав диплом, сьогодні має зовсім інші виклики: використання штучного інтелекту у виробництві, 3D-друк у машинобудуванні чи цифрові «близнюки» виробничих процесів. Лише постійне навчання через курси підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, вебінарах дає змогу залишатися конкурентоспроможним. Андрагогічний підхід підкреслює, що викладач самостійний у навчанні: він обирає зручний формат і темп. Наприклад, одні викладачі надають перевагу асинхронним онлайн-курсам, інші – живим практикумам у лабораторіях. Компетентнісний підхід актуалізує розвиток інтегрованих умінь. Для викладача інженерних спеціальностей це означає не лише вміння пояснити роботу гальмівної системи, а й здатність навчити студентів створити її цифрову модель у CAD-програмі. Міждисциплінарність також є ключовою: сучасний викладач повинен поєднувати інженерію, IT та педагогіку. Прикладом може бути проєктна робота зі студентами, де розробляється мобільний додаток для діагностики автомобіля. Це вимагає одночасно технічних і програмних знань.

Методичні засади професійного розвитку охоплюють різні формати навчання. Змішане навчання дозволяє поєднувати традиційні лекції з онлайн-елементами: наприклад, викладач може проводити очну лабораторну роботу, а звіт студенти завантажують у Moodle із автоматичною перевіркою. Дистанційні формати забезпечують мобільність, особливо для викладачів, які беруть участь у міжнародних програмах. Адаптивне навчання враховує індивідуальні особливості: сучасні системи штучного інтелекту можуть підбирати складність матеріалу відповідно до рівня користувача. Інтеграція цифрових платформ робить навчання практичнішим: наприклад, використання симулятора Electude у викладанні технічних дисциплін дозволяє студентам тренуватися у віртуальному середовищі перед роботою з реальним обладнанням. Важливим є також урахування когнітивних обмежень – подання інформації малими модулями, інтерактивними блоками, використання інфографік замість перевантажених текстів (Sweller, Ayres, & Kalyuga, 2011). Такий підхід не лише покращує сприйняття матеріалу студентами, а й змушує самого викладача вдосконалювати методику своєї роботи.

Окремого значення набуває неформальна освіта. Вона забезпечує швидке реагування на потреби часу. Наприклад, викладач може пройти сертифікаційний курс на Coursera з використання Arduino у навчальному процесі, або ж пройти короткий тренінг від Prometheus з цифрових освітніх інструментів. Такі програми часто дешевші, доступніші та швидші за традиційні підвищення кваліфікації. Важливо, що неформальна освіта створює умови для інтеграції у міжнародний освітній простір: викладач може відвідувати вебінари MIT чи Delft University, брати участь у форумах і обговореннях із колегами зі всього світу. Це не лише розширює знання, а й підвищує академічну мобільність. Гнучкість нефор-

мальної освіти дозволяє викладачу поєднувати навчання з роботою та особистими справами: він може пройти модуль під час відрядження чи вечірньої перерви. Окрім цього, вона формує самостійність і відповідальність: адже ніхто не змушує проходити онлайн-курс до кінця – це робить тільки той, хто реально мотивований розвиватися.

Використання цифрових платформ, гейміфікаційних технологій, віртуальних симуляторів та адаптивних навчальних моделей сприяє не лише підвищенню ефективності професійної освіти, але й стимулює розвиток викладачів у напрямі активного застосування нових методів у навчальному процесі (Гуменний & Федоренко, 2025).

Важливим аспектом є взаємодія формальної та неформальної освіти. Університетська підготовка створює фундаментальну основу: знання фізики, матеріалознавства, механіки. Водночас неформальна освіта швидко реагує на виклики практики: наприклад, поява електромобілів і гібридних двигунів вимагала від викладачів не чекати нових програм у МОН, а самостійно проходити курси з електромобільності, вивчати досвід Tesla чи Toyota, інтегрувати його у навчальний процес. Професійні спільноти й мережі викладачів дозволяють обмінюватися практиками. Наприклад, українські викладачі технічних спеціальностей активно співпрацюють із компанією Bosch, яка надає навчальні стенди та проводить семінари для викладачів. Співпраця освіти і виробництва створює ефективні кейси: викладач, який стажувався на сучасному автосервісі, може передати студентам знання про новітнє діагностичне обладнання.

Отже, професійний розвиток викладачів інженерних спеціальностей у цифрову добу є складним і багаторівневим процесом. Він передбачає інтеграцію концепції безперервного навчання, андрагогічних принципів і компетентнісного підходу з новітніми методичними практиками та можливостями неформальної освіти. Саме поєднання формального й позаформального навчання формує викладача нового типу – компетентного, мобільного, здатного до інноваційної діяльності та готового працювати в умовах постійних змін і викликів цифрового суспільства.

Література

1. Гуменний О. Д., Федоренко, О. І. (2025). Система розвитку цифрової компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки закладів професійної освіти в міжкурсовий період. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (15). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14848762>
2. Knowles, M. S. (1984). *Andragogy in action: Applying modern principles of adult education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass
3. Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). *Cognitive load theory*. New York, NY: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-8126-4>

БРУХ ОКСАНА

Львівський кооперативний фаховий коледж
економіки і права (м. Львів)

МАРКЕТИНГОВІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна система фахової та вищої освіти функціонує в умовах глибокої цифрової трансформації, посиленої викликами війни, демографічним спадом і зміною поведінки молоді як основного споживача освітніх послуг. У цих реаліях ефективність діяльності закладів освіти дедалі більше залежить від їхньої здатності використовувати цифрові маркетингові інструменти не лише для залучення абітурієнтів, а й для забезпечення якості освітнього процесу.

Як зазначає Ф. Котлер, сучасний маркетинг – це не лише інструмент продажу, а система створення цінності для споживача та управління взаєминами з ним [2]. В освітньому контексті це означає формування ціннісної пропозиції закладу освіти, побудованої на якості навчального процесу, інноваційності та довірі.

Цифрові технології (соціальні мережі, вебплатформи, CRM-системи, електронна аналітика) стають інструментом підвищення прозорості, інтерактивності та студентоорієнтованості освіти. Відтак маркетингова діяльність у цифровому середовищі безпосередньо впливає на якість освітніх послуг, імідж та конкурентоспроможність закладів освіти.

Маркетингові цифрові інструменти у сфері освіти можна розділити на кілька груп:

1. Комунікаційні – офіційний сайт, соціальні мережі (Facebook, Instagram, TikTok, LinkedIn), новинні платформи, електронна розсилка, вебінари. Вони сприяють формуванню іміджу, залученню потенційних студентів, поширенню інформації про освітні програми.
2. Аналітичні – системи моніторингу та збору зворотного зв'язку (онлайн-опитування, рейтингова оцінка). Дають змогу відстежувати задоволеність студентів, якість навчання, ефективність викладачів.

3. Іміджево-брендові – цифровий контент, відеоісторії випускників, професійні блоги, освітній PR. Завдяки цим інструментам формується бренд освітнього закладу, що є невід’ємною частиною якості освітніх послуг.

4. Інтерактивні – освітні платформи (Moodle, Google Classroom, Zoom, MS Teams), які забезпечують двосторонню комунікацію, доступ до навчальних матеріалів і контроль якості навчального процесу.

Використання цих інструментів у системі маркетингу освіти дозволяє підвищити відкритість, прозорість, зручність і гнучкість навчання, а отже, і якість освітнього процесу.

На думку українських дослідників, сучасний заклад освіти має діяти як освітня корпорація, орієнтована на студента, де цифрові комунікації стають механізмом підтримки постійного зворотного зв’язку та адаптації навчального контенту під потреби цільових груп [1].

Практика українських закладів освіти показує, що навіть невеликі заклади, використовуючи цільовий таргетинг, сторітелінг та SMM-стратегії, можуть підвищити рівень вступної кампанії, зменшити відтік студентів та покращити індекс задоволеності навчанням.

Отже, маркетингові цифрові інструменти відіграють важливу роль та є невід’ємним елементом сучасної стратегії розвитку закладів фахової й вищої освіти, оскільки забезпечують ефективну комунікацію з цільовими аудиторіями, підвищують прозорість освітніх процесів і сприяють формуванню позитивного іміджу навчального закладу.

Вони дозволяють оперативно реагувати на потреби здобувачів освіти, роботодавців і суспільства, забезпечуючи зворотний зв’язок, аналітику та можливість прийняття управлінських рішень. Саме завдяки цифровим інструментам маркетинг в освіті перетворюється із засобу залучення студентів на комплексну систему управління якістю та конкурентоспроможністю освітніх послуг у мінливому середовищі.

Для українських закладів фахової та вищої освіти важливо інтегрувати цифрові маркетингові інструменти у стратегію внутрішнього забезпечення якості, а також розвивати компетентності викладачів, працівників у сфері digital-маркетингу.

Література

1. Бакіров В. С., Гуменюк Т. І., Князев О. В. (2022). *Цифрова трансформація освіти: виклики та перспективи розвитку*. Київ: Ін-т вищої освіти НАПН України.
2. Kotler Ph., Keller K. L. *Marketing Management*. (2021). 16th ed. Pearson Education, P. 608.
3. UNESCO. (2023). Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action. Paris: UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373717>
4. OECD. (2022). Digitalisation and the Future of Education. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/22287123>

БУЯНСЬКА ЛАРИСА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ РОБОТОДАВЦІВ

Ринок праці є одним із ключових індикаторів соціально-економічного розвитку регіону. В умовах трансформації економіки, демографічних змін і триваючих воєнних викликів особливого значення набуває аналіз потреб роботодавців, оцінка їх готовності створювати нові робочі місця, інвестувати у навчання персоналу та впроваджувати інклюзивні практики.

Метою дослідження є узагальнення результатів опитування роботодавців Хмельницької області, визначення основних тенденцій та проблем ринку праці, а також їх галузевих особливостей.

Характеристика учасників опитування. У дослідженні взяли участь 83 великі, 523 середні, 1213 малі та 92 мікропідприємства, які загалом налічують 133 534 працівники. Така структура дозволяє простежити ситуацію як у великих промислових компаніях, так і в малому бізнесі.

Репрезентативність вибірки забезпечує повну картину стану регіонального ринку праці та дає можливість визначати відмінності у кадровій політиці підприємств різних розмірів.

Структура персоналу. Переважна більшість працівників (80 %) належить до вікової групи 25–60 років. Молодь до 25 років становить лише 5 %, тоді як частка працівників віком 60+ – 15 %. За соціальними категоріями 10 % складають люди з інвалідністю, 1,4 % – внутрішньо переміщені особи, 1,3 % – ветерани.

За професійним складом найбільша група – кваліфіковані робітники (42 %), далі спеціалісти (26 %), керівники (9 %) та некваліфіковані працівники (14 %).

У промисловості та будівництві дефіцит молодих робітників є особливо гострим. Натомість у сфері ІТ та послуг спостерігається вища частка молоді, що пояснюється інноваційним характером цих галузей.

Спостерігається дисбаланс між стабільною середньою віковою групою та низьким залученням молоді, що може призвести до кадрового старіння.

Форми організації праці. Більшість підприємств працюють у традиційному форматі: 98 % працівників виконують роботу на місцях. Лише 17 % компаній запроваджують гнучкий режим робочого часу, 7 % дозволяють дистанційну роботу, а надомна форма фактично відсутня.

Цифровізація лише частково вплинула на організацію праці: нові форми поширені повільно, переважно у невиробничих секторах.

Дистанційна та гнучка робота найбільш поширені у сфері ІТ, освіти та фінансових послуг. Водночас у сільському господарстві та будівництві через специфіку виробничих процесів домінує класична форма зайнятості.

Соціальні програми підтримки. Лише 43 % підприємств впроваджують соціальні пакети для працівників. Серед найпоширеніших – медичне страхування, транспортні та харчові компенсації, оплата навчання, оплата мобільного зв'язку, абонемент в спортзал.

Соціальна відповідальність бізнесу поки що має фрагментарний характер, охоплюючи переважно великі компанії.

Освіта, промислові підприємства та сільському господарстві транспортні компанії частіше надають працівникам комплексні соціальні гарантії. У малому бізнесі та у транспортних компаніях такі програми представлені мінімально.

Найм персоналу та підготовка кадрів. Майже половина роботодавців (48 %) стикаються з труднощами при наймі, а навчання персоналу здійснює лише третина підприємств. На 2025 рік 40 % роботодавців планують новий найм, але більшість (60 %) не створюватиме додаткових робочих місць.

11 % підприємств розглядають можливість найму іноземних працівників.

Недостатня увага до професійного розвитку працівників та обмежене створення нових робочих місць стримують розвиток ринку праці.

Найбільший дефіцит кадрів характерний для переробної промисловості, освіти, оптовій та роздрібній торгівлі, машинобудування та енергетики. У транспорті та будівництві труднощі найму менш критичні.

Інклюзивність та гендерна політика. Роботодавці демонструють готовність до працевлаштування жінок за умовно чоловічими професіями професії (49 %). Від 15 листопада 2024 р. діє Порядок реалізації експериментального проекту щодо організації професійного навчання жінок для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені. Метою реалізації експериментального проекту є забезпечення ринку праці кваліфікованими робітничими кадрами, підтримання конкурентоспроможності жінок, які проходять професійне навчання, для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені. Учасниками експериментального проекту є жінки, які проходять професійне навчання для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені, та які є застрахованими особами, та заклади професійної (професійно-технічної) освіти. Координаторами експериментального проекту є Мінекономіки, МОН, Державний центр зайнятості. Джерелами фінансування експериментального проекту є кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

76 % роботодавців планують працевлаштовувати ветеранів, 85 % внутрішньо переміщених осіб та 76 % осіб з інвалідністю. Водночас значна частина роботодавців визнає бар'єри – відсутність кваліфікації, часта зміна місця проживання, відсутність необхідних документів, потребу в адаптації чи спеціальних умовах. 54 % роботодавців вважають що такі програми для ВПО як забезпечення житлом, фінансування навчання, компенсації роботодавцям сприяють працевлаштуванню людей з числа ВПО.

Інклюзивна політика набуває поширення, проте на практиці залишається обмеженою через недостатню інфраструктуру та фінансові ресурси. 40 % роботодавців вважають що програми підтримки працевлаштування осіб з інвалідністю потрібні і це не тільки компенсаційні програми при облаштуванні робочих місць чи фінансування навчання, а й проведення тренінгів для працівників.

У промисловості, освіті та сільському господарстві актуалізується гендерний аспект, де жінок поступово залучають до технічних спеціальностей.

Тільки 30 % роботодавців планують підвищувати заробітну плату. За галузями це сільське господарство, переробна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, освіта.

Співпраця з інституціями. Лише 14 % роботодавців співпрацювали із Центрами професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості у 2024 р. Потреба у дуальній освіті та модернізації професійної підготовки залишається високою, але рівень взаємодії бізнесу з освітніми установами – низький.

12.09.2025 р Верховна Рада ухвалила новий Закон «Про професійну освіту», який запроваджує низку нових інструментів взаємодії освіти й бізнесу. Документ пропонує перевести заклади професійної

освіти на сучасні рейки: більше автономії закладам, ширші повноваження бізнесу в наглядових радах, підтримку дуальної освіти та спрощені правила для запуску нових програм. Новий закон намагається вирішити це через наглядові ради, дуальну освіту, державно-приватне партнерство, але практична реалізація залежить від того, чи будуть стимули для бізнесу та реальні ресурси у закладів.

Загальні висновки:

- ринок праці Хмельниччини станом на 01.01.2025 р. демонструє обережність у кадровій політиці – більшість роботодавців не створює нових робочих місць;
- інвестиції у навчання персоналу залишаються обмеженими, що створює ризики для технологічних галузей;
- інклюзивні практики поступово впроваджуються, але потребують додаткової підтримки держави;
- галузеві особливості показують: найбільш гострі кадрові проблеми мають будівництво, аграрний сектор та промисловість;
- низький рівень співпраці бізнесу з професійною освітою є одним із головних бар'єрів для якісного оновлення кадрового потенціалу;
- Закон № 4574-IX від 12 вересня 2025 року надає можливість професійній освіті бути гнучкою, адаптованою до потреб економіки, відкритою до співпраці з бізнесом.

Література

1. Дашборд (опитування роботодавців Хмельницької області станом на 01.01.2025 р.) розроблений Helvetas Swiss Intercooperation, Sverige, Sida за підтримки ДСЗ та Федерації роботодавців України, <https://dcz.gov.ua/stat/statsurvey>.
2. Закон України «Про професійну освіту» (№ 4574-IX від 12 вересня 2025 року), <https://surl.li/cbxevg>
3. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI (зі змінами). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 № 1302 «Про затвердження порядку реалізації експериментального проекту щодо професійного навчання жінок для працевлаштування у сферах, де вони були традиційно недостатньо представлені». Вилучено з <https://surl.li/szitem>

ГЕРЛЯНД ТЕТЯНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Проблема підвищення енергоефективності суспільного виробництва на сьогодні є однією з головних у післявоєнному відродженні економіки України, що стримує подальший економічний розвиток, наявність постійно зростаючих втрат енергоресурсів [1]. Сучасні втрати енергоресурсів із цих причин можуть сягати до 40 % загальних обсягів. Серед основних галузей матеріального виробництва найбільш енергоспоживаючими є будівництво та житлово-комунальне господарство.

Як відомо, сучасні вимоги до будівництва – це, перш за все, швидкість зведення будівлі, міцність, тепло- і звукоізоляційні властивості, екологічність, розбірні будівлі, які можна перевозити з місця на місце та використовувати кілька разів, економія ресурсів, раціональне використання простору [2]. Отже, проблема енергоефективності майбутніх спеціалістів є актуальною для системи професійної освіти.

Реалізація потенціалу енергоефективності у їхній професійній підготовці є важливим кроком до забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності цієї галузі [3]. Основні напрями реалізації цього потенціалу можна розподілити на кілька ключових аспектів:

- *інтеграція енергоефективності в освітні програми закладу професійної освіти* (основи енергоефективності мають бути інтегровані у відповідні предмети, наприклад «Технологія штукатурних робіт», «Технологія малярних робіт», «Будівельне матеріалознавство» тощо);
- *розробка спеціалізованих курсів професійної підготовки майбутніх спеціалістів будівельної галузі* (зосередження на питаннях енергозбереження, теплотехніки, використання поновлювальних джерел енергії та сталих технологій будівництва);
- *практична підготовка та стажування, співпраця з підприємствами та організаціями* (участь студентів у реальних проектах, стажуваннях та практичних заняттях на будівельних майданчиках з можливістю застосувати теоретичні знання на практиці та оцінити ефективність енергоощадних технологій у реальних умовах);
- *використання сучасного обладнання та інструментів* (забезпечення студентів доступом до сучасних засобів для проектування та аналізу енергоефективності (наприклад, програмне забезпечення для енергетичного моделювання будівель тощо);

– ознайомлення та навчання з новітніми енергоефективними матеріалами та технологіями (студенти знайомляться з сучасними будівельними матеріалами, які забезпечують високі показники енергозбереження (наприклад, теплоізоляційні матеріали, віконні системи, Smart-системи управління енергією); використання поновлювальних джерел енергії (вивчення методів інтеграції сонячних панелей, вітрових турбін та геотермальних систем в будівельні проекти для зниження споживання енергії);

– сталий підхід до проектування та будівництва (в освітніх програмах повинні бути розглянуті принципи сталого проектування, що сприяють максимальному використанню природних ресурсів, мінімізації енергоспоживання та негативного впливу на навколишнє середовище; системи сертифікації «зелених» будівель (ознайомлення студентів з міжнародними стандартами сертифікації будівель (наприклад, LEED, BREEAM), що оцінюють енергоефективність будівель та їхній вплив на екологію);

– виховання культури енергоефективності (розуміння важливості енергоефективності не тільки для економії ресурсів, але й для збереження навколишнього середовища; пропаганда енергозбереження (включення елементів культури енергоощадливого поведіння в освітній процес, наприклад, проведення у закладах професійної освіти тематичних лекцій, тренінгів та семінарів тощо);

– використання досвіду міжнародних стандартів, аналіз сучасних міжнародних практик (вивчення досвіду інших країн у сфері енергоефективності в будівництві дозволить запроваджувати у освітній процес закладу професійної освіти новітні технології та методики; міжнародна співпраця в галузі освіти (залучення студентів до міжнародних освітніх програм, обмін досвідом та участь у міжнародних конкурсах та проєктах з енергоефективності);

– інновації та дослідження, впровадження інноваційних рішень (майбутні спеціалісти будівельної галузі повинні активно залучатися до дослідницької діяльності, яка спрямована на розробку нових технологій та інженерних рішень для підвищення енергоефективності будівель; колаборація з науковими установами та індустрією (створення спільних дослідницьких центрів, лабораторій та інноваційних кластерів для підтримки науково-практичних розробок тощо) [4].

Ці напрями можуть значно покращити професійну підготовку майбутніх спеціалістів будівельної галузі, сприяючи підвищенню рівня енергоефективності будівель і зменшенню їхнього впливу на навколишнє середовище. Адже в майбутньому, ставши фахівцями будівельної галузі, вони зможуть приймати екологічно та енергетично грамотні рішення.

Література

1. Аніщенко В. М., Артющина М. В., Герлянд Т. М., Кулалаєва Н. В., Романова Г. М., Шимановський М. М. (2019). *Теорія і практика проектного навчання у професійно-технічних навчальних закладах: монографія*. Житомир: «Полісся».
2. Гайдук О. В., Герлянд Т. М., Кулалаєва Н. В., Півторацька Н. В., Пятничук Т. В. (2021). *Технології утеплення фасадів будівель: підручник*. Житомир: «Полісся».
3. Герлянд Т. М. (2009). *Педагог професійного навчання: метод. посібник*. Київ: ІПТО НАПН України.
4. Мандрика А. С., Антоненко С. С., Гусак О. Г. та ін. (2021). *Енергоефективні технології: навчальний посібник*. Суми: Сумський державний університет.

ГУМЕННА ЛІДІЯ

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Актуальність. В умовах повномасштабної війни, спричиненої збройною агресією російської федерації, українська система освіти переживає складні трансформації, що безпосередньо впливають на процес підготовки майбутніх фахівців для економіки відновлення та сталого розвитку. Зростає потреба у здобувачах освіти, здатних до критичного мислення, самостійного прийняття рішень, швидкої адаптації до нових умов та ефективної діяльності в умовах невизначеності. У цьому контексті важливим стає використання освітніх стратегій, які не лише відповідають вимогам Індустрії 4.0, а й сприяють розвитку пізнавальної ініціативи. Однією з таких стратегій є проблемне навчання, орієнтоване на постановку завдань, що потребують пошуку, аналізу та узагальнення, і тим самим стимулюють активність, самостійність та відповідальність здобувачів фахової передвищої освіти.

Мета. Дослідити проблемне навчання як стратегію стимулювання пізнавальної ініціативи здобувачів фахової передвищої освіти у процесі професійної підготовки з урахуванням викликів цифрової трансформації та воєнно-післявоєнних умов.

Методи. Теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел, узагальнення сучасної освітньої практики, метод порівняння, систематизація результатів застосування проблемного навчання у закладах фахової передвищої освіти.

Результати. Встановлено, що впровадження проблемного навчання підвищує мотивацію до навчання, розвиває рефлексивне та критичне мислення, формує здатність здобувачів освіти до самостійного розв'язання навчальних і виробничих завдань. Виокремлено структурні компоненти проблемного навчання і визначено умови його ефективної реалізації у професійній підготовці фахівців нової генерації.

Висновки. Проблемне навчання виступає результативною стратегією активізації пізнавальної ініціативи здобувачів освіти, забезпечуючи формування конкурентоздатних, гнучких та критично мислячих фахівців. Його застосування у фаховій передвищій освіті сприяє підготовці молоді до ефективної професійної діяльності в умовах Індустрії 4.0 та участі у процесах відновлення й модернізації країни в період воєнних і післявоєнних трансформацій.

Ключові слова: педагогічні технології, проблемне навчання, пізнавальна ініціатива, фахова передвища освіта, критичне мислення, Індустрія 4.0.

Проблемне навчання розглядається як результативна стратегія активізації пізнавальної ініціативи у фаховій передвищій освіті. Його сутність полягає у створенні ситуацій інтелектуальної складності, що стимулюють пошук нестандартних рішень, логічний аналіз та рефлексію. Центральним елементом є проблемне завдання, яке містить невизначеність і спонукає до самостійної та колективної діяльності.

Авторська модель технології передбачає п'ять етапів: створення проблемної ситуації, актуалізацію знань, формування гіпотез, їх перевірку та обґрунтування, а також рефлексію й узагальнення. Вона поєднує фасилітаційну функцію викладача з активною пізнавальною діяльністю здобувачів. Результатом упровадження є розвиток критичного мислення, зростання мотивації, формування дослідницьких умінь і підготовка до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації, воєнних та післявоєнних викликів, зокрема у сферах агроінженерії, ветеринарної медицини та енергетики.

Запропонована модель ґрунтується на послідовному відтворенні дидактичних етапів, що забезпечують поступовий розвиток пізнавальної активності та формування дослідницьких умінь здобувачів освіти. Вона структурована у вигляді п'яти взаємопов'язаних фаз:

1. Створення проблемної ситуації – організація навчального завдання, яке містить суперечність, інформаційну недостатність або невизначеність і потребує усвідомлення здобувачем як проблеми, що вимагає розв'язання.
2. Актуалізація опорних знань та пошук напрямів розв'язання – залучення наявного досвіду, знань і навичок для окреслення можливих стратегій подолання проблеми.
3. Формування гіпотез та варіантів вирішення – висунення можливих пояснень і шляхів розв'язання проблемної ситуації, які мають гіпотетичний характер.
4. Аналіз, перевірка гіпотез та обґрунтування рішень – критичне осмислення запропонованих варіантів, їхня перевірка на практичну або теоретичну обґрунтованість.
5. Рефлексія та узагальнення досвіду – оцінювання ефективності обраних рішень, систематизація отриманих знань і формування нових способів діяльності, придатних для застосування в майбутніх ситуаціях.

Зазначені етапи взаємодіють між собою через поєднання фасилітаційних дій викладача (створення проблемних ситуацій, стимулювання пошуку, підтримка дискусії) та активної пізнавальної діяльності здобувачів (аналіз, синтез, критичне осмислення, рефлексія). Така модель спрямована на розвиток інтелектуальної ініціативи, формування навичок дослідницької роботи та підготовку здобувачів до самостійного прийняття рішень у професійній діяльності в умовах цифрової трансформації та соціально-економічних викликів.

Наукові джерела (Кухар, 2020; Соколовська, 2022; Гуменний & Федоренко, 2023; Каньковський, 2009) засвідчують, що проблемне навчання забезпечує:

- формування критичного та творчого мислення;
- розвиток навичок дослідницької діяльності;
- підвищення рівня мотиваційної залученості до навчального процесу;
- здатність до ухвалення обґрунтованих рішень в умовах невизначеності;
- інтеграцію знань із різних предметних галузей.

У фаховій передвищій освіті зазначена технологія має особливо високу ефективність, адже поєднує опанування теоретичного матеріалу з вирішенням практикоорієнтованих завдань. Використання навчальних кейсів, ситуаційного моделювання, міждисциплінарних проблемних модулів сприяє формуванню професійної готовності, гнучкості мислення та здатності діяти відповідально у швидкозмінному середовищі Індустрії 4.0. Саме тому проблемне навчання доцільно розглядати як провідний засіб розвитку інтелектуального потенціалу здобувачів освіти, їх пізнавальної самостійності та конкурентоздатності на сучасному ринку праці.

Література

1. Гуменний О. Д., & Федоренко О. І. (2023). Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: Smart EcoSystem як унікальне цифрове середовище для персоналізованого фахового навчання. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15067293>

2. Каньковський І. Є. (2009). Генезис розвитку поняття «педагогічна система». *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. праць*. Харків: УІПА, 24–25, 25–35.
3. Кухар І. М. (2020). Проблемне навчання як засіб формування пізнавальної самостійності студентів коледжу. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*, 12, 95–103. <https://doi.org/10.32405/2222-1861-2020-12-95-103>
4. Соколовська Л. В. (2022). Педагогічні умови реалізації проблемного навчання в закладах передвищої освіти. *Наукові записки*, 197(5), 112–117. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2022-5-112-117>

ГУРЖІЙ АНДРІЙ, ПРИГОДІЙ МИКОЛА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ 5.0

Сучасний світ стрімко переходить до нової парадигми розвитку – Індустрії 5.0, яка характеризується гармонійним поєднанням передових цифрових технологій, людського капіталу та сталого розвитку. Індустрія 5.0 виходить за рамки автоматизації та цифровізації, притаманних Індустрії 4.0, і акцентує увагу на співпраці людини з інтелектуальними системами, екологічній відповідальності та створенні доданої вартості через персоналізацію виробництва. У цьому контексті підготовка спеціалістів набуває нового значення, адже сучасні фахівці повинні не лише володіти технічними навичками, але й бути готовими до швидкої адаптації, міждисциплінарного мислення та роботи в умовах високотехнологічного середовища.

Цифрові технології відіграють ключову роль у трансформації професійної освіти, забезпечуючи інноваційні підходи до навчання, оцінки компетентностей та формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців. Концепція Індустрії 5.0 базується на підході, що технології служать для підсилення людських можливостей, а не їх заміни. Основними принципами Індустрії 5.0 є: людиноцентричність; сталість; гнучкість і адаптивність.

Ці принципи впливають на вимоги до спеціалістів, які повинні володіти не лише технічними знаннями, але й м'якими навичками, такими як критичне мислення, співпраця, креативність та цифрова грамотність. У цьому контексті професійна освіта потребує інноваційних підходів, які інтегрують цифрові технології для формування компетентностей, необхідних для роботи в умовах Індустрії 5.0.

Цифрові технології відкривають нові можливості для професійної освіти, забезпечуючи інтерактивне, інклюзивне та персоналізоване навчання. Серед основних цифрових рішень, що застосовуються під час підготовки спеціалістів можна виокремити п'ять аспектів (Hurzhii & Pryhodii, 2025).

По-перше, *віртуальна та доповнена реальність* дозволяють створювати симуляційні середовища для практичного навчання. Наприклад, під час підготовки спеціалістів для промислових підприємств дані технології можуть використовуватися для моделювання складних технологічних процесів, таких як обслуговування обладнання чи робота з роботизованими системами. Їхнє застосування дозволяє: зменшити витрати на фізичне обладнання для навчання; забезпечити безпечне середовище для відпрацювання навичок; підвищити активізацію пізнавальної діяльності студентів через інтерактивний формат.

По-друге, *штучний інтелект* використовується для створення адаптивних навчальних платформ, які аналізують прогрес студента та пропонують персоналізовані завдання. Завдяки штучному інтелекту відкриваються перспективи: виявляти прогалини в знаннях і пропонувати індивідуальні навчальні траєкторії; автоматизувати оцінювання та корекційний зворотній зв'язок; підтримувати викладачів у створенні контенту та управлінні освітнім процесом.

По-третє, *інтернет речей та технології цифрових двійників* відкривають можливості створення віртуальних копій фізичних об'єктів, що застосовуються у навчальному процесі. Так, під час підготовки спеціалістів для розумних виробництв студенти можуть взаємодіяти з цифровими двійниками обладнання, відстежувати та аналізувати дані в реальному часі, а також моделювати й прогнозувати можливі несправності.

По-четверте, *електронні портфоліо* виступають ефективним інструментом підтримки саморегульованого навчання та професійного розвитку. Вони дають змогу студентам не лише відстежувати динаміку власних освітніх результатів, але й систематизувати здобуті компетентності, презентувати свої досягнення потенційним роботодавцям, здійснювати рефлексію та планування подальшого навчання. Крім того, електронні портфоліо сприяють формуванню цифрової ідентичності здобувача освіти та підвищують його конкурентоспроможність на ринку праці.

По-п'яте, *гейміфікація та інтерактивні платформи* стають потужними засобами підвищення мотивації студентів у процесі навчання. Використання ігрових елементів, таких як: бали, рейтинги, рівні,

віртуальні нагороди – активізують навчальну діяльність і сприяють формуванню позитивного ставлення до здобуття знань. Зокрема, інтерактивні платформи з вбудованими симуляторами реальних виробничих процесів надають можливість студентам безпечно й у цікавій формі відпрацьовувати професійні навички, наближені до умов майбутньої практичної діяльності.

Незважаючи на численні переваги цифрових технологій, їх впровадження у підготовку спеціалістів стикається з низкою викликів: 1) педагоги потребують додаткового навчання для ефективного використання цифрових інструментів; 2) не всі заклади професійної освіти мають необхідне обладнання чи швидкісний інтернет; 3) використання цифрових платформ підвищує ризики витоку даних, що вимагає посилення заходів захисту; упровадження VR/AR, AI чи IoT потребує значних інвестицій.

Для подолання цих викликів необхідна державна підтримка, зокрема у формі фінансування, розробки нормативно-правової бази та програм підвищення кваліфікації викладачів закладів професійної освіти.

На основі аналізу сучасних тенденцій та досвіду впровадження цифрових технологій у професійну освіту, пропонуються наступні рекомендації (Пригодій та ін., 2025):

- розробляти модульно-компетентнісні програми, що поєднують модульне навчання з компетентнісним підходом і відповідають вимогам Індустрії 5.0;
- забезпечувати системну підготовку викладачів шляхом регулярних тренінгів із використання цифрових інструментів, зокрема VR/AR та адаптивних платформ;
- активізувати співпрацю з бізнесом для узгодження змісту освітніх програм із потребами ринку праці та розвитку високотехнологічних галузей;
- розвивати цифрові освітні екосистеми та інтегрувати модулі зі сталого розвитку, що сприятиме формуванню комплексних професійних і соціально відповідальних компетентностей.

Отже, інноваційні цифрові рішення, такі як VR/AR, AI, IoT, електронні портфоліо та гейміфікація, відкривають нові горизонти для підготовки спеціалістів. На їх основі можна створювати гнучкі, інтерактивні та ефективні освітні програми, які відповідають принципам Індустрії 5.0. Однак успішне впровадження цих технологій вимагає подолання викликів, пов'язаних з підготовкою викладачів, фінансуванням та кібербезпекою. Співпраця між закладами освіти, державою та бізнесом є ключовим фактором для створення конкурентоспроможної системи професійної освіти. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме формуванню нового покоління спеціалістів, готових до роботи в умовах високотехнологічного та сталого майбутнього.

Література

1. Hurzhii, A. N., & Pryhodii, M. (2025). Peculiarities of using digital platforms for professional training of skilled workers in the engineering industry. In V. Radkevych & M. Pryhodii (Eds.), *Scientific and methodological support for the development of vocational education* (pp. 232–249). The University of Technology in Katowice Press. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745530>
2. Пригодій М. А., Гуржій А. М., & Лупаренко Л. А. (2025). Розвиток цифрової компетентності викладачів закладів професійної освіти машинобудівної галузі: виклики та перспективи Індустрії 5.0. У А. Ostenda & О. Nestorenko (Ред.), *Education, economy, and AI: Multidisciplinary perspectives for a digital future* (с. 126–138). The University of Technology in Katowice Press. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745752>

ДОЦЕНКО ІННА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Вища освіта сьогодні є ключовим показником якості життя суспільства та чинником адаптації людини до суспільних трансформацій. Водночас, глобалізаційні процеси, інформаційні зміни та зміни ринку праці зумовлюють необхідність переосмислення ролі освіти у суспільстві. Останні роки стали, для закладів вищої освіти України, випробуванням на стійкість і гнучкість: функціонування в умовах гібридної війни, подолання наслідків глобальної пандемії, діяльність в умовах повномасштабної війни та ін. Такі обставини вимагають суттєвого оновлення освітньої політики, зміни змісту навчання та стратегічних орієнтирів розвитку вищої освіти. Освіта переходить від традиційних моделей, орієнтованих переважно на передачу знань, умінь і навичок, до розвитку компетентностей, що забезпечують здатність особистості ефективно діяти в реальних життєвих і професійних ситуаціях. Такий перехід передбачає формування у здобувачів не лише теоретичних знань, а й критичного мислення, креативності, комунікативних умінь, здатності працювати в команді, приймати відповідальні рішення та навчатися впродовж життя.

Компетентнісний підхід змінює парадигму освіти – із процесу засвоєння інформації вона перетворюється на динамічну систему розвитку особистості, спрямовану на формування конкурентоспроможного, соціально активного та інноваційно мислячого громадянина. Компетентнісний підхід передбачає формування у здобувачів закладів вищої освіти здатності застосовувати знання, уміння й навички в реальних життєвих ситуаціях. У межах Болонського процесу компетенція трактується як динамічна комбінація знань, умінь і навичок, що забезпечують професійну діяльність та особистісний розвиток [1, с. 146].

Така концепція змінює роль викладача, який стає не передавачем знань, а фасилітатором освітнього процесу, допомагаючи здобувачам розвивати власні можливості. Викладач має сприяти набуттю, не лише професійних навичок майбутнього фахівця, а й вихованню громадянина, здатного до критичного мислення, інновацій і соціальної відповідальності.

Важливою складовою сучасної освітньої парадигми стає цифрова трансформація, яка охоплює всі рівні освіти та забезпечує інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Вона сприяє розвитку цифрових компетентностей, формуванню вміння працювати з великими обсягами даних, використовувати онлайн-ресурси та сучасні інструменти для самоосвіти, що робить освітній процес більш гнучким, інтерактивним і доступним.

На основі аналізу напрацювань учених [2, 3, 4], узагальнено основні напрями використання цифрових технологій у системі розвитку вищої освіти:

- цифрова інклюзія, передбачає системний підхід до забезпечення рівного та безперешкодного доступу всіх учасників освітнього процесу до цифрових ресурсів, незалежно від соціально-економічного статусу, місця проживання чи стану здоров'я. Основою цифрової інклюзії є створення освітнього середовища, яке враховує різноманітні потреби здобувачів освіти, зокрема осіб з особливими освітніми потребами (мультимедійні матеріали із субтитрами, адаптивні вебресурси, контент з голосовим супроводом тощо);

- цифрова неформальна освіта, сприяє інтеграції закладів вищої освіти у міжнародний цифровий простір, забезпечуючи обмін знаннями та досвідом на транскордонному рівні. Використання як глобальних освітніх платформ (Coursera, edX, FutureLearn, Udemy), так і національних (Prometheus, EdEra, iLearn, Всеукраїнська школа онлайн) – відкриває для викладачів і студентів можливості набуття актуальних знань, розвитку конкретних навичок через практичний досвід, реалізації змішаного навчання, засвідчення здобутих результатів навчання сертифікатами. Цифрова неформальна освіта сприяє підвищенню конкурентоспроможності майбутніх випускників, формуванню нових фахових компетентностей і дотичності до глобальній цифровій екосистемі освіти;

- цифрова міжнародна мобільність, передбачає активне залучення закладів вищої освіти до міжнародних освітніх, наукових і інноваційних ініціатив, що реалізуються через програми Erasmus+, Horizon Europe, Digital Europe тощо. Такі цифрові форми співпраці сприяють розвитку міжуніверситетських партнерств, створенню спільних онлайн-курсів, відкритих ресурсів і програм подвійних дипломів. Завдяки інструментам віртуальної мобільності, спільного викладання та платформам на кшталт Zoom чи MS Teams забезпечується інтерактивна взаємодія студентів і викладачів із різних країн, формуються навички міжкультурної комунікації та цифрової співпраці [2, с. 18];

- цифрова етика та академічна доброчесність, передбачає використання спеціалізованих програм для забезпечення академічної доброчесності, дотримання авторського права, належне оформлення цитувань та регулювання використання штучного інтелекту в навчальному процесі. Перевірка унікальності академічних текстів допомагає запобігати плагіату, тоді як чіткі правила застосування ШІ визначають допустимі межі його використання і сприяють прозорості оцінювання результатів навчання;

- цифрові навички, передбачає впровадження інноваційних методик навчання, розвитку гнучкості, критичного мислення та цифрової грамотності на основі застосування програмного забезпечення з аналізу даних, штучного інтелекту, програмування, управління цифровими проєктами, інформаційної безпеки, веб-дизайну, цифрового маркетингу тощо. Важливо розвивати STEM-центри, лабораторії цифрових компетентностей і партнерства з роботодавцями, що сприяють формуванню практичного досвіду та інноваційного мислення здобувачів освіти;

- цифрове освітнє середовище, передбачає впровадження резервних освітніх платформ, систем управління навчанням (LMS), електронних бібліотек і хмарних сервісів, які гарантують збереження даних і стабільний доступ до навчальних матеріалів на основі використання цифрових технологій (Google Workspace for Education, Microsoft 365, Moodle тощо), що сприяє адаптивності освітнього процесу незалежно від зовнішніх обставин [3].

Отже, розвиток цифрового освітнього середовища в умовах глобалізації та трансформації суспільства, виступає потужним чинником модернізації закладів вищої освіти. Цифровізація освітніх процесів сприяє інтеграції у світовий освітній простір, підвищенню якості та доступності навчання, створенню інноваційних форм взаємодії між викладачами й здобувачами. Упровадження сучасних цифрових технологій, хмарних сервісів і платформ дистанційного навчання забезпечує гнучкість, стійкість і конкуренто-

спроможність вітчизняних закладів вищої освіти, орієнтуючи їх на потреби трансформації економіки та вимоги глобального ринку праці.

Література

1. Жидкова О. О., & Турута О. В. (2023). Місце та роль освіти у розвитку суспільства та життя сучасної людини. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*, 2(35), 138–149. <https://surl.li/wzjzez>.
2. Фазан Т. П., Данилевський Д. О., & Грибенюк, А. О. (2025). Стратегічні вектори розвитку ІКТ у ЗВО за умов глобальних цивілізаційних викликів. *Імідж сучасного педагога*, 5(224), 13–20.
3. Кодочигов Д. О. (2024). Цифрова трансформація управлінських рішень у закладах вищої освіти: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*, 66. <https://surl.li/cc/tahqzd>.
4. Гуменюк А. Ф., & Петрицька О. С. (2024). Сучасні тенденції у сфері вищої освіти. *Ефективна економіка*, 12. <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5361>.

ДРАЖНИЦЯ ОЛЕНА

ДНЗ «Вище професійне училище № 4 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ РОЗРИВ МІЖ РІВНЕМ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ОЧІКУВАННЯМИ РИНКУ ПРАЦІ

Найбільшим викликом для випускника закладу професійної освіти є ситуація, коли випускник вже у статусі шукача роботи стає жертвою кваліфікаційного розриву – ситуації, за якої рівень його кваліфікаційних навичок не повністю відповідає запитам ринку праці. Тобто, предметні знання у випускника можуть бути добрими, а кваліфікаційні навички не достатніми, аби задовольнити очікування потенційних роботодавців. Це є перешкодою для молодої людини у процесі працевлаштування та кар'єрного зростання.

Проаналізувавши проблему кваліфікаційного розриву на ринку праці ми отримали такі результати. Протягом останніх років частка компаній, які вважають, що мають проблему кваліфікаційного розриву, зросла з 55 до 69 %, тобто на 14 %. Це свідчить про те, що проблема кваліфікаційного розриву існує, і вона прогресує. Роботодавці, які взяли участь у дослідженні, зазначають, що найбільш активно співпрацюють щодо підвищення кваліфікації своїх працівників саме з закладами професійної освіти та, частково, з університетами. Співпрацю з професійними освітніми закладами обирають 59 % компаній. При цьому близько половини компаній повністю компенсують видатки працівників на підвищення їх кваліфікації. Ще третина працівників підвищують свою кваліфікацію в освітніх закладах за рахунок різних державних грантів, програм, тощо. Це свідчить про ключову роль закладів професійної освіти на ринку послуг підвищення кваліфікації [3].

Для України, на відміну від європейських країн, проблема кваліфікаційного розриву є більш актуальною. Показник працевлаштування випускників європейських закладів професійної освіти впродовж останніх років перевищував 84 %, тоді як в Україні даний показник варіюється на межі 60 %. Окрім того, Україна має один з найнижчих показників продуктивності праці, посідаючи лише 75 місце у світі. І це при тому, що в Україні чи не найбільший показник охоплення професійною та вищою освітою випускників шкіл – близько 80 %. За такої ситуації якість кваліфікаційних навичок випускників професійних закладів освіти – це вже питання національної безпеки країни, або як мінімум її економіки.

Останнім часом досвід доводить, що кваліфікаційні навички – це не диплом, який має пожиттєвий строк дії [1]. Виникає логічне запитання – який же строк дії, тобто життя, у так званих «soft скілів» та «hard скілів»? варто зазначити, що дане питання є надважливим.

На думку Європейських фахівців, строк життя soft скілів, таких як критичне мислення, комунікаційні навички або робота у команді, складає до чотирьох років, а hard скілів – здебільшого лише до двох років (рис. 1).

Це свідчить про те, що освітня програма без подальшого періодичного підвищення кваліфікації випускника, проблему кваліфікаційного розриву вирішити не може. До того ж існує й також проблема якості кваліфікаційних навичок молодих людей на момент звершення навчання в закладі освіти [2].

З огляду на термін валідності кваліфікаційних навичок працівників, у портфелі освітніх програм мають бути не лише програми повного (стандартного) циклу, але й короткострокові сертифіковані програми підвищення кваліфікації. Їх в закладів професійної освіти має бути достатня кількість для вчасного вирішення проблеми кваліфікаційного розриву, а відношення таких закладів з їх випускниками мають бути добре організованими. Іншими словами, це мають бути не лише задекларовані програми, а діючі, які вже апробовані, сертифіковані та успішно реалізуються.

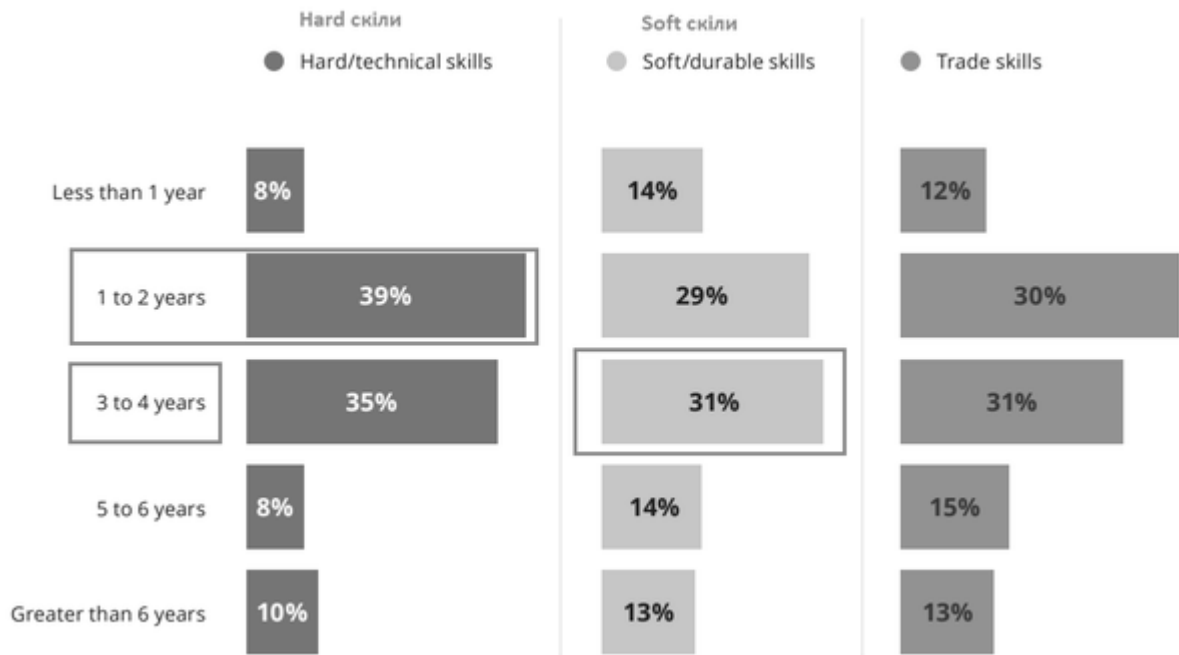

Рисунок 1 – Термін валидності кваліфікаційних навичок працівників

Очевидно, що вимірювання якості професійної освіти одними лише дипломами має залишитися у минулому, бо цей підхід не є дієвим без наявності у випускників якісних кваліфікаційних навичок, післядипломний моніторинг яких з боку професійних закладів освіти разом з ринком праці, має бути невідкладним стратегічним завданням нової моделі вітчизняної професійної освіти. В Україні сьогодні є достатня кількість професійної, передвищої та вищої освіти, але при цьому бракує освіти впродовж життя, в системі якої зараз дуже мало освітніх закладів. Сьогоднішнім випускникам та зайнятим на ринку праці після здобуття професійної освіти потрібна подальша увага закладів освіти, бо це також є інструментом створення додаткової мотивації для молоді залишатися в Україні.

Література

1. К. Дель Карпіо, О. Купець, Н. Мюллер і А. Олєфір. Навички для сучасної України. Огляд. World Bank, Washington, DC. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO. URL: <https://is.gd/kpvVNg>.
2. А. Кашин, Є. Польщикова, Ю. Сахно. Випускники українських ВНЗ очима роботодавців. URL: <https://is.gd/ahX0VF>.
3. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/view/>.

ДРОЗІЧ ІРИНА

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» (м. Хмельницький)

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Глобальна екологічна криза, яка охопила планету наприкінці XX та на початку XXI століття, набула особливої актуальності, вимагаючи не лише підвищення обізнаності, але й кардинальної трансформації освітніх систем. Міжнародні зобов'язання України тісно пов'язані з глобальними ініціативами. Зокрема, Цілі сталого розвитку (ЦСР-2030), прийняті ООН у 2015 році, визначають 17 глобальних цілей для стимулювання соціального, економічного та екологічного прогресу. Ціль 4, присвячена якійсній освіті, визначає загальний контекст для освітніх трансформацій. Значення екологічної освіти для реалізації стратегії виживання та сталого розвитку людства було підкреслено ще на Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро у 1992 році [1].

Навіть попри руйнівний вплив повномасштабної війни, Україна продовжує виконувати міжнародні зобов'язання та гармонізувати своє законодавство з нормами ЄС у сфері охорони навколишнього середовища та екоосвіти. Цей контекст актуалізує необхідність підготовки фахівців, здатних швидко адаптуватися до змін та ефективно працювати в умовах післявоєнної відбудови та розвитку економіки [2].

Екологічна освіта набуває особливої актуальності у професійній (професійно-технічній) освіті (далі – П(ПТ)О), адже це та ланка освіти, яка найтісніше інтегрована в економіку, оскільки забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів для основних галузей виробництва – промисловості, будівництва, енергетики, транспорту тощо. Саме випускники ЗП(ПТ)О виконують практичні завдання, які безпосередньо впливають на ефективність економіки країни. Приходячи на виробництво, вони безпосередньо впливають на формування екологічно безпечних практик у різних галузях. У цьому контексті професійна освіта стикається з фундаментальною дилемою. З одного боку, вона повинна готувати фахівців, які володіють інноваційними технологіями для задоволення потреб виробництва. З іншого боку, глобальна стратегія сталого розвитку вимагає усвідомлення безперспективності чисто технократичної ідеї розвитку та необхідності заміни її на екологічну. Це означає, що професійна підготовка повинна включати глибоку етичну переорієнтацію, де стійкість та відповідальність ставляться вище за максималізацію короткострокового прибутку. Таким чином, екологічна освіта в ЗП(ПТ)О функціонує як ключовий інструмент державної безпеки та соціального благополуччя.

Сталий розвиток є одним із ключових концептів сучасного суспільства, спрямованим на досягнення балансу між економічними, екологічними та соціальними аспектами. Освіта для сталого розвитку є динамічною концепцією, що забезпечує підготовку фахівців, здатних керуватися цими принципами у своїй професійній діяльності.

Підготовка кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О здійснюється на основі СП(ПТ)О, в яких одними з ключових компетентностей є екологічна та енергоефективна компетентності, які включають знання: з основ енергоефективності; нормативно-правових актів у сфері енергозбереження, екології; способів енергоефективного використання матеріалів, ресурсів, та енергозберігаючого обладнання у професійній діяльності та побуті; способів енергозаощадження на підприємстві; правил сортування сміття, утилізації відходів; основ раціонального використання, відтворення і збереження природних ресурсів; способів збереження та захисту екології в професійній діяльності та в побуті. А також уміння раціонально використовувати енергоресурси, витратні матеріали у професійній діяльності та у побуті; використовувати енергоефективне устаткування; дотримуватися екологічних норм у професійній діяльності та в побуті.

Екологічна компетентність розглядається як інтегративна характеристика особистості та важлива складова екологічної культури. Вона формується протягом життя і являє собою єдність трьох ключових компонентів: екологічні цінності (афективний компонент); екологічні знання (когнітивний компонент); способи діяльності (поведінковий компонент). Дослідники також розрізняють професійний і повсякденно-побутовий різновиди екологічної компетентності. Для майбутніх фахівців, що здобувають освіту в ЗП(ПТ)О, обидва різновиди є критично важливими, оскільки їхня професійна діяльність і побутові звички безпосередньо впливають на екологічну безпеку. Критерієм успіху формування екологічної компетентності є здатність фахівців відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку.

Інтеграція освіти для сталого розвитку вимагає застосування активних, діяльнісних екоорієнтованих технологій, які включають:

1. Інтерактивні технології. Використання кейс-методів, ділових ігор, моделювання реальних ситуацій сприяє формуванню екологічного мислення та відповідального ставлення до довкілля.
2. Впровадження цифрових технологій. Використання електронних підручників, віртуальних лабораторій, онлайн-курсів дозволяє зменшити споживання паперу та інших матеріальних ресурсів.
3. Популяризація екологічних ініціатив. Проведення екологічних акцій, майстер-класів, конференцій та круглих столів формує активну життєву позицію студентів щодо охорони довкілля.
4. Проектна діяльність. Створення навчальних проєктів, пов'язаних із екологічною безпекою у сфері послуг, допомагає учням глибше усвідомити важливість раціонального використання ресурсів.

До прикладу, в ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» здобувачі освіти за професіями «Швачка», «Кравець», «Закрійник» працювали над проєктом «Не засмічуймо планету: старому одягу – нове життя!», в основу якого покладені принципи екологічного світогляду на речі – reuse (повторне використання), recycle (переробка), reduce (зменшення). На уроках виробничого навчання вони реалізовували свої задуми – перешивали, переробляли і створили чудові колекції одягу, аксесуарів з додаванням різноманітного оздоблення. Учні не лише ознайомилися з екологічної проблемою переробки відходів модельної індустрії, а й запропонували дії стосовно її профілактики.

Здобувачі освіти за професіями харчової промисловості та ресторанного господарства реалізовували проєкт «Їстівний посуд». Вони виготовляли їстівний посуд з різних продуктів для подачі закусок, перших страв, десертів, напоїв. Це вирішує проблему утилізації одноразового посуду.

У нашому закладі стало доброю традицією регулярно проводити тематичні тижні, екологічні акції та конкурси, спрямовані на формування відповідального ставлення до довкілля серед здобувачів освіти. Під час виконання спільних проєктів, що вдало інтегрують знання з предметів природничо-математичної та професійної підготовки для розв'язання конкретних екологічних проблем у контексті обраної професії.

На базі ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг», спільно з Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області 4 червня 2025 року відбулася III Регіональна конференція на тему «Професійна освіта для сталого майбутнього: циркулярність, екологія, ресурси». Кожен виступ і дискусія були кроком уперед у створенні сталого майбутнього. Говорили про циркулярну економіку, раціональне використання ресурсів, екологічну культуру та інноваційні підходи у підготовці фахівців. Кожен виступ був цінним внеском у спільну справу формування відповідального суспільства та сталого майбутнього України. Учасники конференції ще раз переконалися: професійна освіта – це не лише про знання та навички, а й про відповідальність перед суспільством і довкіллям, про цінності сталого розвитку, які починаються з маленьких рішень і переростають у великі зміни.

Отже, екологічна освіта в ЗП(ПТ)О відіграє вирішальну роль у підготовці майбутніх фахівців, здатних працювати відповідно до принципів сталого розвитку та вимог «зеленої» економіки. Екологічна компетентність майбутнього фахівця є інтегративною характеристикою, що об'єднує знання, діяльнісний досвід та пріоритетність екологічних цінностей, включаючи непрагматичну мотивацію взаємодії з довкіллям. Найбільш ефективними механізмами формування такої компетентності є інноваційні педагогічні технології (проектне навчання, позаурочні заходи) та активна практична діяльність (природоохоронна робота). Успішна екологізація професійної освіти залежить від глибокої міжпредметної інтеграції, що перетворює екологічну компетентність на загальнообов'язкову кваліфікаційну ознаку, необхідну для забезпечення потреб відновлюваної економіки України.

Література

1. Національний природний парк «Сколівські Бескиди»: офіційний сайт. (б. д.). *Екологічна освіта – важливий чинник формування особистості*. <https://surl.li/immbrx>
2. Національна академія педагогічних наук України. (2024). Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3415/>

ЗАГІКА ОЛЕНА, КОЧАТОК НАТАЛІЯ

ДНЗ «Вище професійне училище № 25 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна професійна освіта в Україні орієнтована на підготовку конкурентоспроможного, екологічно свідомого фахівця, здатного працювати в умовах трансформації економіки до принципів сталого розвитку [2]. Забезпечення якості освіти вимагає не лише модернізації змісту підготовки, але й створення екоорієнтованого освітнього середовища, яке формує нову культуру відповідального споживання ресурсів та професійної діяльності [1].

Вище професійне училище №25 м. Хмельницького послідовно впроваджує принципи сталого розвитку в освітній процес, демонструючи приклад інтеграції екоорієнтованих підходів у професійну підготовку. У межах екологізації освітнього процесу в закладі реалізовано низку проєктів, що сприяють формуванню зелених навичок, розвитку екологічної свідомості та підготовці фахівців для нової, ресурсоефективної економіки [3].

Одним із провідних проєктів училища є ініціатива «Сонячна енергетика як складова освітнього процесу», реалізований у співпраці з ГО «Хмельницький енергетичний кластер» за підтримки Еко клубу та Екодія та фінансування Європейським Союзом. На даху навчального корпусу встановлено навчальну сонячну електростанцію потужністю 3,5 кВт. Вона виконує як навчальну, так і практичну функцію: учні вивчають принципи монтажу, експлуатації, обслуговування та діагностики фотоелектричних систем, а згенерована електроенергія використовується для потреб закладу.

Педагоги закладу оновили зміст навчальних програм для електротехнічних професій, інтегрувавши теми з альтернативної енергетики. Також заклад отримав ліцензію на підготовку фахівців за новою, затребуваною професією «Електромонтер з ремонту та обслуговування сонячних електроустановок».

Важливим результатом реалізації проєкту є підвищення фахової кваліфікації двох педагогів, які пройшли сертифіковане навчання на платформі *Atmosfera ma* опанували напрями «Проектувальник СЕС» і «Фахівець з обладнання для СЕС», а згодом провели серію семінарів для мешканців громади та підприємців щодо впровадження сонячних електростанцій у приватному секторі. Водночас, у межах проєкту «Reskilling Ukraine» старша майстриня пройшла навчання за програмою курсу «OnTrack Монтажник сонячних електростанцій».

Завдяки співпраці зі Школою кліматичного лідерства в училищі реалізовано проєкт «Сонячні лавки» – енергетичні конструкції з сонячними модулями, призначені для заряджання мобільних при-

строїв. Цей проєкт має виразну просвітницьку місію, популяризуючи використання відновлюваних джерел енергії серед молоді та громади.

Заклад долучився до проєкту «Громадський моніторинг якості повітря міста Хмельницького», у межах якого на території училища встановлено вимірювальний прилад, що фіксує рівень забруднення повітря в реальному часі. Учні аналізують дані, розробляють рекомендації щодо покращення стану довкілля, а результати моніторингу публікуються на відкритій платформі <https://eco-city.org.ua>.

У межах міжнародного освітнього проєкту EU Youth Cinema: Green Deal викладачі училища зареєструвалися на сайті <https://youth-cinema.eu/ua> та отримали доступ до кіноплатформи, кінопоказів і дидактичних матеріалів екологічного спрямування, які використовують в освітньому процесі.

Важливим кроком у системному розвитку екологічного вектора стала участь училища в міжнародному проєкті «Зелена Україна – енергоефективність у процесі відбудови України», реалізованому Fundacja Pro-Pomost (Польща) у партнерстві з ГО «МЕДІА-ЦЕНТР ЮА» за підтримки Польсько-американського фонду Свободи. Цей проєкт дав можливість ознайомитися з кращими практиками у сфері енергоефективності, автоматизації виробництва, поводження з відходами, впровадження теплових насосів, цифрових рішень та інтеграції екотехнологій у культурну спадщину. Отриманий досвід враховано при оновленні освітніх програм, розробленні навчальних кейсів та використанні STEM-технологій в освітньому процесі.

Значна увага приділяється впровадженню екотехнологій у сферу технічної творчості здобувачів освіти, що передбачає поєднання інженерного мислення з принципами сталого розвитку. Учнівська команда представила електрокарт власної розробки, здобувши II місце у Кубку конструкторів з картингу «Поділля 2023», що підтверджує ефективність впровадження STEM-освіти з екологічним компонентом.

Досягнуті результати реалізації проєктів сталого розвитку:

- створено сучасне екоорієнтоване освітнє середовище;
- оновлено зміст навчальних програм тематикою про відновлювальну енергетику;
- організовано підготовку фахівців для сектору альтернативної енергетики;
- підвищено рівень фахової компетентності педагогічних працівників;
- забезпечено екологічну просвіту учнів, педагогів і місцевої громади;
- налагоджено партнерські відносини з підприємствами енергетичного сектору;
- інтегровано міжнародний досвід упровадження екотехнологій у систему професійної освіти;
- сформовано передумови для працевлаштування випускників у сфері зеленої економіки.

Досвід Вищого професійного училища №25 м. Хмельницького підтверджує, що інтеграція принципів сталого розвитку є потужним механізмом підвищення якості професійної освіти через формування екологічної, фахової та громадянської компетентностей здобувачів освіти, що сприяє розвитку інноваційної культури та сталому розвитку громади.

Література

1. Гайдук О. В., Герлянд Т. М., Каленський А. А., & Пятничук Т. В. (2022). *Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства*. Київ: ІПО НАПН України.
2. *Про професійну освіту* (Закон України). № 4574-IX (2025). Вилучено з <https://surl.li/fcpwoe>
3. Шамралюк О., & Пархомюк Л. (2024). Формування зелених навичок у здобувачів професійних кваліфікацій. У В. О. Радкевич (Ред.), *Інноваційна професійна освіта, 1(14): Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України (26 лютого–07 березня 2024 р.)* (с. 390–392). Київ: ІПО НАПН України.

ЗАГОРОДНЯ ОЛЕНА

ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» (м. Хмельницький)

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Сучасний ринок праці вимагає від працівників гнучкості, здатності до перекваліфікації та постійного підвищення кваліфікації [1]. Особливої актуальності ці процеси набули у воєнний час, коли вразливі категорії населення потребують не лише соціальної підтримки, а й нових професійних можливостей для забезпечення власної економічної стійкості. Важливу роль у цьому відіграють заклади професійної (професійно-технічної) освіти, які реалізують програми для дорослих слухачів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та представників ветеранських родин [3].

З моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» значно активізував міжнародну співпрацю. Партнерські програми з міжнародними та україн-

ськими організаціями дозволяють охопити навчанням внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і членів їхніх родин, осіб з інвалідністю, а також безробітних. Таким чином, освітня діяльність ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» не лише сприяє професійному становленню дорослого населення, а й виконує важливу соціальну місію, забезпечуючи інтеграцію та стійкість у складних умовах сьогодення.

Важливим напрямом роботи є постійна взаємодія з роботодавцями [3]. Центр укладає угоди з підприємствами міста і області. Регулярні анкетування роботодавців і проведення круглих столів дозволяють враховувати пропозиції бізнесу при формуванні робочих програм. За результатами таких зустрічей у навчальні плани вносяться зміни в обсязі до 20 %, що забезпечує їх актуалізацію відповідно до виробничих інновацій та потреб регіонального ринку праці.

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» активно впроваджує інноваційні підходи до підготовки дорослого населення. У січні–лютому 2025 року особливу увагу було приділено інклюзивному навчанню. Так, курсова підготовка за професією «Пекар 2 розряду» для слухачів з порушеннями слуху реалізувалася в межах проєкту громадської організації «Гендерна рада» у партнерстві з JERU за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC) в рамках Програми економічної стійкості України (ERP). Програма впроваджується консорціумом ERP, до якого входить Mercy Corps. Це є прикладом практичного втілення принципів доступності й рівності у професійній освіті.

Заклад також організував курси перекваліфікації за професіями «Швачка» та «Кондитер» для ветеранських родин за підтримки Центру «Жіночі перспективи» та у співпраці з Українським Жіночим Фондом у межах проєкту «Жінки. Мир. Безпека: діємо разом». Такі освітні ініціативи сприяють інтеграції у професійне середовище жінок із сімей військовослужбовців, допомагаючи їм здобути нові компетентності й підвищити економічну незалежність.

Для підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці організовано курсову підготовку та перепідготовку з різних професій:

- «Кухар 5 розряду» – 26 осіб;
- «Кухар 6 розряду» – 5 осіб;
- «Офіціант 5 розряду» – 3 особи;
- «Майстер ресторанного обслуговування» – 9 осіб;
- «Пекар 2 розряду» – 5 осіб;
- «Закрійник 6 розряду» – 5 осіб.

За результатами діяльності кваліфікаційного центру лише за 2025 рік кваліфікацію підтвердили: «Кухар 4 розряду» – 1 особа, «Кухар 5 розряду» – 2 особи, «Кухар 6 розряду» – 4 особи, «Кондитер 4 розряду» – 2 особи.

Проведена робота вкотре підтверджує, що ДНЗ «Хмельницький центр ПТО сфери послуг» не просто слідує сучасним тенденціям освіти та ринку праці, а активно формує їх, пропонуючи якісні та релевантні освітні рішення для різних категорій дорослого населення. Ми усвідомлюємо, що в умовах динамічних економічних та соціальних змін, ключовим завданням є надання людям не лише знань, а й практичних навичок, що забезпечать їм конкурентоспроможність та соціальну інтеграцію. Центр доклав значних зусиль для розширення спектра освітніх програм, їх модернізації відповідно до вимог роботодавців та забезпечення гнучких форм навчання, що дозволяють дорослим успішно поєднувати освіту з професійною та особистою діяльністю. Це масштабна робота, яка вже принесла відчутні позитивні результати.

Особлива увага та пріоритет у нашій діяльності приділяється інклюзивному навчанню та підтримці соціально вразливих груп [2]. Ми глибоко переконані, що кожен громадянин заслуговує на можливість професійного розвитку та гідного працевлаштування. Саме тому була розроблена та успішно впроваджується низка програм, орієнтованих на ветеранів та членів їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб, психологічну підтримку та допомогу в подальшому працевлаштуванні.

Наш заклад став надійною платформою для їхньої реінтеграції у мирне життя та нову професійну діяльність. Цей вагомий внесок у людський капітал та соціальну стабільність країни є найкращим підтвердженням високого рівня соціальної відповідальності та професіоналізму нашого колективу.

Література

1. Андрощук І. В. (2022). Формування громадянської відповідальності у майбутніх учителів як складова професійної підготовки. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 1(115), 3–12. <https://pedscience.sspu.edu.ua/>
2. Закон України «Про освіту» (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». № 103/98-ВР. (1998) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#n1084>

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Післявоєнна відбудова України має бути «зеленою» і базуватися на сучасних технологіях та інноваційних підходах у всіх сферах – від житлового сектора до промисловості. Тому особливо важливо формувати культуру раціонального використання енергоресурсів саме на етапі навчання майбутніх фахівців будівельної галузі.

Енергоефективність – це одна із основ енергетичної політики не тільки Європейського союзу, де активно націлені на зменшення свого впливу на довкілля та клімат, а і багатьох країн світу. Можна привести приклад В'єтнаму де «Професійний коледж машинобудування та меліорації (ПКММ) розвиває своє перетворення на Центр досконалості в напрямі «озеленення» професійної освіти і навчання через розроблення та апробацію базових курсів з питань захисту навколишнього середовища, енергоефективності й ефективного використання ресурсів, навчальних програм та низки навчальних заходів з фокусом на потреби «зеленої» економіки» (Пуховська та ін., 2017, с. 174).

Також важливим чинником формування енергоефективності громадян є освіта. Загальна стратегія компетентісно орієнтованої підготовки фахівців у закладах професійної освіти будівельної галузі повинна містити принципи, як загальні: науковості, свідомості і активності, зв'язку теорії з практикою, наочності, ґрунтовності, систематичності та послідовності, доступності, дохідливості викладання, так і специфічні: проблемності, міждисциплінарності, екологізації, детермінізму та індивідуальної освітньої траєкторії.

Оскільки загальні принципи досить докладно схарактеризовано в сучасних педагогічних дослідженнях, коротко зупинимося лише на сутності специфічних принципів, яких маємо дотримуватися у професійній підготовці майбутніх будівельників.

Суть принципу проблемності полягає в активізації пізнавальної діяльності майбутніх будівельників, за допомогою постановки проблемних питань, проблемних пізнавальних завдань, наочного демонстрування несподіваних, незрозумілих явищ та процесів і виробничих ситуацій. Природно, розв'язання таких завдань потребує напруження інтелектуальних сил учня і актуалізується проблемною ситуацією – особливим психічним станом у свідомості здобувача освіти, що характеризується появою жагучої потреби в опануванні новими знаннями або новими способами дій.

Для вирішення комплексних завдань, формування енергоефективної компетентності майбутніх будівельників застосовується принцип міждисциплінарності, суть якого полягає у використанні знань, методів, форм та інструментів дисциплін загальної та професійно-теоретичної підготовки за професією для вивчення складних проблем енергоефективності, з метою вирішення завдань, що стоять перед сучасним суспільством в галузі енергетичної безпеки.

Формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі ґрунтується на концептуальних положеннях принципу екологізації, що уможливорює здійснення освітнього процесу на ідеях сталого розвитку, тобто «перехід від парадигми захисту (охорони) природи до парадигми підпорядкування економічного розвитку екологічному імперативу, оскільки лише екологічно свідомі фахівці здатні подолати або зменшити негативний антропогенний вплив на довкілля» (Лук'янова, 2012, с. 9).

Принцип *детермінізму* дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між емоційно-ціннісним ставленням майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі до їхньої діяльності, що пов'язана з ефективними результатами формування їхньої енергоефективної компетентності. «Індивідуальні якості та властивості психіки особистості впливають на процес її трудової діяльності, який, у свою чергу, змінює внутрішній світ особистості. Відповідно, важливе значення для формування у майбутніх кваліфікованих робітників енергоефективної компетентності має освітнє середовище, позитивна мотивація до енергоефективності, чітка зорієнтованість на відповідні цілі, які визначають прагнення учнівської молоді до самовираження і самореалізації» (Глуценко, 2017, с. 117).

Принцип *індивідуальної освітньої траєкторії* передбачає таку організацію освітнього процесу, коли враховуються індивідуальні потреби, інтереси, мотиви, інтелектуальні можливості здобувача освіти будівельної галузі в опануванні освітньо-професійної програми з енергозбереження за власним персоналізованим маршрутом. Але для реалізації цього принципу необхідно (Волошин, 2025, с. 140–141):

1) запропонувати здобувачам освіти гнучкі навчальні програми та методи навчання, адаптовані до особливостей здобувачів освіти;

2) запровадити педагогічну технологію, що передбачає вибір здобувачем навчальних дисциплін, модулів, тем, рівнів складності змісту та форм відповідно своїм інтересам та майбутнім планам;

3) залучити кожного здобувача освіти до самостійного визначення цілей, вибору змісту та форм навчання;

4) у педагогічній взаємодії здобувач освіти має сприйматися як суб'єкт спільної діяльності, активний учасник освітнього процесу;

5) стратегічною метою навчання здобувача освіти за індивідуальною освітньою траєкторією має бути не лише засвоєння задекларованих програмних результатів навчання, а й досягнення майбутнім випускником самостійно поставлених цілей.

Таким чином, професійна підготовка у закладах професійної освіти будівельної галузі, яка організується і здійснюється як на загальних принципах (науковості, свідомості і активності, зв'язку теорії з практикою, наочності, ґрунтовності, систематичності та послідовності, доступності, дохідливості викладання), так і специфічних (проблемності, міждисциплінарності, екологізації, детермінізму, індивідуальної освітньої траєкторії) містить у собі організуюче начало спільної діяльності викладачів та майбутніх фахівців цієї галузі та забезпечує формування у випускників енергоефективної компетентності.

Література

1. Пуховська Л. П., Бородієнко О. В., Лей С. О., Мельник О. В., Кравець С. Г. and Шимановський М. М. (2017). *Професійні навчальні заклади в країнах Європейського Союзу : практичний посібник*. ІПТО НАПН України, м. Київ, Україна. <https://surl.it/koemlo>
2. Лук'янова Л. Б. (2012) Проблема екологізації освіти в сучасному науковому дискурсі. *Імідж сучасного педагога*, 2, 8–11.
3. Глушенко О. В. (2017). *Формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівного профілю: дис. канд. пед. наук: 13.00.04*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут професійно-технічної освіти, Київ.
4. Волошин А. М. (2025) *Формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту в закладах професійної освіти: дис. док. філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)*, Інститут професійної освіти НАПН України, Київ.

КОЛОМІЙЧУК СВІТЛАНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З РОБОТОДАВЦЯМИ

У сучасних умовах трансформації ринку праці, цифровізації виробництва та глобалізації економіки, питання якості професійної підготовки набуває особливої актуальності. Заклади професійної освіти мають забезпечити підготовку фахівців, здатних ефективно працювати в реальному виробничому середовищі. Водночас роботодавці потребують кадрів, які відповідають конкретним вимогам галузі. Саме тому розвиток соціального партнерства між освітніми установами та замовниками кадрів стає ключовим чинником модернізації професійної освіти та дозволяє забезпечити практичну спрямованість навчання, адаптацію змісту освіти до реальних викликів, а також сприяє формуванню конкурентоспроможного людського капіталу.

Система соціального партнерства в Україні функціонує й розвивається з урахуванням положень Законів України «Про державно-приватне партнерство» (2010), «Про соціальний діалог» (2010), «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії діяльності» (2013), «Про освіту» (2017), «Про професійну освіту» (№ 4574-IX від 21 серпня 2025 року).

Проблематиці застосування соціального партнерства в освіті присвячені праці науковців та практиків: Л. Келембет, О. Фляк, Ю. Кеє, Л. Лаухіна, Н. Кобзар, О. Рабіч, С. Скачедуб, О. Москвічова, П. Ігнатенко, О. Іванченко, О. Огієнко, С. Оніщенко, Н. Харченко, Є. Царьова.

Узагальнюючи визначення наукової та професійної спільноти відзначимо головні аспекти, що характеризують поняття «соціальне партнерство в освіті»:

- сукупність взаємин закладів освіти, об'єднань роботодавців, представників бізнесу, профспілок і владних структур на основі договорів, угод, меморандумів, контрактів з метою подальшого розвитку системи освіти, підвищення кадрового потенціалу країни, формування вмотивованих здобувачів професійних кваліфікацій, економічного й духовного прогресу суспільства;
- конструктивна взаємодія всіх суспільних секторів з розвитку системи освіти в країні, створення сприятливих умов для різних видів освіти, включаючи самоосвіту;
- соціальна взаємодія закладів професійної, фахової передвищої, вищої освіти, інститутів влади, роботодавців, некомерційних організацій і самих здобувачів освіти з метою досягнення між ними консенсусу й задоволення потреб суспільства на основі принципу соціальної справедливості.

Необхідно відзначити, що соціальне партнерство – це динамічне явище, оскільки може змінюватися його мета, завдання й зміст виходячи із ситуації, у якій перебуває держава, суспільство, підприємства, заклади освіти, соціальні інституції, здобувачі освіти.

Оновлений Закон України «Про професійну освіту» (2025) відкриває нові можливості для глибокої та системної взаємодії між роботодавцями та закладами професійної освіти. Основними напрямами цієї співпраці можна назвати:

- запровадження дуальної форми (елементів дуальної форми) здобуття освіти в межах якої навчання поєднується з реальною роботою на підприємстві, роботодавці забезпечують практичну підготовку, наставництво та оцінювання набутих професійних кваліфікацій;
- спільна розробка освітніх програм – програми створюються спільно з бізнесом, адаптуючись до сучасних вимог ринку праці та специфіки галузей економіки, а наглядова рада затверджує ці програми;
- участь соціальних партнерів у роботі наглядових рад закладів професійної освіти, завдяки цьому вони впливають на визначення та реалізацію стратегії розвитку закладу, кадрову політику, фінансові рішення;
- розвиток професійної компетентності педагогів: розроблення й реалізація програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, стажування в умовах реального виробництва, семінари та тренінги;
- проведення спільних інвестиційних проєктів, зокрема інвестування в модернізацію майстерень, обладнання, інфраструктури закладів. Розроблення спільних дослідницьких проєктів, які відповідають інтересам партнерів та сприяють упровадженню інновацій у сфері як професійної освіти так і галузей економіки;
- створення спільних дидактичних матеріалів: розроблення та оновлення навчальних матеріалів у співпраці з експертами від бізнесу, задля забезпечення їх актуальності та практичної спрямованості;
- оцінювання та сертифікація кваліфікацій, в контексті взаємодії роботодавці можуть створювати або брати участь у роботі незалежних кваліфікаційних центрів, а випускники отримують диплом лише після підтвердження компетентностей, що відповідають вимогам бізнесу;
- популяризація професійної освіти – проведення спільних заходів для обміну досвідом, підвищення кваліфікації, розвитку мережі контактів, зокрема ярмарок вакансій, днів відкритих дверей, профорієнтаційних кампаній тощо, де роботодавці можуть виступати як амбасадори професійної освіти у своїй галузі.

Ці напрями взаємодії створюють екосистему партнерства, де бізнес не просто є «користувачем кадрів», а виступає партнером надання якісної професійної освіти.

Таким чином, соціальне партнерство можна розглядати як засіб підвищення ефективності професійної освіти, що забезпечує зв'язок освітніх послуг з економічним життям, сферою праці, а також необхідний баланс попиту та пропозиції кваліфікацій, умінь і компетентностей на ринку праці. Розвиток соціальної взаємодії між закладами професійної освіти та роботодавцями – це не просто тренд, це стратегія успіху. Від її реалізації залежить якість освіти, конкурентоспроможність молоді та економічне майбутнє нашої країни.

Література

1. Ігнатенко П. М., & Іванченко О. С. (2025). *Соціальне партнерство в професійній освіті: особливості, підходи, принципи*. Педагогічна академія. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16748879>
2. Келембет Л., & Фляк О. (2023). Теоретико-методичні засади реалізації соціального партнерства в закладах освіти. *Педагогічні науки та освіта*, 33–40.
3. Кец Ю. (2019). Соціальне партнерство. *На Урок*. <https://surl.li/avpbwm>
4. Лаухіна Л., Кобзар Н., Рабіч О., & Скачедуб С. (2020). Соціальне партнерство в Україні та його правове забезпечення. *Економічний простір*, (162), 7–12. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/162-1>
5. Москвічова О. (2018). Державно-приватне партнерство у сфері професійно-технічної та вищої освіти. *Економіка і організація управління*, (2)22, 291–299.
6. Огієнко О. (2020). Соціальне партнерство як основа державно-громадського управління освітою: досвід зарубіжних країн. *Стратегія післядипломної освіти сталого розвитку* (с. 404–414). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.
7. Оніщенко С. (2018). Соціальне партнерство закладу освіти в контексті модернізації національної освіти. *Директор школи*, (17–18), 100–103.
8. Харченко Н. (2019). Соціальне партнерство в освіті: переваги і можливості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей і учнівської молоді*, (2)23, 179–194.
9. Царьова Є. (2022). Стан розвитку соціального партнерства у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна педагогіка*, 25, 129–137. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.129-137>
10. *Про професійну освіту* (Закон України). № 4574-IX (2025). <https://surl.li/kwaemj>

ПОЕТАПНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-ФЕРМЕРІВ

Сучасний агропромисловий комплекс України переживає період стрімких трансформацій, зумовлених глобалізацією ринків, кліматичними змінами, впровадженням інноваційних технологій та посиленням конкуренції. У цих умовах успішність сільськогосподарського виробництва все менше залежить виключно від природних факторів і все більше – від економічної компетентності та управлінських навичок фахівців-фермерів. За умов економічної кризи та військової агресії, фермерство в Україні демонструє інноваційність та важливість. Воно сприяє стабільному розвитку сільських територій, забезпечуючи виробництво агропродукції, ефективне використання ресурсів та зайнятість населення (Савка, 2020). Процес формування економічної компетентності фахових молодших бакалаврів з організації і технології ведення фермерського господарства є досить складним, тому вимагає розроблення докладної методики цілеспрямованого його здійснення. Спроектована методика дозволить системно і послідовно підготувати їх до успішної діяльності в умовах сучасного агробізнесу.

Розроблення методики формування економічної компетентності майбутніх фахівців-фермерів базується на виокремленні трьох етапів: спонукально-інформаційного, формувально-технологічного та рефлексивно-корекційного. Процес формування економічної компетентності є динамічним і не має чітких часових меж між етапами. Специфіка кожного етапу визначається його цілями, змістом навчального матеріалу, використовуваними формами, засобами та методами навчання, а також очікуваними результатами.

Ефективне формування економічної компетентності у майбутніх фахових молодших бакалаврів з організації і технології ведення фермерського господарства є складним, багаторівневим процесом, що вимагає системного підходу до організації освітнього середовища та застосування адекватних педагогічних технологій і методів. Необхідно, щоб ця система плановірно, перманентно виводила студентів на вищі, творчі рівні володіння знаннями. В основу цього процесу покладено забезпечення низки ключових педагогічних умов, кожна з яких відіграє важливу роль на певному етапі становлення професійної компетентності майбутніх фахівців. Варто наголосити, що спроектована методика має забезпечувати обґрунтовані педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх фахівців-фермерів та цілісно розвивати визначені компоненти досліджуваної інтегральної властивості особистості – мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексивний.

На *спонукально-інформаційному етапі* основним завданням є формування інтересу до економічних знань та усвідомлення їхньої значущості для майбутньої професійної діяльності (розвиток мотиваційно-ціннісного компонента). Провідну роль на цьому етапі відіграє педагогічна умова системно-послідовного розвитку позитивної мотивації, яка забезпечується через демонстрацію успішних кейсів інноваційного фермерства, використання наочних матеріалів, відеороликів та презентацій, що ілюструють економічну ефективність сучасних агротехнологій. Важливе значення також має створення сприятливого інформаційно-освітнього середовища, що забезпечує студентам доступ до базових інформаційних ресурсів з економіки сільського господарства, онлайн-курсів та мультимедійних матеріалів.

Провідними педагогічними технологіями на цьому етапі виступають технології змішаного навчання, що поєднують аудиторні заняття з використанням онлайн-платформ для надання базової інформації, та інтерактивне ІТ навчання, що залучає інтерактивні презентації та вікторини для первинної оцінки зацікавленості. Серед методів навчання домінують пояснювально-ілюстративні, спрямовані на передачу базових знань та формування інтересу, а також репродуктивні методи для перевірки засвоєння початкової інформації (наприклад, опитування, бліц-тести).

На *формувально-технологічному етапі* основний акцент робиться на глибокому засвоєнні економічних знань (розвиток когнітивного компонента) та формуванні практичних умінь застосування економічного аналізу до технологічних та організаційних процесів у фермерському господарстві (розвиток діяльнісного компонента). Ключовими педагогічними умовами на цьому етапі є модернізація змісту ОПП через інтегровані курси та «економізація» змісту фахових дисциплін.

Реалізація педагогічної умови «модернізація змісту ОПП через інтегровані курси» відбувається шляхом впровадження інтегрованих навчальних модулів та дисциплін, що органічно поєднують економічні знання з технологічними та організаційними аспектами фермерства. «Економізація» змісту фахових дисциплін забезпечується через систематичне включення економічних питань до лекцій, практичних та лабораторних занять, а також розв'язання економічно орієнтованих задач.

На цьому етапі активно використовуються різноманітні педагогічні технології, серед яких: технології змішаного навчання, тренінгові технології (тренінги з бізнес-планування, фінансової грамотності),

технологія проблемного навчання (вирішення реальних економічних кейсів), імітаційно-ігрове навчання (ділові та рольові ігри), інтерактивне ІТ навчання (використання спеціалізованого програмного забезпечення) та кейс-метод (аналіз конкретних економічних ситуацій).

Провідними методами навчання виступають імітаційні, евристичні, пошукові, дослідницькі, практичні та ігрові, що забезпечують активне залучення студентів до процесу навчання та сприяють розвитку їхніх аналітичних, проблемно-вирішальних та практичних навичок.

На *рефлексивно-корекційному* етапі основна увага приділяється узагальненню та систематизації набутих економічних знань та умінь, розвитку здатності до самоаналізу та самооцінки власної економічної компетентності (розвиток особистісно-рефлексивного компонента), а також коригуванню індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Ключовою педагогічною умовою на цьому етапі є створення сприятливого інформаційно-освітнього середовища, що забезпечує можливості для представлення результатів проєктної та дослідницької діяльності, отримання зворотного зв'язку та використання портфоліо для самооцінки.

Серед педагогічних технологій на цьому етапі домінують технології змішаного навчання (для організації дистанційного консультування та розміщення матеріалів для саморефлексії), тренінгові технології (для розвитку навичок самопрезентації), інтерактивне навчання (використання електронних портфоліо) та кейс-метод (для аналізу складних ситуацій та рефлексії власного досвіду). Основні методи навчання включають дослідницькі (проведення самостійних досліджень), практичні (захист проєктів, презентація результатів), евристичні (рефлексивні бесіди, дискусії).

Отже, запропонована поетапна методика формування економічної компетентності майбутніх фахівців-фермерів розроблена на основі визначених та обґрунтованих педагогічних умов, забезпечує якісну підготовку компетентних фахівців, здатних ефективно управляти сучасними аграрними підприємствами в умовах ринкової економіки та впроваджувати інноваційні підходи для їхнього сталого розвитку.

Література

1. Савка М. В. (2020). Організаційно-економічне обґрунтування розвитку фермерських господарств у регіоні. (Дис. доктора філософії). ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Львівський національний аграрний університет, Львів.

КРАВЧЕНКО ЮЛІЯ, БОНДАРЕНКО ТЕТЯНА

Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського НАПН України (м. Київ)

ЦИФРОВІ ЗАСОБИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ Й ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ СУПРОВІДІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У сучасному освітньому просторі цифровізація є важливою та необхідною умовою ефективного та якісного здійснення освітнього процесу, а цифрові технології стають не просто інструментом, а й середовищем професійного зростання педагогічних кадрів.

Звісно, що нині науковий світ переповнений цифровими засобами, до яких належать у тому числі інструменти та платформи штучного інтелекту, тобто існує безліч платформ штучного інтелекту, які надають різноманітні можливості для аналізу даних, моделювання, прогнозування та обробки інформації [1]. Натомість, слід врахувати те, що відкрита наука – це нова парадигма наукової діяльності, яка відкриває педагогам нові можливості професійного розвитку, забезпечуючи доступ до нового знання, інструментів та актуальної аналітики, що сприяють підвищенню кваліфікації педагогів та вдосконаленню їхньої освітньої практики.

Слід зазначити, що на виконання узагальнювального етапу наукового дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід», яке здійснюється у відділі наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (2023–2025, науковий керівник М. Ростока), вважаємо за доцільне забезпечити адаптивним інформаційним контентом з використання цифрових технологій підготовку до освітньої діяльності педагогічних працівників. Це є, на нашу думку, вагомим аспектом як залучення засобів відкритої науки в інформаційно-аналітичному супроводі, так і саме інформаційного супроводу відкритої науки і освіти щодо професійного розвитку педагогічних кадрів. Зауважимо, що питанням розвитку системи відкритої науки і освіти присвячено низку праць таких дослідників, як: В. Биков, І. Драч, О. Зеліковська, М. Мар'єнко, Ю. Носенко, І. Регейло, М. Ростока, О. Спірін та ін. Проаналізувавши наукові розвідки,

можемо виокремити переваги застосування цифрових засобів відкритої науки і освіти в інформаційно-аналітичному супроводі професійного розвитку педагогічних кадрів, а саме узагальнити і систематизувати у кластери за такими напрямками:

1. Цифрові інструменти відкритої науки:
 - дають можливість здійснювати моніторинг освітніх потреб педагогічних працівників шляхом аналізу ефективності навчальних практик;
 - сприяють формуванню індивідуальних траєкторій професійного розвитку кожного із педагогів, забезпечуючи для них особистісні програми підвищення кваліфікації відповідно до визначених професійних цілей; уможлиблюють збирання та оброблення даних про ефективність викладання та підтримують функціонування цілісної цифрової освітньої системи;
 - розширюють доступ до міжнародного наукового простору та налагодження співпраці між педагогами та освітніми закладами з різних країн;
 - створюють умови для вдосконалення навичок критичного мислення та слугують механізмами для зростання рівня мотивації до професійного саморозвитку.
2. Онлайн-сервіси дають змогу оцінити рівень цифрових знань педагогів та їхню готовність до використання технологій в освітньому процесі.
3. Цифрові засоби відкритої науки допомагають педагогам зручно і якісно створювати навчальний контент, розробляти міждисциплінарні проєкти. Тобто, освітяни можуть використовувати інновації та передові методи навчання, які базуються на актуальних наукових відкриттях, що уможливило покращення якості освітнього процесу [1, 3].

Виокремимо деякі ефективні, на нашу думку, цифрові засоби відкритої науки в інформаційно-аналітичному супроводі професійного розвитку педагогічних кадрів:

- хмаро орієнтовані системи відкритої науки: Європейська хмара відкритої науки (EOSC), Google Workspace / Microsoft 365 Education, OpenAIRE;
- відкриті освітні ресурси (OER): Coursera, edX, Prometheus; національні платформи відкритої освіти (створені українськими інституціями);
- інструменти штучного інтелекту в освіті: ChatGPT, Copilot, Canva Magic Write, AI-аналітика [1, 4].
- аналітичні платформи та наукові профілі: ORCID, ResearchGate, Academia.edu, бібліометричні системи (Scopus, Web of Science).

Звернемо увагу, що задля забезпечення оперативного доступу педагогам до систематизованої і узагальненої інформації з тематики дослідження отримано поточні прикладні результати, які розміщено на порталі ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського, зокрема, це аналітичні огляди за темами:

- «Лайфхаки для педагогів в умовах воєнного стану», де вміщено корисні поради для освітян: як залишатися в ресурсі, тренувати психологічну стійкість та знаходити час для відновлення, як впевнено користуватися інструментами онлайн-навчання та використовувати актуальні методи навчання [2];
- «Цифрові інструменти для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України», де вміщено результати розвідок щодо підтримки діяльності педагогічних працівників, а також їхнього професійного розвитку в умовах воєнного стану в Україні [5];
- «Штучний інтелект в системі інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти», де зосереджено онлайн-матеріали з методології та інструментарію штучного інтелекту, посібники, методичні рекомендації та онлайн-курси [6].

Висновки. Отже, застосування цифрових засобів відкритої науки і освіти в інформаційно-аналітичному супроводі професійного розвитку педагогічних кадрів відкриває нові можливості для підвищення якості навчання та викладання. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у продовженні вивчення різних аспектів моделювання та запровадження цифрових засобів системи відкритої науки в освітньому просторі та вивчення подальших перспектив професійного зростання педагогів та розвитку їх цифрової компетентності.

Література

1. Бондаренко Т., Росток М. (2024). Цифровий компас науковця: пошук істини у віртуальних екосистемах. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»*, 18 (35). <https://surl.li/qscjrl>.
2. Лайфхаки для педагогів в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний огляд. *Освіта і наука в умовах війни (онлайн-проєкт). Віртуальний читальний зал освітянина ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського* [офіц. сайт] / уклад. Ю. Кравченко. Київ, 2024. 9 с. <https://lib.iitta.gov.ua/739055/>.
3. Носенко Ю. (2023). Моделювання системи відкритої науки для професійного розвитку та діяльності вчителів. *Фізико-математична освіта*, 38(4), 49–55. <https://surl.li/cdjcnr>.
4. Росток М. Л., Кравченко Ю. А. (2024). Феномен штучного інтелекту в системі інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки. *Науково-педагогічні студії*, 8, 282–300. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-283-300>.

5. Цифрові інструменти для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України (аналітичний огляд) / упоряд.: Ю. А. Кравченко; за заг. ред. М. Л. Ростоки. Інформаційно-аналітичні ресурси ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [офіц. сайт]. Київ, 2025. 22 с. <https://lib.iitta.gov.ua/745242/>.

6. Штучний інтелект в системі інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти. Освіта і наука в умовах війни (онлайн-проект). Віртуальний читальний зал освітянина ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [офіц. сайт] / уклад. Ю. А. Кравченко, Т. В. Симоненко. Київ, 2024. 14 с. <https://lib.iitta.gov.ua/742563/>.

КРАСИЛЬНИКОВ СЕРГІЙ, МЕЛЬНИК АРТЕМ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ N8N У КВАЗИПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується безпрецедентною цифровою трансформацією виробничих процесів. У контексті глобальних викликів, спричинених пандемією COVID-19, геополітичною нестабільністю у світі та війною в Україні, автоматизація виробничих процесів перестала бути лише конкурентною перевагою – вона стала необхідною умовою виживання та розвитку підприємств [1].

Транспортна галузь, як одна з найбільш динамічних та критично важливих для функціонування економіки, зазнає особливо інтенсивних змін. Логістичні ланцюги стають дедалі складнішими, вимоги до швидкості обробки інформації зростають експоненційно, а потреба в оптимізації ресурсів набуває критичного значення. В умовах воєнного стану особливо гостро постає питання ефективного використання обмежених людських та матеріальних ресурсів [2].

У цьому контексті одним із найбільш ефективних шляхів економії трудових ресурсів та підвищення продуктивності праці є впровадження технологій ІТ-автоматизації. Науковці виокремлюють три етапи розвитку технологій автоматизації: локальна автоматизація, інтегровані системи, інтелектуальна автоматизація. В таблиці 1 показано еволюцію технологій автоматизації від локальних рішень до інтегрованих систем, а згодом – й до інтелектуальної автоматизації, орієнтованої на інформаційні потоки [3, 4].

Таблиця 1

Етапи розвитку технологій ІТ-автоматизації

Етап	Період	Основні технології	Ключова особливість	Приклади програм
Локальна автоматизація	1970–1990-ті	SCADA, PLC	Автоматизація окремих операцій	Siemens SIMATIC, Wonderware InTouch, AutoCAD
Інтегровані системи	1990–2010-ті	ERP, MES	Інтеграція управлінських і виробничих процесів	SAP ERP, Oracle E-Business Suite, 1C:Підприємство
Інтелектуальна автоматизація	2010-ті – сьогодні	RPA, Workflow Automation	Гнучка автоматизація інформаційних потоків, масштабованість	UiPath, Blue Prism, Zapier, Make, n8n

Серед популярних рішень для автоматизації WorkOS (платформа для інтеграції корпоративних функцій у додатки) виділяє технологію n8n як інструмент автоматизації робочих процесів для епохи розвитку штучного інтелекту [5]. Відзначається, що технологія n8n виступає сучасним інструментом, що поєднує відкритість коду, модульність та здатність інтегрувати різноманітні цифрові сервіси, забезпечуючи ефективне використання обмежених людських ресурсів у транспортній галузі.

Технологія n8n з'явилася у 2019 році та демонструє новий підхід до автоматизації, який можна назвати «democratized workflow automation» – демократизована автоматизація робочих процесів. Цей підхід поєднує переваги попередніх поколінь, усуваючи їхні недоліки.

Для української транспортної галузі n8n має суттєві переваги в сучасних умовах: можливість розгортання на власних серверах або українських хмарних провайдерах забезпечує відповідність національним вимогам безпеки та захисту даних; економічна доступність; гнучкість інтеграції; навчальна цінність (візуальна природа платформи та можливість поступового заглиблення (від простих workflows до складних сценаріїв з кодом), що робить n8n ідеальним інструментом для навчання. Активна спільнота «Open-source природа n8n» забезпечує постійний розвиток, наявність документації та інформаційну підтримку, що важливо в умовах, коли доступ до комерційної технічної підтримки може бути обмеженим. Оптимальна сфера застосування технології n8n – транспортна галузь, освіта, державний сектор, малі та середні підприємства.

Стандарт вищої освіти для спеціальності 015 «Професійна освіта» передбачає здатність застосовувати і створювати нові освітні інструменти і технології та інтегрувати їх в освітнє середовище професійної освіти. Для транспортної спеціалізації це означає необхідність розуміння не лише традиційних аспектів роботи транспорту, але й сучасних цифрових інструментів, що використовуються в галузі. Випускники цієї спеціальності мають бути готовими навчати майбутніх водіїв, логістів, диспетчерів, механіків роботі з сучасними цифровими системами, що стають невід’ємною частиною їх професійної діяльності.

Вивчення n8n у підготовці бакалаврів професійної освіти відповідає сучасним вимогам. По-перше, це реалізація принципу практико-орієнтованості: студенти одразу бачать практичне застосування теоретичних знань про бізнес-процеси, алгоритмізацію, системну інтеграцію. По-друге, забезпечується принцип поступовості: візуальна природа n8n дозволяє починати з простих сценаріїв чого та поступово переходити до складних, що відповідає зоні найближчого розвитку студентів.

Робота з n8n розвиває системне мислення – здатність бачити взаємозв’язки між різними елементами складної системи, яким є транспортне підприємство, де взаємодіють люди, технічні засоби, інформаційні потоки, фінансові процеси. Створюючи workflow в n8n, студент вчиться аналізувати процес як послідовність взаємопов’язаних кроків, виявляти вузькі місця, оптимізувати взаємодію між елементами автотранспортної системи.

Для педагогів, які не мають досвіду програмування, технологія n8n відкриває можливість формувати алгоритмічне мислення через візуальне моделювання процесів.

Традиційно навчання програмуванню студентів молодших курсів утруднене через проблему високого порогу входу: багато студентів не технічних спеціальностей відчують труднощі при вивченні синтаксису мов програмування, що демотивує їх і заважає зосередитися на логіці алгоритмів. Технологія n8n усуває цей бар’єр: візуальне програмування дозволяє зосередитися на логіці процесу, не відволікаючись на синтаксичні деталі. Студенти навчаються розбивати складну задачу на прості кроки, працювати з умовами, циклами, обробкою даних – всі ці навички пізніше можуть бути перенесені, за необхідності, на традиційне програмування.

Орієнтовні практичні завдання (кейси) на базі використання n8n при вивченні дисципліни «Пакети прикладних програм» можуть стосуватися:

1. Автоматизація прийому заявок на перевезення: Створення workflow, який отримує дані з Google Forms (заявка клієнта), перевіряє доступність транспорту, відправляє повідомлення диспетчеру в Telegram і створює запис у таблиці обліку замовлень. Цей простий сценарій демонструє повний цикл обробки заявки і дозволяє студентам зрозуміти, як цифрові інструменти оптимізують комунікацію.

2. Моніторинг технічного стану транспорту: Workflow, який щоденно перевіряє дати планового технічного обслуговування з бази даних, порівнює з поточною датою і відправляє нагадування механікам за 3 дні до планового ТО. Це ілюструє принципи превентивного обслуговування та важливість систематичного моніторингу.

3. Автоматизація звітності: Створення щотижневих звітів про пробіг транспорту, витрату палива, виконані рейси з автоматичною відправкою керівництву. Студенти розуміють, як автоматизація скорочує час на рутинні операції.

Отже, технологія n8n є сучасним інструментом автоматизації інформаційних процесів, що поєднує простоту використання та потужний функціонал. Її впровадження у професійну діяльність майбутніх педагогів професійного навчання автотранспортного профілю сприяє: підвищенню ефективності освітнього процесу; оптимізації адміністративних завдань; формуванню у студентів ключових цифрових компетентностей; розвитку навичок роботи з сучасними цифровими інструментами, затребуваними на ринку праці.

Перспективним напрямом є інтеграція n8n у навчальні програми дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології», використання у курсових і дипломних проєктах, а також застосування у реальних виробничих кейсах транспортної сфери.

Література

1. Білецька К. В., & Нестеренко, О. В. (2022). Цифровізація бізнес-процесів під час війни. У Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи (с. 22-25). КІП ім. Ігоря Сікорського. <https://surl.li/wlzkxy>
2. Михайлик Н. І., & Сідлецька, А. О. (2024). Цифровізація та автоматизація логістичних процесів: сучасний стан та перспективи. Економіка та суспільство, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-90>
3. ActiveBatch (2024, May 17). A brief overview of IT automation. <https://surl.li/rwvvyv>
4. Cloudfactory (2023, August 14). The evolution of process automation: From RPA to IA to Gen AI. <https://surl.li/ztkfqq>
5. WorkOS (2025, March 24). n8n: The workflow automation tool for the AI age. WorkOS Blog. <https://surl.li/cotxkv>

КУЛИК ЄВГЕН, КОЛІНЧЕНКО ВЛАДИСЛАВ, КОНДОР МАРІАННА
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний розвиток суспільства під впливом інформаційно-комунікаційних технологій змінює основне завдання освіти в контексті сталого розвитку. Це в свою чергу змінює пріоритет двох основних завдань педагогічної діяльності (за Лутай М.), а саме забезпечення передачі наступним поколінням здобутків існуючих знань та виховання у людей нового типу культури, її нових світоглядно-філософських основ.

Такий стан справ актуалізує проблему модернізації змісту професійної технологічної освіти та відповідно змісту професійної підготовки майбутніх викладачів технологій ПТНЗ. Дана модернізація змісту технологічної освіти вимагає по-новому оцінити зміст ряду наукових термінів в педагогічній науці, які протягом століть практично не змінювалися. Адже в основі парадигми освітньої діяльності нашої держави було покладено формування сциєнтично-технократичного суспільства і особистості. Орієнтація українського суспільства на систему цінностей країн ЄС вимагає відповідної зміни цінностей буття українського суспільства. Нові світоглядні основи українського суспільства вимагають суттєвої переорієнтації освітньої діяльності в напрямку гуманізації і демократизації. Тому проблема трактування наукових термінів в педагогічній науці в контексті сучасних реалій, дозволить переосмислити результати педагогічних практик які лежать в основі теорії освіти є вкрай актуальною проблемою. Такий стан справ вказує на те, що основним методологічним підходом до дослідження змісту освітніх термінів повинен слугувати контекстний підхід. Даний підхід досить детально представлений в науці проектування. З точки зору самого проектування, проблема контекстів є предметом наукового дослідження. Проблема контекстів повинна враховувати орієнтацію розвитку українського суспільства в контексті сталого розвитку. До них відносяться: культура, традиції, технології, інструменти, учасники процесу при проектуванні як матеріальних так і не матеріальних об'єктів (виробів, технологій, діяльності і т.п.). Тобто аналіз будь-якої проблеми, в даному підході, необхідно проводити в різних контекстах, які визначаються метою дослідження. Проведений аналіз літератури показав, що вимоги до об'єктів проектування (сюди ми відносимо і освітню діяльність) визначаються в певній єрархії. В більшості країн ЄС в основу аналізу стану справ в професійній освіті покладено аналіз загального контексту, в якому відбувається розвиток сфери професійної освіти і навчання. Оскільки сучасні технології задають вектор розвитку суспільства, то головним контекстом аналізу є економічний і технологічний контекст. На їх основі формуються контексти, що походять з політичних, культурних, екологічних, ресурсних та просторових міркувань. При цьому враховується рівень масштабу контексту. Контексти стосуються також впливів, не передбачених у завданні вимог до об'єкта проектування, пов'язаного з часовими трендами, культурою, експлуатацією об'єкта проектування. Врахування всіх цих факторів вимагає проведення аналізу проектувальником їх часової перспективи впливу на виріб. Це дозволить визначити граничні умови для прогнозування наслідків експлуатації виробу. Тому проектуючи виріб, технологію, методику, навчальний план необхідно враховувати і середовище в якому буде експлуатуватися (використовуватися) об'єкт проектування, при цьому необхідно щоб середовище в якому буде експлуатуватися об'єкт проектування, було спроектоване таким чином, щоб воно могло функціонувати в кількох перспективах без надто великих негативних наслідків. В загальному цей аспект проектування в науці про проектування називається «надійність». Вона означає набагато більше, ніж гнучкість та адаптивність: вона також включає в себе багатофункціональність та різноманітність, а також свободу вибору для тих хто буде експлуатувати виріб. Це означає, що проєктант повинен проявляти не лише багатогранну чутливість до контексту, але й неабияку креативність та бажання шукати нові шляхи в проектуванні. Для того, щоб зорієнтуватися у всіх цих контекстах, одночасно надаючи просторово інтегровані пропозиції, потрібно усвідомлювати що не існує єдиного, однозначного наукового методу. Такий стан справ дозволяє констатувати, що проблема контексту суттєво впливає на процес проектування і є науковою проблемою.

Аналіз літератури, присвяченої проблемі професійної підготовки майбутніх викладачів технологій до професійної діяльності показав, що в контексті формування проектної компетентності сам феномен «проектна компетентність» змінюється відповідно до логіки розвитку своїх компонентів, що забезпечує тим самим власне становлення. Тому формування «проектної компетентності» в професійній підготовці майбутніх учителів технологій до їх професійної діяльності необхідно розглядати саме в контексті сталого розвитку. В такому контексті на перший план виходить проблема методологічного обґрунтування формування «проектної компетентності» майбутніх викладачів технологій ПТНЗ у процесі їхньої непе-

первної професійної підготовки, що дозволить розробити відповідну стратегію та встановити закономірностей такого формування. Крім того методологічний аналіз дозволяє розкрити співвідношення знання і діяльності, структуру, організацію, способи одержання й обґрунтування знань способів пізнавальної діяльності. Такий підхід створює умови усвідомленого вибору й наукового пошуку, а також дозволяє дослідити взаємодію діяльнісного й компетентнісного підходів. В такому випадку використання *контексного підходу*, дозволить проводити моделювання навчального процесу професійної підготовки конкретно до кожної окремо взятої професії. При цьому проектна компетентність майбутніх викладачів ПТНЗ належить до таких особистісних якостей, які розвиваються впродовж тривалого професійного розвитку. В контексті сталого розвитку до таких складових проектної компетентності як знання, вміння і особисті якості додається система особистих цінностей. Оскільки система особистих цінностей сучасної особистості формується під дією технологій, то феномен «технології» змінює свій зміст.

КУШНІР ВАДИМ

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

НАВІГАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ КОНТЕНТОМ НА ЦИФРОВІЙ ПЛАТФОРМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Концепція. Запропонована схема описує цілісну модель навігації та управління контентом на цифровій платформі професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі, розроблену відділом професійної освіти Інституту професійної освіти. Вона поєднує структурну інформаційну архітектуру, рольову модель доступу, життєвий цикл навчального контенту та аналітику навчальних траєкторій у спільну екосистему (Redecker, C., & Punie, Y. (2017). *European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/159770>).

Принципи. У центрі платформи лежить орієнтація на компетентнісний підхід, модульність і адаптивність. Навігація збудована за логікою «від професійного стандарту до виробничої операції», що забезпечує прямий перехід від результатів навчання до конкретних мікрокурсів, симуляцій, інструкційних карт і чек-листів. Управління контентом здійснюється через уніфіковані метадані, що фіксують зв'язок навчальних об'єктів із професійними компетентностями, видами робіт і обладнанням.

Рольова модель доступу. Платформа передбачає персоналізований досвід для користувачів у ролях «здобувач освіти», «викладач професійно-теоретичної підготовки», «майстер виробничого навчання», «адміністратор контенту» та «представник роботодавця». Кожна роль має власні панелі, фільтри та сценарії роботи. Здобувачі отримують маршрут навчання з підказками та прогресом, викладачі – інструменти змішаної подачі й перевірки, майстри – стендові інструкції та журнали робіт, роботодавці – доступ до демокурсів і матриць компетентностей.

Інформаційна архітектура. Структура каталогу контенту базується на трьох осях. Перша – «кваліфікація → модуль → тема → мікроодиниця» з відображенням результатів навчання та критеріїв оцінювання. Друга – «виробничий процес → операція → інструмент → налаштування», що віддзеркалює практику цеху. Третя – «обладнання → модель → техпроцес → безпека», яка пов'язує навчання з конкретними стендами й симуляторами. Між осями працюють перехресні посилання, теги та контекстні панелі довідки.

Модель навігації. Головна сторінка подає «вітрину компетентностей» із швидкими переходами до маршрутів, симуляцій і розділів безпеки. У кожному модулі діє горизонталь переходів між теорією, практикою, оцінюванням і рефлексією. Навігаційні крихти підтримують повернення до ширшого контексту, а бічна панель відкриває структуру модуля та пов'язані виробничі операції. Пошук працює за метаданими й повним текстом, підтримує синонімію термінів і автодоповнення назв обладнання.

Метадані та таксономія. Для кожного навчального об'єкта фіксуються назва, опис, відповідність професійному стандарту, очікувані результати, операції, обладнання, ризики безпеки, рівень допуску, тип медіа, тривалість, мова, автори, ревізії та права використання. Таксономія забезпечує уніфікацію термінів, відмінювання технічних назв і варіанти пошукових запитів через контрольовані словники.

Оцінювання і допуск. Оцінювання включає діагностику входу, формувальне відстеження й підсумкові перевірки. Сценарії допуску до обладнання передбачають виконання обов'язкових симуляцій та проходження тестів із охорони праці. Маршрут здобувача оновлюється динамічно на основі результатів, пропонуючи повторення або ускладнення завдань.

Аналітика й моніторинг. Панелі аналітики відображають прогрес за компетентностями, час у симуляціях, типові помилки, відсоток повторних спроб і відповідність змісту виробничим завданням.

Викладачі бачать групові карти прогалин, майстри – ризики виконання операцій, адміністратори – якість контенту, роботодавці – профілі підготовленості кандидатів.

Інтеграції з інфраструктурою. Платформа інтегрується з електронним журналом, системами керування навчанням, цифровими двійниками обладнання та сховищем технічної документації. Підтримується обмін даними через стандарти типу LTI, xAPI та SCORM. Для стендових робіт використовуються QR-коди, що відкривають потрібні картки операцій і відеоінструкції безпосередньо на робочому місці.

Управління якістю контенту. Діють редакційні регламенти з шаблонами уроків, чек-листами безпеки та стилістичними нормами. Кожен матеріал має відповідального редактора, періодичність перегляду та статус актуальності. Передбачено механізми спільного рецензування, звітів про застарілість і швидкого виправлення критичних неточностей.

Доступність, інклюзія та безпека. Інтерфейси відповідають вимогам доступності, з альтернативними описами медіа та регульованою типографікою. Підтримується офлайн-доступ до карток операцій і аварійних процедур. Безпека охоплює багатофакторну автентифікацію, диференційовані права, шифрування даних і аудит змін контенту.

Сценарії використання. Навчальний день у майстерні починається з «панелі змін», де майстер бачить поточні модулі, доступне обладнання та статус допусків. Здобувачі відкривають «маршрут», що пропонує симуляції перед виконанням реальних операцій. Під час роботи QR-код на станку веде до інструкційної картки й короткого відео. Після виконання завдання заповнюється е-щоденник, а система автоматично оновлює карту компетентностей і пропонує рефлексивний бриф. Викладач у кінці тижня аналізує помилки та оновлює контент, використовуючи редактор з шаблонами і контрольованими словниками.

Візуальна схема (опис). Архітектура може бути відображена як чотиришарова діаграма. На рівні «Дані та контент» розміщуються навчальні об'єкти з метаданими. На рівні «Сервіси» працюють каталог, пошук, маршрутизація, оцінювання, аналітика. На рівні «Інтеграції» – зв'язки з LMS, обладнанням, цифровими двійниками та реєстрами. На рівні «Інтерфейс» – рольові панелі, мобільні картки операцій і вітрина компетентностей. Потoki даних рухаються від дій користувача до аналітики та назад у редакційний цикл, замикаючи контур постійного вдосконалення.

Література

1. Redecker, C., & Punie, Y. (2017). European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/159770>

КУЗЬМУК ІВАН

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ДИЗАЙНЕРІВ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Сучасна видавничо-поліграфічна галузь динамічно розвивається під впливом цифровізації, глобалізації та зростаючої конкуренції на ринку. У цьому контексті роль дизайнера набуває особливого значення, адже саме він поєднує технологічні можливості з креативними рішеннями, забезпечуючи якість і привабливість кінцевого продукту. Відтак, дизайнер виступає не лише як виконавець технічних завдань, а й як фахівець, здатний впливати на формування візуальної культури суспільства.

Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до професійної культури майбутніх дизайнерів. Вона охоплює не лише володіння спеціальними знаннями та навичками, а й розвиток естетичного смаку, творчого мислення, комунікативних здібностей і професійної етики. Замовники та роботодавці очікують від дизайнерів готовності працювати у міждисциплінарних командах, швидко адаптуватися до нових технологій, дотримуватися правових та етичних норм професійної діяльності. Таким чином, формування професійної культури стає ключовою умовою конкурентоспроможності майбутніх фахівців видавничо-поліграфічної галузі.

Поняття «професійна культура дизайнера» охоплює сукупність знань, умінь, цінностей, естетичних орієнтирів і професійної етики, що визначають готовність фахівця ефективно виконувати свою діяльність у видавничо-поліграфічній галузі [1, с. 312]. Основними складовими професійної культури є: 1) *цінності*, які формують усвідомлене ставлення до професії, високі стандарти якості та етичної поведінки; 2) *компетентності*, що забезпечують практичну реалізацію знань і навичок і набуття досвіду; 3) *естетичні орієнтири*, які визначають художній смак, творче мислення та здатність до креативного рішення завдань; 4) *професійна етика*, що регламентує відповідальність, дотримання авторсь-

ких прав та норм правового поля. Комплексне формування цих компонентів дозволяє дизайнеру не лише виконувати технічні завдання, а й створювати інноваційні й естетично цінні продукти, здатні відповідати вимогам сучасного ринку [1, с. 315].

Сутність *компетентнісного підходу* в освіті полягає у спрямуванні освітнього процесу на розвиток у студентів практично значущих умінь і навичок, інтеграцію знань із професійною діяльністю та формування здатності до самостійного прийняття рішень [2]. Компетентнісний підхід орієнтує освітній процес на результат – підготовку фахівця, здатного застосовувати знання та навички у конкретних професійних ситуаціях, враховувати соціальні, етичні та правові аспекти своєї діяльності. У контексті підготовки дизайнерів це означає поєднання творчого мислення, технічних навичок і професійної відповідальності.

Зв'язок професійної культури та компетентностей полягає у тому, що формування цілісного образу фахівця можливе лише через розвиток таких ключових компетентностей: 1) професійних (володіння спеціальними знаннями і технологіями); 2) художньо-естетичних (творчий підхід, дизайн-мислення); 3) комунікативних (командна взаємодія, презентація ідей); 4) цифрових (робота з графічними програмами, цифровим друком); 5) соціальних (етика, відповідальність, дотримання правових норм).

Інтеграція компетентнісного підходу в освітні програми дозволяє забезпечити цілісне формування професійної культури майбутніх дизайнерів, оскільки вона поєднує теоретичні знання, практичні навички та ціннісні орієнтири в єдину систему підготовки фахівця. Такий підхід передбачає, що студенти не лише опановують технології дизайну та поліграфічного виробництва, а й набувають здатності аналізувати, оцінювати та творчо застосовувати отримані знання у реальних професійних ситуаціях. Він сприяє розвитку критичного і системного мислення, уміння приймати обґрунтовані рішення та враховувати етичні та правові аспекти діяльності. Крім того, компетентнісний підхід дозволяє інтегрувати міждисциплінарні знання, поєднуючи графічний дизайн, маркетинг, менеджмент і цифрові технології, що створює умови для формування холістичного професійного мислення. Студенти вчаться не лише створювати естетично та технічно якісні продукти, а й оцінювати їх у контексті комерційної ефективності, дотримання авторських прав і сучасних стандартів галузі.

У результаті застосування компетентнісного підходу у закладах вищої освіти формується професійна культура дизайнера як цілісне явище, що об'єднує знання, уміння та цінності, а також здатність до постійного професійного розвитку. Це забезпечує готовність майбутніх фахівців не лише виконувати конкретні завдання, а й ефективно інтегруватися у сучасну видавничо-поліграфічну галузь, бути креативними, відповідальними та конкурентоспроможними на ринку праці.

Ефективне формування професійної культури майбутніх дизайнерів видавничо-поліграфічної галузі вимагає застосування комплексних освітніх стратегій, що поєднують теоретичну підготовку з практичним досвідом. Однією з ключових стратегій є *проектно-орієнтоване навчання*, яке передбачає виконання студентами реальних або змодельованих проєктів, що відтворюють робочі ситуації у видавничо-поліграфічній сфері. Завдяки цьому студенти розвивають здатність до самостійного прийняття рішень, творчого підходу до вирішення завдань та інтеграції різних аспектів професійної діяльності у єдину систему.

Кейс-метод є ще одним ефективним інструментом формування професійної культури, адже дозволяє студентам аналізувати конкретні практичні ситуації, з якими стикаються дизайнери у видавничо-поліграфічному виробництві, оцінювати різні шляхи вирішення проблем та обирати оптимальні стратегії. Не менш важливою є реалізація *практикоорієнтованих завдань*, що включають розробку макетів, дизайну упаковки, друкарських матеріалів та інших продуктів видавничо-поліграфічної сфери. Такі завдання наближають освітній процес до реальних виробничих умов, допомагають студентам закріпити теоретичні знання на практиці та формують відповідальне ставлення до результату своєї роботи.

Широке застосування *цифрових технологій та програмного забезпечення* є невід'ємною складовою сучасної підготовки дизайнерів. Робота з графічними редакторами, 3D-програмами, системами допечатної підготовки та онлайн-платформами дозволяє студентам опанувати необхідні професійні навички, підвищує їх цифрову компетентність і готує до роботи у сучасному високотехнологічному середовищі видавничо-поліграфічного виробництва.

Міждисциплінарний підхід забезпечує інтеграцію знань з різних галузей, таких як дизайн, маркетинг, менеджмент, економіка та право, що дозволяє формувати цілісну професійну культуру. Студенти вчаться бачити комплексну картину процесу створення та просування поліграфічної продукції, оцінювати її з погляду естетики, функціональності та комерційної ефективності, що є критично важливим для сучасного дизайнера.

Важливим елементом освітньої стратегії є *співпраця із видавничо-поліграфічними підприємствами у форматі дуальної освіти*. Досвід Української академії друкарства показує, що проходження практики, стажування та участь у реальних виробничих процесах дозволяють студентам безпосередньо застосовувати набуті знання та компетентності, ознайомитися з сучасними технологіями, виробничими стандартами та корпоративною культурою. Такий підхід забезпечує не лише професійний розвиток, а й формування етичних, соціальних та комунікативних компетентностей майбутніх дизайнерів.

Література

1. Кузьмук Д. Сутність та структурні компоненти готовності майбутніх дизайнерів видавничо-поліграфічної галузі до професійної діяльності: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми сучасної науки» / за ред. О. Кузика, І. Столярчука (Дрогобич, 10–11 травня 2023 р.). Дрогобич: ДДПУ імені Івана Франка, 2023. С. 312–317.
2. Мойсеєнко Р. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентного фахівця. *Молодь і ринок*. 2018. № 9 (164). С. 42–48.

ЛЕВИЦЬКИЙ ОСТАП

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Сучасний розвиток туристичної галузі вимагає від майбутніх менеджерів не лише високого рівня професійних знань, умінь і навичок, а й сформованої правової культури. Актуальність цієї проблеми зумовлена зростанням ролі правового регулювання у сфері туризму, необхідністю дотримання міжнародних стандартів та забезпечення прав і безпеки туристів. Формування правової культури майбутніх менеджерів туризму є невід'ємною складовою їхньої професійної підготовки та важливим чинником підвищення конкурентоспроможності на ринку праці.

Ринок туристичних послуг ставить високі вимоги до правової грамотності фахівців. Менеджер у цій сфері має бути здатним орієнтуватися у чинному законодавстві, знати міжнародні нормативно-правові акти, що регламентують туристичну діяльність, та вміти застосовувати їх у практичних ситуаціях. Особливого значення набувають уміння працювати з договорами, врегульовувати конфліктні ситуації, забезпечувати правову безпеку клієнтів і організації тощо. Таким чином, правова культура виступає підґрунтям професійної відповідальності та етичної поведінки менеджера.

Поняття «правова культура» розглядається як інтегральна характеристика особистості, що поєднує правові знання, цінності та відповідну поведінку. Вчені здебільшого виокремлюють такі структурні компоненти правової культури [1–3]:

- 1) *правові знання*, які забезпечують здатність орієнтуватися у національному та міжнародному законодавстві;
- 2) *правові цінності*, що формують усвідомлене ставлення до права та принципів законності;
- 3) *правову поведінку*, яка відображає практичну реалізацію знань і цінностей у професійній діяльності.

Із цього приводу А. Прокопчук зазначає, що «для менеджера туристичного бізнесу така цілісність структури є визначальною, оскільки його діяльність безпосередньо пов'язана з регулюванням правових відносин між туристами, організаціями та державою» [4, с. 65]. Практика показує, що роль правової культури у професійній діяльності менеджера туризму полягає у забезпеченні правомірності та етичності управлінських рішень, запобіганні конфліктам і правопорушенням, а також у підвищенні довіри з боку клієнтів і партнерів.

Сучасні освітні підходи до формування правової культури майбутніх менеджерів туристичної галузі ґрунтуються на поєднанні кількох методологічних орієнтирів. Передовсім, це *компетентнісний підхід*, спрямований на забезпечення не лише засвоєння теоретичних знань, а й набуття практично значущих умінь і навичок, необхідних для розв'язання реальних професійних завдань у сфері туризму. Він акцентує увагу на розвитку критичного мислення, здатності до правового аналізу та застосування норм законодавства в конкретних ситуаціях. *Інтегративний підхід* передбачає органічне поєднання правових знань із професійними дисциплінами, такими як організація туристичної діяльності, менеджмент чи маркетинг. Це дозволяє студентам не лише вивчати норми права як окремий освітній компонент, а й бачити їх практичне застосування у сфері управління туристичним бізнесом, що підвищує рівень усвідомленості та зацікавленості у формуванні правової компетентності. Не менш важливим є *міждисциплінарний підхід*, який орієнтує на використання правових знань у взаємодії з економічними, управлінськими та соціальними аспектами діяльності туристичних підприємств. Завдяки цьому майбутні менеджери вчаться розглядати правові норми як складову комплексних управлінських рішень і враховувати їх у процесі стратегічного планування й організації туристичних послуг. На наш погляд, саме така методологічна багатовекторність дає змогу підготувати фахівця нового покоління – компетентного, відповідального та здатного діяти ефективно в умовах постійних змін правового середовища.

Ефективне формування правової культури майбутніх менеджерів туризму потребує впровадження продуманих *освітніх стратегій*, що поєднують теоретичну, практичну та ціннісно-орієнтовану складові

фахової підготовки. Одним із ключових напрямів є *інтеграція правових дисциплін в освітні програми та навчальні плани* спеціальностей туристичного профілю. Так, наприклад, у програмах підготовки Львівського професійного коледжу готельно-туристичного та ресторанного сервісу, Львівського державного університету фізичної культури та Львівського національного університету імені Івана Франка впроваджено курси «Правове забезпечення туристичної діяльності», «Міжнародне туристичне право», «Захист прав споживачів у туризмі», які формують базову правову грамотність і орієнтацію студентів у чинному законодавстві.

Другою важливою стратегією є *використання активних методів навчання*, які стимулюють студентів до самостійного пошуку та застосування правових знань. До таких методів, апробованих нами, належать: 1) кейс-метод (аналіз реальних або змодельованих правових ситуацій у туристичній сфері); 2) рольові ігри та симуляції (розгляд конфліктів між туристом і туроператором, підготовка договорів, вирішення претензій); 3) моделювання судових процесів (імітація розгляду туристичних спорів у суді чи арбітражі). Практика показує, що ці методи сприяють розвитку у студентів критичного мислення, навичок аргументації та правомірної поведінки.

Важливою стратегією є *використання цифрових інструментів та онлайн-ресурсів*. Викладачі залучають студентів до роботи з електронними базами законодавства, інтерактивними правовими платформами, міжнародними ресурсами (наприклад, Європейською туристичною хартією чи базою нормативних актів ЄС). Це не лише підвищує правову грамотність, а й розвиває цифрові компетентності, що є необхідними для сучасного менеджера.

Ще однією стратегією є *практико-орієнтована підготовка в умовах дуальної освіти*, яка передбачає співпрацю закладів вищої освіти з туристичними компаніями, готелями, турагентствами. У процесі проходження практики або стажування майбутні менеджери безпосередньо знайомляться з правовими аспектами діяльності, спостерігають за укладанням договорів, вирішенням спорів, застосуванням норм трудового та господарського права. Це формує у них не лише професійні, а й соціально-комунікативні компетентності, розвиває правову відповідальність.

Додатково варто впроваджувати *міждисциплінарні проекти*. Наприклад, у Львівському професійному коледжі готельно-туристичного та ресторанного сервісу постійно практикою стала підготовка студентами колективних досліджень і проектів на теми: «Правове регулювання туристичних послуг у країнах ЄС», «Етичні та правові аспекти діяльності туроператора» та ін. Такі інтерактивні заходи сприяли синтезу знань з права, економіки, маркетингу та менеджменту, що є особливо цінним у підготовці менеджерів туристичної галузі.

Отже, освітні стратегії формування правової культури майбутніх менеджерів туристичної галузі мають спиратися на поєднання інтеграції правових дисциплін, активних методів навчання, цифрових ресурсів, дуальної освіти та міждисциплінарних проектів.

Література

1. Демічева В. В. Правова культура: теоретичний аналіз та практичний вимір. *Держава і право*. Вип. 45. URL: <https://surl.li/wqzzkn>
2. Попадинець Г. Правова культура як важливий елемент правової системи України. URL: <https://surl.li/sowxlv>
3. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: монографія / за ред. проф. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. Харків: Право, 2007. 248 с.
4. Прокопчук А.С. Правова культура менеджера туристичного бізнесу: від освітньої підготовки до практики галузі: монографія. Чернівці: ЧНУ, 2024. 268 с.

ЛИСАК ВІКТОР

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ

Швидкий розвиток генеративного штучного інтелекту (ГШІ) у 2023–2025 рр. зумовив значні трансформації у методах навчання та оцінюванні знань здобувачів освіти. Результати опитувань демонструють стрімке поширення цих технологій: у 2025 році 92 % студентів повідомили про використання ГШІ в тій чи іншій формі, тоді як 88 % застосовували їх безпосередньо для роз'яснення концепцій, резюмування статей та генерації ідей. Водночас респонденти виділяють як позитивні аспекти, зокрема економію часу та покращення якості структурування тексту, так і потенційні ризики, такі як упередженість, неточність відповідей та загрози академічній доброчесності, що актуалізує потреби в оновленні нормативних документів закладів вищої освіти (ЗВО) щодо політики використання ГШІ [3, 7].

Ці зрушення підкреслюють важливість критичного аналізу впливу цієї технології на освітній процес як з педагогічної точки зору, так і загроз для академічної доброчесності, а також вивчення міжнародних кейсів з інтеграції штучного інтелекту (ШІ) в освітнє середовище.

ШІ можна визначити як комплекс методів обробки даних, спрямованих на підтримку або автоматизацію інтелектуальних функцій, тоді як ГШІ є його підкласом і орієнтується на створення нового контенту на основі статистичних моделей. Концепції «людина в контурі» та «підзвітність» є фундаментальними для етичної інтеграції ШІ, тоді як забезпечення якості та академічної доброчесності вимагають адаптації до нових моделей взаємодії між людиною та машиною [7]. Ці визначення є основою для розуміння як можливостей, так і загроз, пов'язаних з впровадженням ГШІ в освітній процес.

Серед переваг інструментів ГШІ здобувачі освіти найбільше виділяють персоналізоване навчання, яке проявляється через адаптивні підказки, приклади та пояснення, і дозволяє ефективніше формувати індивідуальні освітні траєкторії та долати мовно-когнітивні бар'єри. Відсутність мовного бар'єру при роботі з ГШІ дозволяє швидше генерувати ідеї, структурувати матеріали, редагувати тексти, а також забезпечити частий зворотний зв'язок і підвищити загальну ефективність навчання. Автоматизація рутинних завдань, таких як роз'яснення складних тем чи резюмування вмісту джерел також є важливим фактором для економії часу та покращення якості проміжних результатів, що робить ГШІ потужним інструментом для оптимізації освітнього процесу [3, 7, 8].

Разом з тим, учасники освітнього процесу ідентифікують низку ризиків та загроз, пов'язаних з використанням ГШІ [6, 7]. Галюцинації та упередження моделей, зумовлені їхньою архітектурою та вихідними даними, підвищують ймовірність отримання помилкових або культурно/політично упереджених відповідей, що вимагає критичного мислення та обов'язкової верифікації. Непрозорість архітектури та механізмів функціонування моделей ускладнює інтерпретацію результатів та їх наукову перевірку, створюючи бар'єри для надійного використання [2, 3]. Крім того, потенційна «ерозія» навичок людини та залежність від технологій може зменшувати аналітичні зусилля та оригінальність мислення, підкреслюючи необхідність навчання відповідальному використанню ГШІ [2, 5]. На нашу думку, розрив у цифровій доступності, спричинений «платними» версіями ГШІ, також посилює нерівність можливостей, тому організація доступу до преміум функцій ГШІ на рівні ЗВО та заходи з е-інклюзії стають важливими для забезпечення справедливості.

Окремим аспектом є загрози для академічної доброчесності та інформаційної безпеки освітнього процесу. Складність виявлення генерованого контенту зумовлена суперечливими результатами детекторів ГШІ (до 30% помилок) [2]. Ризики витоку персональних даних вимагають регулювання через чіткі договори, мінімізацію обробки даних та забезпечення прозорості функціонування інструментів ГШІ [3, 5].

Результати опитувань свідчать не лише про масштаби використання ГШІ, але й про дефіцит системного навчання: лише 36 % студентів отримували підтримку ЗВО для розвитку навичок роботи з ГШІ, хоча 80 % вважають політику використання технології зрозумілою. Ці дані підкреслюють необхідність впровадження промислових підходів до формування ГШІ-грамотності серед усіх стейкхолдерів освітнього процесу, з урахуванням того, що 59 % респондентів відзначають суттєві зміни в методах оцінювання через вплив ГШІ [3]. На нашу думку, такий дисбаланс вказує на тенденції для посилення нерівності, якщо не вживати заходів для системної інтеграції.

Систематизуючи дослідження [2, 3, 5], ми вважаємо, що педагогічні стратегії та політики використання ГШІ мають передбачати гнучкі підходи до оцінювання з акцентом на процесі навчання через портфоліо, публічні захисти та персоналізовані кейси, що може зменшити мотивацію до недоброчесного використання технологій. Запровадження чітких правил використання має включати визначення заборонених і дозволених способів, обов'язкову атрибуцію щодо залучення ШІ та обмеження його внеску. Навчання взаємодії з ГШІ має відбуватися через планові інструктажі з перевірки фактів, етики роботи з даними та комбінованих тренінгів для викладачів і студентів, що має посприяти розвитку критичного мислення. Комбінована перевірка академічної доброчесності повинна поєднувати як педагогічні методи, так і технічні засоби, щоб уникнути тлумачення результатів ШІ-детекторів як остаточного вироку.

На нашу думку, для вітчизняних ЗВО необхідно розробити нормативно-законодавчу базу щодо політики використання ГШІ з чіткими межами застосування, шаблонами зазначення його внеску та правилами обробки даних. Організація курсів з ШІ-грамотності для всіх учасників освітнього процесу має стати пріоритетним завданням для ЗВО. Окрім того, важливим напрямом є переформатування банку завдань контролю успішності, щоб мінімізувати залежність від ГШІ. Водночас, забезпечення рівноцінного доступу до преміальних сервісів для всіх стейкхолдерів є важливим аспектом для подолання цифрового розриву та підготовку до ШІ-орієнтованого ринку праці.

Отже, ГШІ перетворився на нову освітню технологію і відкрив шляхи для персоналізації навчання та підвищення його ефективності, але водночас поставив суворі вимоги до етики і доброчесності свого використання. Баланс має досягатися через переорієнтацію оцінювання і доказове навчання, формулювання чітких і прозорих правил його застосування.

Література

1. Ambiguous regulations for dealing with AI in higher education. <https://surl.li/irzzdp>
2. Erol, G. et al. (2025). *Can we trust academic AI detective? Accuracy and limitations of AI-output detectors*. *Acta Neurochirurgica*, 167(1), 214. <https://doi.org/10.1007/s00701-025-06622-4>
3. Freeman, J. (2025). *Student Generative AI Survey 2025* (HEPI Policy Note 61). Higher Education Policy Institute. <https://surl.li/gwklwt>
4. Imperial College London. (2025, March 5). *Generative AI principles*. <https://surl.li/ptpnrp>
5. OECD. (2023). *OECD Digital Education Outlook 2023: Towards an effective digital education ecosystem*. OECD Publishing. <https://surl.li/ptnoou>
6. Russell Group. (2025). *Principles on the use of generative AI tools in education*. <https://surl.li/ohxrvz>
7. UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. <https://surl.li/pwbjhi>
8. Webb, M. (2024, August 14). *A generative AI primer*. Jisc National Centre for AI. <https://surl.li/bwsgws>

МАЙБОРОДА ЛЮДМИЛА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Україна, разом із іншими країнами-членами ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Президентом України виданий указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (Президент України, 2019). Відбувається закріплення на державному рівні політики України щодо досягнення Цілей сталого розвитку. Приймаються закони, нормативні акти, стандарти, що передбачають сталість й енергоефективність.

Сталим розвитком є розвиток, що забезпечує потреби сучасного покоління задовольняти власні потреби без шкоди для майбутніх поколінь (World Commission on Environment and Development, 1987). Його суть полягає у збалансованій взаємодії екологічної, економічної та соціальної сфер діяльності. Довгострокове економічне зростання неможливо досягти ігноруючи соціальну нерівність та виснаження природних ресурсів. Саме тому сталий розвиток вимагає кардинального переосмислення традиційних економічних моделей. Таке переосмислення відображається у концепції зеленої економіки, що зорієнтована на забезпечення добробуту людей, соціальну рівність, зниження екологічних ризиків, інвестиції у відновлювані джерела енергії, циркулярну економіку та екологічні інновації.

Однією з найбільш ресурсомістких і критичних сфер для впровадження зеленої економіки є будівельна галузь. Перехід до зеленого будівництва є життєво необхідним, оскільки цей сектор відповідає за значну частку споживання енергії, шкідливих викидів та відновлення й відбудову країни після війни. До зеленого будівництва відносять проєктування, будівництво та експлуатацію будівель, яке мінімізує негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я людини, за принципами енергоефективності, використання екологічно чистих матеріалів, зменшення водоспоживання, управління відходами та покращення якості внутрішнього середовища будівель (Орловська & Кухтін, 2024). Отже, зеленим будівництвом є не лише утеплення фасадів, це інтегрований підхід до всього життєвого циклу зеленого об'єкту (будівлі) від проєкту до будівництва, експлуатації, ремонту та знесення.

У реалізації проєкту зеленого будівництва задіяно широке коло фахівців, які забезпечують відповідні процеси, не лише в будівельній галузі, але й з інших галузей економіки. Це архітектори та інженери, які проєктують й будують будівлі з нульовим споживанням енергії; спеціалісти, що здійснюють монтаж відновлювальних джерел енергії (сонячні панелі, теплові насоси), проводять енергоаудит та сертифікацію будівель; робітники з глибокими знаннями ресурсоефективних технологій, вміннями працювати з системами рекуперації тепла та забезпечувати герметичність конструкцій; фахівці з циркулярної економіки, які управляють будівельними відходами; операторів «розумних будівель», які оптимізують їхнє енергоспоживання та інше. Отже, виникає потреба у фахівцях, які забезпечують потреби зеленої економіки, зокрема зеленого будівництва/зелених будівель.

Набуває актуальності професійно-практична підготовка фахівців із зеленого будівництва, які володіють зеленими компетентностями. Зелені компетентності – це набір компетентностей щодо сталого розвитку, які впроваджуються у навчальні програми з метою допомогти тим, хто навчається, розвивати знання, уміння та навички, а також ставлення відповідального та добайливого осмислення, планування та діяльності по відношенню до планети та здоров'я суспільства (European Commission, 2022).

На нашу думку, задля формування зелених компетентностей у професійно-практичній підготовці фахівців з зеленого будівництва необхідно:

– створювати нові освітні програми, спеціалізації, кваліфікації, професії, що зорієнтовані на сталий розвиток, енергоефективність, екологізацію тощо;

- вводити обов'язкові модулі та дисципліни із зеленого будівництва до навчальних планів;
- розробляти програми підвищення кваліфікації для педагогічних працівників з зеленого будівництва;
- залучати до викладацької діяльності фахівців-практиків, які реалізують зелені проекти;
- вдосконалювати матеріально-технічну базу навчального закладу;
- посилювати практичну складову тощо.

Отже, професійно-практична підготовка фахівців із зеленого будівництва в Україні перебуває в процесі становлення та має значний потенціал для розвитку. Формування зелених компетентностей у фахівців із зеленого будівництва є важливим для розвитку висококваліфікованих спеціалістів, людського капіталу, відновленні та відбудови країни після війни.

Література

1. European Commission. (2022). *GreenComp The European sustainability competence framework*. <https://surli.cc/fghvre>
2. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. United Nations. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
3. Орловська Ю. В., & Кухтін О. О. (2024). Теоретичний базис формування та розвитку зеленого будівництва. *Економічний простір*, 192, 92-96. DOI:<https://doi.org/10.30838/EP.192.92-96>
4. Президент України. (2019, 30 вересня). *Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року* (указ № 722/2019). <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

МАНИЛЕНКО АНДРІЙ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ДИДАКТИЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА З ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТРАНСМІСІЇ АВТОМОБІЛІВ ЯК СПОСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Система професійної освіти сьогодні переживає період докорінних змін, пов'язаних із переходом до цифрової економіки та концепції суспільства 5.0. У цих умовах освіта має бути не лише засобом передавання знань, а й інструментом формування компетентностей, які дозволять майбутнім фахівцям адаптуватися до швидкоплинних технологічних процесів, працювати з інноваційним обладнанням та використовувати цифрові ресурси для виконання професійних завдань. Особливої актуальності набуває проблема підготовки кадрів для автомобільної галузі, яка є однією з найбільш динамічних сфер економіки. Сучасний автомобіль – це складна технічна система, що поєднує механічні, електронні та цифрові компоненти. Тому від здобувачів освіти вимагається не лише знання теоретичних основ роботи вузлів та агрегатів, але й уміння застосовувати ці знання для проведення діагностики, технічного обслуговування і ремонту з урахуванням сучасних стандартів. У цьому контексті модернізація професійної освіти стає можливою через оновлення методичного забезпечення, передусім шляхом створення навчальних посібників нового типу, розроблених із позицій дидактичного проєктування.

Традиційні підручники та методичні посібники, які використовуються у закладах професійної освіти, у більшості випадків мають описовий характер і спрямовані на репродуктивне засвоєння знань. Здобувачі освіти здебільшого заучують матеріал, але не мають достатньої кількості можливостей для практичного його застосування. Це призводить до зниження рівня мотивації, формального ставлення до навчання та браку готовності до реальної професійної діяльності. У сучасних умовах цього недостатньо, оскільки індустрія 5.0 потребує фахівців, які здатні поєднувати знання і практику, швидко адаптуватися до нових викликів, володіти інженерним мисленням і навичками критичного аналізу. Дослідження у сфері педагогіки і дидактики (Wiggins & McTighe, 2005) доводять, що ефективне навчання базується не лише на передаванні інформації, а й на створенні умов для самостійного пошуку рішень, аналізу виробничих ситуацій та формуванні умінь приймати рішення у непередбачуваних обставинах.

Прикладом модернізаційного підходу до професійної освіти є дидактичне проєктування навчального посібника “Технічне обслуговування трансмісії автомобілів”. У межах цього дослідження поставлено завдання створити посібник, який відповідає сучасним дидактичним вимогам і забезпечує інтеграцію традиційних і новітніх методів навчання. Структура посібника побудована таким чином, щоб навчальний матеріал подавався у логічній послідовності від теоретичних положень до їх практичної реалізації. Кожна тема містить не лише текстовий виклад, а й наочні схеми, таблиці, фотографії та алгоритми виконання операцій технічного обслуговування. Для закріплення матеріалу пропонуються

проблемно-пошукові завдання та вправи, що моделюють реальні виробничі ситуації. Це дозволяє здобувачам освіти краще зрозуміти зміст професійних дій і виробити необхідні навички.

Зміст теми «Технічне обслуговування трансмісії автомобілів» у посібнику має особливу практичну спрямованість. Трансмісія є одним із ключових вузлів автомобіля, від якого залежить ефективність роботи транспортного засобу, його динамічні характеристики та безпека руху. У процесі навчання студенти вивчають призначення, будову та принципи роботи агрегатів трансмісії – зчеплення, коробки передач, карданної передачі, головної передачі, диференціала та півосей. Паралельно вони засвоюють методику технічного обслуговування: перевірку рівня і заміну мастильних матеріалів, підтяжку кріплень, регулювання привода зчеплення, діагностику шумів, вібрацій і люфтів. Для цього у посібнику пропонуються інструктивні картки та алгоритми виконання операцій, які допомагають здобувачам краще орієнтуватися у послідовності дій. Крім того, матеріал посібника орієнтований на використання сучасного діагностичного обладнання, що дозволяє навчати майбутніх фахівців працювати з приладами для вимірювання технічних параметрів, контролювати стан агрегатів і своєчасно виявляти несправності.

Особливе значення у процесі дидактичного проектування посібника надається використанню мультимедійних ресурсів. Здобувачам пропонується ознайомлення з відеофрагментами роботи трансмісії, 3D-моделями окремих вузлів та інтерактивними схемами. Такий підхід відповідає сучасним уявленням про когнітивне навантаження та ефективність мультимедійного навчання (Mayer, 2009). Залучення візуальних і динамічних ресурсів підвищує інтерес учнів до навчання, дозволяє краще зрозуміти складні процеси та сприяє довготривалому запам'ятовуванню матеріалу. Одночасно застосовуються проблемні завдання, які стимулюють критичне мислення, розвивають навички аналізу та порівняння.

Таким чином, навчальний посібник стає не лише джерелом інформації, а й дієвим інструментом активізації пізнавальної діяльності. Його використання дозволяє перейти від традиційної моделі навчання до інноваційної, зорієнтованої на компетентнісний підхід. У результаті підвищується якість підготовки здобувачів освіти, розвивається їхня здатність самостійно навчатися, зростає рівень готовності до роботи в умовах сучасного виробництва. Дидактичне проектування навчальних посібників можна розглядати як ефективний спосіб модернізації професійної освіти, що забезпечує інтеграцію інноваційних технологій у навчальний процес та відповідає завданням суспільства 5.0.

Література

1. Mayer, R. E. (2009). *Multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811678>
2. Mushkevych, M. I., & Chaharna, S. Ye. (Eds.). (2017). *Osnovy psykhoterapii* [Fundamentals of psychotherapy]. Vezha-Druk.

НАГЛИЙ ДМИТРО

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

В умовах стрімкого розвитку економіки та підвищення вимог до професійної підготовки фахівців економічної сфери, традиційні методи оцінювання знань і навичок майбутніх економістів дедалі частіше виявляються малоефективними. Це пояснюється тим, що вони не завжди дозволяють комплексно оцінити рівень сформованості ключових професійних компетентностей, аналітичних здібностей, уміння працювати в команді, приймати нестандартні рішення та застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях.

У зв'язку з цим все більшої значущості набуває впровадження інтерактивних методів оцінювання, які забезпечують багатогранний і глибший аналіз якості підготовки студентів-економістів. Такі методи створюють умови для виявлення не лише рівня засвоєння теоретичного матеріалу, а й практичних умінь, розвитку критичного мислення, здатності аргументувати власну позицію, брати участь у спільному розв'язанні професійних завдань та адаптуватися до змінних умов сучасного ринку.

Використання інтерактивних підходів дає можливість викладачам визначати реальну готовність майбутніх економістів до виконання професійних функцій та успішної діяльності у конкурентному середовищі. На думку експертів, у межах компетентнісного підходу найбільш перспективними інтерактивними методами оцінювання виступають кейс-метод, ділові та рольові ігри, різні ігрові технології, методика оцінювання в умовах «перевернутого навчання», а також інші інноваційні інструменти, що сприяють формуванню активної професійної позиції та розвитку практико-орієнтованого мислення студентів.

Кейс-метод посідає провідне місце серед сучасних інтерактивних технологій, що використовуються у підготовці майбутніх економістів. Розвиток у професійній педагогіці напряму, що пов'язаний із впровадженням та вдосконаленням означеної технології, ґрунтується на значному теоретичному підґрунті, представленому працями як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких К. Арлачов, Л. Козак, Б. Пустовойт, В. Рудась, І. Федяй, М. Birks, В. Bravo, D. Endres, P. Esponda, Y. Ezgi, R. Franklin, J. Gomes, H. Harrison, N. Krisch, J. Mills, M. Mimoso та ін.

Використання кейс-технологій у підготовці майбутніх економістів розглядається як один із найбільш ефективних способів формування професійних компетентностей, оскільки дозволяє поєднати засвоєння теоретичних знань із практичним їх застосуванням (Арлачов & Рудась, 2024). Дослідження зарубіжних авторів також підтверджують значний потенціал кейс-методу, підкреслюючи його роль у розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та здатності приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності (Mimoso et al., 2021). Таким чином, кейс-метод може розглядатися як універсальний інструмент, що забезпечує комплексне оцінювання якості професійної підготовки студентів.

Кейс-метод (або метод конкретних ситуацій) відноситься до інтерактивних технологій активного проблемного та евристичного навчання. Його сутність полягає у тому, що студентам пропонують аналітично опрацювати ситуацію, яка відображає реальне або максимально наближене до практики професійне завдання, і запропонувати власний варіант його розв'язання. Водночас ситуація має характеризуватися багатоваріантністю, відсутністю єдиного правильного рішення, що стимулює учасників до критичного мислення, пошуку аргументів і прогнозування наслідків прийнятих рішень.

Важливим елементом є правильне формування «кейсу» – він повинен містити інформаційні матеріали, необхідні для аналізу (наукові статті, статистичні звіти, аналітичні довідки, матеріали з електронних ресурсів тощо). Така структура дає можливість студентам не лише демонструвати засвоєні знання, а й застосовувати їх у процесі дослідження, систематизації та обґрунтування вибраних стратегій розв'язання. Ідеї кейс-методу реалізуються насамперед під час роботи з багатофункціональними завданнями та проблемними ситуаціями, які вимагають поетапного розгляду і прийняття рішень. Побудова кейс-завдань базується на формулюванні професійно значущої проблеми, а дії студента у процесі її вирішення дають можливість об'єктивно оцінити рівень його професійної готовності, сформованість компетентностей і здатність до практичного застосування знань.

Застосування кейс-технологій у системі оцінювання якості підготовки студентів економічного коледжу уможливило визначення умов їх ефективного застосування, зокрема:

- поетапне подання кейс-ситуацій зі зростанням рівня складності;
- поєднання зовнішнього оцінювання (оцінки викладача) та самооцінювання здобувача освіти із застосуванням формалізованих критеріїв;
- проєктування серії змістовно пов'язаних вузькоспеціалізованих кейс-ситуацій, що завершуються комплексними професійно-орієнтованими завданнями, спрямованими на діагностику професійної компетентності майбутнього фахівця;
- формалізація та структурування процедур подання та розв'язання кейс-ситуацій для забезпечення об'єктивності оцінювання якості їх виконання.

Результати експериментального дослідження засвідчили, що застосування кейс-технологій у процесі оцінювання якості підготовки майбутніх економістів є ефективним за умови їх поєднання з іншими педагогічними технологіями. Кейс-технології, орієнтовані на розвиток професійних компетентностей, не можуть забезпечити об'єктивне та системне оцінювання всіх складових професійних компетентностей студентів. У дослідженні кейс-завдання розглядається як засіб оцінювання якості професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей та являє собою ситуацію, що моделює певну професійно орієнтовану задачу, розв'язання якої має бути спрямоване на перевірку сформованості освітніх результатів.

Застосування кейс-методу у підготовці майбутніх економістів має низку переваг: він сприяє розвитку аналітичних та організаційних умінь, формує комунікативні та лідерські якості, створює умови для колективної роботи і водночас дозволяє оцінювати не лише кінцевий результат, а й сам процес прийняття рішень. Таким чином, кейс-метод можна розглядати як ефективний інструмент не лише професійного навчання, але й комплексного оцінювання якості підготовки економістів, що відповідає вимогам сучасної ринкової економіки та компетентнісного підходу.

Література

1. Арлачов К. В., & Рудась В. Г. (2024). Методичні засади використання кейс-технологій при викладанні економічних дисциплін. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 83, 212–223. <https://surl.li/qitvmu>
2. Mimoso, M. J., Bravo, B. M., & Gomes, J. C. (2021). The case study in learning law. *International Journal of Innovative Research in Education*, 8(2), 47–53. <https://doi.org/10.18844/ijire.v8i2.3247>

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Проблема розвитку правової культури педагогів закладів професійної освіти будівельної галузі набуває особливої актуальності в умовах реформування освітнього простору України, розбудови правової держави й інтеграції національної системи освіти в європейський освітній простір. У наукових дослідженнях означена проблема розглядається як ключовий чинник підвищення якості освітнього процесу й формування правосвідомості молоді. Зокрема, Н. Бахмат і А. Довгань (2022) визначають ефективні механізми розвитку правової культури педагогів центрів професійно-технічної освіти, акцентуючи на організаційно-методичному й ціннісному аспектах. Є. Жеба (2025) аналізує особливості формування правової культури майбутніх викладачів історії і правознавства, підкреслюючи важливість інтеграції правових знань у педагогічну підготовку. У монографії О. Радкевича (2020) подано цілісну теоретико-методологічну модель розвитку правової культури педагогів професійної освіти, що охоплює аксіологічний, когнітивний і діяльнісний компоненти. О. Шульгіна (2021) розглядає зазначену проблему в контексті післядипломної освіти, наголошуючи на необхідності системної роботи з підвищення правової компетентності педагогів. Сукупність цих наукових напрацювань формує методологічне підґрунтя для подальшого вивчення розвитку правової культури педагогів будівельної галузі.

Правова культура педагога в сучасній педагогічній науці розглядається як динамічна інтегральна якість особистості, що включає правосвідомість, правові знання, правові переконання, правомірну мотивацію й практичну здатність діяти в правовому полі. Це положення узгоджується з аксіологічним і когнітивно-діялісним підходами: аксіологічний компонент підкреслює ціннісну орієнтацію педагога на верховенство права і професійну етику, когнітивно-діялісний забезпечує набір знань і вмінь для застосування правових норм у професійній практиці (О. Радкевич, 2020). У контексті закладів професійної освіти (ЗПО) будівельного спрямування правова культура набуває специфіки, пов'язаної з вимогами безпеки праці, нормативно-правовим регулюванням будівельної діяльності й етичними нормами взаємодії з роботодавцями й здобувачами освіти; отже, педагог має володіти загальною правовою підготовкою й галузевою юридичною компетентністю. Цей підхід узгоджується з висновками Н. Бахмат і А. Довганя (2022), які наголошують на потребі інтеграції загальноосвітніх і спеціалізованих правових механізмів у систему підвищення кваліфікації педагогів ЗПО.

Системний підхід розглядає *формування правової культури* як результат взаємодії структурних компонентів освітнього середовища ЗПО: змісту підготовки, методів і форм навчально-виховної діяльності, кадрового забезпечення, інституційно-організаційних механізмів та оцінювання результатів та дозволяє виділити рівні впливу (індивідуальний, груповий, організаційний) та визначити засоби їхньої координації від безпосередньої педагогічної практики до нормативно-методичного забезпечення (О. Радкевич, 2020; О. Шульгіна, 2021). У доповнення Є. Жеба (2025) підкреслює значення інтегративних освітніх практик (інтеграція правових дисциплін з професійною підготовкою), які сприяють переносу правових знань у професійні дії викладача та формуванню стійких правових установок.

На основі зазначених теоретичних положень визначимо ключові педагогічні умови розвитку правової культури педагогів ЗПО будівельної галузі.

1. *Системність і безперервність правового навчання.* Підготовка має бути організована як безперервний процес, що охоплює початкову педагогічну підготовку, післядипломну освіту та внутрішню систему підвищення кваліфікації з урахуванням оновлення нормативно-правової бази й новацій у будівельному законодавстві (О. Шульгіна, 2021; Н. Бахмат & А. Довгань, 2022).

2. *Галузева спеціалізація змісту.* Інституція повинна забезпечити модулі або тематичні блоки, які поєднують загальноправові засади з галузевими нормативами (технічні регламенти, норми безпеки, договірні відносини в будівництві), щоб педагог умів застосовувати право в професійних ситуаціях (О. Радкевич, 2020).

3. *Ціннісно-орієнтований підхід у вихованні.* Формування позитивних правових установок і професійної етики досягається через цілеспрямовану роботу із ціннісними орієнтирами (дотримання стандартів, відповідальність перед клієнтом і суспільством), практичні дискусії й кейс-методи (Н. Бахмат & А. Довгань, 2022).

4. *Інтерактивні методи і проблемно-орієнтовані технології навчання.* Використання ділових ігор, моделювання кризових ситуацій (наприклад, порушення норм безпеки на будмайданчику), юридичних тренінгів сприяє розвитку практичних навичок правомірної поведінки і прийняття рішень (Є. Жеба, 2025).

5. *Міждисциплінарна взаємодія*. Ефективність формується через співпрацю юридичних експертів, викладачів фахових дисциплін і практиків будівельної галузі, що забезпечує адекватну інтерпретацію норм у конкретних професійних контекстах (О. Радкевич, 2020).

6. *Нормативно-методичне й кадрове забезпечення*. Розробка методичних рекомендацій, стандартів професійної підготовки з елементами правової компетентності й підготовка тренерів/менторів у сфері права – обов'язкова складова (О. Шульгіна, 2021).

7. *Моніторинг і діагностика*. Упровадження системи оцінювання рівня правової культури (тестування, портфоліо, аналіз поведінкових кейсів) для відстеження динаміки й корекції програм підвищення кваліфікації (Н. Бахмат & А. Довгань, 2022).

Практичне втілення цих умов може мати форму модульних курсів «Правове забезпечення будівельної діяльності для педагогів», регулярних юридичних супервізій під час виробничої практики здобувачів освіти, кейс-семінарів із розбором судової практики щодо будівельних спорів, а також створення внутрішніх нормативних процедур у ЗПО (інструкції, алгоритми дій у правових конфліктах) (Л. Нестерова та ін., 2012). Тренінг-модуль може включати огляд ключових законодавчих актів, аналіз типової документації (договір підряду), моделювання інцидентів із порушенням техніки безпеки й практику складання протоколів реагування, що розвиває і знання, і практичні навички, і правову відповідальність (С. Жеба, 2025).

Отже, реалізація системної, галузеворієнтованої й ціннісно-спрямованої моделі правового розвитку педагогів ЗПО будівельної галузі вимагає координації навчально-методичної, організаційної й кадрової політик закладу освіти; тоді як інтерактивні методи, міждисциплінарна співпраця й діагностичні механізми забезпечать перетворення правових знань у стійку правову культуру.

Література

1. Бахмат Н. В., & Довгань А. О. (2022). Механізми розвитку правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 33, 99–114. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-33-99-114>
2. Жеба С. (2025). Особливості підвищення правової культури майбутніх викладачів історії та правознавства. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2, 138–145. <https://surl.li/qjmxss>
3. Нестерова Л. В., Лузан П. Г., Манько В., Герлянд Т. М. та ін. (2012). *Науково-методичні засади підготовки кваліфікованих робітників в умовах євроінтеграції: колективна монографія*. Київ: Педагогічна думка.
4. Радкевич О. П. (2020). *Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: теорія і практика: монографія*. Київ: Майстер Книг.
5. Шульгіна, О. (2021). Розвиток правової культури педагогічних працівників центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, як педагогічна проблема. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія: Педагогічні наук*, 46 (17), 176–192. [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-17\(46\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2021-17(46))

НЕМІРОВ ДМИТРО

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ

Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта перебуває у процесі активної модернізації, зумовленої розвитком технологій, зростанням вимог до кваліфікації спеціалістів та необхідністю адаптації освітніх програм до потреб ринку праці. Особливо актуальним є питання підготовки висококваліфікованих викладачів професійних коледжів автотранспортного профілю, здатних ефективно поєднувати теоретичні знання з практичними навичками та забезпечувати формування конкурентоспроможних фахівців у галузі.

Компетентнісний підхід у сучасній педагогіці дозволяє розв'язувати завдання підвищення якості професійної підготовки викладачів, концентруючи увагу на розвитку не лише знань, а й практичних умінь, соціальних і цифрових компетентностей. Такий підхід забезпечує інтеграцію теорії та практики, формує здатність до самостійного прийняття рішень у професійній діяльності та сприяє постійному професійному зростанню педагогів.

Дуальна освіта займає особливе місце у підготовці педагогічних кадрів, поєднуючи навчання у закладі вищої освіти з практичним досвідом на підприємствах автотранспортної галузі. Вона дозволяє майбутнім педагогам професійного навчання безпосередньо ознайомитися з сучасними виробничими процесами, отримати практичні компетентності та вдосконалити методи викладання спеціальних дисциплін. Таким чином, власне дуальна освіта нині стає ефективним інструментом розвитку професійної компетентності педагогів у контексті сучасних освітніх і виробничих вимог.

Дуальна освіта в системі професійної підготовки спрямована на інтеграцію навчання у закладі вищої освіти з практичною діяльністю на виробництві (підприємстві, установі, закладі). Основною її особливістю є безпосереднє залучення студентів і викладачів до реальних виробничих процесів, що дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичними навичками. Така модель передбачає тісну взаємодію закладу вищої освіти та роботодавців, що відповідає реальним потребам ринку праці та сприяє формуванню сучасних професійних стандартів.

Для підготовки викладачів автотранспортного профілю дуальна система має низку *переваг*:

- дозволяє майбутнім педагогам отримати безпосередній досвід роботи з сучасним обладнанням і технологіями;
- удосконалити методи практичної підготовки в умовах реального виробництва;
- підвищити рівень ключових компетентностей педагогів професійного навчання: а) фахових за профілем підготовки (володіння спеціальними знаннями та навичками у галузі автотранспорту); б) педагогічних (уміння організовувати та проводити освітній процес); в) цифрових (здатність використовувати сучасні цифрові технології в професійному навчанні); г) соціальних (здатність встановлювати комунікативні зв'язки, командну взаємодію, адаптивність до зовнішніх умов).

У практичному вимірі впровадження дуальної освіти для підготовки викладачів автотранспортного профілю передбачає використання різних моделей організації освітнього процесу – послідовної та паралельної. У Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка для підготовки здобувачів освіти спеціальності А5 Професійна освіта (Транспорт) поширеною стала послідовна модель, коли теоретичні заняття чергуються з виробничою і технологічною практиками на автотранспортних і авторемонтних підприємствах (Дрогобицький завод автомобільних кранів ПрАТ ТЕК «Західукартранс», ДП «Дрогобич-Авто» ТЗОВ «Агрохолдингзахід», СТО «Роберт Сервіс», ПП «Ярема Автосервіс» та ін.). Практика показує, що ця модель сприяє системному формуванню професійних компетентностей, дозволяє майбутнім педагогам адаптувати теоретичні знання до реальних виробничих умов й отримати навички організації практичної підготовки.

Звісно, ефективність дуальної освіти значною мірою залежить від тісної співпраці Дрогобицького вишу та підприємств автотранспортної галузі. Прикладами такої співпраці є такі: а) проходження стажування викладачами фахових дисциплін на сучасних автотранспортних підприємствах; б) участь у спільних проєктах (крайній з них – «Екологічна безпека автотранспортного підприємства», аспіранти Д. Неміров та А. Українець); в) впровадження реальних виробничих завдань в освітні програми та навчальні плани. Крім того, максимально наблизити освітній процес до реальних умов професійної діяльності дозволяють такі інноваційні форми та методи навчання у межах дуальної системи, як: практичні тренінги, лабораторно-практичні заняття, кейс-стаді, проєктна діяльність, навчання у виробничих колективах на різних посадах тощо.

Досвід показує, що впровадження дуальної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання автотранспортного профілю дозволяє досягти низки очікуваних результатів, зокрема: а) підвищення професійної мобільності майбутніх педагогічних працівників; б) здатності адаптуватися до сучасних виробничих технологій; в) розвиток практико-орієнтованого підходу до навчання і викладання. Крім того, активне використання дуальної моделі сприяє впровадженню інноваційних методик в освітній процес, що підвищує ефективність передачі знань і навичок студентам.

Перспективи вдосконалення підготовки педагогів професійного навчання, на наш погляд, пов'язані з інтеграцією української системи освіти до європейського освітнього простору, адже саме розширення міжнародного співробітництва, обмін досвідом і впровадження європейських стандартів дуальної освіти дозволять підвищити рівень компетентностей педагогів, забезпечити їхню готовність до використання сучасних освітніх технологій та сприяти розвитку інноваційного потенціалу сучасних закладів професійної освіти.

ОВЧАРУК ВОЛОДИМИР

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ПРОЄКТНИЙ МЕТОД У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ СУДНОВИХ МЕХАНІКІВ У ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ

У сучасних умовах розвитку морської галузі зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях, здатних не лише ефективно виконувати професійні обов'язки, а й проявляти креативність у нестандартних ситуаціях, що виникають у процесі експлуатації суднових технічних систем. Творчий потенціал майбутніх суднових механіків стає важливою складовою їхньої професійної компетентності, оскільки саме здатність до творчого мислення забезпечує гнучкість, інноваційність та адаптивність у складному технічному середовищі.

У зв'язку з цим актуальним є пошук ефективних педагогічних засобів, які сприяють розвитку творчого потенціалу студентів технічних спеціальностей. Одним із таких засобів, що набуває все більшого поширення у вищій технічній освіті, є проєктний метод навчання. Його інтеграція в освітній процес дозволяє створити умови для самостійного пошуку рішень, формування інженерного мислення, розвитку навичок командної роботи та презентації результатів власної діяльності.

Розвиток творчого потенціалу студентів технічних спеціальностей, зокрема майбутніх суднових механіків, є предметом дослідження науковців у галузі педагогіки, психології та інженерної освіти – Н. Антюхова (2017), В. Вороньцька (2020), В. Годун (2021), Ю. Дзекун (2021), В. Коновальчук (2017), М. Мелько (2021), Л. Мова (2021), В. Моляко (2008), С. Сиваш (2020), О. Тітова (2019), Л. Яренчук (2018). Цей потенціал розглядається як інтегративна характеристика особистості, що включає здатність до генерування нових ідей, нестандартного мислення, прийняття рішень та інноваційної діяльності.

Відповідно до наукових розвідок (В. Годун, 2021; Ю. Дзекун, 2021; О. Тітова, 2019 та ін.), у процесі професійної підготовки в морському коледжі пріоритет надається проєктному методу, який виявляє себе найефективнішим засобом розвитку творчого потенціалу та професійної самореалізації майбутніх суднових механіків. Проєктний метод, як форма активного навчання, базується на принципах конструктивізму, де студент виступає не пасивним споживачем знань, а активним учасником освітнього процесу. Згідно з дослідженнями (наприклад, Дж. Дьюї, В. Килпатрик, С. Гончаренко), проєктна діяльність сприяє розвитку когнітивних, комунікативних та творчих компетентностей, формує навички самостійного пошуку інформації, аналізу та синтезу, а також стимулює мотивацію до навчання.

У контексті підготовки суднових механіків проєктний метод дозволяє моделювати реальні виробничі ситуації, розв'язувати технічні задачі, пов'язані з експлуатацією суднових систем, та розвивати інженерне мислення. Це набуває особливої значущості в умовах стрімкого розвитку морських технологій, де здатність до адаптації та творчого підходу виступає необхідною умовою професійної ефективності фахівця.

Важливою перевагою проєктного методу є його орієнтація на вирішення конкретної проблеми та створення результативного продукту. Реалізація проєкту неможлива без залучення до дослідницької діяльності, відповідного інтелектуального рівня та активізації творчого потенціалу (Тітова, 2019, с. 85). Робота в групі сприяє обміну ідеями, формуванню креативного мислення та мотивації до саморозвитку.

Проєктний метод, подібно до творчого процесу, реалізується поетапно: від виявлення проблеми до синтезу інноваційного рішення. Він забезпечує навчання через діяльність, активізує пізнавальну активність студентів, формує навички самостійного аналізу, прийняття рішень та рефлексії. У процесі проєктування студент здобуває цінний досвід, який неможливо отримати поза межами практичної діяльності.

Проєктний метод сприяє формуванню ключових професійних якостей: креативності – через пошук нестандартних рішень у модернізації суднового обладнання; технічної інтуїції – завдяки прогнозуванню проблем і розробці ефективних рішень; самостійності – через прийняття рішень на основі аналізу технічної інформації; командної взаємодії – у процесі спільної розробки складних технічних проєктів.

Особливо ефективними є міждисциплінарні проєкти, що інтегрують знання з різних навчальних дисциплін. Наприклад, завдання з розробки системи енергозбереження на сучасному судні передбачає: аналіз суднових енергетичних установок (дисципліна «Суднові енергетичні установки»), оцінку економічної доцільності альтернативних джерел енергії («Економіка судноплавства»), створення алгоритму автоматизованого контролю споживання енергії («Автоматизація суднових систем»). Такий підхід забезпечує комплексне застосування знань, розвиває системне мислення та стимулює творчий саморозвиток.

Отже, проєктний метод у професійній підготовці майбутніх суднових механіків є ефективним засобом розвитку їхнього творчого потенціалу. Його застосування забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, стимулює креативне мислення, технічну інтуїцію, самостійність та здатність до командної роботи. Завдяки поетапній структурі, що відповідає логіці творчого процесу, студенти залучаються до активної пізнавальної діяльності, набувають досвіду вирішення реальних технічних проблем, формують інженерне мислення та навички міждисциплінарної взаємодії. Особливу цінність мають міждисциплінарні проєкти, які дозволяють студентам синтезувати знання з різних галузей, моделювати комплексні технічні рішення та розвивати здатність до інноваційної діяльності. Таким чином, проєктний метод сприяє формуванню професійної компетентності, а й виступає дієвим інструментом розвитку творчого потенціалу, що є необхідною умовою успішної професійної реалізації фахівця морської галузі.

Література

1. Годун, В. П. (2021). *Розвиток творчого потенціалу майбутніх автомеханіків у коледжах* (Дис. ... канд. пед. наук / доктор філософії). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Київ.
2. Дзекун, Ю. О. (2021). *Розвиток творчого потенціалу майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки у вищому економічному навчальному закладі* (Дис. ... канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава.
3. Тітова, О. А. (2019). *Педагогічна система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів у аграрних університетах: теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення* [Монографія]. Мелітополь: Однорог Т. В.

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ І ЧИННИКІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ СИСТЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Розвиток професійної освіти зумовлений комплексом соціально-економічних, політичних і технологічних чинників, які визначають напрями її модернізації. Професійна освіта як соціальний інститут нині на пряму залежить від загальних тенденцій суспільного розвитку (змін у виробничій сфері, динаміки ринку праці, глобалізаційних процесів, впровадження інноваційних технологій тощо), котрі безпосередньо впливають на її зміст і структуру. Водночас простежується чіткий взаємозв'язок між суспільними трансформаціями та вимогами до професійної підготовки: нові соціально-економічні умови актуалізують потребу у високому рівні компетентності, гнучкості й здатності фахівців до безперервного навчання. Відтак, трансформація професійної освіти є необхідною відповіддю на запити суспільства й важливою умовою його сталого розвитку.

До ключових зовнішніх викликів і чинників, що зумовлюють трансформацію системи вітчизняної професійної освіти нами віднесено такі:

1. Вплив на професійну освіту змін в економіці. Економічні перетворення сучасного суспільства визначають нові орієнтири розвитку професійної освіти. Перехід до економіки знань передбачає пріоритет інтелектуального капіталу, цифрових технологій та інноваційних рішень над традиційними ресурсами. У таких умовах професійна підготовка має забезпечувати не лише оволодіння базовими знаннями, а й формування здатності до їх швидкої актуалізації та практичного застосування у технологічно мінливому середовищі. Зростання ролі IT-сфери і високотехнологічних виробництв спричиняє появу принципово нових професійних сфер, натомість відбувається відтік або трансформація спеціальностей, що втратили актуальність у зв'язку з автоматизацією, цифровізацією та зміною структури зайнятості. Це вимагає оперативного оновлення освітніх стандартів, навчальних планів і методик професійної підготовки, зорієнтованих на формування сучасних компетентностей. У цих умовах особливого значення набуває створення гнучких освітніх програм, які можуть швидко реагувати на потреби ринку праці та забезпечувати міждисциплінарність професійної підготовки.

Професійна освіта має формувати здатність до критичного мислення, креативності, мобільності та самонавчання, котрі є ключовими умовами професійної успішності. Крім того, розвиток підприємницьких компетентностей має стати невід'ємною складовою професійної підготовки. Відтак випускник сучасного закладу професійної освіти повинен бути не лише кваліфікованим виконавцем, а й ініціатором нових проєктів, здатним генерувати інноваційні ідеї та реалізовувати їх у практичній діяльності. Саме професійна освіта нині виступає ключовим чинником інтеграції економічних змін у соціокультурний простір та формування конкурентоспроможного людського капіталу.

2. Технологічні чинники трансформації професійної освіти. Технологічний розвиток є одним із провідних чинників, що визначає напрями трансформації професійної освіти. Цифровізація освітнього процесу відкриває нові можливості для організації навчання, зокрема через дистанційні, змішані, мобільні формати. Це не лише розширює доступ до освітніх ресурсів, а й сприяє індивідуалізації навчальної траєкторії, забезпечуючи гнучкість та адаптивність освітнього середовища. Інноваційні технології, зокрема штучний інтелект, аналіз великих даних (*big data*), використання віртуальної та доповненої реальності (*VR/AR*), поступово, але неухильно мають інтегруватися у систему професійної підготовки, щоб моделювати складні виробничі процеси, створювати симуляційні навчальні середовища, забезпечувати набуття студентами практичних навичок у максимально наближених до реальності умовах.

Водночас швидкі темпи технологічного прогресу зумовлюють необхідність постійного оновлення змісту освітніх програм. Від закладів професійної освіти вимагається гнучкість й оперативність у впровадженні нових знань, методів і технологій в освітній процес. Це стає ключовою умовою відповідності професійної освіти сучасним викликам та її здатності формувати конкурентоспроможний людський капітал.

3. Соціальні та культурні чинники трансформації професійної освіти. Сучасна професійна освіта перебуває під значним впливом соціальних і культурних змін, що відбуваються на глобальному та локальному рівнях. Одним із ключових чинників виступає процес глобалізації, який зумовлює зростання міжнародної академічної мобільності студентів і фахівців. Це зумовлює поширенню кращих освітніх практик, інтеграцію вітчизняної освітньої системи у світовий простір, а також формування єдиного ринку кваліфікованої праці. Важливою тенденцією є трансформація суспільних очікувань щодо ролі професійної освіти: якщо раніше акцент робився переважно на засвоєнні професійних знань

і практичних умінь, то сьогодні пріоритетними стають розвиток критичного мислення, креативності, здатності до інновацій та міжкультурної комунікації. Це відповідає потребам сучасного суспільства, яке цінує не лише професійну компетентність, а й гнучкість, комунікативність та здатність працювати в умовах невизначеності.

Не менш важливим чинником є адаптація професійної освіти до багатокультурного середовища й соціальної різноманітності. Сучасні заклади професійної освіти мають враховувати зростання культурної взаємодії, формувати толерантність, міжкультурну компетентність і готовність до ефективної роботи в міжнародних і мультикультурних командах. Це зумовлює необхідність розробки нових підходів при розробленні освітніх програм, орієнтованих на виховання відкритості, взаємоповаги та соціальної відповідальності.

4. Вплив воєнного стану та кризових ситуацій на професійну освіту. Воєнний стан та інші кризові ситуації здійснюють потужний вплив на систему професійної освіти, зумовлюючи як структурні, так і змістові трансформації. Одним із найсерйозніших наслідків є вимушене переміщення студентів і педагогічних працівників, а також повне або часткове руйнування освітньої інфраструктури. Це призводить до порушення стабільності освітнього процесу та потребує пошуку альтернативних форм його організації.

В умовах надзвичайних ситуацій особливої актуальності набувають змішане, дистанційне та мобільне навчання, які забезпечують безперервність здобуття професійної освіти навіть за відсутності можливостей для очного навчання. Такі формати сприяють збереженню доступності освітніх послуг і розширюють можливості для інтеграції цифрових технологій у процес професійної підготовки. Крім того, важливим завданням стає посилення психологічної підтримки учасників освітнього процесу та створення умов для їх соціальної адаптації. Нині професійна освіта має виконувати не лише навчальну, а й стабілізаційну функцію, допомагаючи студентській молоді долати наслідки стресу, втрат і невизначеності. До того ж, кризові обставини підсилюють потребу у прискореній підготовці фахівців, необхідних для відновлення економіки та забезпечення функціонування критичних сфер – медицини, інженерії, енергетики, будівництва тощо. У цих умовах професійна освіта має бути гнучкою, мобільною й орієнтованою на формування компетентностей, здатних забезпечити стійкість суспільства в період відновлення.

5. Ринок праці та його вплив на професійну освіту. Сучасний ринок праці суттєво визначає напрями розвитку професійної освіти, диктуючи нові вимоги до підготовки фахівців. Спостерігається зростання попиту на спеціалістів із цифровими, аналітичними й інноваційними навичками, здатних працювати в умовах стрімких технологічних змін і глобалізації. Це стимулює перегляд освітніх програм і впровадження нових компетентнісних підходів у навчанні.

Особливої актуальності набуває тісна взаємодія між закладами професійної освіти та роботодавцями. Спільна розробка освітніх програм і навчальних планів, адаптаційних програм виробничого навчання на підприємстві (особливо за умов дуальної освіти) дозволяє забезпечити відповідність професійної підготовки вимогам ринку праці, підвищує конкурентоспроможність випускників і зменшує розрив між академічними знаннями та практичними потребами виробництва.

Ключовим елементом трансформації професійної освіти стає формування інтегрованої концепції «освіта впродовж і для життя». Постійне оновлення знань і навичок, професійна перепідготовка та розвиток нових компетентностей стають стратегічною умовою успішної кар'єри й адаптації до змін на ринку праці. Такий підхід сприятиме формуванню гнучкої та конкурентоспроможної робочої сили, здатної відповідати на виклики сучасної економіки та технологічного прогресу.

6. Законодавче і політичне регулювання професійної освіти. Законодавчі та політичні чинники є важливими механізмами трансформації професійної освіти, визначають її правові, організаційні та фінансові рамки. Одним із ключових завдань є оновлення, осучаснення нормативної бази та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів (довгоочікуваний і нещодавно прийнятий Закон України «Про професійну освіту», на жаль, не в повній мірі розв'язує цю проблему). Важливо забезпечити реальну інтеграцію національної системи професійної освіти у світовий освітній простір, що сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців і створюватиме умови для мобільності студентів і педагогічних працівників.

Особливу увагу слід приділити підтримці дуальної системи освіти та розвитку механізмів державно-приватного партнерства, що дозволить поєднувати теоретичне навчання з практичним досвідом, підвищить ефективність підготовки фахівців та забезпечить їх відповідність потребам ринку праці. Крім того, законодавчі та політичні ініціативи мають бути спрямовані на забезпечення доступності й інклюзивності професійної освіти. Слід розробляти програми, що гарантують рівні можливості для здобуття професійної освіти різними категоріями населення, включаючи осіб із особливими потребами, представників вразливих груп тощо. Це сприятиме соціальній справедливості, зміцненню соціальної інтеграції та формуванню інклюзивного освітнього середовища.

Сьогодні зусилля різних інституцій і вчених слід спрямувати на такі *напрями* трансформації системи професійної освіти.

1. *Інтеграція гнучких освітніх траєкторій.* Це передбачає створення умов для індивідуалізації навчання, коли студенти можуть самостійно обирати напрями підготовки, комбінувати дисципліни, проходити курси за вибором і таким чином будувати власну освітню траєкторію. Такий підхід сприяє гнучкій адаптації освітнього процесу як до потреб особистості, так і до вимог сучасного ринку праці.

2. *Посилення практико-орієнтованої та дуальної підготовки.* Важливим завданням є гармонійне поєднання академічних знань із практичним досвідом, який здобувається у реальних виробничих і професійних середовищах. Це дозволить підвищити рівень професійної компетентності випускників, зробити їх більш конкурентоспроможними та готовими до розв'язання в майбутньому складних завдань в умовах виробництва.

3. *Формування міждисциплінарних і універсальних навичок.* Сучасна професійна освіта має забезпечувати розвиток не лише вузькопрофесійних знань, а й так званих «soft skills»: критичного та аналітичного мислення, креативності, комунікаційних здібностей, уміння працювати в команді, здатності до безперервного навчання тощо. Це допоможе фахівцям швидко адаптуватися до змін і успішно працювати в різних професійних сферах.

4. *Розвиток партнерства «освіта – бізнес – держава».* Співпраця між закладами професійної освіти, роботодавцями та органами державної влади має стати основою оновлення освітніх програм і формування змісту підготовки. Таке партнерство забезпечує створення актуальних освітніх програм, сучасних навчальних курсів, можливість якісної практичної підготовки та розвиток компетентностей, які максимально відповідають реальним потребам економіки та суспільства.

Отже, сучасна система професійної освіти має трансформуватися у динамічну й гнучку структуру, що поєднує інноваційні підходи, державну підтримку та партнерство з бізнесом, орієнтуючись на потреби ринку праці, суспільства й особистості для підготовки конкурентоспроможних і відповідальних фахівців.

ПАЩЕНКО ТЕТЯНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ТЕХНОЛОГІЇ МАЙБУТНЬОГО: ЕНЕРГООЩАДНІ ПРАКТИКИ У ПРОФЕСІЇ БУДІВЕЛЬНИКА

Будівельна галузь є одним з найбільших споживачів енергії серед економічних секторів (Leal, 2021). В умовах кліматичних змін та енергетичної кризи підвищення енергоефективності стає стратегічним пріоритетом як для державної політики, так і для професійної освіти. Саме тому важливим завданням є підготовка майбутніх кваліфікованих будівельників, здатних впроваджувати енергоощадні технології на практиці (Гоменюк, 2025).

Суть професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників-будівельників у контексті викликів сталого розвитку полягає у формуванні цілісної системи знань, умінь та цінностей, спрямованих на опанування сучасних енергоефективних технологій, інтеграцію екологічних принципів у будівельну практику та розвиток компетентностей, що забезпечують здатність раціонально використовувати ресурси, мінімізувати негативний вплив на довкілля й сприяти створенню сталого життєвого середовища.

Серед ключових інструментів сучасного будівництва – інформаційне моделювання будівель (BIM), що дозволяє моделювати енергетичні характеристики ще на етапі проєктування (Leal, 2021). Інтернет речей (IoT) і сенсорні системи забезпечують моніторинг параметрів мікроклімату та оптимізацію споживання енергії в реальному часі (*Building energy technologies*, 2025). Також важливе місце займають інноваційні підходи до енергетичного аудиту, зокрема з використанням алгоритмів машинного навчання (Sneha & Sharma, 2023).

Пасивні архітектурні рішення (правильна орієнтація будівлі, теплоаккумуляція, природне освітлення) у поєднанні з використанням сонячних панелей, теплових насосів і систем накопичення енергії сприяють досягненню цілей Net-Zero Energy (*Building energy technologies*, 2025).

Для ефективного застосування енергоефективних технологій майбутні будівельники повинні опанувати низку компетентностей:

– *технічна грамотність* – знання властивостей інноваційних будівельних матеріалів і технологій (Гоменюк, 2025);

– *цифрова компетентність* – уміння працювати з BIM та іншими цифровими інструментами (Leal, 2021);

– *енергетичний аудит* – здатність проводити аналіз споживання енергії й визначати шляхи оптимізації (Sneha & Sharma, 2023);

- екологічна свідомість – розуміння впливу будівництва на довкілля та важливості сталого розвитку (П'ятничук, 2025);
- адаптивність та інноваційність – готовність до впровадження нових практик і технологій у професійній діяльності (Пашенко, 2025).

Сучасні дослідження свідчать про необхідність інтеграції енергоефективних технологій у програми професійно-технічної освіти, зокрема, вчені рекомендують:

- включення спеціальних курсів і модулів з енергоефективності – включення предметів, які охоплюють сучасні матеріали, технології, нормативні вимоги, сертифікацію будівель (П'ятничук, 2025);
- застосування проектно-орієнтованого навчання – студенти беруть участь у реальних або змодельованих проєктах, де застосовуються енергоощадні рішення, фасадні системи, BIM, енергоаудит (Гоменюк, 2025);
- використання методів кейс-стаді (case study) для аналізу успішних прикладів пасивних будинків, реконструкцій енергоефективних споруд (Пашенко, 2025);
- співпрацю з підприємствами для практичного засвоєння технологій – стажування, практична підготовка, участь у будівельних об'єктах з впровадженням інновацій (*Building energy technologies*, 2025).

Отже, для ефективного відродження країни в умовах сучасних викликів особливої ваги набуває підготовка висококваліфікованих фахівців будівельної галузі, професійна компетентність яких ґрунтується на знаннях з основ енергоефективності та здатності інтегрувати ці принципи у практичну діяльність задля забезпечення сталого розвитку та раціонального використання ресурсів. Енергоощадні технології – фасадні системи, цифрові рішення, пасивний дизайн, відновлювана енергія – вже довели свою ефективність і мають бути стандартом майбутнього будівництва. Кваліфіковані робітники мають оволодівати новими компетентностями, які поєднують технічні, цифрові та екологічні аспекти. Освітня система потребує оновлення шляхом інтеграції курсів з енергоефективності, практико-орієнтованого навчання та співпраці з бізнесом.

Необхідна синергія між навчальними закладами, будівельною галуззю та державними структурами для подолання фінансових, нормативних та кадрових бар'єрів. Прогрес у впровадженні енергоефективних практик сприятиме не лише економії енергії та зниженню витрат, але й підвищенню якості життя, зменшенню екологічного навантаження й покращенню умов життя.

Література

1. Гоменюк Д. В. (2025). Використання у професійній підготовці майбутніх фахівців будівельної галузі інноваційних енергоефективних технологій. *Professional Pedagogics*, 1(30), 213–220. <https://surl.li/suqkgr>
2. Пашенко Т. М. (2025). Інноваційні технології у формуванні енергоефективної компетентності майбутніх будівельників. У *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (4 квітня 2025 р.)* (с. 221–223). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745249>
3. П'ятничук Т. В. (2025). Методологія формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі. Katowice: University of Technology in Katowice Press. <https://surl.li/mzqfvz>
4. *Building energy technologies towards achieving net-zero pathway: A comprehensive review, challenges and future directions*. (2025). *Journal of Building Engineering*, 91, 107239. <https://surl.li/xzyoas>
5. Leal, V. (2021). Buildings energy efficiency and innovative energy systems. *Energies*, 14(16), 5092. <https://doi.org/10.3390/en14165092>
6. Sneha, V., & Sharma, A. (2023). Energy efficiency in commercial buildings: Challenges, opportunities, and solutions. *Journal of Energy Conservation*, 3(1), 45–63. <https://surl.li/tgrukn>

ПРИГОДІЙ МИКОЛА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ МІКРОКВАЛІФІКАЦІЙ ТА ЦИФРОВИХ БЕЙДЖІВ В ОСВІТІ

Сучасні трансформації в економіці та суспільстві, пов'язані з розвитком Індустрії 5.0, зумовлюють потребу в гнучких системах професійної підготовки, здатних оперативно реагувати на виклики ринку праці. Традиційні моделі здобуття освіти, що передбачають тривалі цикли навчання та уніфіковані освітні програми, дедалі частіше не відповідають динаміці змін у виробничих процесах і потребам роботодавців. У цьому контексті особливого значення набувають цифрові платформи професійної підготовки спеціалістів, що забезпечують впровадження мікрокваліфікацій та цифрових бейджів як інноваційних інструментів визнання й підтвердження результатів навчання.

Мікрокваліфікації дозволяють здобувачам освіти отримати вузькоспеціалізовані компетентності, що мають прикладне значення для конкретних галузей. Цифрові бейджі, у свою чергу, виступають сучасною формою сертифікації навичок, що є зручною для поширення у відкритому цифровому середовищі та прийнятною для роботодавців. Поєднання цих інструментів створює нову парадигму професійної освіти, зорієнтовану на гнучкість, персоналізацію та прозорість результатів.

Цифрові платформи у професійній освіті виступають як комплексні інформаційно-освітні середовища, що інтегрують функції управління освітнім процесом, надання навчальних ресурсів, комунікації між учасниками освітнього процесу та системи оцінювання. З методологічної точки зору вони ґрунтуються на концепціях відкритої освіти, персоналізованого навчання та компетентнісного підходу (Пригодій та ін., 2023).

Упровадження мікрокваліфікацій у цифрових середовищах відповідає ключовим принципам Європейської рамки кваліфікацій (EQF) та Європейського підходу до мікрокредитів (Micro-credentials), що орієнтовані на визнання короткострокових освітніх результатів. Отже, цифрові платформи стають важливим посередником між освітньою системою та ринком праці (Council of the European Union, 2022).

Мікрокваліфікації – це офіційно засвідчена документом сукупність результатів навчання, здобутих у межах коротких, гнучких та практично орієнтованих освітніх програм, що підтверджуються цифровими сертифікатами або бейджами та відображають набуття конкретних компетентностей (Семигіна та ін., 2024). У професійній підготовці спеціалістів мікрокваліфікації можуть охоплювати такі напрями, як:

- оволодіння сучасними цифровими інструментами (CAD/CAM-системи, промисловий IoT);
- освоєння технологій безпечної експлуатації обладнання;
- формування навичок роботи з автоматизованими виробничими лініями;
- розвиток «м'яких навичок», необхідних для командної взаємодії.

Цифрові платформи дозволяють інтегрувати мікрокурси у навчальні плани, забезпечуючи модульність і накопичувальний характер освіти, коли окремі мікрокваліфікації можуть складатися в більш комплексні освітні програми.

Цифровий бейдж – це верифікований електронний сертифікат, що містить інформацію про здобуту компетентність, критерії її оцінювання та дані організації, яка видала підтвердження (Gibson et al., 2013). Використання цифрових бейджів забезпечує:

- прозорість результатів навчання;
- мобільність здобувачів освіти на міжнародному ринку праці;
- простоту інтеграції з професійними соціальними мережами (наприклад, LinkedIn);
- довіру роботодавців до результатів неформальної та інформальної освіти.

Для спеціалістів цифрові бейджі стають персональним освітнім «портфоліо», що демонструє не лише рівень базової професійної освіти, а й здобуті додаткові компетентності.

У країнах ЄС, США та Канаді мікрокваліфікації вже інтегровані у національні освітні системи. Платформи Coursera, edX, Udacity активно пропонують мікрокредити у співпраці з провідними університетами та корпораціями. У Фінляндії та Естонії мікрокваліфікації визнаються як складові національних рамок кваліфікацій.

В Україні цей процес лише набирає обертів. Міністерство освіти і науки розглядає можливості нормативного закріплення мікрокваліфікацій, а окремі освітні установи експериментують із впровадженням цифрових бейджів. Важливу роль у цьому процесі можуть відіграти національні цифрові платформи професійної освіти, зокрема ті, що розробляються для системи професійної освіти.

Попри очевидні переваги, впровадження мікрокваліфікацій і цифрових бейджів освітяни та стейкхолдери стикається з низкою викликів:

- відсутність уніфікованих стандартів їхнього визнання в Україні;
- потреба у підготовці викладачів до використання цифрових платформ для створення, впровадження та верифікації мікрокваліфікацій і цифрових бейджів у освітньому процесі;
- обмеженість технічної інфраструктури окремих закладів освіти;
- необхідність підвищення рівня цифрової грамотності здобувачів освіти.

Перспективи розвитку пов'язані з інтеграцією національних цифрових платформ у європейські та міжнародні системи, розширенням партнерства з бізнесом, зацікавленим у швидкій та якісній підготовці кадрів, а також із розробленням нормативно-правових документів, що регламентуватимуть використання мікрокваліфікацій і цифрових бейджів у формальній та неформальній освіті.

Отже, цифрові платформи професійної підготовки відкривають нові можливості для розвитку гнучких і персоналізованих освітніх траєкторій. Мікрокваліфікації та цифрові бейджі стають важливими інструментами підтвердження здобутих компетентностей, що забезпечує їхнє визнання на ринку праці та сприяє підвищенню конкурентоспроможності спеціалістів. Для України актуальним завданням є формування нормативної бази, розвиток національної цифрової інфраструктури та підготовка педаго-

гічних кадрів до активного використання нових освітніх технологій. Упровадження мікрокваліфікацій і цифрових бейджів у межах цифрових платформ професійної підготовки є стратегічним напрямом модернізації професійної освіти, що відповідає викликам Індустрії 5.0 та створює умови для професійного становлення особистості у цифровому суспільстві.

Література

1. Пригодій М. А., Гуржій А. М., Гуменний О. Д., Голуб І. І., Пригалінська Т. Г., & Волошин А. М. (2023). *Цифрові технології професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у воєнний та повоєнний час: навчально-методичний посібник*. Інститут професійної освіти НАПН України. <https://surl.li/cdujvk>
2. Council of the European Union. (2022). *Council recommendation of 16 June 2022 on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability (2022/C 243/02)*. *Official Journal of the European Union*, C 243, 10–25. <https://surl.li/idvchc>
3. Семигіна Т., Рашкевич Ю., Резнік Г., & Степанкова Н. (2024). *Рекомендації щодо впровадження мікрокваліфікацій в Україні*. НАК. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.26396764.v1>
4. Gibson, D., Ostashewski, N., Flintoff, K., Grant, S., & Knight, E. (2013). Digital badges in education. *Education and Information Technologies*, 20, 403–410. <https://doi.org/10.1007/s10639-013-9291-7>

ПЯТНИЧУК ТЕТЯНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВНИЦТВА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Із урахуванням гострої необхідності в Україні повоєнного будівництва та відновлення об'єктів внаслідок військових дій, зменшення енергозалежності, виконання цільових державних програм з енергоефективності, професійна підготовка майбутніх робітників-будівельників має забезпечувати активізацію пізнавальної діяльності, виховувати відповідальність за наслідки професійної діяльності, формувати навички, фундаментальні знання, екологічне мислення і свідомість, готувати кваліфікованих фахівців зі сформованою енергоефективною компетентністю.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти будівельної галузі має відбуватись удосконалення професійної підготовки з урахуванням проблем енергозбереження та енергетичної ефективності: дослідження видів сучасних будівельних матеріалів і технологій, використання енергії з відновлюваних джерел, повторного використання ресурсів тощо, тобто – формування енергоефективної компетентності. З цією метою у закладі освіти потрібні певні заходи управлінської діяльності: створення і вдосконалення матеріальної бази, стимулювання упровадження сучасних педагогічних технологій тощо [4].

У навчальному процесі результативним є використання педагогами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема за напрямками: [2]:

- використання електронних лекторів, підручників, енциклопедій, авторських розробок педагогів з тем енергетичної ефективності, тощо;
- створення учнями презентацій матеріалів щодо забезпечення різних напрямів енергетичної ефективності будівель; моделювання процесів і явищ у будівельній галузі із забезпечення енергетичної ефективності, зокрема з тем «Енергозберігаючі вікна», «Характеристика «пасивних будинків», тощо;
- розроблення ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з тем енергетичної ефективності будівель;
- проведення інтерактивних освітніх телеконференцій, зокрема з теми «Переробка будівельних відходів», тощо;
- розміщення на сайтах закладів освіти презентацій для предметних тижнів та профорієнтаційної роботи «Енергозберігаюче освітлення», «Використання відновлюваних джерел енергії».

Використання педагогами сучасних педагогічних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних, уможливорює розвиток пізнавальних інтересів учнів, професійних запитів, підвищення кваліфікації щодо вирішення проблем енергетичної ефективності та енергозбереження в будівництві.

Водночас технології проблемного (запитання, завдання), проєктного навчання, інформаційно-комунікаційні мають поєднуватися з усталеними: бесіда, словесний, наочний, метод опису ситуації, «мозковий штурм», евристична (сократівська) бесіда тощо. Особливого значення набуває самостійна робота [1] учнів по підготовці виступів та презентацій енергозберігаючих та енергоефективних технологій.

Така організація навчального процесу уможливорює достатній рівень сформованості когнітивного компонента енергоефективної компетентності: загальнопрофесійні знання з основ будівельного виробництва; технологічні (професійні) знання; знання з будівельної галузі [3].

Література

1. Майборода Л. А. (2023). Методика організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. Професійна педагогіка. № 2 (27). С. 166–174. <https://surl.lj/altvav>
2. Пятничук Т. В. (2022). Застосування екоорієнтованих інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх робітників будівельної галузі Вісник Глухівського НПУ імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. Вип. 2 (49). DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-2-49-92-98>.
3. Пятничук Т. В. (2015). Критерії та показники вимірювання сформованості професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. Професійне навчання на виробництві / Зб. наук. пр. Вип. VI.К. С. 92–97. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705738>.
4. Пятничук Т. В. (2019). Інноваційне освітнє середовище формування професійної компетентності майбутніх робітників. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. № 1 (18). <https://surl.li/jyehhu>.

РОСТОКА МАРИНА

Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського (м. Київ)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЄКТУВАННЯ БАЗИ ЗНАНЬ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

Одним із стратегічних кроків із забезпечення систематизованого доступу до навчального контенту та цифрового інструментарію є процес проєктування бази знань цифрових освітніх ресурсів (далі – ЦОР). У підґрунтя запуску цього процесу покладено структурну кластеризацію інформації за тематичними напрямками, рівнями складності та визначенням адаптивних типів ресурсів. Це уможливорює оперативний пошук потрібних даних та їх швидку інтеграцію до освітнього процесу. Важливим аспектом у цьому сенсі є попит споживачів (користувачів) ЦОР – науково-педагогічних і педагогічних працівників, здобувачів освіти, науковців (дослідників) – та забезпечення гнучкості цифрових платформ, де розміщено ці ресурси.

Слід зазначити, що ефективне проєктування бази знань ЦОР передбачає використання сучасних засобів пошуку, навігації та фільтрації, а також інтеграцію з різноманітними освітніми системами. Застосування метаданих, тегів і категорій сприяє швидкому орієнтуванню в великому обсязі інформації, адже продумана архітектура забезпечує оперативну роботу й розвиток ЦОР у майбутньому.

Також, актуальним має стати адаптивний інформаційно-аналітичний супровід (далі – ІАС) проєктування ефективної бази знань ЦОР, який відіграє ключову роль у цьому процесі. ІАС передбачає системний збір, аналіз та інтерпретацію даних, що стосуються змісту, структури й актуальності освітніх матеріалів. Завдяки цьому можна своєчасно виявляти потреби споживачів, прогнозувати тенденції розвитку цифрової освіти та оптимізувати поповнення зазначеної бази знань. Крім того, важливим складником ІАС є моніторинг якості ЦОР, а також їх відповідності чинним стандартам, вимогам і потребам освітнього процесу. А застосування інформаційно-аналітичних інструментів дає змогу забезпечити прозорість і контроль за оновленням навчального контенту, сприяє якісному плануванню подальшого розвитку цифрової освітньої платформи бази знань. Адже ІАС гарантує системність, послідовність і високу якість бази знань, що стане надійною основою для цифровізації та цифрової трансформації освітнього процесу.

Зазначимо, що на виконання наукового дослідження «Проєктування баз знань цифрових освітніх ресурсів» (2023–2025) [7], яке здійснюється відділом цифрових технологій і комп'ютерного забезпечення ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ), отримано прикладні результати. Зокрема здійснено огляд колекцій ЦОР [6] та проаналізовано практикоорієнтований контекст сучасних технологій їх візуалізації [8], підготовлено дайджест цифрових освітніх технологій [9], а також надано методичні рекомендації з використання баз знань для розроблення й візуалізації ЦОР [1]. Прототипи баз знань ЦОР зосереджено у науковому доробку відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ, який отримано при виконанні завдань наукових досліджень «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід (2023–2025)» [3] та «Інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки у воєнний і повоєнний періоди України» (2024–2025) [4]. Зокрема на розв'язання сьогоденних завдань психологічної науки підготовлено дайджест провідних спеціалізованих видань з психологічних наук [2], здійснено інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки в умовах війни та відновлення України після російської агресії шляхом опрацювання низки колекцій ЦОР [5].

Отже, нині нагальною потребою у векторі методологічного забезпечення процесів цифровізації та цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології є розвиток кластеру наукових досліджень з проєктування баз знань ЦОР та відповідно їх адаптивного інформаційно-аналітичного супроводу.

Література

1. Використання баз знань для розроблення й візуалізації цифрових освітніх ресурсів : методичні рекомендації / [упоряд.: А. Г. Гуралюк, Н. О. Терентьєва, Н. В. Вараксіна; наук. ред. А. Г. Гуралюк] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ: ФОП Ямчинський О. В., 2025. 68 с. <https://surl.li/eslnvm>.
2. Дайджест провідних спеціалізованих видань з психологічних наук : довід. бюл. / за наук. ред. М. Л. Ростоки ; авт.-упоряд.: О. П. Лучанінова, С. С. Рашидова, О. В. Углова, Я. В. Пилипчук, Л. О. Пономаренко, М. Л. Ростока ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : Твори, 2025. 171 с. <https://lib.iitta.gov.ua/745470/>.
3. Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід (2023–2025) / Електронна бібліотека НАПН України. <https://surl.li/suptif>.
4. Інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки у воєнний і повоєнний періоди України» (2024-2025) / Електронна бібліотека НАПН України. <https://surl.li/jygsad>.
5. Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки в умовах війни та відновлення України після російської агресії: огляд. вид. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.-упоряд.: М. Л. Ростока, Т. С. Бондаренко, О. П. Лучанінова, А. Г. Гуралюк, О. Л. Мерзлякова, О. А. Остряньська, С. С. Рашидова, Т. В. Симоненко, Т. І. Годєцька, Ю. А. Кравченко, О. В. Углова; наук. ред. М. Л. Ростока]. Вінниця : Твори, 2025. <https://lib.iitta.gov.ua/745448>.
6. Колекції цифрових освітніх ресурсів : огляд. вид. / [упоряд.: Н. О. Терентьєва, В. В. Коваленко, Л. А. Романов, М. Л. Ростока ; наук. ред. А. Г. Гуралюк] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. 200 с. <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.id/746529>.
7. Проскування баз знань цифрових освітніх ресурсів» (2023–2025) / Електронна бібліотека НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0123U100475/>.
8. Сучасні технології візуалізації колекцій цифрових освітніх ресурсів : практ. посіб. / [авт.-упоряд.: А. Г. Гуралюк, Н. О. Терентьєва, О. П. Пінчук, М. Л. Ростока, Н. В. Вараксіна, І. П. Білоцерківець, А. В. Жигалок; наук. ред. А. Г. Гуралюк] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Електрон. вид. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. 186 с. <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.id/746527>.
9. Цифрові освітні технології : дайджест / [упоряд.: В. В. Коваленко, Л. А. Романов, М. Л. Ростока, І. О. Титаренко, Н. В. Вараксіна, Х. В. Серєда, О. А. Шилю, О. В. Дроншкєвич; наук. ред. А. Г. Гуралюк] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. 178 с. <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.id/746125>.

САУСЯ ІГОР, СРІБНА ЮЛІЯ

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ
ЗАКЛАДУ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У контексті реформи Нової української школи та впровадження профільної середньої освіти роль вчителя технологій кардинально змінюється. Його освітня діяльність перестає бути суто ремісничою чи трудовою підготовкою, трансформуючись у стратегічний елемент формування технологічної культури та інженерного мислення. Освітня діяльність такого вчителя має низку унікальних особливостей, зумовлених віковими характеристиками учнів, цілями профілізації та вимогами ринку праці.

Пріоритет інженерного та проектного мислення є головною відмінністю освітньої діяльності вчителя технологій у профільній середній школі. На відміну від базової середньої освіти, де акцент ставився на опануванні основних видів праці, тут діяльність вчителя конче має бути сфокусована на технологічному проектуванні та інженерних принципах, що вимагає застосування проблемно-орієнтованого навчання [1]. Учитель організовує діяльність учнів навколо реальних, комплексних проблем, які вимагають міждисциплінарного розв'язання, де результатом є створення функціональних прототипів, моделей чи технологічних рішень, наприклад, розробка системи «розумний будинок» або проектування квадрокоптера. Це передбачає тісну інтеграцію STEM-підходів, де знання з природничих наук, інженерії та математики застосовуються синхронно. Вчитель виступає як фасилітатор, який допомагає учням використовувати математичні моделі та фізичні закони для обґрунтування та оптимізації свого технологічного вибору.

Персоналізація та профорієнтаційна спрямованість є ключовими характеристиками освітньої діяльності вчителя технологій у профільній середній школі, оскільки цей етап навчання передбачає вибір учнями певного напрямку (наприклад, фізико-математичного чи інформаційно-технологічного). Це вимагає від учителя високої гнучкості та персоналізації освітнього процесу, який будується на

модульному принципі. Такий підхід дозволяє учням обирати курси за вибором, що безпосередньо відповідають їхньому профілю та майбутній спеціальності (наприклад, «Основи робототехніки», «Графічний дизайн та 3D-моделювання» або «Технології сталого розвитку»). Відтак, учитель технологій фактично стає навігатором у світі професій, і його діяльність конче включає чітку профорієнтацію. Це реалізується через організацію зустрічей з представниками індустрії та високотехнологічних підприємств, а також допомогу учням у формуванні професійного портфоліо, яке фіксує їхні проєктні та технологічні досягнення, необхідні для подальшого вступу до вищих навчальних закладів.

Ефективна освітня діяльність вчителя технологій у профільній школі неможлива без модернізації матеріально-технічної бази та навчального середовища. Діяльність вчителя передбачає навчання учнів роботі з високотехнологічним обладнанням, зокрема з 3D-принтерами, лазерними різакми, верстатами з ЧПК та мікроконтролерами, що вимагає від самого педагога постійного підвищення кваліфікації та дотримання посиленних норм безпеки. Конче необхідно, щоб учитель використовував простір майстерні як FabLab-середовище – місце для швидкого прототипування, експерименту та спільної творчості, що створює атмосферу інновацій і заохочує ітеративний підхід до розробки. Крім того, вчитель має активно інтегрувати цифрову компетентність, використовуючи цифрові технології не лише як допоміжний інструмент, а і як об'єкт вивчення, що передбачає роботу зі спеціалізованим інженерним програмним забезпеченням та хмарними сервісами для спільної роботи над проєктами [3].

Педагогічні та андрагогічні підходи до освітньої діяльності вчителя технологій у профільній школі є критично важливими, адже учні цього віку вже є майже дорослими людьми, чия пізнавальна діяльність набуває рис, притаманних андрагогії (навчання дорослих): прагматизм, опора на досвід та самоспрямованість. Відповідно, вчитель виступає не як суворий контролер, а як ментор та фасилітатор, який спрямовує самостійну дослідницьку діяльність учнів, допомагає їм знаходити ресурси та долати перешкоди, але ніколи не дає готових рішень, заохочуючи самостійне розв'язання проблем. Крім того, оцінювання конче фокусується не на репродукції теоретичних знань, а на сформованості компетентностей, таких як здатність ефективно працювати в команді, управління часом (тайм-менеджмент) та якість презентації проєкту (комунікативна компетентність), що відповідає вимогам реального ринку праці [2].

Отже, освітня діяльність вчителя технологій у закладі профільної середньої освіти переживає фундаментальну трансформацію, перетворюючись із традиційної трудової підготовки на стратегічний елемент формування інженерно-технологічної культури нації. Вона є складною, багатогранною та міжгалузевою діяльністю, що вимагає від педагога поєднання фахових знань із високою андрагогічною та інноваційною компетентністю. Ключовою особливістю цієї діяльності є пріоритет інженерного та проєктного мислення, що реалізується через проблемно-орієнтоване навчання та наскрізну інтеграцію STEM-підходів, де учні працюють над створенням функціональних прототипів та технологічних рішень. Це конче вимагає від учителя виконання ролі фасилітатора, який допомагає учням застосовувати природничі та математичні закони для обґрунтування своїх інженерних ідей.

Крім того, діяльність вчителя визначається необхідністю персоналізації та чіткої профорієнтації, що передбачає гнучке, модульне наповнення курсів за вибором і перетворення педагога на навігатора у світі професій. Він активно допомагає учням формувати професійне портфоліо як доказ їхніх компетентностей для вступу до вищих навчальних закладів. Ефективність цього процесу прямо залежить від специфіки навчального середовища, яке має бути модернізоване до рівня FabLab-середовища з доступом до 3D-принтерів, ЧПК та мікроконтролерів, що вимагає від самого вчителя постійного підвищення цифрової та технологічної компетентності. З огляду на вікові особливості учнів, у педагогічній діяльності конче домінують андрагогічні підходи: вчитель виступає як ментор, що спрямовує самостійну дослідницьку діяльність, а оцінювання фокусується винятково на сформованості компетентностей (командна робота, тайм-менеджмент, якість презентації), а не на репродукції знань.

Таким чином, успішна освітня діяльність вчителя технологій є критичною умовою для підготовки майбутніх українських інженерів, підприємців та висококваліфікованих фахівців, здатних до інновацій та відновлення економіки країни.

Література

1. Державний стандарт профільної середньої освіти. Проєкт ДСПСО від 30.10.2023 <https://surl.li/ubthtb>
2. Кремень В. Г., Топузов О. М., Ляшенко О. І. та ін. (2023). Профільна середня освіта: концептуальні засади для нової української школи. *Вісник НАПН України*. №5(2). С. 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
3. Технології профільного навчання : кол. монографія (2020) / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, С. В. Коссянчук, В. І. Кизенко, О. В. Барановська, Л. В. Шелестова, О. П. Кравчук] ; за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Г. О. Васьківської]. Київ: Педагогічна думка. 304 с.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сучасний етап розвитку України визначається унікальною сукупністю викликів і можливостей, зумовлених необхідністю масштабного повоєнного відновлення інфраструктури в умовах переходу до індустрії та суспільства 5.0. Цей процес потребує не лише відбудови зруйнованих об'єктів, але й масштабної модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти. Особливого значення набуває підготовка висококваліфікованих робітників будівельного профілю, спроможних реалізовувати принципи сталого розвитку через використання інноваційних матеріалів і технологій, що відповідають вимогам новітнього етапу цивілізаційного поступу.

Відновлення України після повномасштабної агресії є завданням не лише фізичної реконструкції, а й стратегічної економічної трансформації у напрямі «зеленого» зростання [5]. У цьому сенсі повоєнна відбудова розглядається як унікальне вікно можливостей для інтеграції цілей сталого розвитку в економіку, суспільні інститути та екологічну політику держави [3]. Концепція «building back better» передбачає перехід від простого відновлення до якісного удосконалення інфраструктурних об'єктів, орієнтованого на принципи індустрії 5.0 [12]. Це означає впровадження технологічних рішень, які поєднують цифровізацію, екологічну ефективність та орієнтацію на людину.

Аналіз сучасного стану кадрових ресурсів свідчить про критичну необхідність системних перетворень у сфері професійної підготовки будівельних кадрів. Воєнні дії зумовили значні людські втрати, масштабну міграцію і демографічний дисбаланс [11]. За статистикою, дефіцит кваліфікованих працівників у секторі інфраструктури сягає 40 %, що пов'язано насамперед із війною та вимушеною еміграцією [19].

Потенційна репатріація робочої сили, що оцінюється у 2 – 3 мільйони осіб, може стати одним із ключових чинників стабілізації ринку праці. Для цього необхідні комплексні державні програми, що передбачають безкоштовну перепідготовку за спеціальностями сталого будівництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, пріоритетне працевлаштування в інфраструктурних проєктах і пільгове забезпечення житлом [16]. Такі заходи здатні підвищити мобільність робочої сили на 20 – 30 % і суттєво зменшити масштаби «витоку мізків».

Відновлення промислового потенціалу, зокрема у будівельному секторі, вимагає створення сприятливих умов для технологічної модернізації. Важливою умовою цього є залучення фахівців, які володіють компетенціями у сфері використання сучасних матеріалів – від наномодифікованих бетонів до модульних конструкцій. Саме вони виступатимуть основними драйверами структурних змін [2].

Перспективи розвитку будівельної галузі України безпосередньо пов'язані з масштабними інвестиціями у професійну освіту та цифровізацію виробничих процесів. Прогнозується, що до 2030 року реалізація комплексних реформ дозволить створити до 500 тисяч нових робочих місць у сфері «зеленого» будівництва [19; 9]. Це свідчить про необхідність інтеграції інноваційних підходів до навчання та підготовки кадрів як стратегічного інструменту формування конкурентоспроможної економіки України в умовах глобальних трансформацій.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти потребують глибокої модернізації, спрямованої на забезпечення відповідності викликам суспільства 5.0. Як ключові інституції формування професійних компетентностей, вони мають виходити за межі традиційної підготовчої функції та перетворюватися на драйверів інноваційного розвитку. Особливої актуальності набуває інтеграція принципів сталого розвитку в освітні програми, що сприяє практичній імплементації глобальної концепції «building back better» [17] у контексті відбудови України.

Актуальні дослідження підтверджують, що інвестиції у сферу професійної освіти є стратегічним чинником досягнення цілей національного розвитку та підвищення конкурентоспроможності держави. Водночас скорочення фінансування галузі на 15 % із 2022 року висуває на перший план завдання оптимізації ресурсів і запровадження новітніх управлінських моделей [4; 15]. У цьому контексті цифровізація освітнього процесу постає не лише як технічний інструмент модернізації, а й як універсальний механізм створення нових форматів навчання. Застосування гейміфікаційних технологій і віртуальної реальності в моделюванні будівельних процесів значно підвищує ефективність професійної підготовки, забезпечивши здобувачам освіти високий рівень адаптивності до виробничого середовища. Подібні інноваційні практики мають потенціал стимулювати економічне зростання держави, сприяти підвищенню продуктивності в будівельному секторі на 2 – 3 % [14].

Позитивний досвід партнерства українських закладів професійної освіти з європейськими інституціями переконливо свідчить про ефективність упровадження міждисциплінарних практик. Так, інтеграція курсів із моделювання енергоефективних матеріалів до програми професійної підготовки формує у здо-

бувачів здатність до комплексного розв'язання виробничих завдань, пов'язаних із відбудовою [1]. Поєднання теоретичної бази з практикоорієнтованими компетентностями забезпечує відповідність освітніх результатів сучасним вимогам ринку праці та сприяє сталому відновленню економіки.

Модернізація системи ЗП(ПТ)О має здійснюватися у комплексному форматі, що охоплює кілька взаємопов'язаних векторів: *інституційний* (розроблення нових моделей управління та проведення організаційних реформ); *матеріально-екологічний* (використання відновлюваних і безпечних для довкілля ресурсів в освітньо-виробничому процесі); *процесуальний* (оновлення методик, педагогічних технологій та інструментів професійної підготовки); *експериментально-пошуковий* (інтеграція дослідницьких і проєктних завдань в освітній процес); *стейкхолдерський* (розбудова партнерських зв'язків із підприємствами та роботодавцями); *структурно-функціональний* (адаптація змісту освітніх програм до динамічних потреб ринку праці) [8].

Особливого значення у повоєнному відновленні набуває якісна підготовка фахівців, здатних працювати з інноваційними будівельними матеріалами. Такі матеріали розглядаються як фундаментальний елемент стратегії сталого розвитку: їхнє впровадження дозволяє знизити викиди CO₂ на 30 – 50 % завдяки використанню енергоефективних рішень і технологій переробки відходів [5]. Таким чином, підвищення рівня компетентності майбутніх робітників у сфері будівництва стає не лише освітнім завданням, а й стратегічним суспільно-економічним пріоритетом, що визначає вектор сталого розвитку країни.

У стратегічному плані відновлення України особливий акцент зроблено на створенні «розумних міст і урядів», у яких екологічні та рециклінгові матеріали (біокомпозити, вторинний пластик у складі бетонів тощо) інтегровано в інфраструктурні об'єкти [5; 6]. Таке поєднання вимагає якісної підготовки фахівців у системі професійної освіти, орієнтованої на набуття практичних умінь роботи з інноваційними матеріалами.

Практика проєктного менеджменту у відбудові доводить ефективність комплексного підходу: залучення стейкхолдерів (громад, бізнесу, державних інституцій) та активної громадськості не лише прискорює процес реалізації, а й підсилює соціальний ефект на 25 %, водночас скоротивши терміни реконструкційних робіт [7]. У цьому контексті професійна освіта набуває ключового значення як чинник популяризації та практичного впровадження новітніх матеріалів. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) забезпечують підготовку майстрів і кваліфікованих робітників, здатних застосовувати інноваційні технології, зокрема наноізоляційні матеріали чи модульні панелі, адаптовані до специфічних локальних умов [1].

В умовах невизначеності та турбулентності сучасного середовища – від логістичних розривів до фінансових обмежень – стратегічне планування підготовки кадрів стає ключовим. Знання про властивості новітніх матеріалів трансформуються у практичний інструмент покращення якості життя, зокрема завдяки можливості зменшення енергоспоживання у житловому секторі на 40 % [6]. Таким чином, освіта й інновації виступають не лише засобами технічного розвитку, а й вагомим соціальним ресурсом.

Інтеграція ролі ЗП(ПТ)О у процес сталого відновлення формує ефективну синергію освітньої, виробничої та суспільної сфер. Реформування освітніх програм орієнтовано на підготовку спеціалістів нового покоління – тих, хто здатний поєднувати практичні навички роботи з екологічними матеріалами з розумінням етичних принципів ресурсного менеджменту та глобальних цілей сталого розвитку [9; 17]. Це створює підґрунтя для довготривалої модернізації країни, де професійна освіта стає стратегічним інструментом інноваційного розвитку й екологічно відповідального будівництва.

Репатріаційні процеси істотно посилюють освітніми ініціативами в системі професійної освіти, де програми перепідготовки зорієнтовано на впровадження «зелених» технологій, що водночас стимулює соціальну згуртованість і сприяє поверненню мігрантів [16; 11]. Стратегічними засадами цього напрямку виступають ефективний ресурсний менеджмент, партнерство з підприємствами та міжнародна співпраця, що забезпечують можливість закладам професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) координувати інноваційні проєкти й трансформувати їх у практику реальних реконструкцій [19; 7].

Професійна освіта як чинник суспільного добробуту відіграє ключову роль у формуванні екологічної відповідальності: кваліфіковані робітники оптимізують використання матеріалів, упроваджують стратегії ресурсозбереження для потреб сталого розвитку, зменшують обсяги відходів і рівень викидів [5; 18]. Освітній компонент відновлення людського капіталу передбачає перехід від традиційної парадигми знаннєвої підготовки до практико-орієнтованого формату, що базується на концепції безперервного навчання та інновацій у системі ЗП(ПТ)О [13].

У стратегічній перспективі до 2030 року прогнозовано, що 70 % будівельних проєктів здійснюватимуть із застосуванням екологічно безпечних матеріалів; понад 100 тисяч кваліфікованих робітників буде підготовлено за допомогою цифрових платформ професійного навчання; процес європейської інтеграції отримає додаткове прискорення, що зумовить зростання конкурентоспроможності економіки на 25 % [13; 15; 10]. Модернізація закладів професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до вимог індустрії й суспільства 5.0 передбачає системний підхід до підготовки кадрів, здатних працювати з

інноваційними будівельними матеріалами в умовах цифровізації та пріоритету сталого розвитку. Перспективи кадрового забезпечення відбудови України нерозривно пов'язані з трансформаційною роллю ЗП(ПТ)О, що через інституційні реформи, залучення інвестицій і розвиток цифрових компетентностей формують висококваліфікованих фахівців для сталого розвитку суспільства.

Ефективне використання сучасних будівельних матеріалів – від біокомпозитів до енергоощадних систем – здатне забезпечити екологічну, економічну й соціальну стійкість, реалізувавши концепцію «building back better». Досягнення цього завдання потребує комплексних державних програм репатріації, нарощування фінансування професійної освіти, розширення міжнародного партнерства та концентрації зусиль на цілях сталого розвитку.

Отже, інтеграція інноваційних матеріалів у процес професійної підготовки дозволить не лише ліквідувати наявні кадрові розриви, але й сформуванню конкурентоспроможну, інноваційно орієнтовану та екологічно відповідальну систему підготовки фахівців, спроможну відповісти викликам XXI століття й вимогам індустрії 5.0.

Література

- 1 Abyzov, V., Bulakh, I., Ustinova, I., Safronova, O., Safronov, V., & Semyroz, N. (2023). Sustainable design in architecture (The case study of the educational process at universities in Poland and Ukraine). *Civil Engineering and Architecture*, 11(3), 1255–1266. <https://doi.org/10.13189/cea.2023.110311>
- 2 Azmuk, N. A. (2024). The human resources potential of Ukrainian industry: Challenges and directions for strengthening the resilience. *Problems of Economy*, 1(169), 100–107. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-1-20-27>
- 3 Bazylevych, V. V. (2023). Achieving the sustainable development goals during the reconstruction of Ukraine. *Misto Budivnytstvo ta Terytorialne Planuvannia*, 83, 29–37. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2023.83.29-37>
- 4 Bobryts'ka, V., Krasynikova, H., Ladohubets, N., Vorona, L., & Lysokon, I. (2023). Investments in higher education as a component of achieving the national goals of sustainable development of Ukraine. *Educational Discourse: Collection of Scientific Papers*, 4(6), 4–6.
- 5 Cifuentes-Faura, J. (2023). Ukraine's post-war reconstruction: Building smart cities and governments through a sustainability-based reconstruction plan. *Journal of Cleaner Production*, 420, Article 138184. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.138184>
- 6 Dubyna, M., Vakulenko, I., & Kovalchuk, A. (2023). Ensuring sustainable development of Ukraine in the uncertain and turbulent environment. *Problems and Prospects of Economics*, 2, 5–12.
- 7 Holovnia, Y., Zhurba, O., Zakharchuk, V., Verbovska, L., & Havran, V. (2025). Analysis of successful cases of sustainable economic development through project management in the post-war reconstruction of Ukraine. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 15(3), 301–310. <https://doi.org/10.32479/ijefi.18572>
- 8 Kholiavko, N., Grynko, T., & Poplavska, T. (2023). The theoretical foundations and approaches to the modernization of higher education institutions on the basis of the conception of sustainable development. *Problems of Economy*, 1(159), 88–94. <https://doi.org/10.32983/2221-1996/2023-1-88-94>
- 9 Kistersky, L. (2023). Strategic principles of Ukraine's post-war recovery. *Economy of Ukraine*, 66(2), 3–16. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003>
- 10 Leshchenko, K., Kovalenko, O., & Symonova, N. (2023). Determining priorities for Ukraine's post-war reconstruction in the conditions of preparation for EU membership. *Economics of Development*, 22(3), 42–51.
- 11 Luhova, V., & Borys, M. (2024). Human capital use in the post-war reconstruction of Ukraine. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 9(4), 46–50. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-7>
- 12 Modrzyńska, J., Wdowczyk, A., & Modrzyński, M. (2024). The concept of 'building back better' and the reconstruction of Ukraine and its cities. *European Planning Studies*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/09654313.2024.2405960>
- 13 Posnova, T., Belinska, G., & Zyatkovskiy, V. (2024). Educational component of human capital restoration and development in Ukraine. *Educational Analytics of Ukraine*, 2, 126–140.
- 14 Revenko, O., & Polezhaieva, O. (2025). Digitalization of educational services: Prospects for the development of enterprise personnel in the context of modern business models. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 10(1), 87–91. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-1-15>
- 15 Serbenyuk, S. O. (2024). Improving Ukraine's progress in achieving the UN Sustainable Development Goals. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 1(64), 3–10.
- 16 Shymanska, V., Kovalchuk, A., & Petryna, O. (2024). «Repatriation» of human resources for the post-war reconstruction of Ukraine. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, 41(2), 5–12.
- 17 Tsiatkovska, A. (2024). The role of higher education in Ukraine's recovery: Peacebuilding and sustainable development strategies. *Educational Analytics of Ukraine*, 6, 126–140.
- 18 Zelinska, H., Andrusiv, U., Daliak, N., Dovgal, O., & Lagodienko, V. (2021). Sustainable development: Trends in Ukraine and the world. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 12(5), 1179–1187. [https://doi.org/10.14505/jemt.v12.5\(53\).03](https://doi.org/10.14505/jemt.v12.5(53).03)
- 19 Zhaldak, H. P., & Bukan, L. V. (2025). The conceptions of post-war reconstruction of Ukraine based on sustainable development. *Business Inform*, 2, 109–114. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-109-114>

СМИРНОВА ІРИНА

Дунайський інститут НУ «Одеська морська академія», (м. Ізмаїл)

ЖИТОМИРСЬКА ТЕТЯНА

Дунайський фаховий коледж НУ «Одеська морська академія» (м. Ізмаїл)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОСТІР ЯК КАТАЛІЗАТОР РЕФОРМ: МОДЕРНІЗАЦІЯ НАУКИ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Модернізація вітчизняної вищої освіти у добу незалежності країни була спрямована на перетворення цієї освітньої ланки на рушійну силу суспільства. Метою цієї трансформації було забезпечення випереджального стійкого розвитку й інноваційного прориву України в усіх ключових сферах – науково-технологічній, виробничо-економічній та соціально-гуманітарній. Це завдання стало особливо актуальним в умовах розбудови суспільства знань і інформаційного суспільства, що сьогодні вимагає тісного узгодження національних реформ із цілями та стандартами Європейського дослідницького простору (діла – ERA) [2].

Варто зазначити, що Європейський дослідницький простір визначається Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) як система програм та політичних інструментів, що об'єднує інституційне середовище досліджень і розробок держав – учасниць Європейського Союзу та асоційованих членів з метою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності дослідників [1]. Інтеграція дослідницької інфраструктури України до Європейського дослідницького простору визначена важливою складовою загальної стратегії євроінтеграції. Згідно з Дорожньою картою європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року (Наказ МОН № 1501 від 11 грудня 2023 року), цей процес є ключовим елементом гармонізації секторальних політик та законодавства у сфері освіти і науки з європейськими нормами. Така інтеграція є необхідною для забезпечення повноцінного членства України в ЄС, підтверджуючи пріоритет входження до ERA.

Аналіз наукових джерел [2; 4; 3] дозволяє зробити висновок, що під впливом потужних чинників європейської інтеграції, посилення відкритості науки та експоненціального розширення міжнародних контактів, підходи до організації науково-дослідної діяльності зазнають докорінних змін як в академічних наукових інститутах, так і в закладах вищої освіти (далі – ЗВО). У сучасних умовах конкуренції за позабюджетне конкурсне фінансування, зокрема з зарубіжних джерел, наукові організації та заклади вищої освіти України цілеспрямовано прагнуть підвищити свій міжнародний рейтинг. Це спонукає найкращі заклади освіти країни не лише до покращення якості вищої освіти відповідно до європейських стандартів, але й до посилення наукової й інноваційної діяльності. Інтеграція в Європейський дослідницький простір вимагає від українських ЗВО адаптації інституційних практик, забезпечення прозорості та ефективності досліджень, перетворюючи міжнародне співробітництво на стратегічний імператив розвитку.

Перші кроки української держави у встановленні міжнародних академічних контактів були сфокусовані на приєднанні до міжнародних програм академічного обміну та спільних навчальних ініціатив. Зокрема, Україна брала активну участь у європейських програмах «Tempus» (з 1993 р.) і «Socrates» (з 1995 р.), а також у пов'язаних із ними проєктах, як-от «Comett» та «Lingua». Програма ЄС «Темпус», що діяла з 1990 по 2013 рік і охоплювала чотири етапи, була ключовою щорічною конкурсною програмою зовнішньої допомоги, спрямованою на модернізацію системи вищої освіти у країнах-партнерах ЄС шляхом тісної співпраці між закладами вищої освіти держав-членів та країн-партнерів. Після завершення програми «Темпус» естафету перейняли нові, більш інтегровані та масштабні програми, які продовжують і розвивають міжнародну академічну співпрацю до 2025 року і далі:

- ERASMUS+ (2014-2020 та 2021-2027). Ця програма стала флагманською ініціативою ЄС, об'єднавши під одним брендом освіту, професійну підготовку, молодь і спорт. Для ЗВО України ключовими є напрями Міжнародна кредитна мобільність та Проєкти розвитку потенціалу вищої освіти, які є прямими спадкоємцями «Темпусу» і спрямовані на модернізацію навчальних планів та інституційний розвиток;

- Horizon Europe (2021-2027). Програма досліджень та інновацій, яка тісно пов'язана з вищою освітою: вона надає українським ЗВО можливість спільної реалізації масштабних наукових проєктів та інтеграції в Європейський дослідницький простір;

- Програми академічної мобільності (наприклад, DAAD, Fulbright, Chevening), які продовжують надавати гранти на обмін і навчання, підтримуючи індивідуальну мобільність здобувачів та викладачів, що є основою міжнародних контактів.

Керівництво закладів вищої освіти демонструє високу зацікавленість у плідній взаємодії з європейськими закладами освіти, що є актуальною стратегією для посилення науково-дослідної діяльності та підвищення якості підготовки фахівців. Ця синергія підтверджується прикладом Дунайського інституту

Національного університету «Одеська морська академія», який активно підтримує широкий спектр спільної діяльності з освітніми і науковими установами. Така взаємодія охоплює не лише співпрацю в межах чинних спільних угод і структур, а й проведення спільних наукових досліджень, організацію спільних конференцій, семінарів, науково-технічних заходів засобами дистанційних технологій тощо [5]. Додатковою перевагою є спільне розроблення та взаємне використання бібліотечних фондів, що комплексно сприяє інтеграції освітнього і наукового потенціалу.

Узагальнюючи вищезазначене можемо стверджувати, що Європейський дослідницький простір є каталізатором модернізації науки та вищої освіти в Україні. Цей процес перетворює міжнародне співробітництво на ключовий механізм підвищення конкурентоспроможності, якості досліджень і забезпечення стійкого розвитку національної науково-освітньої системи на шляху до членства в ЄС.

Література

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення 10.10.2025)
2. Локшина О. І. Європейська і світова інтеграція в галузі освіти – шлях до підвищення якості освіти. У ред. В. Кременя, Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія. НАПН України, КОНВІ ПРИНТ. 2021. URL: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
3. Топузов О. М., Локшина О. І., Джурило А. П., Шпарик О. М. Європейський дослідницький простір: здобутки і перспективи. Пед. думка. 2024. 66 с.
4. Шахбазян К. С. Врегулювання у договорах Рамкових програм ЄС з наукових досліджень та інновацій (РП «Горизонт Європа») питання збереження результатів наукових досліджень у конфіденційності. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права*. 2022. С. 77–80.
5. Smyrnova, I., Chymshyr, V., & Kononenko, A. (2024). THE PRACTICE OF DISTANCE TECHNOLOGY APPLICATION IN THE TRAINING FUTURE MARITIME SPECIALISTS. *Georgian Maritime Scientific Journal*, 2(1). <https://doi.org/10.70791/gmsj.2.2024.8019>

СТРІЛЕЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

ВИКОРИСТАННЯ СИМУЛЯЦІЙНИХ ПРОГРАМ ТА БІЗНЕС-ІГОР У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Сучасні тенденції цифровізації освіти та управлінської діяльності зумовлюють необхідність оновлення підходів до професійної підготовки майбутніх менеджерів. Традиційні методи навчання сьогодні не в повній мірі забезпечують формування ключових компетентностей, необхідних для ефективної роботи в умовах швидких змін, високої конкуренції та інформаційної насиченості. Саме тому актуалізується потреба у впровадженні інноваційних освітніх технологій, зокрема симуляційних програм та бізнес-ігор, які дозволяють моделювати реальні управлінські ситуації та формувати у студентів практичні навички прийняття рішень.

Новизна досліджуваного підходу полягає у поєднанні навчальної та ігрової діяльності, що забезпечує не лише засвоєння теоретичних знань, а й розвиток критичного мислення, креативності та комунікативних навичок. Завдяки інтеграції симуляцій та бізнес-ігор студенти отримують можливість наблизитися до реальних управлінських викликів ще під час навчання, що суттєво підвищує їхню готовність до професійної діяльності.

Симуляційні програми та бізнес-ігри розглядаються як ефективні інструменти активного навчання, що поєднують елементи моделювання реальних управлінських процесів та ігрової взаємодії. Під *симуляційними програмами* розуміється спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяє відтворювати різні бізнес-сценарії та досліджувати наслідки управлінських рішень у віртуальному середовищі. *Бізнес-ігри*, своєю чергою, мають більш інтерактивний характер і спрямовані на створення умов для командної роботи, конкуренції та прийняття стратегічних рішень. Їхня цінність полягає у можливості без ризику для реальної організації відпрацьовувати практичні навички управлінської діяльності.

Психолого-педагогічні основи використання ігрових технологій у навчанні пов'язані з принципами активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванням мотивації та залученням емоційно-ціннісного компоненту. Інтерактивні методи сприяють розвитку критичного мислення, креативності, здатності працювати в команді та приймати відповідальні рішення. У контексті підготовки майбутніх менеджерів вони відіграють ключову роль у формуванні управлінських компетентностей, оскільки дозволяють поєднати теоретичні знання з практичним досвідом, набутим у процесі імітації реальних ситуацій. Практика пока-

зує, що симуляційні програми та бізнес-ігри сьогодні стають важливим компонентом інноваційної освітньої практики, спрямованої на підготовку конкурентоспроможних управлінців.

Симуляційні технології відкривають широкі можливості для моделювання реальних управлінських ситуацій, у яких студенти виступають у ролі керівників, аналітиків чи учасників бізнес-процесів. Таке моделювання дозволяє відтворити динаміку сучасного ринку, зміну зовнішніх умов, появу непередбачуваних факторів та необхідність швидкої адаптації. Завдяки цьому майбутні менеджери навчаються аналізувати проблеми з різних позицій, прогнозувати наслідки своїх рішень та будувати ефективні стратегії управління. Особливе значення має можливість відпрацьовувати управлінські дії у віртуальному середовищі без ризику завдати шкоди реальному бізнесу.

Популярними у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, де на факультеті фізики, математики, економіки та інноваційних технологій здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент», стали такі симуляційні програми та бізнес-ігри, як: 1) *Marketplace Live* – глобально відома бізнес-симуляція, яка моделює роботу компанії на конкурентному ринку; студенти створюють власні підприємства, визначають стратегію розвитку, приймають рішення щодо виробництва, маркетингу, фінансів і управління персоналом. У процесі гри учасники стикаються з реальною конкуренцією з боку інших команд, що максимально наближає їх до практики; 2) *Virtonomics* – популярна навчальна бізнес-гра, що використовується для розвитку управлінських навичок; у ній моделюється управління компанією у віртуальній економіці з реалістичними механізмами попиту та пропозиції, конкуренції та інвестицій; 3) *ERPsim* – спеціалізована симуляція, яка навчає роботі з корпоративними інформаційними системами (SAP); дозволяє студентам управляти бізнес-процесами у реальному часі, розвиваючи навички системного мислення та роботи з даними.

В останні роки студенти Дрогобицького вишу часто користуються стимуляційною розробкою українських фахівців «Бізнес-курс: Версія–Професіонал», яка моделює діяльність підприємства на ринку та спрямована на формування управлінських навичок. Крім того, вони проходять симуляційні тренінги від українських бізнес-шкіл («KMBS», LvBS), де застосовуються адаптовані бізнес-ігри й симуляції для розвитку навичок управління командами та стратегічного мислення.

Нині популярним стала інтеграція хмарних сервісів в освітній процес, що відкрило нові можливості для підготовки майбутніх управлінців. Такі платформи, як *Google Workspace for Education*, *Microsoft 365*, *Slack*, *Trello*, *Miro*, дозволили студентам працювати з реальними інструментами цифрової комунікації, колективної роботи та управління даними. Практика показує, що використання хмарних сервісів формує у студентів навички організації віртуального офісу, спільної роботи над документами, планування та контролю завдань у режимі реального часу. Це створює умови для розвитку цифрової культури управління, підвищує його мобільність і готовність працювати в умовах дистанційної або змішаної форми організації бізнес-процесів.

Особливе значення у професійній підготовці менеджерів мають *системи управління проєктами* – *MS Project*, *Jira*, *Asana*, *Monday.com*, *ClickUp*, які дозволяють студентам засвоювати сучасні підходи до планування, розподілу ресурсів, контролю за виконанням завдань і аналізу результатів. Робота з такими системами допомагає моделювати «життєвий цикл» навчальних проєктів – від ініціації до завершення. Завдяки інтеграції цих новітніх інструментів в освітній процес студенти набувають практичного досвіду, максимально наближеного до професійної діяльності.

Водночас наш досвід показує, що запровадження симуляційних програм і бізнес-ігор у підготовку майбутніх менеджерів пов'язане з низкою викликів. З-поміж основних труднощів: 1) *технічні* (необхідність сучасного обладнання та стабільного інтернет-з'єднання); 2) *методичні* (підготовка викладачів до використання нових форматів навчання, адаптація програм до освітніх стандартів); 3) *фінансові* (вартість ліцензійного програмного забезпечення та підтримки цифрової інфраструктури). Однак переваги цих технологій порівняно з традиційними методами навчання є очевидними: вони забезпечують інтерактивність, занурення у практичні управлінські ситуації, розвиток гнучких навичок та підвищення мотивації студентів.

Отже, використання симуляційних програм і бізнес-ігор є ефективним інструментом підготовки майбутніх менеджерів до управлінської діяльності. Вони поєднують теоретичне навчання з практикою, сприяють розвитку управлінських, комунікативних та аналітичних компетентностей, а також підвищують готовність студентів до роботи в умовах невизначеності. Попри наявні труднощі, освітній потенціал і перспективи цих технологій суттєво перевищують традиційні підходи, оскільки створюють умови для формування конкурентоспроможних управлінців.

Наші практичні рекомендації щодо вдосконалення підготовки майбутніх управлінців полягають у системному впровадженні симуляційних програм в освітній процес, активному використанні хмарних сервісів і систем управління проєктами, підготовці викладачів до роботи з інноваційними технологіями, а також залученні бізнес-партнерів до спільного створення й апробації навчальних симуляцій. Такий підхід дозволить забезпечити інтеграцію сучасних цифрових інструментів у менеджмент-освіту та сформуванню високий рівень професійної готовності майбутніх управлінців.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Закон України «Про професійну освіту» визначає, що «практична підготовка є обов'язковою та невід'ємною формою організації освітнього процесу в закладі професійної освіти, що спрямована на формування та вдосконалення у здобувачів професійної освіти професійних компетентностей за обраною ними професійною кваліфікацією відповідно до освітньої програми (Закон України «Про професійну освіту», 2025). При цьому, нормативно закріплене право кожного здобувача професійної освіти на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття освіти (Закон України «Про професійну освіту», 2025.).

Процес оцінювання є невід'ємною складовою освітнього процесу «як інструмент визначення якості освіти, що розкриває відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, професійними або освітніми стандартами та/або договором про надання освітніх послуг» (Закон України «Про освіту», 2017). В умовах реалізації базових засад концепції Індустрії 5.0 (European Commission, Renda, Schwaag Serger, Tataj, Morlet та ін., 2021) в економічному просторі нашої держави, провідними вимогами до якості професійної освіти мають стати: сучасні технологічні та цифрові компетентності майбутніх фахівців, екологічна свідомість, людиноцентричність та соціальна відповідальність, вміння належно орієнтуватися й адаптуватися в швидкозмінних умовах реальності, здатності до інноваційності, креативності та системного мислення.

Враховуючи спрямованість концепції Індустрії 5.0 на інтеграцію технологічного прогресу з соціальною відповідальністю, екологічною свідомістю та етичним управлінням, оцінювання практичної підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі має базуватися на реалізації:

- компетентнісного підходу, за якого оцінюються не лише знання, а й здатності їх застосування в реальних виробничих умовах;
- системності, що враховує взаємозв'язки між технічними, екологічними, соціальними та цифровими аспектами діяльності майбутніх спеціалістів;
- прикладної спрямованості, що передбачає наближення оцінювання до реальних умов виробництва;
- гнучкості та адаптивності критеріїв оцінювання до індивідуальних траєкторій професійного розвитку.

Спрямованість концепції Індустрії 5.0 на поєднання сучасних технологій із творчим інноваційним людським потенціалом, визначає вимоги щодо доцільності оцінювання в умовах практичної підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі таких ключових компетентностей за відповідними професіями (МОН України, 2024, ДОС 7132.F.43.33–24; ДОС 7133.F.43.31–2024) як: комунікативна компетентність, математична компетентність, цифрова компетентність, особистісна, соціальна й навчальна компетентність, екологічна та енергоефективна компетентність, підприємницька компетентність, громадянська компетентність тощо. При оцінюванні рекомендується застосовувати такі підходи:

– *при перевірці рівня сформованості математичної та технологічної компетентностей* доцільно перевіряти уміння та навички використання сучасних прикладних фахових цифрових інструментів; роботи з автоматизованими системами; дотримання технічних стандартів тощо. *Методами оцінювання при цьому можуть бути:* практичні завдання, симуляції, кейс-аналіз тощо;

– *при перевірці рівня сформованості екологічної та енергоефективної компетентності* доцільно перевіряти здатності діяти в умовах циркулярної економіки, зокрема, уміння та навички з мінімізації відходів; використання вторинних ресурсів; проектування з екологічним зворотним зв'язком. *Методами оцінювання при цьому можуть бути:* проєктне навчання, портфоліо, екологічний аудит тощо;

– *при перевірці рівня сформованості цифрової компетентності* доцільно перевіряти здатності здобувачів освіти щодо інтеграції цифрових технологій у виробничі процеси, зокрема оцінювати: вміння працювати з цифровими платформами; рівень навичок аналізу даних для оптимізації виробничих процесів; рівень знань з кібербезпеки у виробництві. *Методами оцінювання при цьому можуть бути:* електронні тести, цифрові кейси, онлайн-симуляції тощо;

– *при перевірці рівня сформованості комунікативної компетентності* доцільно перевіряти рівень етичності поведінки, командної роботи, інклюзії, зокрема: уміння та навички взаємодії в команді; дотримання норм безпеки; урахування потреб колективу. *Методами оцінювання при цьому можуть бути:* спостереження, самооцінювання, опитування, метод дискусій тощо;

– *при перевірці рівня сформованості соціальної й навчальної компетентностей* доцільно перевіряти здатність діяти в умовах нестабільності, оцінюючи, зокрема, рівень гнучкості у прийнятті рішень; стресостійкість; поведінку в умовах непередбачуваних змін та в кризових ситуаціях. *Методами оцінювання при цьому можуть бути:* рольові ігри, ситуаційні завдання, рефлексивні есе тощо;

– при перевірці рівня сформованості здатностей до інноваційності та системного мислення, що є незамінними в підприємницькій діяльності, доцільно перевіряти вміння майбутніх спеціалістів генерувати рішення для прогресивних змін, зокрема визначати рівень вмінь з розроблення інноваційних проєктів, моделей; навичок системного аналізу виробничих процесів; прогнозування наслідків підприємницьких рішень тощо. Методами оцінювання при цьому можуть бути: мозкові штурми, проєктні завдання, SWOT-аналіз тощо.

Оцінювання практичної підготовки майбутніх фахівців будівельних спеціальностей в умовах Індустрії 5.0 має забезпечувати відповідність рівня набутих ними фахових компетентностей сучасним економічним і соціальним вимогам, при цьому не лише перевіряти їх професійну готовність, а й сприяти формуванню у здобувачів освіти гуманістичного, інноваційного та екологічного потенціалу.

Література

1. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Renda, A., Schwaag Serger, S., Tataj, D., Morlet, A., та ін. (2021). *Industry 5.0: A transformative vision for Europe – Governing systemic transformations towards a sustainable industry*. Publications Office of the European Union. <https://surl.it/ibhgxh>
2. Закон України «Про освіту». (2017). *Відомості Верховної Ради України*, № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про професійну освіту». (2025). *Відомості Верховної Ради України*, № 4574-IX, ст. 11, ст. 17. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text>
4. Міністерство освіти і науки України. (2024). *Державний освітній стандарт за професією «Штукатур» (код 7133.F.43.31-2024); «Лицювальник-плиточник» (код 7132.F.43.33-24)*. <https://surl.li/kitfep>

ТИМОЩУК ГАЛИНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МЕТОДИСТА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІН

У сучасному швидкоплинному світі, особливо в умовах воєнного стану та динамічних ринкових відносин, заклади професійної освіти (далі – ЗПО) відіграють критично важливу роль у підготовці кваліфікованих робітників нового типу. Це фахівці, які мають бути мобільними, конкурентоспроможними на ринку праці, здатними оперативно реагувати на зміни в економіці та органічно поєднувати широкую теоретичну підготовку з високою практичною майстерністю. Досягнення цих цілей неможливе без якісно нової організації навчально-виробничого процесу, де методична робота посідає одне з центральних місць. Саме від системності та налагодженості методичної роботи залежить якість виконання навчальними закладами їхніх функцій, а отже – і успіх у підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Найголовнішим і найістотнішим у методичній роботі будь-якого закладу освіти є надання реальної, дієвої допомоги педагогічним працівникам щодо розвитку їхньої професійної компетентності. Це включає поєднання знань, умінь і навичок сучасного педагога з притаманними йому рисами особистості [3]. Отже, ключові завдання методиста ЗПО можна окреслити, зокрема:

– *Створення організаційно-методичних умов для самовдосконалення педагогів.* Методист повинен допомогти педагогу розкрити його потенційні можливості якомога раніше та забезпечити необхідні ресурси для їхнього професійного зростання.

– *Сприяння розвитку педагогічних кадрів.* Це включає формування високого рівня професіоналізму, інноваційного творчого стилю та аналітичного мислення у викладачів та майстрів виробничого навчання.

– *Забезпечення методичної підтримки навчально-виробничого та виховного процесів.* Методист відповідає за розробку, впровадження та моніторинг ефективності методичних рекомендацій, навчальних матеріалів, програм, що забезпечують високу якість навчання та виховання.

– *Моніторинг та адаптація до актуальних тенденцій.* Методист є «барометром інновацій», який відстежує зміни у виробничих галузях, технологіях та потребах ринку праці, інтегруючи ці знання в освітній процес.

– *Акумуляція та поширення кращих освітніх практик.* Методист виявляє, систематизує та поширює успішний досвід педагогічних працівників як у межах свого закладу освіти, так і на регіональному та національному рівнях.

– *Генерація нових ідей та ініціатив.* Методист виступає ініціатором впровадження інноваційних підходів, форм та методів навчання, що сприяють удосконаленню навчально-виробничого процесу.

Варто зазначити, що професійний стандарт методиста ЗПО визначає широкий спектр трудових функцій, що відображають його багатогранну діяльність [2]. Хоча методист може виконувати і управлінські функції, і функції, що належать до обов'язків працівників інших посад, його основною є все ж мето-

дична (а часто й науково-методична) робота. Важливо, що методист не спеціалізується на одній професії чи предметі, а повинен добре орієнтуватися в методології навчання всіх предметів та професій, які пропонує освітній заклад.

Професійний розвиток методиста ЗПО є безперервним процесом, що зумовлений швидкими змінами у сфері освіти, виробництва та технологій. Для ефективного виконання своїх функцій методист повинен постійно підвищувати свій кваліфікаційний рівень та розширювати професійні компетенції. Це включає:

- *систематичне підвищення кваліфікації*. Регулярна участь у курсах підвищення кваліфікації, тренінгах, семінарах, вебінарах, спрямованих на оновлення знань та навичок у галузі педагогіки, психології, методики викладання, інформаційних технологій;
- *самоосвіта та самовдосконалення*. Активне вивчення фахової літератури, наукових статей, аналіз перспективного вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- *участь у професійних спільнотах*. Членство у методичних об'єднаннях, асоціаціях, професійних мережах, що сприяє обміну досвідом та ідеями з колегами;
- *дослідницька діяльність*. Залучення до науково-методичних досліджень, написання статей, методичних посібників, участь у конференціях та семінарах з доповідями;
- *розвиток інноваційних компетентностей*. Опанування нових освітніх технологій (дистанційне навчання, змішане навчання, використання віртуальної та доповненої реальності), розвиток критичного мислення, креативності, здатності до аналізу великих обсягів інформації;
- *формування лідерських якостей*. Розвиток навичок фасилітації, менторства, командної роботи для ефективного керування та підтримки педагогічного колективу.

Водночас, у контексті стрімкого розвитку технологій та викликів сучасності, цифровізація методичної роботи в закладах професійної освіти стає не просто трендом, а необхідністю. Вона трансформує традиційні підходи до управління освітнім процесом, обміну досвідом та професійного розвитку педагогів, відкриваючи нові можливості для підвищення ефективності та якості підготовки кваліфікованих робітників. Цифровізація приносить низку суттєвих переваг, оптимізуючи кожен аспект методичної діяльності:

- *доступність та оперативність*. Завдяки цифровим платформам, електронним бібліотекам та хмарним сховищам, методичні матеріали, навчальні посібники та нормативні документи стають доступними 24/7 з будь-якої точки світу. Це значно прискорює обмін інформацією та забезпечує оперативний доступ до актуальних даних;
- *ефективне створення та управління контентом*. Використання програмного забезпечення для створення презентацій, інтерактивних уроків, відеоматеріалів та онлайн-курсів дозволяє методистам створювати якісний, привабливий та інтерактивний освітній контент. Системи управління навчанням забезпечують зручне розміщення, структурування та адміністрування цих матеріалів;
- *спрощення комунікації та співпраці*. Онлайн-платформи для спілкування, форуми, чати та відеоконференції сприяють налагодженню ефективної комунікації між методистами, педагогами, адміністрацією та зовнішніми партнерами. Це полегшує колективне обговорення методичних питань, організацію спільних проєктів та обмін кращим досвідом;
- *аналіз даних та прийняття рішень*. Цифрові інструменти дозволяють збирати, аналізувати та візуалізувати дані про освітній процес, успішність учнів, ефективність методичних прийомів. Це дає змогу методистам ґрунтуватися на об'єктивних показниках при плануванні роботи, виявленні проблемних питань та прийнятті обґрунтованих рішень;
- *індивідуалізація професійного розвитку*. Онлайн-курси, вебінари та дистанційні програми підвищення кваліфікації дають змогу педагогам обирати актуальні для них напрямки навчання, розвивати необхідні компетенції у зручному темпі та форматі. Методист може відстежувати прогрес та надавати індивідуальну підтримку.

Наостанок варто зазначити, що попри очевидні переваги, цифровізація методичної роботи також несе певні виклики. Це, зокрема, потреба в постійному підвищенні цифрової компетентності методистів та педагогів, забезпечення закладів належним технічним оснащенням та стабільним доступом до мережі «Інтернет», а також питання кібербезпеки та захисту даних. Проте, перспективи, які відкриває цифровізація, значно переважають ці виклики. Вона дозволяє зробити методичну роботу більш гнучкою, інноваційною та орієнтованою на результат, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на якість підготовки кваліфікованих робітників, здатних відповідати вимогам сучасного ринку праці. Методист, який активно впроваджує цифрові інструменти у свою діяльність, стає справжнім архітектором освітніх інновацій.

Отже, роль методиста в закладах професійної освіти є абсолютно незамінною, особливо в сучасних умовах. Він виступає не просто як адміністративна одиниця, а як ключовий агент змін, що забезпечує якісне методичне супроводження освітнього процесу, сприяє професійному розвитку педагогів та формуванню конкурентоспроможних, мобільних та кваліфікованих робітників. Ефективна методична робота, що ґрунтується на постійному професійному розвитку методиста, є запорукою успіху ЗПО у виконанні їхньої місії – підготовки нового покоління фахівців, здатних ефективно працювати та розвиватися в умовах мінливого ринку праці та викликів сьогодення.

Література

1. Про професійну освіту (Закон України). № 4574-IX (2025). <https://surl.lt/lhqdag>
2. Професійний стандарт «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти». (2020). <https://surl.li/zovnim>
3. Тимошук Г. (2024). Системний підхід до планування освітнього процесу: від теорії до практики. Науково-методичний вісник «Професійна освіта», 24. 203.-207. <https://surl.li/qjcufy>

ФУРМАНЧУК ГАЛИНА

Хмельницький професійний ліцей (м. Хмельницький)

РОЛЬ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНИХ ЦЕНТРІВ У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У Концепції Нової української школи сказано, що головною метою освіти в Україні є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності. Ключова компетентність «Екологічна грамотність і здорове життя» формує ставлення до сприймання природи як цілісної системи; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки. Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування у здобувачів освіти соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь.

У березні 2025 року у Хмельницькому професійному ліцеї відкрито природничо-екологічний центр, який було створено у співпраці з науковцями Національного науково-природничого музею НАН України. Основна мета цієї експозиції навчити здобувачів освіти любити і оберігати природу та нести відповідальність за свої вчинки, формувати екологічну культуру [Якимчук, 2011, с.195]. Експозиція побудована таким чином, що по кожному інформаційному блоку можна вивчати одну або декілька тем. Експозиція цікава тим, що акцент фокусується саме на природі Хмельниччини. В експозиції природничо-екологічного центру окремими блоками представлено: міжнародний та національний рівень охорони біорізноманіття, природно-заповідні території Хмельниччини, історичний розвиток планети Земля, мінералогія, лікарські рослини, гриби та птахи Хмельниччини, плазуни та земноводні Хмельниччини, адвентивні рослини, загроза побутового сміття та екоцид в Україні спричинений російсько-українською війною.

Природничо-екологічний центр є важливим джерелом знань для здобувачів освіти. Безумовно, ефективний досвід екологічного виховання можливий за умови різновікового охоплення. За період з початку відкриття центр відвідали: дошкільники, школярі, слухачі курсів з підвищення кваліфікації та всі здобувачі освіти ліцею. Однією з основних завдань природничих музеїв та природничо-екологічного центру зокрема є освітньо-виховна робота, яка проявляється у екологічному, природоохоронному та естетичному вихованні відвідувачів, шляхом проведення екскурсій, лекцій, консультацій, квестів, конкурсів, відзначення Міжнародного дня біорізноманіття, Дня Землі. Питання формування екологічної культури учнівської молоді через систему освіти та позакласної роботи сьогодні є важливим у сприянні підвищення активності екологічно свідомого покоління людей, котрим у майбутньому вирішувати завдання виживання людства в умовах критичного антропогенного трансформування довкілля [Крицька та ін., 2002, с. 44].

На першому стенді експозиції природничо-екологічного центру показано міжнародний рівень охорони біорізноманіття. Вперше ідея про необхідність міжнародного співробітництва в сфері охорони навколишнього середовища прозвучала у 1913 році на першій міжнародній конференції в місті Берн. Але реально ці ідеї почали втілюватись в другій половині XX століття після застосування у другій світовій війні хімічної, біологічної та ядерної зброї. Велику роль в охороні довкілля відіграють неурядові, тобто громадські організації: зокрема всесвітній фонд дикої природи на логотипі якого зображена величезна панда. За даними звіту цієї організації за останні 50 років популяція диких тварин на земній кулі зменшилась на 73 %.

З 1963 року видається Світова Червона Книга. Червоний список якої опікується флорою та фауною всього світу. На стенді природничо-екологічного центру представлені фото рослин та тварин Хмельниччини які занесені до світового червоного списку. На національному рівні екологічні та природоохоронні відносини регулюються Конституцією України.

Червона книга України – державний документ, який містить перелік рідкісних, вразливих та зникаючих видів рослин та тварин. Випущено 4 видання Червоної книги. Згідно законодавства України

кожних 10 років має виходити нове видання [Червона книга України, 2009]. Четверте видання існує лише в електронному вигляді. До списку червонокнижних рослин Хмельниччини належить 113 видів та 84 види тварин. Зелена книга України - це офіційний державний документ який є основою для розробки охоронних заходів.

Природно-заповідні території Хмельниччини. За розмаїттям рослинних ресурсів Хмельниччина займає третє місце після Криму та Карпат. Ключовим об'єктом природно-заповідних територій Хмельниччини є Національний природний парк Подільські Товтри, який є одним з найбільших у Європі. Власне із наших Подільських Товтр і починаються Карпати. В межах парку росте 1700 видів рослин, з них 300 – це ендеміки, а також реліктові та рідкісні. Інвазійні (адвентивні) – чужорідні види занесені з різних континентів з великою здатністю до експансії, викликають процеси біологічного забруднення екосистем [Губарь, 2003, с.114]. Відповідно до основних положень Глобальної стратегії з проблем інвазійних видів в багатьох країнах світу в тому числі і в Україні прийняті Національні стратегії запобігання і контролю інвазій. Багато інвазійних рослин - це здичавілі культурні рослини, здатні до самостійного поширення. Серед них багато не тільки бур'янів, але і лікарських рослин. Чужорідні види дерев здатні змінити або знищити цілі екосистеми. Не маючи природних ворогів на нових територіях, інвазійні види швидко розмножуються, захоплюють простір та витісняють місцеві види із природних ландшафтів. 73 види інтродукованих дерев та кущів зустрічаються в лісах України. Чужорідні види дерев-трансформерів здатні змінити або знищити цілі екосистеми [Зелена книга України, 2009]. Крім адвентивних рослин планеті загрожує побутове сміття. Тверді побутові відходи – це сміття яке утворюється в наших домівках щодня: пластик, папір, скло, органічні рештки тощо. Щороку люди виробляють мільйони тон сміття, і більша частина цього сміття потрапляє на полігони або у довкілля, забруднюючи навколишнє середовище. Тверді побутові відходи становлять серйозну загрозу для довкілля та здоров'я людей. Вони забруднюють ґрунт, воду та повітря, адже пластик, та інші матеріали розкладаються десятки й сотні років. Спалювання сміття виділяє токсичні речовини, що можуть спричинити захворювання дихальної системи та онкологічні хвороби. Звалища стають осередками розмноження гризунів та комах, які переносять небезпечні інфекції. Крім того, розкладання відходів виділяє парникові гази, що сприяють глобальному потеплінню. За статистикою, одна людина на рік продукує близько 300 кг сміття. Сортування допомагає значно скоротити цю цифру. Батарейки надзвичайно токсичні: лише одна батарейка може забруднити до 400 л води та до 20 кв.м ґрунту. В експозиції представлено основні приклади твердих побутових відходів, які самі про себе розповідають, достатньо лише сканувати QR-код. Останній блок нашої експозиції – це екоцид спричинений військовою агресією росії в Україні. Жертвами військової агресії росії в Україні є не тільки люди, а й українське довкілля, яке безжально знищується країною-терористом. Лісові пожежі, військова техніка, ракети, боєприпаси, нафтопродукти, викиди хімічних речовин через обстріли промислових підприємств, ризики радіаційних аварій – загрози, які несе російська військова агресія для екології України. Перші випадки умисного підпалювання лісових масивів росіянами почалися ще на початку березня 2022 року в Зоні відчуження Чорнобильської АЕС. Пожежа знищила 15 тисяч гектарів лісів на ділянці – від Ірпеня до Чорнобиля. Греблю Каховської ГЕС було заміновано і підірвано. Це воєнний злочин та акт геноциду, здійснений армією росії 6 червня 2023 року. У зоні катастрофи опинилося 16 тисяч людей та близько 80 населених пунктів. Сума збитків складає щонайменше 2 млрд. доларів. Велику загрозу представляють міні поля. Міни вкриваються мулом, що ускладнює їхнє виявлення. Після підриву ГЕС – постраждало трильйон живих організмів, які одночасно загинули.

Екологія, екологічні проблеми, екологічна криза. Ми все частіше чуємо ці поняття. Причин можна назвати багато: погіршення природного стану довкілля, зростання кількості захворювань, скорочення тривалості людського життя, екоцид пов'язаний з військовою агресією, туманна перспектива щодо умов існування майбутніх поколінь. Для пересічної людини ці проблеми звучать глобалізовано і не зовсім зрозуміло. У переважній кількості населення формується стереотип: екологія – це добре, але мене це не стосується. Саме тут криється основна небезпека: значна частина суспільства всерйоз не сприймає та немає бажання перейматися проблемами довкілля. З одного боку - звичайній людині у повсякденному житті ніколи задумуватись над такими проблемами, а з іншого – кожен у процесі життєдіяльності перетинається з ними або й докладає рук до їх виникнення чи загострення. Тому сьогодні найактуальнішим завданням науки, просвіти та екологічного виховання підрастаючого покоління є здобуття нових знань про навколишнє середовище та їх популяризація. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту.

Література

- 1 Губарь Л. М. (2003). Флора антропогенних екопотів історичних центрів міст Острога, Нетішина та Славути. *Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Біологія. Вип. 119.* с.114.
- 2 Зелена книга України (2009). Київ.: Видавництво «Альтерпрес».
- 3 Крицька Л. І., & Новосад В.В., Фурманчук Г.Й. (2002). Експозиція «Охорона рослинного світу» в Нетішинському краєзнавчому музеї. *Вісник Нетішинського краєзнавчого музею. №1* с.44.

- 4 Маковська В. М. (2011). Засоби організації екологічної інформації Малополюського Погориння в бібліотеках. *Ландшафтне та біотичне різноманіття в умовах зростаючого антропогенного впливу (екологічні та природоохоронні аспекти)*. Славута, с.162.
- 5 Соколова А. Л. (2011). Формування екологічної культури учнівської молоді в позаурочний час. *Ландшафтне та біотичне різноманіття в умовах зростаючого антропогенного впливу (екологічні та природоохоронні аспекти)*. Славута, с.191.
- 6 Червона книга України (2009). Рослинний світ. Київ: «Глобалконсалтинг».
- 7 Якимчук Г. К. (2011). До екологічної свідомості – через екологічну освіту і виховання. *Ландшафтне та біотичне різноманіття в умовах зростаючого антропогенного впливу (екологічні та природоохоронні аспекти)*. Славута, с.195.

ЧУЙКОВА ОКСАНА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Створення цифрового середовища для підготовки робітників машинобудівної галузі передбачає доступ до сучасних навчальних матеріалів, віртуальних практик та оцінювання компетентностей. Аналіз ринку праці та технологічний розвиток галузі підтверджують потребу в якісному навчанні, особливо за професією «Токар», де попит на фахівців є високим.

Електронні навчальні ресурси (ЕНР) є ефективним рішенням для інтеграції сучасних методик, стандартів і технологій в освітній процес. Вони забезпечують гнучкість, доступність, інтерактивність та можливість адаптації контенту до індивідуальних потреб студентів. Важливо також впроваджувати автоматизоване тестування для об'єктивного оцінювання знань. (Ляшик, 2023)

У межах регіонального експерименту «Розроблення та застосування цифрової платформи професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі» було розроблено та апробовано цифрову платформу для професійної підготовки токарів. Методичні засади створення такого роду ресурсів включають систематизацію знань, інтерактивність, адаптивність, використання сучасних технологій (VR, AR, відеоконференцій) та участь галузевих фахівців у розробці контенту. (Волкова, 2012)

Для оцінювання ефективності ЕНР проведено анкетування здобувачів освіти. Результати показали позитивне ставлення до ЕНР, високу частоту їх використання, зростання мотивації та інтересу до навчання. Найбільш цінуються інтерактивність, доступність, універсальність та можливість дистанційного навчання. Водночас виявлено потребу в покращенні якості контенту та усуненні технічних проблем.

Анкетування «Роль електронних навчальних ресурсів у професійному зростанні», проведене серед випускників ДНЗ «Вище професійне училище №11», було спрямоване на оцінювання впливу електронних навчальних ресурсів на професійний розвиток здобувачів освіти.

Аналіз відповідей показав, що ці засоби відіграють значну, хоча й не вирішальну, роль у професійному становленні випускників. Вони є корисним інструментом для підготовки до роботи за обраною професією, оскільки надають актуальні знання та навички. Водночас респонденти відзначили потребу в покращенні якості контенту та його адаптації до сучасних вимог професійного середовища.

Окрім того серед здобувачів освіти та випускників закладу освіти було організовано низку заходів, під час яких ключові учасники експерименту мали можливість обмінятися думками, висловити пропозиції та бачення щодо реалізації експерименту регіонального рівня на тему: «Розроблення та застосування цифрової платформи професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі».

Свою думку щодо необхідності впровадження такої експериментальної роботи висловлюють не лише науковці, але й основні стейкхолдери ДНЗ «Вище професійне училище №11», зокрема: Ковтун Олексій Сергійович – головний інженер ХКП «Електротранс»; Свистун Наталія Іванівна – заступник директора з виробництва ХКП «Електротранс»; Терещенко Василь Петрович – головний зварник ПП «Кармель»; Білецький Віктор Павлович – директор заводу «Гідроарматура». Вони озвучили основні запити підприємств машинобудівної галузі щодо підготовки кваліфікованих робітників, здатних працювати на цифрових робочих місцях, та вимоги до випускників ЗПО машинобудівного профілю.

Ще одним методом збору даних для дослідження ефективності електронного навчального ресурсу став аналіз успішності учнів, їхніх оцінок та рівня засвоєння навчального матеріалу.

У процесі дослідження було розглянуто робочі навчальні плани ДНЗ «ВПУ №11 м. Хмельницького» для підготовки кваліфікованих робітників на основі базової та повної загальної середньої освіти, а також з технологічно суміжних професій «Токар» (8211) та «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» (7231). Встановлено, що підготовка за професією «Токар» здійснюється відповідно до традиційного ДСПТО, а навчальні плани передбачають вивчення таких предметів професійно-теоретичної підготовки, як: Спецтехнологія – 114 годин, Матеріалознавство – 24 години, Допуски та технічні вимірювання – 24 години, Охорона праці – 30 годин, Читання креслень – 27 годин.

Оцінювання рівня засвоєння знань здійснювалося за допомогою GoogleForms, що забезпечило зручність і доступність як для здобувачів освіти, так і для викладачів. При розробці тестів були враховані вимоги до всіх предметів професійно-теоретичної підготовки та їх значущість у формуванні професійних компетентностей. З метою оцінювання результатів було розроблено відповідні критерії та відповідні коефіцієнти згідно з традиційною 12-бальною системою.

Під час вхідного контролю більшість учнів продемонстрували середній рівень знань. Однак повторний зріз, проведений після впровадження ЕНР, показав суттєве покращення рівня навчальних досягнень. Середній бал успішності значно зріс, що свідчить про ефективність інтерактивних та доступних інструментів, що дозволяють студентам навчатися у зручному для них темпі. Таким чином, використання електронного навчального ресурсу позитивно вплинуло на всі ключові показники навчального процесу та ефективність підготовки здобувачів освіти до реальних умов праці в їхній професійній галузі.

Емпірична частина засвідчила, що впровадження електронних навчальних ресурсів значно підвищує рівень залученості та мотивації студентів, сприяючи покращенню якості освіти та ефективності професійної підготовки. Також ЕНР дозволяють здобувачам обирати темп навчання та доступ до додаткових матеріалів, що допомагає краще адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб. Це стало можливим завдяки доступу до великої кількості інформації та навчальних матеріалів, таких як відеоуроки, статті, презентації та інші ресурси, що дозволяють глибше вивчати тему. Адже в умовах частих повітряних тривог, обстрілів, вимкнення світла та обмеженого доступу до Інтернету, використання ЕНР дозволяє здобувачам освіти навчатися в будь-якому місці та в будь-який час, зменшуючи часові та просторові обмеження. Це особливо важливо при організації змішаного навчання та залученні здобувачів освіти до волонтерської роботи.

Водночас виявлено, що використання електронних навчальних ресурсів має свої недоліки, які варто враховувати. До таких недоліків можна віднести технічні проблеми, оскільки використання ЕНР вимагає наявності відповідного обладнання та стабільного доступу до інтернету. (Крамаренко Т. і Резунова С., 2016) Також варто враховувати здатність здобувачів освіти до самостійного засвоєння матеріалу та проблеми їхньої мотивації. (Титаренко А., Власенко Л., Мірочник В., 2021). Вказані вище недоліки актуалізують необхідність комплексного підходу до впровадження ЕНР, враховуючи технічні, організаційні та педагогічні аспекти для забезпечення ефективного освітнього процесу.

Література

1. Ляшик В., & Шубін І. (2023). Методи автоматизації та інтерпретації якості освітніх тестів у системах розподіленого віртуального навчання. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*, 3(25), 40–51. <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.25.040>
2. Волкова Т. (2012). *Методичні засади створення і використання електронного підручника у професійній підготовці кваліфікованих робітників: Методичний посібник*. Київ: ІПТО НАПНУ.
3. Пригодій М. А., Гуржій А. М., Липська Л. В., Гуменний О. Д., Зуєва А. Б., Кононенко А. Г., Прохорчук О. М., & Белан В. Ю. (2019). *Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти*. Житомир: Полісся.
4. Крамаренко Т., & Резунова С. (2016). Використання інтернету та електронних освітніх ресурсів у навчальному процесі вищих навчальних закладів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і Психологія». Педагогічні науки*, 1(11), 251–255.
5. Титаренко А., Власенко Л., & Мірочник В. (2021). Переваги та недоліки дистанційного навчання. *Trends in Science and Practice of Today*, 28, 322.

ШУСТИК ІГОР

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПРОВІДНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Формування екологічної компетентності майбутніх медичних сестер має бути обов'язковим освітнім результатом у процесі професійної підготовки, адже функціональне забезпечення медичних процесів безпечно пов'язано з навколишнім середовищем. Дедалі очевиднішою стає необхідність зміни пріоритетів професійної підготовки таких фахівців у напрямі формування та розвинення їхнього екологічного мислення, вмінь застосовувати екологічні технології [1]. Ці аспекти доводять необхідність проєктування педагогічних моделей професійної підготовки, які б забезпечували технологічне досягнення гарантованого рівня екологічної компетентності майбутніх медичних сестер у аспекті їхнього професійного становлення.

Як відомо, екологічна компетентність – комплекс знань, умінь, навичок та цінностей, що дозволяють медичній сестрі розуміти вплив довкілля на здоров'я людини, дотримуватися екологічних норм у професійній діяльності та сприяти збереженню природи [2]. Це ключовий елемент її професійного становлення, що забезпечує надання нею якісної медичної допомоги та відповідальне ставлення до навколишнього світу.

Структура екологічної компетентності включає: знання (усвідомлення основ екологічного природокористування, розуміння впливу навколишнього середовища на здоров'я пацієнтів та суспільства в цілому); уміння та навички (здатність застосовувати екологічно безпечні методи роботи, дотримуватися правил охорони природи, ощадливо використовувати ресурси); цінності та ставлення (зокрема, формування свідомого ставлення до природи, розуміння важливості сталого розвитку, розвиток екологічної етики у професійній діяльності) [3].

Медична сестра, маючи екологічну компетентність, може запобігати впливу шкідливих чинників довкілля на пацієнтів та надавати рекомендації щодо збереження здоров'я; дотримується екологічних норм у лікувальних закладах допомагає створювати безпечні та здорові умови для пацієнтів і персоналу та може стати прикладом для інших, поширюючи екологічно свідому поведінку та сприяючи формуванню екологічних цінностей у пацієнтів та суспільства; несе відповідальність за сталий розвиток, включаючи екологічну компетентність у свою професійну діяльність, роблячи внесок у збереження природних ресурсів та забезпечення сталого майбутнього [4].

Отже, екологічна компетентність у професійному становленні майбутніх медичних сестер дозволить їм усвідомлювати, як екологічні фактори впливають на здоров'я пацієнтів, сприятиме ефективному застосуванню принципів сталого розвитку в медичній практиці, допоможе формувати у пацієнтів навички здорового способу життя та усвідомлення зв'язку з природою, а також зниженню негативного впливу медичних установ на довкілля шляхом відповідального використання ресурсів та утилізації відходів.

Література

1. Герлянд Т. М. (2024). Екологізація професійної підготовки майбутніх фахівців у контексті повоєнного відновлення України. *Edukacja zawodowa i ustawiczna*, 9, Р. 427–438.
2. Нестерова Л. В., Лузан П. Г. Манько В. М., Герлянд Т. М. та ін. (2012). *Педагог професійної школи: методичний посібник*. Київ: Педагогічна думка.
3. Сірак І. (2019). Проблема підготовки майбутніх медичних сестер у педагогічній теорії та практиці. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 50, 195–199.
4. Степанюк А., Данюк М. (2017). *Формування професійно значущих якостей медичних сестер у процесі фахової підготовки: монографія*. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка.

ЯМКОВИЙ ОЛЕКСАНДР

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Сучасна професійна освіта потребує впровадження інноваційних підходів і технологій, спрямованих на підвищення ефективності навчального процесу, поглиблене засвоєння знань та формування професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, впровадження і поширення нового в освіті. Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації освітнього процесу до нових суспільно-історичних умов (Туркот, 2011).

До інноваційних підходів у сучасній освіті належать використання інтерактивних форм навчання, проєктної діяльності, мультимедійних ресурсів та інших засобів, що стимулюють активну участь студентів. Серед основних підходів, які взаємодоповнюють один одного і забезпечують комплексну професійну підготовку, виділяють компетентнісний, практико-орієнтований, особистісно-орієнтований, а також проблемне, проєктне, ігрове навчання, технології критичного мислення та інформаційно-комп'ютерні технології.

Особливого значення сьогодні набуває практико-орієнтований підхід, що поєднує теоретичну та практичну складові підготовки майбутніх фахівців. Це дає змогу студентам здобувати досвід реальної професійної діяльності ще під час навчання. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблемне навчання, яке створює умови для формування критичного мислення, розвитку навичок пошуку рішень і роботи в команді. Технологія проблемного навчання полягає у створенні викладачем навчальних ситуацій, що містять проблемні завдання, які студенти повинні розв'язати самостійно або у групах. Як зазначає М.М. Фіцула (2006), проблемне навчання є одним із засобів активізації та розвитку самостійності студентів, воно розкриває інтелектуальні здібності, сприяє кращому засвоєнню матеріалу та формує готовність долати труднощі.

Важливе місце у професійній підготовці посідає і проєктна технологія. За визначенням С. Гончаренка (1997), метод проєктів – це організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у про-

цесі планування й виконання практичних завдань – проектів. Метод проектів у підготовці майбутніх фахівців спрямований на реалізацію творчого потенціалу студентів та розвиток їхньої самостійності. Проектна діяльність формує мотивацію до навчання, інтерес до спеціалізованих дисциплін, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі. Вона сприяє розвитку пізнавальних умінь – відбору та узагальнення матеріалу, інтеграції знань із різних джерел, презентації результатів. Участь у проектах формує дослідницькі й комунікативні навички, організаторські здібності, ініціативність та відповідальність. Студенти мають змогу приміряти різні ролі в колективі або працювати індивідуально, що розвиває гнучкість і самовизначення. Проектна технологія забезпечує ефективну професійну підготовку конкурентоспроможного фахівця, здатного самостійно розв'язувати завдання, працювати в команді й вести конструктивний діалог. Викладач у цьому процесі виступає не лише джерелом інформації, а й координатором, наставником та учасником, забезпечуючи зворотний зв'язок і підтримку.

Не менш значущими є особистісно-орієнтовані технології навчання. Вони сприяють розвитку комунікативних навичок, уміння розв'язувати проблеми, знаходити різні варіанти поведінки у складних ситуаціях, виховують співчуття та повагу до інших. Використання цього підходу стимулює творчість і критичне мислення студентів, формує культуру професійного спілкування, створює умови для самовираження та виявлення індивідуальних здібностей.

Важливою інноваційною формою сучасної підготовки фахівців є дуальна освіта, яка поєднує теоретичну підготовку у закладі освіти з практичною діяльністю на виробництві. Такий підхід забезпечує тісний зв'язок між теорією та практикою, дозволяє студентам не лише засвоювати фундаментальні знання, а й застосовувати їх у реальних умовах професійної діяльності. Це сприяє формуванню стійких навичок, розвитку критичного мислення та здатності оперативно реагувати на виробничі виклики. Завдяки цьому випускники закладів освіти краще орієнтуються у вимогах сучасного ринку праці, швидше адаптуються на робочих місцях та відповідають очікуванням роботодавців. Разом із набуттям професійних компетентностей дедалі більшої ваги набуває формування так званих «soft skills» – комунікативних, організаційних і креативних умінь. Вони забезпечують ефективну співпрацю в команді, розвиток лідерських якостей і емоційного інтелекту, що є визначальними для конкурентоспроможності фахівця у XXI столітті. Таким чином, сучасна підготовка спеціаліста передбачає не лише оволодіння фаховими знаннями, а й розвиток гнучких навичок, необхідних для професійного та особистісного зростання.

З метою гармонійного поєднання професійних та особистісних компетентностей у сучасному освітньому процесі дедалі ширшого застосування набувають інтерактивні технології навчання, серед яких особливе місце займають тренінги, ділові ігри та кейс-метод. Науковці виокремлюють серед їхніх основних завдань розвиток комунікативних умінь; створення комфортного та сприятливого емоційного середовища для всіх учасників навчання; формування навичок роботи в команді та вміння висловлювати свої думки; сприяння виникненню інтересу до навчання та внутрішньої мотивації; розкриття та розвиток творчого потенціалу. Технології інтерактивного навчання відрізняються тим, що в освітньому процесі активно взаємодіють всі студенти на засадах співпраці та взаємного навчання. Основним джерелом мотивації виступає зацікавленість студентів, що призводить до високого рівня активності в навчальній діяльності. Викладач, застосовуючи інтерактивні технології навчання, виступає як рівноправний партнер студентів, забезпечуючи організаційну та консультаційну підтримку (Ребуха, 2022).

Ефективним інструментом є ігрові технології, які роблять навчання емоційно насиченим та запам'ятовуваним, активізують пізнавальні процеси та підвищують мотивацію студентів до професійного самовдосконалення. Вони можуть реалізовуватися у вигляді ділових, рольових, організаційно-діяльнісних ігор, які моделюють професійні ситуації. Ігрова діяльність виконує низку важливих функцій: мотиваційну (стимулює інтерес студентів до навчання); комунікативну (сприяє засвоєнню норм і культури професійного спілкування); функцію самореалізації (дає змогу кожному учаснику проявити власні можливості); розвивальну (формує увагу, силу волі та інші психічні якості); розважальну (забезпечує отримання позитивних емоцій); діагностичну (допомагає виявити прогалини у знаннях, уміннях, навичках та особливостях поведінки); корекційну (сприяє внесенню конструктивних змін у формування особистості майбутнього фахівця).

Отже, сучасні підходи й технології професійної підготовки студентів передбачають інтеграцію компетентісного, практико-орієнтованого, проблемного, проектного та особистісно-орієнтованого навчання із застосуванням інноваційних методів. Їхнє використання забезпечує підготовку конкурентоспроможних, мобільних і креативних фахівців, здатних успішно адаптуватися до викликів сучасного суспільства й ринку праці.

Література

1. Гончаренко С.У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.
2. Ребуха Л.З. (2022). *Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія*. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет.
3. Туркот Т.І. (2011). *Педагогіка вищої школи: навчальний посібник*. Київ: Кондор.
4. Фіцула М.М. (2006). *Педагогіка: навчальний посібник*. Київ: Академвидав.

АСПЕКТИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТА МОЛОДИХ ПІДПРИЄМЦІВ

Сучасна економіка та виробництво, особливо в умовах війни, висувають високі вимоги до рівня професійної підготовки кадрів та актуалізують проблеми професійного зростання молоді, оскільки кар'єрні наміри значної її частини найчастіше не відповідають потребам економіки в особливий період. Сутність кар'єрного спрямування майбутніх спеціалістів виявляється в необхідності подолання протиріччя між об'єктивно існуючими потребами суспільства в збалансованій структурі кадрів і неадекватно сформованими суб'єктивними професійними прагненнями молоді. Тобто, за своїм призначенням, система професійної освіти повинна істотно впливати на раціональний розподіл трудових ресурсів, вибір життєвого шляху молоддю, адаптацію її до професії, вибору необхідних державі спеціальностей в умовах російської агресії.

Підготовка сучасних кваліфікованих кадрів є головною метою і основною умовою економічного розвитку. Поява підприємств нових типів, форм власності, нові види техніки та технологій призвели до змін вимог роботодавців щодо професійної діяльності робітників практично всіх професій.

У зв'язку з цим необхідність вирішення проблеми оновлення змісту професійної освіти відповідно до потреб ринку праці в особливий період в Україні, визначення, обґрунтування та впровадження механізмів забезпечення якості підготовки професійно мобільних та конкурентоспроможних робітників є надзвичайно актуальною.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) відіграють особливу роль у розвитку професійної (професійно-технічної) освіти, консультуванні з професійної кар'єри, професійному зростанні майбутніх спеціалістів, прискорюючи і роблячи більш ефективним обмін інформацією та знаннями між викладачем і учнями. ІКТ також полегшують процес адміністрування освіти, навчання і надання навчальних матеріалів.

Актуальні питання в сфері впровадження і розширення застосування ІКТ, що стоять перед сучасною системою професійної (професійно-технічної) освіти (ППТО), консультуванні з професійної кар'єри, професійному зростанні майбутніх спеціалістів і з урахуванням пріоритетів міжнародних організацій – ЮНЕСКО, Міжнародної організації праці (МОП) спричинили розроблення рекомендацій у цій сфері:

- ППТО має існувати як частина системи безперервного навчання з урахуванням потреб конкретної країни і технологічного розвитку всього світу;
- ППТО має сприяти поліпшенню якості життя шляхом створення культури навчання, яка дозволить учням розширювати свої інтелектуальні горизонти, знаходити і постійно покращувати професійні навички і знання, активно брати участь в житті суспільства, щоб використовувати плоди економічних і технологічних змін заради загального добробуту;
- ППТО має допомогти людині йти в ногу із стрімким прогресом в області інформаційних і комунікаційних технологій;
- програми ППТО та консультування з професійної кар'єри повинні бути розроблені з урахуванням спеціальних професійних вимог, особливо це стосується «нових» професій і тих, які зазнають змін в зв'язку з технологічним прогресом. Зокрема, використання ІКТ - інструмент підвищення ефективності всіх професій, в тому числі тих, що вважаються традиційними;
- необхідно якомога в більшому обсязі використовувати сучасні освітні технології, зокрема, мережу Інтернет, інтерактивні мультимедійні матеріали, аудіовізуальні засоби і засоби масової інформації, щоб підвищити ефективність, якість і багатство освітніх та консультаційних програм;
- ППТО має бути доступне для людей з обмеженими можливостями здоров'я і для соціально та економічно знедолених груп населення (іммігрантів, біженців, представників меншин, демобілізованих воїнів і маргінальної молоді). Освіта повинна бути спеціально адаптованою до їхніх потреб, щоб їх інтеграція в суспільство пройшла легко і безболісно.

Проблеми і суперечності, які можна виділити в сфері використання ІКТ в системі консультування з професійної кар'єри та ППТО України загалом є:

- недостатньо розвинена нормативно-правова база, яка регламентує впровадження ІКТ в навчальний та консультаційний процес;

- слабе нормативно-організаційне регулювання впровадження ІКТ з боку регіональних і місцевих органів управління;
- необґрунтоване копіювання і перенесення освітньо-орієнтованих ІКТ вищих навчальних заведень в навчальний процес ПТНЗ;
- недостатня глибина прикладних досліджень контексті проблем організаційно-педагогічних і дидактико-психологічних процесів із застосуванням професійно орієнтованих освітніх ІКТ;
- низький рівень підготовки педагогічних кадрів ПТНЗ з питань створення та застосування електронних програмно-педагогічних засобів в навчальному процесі.

Активному використанню ІКТ в системі ППТО України налічується більше 15 років. Саме тому на сьогодні сформована база, на підставі якої може відбуватися подальше сталий розвиток застосування ІКТ.

За останні декілька років розробляються і втілюються в життя ініціативи з розширення використання ІКТ, відбуваються значні кроки в напрямку розвитку застосування ІКТ в професійній освіті та підготовці учнівської молоді до майбутньої професійної кар'єри.

В Україні є достатній досвід і всі необхідні передумови для переходу до повноцінних електронних освітніх ресурсів, як то віртуальні лабораторії, професійні тренажери та симулятори, системи адекватної оцінки знань, умінь, компетенцій тощо.

Рівень використання ІКТ як в процесі навчання, так і в управлінні ППТО невпинно підвищується, адже уряд країни вживає заходи для вирівнювання умов технічного оснащення закладів ППТО, однак рівень застосування прогресивних технологій (віртуальних тренажерів, імітаційних програмних забезпечень) ще недостатній.

Таким чином, аналізуючи викладену інформацію можна говорити про те, що в Україні є повне розуміння перспектив розвитку використання ІКТ в ППТО, визнання існуючих проблем та відбувається розроблення шляхів їх вирішення.

Література

1. Алексеева С.В., Базиль Л.О., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф. та Сохацька Г.В., 2020. *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика*: монографія. Житомир: «Полісся».
2. Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Закатнов Д.О., Єршова Л.М., Орлов В.Ф. & Сохацька Г.М., Теловата М.Т. (Ред.). (2021). *Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: методичний посібник*. Житомир: «Полісся».
3. Єршова Л., 2018. Від купця – до підприємця: трансформація цінностей української економічної еліти у ХІХ – на початку ХХ століття. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 15, 154–161.

БАЗИЛЬ ЛЮДМИЛА

Інститут професійної освіти НАПН України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ КАР'ЄРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У період воєнного стану в Україні особливо загострюється проблема професійної самореалізації, адаптації студентської молоді, внутрішньо переміщених осіб і ветеранів війни до нових соціально-економічних реалій. Нинішній ринок праці зазнає значних трансформацій, зокрема дефіциту кадрів у виробничих галузях, посилення ролі цифрових компетентностей і дистанційних форм зайнятості. Згідно з даними щорічного звіту «Future of Jobs Report 2025» прогнозується, що до 2030 року зміняться 23 % видів професійної діяльності і 39 % різновидів основних техніко-операційних навичок фахівців, що загрожує скороченню понад 83 млн. робочих місць⁹. Натепер зростає попит на фахівців із опрацювання великих обсягів інформації («Big Data Specialists»), штучного інтелекту й машинного навчання («AI and Machine Learning Specialists»), кібербезпеки («Security Management Specialists»); інженерів з фінансових технологій («FinTech Engineers»); розробників програмного забезпечення й застосунків («Software and Application Developers»)¹⁰. Масштабне впровадження технологій штучного інтелекту, цифровізація й інші економічні чинники містять загрозу зникнення таких професій, як касир, друкарка, співробітники з введення даних, оператори друку, працівники пошти, адміністративні

⁹The Future of Jobs Report 2025. Geneva: World Economic Forum, 2025. 224 p. Available at: <https://surl.li/geysbe>

¹⁰ World Economic Forum. *Official Website of the World Economic Forum*. Geneva: World Economic Forum, 2025. Available at: <https://www.weforum.org/>

асистенти, бухгалтери тощо. Динаміка автоматизації техніко-технологічних процесів зумовлює заміну елементарних рутинних завдань. На часі – підготовка фахівців, які не лише володіють аналітичним мисленням, глибокими професійними знаннями, а й розуміють власну кар'єрну траєкторію, уміють швидко адаптуватися до змін і вдумливо приймати рішення щодо працевлаштування, характеризуються стійкістю, гнучкістю, адаптивністю й наявністю лідерських навичок.

За таких обставин актуалізується значення діяльності центрів кар'єри, що набувають ролі стратегічних посередників між освітою, ринком праці і суспільством, забезпечуючи індивідуальний супровід кар'єрного розвитку, перекваліфікацію й ресоціалізацію громадян.

Дослідження еволюції становлення центрів кар'єри засвідчує, що вперше в Україні такі структурні підрозділи почали створювати у 90-х рр. XX ст. в закладах вищої освіти з метою налагодження зв'язків між освітніми інституціями й регіональними службами зайнятості.

Починаючи з 2017 року, мережа таких структур почала активно розвиватися в системі професійної освіти, зокрема завдяки підтримці міжнародних проєктів та ухваленню «Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти».

Станом на 2025 рік в Україні функціонує понад 250 центрів кар'єри в закладах професійної освіти, що координують діяльність із профорієнтації, консультування, моніторингу кар'єрних траєкторій і партнерства з роботодавцями.

Функціонування кар'єрних сервісів регламентується ключовими положеннями Конституції України (ст. 23, 53), в якій гарантовано право кожної людини на вільний розвиток як особистості й здобуття освіти; Закону України «Про освіту», змістом якого окреслено принципи формування професійної компетентності, забезпечення конкурентоздатності та кар'єрного зростання; Закону України «Про професійну освіту» (ст. 36, 62), що закріплює правовий статус центру кар'єри як структурного підрозділу закладу освіти. У тексті «Концепція державної системи професійної орієнтації населення» та плані заходів її реалізації на державному рівні започатковано термін «центр кар'єри» та сформульовано основну мету і завдання його функціонування. На підставі Листа МОН України №1/19107-21 закладам професійної освіти рекомендовано утворити центри кар'єри в межах штатного розпису. Зауважимо, що згідно з чинним законодавством, Українська держава забезпечує фінансування заходів із розвитку професійної кар'єри, що створює стабільні передумови для розширення мережі таких осередків, у тому числі під час війни.

Період повномасштабної війни (2022–2025 рр.) істотно вплинув на діяльність центрів кар'єри. Вони трансформували свої функції, зокрема:

- запровадили дистанційні форми кар'єрного консультування (онлайн-зустрічі, чат-боти, цифрові тести);
- організували психологічну підтримку молоді, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб;
- співпрацюють із державними центрами зайнятості, військовими адміністраціями, громадськими організаціями;
- беруть участь у програмах перекваліфікації для осіб, що втратили роботу внаслідок бойових дій;
- створюють банки даних вакансій, які враховують регіональну специфіку та потреби відбудови.

Як бачимо, в умовах воєнних викликів центри кар'єри стали не лише освітніми, а й соціально-гуманітарними осередками, які сприяють інтеграції громадян у суспільство та ринок праці.

Світовий досвід (UNESCO, ILO, OECD, ETF) свідчить, що в кризові періоди кар'єрні служби виконують функції стабілізаторів соціально-економічної системи. Зокрема в ILO Strategy on Skills and Lifelong Learning 2030 акцентується увага на необхідності навчання протягом життя, а ETF підкреслюється важливість цифровізації та інклюзивності кар'єрного консультування. Важливо, що Україна активно долучається до реалізації цих підходів через інтеграцію міжнародних стандартів у національну політику освіти та зайнятості.

Після перемоги України пріоритетним завданням стане відновлення людського капіталу й оновлення освітньо-трудового потенціалу держави. У цьому контексті центри кар'єри мають виконати такі стратегічні функції:

- стати регіональними платформами перекваліфікації для ветеранів, переселенців і громад, що відновлюються;
- забезпечувати моніторинг кар'єрних траєкторій випускників і фахівців у процесі рескілінгу;
- долучатися до реалізації національної стратегії людського розвитку;
- створювати цифрові хаби працевлаштування та бази професій майбутнього;
- сприяти економічній реінтеграції молоді, яка втратила можливості навчання через війну.

Післявоєнна модернізація системи освіти передбачає, що центри кар'єри стануть інституціями стійкості, що поєднують освіту, соціальну підтримку, психологічну допомогу та бізнес-партнерство.

У сучасних умовах воєнного стану центри кар'єри виконують місію збереження трудового потенціалу, формування стійкості молоді та підтримки зайнятості. Їх діяльність ґрунтується на

комплексі національних і міжнародних нормативно-правових актів, які створюють основу для післявоєнного відновлення освітнього простору.

Подальший розвиток системи кар'єрного консультування в Україні має спиратися на принципи: доступності, цифровізації, інтеграції, партнерства та стійкості. Центри кар'єри повинні стати основою нової архітектури людського розвитку – системи, що об'єднує освіту, зайнятість і гідну працю. Після перемоги України пріоритетним завданням державної політики стане відновлення людського капіталу та оновлення освітньо-трудового потенціалу країни. У цьому контексті центри кар'єри виконуватимуть провідну роль як інституції післявоєнної трансформації.

Особливої актуальності набуває процес ресоціалізації громадян, що розуміється як відновлення соціального статусу, трудового потенціалу та активної життєвої позиції осіб, які втратили зв'язки з суспільством через воєнні події, вимушене переселення, втрату роботи чи інші кризові обставини. Ресоціалізація передбачає не лише психологічну підтримку, а й освітню, професійну та правову допомогу, спрямовану на повне повернення людини до активної участі в економічному й суспільному житті держави. У процесі післявоєнного відновлення саме центри кар'єри здатні забезпечити:

- професійну реінтеграцію ветеранів, внутрішньо переміщених осіб і молоді, що втратила можливості навчання;
- створення регіональних платформ перекваліфікації та мікропрограм навчання;
- моніторинг кар'єрних траєкторій осіб, які проходять ресоціалізацію;
- розвиток цифрових хабів працевлаштування та інформаційних банків професій майбутнього;
- координацію освітніх, громадських і роботодавчих ініціатив, спрямованих на підтримку людського капіталу.

Таким чином, післявоєнна модернізація системи освіти передбачає, що центри кар'єри стануть інституціями стійкості й ресоціалізації, які поєднуюватимуть освітню, психологічну, соціальну й економічну підтримку громадян, сприяючи відновленню держави через розвиток її людського ресурсу.

Література

1. Конституція України (в ред. від 01.01.2020).
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017.
3. Закон України «Про професійну освіту» № 13107-д від 27.03.2025.
4. Концепція державної системи професійної орієнтації населення (постанова КМУ № 842 від 17.09.2008).
5. План заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення (розпорядження КМУ № 469-р від 18.07.2018).
6. Лист МОН України № 1/19107-21 від 04.11.2021.
7. UNESCO. Professional Counselling and Career Guidance for Holistic Education. Paris, 2020.
8. ILO. Strategy on Skills and Lifelong Learning 2030. Geneva, 2020.
9. ETF. Learning for Careers – Quality Standards for Career Guidance. Turin, 2024.
10. Базиль Л. М. Основні напрями діяльності центрів консультування з професійної кар'єри в сучасних умовах. – ІПО НАПН України, 2025.

БОНДАР ВІТАЛІЙ

Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені академіка І. Зязюна НАПН України

ТЕХНОЛОГІЯ САМОРОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Неформальна освіта вчителів фізичної культури – це цілеспрямований, але добровільний процес набуття знань, умінь і компетентностей поза межами формальної системи освіти, який сприяє професійному саморозвитку, оновленню педагогічних практик і підвищенню якості фізичного виховання. Організаційно-педагогічними умовами успішної реалізації цього процесу є: Доступність освітніх програм і курсів – можливість участі у тренінгах, вебінарах, онлайн-курсах, семінарах без обмежень за місцем проживання чи часом. Гнучкість навчальних траєкторій – вибір змісту, темпу, тривалості навчання відповідно до індивідуальних потреб педагога. Партнерська взаємодія між закладами освіти, федераціями спорту, громадськими організаціями, центрами підвищення кваліфікації. Мотиваційне середовище – підтримка педагогів, які виявляють ініціативу до самоосвіти, створення системи заохочень (сертифікація, підвищення кваліфікаційного рівня, публічне визнання). Доступ до цифрових ресурсів і платформ (Prometheus, EdEra, Coursera, національні освітні портали), що містять курси зі спортивної педагогіки, здоров'язбережувальних технологій тощо. Використання соціальних мереж і професійних спільнот як інструментів обміну досвідом, поширення методичних матеріалів, відеоуроків, онлайн-тренувань. Оснащення цифровими засобами навчання, які дозволяють проводити дистанційне або змішане навчання.

Забезпечити такі умови можуть заклади післядипломної освіти, інноваційна діяльність яких здійснюється поетапно і цілеспрямовано за попередньо розробленими індивідуальними програмами, сприяє активізації саморозвитку вчителів, піднімає його престиж у власних очах.

Метою інноваційної діяльності є, як правило, вдосконалення освітнього процесу через впровадження в нього педагогічних нововведень, а також вдосконалення професійної майстерності педагогів. В умовах інноваційної діяльності освітнього закладу перед його керівництвом стоїть завдання стимулювання професійного саморозвитку курсантів закладу післядипломної освіти, оскільки якість його інноваційної роботи безпосередньо залежить від бажання (мотивації потреби) і спрямованості кожного педагога на професійний саморозвиток. Але створення інноваційного освітнього середовища є тривалим і витратним процесом. Зважаючи на це, у дослідженні зосереджували увагу на педагогічній підтримці прагнення вчителів до професійного саморозвитку, конструювання індивідуальної саморозвивальної програми. Реалізація розробленої програми саморозвитку вчителів фізичної культури була покладена в основу подальших дій вчителів фізичної культури в умовах неформальної та інформальної освіти. Відтак важливою особливістю професійного саморозвитку вчителів фізичної культури визначаємо його успішну адаптацію до умов неформальної освіти. Виокремлення такої обставини зумовлено тим, що саме адаптаційний період впливає на особистісні чинники саморозвитку молодих вчителів і їх подальше ставлення до самопізнання і самовдосконалення, а отже, і на якісно- кількісні показники професійного саморозвитку у подальшому.

Адаптація і самовдосконалення розглядаються як залучення особистості до конкретних видів діяльності, що відбувається у визначених межах певного освітнього середовища на основі засвоєння особистістю соціального досвіду суспільства в цілому і того середовища (мікросередовища), до якого вона належить.

Оскільки основним компонентом життєдіяльності вчителів фізичної культури є професійна діяльність, то вважаємо за доцільне виокремити професійну адаптацію, що відбувається у чотири етапи:

- підготовка до праці в ДСШ чи загальноосвітній школі;
- вибір умов професійної діяльності (формальна, неформальна, інформальна освіта);
- розвиток спортивної та педагогічної майстерності;
- формування здатності адаптуватися до будь-яких умов освітньої діяльності.

У визначенні та обґрунтуванні обставин професійного розвитку і саморозвитку вчителів фізичної культури ми враховували закономірності навчання, згідно з якими результативність професійного саморозвитку вчителів фізичної культури зумовлена такими чинниками:

- актуальність та індивідуально-особистісна вагомість змісту навчального матеріалу;
- використання методів актуалізації та активізації навчально-пізнавальної діяльності й саморозвитку вчителів;
- створення ситуацій посиленої міжсуб'єктної взаємодії, з чітко вираженим професійним спрямуванням;
- створення навчальних ситуацій для практичного використання досвіду теоретичної підготовки (як з фахових, так і з гуманітарних дисциплін);
- залучення вчителів (курсантів післядипломної освіти) до виконання особистісно значущих професійних завдань тощо.

Отже, у контексті визначення особливостей професійного саморозвитку вчителів фізичної культури невичерпний потенціал має самостійна робота, що зумовила до формулювання такої умови: організація ефективної самоосвітньої роботи на основі конструювання індивідуальної саморозвивальної програми, яка включає механізми педагогічної рефлексії й самоспостереження. Аналізуючи узагальнену характеристику точок зору вчителів фізичної культури, членів експертної групи щодо перспективних напрямів розвитку додаткових можливостей для професійно-особистісного саморозвитку вчителів фізичної культури, вдалося дійти до наступних висновків.

По-перше, на сьогодні в освітній сфері не в належній мірі склалося розуміння основних напрямів її модернізації. Це обумовлює певну недовіру вчителів фізичної культури до заходів з модернізації педагогічної освіти.

По-друге, в освітніх стандартах нового покоління основний акцент зроблено на змістовну частину, структуру навчальних програм та нормативне забезпечення навчального процесу. Розвиваючий потенціал освітніх стандартів, що забезпечує розвиток педагогічної освіти в умовах швидкозмінних запитів особистості, сім'ї, очікувань суспільства і вимог держави у сфері освіти, більшою мірою представлено на рівні декларацій, що мають тимчасовий характер.

По-третє, ефективність неформальної освіти вчителів фізичної культури як експертами, так і самими вчителями асоціюється, перш за все, з отриманням слухачами нових знань, методичних прийомів щодо організації пізнавальної діяльності.

По-четверте, формування рефлексивної компетентності як поняття в педагогічному середовищі педагогічної освіти не має активного застосування внаслідок незначної важливості, яка їй надається.

По-п'яте, тенденції зростання інтересу вчителів фізичної культури до професійно-особистісного саморозвитку в умовах неформальної та інформальної освіти, до формування творчого, дослідницького стилю професійного діяльності дозволяють припускати можливість створення нових, більш прогресивних систем професійно-особистісного саморозвитку майбутніх фахівців.

Діагностику саморозвитку вчителів фізичної культури як особистості і професіоналів ми визначали, виходячи з таких основних положень: це неперервний процес систематичного спостереження і фіксування даних відповідно до визначених критеріїв та реєстрація параметрів на основі певних критеріїв; це індивідуальна динаміка зміни основних показників професійно-особистісного саморозвитку.

Основними етапами його проведення є:

- діагностика і аналіз змін в показниках саморозвитку;
- виявлення труднощів;
- здійснення корекційної діяльності.

Тенденції в зміні підходів до моделювання професійно-особистісного саморозвитку вчителів фізичної культури, зростання їхньої самосвідомості, розширення нормативно-правової бази додаткової освіти дозволяють припустити можливість значного підвищення ефективності професійно-особистісного саморозвитку вчителів за умови впровадження розробленої технології моніторингу професійно особистісного саморозвитку вчителів фізичної культури. Особливістю технології є орієнтація на використання інформаційних технологій, створення індивідуальної траєкторії професійно особистісного саморозвитку; використання аналітичної діяльності для формування професійно-особистісного саморозвитку вчителів фізичної культури.

ВАНІНА НАТАЛІЯ

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Сучасна система професійної орієнтації та кар'єрного консультування у професійній (професійно-технічній) освіті (П(ПТ)О та ФПО) відіграє ключову роль у формуванні готовності здобувачів до ефективної професійної діяльності та адаптації до ринку праці.

Метою дослідження є оцінка соціально-економічної та педагогічної ефективності системи професійної орієнтації для здобувачів П(ПТ)О та ФПО.

Аналіз практичних кейсів, результатів опитувань учнів і педагогів, а також статистичних даних щодо працевлаштування свідчить про позитивний вплив професійного консультування на адаптацію молоді до ринку праці. Зокрема, профорієнтаційна робота сприяє усвідомленому вибору професійної траєкторії, підвищенню мотивації до навчання та зниженню ризиків безробіття серед випускників.

Професійна орієнтація є науково-практичною системою підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення та самореалізації (Єгорова та ін., 2014) і виступає ключовим чинником формування компетентного фахівця, здатного адаптуватися до сучасних економічних і соціальних викликів. Для досягнення стійких результатів необхідний системний підхід, що забезпечує узгодженість дій, безперервність підтримки та орієнтацію на реальні потреби ринку – саме це і визначає сутність системної профорієнтації. Системна профорієнтація – це можливість для економіки стати більш ефективною, для суспільства – більш справедливим. Усвідомлений вибір професії – важливий крок до успішної особистісної та професійної самореалізації молоді, розвитку майбутньої кар'єри та життєвих пріоритетів (Професійна орієнтація у новій українській школі, 2020).

В умовах динамічних змін на ринку праці та зростання вимог до компетентностей випускників П(ПТ)О професійне консультування стає критично необхідним для підтримки молоді у виборі оптимальної кар'єрної траєкторії. Мета дослідження – проаналізувати результати та ефективність системи професійної орієнтації для здобувачів П(ПТ)О з позицій соціально-економічного та педагогічного впливу.

Для оцінки ефективності системи професійної орієнтації було використано комплексний підхід, що включав аналіз статистичних даних щодо працевлаштування випускників упродовж 2–3 років після завершення навчання, вивчення кейсів профорієнтаційної роботи в закладах освіти різних регіонів України, а також педагогічний аналіз методів консультування і профорієнтаційних заходів з огляду на їхню здатність формувати професійну компетентність та мотивацію до саморозвитку.

Результати досліджень свідчать, що здобувачі, залучені до системних профорієнтаційних заходів, мають вищі шанси на успішне працевлаштування та демонструють кращі показники працевлаштування порівняно з тими, хто не отримував такої підтримки. Ці висновки узгоджуються з міжнародними оглядами та емпіричними роботами, що підтверджують позитивний вплив *career guidance* на інтеграцію молоді у ринок праці. Ефективна профорієнтація допомагає людям реалізувати свій потенціал, економіці стати ефективнішою, а суспільству – справедливішою. Це має вирішальне значення для плавного пере-

ходу людей, коли вони роблять вибір щодо освіти та навчання, а також для мобільності та інтеграції на ринку праці (Cedefop, 2021).

У педагогічному вимірі особливо ефективними виявилися інтерактивні методи консультування (тренінги, кар'єрні ігри, онлайн-тести), які істотно підвищують мотивацію та готовність учнів до свідомого вибору професії. Важливою тенденцією є й активне впровадження цифрових інструментів, що дало змогу охопити ширшу аудиторію та зробити кар'єрні послуги доступними навіть у віддалених регіонах.

Отже, система професійної орієнтації та кар'єрного консультування може розглядатися як дієвий інструмент підтримки здобувачів П(ПТ)О, що поєднує соціально-економічний ефект із педагогічним впливом. Соціально-економічний ефект проявляється у прискоренні працевлаштування та зменшенні невідповідності між освітою та ринком праці, тоді як педагогічний аспект підвищує мотивацію та рівень професійної компетентності. Водночас ефективність системи залежить від регулярного оновлення профорієнтаційних програм відповідно до потреб ринку праці, інтеграції цифрових інструментів для дистанційного консультування та підвищення кваліфікації фахівців у сфері кар'єрного консультування.

Система професійної орієнтації та кар'єрного консультування сприяє підвищенню соціально-економічної та педагогічної ефективності П(ПТ)О. Впровадження комплексних підходів до консультування дозволяє здобувачам більш обґрунтовано обирати професійну траєкторію. Підвищення ефективності системи потребує постійного оновлення методик, інтеграції цифрових рішень та професійного розвитку консультантів.

Література

1. Єгорова Є.В., Ігнатів О.М., Кобченко В.В., Литвинова Н.І., та ін. (2014). *Психологія профорієнтації у системі педагогічної освіти* [Монографія; за ред. О. М. Ігнатів]. Кіровоград: Імекс-ЛТД.
2. Професійна орієнтація у Новій українській школі: концепція (2020). Київ: Програма ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України». Вилучено з <https://surl.li/zdegqz>
3. Cedefop; ETF; Європейська комісія (2021). *Інвестиції в профорієнтацію: переглянуте видання 2021*. Міжвідомча робоча група з професійної орієнтації WGCG. Вилучено з <https://surl.li/qazoue>

ВЕЛИКОЖОН ВЛАДИСЛАВ

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метод теоретичного моделювання є одним із універсальних й використовується у різних галузях науки. Результати ознайомлення з напрацьованим у галузі професійної педагогіки досвідом педагогічного моделювання переконують, що автори наукових розвідок, зазвичай, презентують моделі у формі багатограних складних конструкцій. Відтак реалізуються їх гносеологічні функції. Зокрема, ілюстративна функція дає можливість наочно відобразити досліджуване явище, його внутрішню будову, власності; пояснювальна – допомагає глибше зрозуміти пізнаваний об'єкт, сформулювати про нього більш чіткі уявлення; евристична функція, спрямована на відкриття нових сторін буття досліджуваного фрагмента соціальної дійсності; критеріальна – постає як зразок-мірило для здійснення порівняльного аналізу й оцінки окремих властивостей або всього досліджуваного об'єкта; прогностична функція пов'язана з отриманням інформації-прогнозу про подальше функціонування та розвиток досліджуваного явища; перетворювальна – сприяє вибору оптимальних способів перетворення соціальних об'єктів. Педагогічне моделювання вважаємо універсальним способом вивчення освітніх процесів, психологічних, педагогічних і організаційно-методичних умов оновлення й поліпшення професійної підготовки майбутніх дизайнерів у ЗВО.

Метод теоретичного моделювання в використовується для оптимізації розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів у закладах професійної освіти різних рівнів; стимулювання когнітивно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти; діагностування, прогнозування й проєктування результатів підготовки до підприємницької діяльності.

Моделювання підготовки до підприємницької діяльності майбутніх дизайнерів-графіків здійснювалося з метою описання компонентів готовності й встановлення взаємозв'язку між ними. Застосування методу моделювання розвитку підприємницької компетентності майбутніх дизайнерів-графіків уможливило уточнення відомостей про керування об'єктом дослідження і прогнозування його розвитку, характеристик різних психолого-педагогічних і організаційних процесів, структури і зв'язків. Модель є спеціалізованою і складається з атрибутів, взаємозв'язок між якими для досліджуваного явища є постійним. Модель в чомусь схематизує явище дійсності, відволікає від конкретних її власти-

ностей. Тому вона використовувалася для опису лише окремих сторін конкретних явищ при визначенні умов. Узагальнення ключових міркувань щодо побудови моделі підготовки до підприємницької діяльності майбутніх дизайнерів-графіків і її використання в професійній підготовці уможливорює усвідомлення моделі як: способу пізнання освітнього процесу, що здійснюється у ЗВО; засобу реалізації принципу наочності; механізму активізації освітньої творчої взаємодії педагогів і здобувачів освіти. Відповідно до провідної характерної ознаки моделі – інноваційної спрямованості, й орієнтуючись на наявний досвід педагогічного моделювання, нами було спроектовано змістово-функціональну модель (рис. 1) як складну граф-схему, що забезпечує відображення цілісного і комплексного характеру підготовки майбутніх фахівців з графічного дизайну; оптимально візуалізує можливості ресурсного забезпечення цього процесу; передбачає достовірність результатів на основі використання критеріїв, показників і діагностичного інструментарію оцінювання рівнів готовності; уможливорює вибір відповідного змістового й технологічного складників педагогічного впливу.

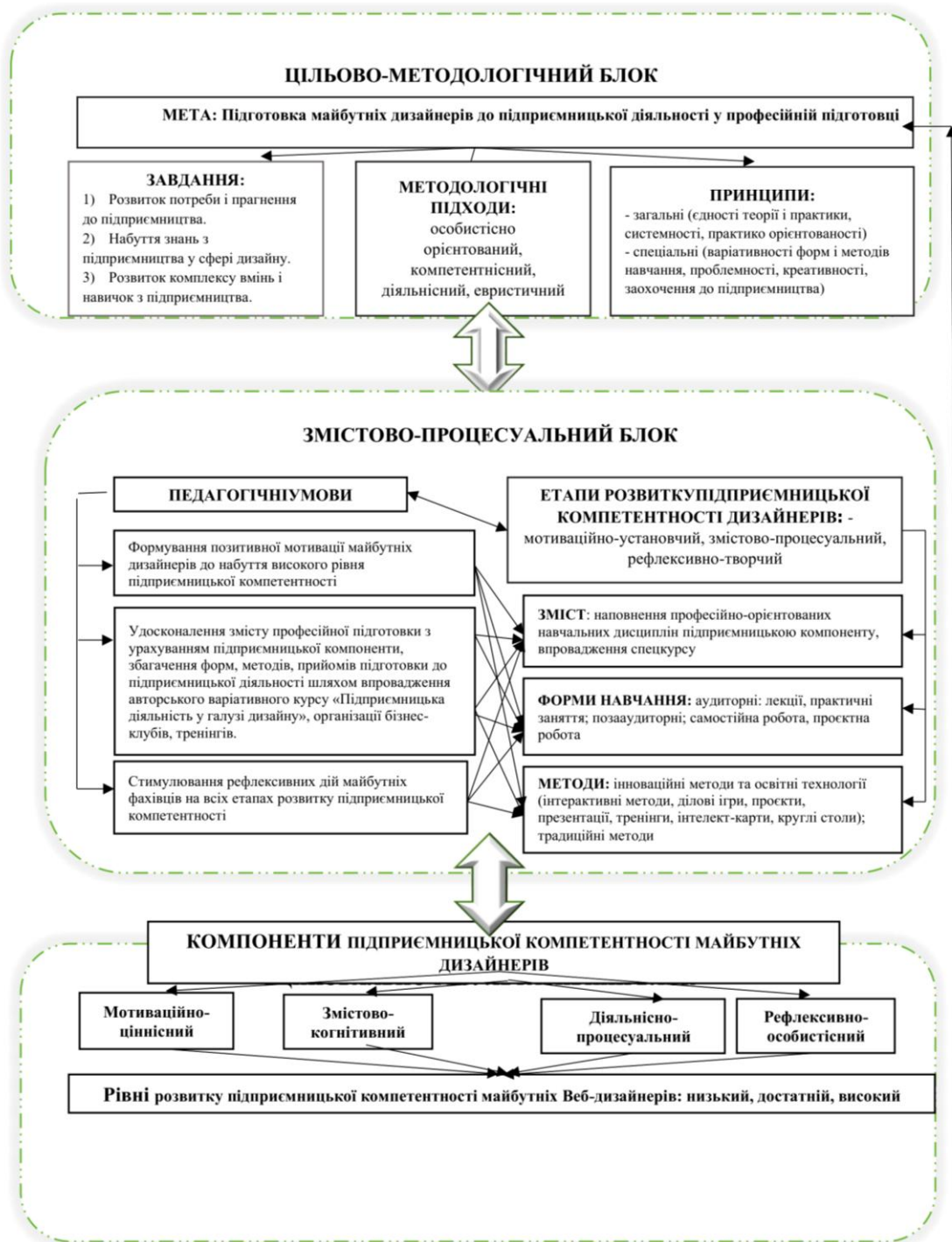

Рисунок 1 – Модель підготовки майбутніх дизайнерів-графіків до підприємницької діяльності

Конструкція моделі підготовки до підприємницької діяльності майбутніх дизайнерів графічно відтворює авторське розуміння інтегрування закономірностей, принципів, змісту та методики і передбачає діагностування вияву рівня розвитку досліджуваної готовності, що забезпечує можливість її впровадження в освітній процес професійної підготовки. Модель відображає спеціально спроектований процес підготовки до підприємницької діяльності та підприємницькими якостями; організаційно вибудовані етапи, педагогічні умови реалізації підготовки, забезпечення досягнення запланованого результату дизайнерів. Педагогічне моделювання здійснювалося нами поетапно: входження в процес і вибір методологічних підстав для моделювання, опис предмета дослідження; постановка завдань моделювання; конструювання моделі з уточненням залежності між основними елементами досліджуваного об'єкта, визначенням параметрів об'єкта та критеріїв оцінки змін цих параметрів, вибір методик діагностування; дослідження валідності моделі у вирішенні поставлених завдань; застосування моделі в педагогічному експерименті; змістовна інтерпретація результатів моделювання. Моделювання підготовки до підприємництва майбутніх дизайнерів було зорієнтовано на обґрунтування змісту освіти, виокремлення теоретичних, методичних та практичних основ навчання. Ефективність такого моделювання пов'язана з урахування комплексного впливу на мету, завдання, теоретико-методологічні засади, методи, технології, очікувані результати. Структуру підготовки до підприємництва ми розглядаємо через єдність і взаємозв'язок мотиваційно-акмеологічного, когнітивно-операційного, продуктивно-творчого компонентів.

Для успішної підприємницької діяльності у дизайні мають бути сформованими соціально значущі цінності особистості та її конкретні професійні пріоритети, що визначають систему орієнтацій фахівця, тобто мотиваційно-акмеологічну компоненту. Крім того, для ефективного розв'язання підприємницьких завдань дизайнеру необхідно постійно поповнювати знання, удосконалювати навички, бути здатним до неперервного самовдосконалення й саморозвитку. Необхідним також є наявність такої сукупності професійно зумовлених підприємницьких знань, практичних вмінь, що є основою успішної підприємницькою діяльності за рахунок свідомого вибору методів, прийомів і засобів роботи, які забезпечують результативність праці, активізують творчість, спонукають до активної творчої діяльності. А отже доцільно визначати й когнітивно-операційну компоненту, що віддзеркалює діяльнісний аспект підприємництва і сприятиме оптимізації професійного життєзабезпечення фахівця. На ефективність підготовки до підприємництва впливає сукупність особистісних, професійних якостей особистості, а також характерних станів, що дають змогу здійснювати успішну підприємницьку діяльність у сфері дизайну.

Дизайнерська професійна діяльність за своєю суттю є креативним процесом і потребує творчого самовираження фахівців. Крім того, для дизайнерів як представників творчої професії важливо й емоційно-оцінчне ставлення до підприємництва. Визначені аспекти характеризують продуктивно-творчу компоненту підприємництва у дизайнерській діяльності, що розглядається нами як основа ефективності функціонування інших структурних компонентів.

ГРИЦЕНОК ІННА

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ І КОНСУЛЬТУВАННЯ З КАР'ЄРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах зростаючої глобалізації світової економіки та посилення конкуренції на світовому ринку питання ефективної підготовки та використання людського потенціалу стає все більш актуальним для суспільства. Загальна якість людського та трудового потенціалу тісно пов'язана з тим, як люди розвивають і реалізують свої професійні здібності. Це, в свою чергу, значною мірою залежить від обґрунтованості вибору професії та здатності будувати і слідувати власній кар'єрній траєкторії, що часто передбачає багаторазову зміну професії протягом життя. Ключовим елементом, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо майбутньої кар'єри та формуванню довгострокових, реалістичних професійних цілей, є структурована система психолого-педагогічних методів, відома як професійна орієнтація [1; 2; 3].

Вибір професії є важливим етапом у житті та кар'єрі кожного здобувача фахової передвищої освіти. На сучасному динамічному ринку праці існує великий попит на професіоналів, які є не тільки мобільними та адаптивними, але й здатними приймати самостійні кар'єрні рішення, брати на себе відповідальність за них та успішно орієнтуватися в постійних змінах соціально-економічних умов. Таких здобувачів освіти відрізняє постійне прагнення планувати, обирати та розвивати свій професійний розвиток.

Методологічною основою супроводу кар'єрного шляху сучасного студента є створення необхідних психолого-педагогічних умов, що сприяють усвідомленому професійному самовизначенню. Це включає в себе допомогу в правильному виборі професії, формування сучасного економічного мислення та заохочення до ефективного саморозвитку в конкурентному ринковому середовищі.

В основі успішної профорієнтації лежить динамічний взаємозв'язок між студентом та обраною професією – це охоплює сам вибір, глибину залучення та навчання, психологічні аспекти професійної діяльності, прагнення до досконалості та здатність долати невдачі, такі як кар'єрні кризи, конфлікти чи вигорання. Психологічна підтримка на цьому шляху є дуже важливою.

Важливо, щоб методи надання такої підтримки завжди були адаптовані до конкретного здобувача фахової передвищої освіти, враховуючи його унікальні виклики, психічні та фізичні особливості, а також особистий потенціал. Психологічна підтримка студента, який стикається з труднощами у професійному самовизначенні, зазвичай надається консультантом з кар'єри у двох основних формах: індивідуальні та групові заняття. В індивідуальній роботі основна увага приділяється допомозі здобувачам фахової передвищої освіти в самоусвідомленні, використовуючи психотехнологічні інструменти, такі як бесіди, інтерв'ю, оцінки та психобіографії. З іншого боку, під час групових занять акцент робиться на емоційному впливі та сугестії – неусвідомлюваних процесах, які відіграють більш важливу роль (процеси ідентифікації емоційного зараження, навіювання тощо). До методів групового консультування належать профорієнтаційні ігри, воркшопи, тренінги та інші інтерактивні види діяльності.

Важливо підкреслити, що професійний відбір у певних галузях має на меті оцінити відповідність психологічних особливостей та рівня професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти вимогам професії. Однак цей процес пов'язаний з низкою проблем, таких як визначення стандартних характеристик професії, виявлення психологічних рис і якостей, необхідних для виконання конкретних завдань, а також підбір відповідних методів діагностики професійно важливих якостей у студентів.

Психологічна допомога здобувачам фахової передвищої освіти, які мають проблеми з професійним самовизначенням, може надаватися у двох основних формах: індивідуальні заняття та групова робота. Під час індивідуальних занять основна увага приділяється самосвідомості особистості з використанням психотехнологічних методів, таких як бесіди, інтерв'ю, тестування та психобіографія. У груповій роботі набагато більше уваги приділяється розпізнаванню емоційних впливів і несвідомих процесів. Групове консультування може включати профорієнтаційні ігри, тренінги та психологічні семінари.

Обираючи професію, важливо усвідомлювати, що професійна діяльність слугує засобом соціальної інтеграції та розвитку соціальної ідентичності студента. Зміни в соціально-економічних вимогах вимагають розвитку нових психологічних рис і значної трансформації психологічного складу здобувачів фахової передвищої освіти, щоб відповідати сучасним очікуванням і умовам.

Протягом усього професійного шляху особистості певні очікувані життєві події, такі як вступ до професійного закладу освіти або його закінчення, початок роботи або отримання підвищення, можуть впливати на її розвиток. У той же час, можуть статися неочікувані або непередбачувані події, такі як припинення навчання, отримання інвалідності або звільнення з роботи. Це може статися через випадковість, соціальні обставини або особисті рішення. У багатьох випадках такі непередбачувані події призводять до негативних професійних наслідків, часто супроводжуються психологічним стресом і відчуттям дезорієнтації у власній професійній ідентичності.

На етапі вибору кар'єрного шляху дуже важливо підтримувати студентів у свідомому розвитку їхніх професійних навичок та зростанні. Цей процес піднімає важливі питання про те, чи відповідає обрана професія здатності здобувачів фахової передвищої освіти реалізувати як особистий, так і кар'єрний потенціал у довгостроковій перспективі. Надання правильної підтримки передбачає забезпечення відповідності між психологічними особливостями студента та характером роботи, а також допомогу у чіткому визначенні професійних цілей та пріоритетів.

Професійна консультація відіграє ключову роль як форма психологічної підтримки. Воно допомагає студентам зрозуміти вимоги та очікування ринку праці, особливо щодо затребуваної та конкурентоспроможної кар'єри, яка відображає їхні особисті цінності. Професійну консультацію можна розглядати як структурований психологічний процес, який спрямовує здобувачів фахової передвищої освіти, пропонуючи обґрунтовані поради щодо найбільш ефективних шляхів досягнення кар'єрної ясності та особистої реалізації. У центрі цього процесу знаходиться студент з усією її психологічною складністю, включаючи унікальні психічні особливості, особисті потреби, інтереси та кар'єрні орієнтації, які формуються за допомогою цілеспрямованої професійної орієнтації [4; 5; 6].

Професійна консультація надає студентам підтримку, яка допомагає їм краще зрозуміти та уточнити свою кар'єрну орієнтацію, узгодити її з реальними можливостями та практичними кроками на шляху до професійного самовизначення. Завдяки цьому процесу здобувачі фахової передвищої освіти можуть подумки зіставити свої психологічні особливості з різними кар'єрними шляхами та сферами роботи. Важливим аспектом професійної консультації є розробка та застосування психодіагностичних інструментів, які відповідають певним методологічним стандартам. Ці діагностичні методи повинні точно оцінювати психічні функції, не залежати від попередніх знань, інтелекту чи фізичних здібностей студента. Вони повинні зосереджуватися на оцінці цільової психологічної функції, мінімізуючи вплив будь-яких супутніх здібностей. Крім того, зважаючи на складність цих інструментів, вони повинні залишатися доступними і зрозумілими для тих, хто проходить оцінку. Дані, які вони отримують, повинні відображати нормальний статис-

тичний розподіл, а методика повинна надійно ідентифікувати і вимірювати досліджувану психічну функцію за допомогою доведеної позитивної кореляції. Важливо підкреслити, що результати оцінки, отримані за допомогою методів професійної консультації, повинні бути повністю вільними від суб'єктивного впливу консультанта. На них не повинні впливати особисті враження, інтуїція чи ставлення консультанта до студента, який звертається за порадою. Крім того, психодіагностичні інструменти повинні уникати прямого відтворення реальних професійних завдань або умов [7; 8; 9].

Ключові психологічні риси, такі як ставлення, інтереси, кар'єрні наміри, здібності та потреби, формують основу професійних нахилів здобувачів фахової передвищої освіти. Їх слід ретельно виявляти та вимірювати в рамках освітніх систем консультування за допомогою інструментів, доступних для педагогів. Виявлені таким чином професійні нахили дають науково обгрунтовану основу для організації студентів у спеціалізовані групи в рамках їхньої професійної підготовки.

Ще один ключовий компонент професійної орієнтації – професійний відбір – розуміється як система, призначена для надання порад і підтримки особам у виборі конкретного кар'єрного шляху, який відповідає як їхнім особистим, так і зовнішнім обставинам. Цей вибір повинен також відкривати багатообіцяючі перспективи для їхнього подальшого розвитку та успішної участі у професійному житті.

Література

1. Sun Wanshu (2022). Current situation and optimization path of career guidance course in higher vocational colleges under the background of «mass entrepreneurship». *Journal of Jiamusi Vocational College*, 38(09):158-160. <https://surl.li/xbghyl>
2. Li Jibin (2019). Research on experiential teaching mode of vocational vocational employment guidance course. *Education and Career*, (05):109-112. DOI: CNKI:SUN:KJFT.0. 2020-11-062
3. Feng Lidan (2019). Research on experiential teaching mode of career guidance course in higher vocational colleges under the new normal. *Journal of Kaifeng Institute of Education*, 39(07):152-153+171. DOI: 10.3969/j.issn.1008-9640.2019.07.067
4. Алексеева С. В., Гриценко І. А., Закатнов Д. О., Кузьмінська Л. Д., & Орлов В. Ф. (2019). Психолого-педагогічні тренінги у системі консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: навч. посіб.; за редак. Д. О. Закатнова. Житомир: «Полісся», 200 с. <https://lib.iitta.gov.ua/717525>
5. Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М. (2021). Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник. Житомир: Полісся, 248 с. <http://lib.iitta.gov.ua/729005/>
6. Гриценко, І.А. (2017). Проблеми формування кар'єрних орієнтацій учнів ПТНЗ. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 13. Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. – Павлоград: ТОВ «ІМА-прес», С. 44-50. <https://lib.iitta.gov.ua/707331>
7. Гриценко, І.А. (2018). Формування психологічної готовності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до вибору й реалізації професійної кар'єри. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць: Вип. 15. Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. – Павлоград: ТОВ «ІМА-прес», С. 81-87. <https://lib.iitta.gov.ua/712247>
8. Гриценко, І.А. (2017). Складові кар'єрної компетентності учнів ПТНЗ. Теорія і методика професійної освіти: [електронний журнал]. <https://lib.iitta.gov.ua/712270/>
9. Гриценко, І.А. (2018). Особливості проектування професійної кар'єри учнівською молоддю в системі професійної (професійно-технічної) освіти. Теорія і методика професійної освіти: [електронний журнал]. – <http://lib.iitta.gov.ua/724994/>

ЗАКАТНОВ ДМИТРО

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ВИБОРУ РОБІТНИЧИХ ПРОФЕСІЙ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В умовах динамічного ринку праці питання якісної професійної орієнтації та кар'єрного консультування учнівської молоді набуває все більшого значення. Особливу увагу сьогодні в європейських країнах приділяють залученню старшокласників до робітничих професій, які потребують високої кваліфікації. При цьому близько половини випускників старшої школи у ЄС обирають професійну. Зауважимо, що на відміну від України, де навчання у закладах професійної освіти обирає близько 20 % випускників шкіл, у країнах Європейського Союзу цей показник складає майже 50 % (Леснікова, 2022).

У країнах ЄС існує декілька підходів стосовно підготовки школярів до вибору робітничих професій, зокрема – засобами професійної орієнтації та консультування з кар'єри, проте, як правило вони передбачають випереджаюче ознайомлення учнем із світом професій та здійснення практичних проб за деякими із них.

У Великій Британії здійснення професійної орієнтації та кар'єрного консультування у школах регулюється на законодавчому рівні. Профорієнтація у Великій Британії є комплексною, систематичною та високоорганізованою. Її реалізація та контроль якості відбувається за допомогою чотирьох державних органів: Міністерство освіти, Міністерство з питань зайнятості, Служба з працевлаштування молоді, Національна консультативна рада з професійної кар'єри (Могильна, 2021). Згідно з Education Act (1997) (<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/44/contents>) державні школи зобов'язані забезпечувати незалежну кар'єрну консультацію учням з 8 класу, Education (Careers Guidance in Schools) Act (2022) (<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2022/13/contents>) – з 7 класу. Skills and Post-16 Education Act (2022) (<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2022/21/contents>) передбачає доступ учнів 8–13 класів до інформації від технічних та професійних навчальних закладів чи роботодавців і передбачає здійснення щонайменше шості зустрічей з представниками професійно-технічної освіти та обов'язкові стажування для учнів 8–13 класів.

Ознайомлення школярів з робітничими професіями здійснюється за декількома напрямками. Регулярно проводяться Career Days – заходи, де роботодавці та навчальні заклади репрезентують професії. Учні можуть спробувати роботу з інструментами та обладнанням, поспілкуватися з фахівцями. Учні (14–16 років) проходять 1–2 тижні стажування на підприємствах. Місце практики підбирається з урахуванням інтересів учня. Для старших класів (16–18 років) доступні програми практик або стажування (work placement) у партнерстві з коледжами чи роботодавцями.

Шляхи набуття робітничих професій є достатньо різноманітними. Коледжі подальшої освіти (Further Education Colleges) є основними закладами, де готують фахівців з робітничих спеціальностей. Навчання орієнтоване на практичні навички та підготовку до реальної роботи. Система учнівства (Apprenticeships) є формою професійного навчання, що поєднує роботу на підприємстві з теоретичним навчанням у коледжі й яка де дозволяє молоді здобувати практичний досвід та заробляти гроші під час навчання. Її переваги – навчання безпосередньо на робочому місці під керівництвом наставника; отримання зарплати; можливість перейти на постійну роботу після завершення програми. У технічних коледжах учні віком 14–18 років поєднують загальну середню освіту з професійною підготовкою (Kuczera, & Field, 2018).

Безкоштовну, конфіденційну та професійну підтримку з питань освіти, кар'єри та працевлаштування надає офіційна державна платформа Національної служби кар'єри (National Careers Service, <https://nationalcareers.service.gov.uk/>). Платформа надає онлайн послуги з профорієнтації (онлайнтести професійних інтересів і навичок, поради щодо вибору професії, інформацію про різні сфери праці та професії і т. ін.), набуття професії (пошук навчальних закладів і курсів, поради щодо вибору навчальних закладів та програм професійної підготовки тощо), здійснює підтримку розвитку кар'єри (складання резюме та мотиваційного листа, підготовка до співбесіди, пошук роботи тощо).

У Федеративній Республіці Німеччина освіта є належить до компетенції федеральних земель, тому профорієнтаційна робота регулюється як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих земель через власні закони про освіту. Проте, існують федеральні акти, що встановлюють загальні правила та координують дії між школами, державними агентствами та підприємствами, згідно з якими завдання Федерального агентства зайнятості сфері профорієнтації молоді є: забезпечення безкоштовного професійного консультування школярів; організація взаємодії за цим напрямом між агентствами зайнятості, школами та підприємствами; створення центрів професійної інформації, де можна дізнатися про всі професії, вимоги, зарплати, навчальні шляхи тощо. У законах про освіту федеральних земель прописано обов'язок шкіл організовувати профорієнтаційні програми; інтегрувати профорієнтацію в навчальний процес (у предмети «Економіка»/«Основи економіки», «Трудове навчання»/«Основи праці» тощо); забезпечувати обов'язкові профорієнтаційні практики для учнів старших класів.

Основні форми профорієнтаційної роботи з учнями: індивідуальне консультування з профорієнтаційними радниками; дні профорієнтації; відвідування центрів зайнятості. Підготовка до вибору професійної кар'єри у школах ФНР передбачає стажування та відвідування старшокласниками місцевих підприємств, а також найближчих інформаційних кар'єрних центрів, які існують у кожному центрі служби зайнятості населення. Два або три тижні практики на місцевих підприємствах чи в установах, адміністраціях, бізнес або приватних компаніях надають учням старших класів можливість отримати перший досвід роботи та реалістичні уявлення про вимоги сучасного ринку праці. Формування та подальше використання паспорту вибору професії (портфоліо) дає змогу кожному учню повідомити потенційних роботодавців про свій досвід роботи чи волонтерську діяльність, пов'язану з побудовою кар'єрою. Зв'язок зі світом праці, а саме партнерство школи та бізнесу працює у рамках національної мережі як добре налагоджений механізм, що підтримує не лише програми обміну досвідом роботи для вчителів і учнів, а й організовує курси підвищення кваліфікації вчителів, допомагає учням набувати практичного досвіду (Вороніна, 2022).

Напрями набуття робітничих професій: дуальне навчання (3–4 дні на тиждень – робота, що оплачується, на підприємстві; 1–2 дні – теорія у професійній школі), професійні школи, які готують до певної професії без одночасної роботи на підприємстві.

У ФРН цифровізація стимулює розвиток нових форм «змішаного надання послуг», тобто використання поєднання онлайн самообслуговування, інтерактивних онлайн сервісів за участю консультантів з профорієнтації (спільне кар'єрне планування). Основним постачальником національної інформації про кар'єру та інструментів розвитку кар'єри в Німеччині є Федеральне агентство зайнятості. Крім того, федеральні землі мають власні вебсайти з профорієнтації.

Література

- 1 Вороніна Г.Р. (2022). *Особливості профорієнтації в освітніх закладах Німеччини*. В: Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2021 рік. Вип. 10. Івано-Франківськ: НАІР, 43–47. <https://surl.li/jyhkol>
- 2 Леснікова М.В. (2022). Популяризація професійної (професійно-технічної) освіти серед молоді: європейський досвід та кроки з її підвищення в Україні. *Освітня аналітика України*, № 4 (20), 49–66. <https://surl.li/lrakqu>
- 3 Могильна Ю. (2021). Європейський досвід професійної орієнтації учнівської молоді. *Український педагогічний журнал*, № 4, 88–95. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-88-95>
- 4 Kuczera M. & S. Field (2018). *Apprenticeship in England, United Kingdom*, OECD Reviews of Vocational Education and Training, OECD Publishing, Paris, <https://surl.li/unzytk>

КИРИЛЮК ІННА, СИДОРЕНКО ТЕТЯНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ «КОМПАНІЯ» ТА «ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» ВІД JUNIOR ACHIEVEMENT

Підготовка конкурентоспроможних кваліфікованих робітників в умовах сучасного ринку праці потребує формування підприємницької компетентності, яка включає такі компетенції як здатність до ініціативності, креативності, управління ресурсами, фінансову грамотність та навички співпраці. Значущим для здобувачів освіти закладів професійної освіти є також формування таких субкомпетентностей як метапізнання, мислення зростання, автономна мотивація, комунікативні навички, здатність планування, вирішення проблем, опанування емоцій, етичність та сталий розвиток. (Прищепа, 2019)

Програми Junior Achievement, зокрема «Компанія» та «Фінансова грамотність», є ефективним інструментом для досягнення цих цілей. (Junior Achievement Ukraine, 2025) Навчальні програми у закладах професійної освіти області впроваджуються з 2023 року. Програми базуються на методичних матеріалах Junior Achievement USA, адаптованих до українського контексту. В межах реалізації проекту JA створено навчальну платформу, де розміщено навчально-методичні матеріали для педагогів та студентів. Це лекційні матеріали, інтерактивні вправи, навчальний відео контент, інтерактивні аркуші тощо. У межах проекту створено навчальний курс у середовищі Moodle. Заняття мають прикладний характер, передбачають групову роботу, набуття здобувачами практичного досвіду, розвиток SOFT SKILLS навичок. Навчання супроводжується офлайн та онлайн активностями, зустрічами з підприємцями, участю у конкурсах та конференціях, таборах підприємництва.

Науково-методичний центр ПТО ПК у Хмельницькій області координує впровадження програм, здійснює підготовку педагогів, надає консультації, розробляє навчально-плануючу документацію. Упродовж 2023–2025 рр. 45 педагогів пройшли сертифіковане навчання з методики викладання курсів.

Програми інтегруються в освітній процес у групах на базі базової загальної освіти – через предмет «Технології», у групах на базі повної загальної освіти - як додаткова компетентність.

У 2024–2025 рр. до вивчення навчальної програми «Компанія» долучились 1618, «Фінансова грамотність» – 2130 здобувачів освіти з 22 ЗПО області. Опанування навчальних програм мотивує студентів до активності та участі у змагальних заходах. Здобувачі освіти Хмельниччини долучились до Табору підприємництва, що відбувся у листопаді 2024 року в м. Хмельницькому. У заході брали участь понад 80 здобувачів освіти та 30 викладачів. На Таборі студенти мали змогу набути нових субкомпетентностей та презентували власні ідеї. Педагоги під час тренінгу навчалися просто говорити про складні бухгалтерські розрахунки. Переможцями регіонального Табору підприємництва визнано: команду «BOTTLE-BROOM» ДНЗ «Ярмолинецький агропромисловий центр професійної освіти» з бізнес-ідеєю переробки пластику на корисні продукти (I місце); команду «Glass Island» із Хмельницького політехнічного фахового коледжу Національного університету «Львівська політехніка», яка запропонувала ідею виготовлення декору з переробленого скла (II місце); команду «FLUFFY» Шепетівського професійного ліцею, яка запропонувала виготовлення одягу для тварин (III місце).

У межах вивчення навчальної програми «Компанія» здобувачами створено 26 мінікомпаній. В березні 2025 року відбувся масштабний Ярмарок молодіжного підприємництва «JUNIOR EXPO – 2025». Ярмарок – це важливий етап навчання підприємству, де здобувачі освіти практикувались у презентації й продажах виготовленої мінікомпаніями продукції та наданні послуг. Після завершення навчальної програми студенти, долучені до програми здавали іспит ESP (Entrepreneurial Skills Pass) та мали можливість отримати Міжнародний сертифікат з підприємницьких навичок (цьогоріч отримано 109 сертифікатів). Сертифікат ESP відкриває здобувачам професійної освіти доступ до міжнародних конкурсів, таборів, стажувань, що мотивує учнів розвивати англійську мову, навички презентації, командної роботи. Саме сертифікат може стати вирішальним фактором при відборі кандидатів на вакансії, особливо в малому та середньому бізнесі, стартапах, сферах продажу, маркетингу, управління проєктами. (JA Worldwide, n.d.) Цьогоріч 15 мінікомпаній взяли участь у Virtual Expo 2025. Представляли Хмельницьку область на Національному конкурсі «JA Компанія року 2025», що відбувся у травні 2025р. в місті Київ, мінікомпанії: «МаКоша», що виготовляє плетені килимки-понявиці (ДНЗ «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького»), «PAW HOUSE», що виготовляє будиночки для домашніх тварин (ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей»).

За підсумками конкурсу мінікомпанія «PAW HOUSE» з ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей» здобула перемогу в номінації «Креативний маркетинг». Команда була заохочена унікальними поїздками до Fedoriv Agency, під час якої мала можливість поспілкуватися з її засновником Андрієм Федоровим, а також відвідати найбільшого виробника кормів для домашніх тварин в Україні – ТОВ «Кормотех».

У межах опанування навчальної програми «Фінансова грамотність» 76 здобувачів з 18 ЗПО взяли участь в Турнірі з фінансової грамотності. Команди ВПУ №25 м. Хмельницького та ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» у фінальному етапі Турніру з фінансової грамотності у м. Львові здобули перемогу в номінаціях «Візіонери фінансового ринку», «Інвестиційні віртуози».

Понад 2000 здобувачів та 28 педагогів взяли участь у заходах Global Money Week.

Методичний підхід Хмельниччини щодо інтеграції програми «Компанія» у предмет «Технології» був представлений на II Регіональній навчально-практичній конференції «Бізнес-навички для зростання економіки» (Львів, 8 лютого 2024 р.) та визнаний доцільним для поширення в інших регіонах України.

Участь у програмах Junior Achievement сприяють формуванню підприємницької компетентності, розвитку гнучких навичок, підвищенню мотивації до самозайнятості.

Впровадження програм у Хмельницькій області демонструє високий рівень організації, методичної підтримки та практичної реалізації. Участь у програмах відкриває молоді можливості для самореалізації, кар'єрного зростання та внеску у відбудову країни. Перед учасниками відкриваються ширші можливості щодо кар'єрного зростання, доступу до міжнародних стажувань, програм обміну, конкурсів, бізнес-інкубаторів. Здобувачі освіти, які пройшли програми, мають базу для відкриття власного бізнесу, адже вони вже ознайомлені з бізнес-процесами, мають досвід створення мінікомпаній, розуміють фінансові ризики та можливості.

Література

1. ГУРТ (2025, 13 липня). Фінансова грамотність як складова освітньої культури: підсумки програми від JA Ukraine у 2024–2025. Отримано з <https://gurt.org.ua/articles/107894/>
2. Junior Achievement Ukraine. (2025). Навчальні програми для молоді. Отримано з <https://ja-ukraine.org>
3. JA Worldwide. (n.d.). Entrepreneurial Skills Pass (ESP). Отримано з <https://www.jaworldwide.org/esp>
4. Прищепа С. (2019). До проблеми формування підприємницької компетентності учнів: сучасні підходи. Молодий вчений, 1(65), 88. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-88>

КОРЄХОВ АРТЕМ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ У РОЗВИТКУ КАР'ЄРНОЇ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АВТОМЕХАНІКІВ

Сучасні умови розвитку суспільства та економіки визначають нові підходи до професійної орієнтації й консультування особистості, що пов'язано з глобалізаційними процесами, технологічними змінами та зростанням ролі інноваційних компетентностей у сфері підприємництва та технічних професій. Важливе місце у цьому контексті займає підготовка майбутніх фахівців автомобільного транспорту, адже розвиток автомобільної індустрії, зокрема сервісу, діагностування й технічного обслуговування транспортних засобів, вимагає не лише глибоких професійних знань, а й здатності до самостійного кар'єрного розвитку, адаптації до динамічного ринку праці та орієнтації на підприємницькі ініціативи.

Професійне становлення особистості в автомобільній галузі передбачає інтеграцію знань із технічних дисциплін, формування практичних умінь та розвиток здатності ухвалювати рішення в умовах виробничих викликів. Водночас значущим є усвідомлення студентами потреби у постійному навчанні та самоосвіті, адже сучасні транспортні технології базуються на цифрових системах, електронних компонентах і концепціях «розумної мобільності». Це зумовлює необхідність формування цілісної системи професійної орієнтації, яка включає не лише здобуття кваліфікації, а й розвиток навичок комунікації, критичного мислення, підприємницького підходу до власної діяльності.

Однією з важливих складових професійної орієнтації є консультування щодо кар'єрних перспектив у сфері автомобільного сервісу. Сучасний студент має усвідомлювати широкий спектр можливостей: від працевлаштування у сервісних центрах і дилерських мережах до створення власних підприємницьких структур у галузі обслуговування та ремонту автомобілів. Консультування виконує функцію навігації у складному професійному середовищі, допомагає виявити індивідуальні здібності та поєднати їх із потребами ринку праці, що забезпечує більш ефективне формування професійної траєкторії особистості.

У межах викладання дисциплін, пов'язаних із будовою, діагностуванням та технічним обслуговуванням автомобілів, особлива увага приділяється інтеграції практико-орієнтованого навчання з елементами кар'єрного консультування. Викладач виконує роль не лише носія знань, а й наставника, який спрямовує студентів у виборі стратегій професійного зростання. Під час аудиторних занять і виробничої практики формується не лише технічна компетентність, але й здатність працювати з інформацією, аналізувати ринкові тенденції, оцінювати економічну ефективність власних рішень, що стає основою для подальшої підприємницької діяльності.

Особливу роль у професійному становленні відіграє розвиток підприємницького мислення, адже в сучасних реаліях саме ініціатива та готовність до самозайнятості є важливими факторами успіху. Молоді фахівці у сфері автомобільного обслуговування повинні оволодіти не лише інструментарієм діагностування та ремонту, але й знати основи економіки, менеджменту, маркетингу. Таким чином, професійна орієнтація та консультування мають сприяти усвідомленню багатовимірності майбутньої діяльності, що включає як технічний, так і організаційно-економічний складники.

Актуальним завданням педагогічної діяльності є формування у студентів внутрішньої мотивації до самореалізації через професію. Це передбачає розвиток відповідальності за власну кар'єру, здатність до прогнозування професійних перспектив та готовність працювати в умовах невизначеності. Підприємницький підхід у поєднанні з технічними знаннями забезпечує конкурентоспроможність фахівців на ринку праці та підвищує їхню цінність для роботодавців. У цьому контексті професійна орієнтація стає не лише початковим етапом, але й безперервним процесом, що супроводжує особистість упродовж усього життя.

Сучасна методика професійної орієнтації вимагає поєднання традиційних та інноваційних підходів. Зокрема, впровадження елементів дуальної освіти, практико-орієнтованих тренінгів, моделювання виробничих ситуацій та стартап-проектів дозволяє студентам поєднувати теоретичні знання з реальним досвідом підприємницької діяльності. Це формує комплексну картину майбутньої професійної реалізації та сприяє кращому розумінню власних можливостей і перспектив.

У процесі професійного становлення значущою є також роль психологічного супроводу. Консультування студентів щодо подолання професійних сумнівів, стресових ситуацій чи адаптації до колективу сприяє гармонійному розвитку особистості. Така підтримка створює умови для формування впевненості у власних силах та готовності приймати виклики сучасного ринку праці. Водночас систематична взаємодія з фахівцями з психології кар'єри допомагає забезпечити індивідуалізований підхід до кожного студента.

Отже, професійна орієнтація та консультування у сфері кар'єрного розвитку й підприємництва в галузі автомобільного сервісу є важливою складовою підготовки конкурентоспроможного фахівця. Поєднання технічних знань із розвитком підприємницьких компетентностей та кар'єрної грамотності забезпечує гармонійне професійне становлення особистості. Викладання дисциплін, пов'язаних із будовою, діагностуванням та технічним обслуговуванням автомобілів, стає ефективним інструментом для формування практичних умінь та одночасно слугує платформою для кар'єрного консультування, спрямованого на розвиток професійного потенціалу кожного студента.

Література

1. Алексеева С., Сохацька Г. (2020). Формування когнітивної складової підприємницької компетентності в процесі підготовки майбутніх фахівців. *Професійна педагогіка*, 1(20), 127–133.
2. Єршова Л. (2020). Технологія розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих кадрів із використанням елементів самоменеджменту. *Професійна педагогіка*, 1(20), 151–159.
3. Шаполова В., Романовський О., Квасник О. & Ковальова І. (2025). Самоосвітя компетентність в професійній підготовці майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей: теоретичні та практичні аспекти. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 1 (2025), (№1).

ПРОЄКТУВАННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КАР'ЄРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

В сучасних умовах підготовка бакалаврів з економіки підприємства набуває особливої актуальності через стрімкі трансформації ринку праці. Автоматизація, зникнення традиційних професій та поява нових спеціалізацій формують у фахівців потребу до гнучкості, мультифункціональності й готовності до самонавчання. Це, у свою чергу, зумовлює зростання конкуренції як на національному, так і на міжнародному рівнях, і ставить перед здобувачами вищої освіти завдання самостійного планування кар'єри, прогнозування ризиків та побудови індивідуальної професійної траєкторії.

Традиційна освітня парадигма, орієнтована здебільшого на засвоєння знань та базових навичок, вже не відповідає викликам часу. Необхідно формувати у студентів стратегічне мислення, лідерські якості, здатність до самопрезентації, командної роботи й прийняття рішень в умовах невизначеності. Саме ці риси становлять основу кар'єрної компетентності, яка розглядається як один із ключових результатів сучасної професійної освіти. У цьому контексті важливим завданням є розроблення та впровадження структурованої моделі, яка забезпечить ефективний розвиток зазначеної компетентності у процесі підготовки бакалаврів з економіки підприємства.

Метою дослідження є створення структурної моделі розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства, що поєднує теоретичне підґрунтя, педагогічні умови, зміст, технології підготовки та систему оцінювання результатів. Модель має бути гнучкою, адаптивною, здатною до змін відповідно до динаміки зовнішнього середовища, індивідуальних освітніх потреб студентів та політики конкретного закладу вищої освіти.

Кар'єрна компетентність у цьому контексті визначається як інтегрована здатність особистості самостійно визначати кар'єрні цілі, планувати шляхи їх досягнення, оцінювати власні можливості, ризики та ресурси, ефективно взаємодіяти з різними стейкхолдерами ринку праці, а також здійснювати рефлексію щодо власного професійного розвитку. Вона містить когнітивну, мотиваційну, емоційно-вольову, операційну й рефлексивну складові.

Запропонована модель розвитку кар'єрної компетентності охоплює чотири основні компоненти: цільовий, змістовий, процесуальний та оціночно-результативний. Кожен з них взаємодіє із системою в цілому, виконуючи відповідні функції.

Цільовий компонент передбачає визначення стратегічних орієнтирів – мети, завдань і очікуваних результатів. Його сутність полягає у формуванні свідомої кар'єрної орієнтації студентів, здатності визначати реалістичні професійні цілі та мотивувати себе на їх досягнення, що сприяє підвищенню рівня працевлаштування та зменшує ризики фрустрації після завершення навчання. Основними завданнями виступають розвиток кар'єрної мотивації, формування індивідуального бачення професійного зростання, усвідомлення ринку праці як системи можливостей.

Змістовий компонент забезпечує відбір і структурування освітнього контенту, тематики занять, проєктів, індивідуальних і групових завдань. До нього належать дисципліни, такі як «Основи кар'єрного розвитку», «Особистісна самореалізація в професійній діяльності», тренінги з розвитку soft skills, управління часом, емоційного інтелекту, а також участь у заходах, що сприяють формуванню кар'єрної самосвідомості (ярмарки вакансій, зустрічі з HR-фахівцями, бізнес-ігри, стажування на підприємствах). Зміст освітнього процесу має бути міждисциплінарним і практико-орієнтованим.

Процесуальний компонент цієї моделі – це, по суті, сукупність педагогічних умов, методик і форм, які формують сучасний підхід до кар'єрно-орієнтованого навчання. Він містить тренінги і кар'єрні консультації, наставництво, симуляції професійної діяльності, проєктне навчання – все, що сприяє активній залученості студентів. Серед ключових технологій – індивідуальні освітні траєкторії, гейміфікація, навчання через досвід, коучинг.

Формування професійної компетентності є синергетичним процесом, який передбачає інтеграцію педагогічного впливу (роль викладача) та самостійної навчально-пізнавальної діяльності (роль студента). Ефективність цього процесу значно підвищується за умови систематичного використання технологій рефлексії та персоналізації, зокрема через ведення рефлексивних щоденників, формування навчальних портфоліо та розробку індивідуальних траєкторій розвитку.

Щодо *оціночно-результативного компонента* підкреслимо, що акцент зроблено на системній діагностиці, моніторингу й оцінюванні рівня сформованості кар'єрної компетентності. Задіяні як якісні, так і кількісні методи: психологічні опитування, експертні оцінки, аналіз студентських кейсів, цифрові індикатори (наприклад, працевлаштування випускників, участь у кар'єрних заходах, відгуки роботодав-

ців). Така системна оцінка дозволяє не просто фіксувати зміни, а й оперативно коригувати зміст і організаційні форми моделі.

Варто відзначити, що *модель відзначається системністю, динамічністю й адаптивністю*, що дає змогу ефективно застосовувати її як у класичних закладах вищої освіти, так і в умовах дуальної або дистанційної освіти. Вона інтегрується в існуючу освітню систему, органічно доповнюючи традиційний підхід сучасними практико-орієнтованими елементами.

Реалізація моделі на практиці передбачає взаємодію всіх учасників освітнього процесу: викладачів, кураторів, адміністрації, центрів працевлаштування, роботодавців і самих студентів. Найкращі результати досягаються за умови поєднання формального, неформального й інформального навчання. Наприклад, студент може проходити стажування (формальна складова), брати участь у бізнес-клубі (неформальна складова), вивчати додаткові онлайн-курси (інформальна складова).

Перспективними напрямками подальших досліджень є експериментальна перевірка ефективності моделі в конкретних закладах освіти, аналіз впливу окремих компонентів на рівень сформованості кар'єрної компетентності, а також розроблення методичного забезпечення для викладачів, кураторів і кар'єрних консультантів. Впровадження такої структурної моделі у систему професійної освіти сприяє не лише підвищенню якості підготовки фахівців, а й формуванню у студентів відповідальності за професійне майбутнє, здатності до адаптації та розвитку впродовж життя.

Отже, формування кар'єрної компетентності бакалаврів з економіки підприємства потребує комплексного підходу, який інтегрує формальне, неформальне та інформальне навчання, а також враховує сучасні тенденції ринку праці та індивідуальні потреби студентів.

Література

- 1 Bazyl, L. O., Shatkovska, H. I., Klymenko, M. M. and Radkevych, V. O. (2019). Psychological and Pedagogical Features of Career Growth of Teachers of Vocational Education Institutions. *Opcion: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, 35 (23), 763–779 URL: <https://surl.li/ntdrlx>
- 2 Yershova, L., Aliexsieieva, S., Kulalaieva, N., Odnoroh, H., & Yershov, M.-O. (2022). Technologizing youth training for entrepreneurship to fulfil sustainable development goals. *SHS Web of Conferences*. <https://surl.li/vxpskx>
- 3 Алексеева С.В., Базиль Л.О., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія. Житомир: Полісся.
- 4 Базелюк О. (2021). Особливості цифровізації вищої освіти в сучасних умовах. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, 2 (27), 37–43.
- 5 Базиль Л. (2021). Психолого-педагогічні умови кар'єрного розвитку викладачів закладів професійної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, No 8 (112). С.76–95. DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/076-095
- 6 Базиль Л. & Орлов В. (2018). Суперечності в консультуванні з професійної кар'єри майбутніх кваліфікованих робітників. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. *Професійна педагогіка*, 16, 14–19.
- 7 Вознюк О. В. (2010). Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін. *Науковий часопис НПУ імені М.М.Драгоманова*, 12 (22). <http://eprints.zu.edu.ua/8418/1/>
- 8 Гуржій А.М., Радкевич В.О., Зайчук В.О. & Пригодій М.А. (2021). Підготовка фахівців на основі SMART-комплексів. Наука та освіта : зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф., (4–11 січ. 2022 р., м. Хайдусобосло, Угорщина), с. 93–96. Хмельницький: ХНУ.

МАКСИМЧУК АНЖЕЛА, ДЗЮБАНЬ КАТЕРИНА

Грицівське вище професійне училище №38 (с-ще Гриців Хмельницької обл.)

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ТА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ У КАР'ЄРНОМУ Й ПІДПРИЄМНИЦЬКОМУ СТАНОВЛЕННІ

Головним завданням сучасної професійної освіти в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації є підготовка кваліфікованих робітників, здатних до самореалізації, швидкого реагування до потреб ринку праці. Метою діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти стає здатність забезпечити високу якість підготовки кваліфікованих робітників відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, який вільно володіє своєю професією і орієнтованого в суміжних галузях діяльності, здатного до професійного росту та реалізації освітніх стандартів.

Грицівське вище професійне училище № 38 в умовах воєнного стану визначає одним із ключових завдань підготовку конкурентоздатної, мобільної та соціально активної особистості, яка здатна ефективно реалізовувати себе на сучасному ринку праці. Навчальний процес в закладі спрямований на формування у здобувачів освіти освітніх і професійних компетентностей, що відповідають їхнім інтересам, здібностям та можливостям, а також враховують потреби економіки й запити суспільства.

З метою підвищення престижності робітничих професій, розвитку професійної компетентності та підприємницької ініціативи, формування вміння планувати власну кар'єру та адаптуватися до викликів сучасності, у закладі створено Центр розвитку професійної кар'єри.

Цей структурний підрозділ виконує важливу місію:

- сприяє професійному самовизначенню та кар'єрному зростанню здобувачів освіти;
- формує у молоді навички підприємництва й самозайнятості;
- допомагає випускникам успішно інтегруватися у виробниче середовище;
- забезпечує ефективну комунікацію з роботодавцями, які отримують надійних і кваліфікованих працівників (Ігнатович, 2020, 262).

Для організації ефективної роботи Центру розвитку професійної кар'єри у закладі освіти було розроблено та впроваджено комплекс нормативних і методичних документів: Положення про Центр, план його діяльності, а також підготовлено інформаційні матеріали, діагностичні тести, навчальні тренінги, методичні рекомендації та поради майбутнім кваліфікованим робітникам.

Особливу увагу приділено налагодженню партнерських відносин із роботодавцями, адже саме співпраця із соціальними партнерами виступає важливим чинником підвищення якості професійної освіти, сприяє успішній адаптації молоді до нових економічних умов в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації, забезпечує закріплення випускників на робочих місцях та формування підприємницької компетентності.

Робота з соціальними партнерами реалізується у таких напрямках: проведення тренінгів, семінарів, круглих столів та майстер-класів, організація екскурсій на виробництва для ознайомлення з новітніми технологіями, надання консультацій та інформаційної підтримки з питань працевлаштування; забезпечення здобувачів освіти місцями для проходження виробничої практики та подальшого працевлаштування.

Протягом 2024/2025 навчального року було проведено низку зустрічей з представниками провідних підприємств та організацій, серед яких: ФГ «НИВА РІДНОГО КРАЮ», ТОВ «Шепетівка цукор», ФГ «Маранд», компанія «Контінентал Фармез Груп», «Епіцентр Агро», ТОВ «Агроновація», група компаній VITAGRO, Шепетівська філія Хмельницького обласного центру зайнятості, а також з представниками кафедри галузевого машинобудування та агроінженерії Хмельницького національного університету.

Під час таких зустрічей здобувачі освіти отримали інформацію про умови роботи, вимоги до фахівців, етапи відбору кандидатів, можливості кар'єрного зростання, соціальні гарантії та систему мотивацій. Водночас здобувачі освіти активно цікавилися питаннями соціального захисту, умовами праці, перспективами кар'єрного розвитку, а також переліком необхідних теоретичних знань і практичних навичок для роботи на сучасних підприємствах.

Завдяки подібним заходам молодь має можливість не лише набути професійних компетентностей, а й розвивати здібності до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу. У результаті зустрічей було укладено договори про співпрацю та підготовку робітничих кадрів, що створює реальні передумови для успішної інтеграції випускників у ринок праці.

Аналізуючи шляхи розвитку соціального партнерства, можна зробити висновок про те, що в сучасних умовах у тісній співпраці з замовниками робітничих кадрів, іншими закладами освіти, громадськими організаціями, органами управління ми виконуємо своє головне призначення – надаємо якісну професійно-практичну підготовку здобувачам освіти за професіями, затребуваними на ринку праці.

З метою ефективної профорієнтації та популяризації робітничих професій у Грицівському вищому професійному училищі №38 здійснюється цілеспрямована співпраця з громадськістю, роботодавцями та Шепетівським міськрайонним центром зайнятості. Така взаємодія дозволяє не лише ознайомлювати майбутніх абітурієнтів з актуальними професіями, але й формувати у молоді правильні уявлення про престижність робітничої праці, її затребуваність на сучасному ринку праці.

На базі Центру розвитку професійної кар'єри функціонує приймальна комісія, яка забезпечує індивідуальні консультації з вибору професії, надає інформацію про переваги обраного фаху, перспективи кар'єрного зростання, можливості подальшого навчання та працевлаштування. Це створює для абітурієнтів умови для усвідомленого професійного вибору, що особливо важливо в умовах постійних змін на ринку праці.

Колектив училища вибудовує профорієнтаційну роботу на перспективу, поєднуючи традиційні форми з інноваційними підходами. Зокрема, майстри виробничого навчання, викладачі та здобувачі освіти організовують і проводять:

- майстер-класи з професій, за якими здійснюється підготовка;
- благодійні ярмарки та освітні акції;
- професійні виставки, де демонструються результати творчої та виробничої діяльності;
- екскурсії навчальним закладом для потенційних абітурієнтів і батьків, під час яких здобувачі освіти виступають екскурсоводами, представляючи різні напрями підготовки.

Особливе місце в системі профорієнтаційної діяльності займають Дні відкритих дверей, які традиційно проводяться щороку. Це не лише знайомство з освітніми можливостями закладу, а й практична демонстрація професійних навичок здобувачами освіти. Під час таких заходів майбутні абітурієнти мають змогу на власні очі побачити результати навчання, спробувати себе у виконанні елементарних професійних завдань, відчувати атмосферу навчального процесу.

Отже, Грицівське вище професійне училище №38 в умовах воєнного стану забезпечує якісну підготовку конкурентоздатних робітників, поєднуючи навчання з активною профорієнтаційною діяльністю та співпрацею з роботодавцями, що сприяє професійному розвитку молоді та їх успішній інтеграції в ринок праці.

Література

1. Ігнатович О. М. (2020). Кар'єрне консультування. Кропивницький: Імекс-ЛТД. <https://surl.li/htfnea>

ОРЛОВ ВАЛЕРІЙ

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Підвалини формування кар'єрних орієнтацій, безперечно, закладаються з періоду дитинства, коли батьки, полюбяючи запитувати дитину: «Ким ти хочеш бути?» - спонукають дитину замислитись про майбутнє. Відповіді на питання про майбутню професію, ґрунтуються на почуттєво-емоційних проявах, враженнях, переживаннях, суб'єктивних образах і дитиною глибоко не усвідомлюються. Це – більше емоційні прояви від ситуативних, випадкових вражень. Однак саме такі первинні емоційно-образні розмірковування закладають у свідомості дитини початки професійних орієнтацій, своєрідні «емпіричні» орієнтири, що в подальшому трансформуються у стійкі уявлення про майбутню професію, набуваючи ознак стабільності. Поступово уявлення про своє професійне майбутнє, що виникають у підлітків стихійно, раціоналізуються, набувають у молодих людей характеристик, наближених до об'єктивної дійсності і життєдіяльності.

Повоєнне відновлення України вимагатиме висококваліфікованих фахівців, здатних швидко адаптуватися до нових соціально-економічних умов, орієнтуватися на ринку праці та брати участь у відбудові держави. Важливу роль у цьому процесі відіграють і будуть відігравати заклади професійної освіти, які формують у молоді не лише професійні компетентності, а й кар'єрні орієнтації.

У науково-освітньому просторі поступово утверджується позиція, що формування і розвиток кар'єрних орієнтацій – це важливий фактор оптимального вибору, планування і реалізації професійної кар'єри майбутніх фахівців. Процес формування кар'єрних орієнтацій може бути представлений як складна динамічна система кількісних і якісних змін, що в той чи інший спосіб відбуваються у свідомості студентів професійної школи, і пов'язані з їх віком, характеристиками життєвого досвіду відповідно до соціальних умов, в яких вони живуть і з індивідуальними особливостями психіки.

У сучасному науковому психолого-педагогічному дискурсі визнано, що оптимальною кар'єрною орієнтацією є індивідуальна кар'єра, яка здійснюється на основі самопізнання, самовдосконалення і самоврядування. Прагнення зробити кар'єру є одним із значущих бажань студентів ЗПО зі сформованою потребою самореалізації особистісного потенціалу і уявлення про професійний успіх. У зв'язку з цим суб'єктам освітньої діяльності ЗПО бажано чітко визначати й усвідомлювати власний тип кар'єрних орієнтацій, що дозволить досягти вершин професійного розвитку. Розмаїття орієнтацій майбутнього фахівця в соціальній і професійній взаємодії дозволяє йому отримувати задоволення від своєї роботи, легко долати проблемні ситуації, більш активно особистісно самореалізовуватися. Педагогічний успіх у формуванні і розвитку кар'єрних орієнтацій студентів ЗПО залежить від того як викладач орієнтується у розробленні і впровадженні інноваційних технологій, застосуванні відповідних методів і засобів навчання і виховання.

У людини, яка обрала професію, має сформуватися уявлення про майбутній успіх у особистому житті і професійній діяльності. Формування такого уявлення відбувається через усвідомлення власних бажань, психологічні особливості та можливості, а також потреби ринку праці. Значимим кроком до

успіху для випускника ЗПО є відповідність кар'єрних орієнтацій, процесів становлення особистісних особливостей фахівця об'єктивній структурі майбутньої професійної діяльності.

Використання інноваційних педагогічних технологій – провідна тенденція освітнього процесу професійної школи, невід'ємна умова розвитку й саморозвитку особистості студента, що активізує їх креативне ставлення й ініціативну соціалізацію та сприяє професійному становленню. Поняття «технологія» та «технологічний підхід» у сучасній психолого-педагогічній літературі розглядають багатозначно. У педагогічному дискурсі – як сукупність прийомів, методів, майстерності, мистецтва. Педагогічні технології пов'язані, насамперед, із забезпеченням ефективного навчального процесу, впровадженням освітніх інновацій тощо, які визначаються в сучасній психолого-педагогічній літературі як: «технологія навчання», «освітні технології» або «технологія освіти». У педагогічній науці все повніше стверджується думка щодо педагогічних технологій як певної системи організації та управління педагогічним процесом, де педагогічну (освітню) технологію, побудовану на науковій основі і запрограмовану за часом і простором, визначають як систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, що призводить до досягнення запланованих результатів.

На важливість проєктування виховних педагогічних технологій, зокрема – технологій підготовки молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри з урахуванням особливостей розвитку особистості, та кар'єрних орієнтацій на етапі набуття професійної підготовки, звертає увагу Д.Закатнов¹¹. Одним із найважливіших аспектів особистісного та професійного становлення є власна адекватна оцінка своїх можливостей у професійній діяльності. Слаборозвинене або спотворене уявлення про себе, що не відповідає сформованим кар'єрним орієнтаціям веде до порушення життєдіяльності, нерозуміння своїх соціальних ролей («змішання» ролей), зривів у професійній підготовці і діяльності, підвищенню конфліктності, може супроводжуватися зниженням працездатності, погіршенням стану здоров'я.

Бесіда з майбутніми фахівцями щодо їх кар'єрних орієнтацій стане важливим кроком у формуванні світоглядних позицій, але ще кращим стимулом для цілеспрямованого розвитку кар'єрних орієнтацій і потреби у самовдосконаленні визнаємо психолого-педагогічний тренінг. У сучасній теорії і практиці доведено, що саме тренінг – це найефективніша форма корекції уявлення про себе, власний професійний, життєвий успіх, становлення Я-концепції, зниження конфліктності та стимулювання потреби у досягненнях. Зацікавити студентів, залучити їх до участі у тренінгу можливо на основі їх залучення до обговорення майбутніх життєвих перспектив. Педагогічний тренінг, у нашому розумінні – це елемент технології професійного становлення, орієнтований на те, щоб допомогти майбутнім і теперішнім фахівцям у формуванні їх уявлень про майбутній професійний успіх, допомогти спланувати кар'єру, створити умови для розвитку їх професійної культури і професійного самовдосконалення. Термін «корекція» означає зовнішнє, стороннє втручання у прояви людської особистості. Мета такого втручання – змінити людину, «скоректувавши» її поведінку у бік відповідності соціальним стандартам. Наша мета – допомогти майбутнім фахівцям в умовах війни і у повоєнний час утвердити своє власне професійне «Я», виробити свої принципи, свій стиль і уявлення про професійний успіх, розвинути прагнення до творчості, яке єднає у собі уявлення про ідеали. Викладач, який проводить тренінг виходить із того, що кожний вихованець є самоцінною особистістю і володіє значним потенціалом особистісних перетворень та саморозвитку.

ПТАШКА ТЕТЯНА

ДПТНЗ «Красилівський професійний ліцей» (м. Красилів)

РОЛЬ КАР'ЄРНОГО КОНСУЛЬТАНТА У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Проблема трансформації ринку праці у майбутньому, поява нових і зникнення наявних професій є актуальною як для кожної конкретної людини, так і для суспільства загалом. Саме тому кар'єрне консультування особистості набуває все більшого значення. Даний вид діяльності охоплює досить широку аудиторію: від здобувачів освіти до працюючих професіоналів та людей, які прагнуть змін. У цих умовах кар'єрний консультант стає ключовою фігурою як провідник, стратег та підтримка.

Кар'єрне консультування охоплює, принаймні, чотири аспекти роботи: елементи психологічного консультування, професійної орієнтації, консультування стосовно ринку праці, коучингу, розвитку особистісної ефективності. Ці аспекти стосуються, в першу чергу, допомоги людині в пошуку роботи і побудові кар'єри. [3, с.5]

¹¹ Закатнов Д.О. Професійно-орієнтаційні засади кар'єрного розвитку учнівської молоді / Дмитро Закатнов // Науковий вісник ІПТО НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць : Вип. 9/Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; [Ред. кол.: В.О. Радкевич(голова) та ін.]. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2015. – С. 86–94.

Якщо розглядати детальніше, то кар'єрне консультування відкриває нові можливості для розвитку, адже допомагає адаптуватися до змін на ринку праці, розвивати необхідні навички, чіткіше формувати кар'єрні цілі та знаходити оптимальні шляхи їх досягнення. Так, ключовими тенденціями кар'єрного консультування, які формуватимуть майбутнє є:

- цифрові інструменти та штучний інтелект. Онлайн-консультації та інструменти на базі AI допоможуть краще розуміти потреби людей та пропонувати індивідуальні рішення.
- фокус на м'які навички. М'які навички стають вирішальним фактором успіху. Консультанти допомагають розвивати емоційний інтелект, комунікативні навички та адаптивність.
- індивідуалізація підходу. Кар'єрні консультанти забезпечують персоналізовані стратегії кар'єрного зростання осіб, що відповідають їхнім особистим цінностям та цілям.
- освіта впродовж життя. Консультанти допомагають вибирати найкращі освітні можливості для постійного розвитку.
- гібридні кар'єри. Все більше професіоналів обирають працювати в декількох сферах одночасно. Відповідні фахівці сприяють ефективному управлінню цими складними кар'єрними траєкторіями [1]

Окрім того, кар'єрні консультанти можуть допомогти адаптуватися до сучасних реалій:

- Розуміння сучасних викликів:

Аналіз змін на ринку праці. Підтримка осіб у розумінні того, як зміни на ринку праці (автоматизація, цифровізація, кризи) можуть вплинути на їхню кар'єру, і допомога в адаптації до сучасних умов.

Гнучкість мислення. Навчати бути гнучкими і відкритими до нових можливостей. Це може включати готовність до перекваліфікації або пошуку інших професійних напрямків.

- Психологічна підтримка в умовах змін:

Управління стресом і тривогою. Допомога щодо розробки стратегії для управління стресом, викликаним змінами або невизначеністю. Це може включати техніки релаксації, когнітивно-поведінкові методи або просто регулярні бесіди, що підтримують моральний стан.

Розвиток стійкості (резилієнтності). Навчати розвивати стійкість до невдач і викликів. Це дозволить швидше відновлюватися після труднощів і зберігати мотивацію.

- Підтримка впевненості в собі:

Переоцінка цілей. Допомогти бажаним переглянути та адаптувати свої кар'єрні цілі в умовах змін. Підтримка у визначенні нових шляхів розвитку допоможе зберегти впевненість у своїх можливостях.

Фокус на успіхах. Звертати увагу кожної особистості на свої досягнення і використовувати їх як основу для подальшого розвитку.

- Розвиток навичок:

Безперервне навчання. Допомога у визначенні та розвитку нових навичок з метою конкурентоспроможності.

Нетворкінг і взаємодія. Навчати використовувати свої мережі контактів для пошуку нових можливостей та обміну досвідом.

- Мотиваційна підтримка:

Робота з цінностями. Допомогти зрозуміти, що є для них важливим у професійному житті, і знайти спосіб інтегрувати дані цінності у свою роботу, навіть в умовах змін.

Підтримка у прийнятті рішень. Під час невизначеності важливо мати когось, хто допоможе розглянути різні варіанти та прийняти зважене рішення. Консультанти можуть надавати таку підтримку, допомагати знаходити ясність і впевненість у власному виборі.

Саме тому кар'єрний консультант не лише допомагає виявити рівень особистісно-професійного розвитку, специфіку професійних планів, а й створює умови для вдосконалення професійної поведінки, розвитку професійно важливих якостей, коригування перспектив кар'єрного зростання, запобігання професійним деформаціям та регресивному розвитку особистості. Як наслідок формується простір для становлення особистості на шляху до професійного успіху.

Література

1. Асоціація кар'єрних консультантів України. (н.д.). *Асоціація кар'єрних консультантів України* [Електронний ресурс]. <https://surl.lt/cbosvf>
2. Базиль Л. О. & Єршова Л. М. (2019). *Організація консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: Методичні рекомендації для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти*. Житомир: Полісся.
3. Ігнатович О. М., Заєць І. В., Татаурова-Осика Г. П. & Шевенко А. М. (2020). *Кар'єрне консультування: практичний посібник* (О. М. Ігнатович, ред.). Кропивницький: Імекс-ЛТД.

ДІАГНОСТУВАННЯ І ПРОФІЛАКТИКА ВИГОРЯННЯ ПСИХОЛОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Професійне вигорання – це синдром, що розвивається на тлі хронічного стресу і веде до виснаження особистісних ресурсів працюючої людини, виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» або «звільнення» від них. Це синдром фізичного та емоційного виснаження, який включає як розвиток негативної самооцінки й негативного ставлення до роботи, так і втрату розуміння та співчуття по відношенню до учнів і колег [5].

В. Бойко розглядає професійне вигорання з позицій загального адаптаційного синдрому Г. Сельє. Виділяють 3 стадії розвитку вигорання [3]:

1. *Фаза напруги*. Наявність напруги служить провісником розвитку та механізмом, що запускає формування синдрому професійного вигорання. Тривожна напруга включає такі симптоми: переживання психотравмуючих обставин, незадоволеність собою, почуття безвиході, тривога та депресія.

2. *Фаза резистентності*. Виділення цієї фази у самостійну доволі умовне. При усвідомленні наявності тривожної напруги людина прагне уникати дії емоційних факторів за допомогою обмеження емоційного реагування: неадекватного вибіркового емоційного реагування, емоційно-моральної дезорієнтації, розширення сфери економії емоцій, редукції професійних обов'язків.

3. *Фаза виснаження*. Характеризується падінням загального енергетичного тону та ослабленням нервової системи: емоційний дефіцит, емоційна відстороненість, особистісна відстороненість (деперсоналізація), психосоматичні та вегетативні прояви.

Розвиток синдрому емоційного вигорання залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів. До групи зовнішніх факторів належать: зміст роботи, соціально-психологічні умови діяльності та умови матеріального середовища. Зокрема домінуючу роль розвитку синдрому емоційного вигорання грають: дестабілізуюча організація діяльності; підвищена відповідальність за виконувані функції та результат праці; неблагополучна психологічна атмосфера професійної діяльності; психологічно важкий контингент, з яким має справу фахівець.

До внутрішніх чинників, що зумовлюють емоційне вигорання, належать: схильність до емоційної ригідності; інтенсивне сприйняття та переживання обставин професійної діяльності (дане психологічне явище виникає у людей з підвищеною відповідальністю за доручену справу); слабка мотивація емоційної віддачі у професійній діяльності; моральні дефекти та дезорієнтація особистості.

У дослідженні взяло участь 33 фахівця психологічної служби закладів професійної освіти Хмельницької області віком від 22 до 63 років (середній вік – 41 рік). Процедура діагностики проходила на платформі АІС «Я-психолог» (табл. 1) [1].

Таблиця 1

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом
1	Фаза напруження – фаза не сформувалася	0 (0%)	27 (100%)	27 (82%)
2	Фаза напруження – фаза в стадії формування	0 (0%)	1 (100%)	1 (3%)
3	Фаза напруження – фаза сформувалася	2 (40%)	3 (60%)	5 (15%)
4	Фаза резистентності – фаза не сформувалася	0 (0%)	10 (100%)	10 (30%)
5	Фаза резистентності – фаза в стадії формування	0 (0%)	14 (100%)	14 (42%)
6	Фаза резистентності – фаза сформувалася	2 (22%)	7 (78%)	9 (27%)
7	Фаза виснаження – фаза не сформувалася	0 (0%)	21 (100%)	21 (64%)
8	Фаза виснаження – фаза в стадії формування	0 (0%)	6 (100%)	6 (18%)
9	Фаза виснаження – фаза сформувалася	2 (33%)	4 (67%)	6 (18%)

Кожен з учасників дослідження отримав результати діагностики і рекомендації як профілактувати вигорання та відновити власні ресурси. При цьому акцентовано увагу, що фахівець психологічної служби зможе надати ефективну і кваліфіковану психологічну допомогу іншим лише тоді, коли сам перебуватиме у стабільному та ресурсному психологічному стані.

Водночас з метою використання ефективної стратегії відновлення фахівцям психологічної служби також було запропоновано пройти діагностику за методикою «BASIC PH-36» (Мулі Лахад та Мікі Дорон), яка допомагає визначити ресурсні канали особистості (див. табл. 2).

B (Belief) – віра, цінності, життєві смисли;

A (Affect) – емоції та вміння їх висловлювати;

S (Social) – соціальна підтримка, спілкування, стосунки;

I (Imagination) – уява, мрії, творчість;
C (Cognition) – знання, логіка, планування;
Ph (Physical) – фізична активність, турбота про тіло.

Таблиця 2

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом
1	Belief & values – низький рівень	0 (0%)	1 (100%)	1 (3%)
2	Belief & values – середній рівень	2 (10%)	18 (90%)	20 (59%)
3	Belief & values – високий рівень	0 (0%)	13 (100%)	13 (38%)
4	Affect – низький рівень	1 (14%)	6 (86%)	7 (21%)
5	Affect – середній рівень	1 (4%)	25 (96%)	26 (76%)
6	Affect – високий рівень	0 (0%)	1 (100%)	1 (3%)
7	Socialization – низький рівень	0 (0%)	6 (100%)	6 (18%)
8	Socialization – середній рівень	2 (7%)	26 (93%)	28 (82%)
9	Socialization – високий рівень	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
10	Imagination – низький рівень	0 (0%)	7 (100%)	7 (21%)
11	Imagination – середній рівень	2 (8%)	24 (92%)	26 (76%)
12	Imagination – високий рівень	0 (0%)	1 (100%)	1 (3%)
13	Cognition, thought – низький рівень	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
14	Cognition, thought – середній рівень	2 (11%)	17 (89%)	19 (56%)
15	Cognition, thought – високий рівень	0 (0%)	15 (100%)	15 (44%)
16	Physical – низький рівень	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
17	Physical – середній рівень	2 (7%)	25 (93%)	27 (79%)
18	Physical – високий рівень	0 (0%)	7 (100%)	7 (21%)

Особливостями методичного супроводу діяльності фахівців психологічної служби закладів професійної освіти області є продовження системної роботи НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності, проведення координаційної, консультаційної, навчальної та супервізійної підтримки. Особлива увага приділяється профілактиці професійного вигорання у практичних психологів і соціальних педагогів.

Література

1. АІС «Я-психолог». <https://xn---ftbomobdqlb9f.xn--j1amh/>
2. Методика діагностики емоційного вигорання (В.Бойко). <https://surl.li/xeqvnx>
3. Сиско Н.М. (2024). Профілактика синдрому професійного вигорання у педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної освіти) в умовах воєнного стану. *Науково-методичний вісник «Професійна освіта»*, 1–2 (60–61), 428–435. <https://surl.li/xjtdnk>

СМАЛЮК АЛЛА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРІВ КАР'ЄРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в країні, підвищують вимоги не лише до фахової підготовки майбутніх робітників, але й їхньої здатності до самореалізації у професійній діяльності, прийняття рішень щодо подальшого професійного розвитку, побудови кар'єрної діяльності. Сучасна професійна освіта має готувати компетентного, професійно мобільного фахівця, бо компетентність – це не тільки відповідний розряд, це реальна спроможність працівника досягти заданого результату роботи або поставленої мети. Компетентний, мобільний фахівець – це людина, яка вміє самоудосконалюватися, брати на себе більш відповідальні та складні завдання, швидко переходити на нові виробничі технології, опановувати сучасне обладнання.

Важливою складовою освітньої діяльності закладів професійної освіти (далі – ЗПО) є психолого-педагогічна підтримка здобувачів освіти в частині розвитку професійної кар'єри, що передбачає надання широкого спектру відповідних послуг, зокрема шляхом осучаснення форм профорієнтаційної роботи закладу через діяльність центрів розвитку кар'єри.

Основною метою роботи центрів кар'єри у ЗПО є координація роботи закладів щодо сприяння працевлаштуванню їх здобувачів, а також реалізації права випускників ЗПО на перше робоче місце. Основні функції центру професійної кар'єри: організація та консультування здобувачів професійної

освіти, випускників закладів освіти з побудови та розвитку професійної кар'єри; допомога у побудові плану професійної кар'єри; організація інформаційно-роз'яснювальної роботи серед здобувачів ПО з питань правового регулювання відносин у сфері зайнятості і трудового законодавства; розвиток підприємницької ініціативи; формування активної соціальної та громадянської позиції; допомога з отримання додаткових професійних знань, умінь і навичок, підвищення кваліфікації; здійснення спільно з державними установами, що виконують завдання і функції у сфері зайнятості населення, трудової міграції та соціального захисту від безробіття, моніторингу працевлаштування випускників; оприлюднення інформації про діяльність центру кар'єри у формі оголошень, інформаційних повідомлень, зокрема, щодо проведення заходів, на офіційному вебсайті ЗПО; інформування учнівської молоді та дорослих про основні тенденції розвитку ринку праці, вимоги роботодавців до пошукувачів роботи, зокрема, з використанням доступних інформаційних ресурсів; співпраця з підприємствами, установами та організаціями для отримання об'єктивної оцінки якості підготовки здобувачів професійної освіти з огляду на потреби ринку праці; організація профорієнтаційної роботи серед дітей, молоді, дорослих; проведення заходів із популяризації робітничих професій та формування мотивації молоді до здобуття професійних кваліфікацій; ініціювання, організація та проведення тематичних зустрічей, поширення історій професійного успіху.

У своїй діяльності центр кар'єри керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та ЗПО. Основні нормативні документи, які регламентують роботу центру: наказ про створення центру розвитку кар'єри на базі ЗПО; положення про центр розвитку кар'єри; посадові інструкції/розподіл обов'язків співробітників центру, що відповідають задачам, цілям та напрямам діяльності ЗПО; план роботи на рік; звіт про роботу за рік.

Центр кар'єри закладу професійної освіти пропонує цілий спектр послуг із сприяння учням у формуванні стратегії пошуку роботи – заходи із професійної орієнтації, психологічні тестування, тренінги та майстер-класи з опанування м'яких навичок – комунікацій, уміння працювати в команді, з менеджменту конфліктів та вирішення кризових ситуацій.

Ефективними напрямками консультування з формування стратегії пошуку роботи для учня і випускника ЗПО є: кар'єрне консультування, консультації з пошуку роботи на спеціалізованих сайтах, проведення та участь у конкурсах фахової майстерності, проведення ярмарок вакансій, організація екскурсій на підприємства та в організації, розвиток комунікативних навичок для успішного старту та розвитку кар'єри, тренінги, майстер-класи, консультування з підготовки власних інформаційних ресурсів для пошуку роботи: резюме, мотиваційний лист, онлайн-портфоліо, відгуки та рекомендації викладачів тощо.

З метою відпрацювання механізму планування і розвитку кар'єрної компетентності особистості здобувачів освіти в Хмельницькій області розпочато роботу щодо створення центрів розвитку кар'єри в ЗПО. Так, у межах проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування кар'єрної компетентності майбутніх фахівців у професійно-технічному навчальному закладі» під науковим керівництвом співробітників лабораторії професійної кар'єри Інституту ПТО НАПН України на базі Вищого професійного училища № 25 м. Хмельницького в 2019 році створено перший в області Центр кар'єрного консультування та розвитку професійної кар'єри.

Важлива роль у поширенні позитивного досвіду та активізації створення центрів кар'єри у ЗПО Хмельницької області належить Науково-методичному центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (далі – НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області). Центром здійснено методичний супровід створення та функціонування центрів розвитку кар'єри у ЗПО області, зокрема: інформаційна підтримка, консультування, розробка методичних рекомендацій для функціонування центру кар'єри ЗПО, організація навчальних семінарів, тренінгів, «круглих столів», єдиних методичних днів, а також обласних конкурсів серед здобувачів освіти щодо популяризації та підвищення престижності професійної освіти. Станом на сьогодні у всіх ЗПО Хмельницької області створені та функціонують центри розвитку кар'єри. Цьогоріч НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області проведено моніторинг діяльності центрів розвитку кар'єри у ЗПО області. Для оцінки поточного стану центрів розвитку кар'єри запропоновано індикатори, що відповідають основним напрямкам діяльності сучасного центру кар'єри: наявність нормативної бази; сторінка на офіційному сайті закладу; склад працівників центру; навчання, що пройшли співробітники; фізичний простір (окреме приміщення, кількість посадкових місць, обладнання); проведення заходів щодо кар'єрного консультування учнів, випускників; взаємодія з учнівським самоврядуванням, проведення тренінгів, «круглих столів», майстер-класів, конференцій, семінарів тощо; співпраця із роботодавцями; робота з абітурієнтами, батьками та випускниками. За результатами моніторингу встановлено, що: в усіх ЗПО області активно функціонують центри кар'єри; є відповідні установчі документи; оформлені окремі приміщення; співробітники проходять навчання задля ефективного та дієвого проведення заходів з учнівською молоддю, зокрема кар'єрного консультування учнів; створені сторінки на офіційних сайтах, які є чудовими інстру-

ментами для постійної підтримки та розвитку бренду центру розвитку кар'єри навчального закладу; активно проводиться робота з кар'єрного консультування учнів; організовуються тренінги, семінари, конференції, «круглі столи», майстер-класи; налагоджена співпраця з соціальними партнерами, роботодавцями, учнівською молоддю та їх батьками; активно проводиться профорієнтаційна робота з учнями закладів загальної середньої освіти, яка дає можливість виконувати державне замовлення та отримувати мотивованих учнів, які бажають розвивати свої професійні навички та власну кар'єру.

У контексті допомоги організації ефективної роботи центрів кар'єри НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області створений вебсайт «Центри розвитку кар'єри ЗПО Хмельницької області» (<http://surl.li/tmweqo>), а також з метою популяризації професійної (професійно-технічної) освіти створена «Інтерактивна профорієнтаційна дошка ЗПО Хмельниччини» (<http://surl.li/gttyaz>), у межах обласного відеоконкурсу «Моя професія найкраща» серед здобувачів ЗПО створено відеотеку робітничих професій (<http://surl.li/plhshd>).

Центр розвитку кар'єри ЗПО – структура, яка акумулює в собі всі доступні можливості і методи для того, щоб випускник освітнього закладу зміг повністю себе реалізувати в професійному становленні, побудував успішну кар'єру і знайшов успішне місце на ринку праці задля активної участі у розбудові економіки країни. Центр професійної кар'єри виступає містком між здобувачами та роботодавцями, сприяючи їх плідній співпраці.

Література

1. Базиль Л.О., Єршова Л.М. (2019). Організація консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. Методичні рекомендації для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Балушак Г. Ф., Мар'єнко Т. М., Хромей Г. В. (2015). Розвиток навичок для кар'єри.
3. Порадник керівникам центрів розвитку кар'єри закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Україні. (2023).
4. Про професійну освіту (Закон України). № 4574-IX (2025). <https://surl.li/ggawxh>.

ФУРМАН АНЖЕЛА

Вище професійне училище №36 с. Балин (Хмельницька обл.)

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Правильний вибір професії – важливий крок у житті кожної людини. Профорієнтаційна робота у вищому професійному училищі № 36 с. Балин є складовою частиною цілісної системи навчально-виховної роботи, метою якої є підготовка студента до обґрунтованого вибору професії, що задовольняє потреби і особистості і суспільства. Звідси випливає, що метою професійної орієнтації є пошук оптимального співвідношення між здібностями, особистими бажаннями, можливостями людини, як суб'єкта діяльності та потребами суспільства і на цій основі надання допомоги у здійсненні самостійного і виваженого професійного вибору.

Основні принципи профорієнтаційної роботи:

- забезпечення системності роботи;
- оперативне реагування на нові виклики;
- гнучкість та адаптивність;
- зміщення акцентів від інформування до мотивування;
- пріоритетність подальшого розвитку соціального партнерства та підвищення рівня сприяння формуванню професійного вибору та кар'єрної компетентності відповідно до потреб ринку праці.

При проведенні профорієнтаційної роботи у вищому професійному училищі № 36 с. Балин застосовуємо взаємопов'язані компоненти: професійна інформація; професійна діагностика; професійна консультація; професійний відбір; професійна адаптація.

Психолог забезпечує організацію профдіагностики – важливого способу глибинної оцінки і самооцінки особистості, прогнозування стану нахилів і поведінки, засобу професійного вибору і відбору.

Для того щоб учні зробили правильний вибір у житті щодо професійного покликання, потрібно уявити життєву формулу? У ній лише три величини: хочу – це все, що мені подобається, до чого лежить душа; можу – це все, що по силам, за здібностями; треба – це все, що потрібно для суспільства, країни.

Співвідношення між «хочу» і «можу» – у руках кожного з нас. Якщо у людини є мрія і вона твердо йде до своєї мети, вона обов'язково її досягне. Але для цього потрібно пізнати себе, свої сильні і слабкі сторони, здібності і недоліки.

Якісно проведена профорієнтація допомагає правильно обрати сферу, вид зайнятості, спланувати кар'єру і рухатися згідно власного кар'єрного шляху. У зв'язку зі зміною в суспільстві ставлення до

кар'єрного розвитку та професійної діяльності, а також з появою потреб у здобувачів освіти до планування свого подальшого професійного шляху, проблема кар'єрного консультування особистості набуває все більшої значущості.

Кар'єрне консультування як вид професійної діяльності практичного психолога охоплює, принаймні, чотири аспекти роботи: елементи психологічного консультування, професійної орієнтації, консультування стосовно ринку праці, коучингу, розвитку особистісної ефективності. Ці аспекти стосуються, в першу чергу, допомоги людині в пошуку роботи і побудові кар'єри. При цьому кар'єрний консультант не шукає роботу і нічого не робить замість людини, він навчає її тому, як правильно це робити, починаючи з формування в неї навиків пошуку роботи. Це такі вміння, як: писати резюме та супровідні листи; визначати свою вартість на ринку праці; знаходити вакансії, навички проходити співбесіди і відповідати на питання роботодавців; вести переговори з роботодавцями на фінальних етапах і відстоювати свої інтереси. Далі – консультування стосовно ринку праці, а саме опанування засобами пошуку, сприймання, усвідомлення та використання інформації про: поточний стан і тенденції розвитку ринку праці; професії, які користуються попитом, які менш затребувані; структуру та можливості професійного і кар'єрного розвитку в різних типах установ, організацій, компаній; рівні заробітних плат. Така робота кар'єрного консультанта допомагає людині знайти відповідь на головне питання: «Як краще за все презентувати себе і свій досвід роботодавцю?». Отримання консультації у цьому випадку є важливим моментом для всіх тих, хто знаходиться в активному пошуку роботи, особливо тих, хто давно не проходив співбесіди, хто відправляє резюме і не отримує відповіді, кого не запрошують на повторні інтерв'ю і кому складно презентувати себе на зустрічах.

У цілому сутність кар'єрного консультування можна звести до роботи психолога за такими основними напрямками: виявлення зовнішніх і внутрішніх умов та детермінант кар'єрного розвитку людини; визначення мети, мотивів і спрямованості особистості; корекція бачення людиною власної кар'єри (типу, виду траєкторії, досягнень, успіхів та можливих невдач в процесі реалізації); профілактика регресу, синдрому вигорання; зниження негативних наслідків кар'єрних криз.

У діяльності вищого професійного училища № 36 с. Балин профорієнтаційна робота займає важливе місце, оскільки вона поєднує сьогодення студентів з їхнім майбутнім. Саме тому в нашому закладі створюються сприятливі умови для професійного самовизначення здобувачів освіти та розвитку кар'єрної компетентності. За допомогою циклу тренінгових занять з професійної орієнтації та кар'єрного спрямування, профорієнтаційної квест – мандрівки практичний психолог активізує роздуми в підростаючого покоління про вибір професії; допомагає здобувачеві освіти самовизначитись в ситуації вибору покликання, розвиває інтерес до майбутньої професії, формує певні професійні навички. Створює умови для самоаналізу й висновків для самостійного прийняття рішення; отримує зворотній зв'язок в цікавій формі.

Тренінгові заняття дозволяють здобувачеві освіти, який опинився в ситуації вибору, приміряти на себе хоча б деякі з професійних ролей, зрозуміти, наскільки вони йому відповідають або не відповідають і чому? Розвинути ті навички та здібності, які необхідні для успішного навчання та самореалізації у майбутній професії.

Планування кар'єри – розробка стратегії особистісно-професійного розвитку допомагає студентові рухатися в оптимальному для нього напрямі і з оптимальною швидкістю. Кар'єру потрібно планувати. Сучасний світ швидко змінюється і чітко планувати професійний розвиток на тривалий термін неможливо. Водночас, існують вікові кризові періоди психологічного розвитку особистості, коли відбувається переоцінка цінностей. Тому одним із головних завдань нашого навчального закладу є повсякденна допомога учнівській молоді, формування готовності до самостійного планування професійного розвитку.

Отже, вибір майбутньої професії – серйозний та відповідальний крок, і, на щастя, існує цілий комплекс методів та вправ, що дозволяють зробити його обдуманим та оптимальним, вирішальним у професійному самовизначенні здобувача освіти. Таким чином, на сучасному етапі розвитку профорієнтаційної роботи, консультативної практики кар'єрне консультування, як нова галузь професійної діяльності психолога виділяється в якості самостійного напрямку в силу затребуваності роботи в соціально-освітньому просторі і запитів практики психологічних служб.

Література

1. Бенеш Г. (2007). Психологія: довідник (В. О. Васютинський, наук. ред. пер.). Київ: Знання-Прес.
2. Вітківська О. І. (2001). Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: монографія. Київ: Науковий світ.
3. Воронцова Т. В. & Пономаренко В. С. (2011). Захисти себе від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок: Посібник для учнів старшого підліткового та юнацького віку. Київ: Алатон.
4. Єгорова Є. В. та ін. (2014). Професійна орієнтація: підручник (О. М. Ігнатович, ред.). Кіровоград: Імекс-ЛТД.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО МИСЛЕННЯ ФАХІВЦІВ

Масштабне руйнування енергетичної інфраструктури внаслідок воєнних дій загострило питання кадрового забезпечення галузі й актуалізувало необхідність підготовки фахівців нового типу. Відбудова енергетичного сектору в умовах економічної нестабільності потребує робітників, які поєднують технічну кваліфікацію з підприємницькою компетентністю, здатністю до самостійного прийняття рішень та ефективної діяльності в ринковому середовищі (Чепіжко, & Підлісна, 2023). Проте традиційна система професійної освіти зберігає орієнтацію на репродуктивні методи навчання, які недостатньо розвивають підприємницькі навички здобувачів освіти. Це визначає необхідність модернізації освітнього процесу через впровадження інноваційних педагогічних підходів, що враховують специфіку енергетичної галузі та професійних умінь, але й підприємницької активності, аналітичного мислення та адаптивності до динамічних економічних умов.

Питання готовності молоді до підприємницької діяльності активно обговорюється на державному рівні, у наукових публікаціях і заявах представників бізнес-спільноти. Існує потреба в конкретних методах, які б органічно поєднували специфіку енергетичного сектору з технологіями розвитку підприємницького мислення здобувачів професійної освіти (Радкевич, Радкевич & Пригодій, 2022). Ефективними методами розвитку підприємницької компетентності є практичне моделювання бізнес-процесів галузі, вивчення стартап-методологій, опанування проєктного менеджменту та фінансової грамотності в енергетичному контексті. Залучення практикуючих підприємців до навчання, організація хакатонів, використання гейміфікації та кейс-методів на основі реальних ринкових ситуацій формує підприємницьке мислення здобувачів професійної освіти. Такий підхід забезпечує підготовку фахівців, спроможних створювати інноваційні енергетичні рішення й ефективно адаптуватися до динамічних умов галузевого ринку (Єршова, 2019).

Розбудова конкурентоспроможного освітнього середовища для підготовки фахівців нової генерації неможлива без активної інтеграції у міжнародні освітні ініціативи, спрямовані на формування підприємницького потенціалу здобувачів професійної освіти.

Практичну реалізацію принципів міжнародної освітньої інтеграції в Україні демонструє діяльність Громадської організації «Джуніор Ачівмент Україна» – неприбуткової структури, що спеціалізується на впровадженні навчальних програм з підприємництва, фінансової грамотності й підготовки молоді до ринку праці. Організація функціонує як національний представник всесвітньої мережі Junior Achievement, яка з 1919 року реалізує освітні ініціативи у понад 120 країнах світу, розробляючи безкоштовні навчальні програми, засновані на практико-орієнтованому підході до формування фінансової та підприємницької компетентності молоді. Навчальні курси «Компанія» та «Фінансова грамотність» отримали офіційне схвалення Міністерства освіти і науки України, що підтверджує їх відповідність національним освітнім стандартам (Junior Achievement Ukraine, 2025).

Державний освітній стандарт з професії «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики» (2024) визначає підприємницьку компетентність як інтегровану здатність, що поєднує знання принципів ринкової економіки, розуміння організаційно-правових форм підприємництва, навички бізнес-планування з практичними вміннями фінансового аналізу, ведення переговорів та мотивації персоналу. Аналіз програм навчальних курсів «Компанія» та «Фінансова грамотність», розроблених на основі методології Junior Achievement Worldwide, засвідчує їх високий потенціал для формування зазначених якостей у контексті специфіки енергетичної галузі, оскільки бізнес у сфері відновлювальної енергетики представляє собою комерційну діяльність, зосереджену на експлуатації природних ресурсів – сонячного випромінювання, повітряних потоків, водних ресурсів, органічних матеріалів і підземного тепла, а галузь охоплює весь виробничий цикл: від інженерних розробок до монтажних робіт, технічного супроводу енергетичних об'єктів і комерціалізації екологічно чистих енергоносіїв (Кузьміна, 2019).

Так, програмою навчального курсу «Компанія» передбачається відтворення повного циклу створення та функціонування навчального міні-підприємства, що дозволяє здобувачам освіти опанувати механізми ціноутворення монтажних послуг через розрахунок собівартості з урахуванням вартості панелей, інверторів, кабельної продукції та трудомісткості робіт. Розробка бізнес-плану міні-компанії дозволяє формувати навички складання комерційних пропозицій для клієнтів щодо встановлення сонячних

електростанцій, включаючи аналіз ринку енергетичного обладнання, розрахунок окупності інвестицій і планування матеріально-технічного забезпечення. Операційна діяльність міні-компанії сприятиме розвитку навичок взаємодії з постачальниками енергетичного обладнання, порівняння цін і якості комплектуючих, планування логістики матеріалів для монтажних проєктів. Передбачена програмою маркетингова діяльність дозволить розвинути здатність презентувати технічно складні енергетичні рішення клієнтам-нефахівцям, розраховувати терміни окупності інвестицій у сонячні панелі, пояснювати принципи роботи систем відновлювальної енергетики.

Програма навчального курсу «Фінансова грамотність» доповнює підприємницьку компетентність через опанування систем оплати праці, поширених в енергетичному секторі. Розуміння податкової системи й особливостей оподаткування фізичних осіб-підприємців різних груп формує базу для вибору організаційно-правової форми при створенні власного монтажного підприємства. Навички бюджетування набувають практичного значення через специфіку сезонності попиту: пік замовлень на монтаж сонячних електростанцій припадає на весняно-літній період, що вимагає фінансового планування для покриття постійних несезонних витрат. Вивчення кредитних механізмів може охоплювати аналіз бізнес-кредитів і лізингу для закупівлі дорогого діагностичного обладнання, короткострокового кредитування для закупівлі матеріалів під конкретні проєкти, формування кредитної історії для доступу до фінансування розширення бізнесу. Основні відомості щодо страхування мають сформувати у здобувачів освіти розуміння необхідності страхування професійної відповідальності при монтажних роботах, від нещасних випадків при роботі на висоті та майнового страхування дорогого обладнання клієнтів.

Таким чином, зміст наведених навчальних курсів забезпечує формування компетентностей, актуальних для енергетичного сектору, де поширеною є практика створення власних підприємств з відновлювальної енергетики або роботи на умовах самозайнятості.

Інтеграція міжнародних ініціатив з розробки освітнього контенту для розвитку підприємницької компетентності у професійній освіті є важливим кроком до зближення вітчизняної системи підготовки кваліфікованих кадрів зі світовими освітніми стандартами. Інноваційні підходи до її формування у майбутніх фахівців енергетичної галузі створюють синергію між локальними потребами й глобальними тенденціями, збагачуючи освітній процес і наближаючи зміст професійної підготовки до світових практик. Міжнародне партнерство в розробці освітніх матеріалів надає доступ до передових педагогічних інновацій і методик, які сприяють ефективному розвитку бізнес-компетентності та призводять до модернізації підходів до навчання, роблячи їх більш адаптивними до сучасних економічних реалій, що сприяє формуванню нового покоління підприємців, готових до викликів глобального ринку.

Водночас підприємницька компетентність як комплексне поняття, що охоплює знання, вміння й особистісні якості, необхідні для успішного ведення бізнесу, потребує врахування специфіки конкретної галузі в контексті професійної освіти. Однак для досягнення справжньої ефективності ці навички необхідно адаптувати до реалій конкретної професійної сфери. Для фахівців з відновлюваної енергетики ключовими аспектами підприємницької підготовки мають бути: глибоке розуміння ринку та його тенденцій, технічні знання у сфері проєктування й обслуговування енергетичних систем, навички маркетингу, орієнтовані на специфіку галузі. Важливим є також вивчення успішних бізнес-моделей у сфері відновлюваної енергетики, аналіз викликів галузі та стратегій їх подолання, пошук можливостей для розширення й диверсифікації бізнесу (Корольок & Зверевич, 2024). Такий підхід забезпечує формування підприємницької компетентності, пов'язаної з практичними потребами конкретної професійної діяльності.

Література

1. Єршова Л. (2019) Розвиток підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців із використанням технології самоменеджменту. *Професійна педагогіка*, 2(19), 92–100. <https://surl.li/brlkkb>
2. Корольок Т. О. & Зверевич Ю. О. (2024). Державна політика розвитку відновлювальної енергетики в Україні. *Державне будівництво*, 2 (36), 83–99. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-06>
3. Кузьміна М. (2019). Суб'єкти малого та середнього підприємництва у сфері відновлюваної енергетики. *Підприємництво, господарство і право*, 12, 98-102. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.18>
4. Про затвердження Державного освітнього стандарту з професії «Майстер з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики» (наказ Міністерства освіти і науки України). № 535 (2024). <https://surl.li/regtns>
5. Радкевич В. О., Радкевич О. П. & Пригодій М. А. (2022). Практико-орієнтована підготовка педагогів з відновлювальної енергетики для повосенної відбудови України. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 76, 29–40. <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2022-76-29-40>
6. Чепіжко Л. М. & Підлісна О. А. (2023). Розвиток ринку альтернативної енергетики України. У Розвиток підприємництва як фактор зростання національної економіки: *Матеріали XXII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2023 року)* / Державний торговельно-економічний університет, 148–149. <https://conf-keip.kpi.ua/issue/view/17379>
7. Junior Achievement Ukraine. <https://ja-ukraine.org/>

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЦИФРОВОЇ ЕТИКИ У ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сектор професійної освіти в Україні є важливою складовою сучасної освітньої системи, що відповідає на глобальні виклики цифрової ери та сприяє зміцненню конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Однак, стрімке впровадження цифрових технологій в освітній процес викликає низку етичних питань, що потребують ретельного аналізу. Серед таких викликів: питання доступності освіти, забезпечення рівних можливостей для всіх соціальних груп, збереження приватності даних здобувачів освіти, а також формування критичного мислення та відповідального ставлення до використання технологій. Розгляд цих аспектів є необхідним для забезпечення не лише технологічного, а й етичного розвитку освіти в Україні, зокрема із застосуванням цифрових освітніх ресурсів.

Формування *культури цифрової етики* становить невід'ємний компонент розвитку сучасних форм комунікації та технологічно опосередкованої взаємодії між індивідами, зокрема щодо системи моральних принципів, які регулюють поведінку користувачів і розробників цифрових платформ та визначають суспільне ставлення до технологій з огляду на їхній вплив на індивідуальні й колективні форми поведінки.

Цифрова етика охоплює широкий спектр морально-правових орієнтирів, зокрема принципи честі, справедливості, відповідальності, поваги до приватності та конфіденційності. Приватність є важливою етичною категорією цифрового середовища, що передбачає право користувача на контроль за власними персональними даними, зокрема щодо їх збирання, оброблення та передавання. Принципи прозорості передбачають обов'язкове інформування користувачів щодо політики використання даних і алгоритмічні механізми, що визначають цифрову взаємодію [1].

Згідно з визначенням української вченої Л. Тітової, *цифрова етика* – це інтегрована система моральних принципів та стандартів, що регулює поведінку індивідів у цифрових просторах. У даному контексті основні аспекти цифрової етики для здобувачів професійної освіти охоплюють кілька фундаментальних напрямів, що спрямовані на забезпечення відповідальної поведінки у цифровому середовищі.

Важливим компонентом є шанобливе ставлення до особистості, яке передбачає толерантність та повагу до інших осіб, їхніх поглядів, здібностей та можливостей. Навіть у віртуальному просторі, де особисті контакти можуть бути обмеженими, важливість культурної комунікації залишається невід'ємною частиною освітнього процесу. Формування культури цифрової етики у здобувачів професійної освіти сприяє створенню конструктивної академічної атмосфери, в якій конфлікти мінімізуються через глибоке розуміння і прийняття різноманітності думок та переконань.

Крім того, у сучасних реаліях цифрового світу здобувачі професійної освіти повинні бути обізнаними щодо ризиків, пов'язаних із використанням мережі Інтернет. Усвідомлення того, що кожна дія в онлайн середовищі залишає цифровий слід, має стимулювати здобувачів професійної освіти до вжиття заходів для захисту особистих даних і конфіденційної інформації інших користувачів, що вимагає від них не лише технічної підготовки, а й етичної обізнаності щодо безпечного користування цифровими технологіями у повсякденному житті та академічній діяльності [2].

Як зазначають українські вчені Ян Ці, Л. Березова, В. Олянич [1], для забезпечення етичного використання цифрових технологій у суспільному житті необхідно дотримуватися принципів прозорості, відповідальності, рівності та захисту прав людини. Це потребує активної участі як державних органів, так і приватних компаній, а також міжнародних організацій, що мають спільну мету – створити цифрове середовище, яке б служило на користь суспільству.

Авторами надані наступні *рекомендації для забезпечення етичного використання цифрових технологій*, що можуть стосуватися здобувачів професійної освіти:

1. Прозорість алгоритмів та підзвітність платформ, що сприятиме зміцненню довіри до цих технологій і допоможуть уникнути маніпуляцій та дискримінації, а також дозволить створити більш справедливе та етичне цифрове середовище.
2. Захист персональних даних і розроблення чітких політик щодо їхньої обробки та зберігання, що дозволить знизити ризики втрати даних і забезпечить належний рівень приватності користувачів.
3. Інтеграція етичних аспектів в освітні програми, що сприятиме розвитку цифрової грамотності населення, а також допоможе сформувати усвідомлену аудиторію, яка розуміє важливість безпечного й відповідального використання цифрових технологій.
4. Розроблення єдиних етичних принципів дозволить створити глобальне правове поле, яке забезпечить узгодженість та відповідальність між різними країнами в питаннях цифрової етики, що, у свою чергу, має значення для забезпечення справедливості в міжнародному використанні технологій.
5. Забезпечення рівного доступу до цифрових технологій є важливим етапом у зменшенні цифрового розриву, що сприятиме покращенню доступу до інформації та технологій для різних соціальних груп, незалежно від їхніх ресурсів чи географічного розташування.

6. Врахування соціальних та культурних особливостей при розробленні технологій дозволить забезпечити інклюзивне середовище, де поважатиметься різноманіття, а також буде спрямоване на те, щоб технології служили всім користувачам, незалежно від їхніх особливостей чи соціального становища [1].

Водночас *цифровий етикет*, як тотожне до цифрової етики поняття, є сучасною формою ділового етикету, що виникла завдяки активному розвитку технологій та формуванню глобальної мережевої інфраструктури. Дослідження показують, що еволюція цифрового етикету відповідає процесу становлення нового соціального порядку і цифрової культури, які відіграють роль регулятивного та смислового елемента мережевого суспільства. У ХХІ столітті цифровий етикет стає невід'ємною складовою комунікативної культури, встановлюючи ціннісні орієнтири та правила для учасників мережових взаємодій на різних рівнях. У третьому десятилітті ХХІ століття цифрове спілкування вже стало невід'ємною частиною ділового середовища, а цифровий етикет – ключовим елементом ділової комунікації, який визначає якість і ефективність різноманітних комунікативних процесів [3].

Цифровий етикет у діловому й освітньому контекстах є важливим елементом професійної комунікації, оскільки він визначає правила взаємодії у віртуальному просторі. Однією з ключових особливостей є дотримання формальності у спілкуванні. Електронні листи, повідомлення у месенджерах або дописи у соціальних мережах мають бути чіткими, ввічливими та професійними. Наприклад, використання відповідних привітань, підписів і правильного тону є обов'язковим [4].

І. Козубцов зазначає, що ключовими напрямками формування *культури цифрового етикету*, так само, як і етики у здобувачів професійної освіти, є етикет комунікації у соціальних мережах, практика використання цифрових носіїв інформації, правила індивідуальної та групової онлайн-комунікації, кібергігієна та кібербезпека, а також культура ведення інтернет-сторінки чи блогу [5].

Охарактеризуємо один із ключових напрямів формування культури цифрового етикету й етики, зокрема *етикет комунікації у соціальних мережах*, як важливої складової сучасних комунікацій у світовій мережі Інтернет.

Функціонування соціальних мереж досі не піддавалося серйозному регулюванню, крім випадків припинення окремих відвертих зловживань та цензури повідомлень, що порушують соціальні норми. Адже важливо сприяти здобувачам професійної освіти створенню конструктивної освітньої атмосфери, в якій конфлікти мінімізуються через глибоке розуміння і прийняття різноманітності думок та переконань [6].

Також варто відмітити окремі *етичні проблеми*, які можуть виникати у зв'язку з використанням цифрових технологій у *соціальних комунікаціях* між учасниками освітнього процесу, зокрема через соціальні мережі, а саме:

1. Проблема з приватністю та захистом персональних даних, яка полягає у використанні особистих даних без дозволу користувачів для комерційних або політичних цілей. Внаслідок цього порушуються права людини, може відбутися витік даних, маніпуляція поведінкою користувачів соціальних мереж та ін.

2. Наявна велика кількість дезінформації та фейків, що полягає у поширенні неправдивої або маніпулятивної інформації через соціальні мережі. Внаслідок цього може відбуватися поляризація і дестабілізація суспільства, змінюватися політичні результати.

3. Прояв кібербулінгу і токсичної поведінки серед користувачів соціальних мереж, що полягає у прояві агресії та образ в онлайн просторі й призводить до психологічних проблем у тих, проти кого це застосовується, а також подальшої їхньої соціальної ізоляції.

4. Поляризація через алгоритми, що персоналізують контент і створюють інформаційні «бульбашки». Це, у свою чергу, призводить до зниження здатності до критичного мислення, а також загострення соціальних конфліктів.

5. Зростання використання молоддю соцмереж, що може негативно впливати на їхнє психічне здоров'я, викликаючи депресію, тривожність, низьку самооцінку тощо. [1].

Наукові дослідження розкривають зростаючу роль соціальних мереж як важливого каналу взаємодії між викладачами, студентами та адміністрацією. Сьогодні кожен учасник освітнього процесу має практично необмежені можливості для пошуку, обміну, створення та поширення навчальних матеріалів у соціальних мережах. Тому тут ніяк не обійтися без дотримання певних етичних норм. Вони базуються на принципах потреб навчальної комунікації – бути обізнаним у темі обговорення, уникати надсилання повідомлень у пізній час, чітко представитися та за можливості переводити спілкування в офлайн формат (наприклад, під час особистих консультацій).

Варто зазначити, що особисті онлайн-консультації стають важливим інструментом підтримки студентів. У цьому форматі надзвичайно цінною є готовність викладача створити мотивуючу та довірливу атмосферу. Якщо педагог проводить консультацію у спокійному середовищі, з увімкненою камерою та готовими матеріалами для демонстрації, студент відчуває, що його час і питання важливі. Натомість відсутність візуального контакту чи паралельне виконання сторонніх справ під час зустрічі не сприяє взаємній повазі [7].

Професійний вигляд, налаштування камери та мікрофона, дотримання часу і порядку денного обов'язкові для успішного проведення відеоконференцій. Під час таких зустрічей важливо не відволікатися на мобільний телефон чи середовище, оскільки це може вплинути на ефективність розмови та стосунки між людьми.

На протипагу цьому *групова комунікація*, наприклад онлайн заняття, вимагають від викладача особливого рівня організації. Структурованість матеріалу, продумана взаємодія зі студентами та використання інтерактивних інструментів зазвичай привертають увагу аудиторії.

Важливо, щоб кожен учасник почувався почутим і впевненим у собі та співрозмовниках. Тому важливо завжди представлятися, навіть якщо ім'я видно в профілі, надсилати повідомлення у погоджений час, уникаючи нічних чи ранніх контактів, якщо ситуація не є терміновою. Текст має бути чітким і по суті, без надмірних відступів та заплутаних формулювань, а мова – зрозумілою для всіх учасників, без зайвого жаргону.

Корисно позначати тему або цитувати попереднє повідомлення, щоб зберігати контекст, а також дбати про тон спілкування – надмірне використання великих літер, знаків оклику чи емоційних коментарів може сприйматися як прояв агресії. Перш ніж поширювати інформацію, необхідно переконатися в її достовірності, адже помилки чи фейки здатні зашкодити репутації всієї групи. Особисті дані учасників, зокрема фото, номери телефонів або особисті коментарі, не можна публікувати без їхньої згоди, оскільки це порушує приватність і підриває довіру [8; 9].

Насамкінець, розберемо ще один ключовий аспект щодо *культури ведення інтернет сторінки чи блогу*. Особистий блог або професійна сторінка викладача стають платформою для обміну знаннями та ідеями. Регулярність публікацій, посилання на джерела та доречне оформлення матеріалу підсилюють професійний авторитет автора і роблять його контент корисним для ширшої спільноти. Ведення блогу ґрунтується на тих же принципах цифрового етикету, що й інші форми онлайн взаємодії. Важливо стежити за достовірністю інформації, адже читачі очікують на перевірені факти та обґрунтовані висновки. Візуальне оформлення, грамотність і логічна структура дописів сприяють кращому сприйняттю матеріалу та знижують ризик хибного трактування. Публікації не мають порушувати авторські права. Уникаючи образливих коментарів, надмірно емоційних оцінок чи упереджених суджень, автор формує простір для конструктивного діалогу, де здобувачі освіти та колеги можуть без побоювань ставити запитання, висловлювати власні думки й долучатися до обговорення. Таким чином, блог стає не просто каналом поширення матеріалів, а інтерактивною платформою, що підтримує культуру поваги, відкритості та професійної етики в цифровому середовищі [10].

Резюмуючи, можемо стверджувати, що розвиток професійної освіти в Україні потребує не лише технічного вдосконалення, а й глибокого усвідомлення етичних засад цифрової взаємодії. Формування культури цифрової етики у здобувачів професійної освіти є ключовим чинником забезпечення безпечного, відповідального й толерантного використання цифрових технологій. Дотримання принципів приватності, прозорості, рівності та поваги до особистості сприяє створенню гармонійного освітнього середовища, де цифрові інструменти стають не лише джерелом ризиків, а засобом розвитку й комунікації. Таким чином, етична культура у сфері цифрових технологій виступає запорукою сталого розвитку професійної освіти та формування свідомого інформаційного суспільства.

Література

1. Березова Л. С., Ян Ц. & Олянич В. В. (2025). Етичні виклики цифрової доби в контексті гуманітарних наук та їхній вплив на соціальні комунікації. Академічні візії, 43. <https://surl.lt/caohhq>
2. Тітова Л. О. (2022). Онлайн-засоби формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання. Věda a perspektivy, 5(12), 132–143. <https://surl.li/axctuz>
3. Конюкова І. & Сидоровська Є. (2021). Цифровий етикет комунікативної культури XXI століття. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 1, 26–30.
4. Гриневич А. Ю. (2025). Роль цифрового етикету у сучасному бізнес-середовищі (бакалаврська робота). Волинський національний університет імені Лесі Українки.
5. Козубцов І. (2023). Напрями формування культури цифрового етикету здобувачів педагогічних закладів вищої освіти. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 24(2), 89–99. <https://surl.li/vkauec>
6. Ткаченко О., Ільченко А., Улічев О., Мелешко Є. & Смірнов О. (2024). Правові засади поширення інформаційних впливів у соціальних мережах. Кібербезпека: освіта, наука, техніка, 2(26), 170–188.
7. Широбоков Ю. М., Ляска О. П. & Луценко Н. В. (2024). Ефективність онлайн-консультацій у підтримці психічного здоров'я здобувачів освіти під час війни. Перспективи та інновації науки, 9(43), 731–743.
8. Софій Н. & Аносова А. (ред.). (2023). Про Безпеку: безпечна освітня екосистема громади. Центр інноваційної освіти «Про.Світ».
9. Гриненко А. Є. (2023). Особливості медіакомунікацій в умовах війни (бакалаврська робота). Університет митної справи та фінансів.
10. Процик Т. С. (2024). Проєктування і розробка персонального блогу викладача інформатики (магістерська робота). Волинський національний університет імені Лесі Українки.

РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Культура миру засобами мистецької освіти набуває особливої актуальності в умовах стрімких соціально-економічних змін суспільства. Цифрове суспільство, надаючи нові можливості для співпраці, міжкультурного діалогу та самовираження особистості, часто породжує інформаційні маніпуляції і війни, знеособлює мистецтво та знижує емоційну чутливість. Спрямованість мистецької освіти на виховання особистості в душі миру забезпечує розвиток емпатії, критичного мислення, духовності, поваги до різновидів культур. Цифровізація суспільства робить мистецьку освіту не тільки дієвим засобом збереження традиційних культурних цінностей, а й сприяє їхній адаптації до нових форм навчання та комунікації [1].

Війна в Україні актуалізує тему відновлення суспільства та розбудови стійкої культури миру. Цифровізація мистецької освіти, поєднуючи інформаційно-комунікаційні освітні підходи з гуманістичними цінностями, дієво сприяє поширенню ідей миротворчості серед учнівської та студентської молоді, формує в неї творчу відповідальність та глобальне критичне мислення [4].

Метою нашого дослідження стало обґрунтування педагогічних умов формування культури миру сучасної молоді засобами цифрового суспільства. Пошук дієвих підходів до цифровізації процесу мистецької освіти з метою становлення творчої міжособистісної комунікації, толерантності та гуманістичних цінностей особистості відкриває широкі можливості для виховання миролюбного ставлення до людини і світу.

Нами встановлено, що доцільна інтеграція традиційних та інноваційних технологій мистецької освіти сприяє ефективному формуванню в учнівської та студентської молоді готовності до конструктивного діалогу, мирного співіснування, толерантної міжособистісної взаємодії, творчості та до конструктивного діалогу. Використання в інтерактивних мистецьких проєктах віртуальних музейних просторів, онлайн-галерей на цифрових платформах розкриває широкі можливості для виховання молоді в душі миру засобами мистецтва [2; 3].

Серед педагогічних умов формування культури миру сучасної молоді засобами цифрового суспільства можна вирізнити:

- використання цифрових ресурсів для спільної індивідуальної та колективної творчості, міжкультурної комунікації молоді;
- спрямованість змісту мистецької освіти на виховання у молоді етичної відповідальності, емпатії та взаємоповаги;
- створення мистецьких просвітницьких просторів, якими пропагуються цінності життя людини та підтримується діалог різних видів культур.

Отже, мистецька освіта, як дієвий чинник виховання молоді в душі миру, навчає, через сприйняття та мистецьку творчість, розумінню та поціновуванню інших культур, сприяє розбудові гармонійних суспільних взаємин. Створюючи широкі можливості для виховання в душі миру, цифрове суспільство пропонує широку мережу віртуальних платформ, виставок та інтерактивних освітніх ресурсів, що потребує від учасників освітнього процесу високого рівня сформованості етичної відповідальності та медіаграмотності. Доведено, що впровадження в мистецьку освіту цифрових технологій сприяє ефективному вихованню таких ключових елементів культури миру особистості, як критичне мислення, емпатія, толерантність, готовність до мирного діалогу в суспільстві. Цифровізація мистецької освіти не лише поглиблює естетичний розвиток сучасної молоді, а й стає тією платформою, на якій ефективно виховуються активність, свідомість і гуманізм особистості, підготовленої до особистої участі в розбудові миру та сталого стійкого майбутнього.

Література

1. Денисюк Ж. З. (2023). Мистецька освіта в умовах глобалізації та культурних трансформацій сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : науковий журнал, 1, 23–28.
2. Кондрацька Л. А. (2023). Мистецька освіта в постцифровому просторі. *Мистецтво та освіта*, 1(107), 2–10. Вилучено з [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-1\(107\)-2-10](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-1(107)-2-10)
3. Терешенко Н. (2024). Мистецька освіта в сучасному світі : інтерактивні додатки та онлайн-платформи для розвитку таланту та креативності. *Інноваційна педагогіка*, 2(70), 198–202.
4. Akesson B., D'Amico M., Denov M., Khan F., Linds W., Mitchell C. A. (2014). 'Stepping back' as researchers: Addressing ethics in arts-based approaches to working with war-affected children in school and community settings. *Educational Research for Social Change (ERSC)*, 3(1), 75–89.

КНИГА, ЯК ОБ'ЄКТ ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ ОБКЛАДИНКИ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У сучасному інформаційному суспільстві книга перестала бути виключно носієм тексту. Вона стала візуальним продуктом, що сприймається через образ, колір, композицію та стиль оформлення. Обкладинка виконує не лише функцію захисту, але й є інструментом комунікації між автором, видавцем і читачем. У цьому контексті книга виступає своєрідним медіаоб'єктом, який впливає на емоційне та естетичне сприйняття інформації.

Обкладинка книги – це перший контакт читача з художнім твором. Вона формує первинне враження про зміст і жанр, задає тон сприйняттю тексту. Засоби візуальної виразності – колір, типографіка, ілюстрація, композиція – стають мовою спілкування дизайнера з аудиторією.

Графіка – найдавніший вид образотворчого мистецтва, в якому зображення відтворюється за допомогою рисунка, виконаного переважно графічними матеріалами (олівцем, тушшю та пером, пензлем, вугіллям, сангіною, сепією, маркерами тощо) [2, с. 102].

У сучасному книжковому дизайні спостерігається тенденція до мінімалізму, символізму та інтеграції цифрових технологій. Обкладинка перетворюється на маркер культурного контексту, який допомагає читачу орієнтуватися у світі інформаційного перенасичення.

Книжкова ілюстрація є найяскравішим прикладом візуальної комунікації, що виражається у взаєминах «художник – читач» через систему візуальних сигналів, які використовуються у процесі художнього оформлення книги [1, с. 482].

Мистецька освіта має потенціал використовувати аналіз і створення обкладинок як навчальний інструмент. Робота з дизайном книги розвиває у студентів: візуальне мислення; естетичний смак; композиційне відчуття; уміння інтерпретувати текст через образ.

На думку вчених Філоненко О. В., Байдак Н. В. візуалізація є основою будь-якого сучасного інформаційного проєкту. Сьогодні без відповідних графічних образів неможливо представити результати наукового дослідження, технічних розробок, успішний освітній процес тощо [3, с. 65].

Залучення здобувачів до розробки власних концепцій обкладинок сприяє формуванню інтердисциплінарних навичок, поєднуючи знання з літератури, дизайну, психології сприйняття та цифрових технологій.

У цифрову добу книга існує не лише у фізичному форматі, а й у вигляді електронних та інтерактивних видань. Це вимагає нового підходу до візуального оформлення: обкладинка повинна бути адаптованою до екранів різних пристроїв, зберігати привабливість у мініатюрному вигляді.

Цифрові інструменти дають змогу майбутнім педагогам і митцям експериментувати з кольором, текстурами, 3D-ефектами, а також використовувати штучний інтелект для генерації дизайнів – що відкриває нові горизонти у творчому навчанні.

Книга, як об'єкт візуальної комунікації є важливим засобом формування естетичної культури сучасного читача. Художнє оформлення обкладинки виконує не лише декоративну, а й педагогічну функцію, сприяючи розвитку візуальної грамотності, критичного мислення та художнього смаку.

У мистецькій освіті аналіз і створення книжкових обкладинок може стати ефективним методом формування компетенцій XXI століття, що поєднують творчість, технології та комунікацію.

Література

1. Choprina, N., Slityuk, O., Vasilieva O., & Lavrusenko, S. (2025). ARTISTIC AND COMMUNICATIVE PROPERTIES OF MODERN ILLUSTRATION IN THE CONTEXT OF THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF UKRAINIAN GRAPHICS. *Theory and Practice of Design*, (34), 479–487. <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.34.52>.
2. Жук, Р., & Гальчинська, О. (2025). Деякі аспекти розвитку графічного мистецтва в контексті ілюстрування періодичних видань. *UNIVERSUM*, (22), 102–110. <https://surl.it/cqkxrn>
3. Філоненко, О. В., & Байдак, Н. В. (2022). ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТІ. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (207), 64–71. <https://surl.li/ocjrwr>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

У сучасному цифровому суспільстві відбувається трансформація усіх сфер життя, і освіта – не виняток. Особливо це стосується педагогічної освіти, яка має адаптуватися до нових умов і готувати вчителів до ефективної професійної діяльності в умовах цифрового середовища. Педагогічна освіта потребує нових підходів до організації навчального процесу, де важливу роль відіграє інформаційний супровід.

Інформаційний супровід педагогічної освіти – це цілісний процес, спрямований на забезпечення всіх учасників освітнього середовища важливою та зручною для використання інформацією за допомогою сучасних цифрових технологій.

Система освіти в Україні зазнає значного впливу сучасних освітніх тенденцій. Серед них варто виокремити: дистанційне та онлайн-навчання, змішану форму навчання, концепцію неперервної освіти, неформальне навчання, використання хмарних сервісів, ігрові методи навчання (гейміфікацію), технології віртуальної, доповненої та змішаної реальності, мобільні засоби навчання, STEM-підходи, інтеграцію робототехніки й 3D-технологій, а також застосування штучного інтелекту та навчання програмування (кодингу) для дітей [1].

Ефективний інформаційний супровід неможливий без використання:

- електронних освітніх платформ (Google Workspace for Education, Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, Zoom тощо);
- цифрових бібліотек і баз даних, цифрових архівів;
- застосування інтерактивних інструментів (Kahoot, Padlet, Mentimeter, Canva) для залучення студентів до активної участі в освітньому процесі;
- систем управління навчанням (LMS);
- засобів візуалізації та мультимедійного контенту.
- онлайн-тестування, форми зворотного зв'язку, форуми для обговорень;
- індивідуальні освітні траєкторії та адаптивне навчання на основі даних аналітики.

У Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року зазначено, що формування цифрових навичок і цифрових компетентностей в суспільстві належить до основних завдань, які сприятимуть розвитку цифрової економіки та суспільства, електронної демократії і людського капіталу. У цьому документі визначено пріоритетні напрями та основні завдання щодо розвитку цифрової компетентності, підвищення рівня цифрової грамотності населення [2].

Зроблено акцент на тому, що цифрова грамотність, як ключова компетентність сучасного викладача в умовах цифрової трансформації освіти, є критично важливою для розширення можливостей в цифровому світі. Проаналізовано основні виклики, з якими вони стикаються під час опанування цифрових технологій: нерівний доступ до технічних ресурсів, недостатній рівень ІК-компетентностей, складність адаптації до нових платформ, психоемоційне навантаження та проблеми цифрової безпеки [3].

Воєнний стан в Україні продемонстрував гостру потребу застосування цифрових технологій у системі освіти, завдяки яким доступ до освіти залишається безперервним. Потреба у високому рівні цифрового потенціалу та професійної підготовки працівників у сфері освіти і науки стала викликом для України. Тому система освіти і науки потребує докорінних цифрових змін, щоб відповідати світовим тенденціям та сприяти успішній реалізації кожною людиною свого потенціалу. Планом відновлення України передбачено запровадження освітньої соціальної мережі LinkedIn з верифікованою інформацією, електронного освітнього паспорту (EDID), електронних систем «Е-журнал», «Е-документообіг», «Е-учнівський квиток», «Е-позашкілля», «Е-дошкілля», аналітичної системи «АІКОМ» тощо; передбачено відображення на порталі ДІЯ всієї інформації про здобувача освіти (досягнення, успішність, історія навчання), запровадження Державної дистанційної школи (School for the Ukrainian Nation) [2].

Аналіз наукових джерел, зазначає М. Ростоки дав змогу констатувати, що технологія штучного інтелекту має великий потенціал для використання як інструментарій інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти, педагогіки й психології. Впровадження ШІ, на її думку, відкриватиме нові можливості модернізації як освітнього процесу, так й дослідницького простору. Перед освітянами й науковцями стоїть завдання опанувати нові навички, навчитися оптимально використовувати інструменти ШІ в своїй роботі, тобто активно розвивати ШІ-компетентності. Вважаємо, що використання цифрових технологій з елементами ШІ є потужним інструментом інформаційно-аналітичного супроводу за умови виваженого його впровадження та сприятиме підвищенню рівня

якості освітнього й дослідницького середовищ [4]. Адже, інформаційний супровід стає ключовим елементом якості педагогічної освіти. Його ефективна організація уможливорює формування і розвиток професійно мобільного та компетентного у цифровому аспекті педагога нової генерації.

Отже, ефективний інформаційний супровід педагогічної освіти в умовах цифрового суспільства забезпечується й розв'язанням завдань узагальнювального етапу планового прикладного дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» (2023-2025), реєстраційний № 0123U100476, науковий керівник М. Ростока), яке знаходиться у завершальній стадії та його результати сприятимуть позитивному впливу на розвиток освіти, педагогіки і психології в умовах відкритої освіти і науки, що є перспективним напрямом подальших дослідницьких розвідок (Information and Analytical Support for the Digital Transformation of Education and Pedagogy: Domestic and Foreign, 2023–2025) [6].

Література

1. Годецька Т. І. (2023). Інформаційно-аналітичний супровід педагогічної науки в умовах трансформації освіти. У М. Л. Ростока (Голова редкол.), І. Е. Коваленко, Т. І. Годецька (Упоряд.), Науково-методичні засади інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки в умовах воєнного стану (до Всеукраїнського фестивалю науки): *Збірник матеріалів (тез доповідей) круглого столу відділу наук.-інформ.-аналіт. супроводу освіти Держ. наук.-пед. бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського* (с. 11–13). Твори. <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.735412>
2. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Пінчук О. П., & Топузов О. М. (2022). Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18–19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1–49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
3. Литвинська Т. Ю. (2025). Цифрова грамотність викладачів: виклики, інструменти та шляхи розвитку. *Наукові інновації та передові технології*, 5(45), 1243–1253. <https://surl.lu/lfufyn>
4. Ростока М. & Кравченко, Ю. (2024). Феномен штучного інтелекту в системі інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти і педагогіки. *Науково-педагогічні студії*, (8), 283–300. <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2025-9-293-305>
5. Ростока М. Л. (2025). Цифрова парадигма освітнього менеджменту. *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень*, (22), 3–54. <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.id/eprint/745468>
6. Digital Library NAES of Ukraine. (n.d.). *Information and analytical support for the digital transformation of education and pedagogy: Domestic and foreign (2023–2025, DR No. 0123U100476)*. <https://surl.lu/dalectl>

ГУБІНА СВІТЛАНА

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця)

ІННОВАЦІЙНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Освітня політика європейських країн спирається на основні пріоритети задекларовані в настановах Європейського Союзу, перспективних планах розвитку економіки країни. Цифрова програма для Європи (Digital Agenda for Europe) є однією із семи головних ініціатив стратегії Європейської Комісії «Європа 2020» [5]. У програмі визначено ключову роль інформаційно-комунікаційних технологій, використання яких мають сприяти у досягненні поставлених цілей – створення цифрової економіки. Стратегія єдиного цифрового ринку побудована на виконанні трьох основних умов: забезпеченні кращого доступу споживачів до цифрових товарів та послуг по всій Європі; створенні належних умов для підтримки, удосконалення цифрових мереж і послуг; максимізації зростання потенціалу цифрової економіки [6].

Вагоме значення у цьому процесі надається освіті. У 2017 році була прийнята Цифрова стратегія Великої Британії 2017 (UK Digital Strategy 2017) [2] спрямована на розвиток цифрової конкурентоспроможної економіки країни, яка потребує відповідно підготовлених спеціалістів у різних сферах економіки з високим рівнем ІК-компетентності.

У 2018 році було розроблено План дій з цифрового навчання (The Action plan on Digital Learning) [1] з метою модернізації освіти та навчання, забезпечення фінансуванням наукових досліджень та інновацій, підтримки і впровадження цифрових технологій в освітній процес, оцінювання прогресу й рівня цифровізації закладів освіти.

Відповідно до поставлених цілей Цифрової стратегії Великої Британії у 2018 році було розроблено і впроваджується Освітня технологічна стратегія (EdTech strategy), що підтримує створення та оновлення різноманітних програм, онлайн-сервісів, продуктів та інструментів, які використовуються у різних ланках

системи освіти [4]. Освітнями країни, викладачами-практиками, урядовцями було проведено дослідження і аналіз вже існуючих пропозицій з боку компаній-постачальників освітніх послуг та їх продукції. З величезної кількості перевірених і протестованих навчальних інструментів виділено декілька, які рекомендовані для використання у професійній діяльності освітян Великої Британії. Одними з найбільш популярних можна зазначити такі, як:

Twinkl – освітня видавнича компанія з інноваційними напрямками роботи, яка об'єднує освітян різних континентів (Велика Британія, США, Австралія). На сайті компанії розміщені плани уроків, навчальні інструменти, інтерактивні навчальні ігри.

Nearpod – навчання через мобільні пристрої. На сайті розміщені інтерактивні уроки, розроблені фахівцями з різних предметів для всіх рівнів середньої освіти. Nearpod дозволяє вчителям імпортувати уроки з будь-якого типу файлів, додаючи інтерактивні елементи, веб-посилання або відео.

Kahoot! – платформа, яка надає можливість вчителям самостійно і професійно створювати навчальні ігри, заохочуючи і мотивуючи учнів до командної співпраці, досягнення освітніх цілей, підвищення рівня цифрової грамотності, зацікавленості в освоєнні наданого матеріалу.

Bunsee – інструмент, який сприяє впровадженню концепції 4С впродовж навчального процесу, розвиваючи критичне мислення, спілкування, співпрацю і творчість. Він дає можливість зробити спільний графічний дизайн, записувати аудіо та відео, використовувати YouTube і Pixabay. Вчителі інтегрують Bunsee як інструмент індивідуалізованого, диференційованого навчання, вивчення мов, спеціальної освіти.

Matific – збірник математичних ігрових онлайн-вправ, за допомогою яких учні навчаються розв'язувати задачі та критично мислити.

Wakelet – платформа дозволяє швидко організовувати та обмінюватися контентом зі своїми учнями, надавати завдання і формувати портфоліо. Надається можливість започаткувати інтерактивні колекції, створювати свою цифрову розповідь, використовуючи відео, повідомлення соціальних медіа, доповнюючи статтями, подкастами, зображеннями, нотатками та інше.

Education City – один з провідних ресурсів онлайн-навчання, які охоплюють англійську мову, математику, природничі науки, обчислювальну техніку, французьку, іспанську та англійську як додаткову мову. Пропонуючи різноманітні типи контенту, ресурс підходить для груп, класів, а також персоналізованого навчання. Як ресурс, що базується на навчальному плані, Education City відображається у навчальних програмах Великої Британії.

Кількість навчальних програм, курсів постійно зростає й оновлюється [3]. Уряд Великої Британії приділяє особливу увагу розробці та впровадженню онлайн-курсів і програм для розвитку цифрової грамотності вчителів, рівень якої впливає на відповідну підготовку учнів щодо їх подальшого життя у цифровому суспільстві.

Література

1. Digital Learning and ICT in Education. European Commission, official website. URL: <https://surl.li/kytsor>
2. UK Digital Strategy 2017 URL: <https://surl.li/rwxqvs>
3. Губіна С.І., Губиліт Н.І., Ярова Л.В. (2021). Інформаційно-комунікаційні технології як засіб діалогізації навчання. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції (Тернопіль, 13.07.2021 р.) Випуск 60. С. 15–17. <https://surl.li/fytcnc>
4. Освітня технологічна стратегія (EdTech strategy). URL: <https://surl.li/ppihiz>
5. Фрицюк В.А., Губіна С.І., Баюрко Н.В. (2023). Е-навчання як один із засобів підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку. *Вісник науки та освіти*. Вип. 9(15). С. 743–757. URL: <https://surl.li/qtnpjd>
6. Цифрова програма для Європи (Digital Agenda for Europe) Digital Single Market Strategy. European Commission, official website. URL: <https://surl.li/wdwwgin>

ГУМЕННИЙ ОЛЕКСАНДР

Інститут професійної освіти НАПН України (м. Київ)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується інтенсивною цифровізацією, що зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до професійної діяльності педагогічних працівників. Проте, незважаючи на зростаючу увагу до цифрової грамотності, у науковому дискурсі досі бракує цілісного методичного підґрунтя для розвитку цифрової компетентності педагогів, яке поєднувало б практичні інструменти, європейські рамкові моделі та національний контекст. Недостатньо досліджено управлінські та методичні орієнтири, що забезпечують ефективне впровадження цифрових технологій

у щоденну педагогічну практику. Залишається невирішеним питання інтеграції міжнародного досвіду в українську освітню систему з урахуванням воєнних і повоєнних викликів, які актуалізують потребу в безперервності та якості освітнього процесу. Саме ці аспекти зумовлюють наукову й практичну значущість дослідження методичних засад розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників та обґрунтовують необхідність детального аналізу й пошуку нових рішень.

У низці досліджень (Vasyliiev, 2022; Stechkevych, 2021; Samko, 2020; Morze, Vasylenko, & Smyrnova-Trybulska, 2019; Petrenko, Kucheriavii, & Lavrinenko, 2021; Pryhodii, 2023; Tolochko, 2020) виявлено спільні прогалини у розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників.

Насамперед це фрагментарна операціоналізація рамок, переважання самооцінювання над об'єктивними вимірами, відсутність валідованих інструментів оцінювання, обмеженість практичних сценаріїв інтеграції цифрових технологій і ІІІ у щоденне викладання, недостатня увага до правових та етичних аспектів, а також слабо структуровані траєкторії безперервного професійного розвитку. Більшість робіт зосереджуються на концептуальних моделях, тоді як конкретні методичні орієнтири та інструменти залишаються недоопрацьованими. Окремо підкреслено обмеженість масштабності емпіричних досліджень, відсутність єдиного освітнього інформаційного простору та низьку доступність цифрових технологій у закладах освіти.

Наукова зацікавленість і актуальність нашого дослідження «Методичні засади розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників закладів освіти: практичні орієнтири та інструменти» полягає у переведенні зазначених концептуальних підходів у прикладну площину. Ми пропонуємо набір вимірюваних інструментів – діагностичні рубрики, чек-листи правової та етичної відповідності, сценарії завдань і оцінювання в умовах ІІІ, модульні траєкторії CPD – які здатні закрити виявлені прогалини та надати педагогам і керівникам освітніх закладів практичні орієнтири для сталого розвитку цифрової компетентності й підкріплення управлінських рішень доказовими індикаторами.

Література

1. Васильєв О. В. (2025). Теоретико-методичні засади розвитку цифрової компетентності майбутніх викладачів в умовах інтеграції штучного інтелекту в освітню сферу. *Академічні візії*, (43). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15622080>
2. Морзе Н. В., Василенко М. В., & Смирнова-Трибульська Є. М. (2021). Деякі результати дослідження в галузі формування цифрової компетентності вчителів закладів середньої освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, (10), 149–165. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1013>
3. Петренко Л. М., Кучерявий О. & Лаврінєнко, О. (2024). *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства* [Монографія]. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка».
4. Пригодій М. (2024). Методичні засади застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників. *Вісник НАПН України*, 6(1). <https://surl.li/gyzcow>
5. Самко А. М. (2021). Цифрова компетентність педагогічного персоналу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Освітня аналітика України*, 2(13), 33–43. <https://surl.li/igqjqd>
6. Стечкєвич О. (2022). Методологічні засади формування цифрової компетентності педагога. *Академічні візії*, 58(2), 372–377. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-47>
7. Толочко С. В. (2021). Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 13(169), 28–35. <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/358>

ГЕТМАНЧУК ДЕНИС, СТРИЖОВА ОКСАНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОДЕЛІ «ПАСИВНИЙ СЛУХАЧ – АКТИВНИЙ УЧАСНИК» З ВИКОРИСТАННЯМ AR-ТЕХНОЛОГІЙ

В академічній моделі освітньої діяльності студенти, навіть зараз ще досить часто, є лише слухачами та пасивними споживачами знань. Це породжує низку проблем в якості освіти, як-от:

- відсутність простору для самостійного мислення й творчості;
- зниження мотивації до навчання;
- невідповідність сучасним вимогам ринку праці, де цінуються ініціативність, гнучкість, висока адаптивність.

Технології доданої реальності (Augmented Reality, далі AR) можуть допомогти доповнити процес навчання інтерактивними діями, коли студенти дизайнерських спеціальностей стають більш завзятими

учасниками процесу формування їх фахових і творчих компетентностей. Останніми роками досить швидко накопичується та розповсюджується досвід використання викладачами навчального контенту з додаванням AR [1–3], але такий контент також має форму переважно спостережень – перегляд музейних експозицій, розглядання візуалізації об'єктів чи структур.

Кроком на шляху поєднання опанування знань та їх інтерактивної проєктної реалізації може стати додавання симулятивних AR-вправ, з метою опрацювання більшої кількості практичних варіантів рішень. Тож, основними напрямками застосування технологій AR в навчанні студентів сучасному графічному дизайну можуть бути:

- візуалізація застосування складних теоретичних понять: більш за все в композиції – для вивчення результатів змін засобів взаємодії її елементів, в типографіці – для інтерпретування особливостей будови шрифтів, правил верстки різних графічних об'єктів;
- відпрацювання концептів макетів складних об'єктів форм пакування перед їх впровадженням;
- «вбудова» розроблених рекламних графічних об'єктів у контекстний простір для оцінки їх комунікативного потенціалу та кращої адаптації;
- візуалізація інтерактивних «виставок» для презентації власних проєктів.

Використовуючи можливості доданої реальності, студенти граф дизайнери можуть експериментувати в реальному часі із складовими елементами композиції будь-якого графічного об'єкту на стадії тестування його прототипу у віртуальному просторі. Так можна змінювати масштаби, ритми, кольори та розташування, обираючи кращі варіанти їх візуальних зв'язків, адже одразу видно як зміна елементу впливає на загальне сприйняття рішення. Візуалізація будови шрифтів, кернінгу, лігатур дозволяє краще розуміти та оперувати правилами типографіки та верстки. Тестуючи віртуальні прототипи креативних пакувань можна краще оцінити їх ергономіку, естетику, функціональність без виготовлення фізичного макету. Додавання графічних об'єктів у фотографії реального простору, наприклад, рекламного білборду до вуличного простору, постеру до інтер'єру кав'ярні, дозволяє швидше оцінити їх ефективність. Створення точних віртуальних прототипів графічних об'єктів замінює використання наближених мокапів, що підвищує реальність їх впровадження.

Студенти не лише слухають теорію чи пояснення, а й взаємодіють з навчальним контентом, досліджують його, змінюючи параметри. При цьому відбувається заміна спостережень на експеримент, виникає не лише запам'ятовування а й швидка реальна перевірка. Це покращує результати проєктування, стимулює креативність та критичне мислення як важливі *hard skills* студентів, активізує самостійність, відповідальність, поглиблює сенсорне та когнітивне сприйняття навчального матеріалу, розвиваючи також їх *soft skills*. Інтерактивна взаємодія із початковим матеріалом створює кращий емоційний фон процесу навчання, що підвищує зацікавленість та бажання вчитися, таким чином, посилює мотивацію студентів.

З точки зору професійної конкурентоздатності, робота з технологіями AR є актуальною компетентністю, яку роботодавці цінують на ринку праці. Графічний дизайн активно інтегрується у віртуальність та метавесвіт, тому AR все більше стає частиною сфери професійної діяльності.

Трансформація навчальної моделі з пасивної до активної за допомогою AR-технологій є не просто технічним оновленням, а давно назрілою педагогічною зміною. У сфері графічного дизайну це дозволяє створити середовище, де студент не просто навчається, а одразу досліджує і творить. Такий підхід сприяє професійному становленню особистості, формує нову генерацію дизайнерів, здатних мислити критично, діяти творчо та адаптуватися до викликів цифрової епохи.

Література

1. Литвинова С.Г. (ред.), Сороко Н.В., Богачков Ю.М., Гриб'юк О.О., ін. (2023). Використання засобів доповненої та віртуальної реальності в навчальному середовищі закладів загальної середньої освіти: методичні рекомендації. <https://surl.li/yghavt>
2. Тарангул Л. та Романюк С. (2022). Використання технології доповненої реальності в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Проблеми освіти*. 1 (96), 187–204. <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-96.2022.12>
3. Клівак В. (2024). Технології доповненої реальності у вищій освіті: виклики, можливості та перспективи. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 1. 58–66. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.307002>

ДЕМЧУК АНАСТАСІЯ

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

УКРАЇНСЬКА ТРАДИЦІЙНА КЕРАМІКА: ВИДИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Українська традиційна кераміка – це одна з найдавніших форм народного мистецтва, яка має глибоке історичне коріння та велику художню цінність. Вона поєднує в собі як утилітарне, так і деко-

ративне значення, відображаючи культуру, світогляд і звичаї українського народу. Історія української кераміки сягає ще часів Трипільської культури (IV–III тисячоліття до нашої ери), яка залишила після себе численні зразки розписної глиняної посуду з геометричними орнаментами.

Досліджуючи зразки традиційної української кераміки, можна побачити, що вона поділяється види в залежності від призначення, техніки виготовлення та способу оздоблення. Побутова кераміка – найпоширеніший вид, що використовувався в щоденному житті. До неї належать глечики, горщики, макітри, миски, тарелі. Вироби відзначаються простими формами, міцністю і зручністю у використанні. Декоративне оздоблення було мінімальним або зовсім відсутнє, особливо в селах, де кераміка мала переважно утилітарне значення.

Декоративна кераміка призначалася для прикрашання житла або святкового використання. Її вирізняє багатий орнамент, кольоровий розпис, застосування поливи, а також художнє ліплення. Іграшкова кераміка створювалася у вигляді дитячих іграшок, але також мала обрядове або символічне значення. Культова кераміка використовувалася в релігійних обрядах та побуті, пов'язаному з віруваннями. Полив'яна кераміка – вироби, покриті кольоровою глазур'ю, яка надає блиск і захист [1; 2].

Скульптурна кераміка – об'ємні фігури людей, тварин або фантастичних істот. Українська традиційна кераміка є багатогранним явищем народного мистецтва. Вона не тільки задовольняла практичні потреби людей, а й виконувала естетичну, символічну та обрядову функцію. Кожен вид кераміки має свою історію, техніку виконання та художню мову, яка зберігає дух і пам'ять української культури [1; 2].

Найвідомішими центрами української традиційної кераміки стали Опішня (Полтавщина), Косів (Гуцульщина), Бубнівка (Вінниччина), Словечне (Полісся) тощо. Бубнівська школа славиться ліпною скульптурною керамікою, зокрема зображеннями тварин і народних персонажів. Для опішнянського розпису характерні рослинні орнаменти – квіти, листя, грона ягід, колосся, букети та віночки. Також цій кераміці притаманна характерна колористика розписів. Бежевий, коричневий, зелений та блакитний – основні кольори розпису, а відтінки їх найрізноманітніші. Для опішнянського розпису використовують техніку фляндрування, коли лінії малюнка «тягнуть» металевим писачком, створюючи візерунки. У Поліссі традиційною є сіра кераміка з простим декором і ліпними елементами [3].

Техніки оздоблення гуцульської кераміки – «ритування» або «гравірування» є унікальними. Характерна колористична ознака – жовті, зелені, коричневі подекуди сині кольори, візерунки – як рослинно-геометричні, так і сюжетні [4].

У трипільській кераміці переважали червоний, чорний і білий кольори, які отримували з природних мінералів. Техніка нанесення розпису була складною і вимагала високої майстерності. Ці елементи згодом увійшли до української народної орнаментики й збереглися у кераміці, вишивці, писанкарстві та інших видах народного мистецтва [5].

Мало згадуваним, але не менш вражаючим художньо-стильовими особливостями є гончарство Поділля. Гончарні вироби поділяються за функціональним призначенням, композиційної і пластичною організацією на такі основні групи: посуд (кухонний, столовий і господарські вироби), скульптура (іграшки, зоо- та антропоморфні посудини, мала тематична скульптура), будівельно-художні предмети («комини», кахлі, покрівля для вуликів тощо). Форми виробів поділяються на відкриті, закриті, прості (односкладні), складні (багатоскладні), конічно-видовжені, кулеподібні, біконічні, циліндричні і конусні (мископодібні).

Щодо технологічних прийомів художнього оформлення гончарних виробів слід визначити такі основні типи оздоблення кераміки: сірої (відновлюваний випал) – лощення, ритування, штампування (визискуваний орнамент), наліпний рел'єфний декор; неполив'яної (окислювальний випал) – розписи ангобами, зрідка й кольоровими поливами; полив'яної («народної майоліки») – поліхромні під поливні розписи, виконані в техніці ріжкування і фляндрівки [6].

Сучасні ж майстри поєднують елементи традиційного мистецтва з новітніми техніками та формами, зберігаючи водночас культурну ідентичність української кераміки.

Література

1. Базильчук Л. В., Пічкур М.О. Основи художньої кераміки : навч.-метод. посіб. Умань : АЛМІ, 2009. 84 с.
2. Види та характеристика Української кераміки. URL: <https://surl.li/ndured>.
3. Українська традиційна кераміка. URL: <https://surl.li/dlffeg>.
4. Скаченко О. О. Косівська мальована кераміка як феномен української культури : наук. вид. / О. О. Скаченко, М. М. Гринюк ; М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; редкол.: Ю. І. Горбань (голова) та ін. Київ : Вид. центр КНУКиМ, 2016. 83 с.
5. Унікальність традицій української кераміки.: URL: <https://surl.li/irufdc>.
6. Художньо-стильові особливості гончарства Поділля. URL: <https://surl.li/pdfeku>.

ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ РЕСУРС ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У сучасному освітньому просторі дедалі більшої актуальності набувають інноваційні підходи до професійної підготовки майбутнього педагога. Одним із таких підходів є використання потенціалу театральної педагогіки, яку розглядають як ефективний інструмент формування фахової майстерності, розвитку творчої індивідуальності, комунікативної культури, емоційного інтелекту майбутнього вчителя. Театральна педагогіка інтегрує елементи мистецтва, психології, педагогіки та комунікації, створюючи умови для гармонійного поєднання інтелектуального, емоційного і діяльнісного компонентів у професійному становленні особистості педагога.

Теоретичні засади театральної педагогіки ґрунтуються на працях І. Зязюна, Л. Масол, О. Рудницької, Г. Падалки, які розглядали мистецтво як чинник розвитку особистісного потенціалу майбутнього фахівця. Театральна педагогіка у педагогічній освіті виконує не лише естетичну, а й виховну, комунікативну та рефлексивну функції, сприяючи формуванню таких важливих якостей учителя, як емпатійність, артистизм, педагогічна уява, вміння встановлювати довірливу взаємодію з учнями.

Одним із провідних завдань театральної педагогіки є створення умов для розвитку здатності до педагогічного перевтілення – вміння входити в різні ролі, адаптувати власну поведінку до освітньої ситуації, забезпечуючи ефективну комунікацію і взаєморозуміння в педагогічній взаємодії. Використання театральних методів – імпровізації, етюдів, рольових ігор, драматизацій, сценічних вправ – стимулює розвиток креативності, мовленнєвої виразності, самоконтролю та педагогічної рефлексії [3].

Варто звернути увагу на те, що часто освітній процес, педагогічну діяльність ототожнюють із театром одного актора. Зокрема, цю думку обґрунтовував І. Зязюн. Проаналізуємо, у чому полягає схожість театального й педагогічного мистецтва [2]. До загальних характеристик віднесемо такі:

- діяльність актора і вчителя спрямована на інших людей (здобувачів, глядачів) з метою вплинути на їхні почуття, думки, емоційний стан;
- у процесі педагогічної і сценічної взаємодії з учнями або з глядачами, педагог та актор використовують власний психофізичний апарат, що допомагає проявити внутрішній психічний стан за допомогою зовнішнього прояву (голосу, міміки, жестів тощо);
- основою педагогічної та акторської діяльності є процес спілкування;
- специфіка театральної та педагогічної діяльності полягає в тому, що об'єкт впливу одночасно є і суб'єктом творчості, співтворцем;
- акторська й педагогічна діяльність обмежена просторовими та часовими межами, що вимагає від актора і вчителя оперативного реагувати, швидко налаштовуватися на професійну діяльність;
- як в акторській, так і в учительській діяльності важливою є драматургія педагогічної дії, що передбачає режисерське бачення певного сюжету;
- виконання соціальної і сценічної ролі наповнює її зміст власними почуттями та думками;
- акторська й педагогічна діяльність передбачає публічний виступ перед людьми, які є активними учасниками творчого процесу. Відповідно педагогічну діяльність розглядають як театр одного актора, що перетворює здобувачів на активних учасників педагогічної взаємодії;
- результатом педагогічної та акторської творчості є збагачення особистості новими знаннями і вміннями, розкриття її почуттів.

Майстерність педагога, як і майстерність актора, поєднує три складові: теорію, техніку, методи роботи. Зазначимо, що, якщо теорію можна швидко вивчити і запам'ятати, то технікою й методами опанувати набагато складніше. Мистецтво актора, як і мистецтво вчителя, є мистецтвом психофізичної дії. Дія є головним засобом прояву виразності і вчителя, і актора. Через активні, цілеспрямовані, органічні дії формуються установки, переконання, світогляд [1].

Отже, театральна педагогіка є не тільки теоретичною основою для становлення актора, а й і практичним інструментом розвитку майстерності майбутнього вчителя. Застосування у професійній підготовці педагога прийомів і методів театральної педагогіки дає можливість ефективно опановувати такі процеси, як сприйняття, увага, уява; розвинути творче мислення, емоційну гнучкість і стійкість. Вивчення й оволодіння елементами театральної педагогіки дає можливість кожному вчителю збагатитися дидактичними знаннями; усвідомити себе у ролі вчителя – носія духовно-моральних цінностей; розвинути естетично-емоційні складові своєї особистості, сформувати здібності до співчуття і співпереживання; опанувати прийомами педагогічної техніки та основами педагогічної майстерності; рефлексії; аналізувати причини успіху та невдач у процесі виконання різноманітних творчих завдань, що є важливим для сучасного вчителя, який виконує функції фасилітатора, тьютора, коуча, модератора.

Література

1. Волошина О. В. & Зелінський В. Ю. (2023). Роль проєктної технології у підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Вісник науки та освіти*, 5(11), 424–435. <https://surl.li/rehzqm>
2. Холковська І. Л., Волошина О. В. & Губіна С. І. (2019). *Основи педагогічної майстерності: Практикум*. Вінниця: Твори.
3. Dmitrenko, N. Ye., Voloshyna, O. V., & Pinaieva, O. Yu. (2022). *Simulation game in quasi-professional training of pre-service teachers. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology,"* 8(2), 33–39.

ЄВТУХІВСЬКИЙ МАКСИМ, ГОРОБЕЙ ЄВГЕН

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця)

КОМПЛЕКСНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Цифрова трансформація сучасного суспільства та технологізація всіх сфер людської діяльності зумовлюють необхідність оновлення підходів до підготовки фахівців технічного профілю. Вимоги ринку праці до майбутніх інженерів передбачають володіння ними не лише професійними знаннями, а й високим рівнем цифрової компетентності, що охоплює інформаційну, комунікативну, технологічну, безпекову та етичну складові (Ferrari, 2013; Redecker, 2020). Саме тому актуальним є комплексне застосування інноваційних технологій у навчальному процесі технічних університетів, яке забезпечує системне формування цифрових компетентностей студентів у контексті концепцій *Education 4.0* та *Industry 4.0–5.0*.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних засад комплексного використання інноваційних технологій у процесі формування цифрової компетентності студентів технічних університетів. Формування цифрової компетентності ґрунтується на поєднанні компетентнісного, системного, діяльнісного, аксіологічного та інтегративного підходів (Єрмоленко, 2021; Морзе, 2022). Компетентнісний підхід визначає цифрову компетентність як інтегративну якість особистості, що забезпечує ефективне виконання професійних завдань у цифровому середовищі. Системний підхід орієнтує на узгоджене поєднання технологічних, педагогічних і організаційних компонентів.

Важливим методологічним орієнтиром є Європейська рамка цифрової компетентності для громадян – DigComp 2.2 (Redecker, 2020), яка визначає п'ять основних сфер: інформаційна грамотність, комунікація й співпраця, створення цифрового контенту, безпека та вирішення проблем. Ця модель стала основою для адаптації національних стандартів цифрової компетентності у вищій технічній освіті України (Морзе, 2023).

Отже, комплексне використання інноваційних технологій має базуватися на міждисциплінарній інтеграції технічних, інформаційних і педагогічних принципів навчання, що забезпечує розвиток цифрової грамотності майбутніх інженерів як складової їхньої професійної культури. Інноваційні технології розглядаються як педагогічні інструменти, що змінюють логіку навчальної діяльності, забезпечуючи індивідуалізацію, інтерактивність і практичну спрямованість навчання.

До найбільш ефективних інноваційних технологій у підготовці студентів технічних ЗВО належать:

- системи управління навчанням (LMS) – Moodle, Canvas, Google Classroom, які забезпечують структурованість навчального контенту й підтримку електронного оцінювання;
- технології штучного інтелекту (AI) та Learning Analytics, що сприяють персоналізації навчального процесу, моніторингу освітніх траєкторій;
- технології віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), які дозволяють відтворювати складні виробничі або інженерні процеси;
- хмарні технології (Google Workspace, Microsoft 365, AWS Educate) для спільної діяльності та зберігання даних;
- гейміфікація та симулятори, що формують навички цифрової взаємодії через ситуаційне навчання;
- проєктно-орієнтовані технології, що інтегрують міждисциплінарні знання у створенні інноваційних цифрових продуктів.

Використання зазначених технологій у комплексі дозволяє формувати в студентів цілісну систему цифрових умінь – від інформаційного пошуку до безпечної комунікації та створення цифрового контенту. Комплексність передбачає інтеграцію різних технологічних засобів у єдину педагогічну систему, що забезпечує послідовне формування цифрової компетентності на всіх етапах навчання.

Модель комплексного застосування інноваційних технологій включає такі взаємопов'язані блоки:

1. Цільовий блок – визначення мети та очікуваних результатів формування цифрової компетентності.
2. Змістовий блок – добір змісту освітніх дисциплін із цифровими компонентами.
3. Технологічний блок – впровадження інноваційних технологій (LMS, AI, VR/AR, хмарні сервіси, симулятори).
4. Організаційно-педагогічний блок – створення цифрового освітнього середовища, забезпечення підтримки викладачів.
5. Оцінювально-результативний блок – діагностика рівнів цифрової компетентності студентів і моніторинг ефективності технологій (рис. 1).

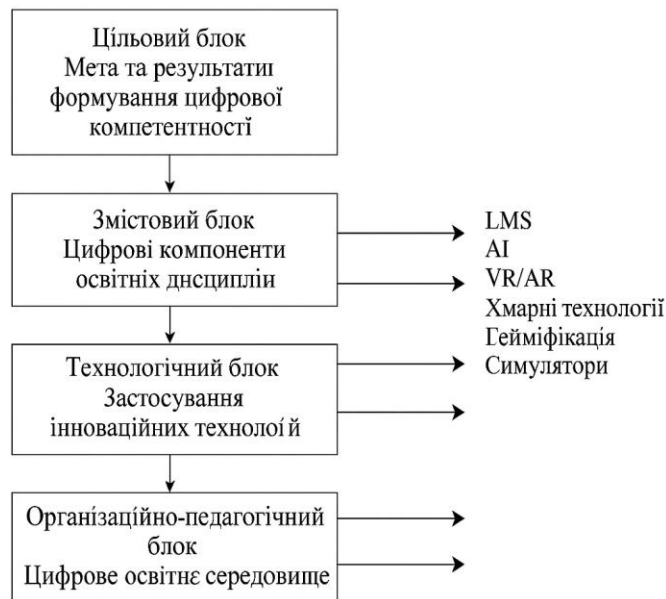

Рисунок 1 – Схематична модель комплексного застосування інноваційних технологій у процесі формування цифрової компетентності студентів технічних університетів

Реалізація комплексного підходу забезпечує:

- підвищення рівня цифрової грамотності студентів за всіма компонентами DigComp;
- формування стійких навичок безпечної, етичної та ефективної роботи в цифровому середовищі;
- розвиток здатності до самостійного навчання, критичного мислення та інноваційної діяльності;
- створення умов для цифрової академічної доброчесності;
- зростання конкурентоспроможності випускників технічних університетів у цифровій економіці.

Висновки. Комплексне застосування інноваційних технологій виступає ключовою педагогічною умовою ефективного формування цифрової компетентності студентів технічних університетів. Його сутність полягає в інтеграції технологічних, організаційних і методичних засобів у цілісну систему навчання. Розроблена модель комплексного використання інноваційних технологій сприяє реалізації сучасних концепцій цифрової освіти, формує у студентів готовність до професійної діяльності в умовах динамічного цифрового середовища та забезпечує сталий розвиток технічної освіти України відповідно до європейських стандартів.

Література

1. Єрмоленко Л. (2021). Формування цифрової компетентності майбутніх інженерів у процесі професійної підготовки. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 84(4), 56–68.
2. Морзе Н. В. (2023). Цифрова компетентність викладача і студента: сучасні виклики освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 5(88), 22–29.
3. Ferrari A. (2013). *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
4. Redecker, C. (2020). *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*. Luxembourg: Joint Research Centre.
5. UNESCO (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers*. Paris: UNESCO Publishing.
6. Krumsvik, R. (2020). Teacher educators' digital competence. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 64(2), 275–291.

ВИКОРИСТАННЯ АВТОРСЬКОГО ШРИФТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах цифрового суспільства візуальна комунікація набуває домінуючого значення, витісняючи або суттєво трансформуючи традиційні текстові формати. Мистецька освіта має оперативно реагувати на ці виклики, готуючи фахівців, здатних не лише ефективно сприймати, інтерпретувати, але й створювати якісний та оригінальний візуально-комунікативний контент. Одним із фундаментальних, але часто недооцінених, елементів цієї комунікації є типографіка. Традиційно у навчальних програмах типографіку розглядають здебільшого як набір технічних правил щодо забезпечення читабельності та композиційного балансу. Проте, сам процес створення авторського шрифту виходить далеко за рамки суто технічних норм і стає потужним інструментом розвитку креативного мислення, глибокого художнього самовираження та формування професійної ідентичності [3].

Професійне становлення майбутніх фахівців мистецької освіти, особливо у сфері дизайну та педагогіки мистецтва, вимагає формування складного комплексу компетенцій. Серед них – здатність до генерації нестандартних, нешаблонних рішень, високий рівень оригінальності, здатність до глибокої естетичної оцінки та впровадження інновацій. Авторський шрифт – це значно більше, ніж механічно зібраний набір символів; це цілісний, концептуально оформлений графічний проєкт, який покликаний відобразити унікальну ідею, передати певну емоцію або відтворити специфічний культурний чи історичний контекст. Робота над цим проєктом вимагає від студента глибокого аналізу форми, структури, вивчення історії стилів, принципів шрифтової анатомії та їхньої винахідливої адаптації до сучасних цифрових вимог. Такий підхід стимулює критичне переосмислення стандартів і пошук власних, виправданих рішень [1].

Розробка авторського шрифту активізує креативне мислення і формує комплексні навички через декілька ключових етапів.

По-перше, етап концептуалізації та метафоричності є початковим і найбільш творчим. Студент мусить створити «філософію» свого шрифту, визначити його «характер», емоційний тон і цільове призначення. Наприклад, дизайн може бути інспірований архітектурними елементами певної епохи, повторювати музичні ритми авангарду чи стилізуватись під національний орнамент. Це не лише стимулює асоціативне мислення, а й тренує навичку перетворювати складні, абстрактні ідеї чи невізуальні концепції у конкретну, функціональну графічну форму.

По-друге, необхідність реалізації шрифту в цифровому середовищі вимагає від студента застосування проєктного мислення та системного підходу. Створення повноцінної гарнітури – це складний, багатоетапний проєкт, який включає дослідницьку фазу, детальний скетчинг, точне векторне оцифрування сотень символів, їхнє подальше хінтування (оптимізацію для відображення на екрані) та фінальне тестування. Необхідність забезпечити ідеальну гармонію, узгодженість пропорцій і єдність стилю між усіма елементами шрифту (від великих літер до спеціальних знаків) розвиває надзвичайно важливе системне мислення, точність, технічну грамотність та уважність до деталей – навички, критично необхідні для будь-якого сучасного педагога.

По-третє, процес є постійною низкою експериментів та ітерацій. Студент перебуває у постійному пошуку оптимальних рішень, експериментуючи з товщиною штрихів, контрастом, оптичними компенсаціями, кернінгом (відстанями між окремими парами символів) та інтерліньяжем. Здатність адекватно сприймати й аналізувати невдачі чи недоліки початкових версій, вносити послідовні ітераційні зміни та доводити продукт до досконалості є серцевиною креативного процесу. Цей досвід формування гнучкості та стійкості до невдач майбутній фахівець легко зможе перенести і у свою безпосередню педагогічну практику [2].

В умовах цифрового суспільства та переходу до індустрії, цей творчий процес набуває додаткового прагматичного значення. Використання професійного програмного забезпечення (як-от FontLab, Glyphs чи більш простіші конструктори) інтегрує мистецьку освіту з IT-компетенціями. Студент фактично вчиться не лише як художник-графік, але і як розробник: він малює, кодує технічні параметри, здійснює фінальне технічне тестування та готує продукт до ліцензування. Таким чином, типографічний дизайн перетворюється на міждисциплінарний освітній проєкт, який готує фахівця до реалій швидкозмінного ринку праці та потенційної самостійної підприємницької діяльності.

Нарешті, впровадження завдання з розробки авторського шрифту в навчальні програми мистецьких спеціальностей сприяє не лише поглибленню спеціалізованих знань з графічного дизайну, але й потужному формуванню професійної ідентичності. Авторський шрифт виступає як унікальна, високоперсоналізована візитівка фахівця у цифровому портфоліо, демонструючи не лише його технічні

навички, але й високий художній смак, глибоку теоретичну підготовку та здатність до оригінальної, неконвенційної інтерпретації класичних форм. Такий інноваційний підхід повністю відповідає парадигмі підготовки конкурентоспроможних педагогів, які здатні до інновацій, творчого лідерства та ефективної роботи в умовах цифрової трансформації. Отже, авторський шрифт може слугувати ефективним та комплексним дидактичним засобом для глибокого розвитку креативного мислення у майбутніх фахівців мистецької освіти.

Література

1. Герасименко О. В. (2024). Синергетичний підхід до розвитку художньо-творчих здібностей учнів. У Т. В. Скорик, Л. С. Ладонько, В. А. Нехай та О. І. Солдатенко (упор.), Мистецтво та освіта: новації і перспективи: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (25.04.2024 р., м. Чернігів) (с. 49–50). НУЧК імені Т. Г. Шевченка.
2. Желанова В. В. (2025). Креативність і візуальне мислення як основа художньо-проектної компетентності майбутнього дизайнера. *Pedagogical Sciences*, 14(1), 15–21. <https://surl.li/rhfxaz>
3. Яланська С. П. (2022). Творче мислення і навчання у ЗВО. У В. О. Моляко (ред.), Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: матеріали XXII Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 травня 2022 року), с. 188–191. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. <https://surl.li/kcjkat>

ЗАКАБУЛА ВЛАДИСЛАВ

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Характерною особливістю сучасного розвинутого суспільства є інформатизація. Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій є об'єктивною реальністю і необхідністю. У зв'язку із повномасштабним воєнним вторгненням в Україну, частина навчальних закладів працює дистанційно, тому самостійна робота вимагає більше сучасних методів роботи, а також використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Уміння раціонально використовувати інформаційно-комунікаційні технології у самостійній професійній діяльності стає важливим показником повноцінності сучасного спеціаліста. Такі спеціалісти, які володіють творчим самостійним мисленням, затребувані на ринку праці.

Самостійна робота учнів в даний час передбачає ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій, тобто засобів навчання нового покоління, а саме електронних засобів навчального призначення: електронні навчальні посібники, прикладні програмні засоби, мультимедійні курси, бібліотека електронних наочностей, електронні атласи, це використання комп'ютера (графічний і текстовий редактори, робота у комп'ютерних мережах), використання інформаційних джерел Інтернету.

Інформаційно-комунікаційні технології включають в себе апаратні засоби (комп'ютери, сервери тощо) та програмне забезпечення (операційні системи, мережеві протоколи, пошукові системи тощо). ІКТ – це всілякі способи й методи обміну знаннями, фактами, правилами, тому будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, тому що основу технологічного процесу навчання складає отримання та перетворення інформації [1].

Самостійну роботу учнів можна класифікувати за різними критеріями. Відокремлюють:

- самостійну роботу учнів під час аудиторних занять (лабораторні та практичні роботи, виконання контрольних завдань тощо);
- позааудиторну самостійну роботу (самостійні заняття учнів, виконання домашніх завдань, робота над розрахунково-графічними завданнями);
- самостійну роботу учнів під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань) [4].

Розглянемо детально зазначені пункти самостійної роботи. Виконання лабораторних і практичних занять передбачає використання кількох засобів інформації під час презентацій (захисту): вміти підкріпити усний виступ графіками, таблицями, звуковими та графічними образами.

Зупинимося більше детально на дослідженні другого пункту позааудиторній самостійній роботі учнів, як приклад, розглянемо самостійну роботу з дослідницькою і навчальною літературою. Такий вид роботи ми застосовуємо при проблемному навчанні: перед учнями ставиться певна задача, розв'язок якої однозначно є або в електронній бібліотеці закладу освіти, або в Інтернеті. Перед учнями ставиться задача знайти цей розв'язок за певний обмежений час.

Учні, попередньо, на лекційних заняттях ознайомлюються з інформаційними сайтами по дисципліні, з якими можна працювати. Одним із прикладів самостійної позааудиторної роботи з для учнів є ряд завдань, що передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій:

- підготовка презентацій в програмі Power Point по конкретно вибраній темі або питанню;
- розв'язання конкретних завдань з подальшою їх демонстрацією при перевірці домашнього завдання. Демонстрація може відбуватись або з використанням середовища програмування з проєктуванням його на дошку, або презентація. Вибір демонстрації залежить від завдання;
- підготовка доповіді з конкретної теми та демонстрація всіх прикладів у динаміці;
- використання аудіо- та відеоуроків для вивчення вибраних тем;
- рецензувати матеріали авторів на екологічну тематику, що наявні в Інтернеті, віднайти певні помилки або ж зробити свої висновки;
- розробка тестів по окремому розділу з дисципліни, з подальшою перевіркою в групі іншими учнями [3].

Такі вправи є досить корисними оскільки практика показала, що учні не вміють швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, що є важливим для їх реалізації, як компетентних працівників.

Окремо можна розглянути самостійну роботу з виконання індивідуального завдання. Індивідуальне завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які учні здобули у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці [2].

При організації викладачем індивідуальної та самостійної роботи учнів слід звернути їхню увагу на те, що вони повинні вміти:

- використовувати кілька засобів доповнень інформації під час презентації (захисту);
- підкріпити усний виступ графіками, таблицями, звуковими та графічними образами;
- готувати і розмішувати матеріали на web-сторінках, рецензувати матеріали авторів, що наявні в Інтернеті;
- влаштовувати виставки інтернет-матеріалів;
- користуватися електронним архівом наукових робіт [2].

При організації індивідуальної самостійної роботи в навчальному закладі можуть проводити, наприклад, конференції. Учні групи отримують індивідуальні завдання, по яких готують доповіді для конференції. Індивідуальні завдання мають таку структуру: вступ; теоретичне обґрунтування; методи розв'язання поставленої задачі; основні результати роботи; список використаних джерел; рецензія (рецензію складає або викладач, або учень групи, рецензія якого також оцінюється).

Проведення таких конференцій в навчальному закладі дають можливість учням впевнено триматись перед аудиторією, вміти підготувати звіт по індивідуальному завданні, отримати об'єктивну оцінку, і вміти користуватись інформаційно-комунікаційними технологіями. Ще можна зазначити, що вдало підготовлене індивідуальне завдання, це самостійна робота майбутнього фахівця у виробничих умовах.

Література

1. Андрущенко В. П., Бех І. Д. & Волощук І. С. (2009). *Педагогіка вищої школи*. Педагогічна думка.
2. Гончаров С. М. & Гурін В. А. (2008). Кредитно-модульна система організації навчального процесу: методичні аспекти: монографія. НУВГП.
3. Коваленко Т. (2011). Роль та місце інформаційно-комунікаційних технологій у самостійній роботі студентів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка*, (1), 17–22.
4. Фіцула М. М. (2006). *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* Академвидав.

КАШТЕЛЯН ОЛЕКСАНДРА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ СИМВОЛІЧНИХ ОБРАЗІВ ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКА ОЛЕГА ШУПЛЯКА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

У сучасних умовах глобалізації, стрімкого розвитку технологій і стрімких змін культурних процесів особливої актуальності набуває проблема збереження та розвитку національної ідентичності у мистецтві. Українське образотворче мистецтво останніх десятиліть демонструє тенденцію до синтезу традицій та інновацій, що виражається у використанні символічних форм і новітніх засобів візуалізації. Поєднання різноманітних технік, традиційної символіки та цифрових технологій стали підґрунтям для сучасних митців. Одним із найяскравіших представників цього напрямку є сучасний український художник Олег Шупляк, творчість якого становить вагомий пласт у вивченні сучасного декоративного мистецтва.

Твори Олега Шупляка вирізняються глибоким символічним змістом і особливою візуальною структурою, заснованою на прийомі подвійного зображення (MarkovArt Blog, 2013). Митець створює композиції, у яких реалістичний пейзаж або архітектурна форма утворюють портрет або символічний образ. Характерною ознакою його творів є використання національних мотивів та вселенських образів. Художник віртуозно комбінує давньоукраїнські символи, орнаменти та образи з сучасними техніками та ідеями, таким чином утворюючи своєрідний «місток» між минулим і сьогоденням. Таке поєднання реального та уявного, видимого і прихованого надає картинам подвійного значення, спонукаючи глядача до інтерпретації та переосмислення простих образів. Наприклад, у серії полотен, присвячених національній тематиці, елементи українського пейзажу формують образи історичних постатей, зокрема Тараса Шевченка чи Івана Франка (Shupliak, n.d.).

Символічна мова Олега Шупляка має глибокий культурний і міфологічний зміст, що сягає корінням у давньоукраїнські та язичницькі уявлення про всесвіт (ArtGalaxie, n.d.). У композиціях митця природні форми, архітектурні мотиви та звичайні побутові предмети поєднуються з архетипними символами – сонцем, деревом життя, птахами, колом, спіраллю, хвилеподібними лініями. Ці знаки є своєрідними «кодами» національної пам'яті, які художник влітає у сучасну образну систему мистецтва. Так, зображення дерева часто уособлює світову вісь – зв'язок між небом і землею, життям і духовним світом; сонце символізує божественне світло, народження та енергію життя; птахи – посередники між світами, символ душі, легкості та свободи. У його картинах можна побачити елементи традиційних солярних орнаментів, рослинних мотивів, восьмикутних зірок, що нагадують українську вишивку та народну орнаментуку.

Архітектурні структури, що формують обличчя або символічні постаті, виконують не лише композиційну, а й семантичну функцію – вони передають ідею єдності поколінь, неперервності традиції та зв'язку людини з історичним простором, змушують впевнитись, що крізь призму мистецтва ми будемо жити вічно, як нація. Кольорова гама у творчості Олега Шупляка також наповнена символічними відтінками: золотисті, жовтогарячі та червоні кольори апелюють до сонячної енергії, життя й творчої сили, блакитно-зелені – до духовного очищення, природи та космосу (Reddit, 2022). Така структурна організація образів, орнаментів і кольорових кодів не є випадковою – вона утворює цілісну систему світоглядних знаків, що поєднує дохристиянську символіку з сучасною естетикою.

Таким чином, символічна структура картин Олега Шупляка постає як синтез стародавніх орнаментів, християнських мотивів і сучасного мистецького мислення. Вона є важливою не лише для розуміння авторського стилю митця, але й як навчальний матеріал для здобувачів вищої освіти за спеціальністю ВЗ «Декоративне мистецтво та реставрація», адже дозволяє досліджувати глибинні основи української символіки, вчить бачити композицію як систему знаків, що несуть духовний і культурний сенс, спонукає до критичного мислення. Аналізуючи творчість художника у контексті фахової підготовки бакалаврів декоративного мистецтва, можна стверджувати, що його твори мають значний потенціал як навчально-методичний матеріал. Зокрема, під час вивчення дисципліни «Орнамент» картини Олега Шупляка дають можливість розглянути принципи побудови композиційної структури на основі повторюваних елементів, ритму і симетрії, а також інтеграції натуралістичних форм у декоративну площину. На прикладі творів художника є можливість простежити використання у художніх творах орнаментальних елементів, що підкреслюють нашу національну ідентичність. Дослідження творчості митця в процесі вивчення дисципліни «Символіка в декоративно-прикладному мистецтві» сприяє глибшому розумінню символів як засобу художньої мови, формує здатність до інтерпретації знаків та образів у власних роботах здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Історії стилів в мистецтві» Олег Шупляк є прикладом постмодерного синтезу: поєднання елементів реалізму, сюрреалізму, оптичного мистецтва, стилізації, а також народних мотивів. Такий підхід дає змогу студентам дослідити взаємозв'язок між традиціями і сучасними художніми пошуками. У процесі вивчення дисципліни «Композиція художніх виробів» роботи митця можуть бути використані як приклади гармонійного поєднання форми і змісту, рівноваги між деталлю та загальним образом, а також як джерело натхнення для розроблення власних композиційних рішень та майбутніх творів.

Важливою складовою діяльності художника є активне використання сучасних технологій для популяризації мистецтва. Олег Шупляк створив власний офіційний сайт, де представлено галерею його робіт, віртуальні виставки, інтерв'ю, а також онлайн-каталог (Shupliak, n.d.). Крім того, його творчість активно поширюється через цифрові платформи, такі як ArtGalaxie та тематичні онлайн-спільноти (ArtGalaxie, n.d.; MarkovArt Blog, 2013). Цей аспект діяльності художника є надзвичайно важливим у контексті сучасної мистецької освіти, адже демонструє результат інтеграції цифрових ресурсів у мистецтво.

Таким чином, творчість Олега Шупляка має потужний потенціал для вивчення під час освітнього процесу для бакалаврів декоративного мистецтва. Аналіз його художніх творів сприяє розвитку візуального мислення, формує естетичний смак і поглиблює розуміння символіки та композиції у сучасному художньому процесі. Вивчення символічних образів у творчості митця дозволяє здобувачам вищої освіти

усвідомити значення національних традицій, побачити їх через призму сучасних технологій та інтегрувати отримані знання у власну художню практику.

Таким чином, творчість сучасного українського митця Олега Шупляка має потужний потенціал як матеріал для вивчення у процесі фахової підготовки бакалаврів декоративного мистецтва. В контексті мистецьких дисциплін аналіз творів художника сприятиме формуванню цілісного мистецького світогляду майбутніх фахівців як основи для професійної підготовки митців нового покоління.

Література

1. ArtGalaxie. (n.d.). Oleg Shupliak. <https://surl.lt/hjbzeg>
2. MarkovArt Blog. (2013). Double meaning of Oleg Shuplyak's art. <https://surl.li/dqmeiw>
3. Shupliak, O. (n.d.). Art. <https://www.shupliak.com/art.html>
4. Reddit, (2022). Ukrainian Space, Oleg Shupliak, acrylic paint on canvas, 2022. У ArtForUkraine. <https://www.reddit.com/r/ArtForUkraine/comments/tc7xsu>

КОВАЛЬЧУК МАРИНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ДОСВІД ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СКРАЙБІНГ-ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Сучасний світ все більше стає комп'ютеризованим, де цінуються знання та вміння у інформаційно комунікаційних технологіях. Нові технології та програми охоплюють різні сфери нашого життя, не оминувши й освітній процес. Скрайбінг-презентації – це техніка візуалізованого супроводу мовлення, коли ключові поняття «оживають» у вигляді малюнків, піктограм і коротких написів, що послідовно з'являються синхронно з поясненням. Дослідники й практики відзначають, що скрайбінг сприяє концентрації уваги, глибшому розумінню, активізації пам'яті й підвищенню мотивації учнів різного віку. В освітній практиці застосовують як «живий» мальований скрайбінг на дошці/планшеті, так і відеоскрайбінг із використанням спеціалізованих сервісів. Для уроків технологій (трудового навчання) ця технологія є природною: вона підтримує алгоритмізацію дій, покрокові інструкції, проєктне мислення, дизайн-процеси, а також навички створення цифрового контенту. Однак, скрайбінг є новою технікою подання інформації з даного навчального предмета, і тому, має обмежену кількість прикладів розроблених презентацій.

Розглянемо та проаналізуємо безпосередньо досвід вчителів з різних предметних напрямків. Вчителька технологій Ольга Гавриленко Лебединського ЗЗСО І–ІІІ ст. № 3 у своїй статті «Про лайфхаки до сучасного уроку трудового навчання» розглядає використання проєктних форм навчання, зокрема скрайбінгу, для розвитку креативного мислення та командної взаємодії учнів [1].

Вчитель технологій комунального закладу «Чарівнянський заклад загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів» Кетрисанівської сільської ради Артем Панібратець під час семінару-практикуму для вчителів трудового навчання представив проєктну роботу та майстер-клас, демонструючи використання сучасних педагогічних технологій, зокрема віртуальної дошки Padlet та інших мультимедійних інструментів [2].

Любов Панкевич – вчителька інформатики Червоноградської спеціалізованої школи №8, провела семінар для колег, де детально ознайомила з відеоскрайбінгом, його жанрами та сценарними особливостями. Учасники семінару створювали власні відеоролики у стилі ручного скрайбінгу [3].

Наталія Яцук – вчителька біології Шубківського ліцею, активно використовує скрайбінг-презентації на уроках, підкреслюючи їхню ефективність у візуалізації навчального матеріалу та залученні учнів до активного навчання [4].

Учителька української мови Лілія Баранова (НУШ) використовує «скетчноутинг/скрайбінг як інструмент якісних конспектів і самостійної роботи». На уроках мови учні часто губляться в обсязі правил тому візуальне конспектування у форматі скрайбінг-презентацій допомагає структурувати матеріал і зробити «сухі» правила наочними. Учителька планує урок із визначеними орієнтирами (тема/головна думка/ключові слова/висновок) та пропонує учням створювати власні міні-скрайбінги під час пояснення. Сильніше виражено розвиток самостійності та акуратності візуальних конспектів. В здобувачів освіти спостерігається поліпшення уваги, зростання якості конспектів і готовність працювати без підказок [5].

Учителька математики Лановецької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 2 Марія Андрощук визначає «скрайбінг як форму візуалізації на уроках математики». Конструювання навчальних скрайбів для тем 7–11 класів, поєднання з буктрейлерами й інтерактивними вправами дає зростання зацікавленості й розуміння, підвищення якості відтворення формул/визначень учнями [6].

Учителька географії КЗССО «Луцький ліцей №25» Тетяна Сорока використовує «скрайбінг на етапі вивчення нової теми». Вона обґрунтовує доцільність скрайбінгу саме на етапі введення нової теми, застосу-

вання скрайбінгу для первинного пояснення – «яскравий старт» теми з малюнками-пиктограмами, що підвищують впізнаваність понять, краще запам'ятовування термінів, швидше включення класу в роботу [7].

Отже, проаналізувавши досвід використання технології скрайбінгу в учителів різного предметного спрямування можна сказати що скрайбінг-презентації є сучасним продуктивним інструментом візуалізації для різних предметів і етапів уроку. Використання скрайбінг-презентацій на уроках дозволяє значно підвищити мотивацію та зацікавленість учнів. Аналіз досвіду педагогів показав, що цей метод ефективний для пояснення складних технологічних процесів і візуалізації інформації, сприяє розвитку критичного мислення, уяви та навичок самостійного аналізу навчального матеріалу. Ділячись досвідом, вчителі відзначають, що інтеграція цього інструменту в освітній процес потребує певної підготовки, але результати перевищують очікування. Загалом, впровадження скрайбінг-презентацій формує сучасне інтерактивне навчальне середовище та підвищує ефективність уроків.

Література

1. Гавриленко О.В. «Про лайфхаки до сучасного уроку трудового навчання» [Електронний ресурс] // Всеосвіта: Бібліотека методичних матеріалів. – Режим доступу: <https://surl.li/qxpbbc> (дата звернення: 17.08.2025).
2. Семінар-практикум для вчителів трудового навчання [Електронний ресурс] // Кетрусь: Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників». – Режим доступу: <https://surl.li/gvwzpz> (дата звернення: 19.08.2025).
3. Панківич Л.Ю. Семінар «Технологія «Дистанційний учитель» в рамках концепції розвитку освіти України» [Електронний ресурс] // Блог вчителя інформатики ЧСШ № 8. – Режим доступу: <https://surl.li/exysll> (дата звернення: 19.08.2025).
4. Яцук Н.О. Використання інноваційних ІКТ в навчальному процесі [Електронний ресурс] // Блог вчителя біології (Шубківський ліцей). – Режим доступу: <https://surl.li/cstben> (дата звернення: 18.08.2025).
5. Молодик К. Ідеї на новий навчальний рік: опановуємо скетчноутинг [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://surl.li/udczoy> (дата звернення: 18.08.2025).
6. Андрощук М.В. Скрайбінг – одна з форм візуалізації навчального матеріалу на уроках математики [Електронний ресурс] // Актуальні питання сучасної інформатики: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Сучасні інформаційні технології в освіті та науці», 17–18.11.2022. – 2022. – С. 7–11. – Режим доступу: <https://eprints.zu.edu.ua/37873/> (дата звернення: 19.08.2025).
7. Фізико-математична освіта: зб. наук. пр. – 2016. – Вип. 1(7). СумДПУ. – С. 39–47.

КОЛЕСНИК НАТАЛІЯ

Житомирський державний університет
імені Івана Франка (м. Житомир)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ: ВІД ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ – ДО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Цифровізація сучасного суспільства нині впливає на всі сфери життєдіяльності, зокрема й на систему мистецької освіти. Традиційні форми освітнього процесу, орієнтовані на безпосереднє спілкування викладача та здобувача, дедалі частіше поєднуються з цифровими інструментами, онлайн-платформами і штучним інтелектом. Мистецька освіта, що базується на творчому експерименті та візуальному мисленні, вимагає нових підходів до організації освітнього процесу, адаптованих до реалій цифрової культури.

Сучасні цифрові технології – графічні редактори, програми 3D-моделювання, платформи для візуальної комунікації, мультимедійні ресурси – стають невід'ємною частиною освітнього процесу. Їх впровадження й використання збагачує технічні можливості кожного здобувача через візуальне мислення, художнє бачення, технологічну грамотність. Завдяки цифровим інструментам відбувається інтеграція дисциплін мистецького спрямування із технічними та гуманітарними, генеруючи міждисциплінарні освітні моделі. Це створює умови для розвитку компетенцій, потрібних дизайнеру ХХІ ст.: критичного мислення, візуальної аналітики, уміння працювати в цифровому середовищі.

Штучний інтелект дедалі частіше виступає як помічник у творчому процесі. Алгоритми штучного інтелекту здатні генерувати зображення, аналізувати кольорові рішення, створювати композиції, допомагати у верстці, типографіці та візуалізації даних. У навчальній та виробничій практиках це відкриває можливості для індивідуалізації навчання, адаптації матеріалу до рівня підготовки здобувача та створення інтерактивних середовищ навчання.

Разом із тим, поява штучного інтелекту в мистецькій освіті ставить нові етичні та методологічні питання: як зберегти індивідуальність творчого мислення, як розвивати авторський стиль у добу алгоритмів. Відповіді на ці питання формують нову педагогіку дизайну, де технології не замінюють творця, а підсилюють його здатність мислити креативно.

У працях Колесник Н.Є. зазначено, що творчий процес реалізується через генерацію мистецтва за допомогою штучного інтелекту (алгоритми можуть генерувати музику, малюнки, поезію тощо); використання алгоритмів в дизайні (штучний інтелект може допомагати в оптимізації дизайну та створенні унікальних художніх робіт) [1, с. 95].

У процесі дослідно-експериментальної роботи в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, проведеної серед здобувачів мистецьких спеціальностей, спрямованої на виявлення впливу цифрових технологій і штучного інтелекту на рівень творчої активності, цифрової грамотності та професійних компетентностей нами було виявлено, що використання цифрових технологій в освітньому процесі сприяє формуванню у здобувачів нових типів мислення – візуально-аналітичного, креативного, інтермедійного. Такі інструменти, як Adobe Photoshop, Illustrator, Blender, Procreate, Figma та інші, а також платформи для генерації зображень за допомогою штучного інтелекту (Midjourney, DALL·E, Firefly тощо), дають змогу поєднувати художню інтуїцію з технічною точністю.

Дослідно-експериментальне дослідження проводилося протягом 2024–2025 навчального року на базі навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету ім. Івана Франка. У дослідженні взяли участь 60 здобувачів освітньо-професійних програм «Графічний дизайн» та «Мистецтво в закладах освіти», поділених на експериментальну групу (30 осіб) і контрольну групу (30 осіб).

На констатувальному етапі більшість здобувачів продемонстрували середній рівень цифрової компетентності – 53,3 %, низький рівень становив 30 %, високий – лише 16,7 %. Після реалізації експериментальної програми результати змінилися таким чином: у експериментальній групі частка здобувачів із високим рівнем цифрової компетентності зросла з 16,7 % до 63,3%, середній рівень зріс із 53,3 % до 33,4 %, низький рівень зменшився з 30 % до 3,3 %. Також за результатами анкетування: 87 % здобувачів експериментальної групи зазначили, що використання штучного інтелекту підвищило їхню мотивацію до творчої діяльності; 78 % відзначили розвиток уміння швидко генерувати ідеї й аналізувати композиційні рішення; 82 % підкреслили, що цифрові інструменти допомогли їм глибше розуміти художні принципи та естетику візуальної мови. Для порівняння, у контрольній групі (де використовувалися лише традиційні методи навчання) високий рівень цифрової компетентності наприкінці експерименту становив 23,3 %, а творчої активності – 36,7 %, що на 27 % нижче, ніж у експериментальній групі.

Отримані дані свідчать, що впровадження цифрових технологій і штучного інтелекту в освітній процес суттєво підвищує ефективність мистецької підготовки. Поєднання традиційних методик із цифровими засобами створює умови для формування нових компетентностей – уміння працювати у віртуальному просторі, генерувати ідеї за допомогою алгоритмів штучного інтелекту, оцінювати результати творчої діяльності через цифрові критерії. Здобувачі, які брали участь в експерименті, проявили вищий рівень самостійності, інноваційності мислення, а також здатності до візуальної аналітики.

На думку вчених Танської В.В., Губаревої Д.В., Андрощук І.В., Логай В.А., Пінчук Л.М. використання сучасних інноваційних технологій в освіті є однією з ключових умов підвищення якості освіти та забезпечення функціональної грамотності учнів на основі набуття ними компетентного професійного досвіду у сфері навчання [2, с. 1505].

Результати дослідження підтвердили, що цифрова трансформація є ключовим чинником оновлення мистецької освіти. Використання технологій і штучного інтелекту не лише оптимізує освітній процес, але й відкриває нові можливості для розвитку творчого потенціалу студентів.

Зазначимо, що цифрова педагогіка мистецтва у сучасних умовах спирається на принципи інтерактивності, візуалізації, індивідуалізації та креативної свободи, забезпечуючи гармонійне поєднання традицій і новітніх інновацій. Так, традиційна мистецька освіта базується на майстерності, спостережливості та індивідуальній роботі з матеріалом. На думку Турчин Т. М. модель мистецької освіти має базуватись на українській національно-культурній традиції, надбаннях української педагогіки, досвіду поколінь у широкому розумінні [3, с. 10].

Таким чином, цифрова трансформація мистецької освіти є не лише технологічним, а й культурним процесом. Вона змінює не тільки інструменти, але й мислення, способи взаємодії викладача і студента, формує нові стандарти креативності. Від традицій до штучного інтелекту – цей шлях відображає еволюцію мистецтва в цифровому світі, де головним залишається людина як творець сенсів і емоцій, а технології стають засобом їх розкриття.

Література

1. Колесник Н. Є. (2024). Використання цифрових технологій та штучного інтелекту в мистецькому просторі. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Т. 2, с. 95–97. Київ: КНУТД.
2. Танська В., Губарева Д., Андрощук І., Логай В. & Пінчук В. (2024). *Інноваційні технології в сучасній системі освіти*. *Вісник науки та освіти*, 4[22], 1494–1508. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-1493-1507](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-1493-1507)
3. Турчин Т. М. (2021). Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво» [Навчально-методичний посібник]. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

КОЛЕСНИК НАТАЛІЯ, ЖДАНОВА ОЛЕКСАНДРА
Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У ПРОФЕСІЙНО-ХУДОЖНЬОМУ ПРОЄКТУВАННІ: ДИЗАЙН ТА ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЛАКАТНОЇ ГРАФІКИ

У сучасному освітньому просторі мистецька підготовка дедалі більше інтегрується з цифровими технологіями, що відкриває нові можливості для візуальної комунікації, творчої самореалізації та професійного розвитку майбутніх дизайнерів. Одним із ефективних засобів формування професійно-художнього мислення є плакатна графіка, яка поєднує естетику, композиційні принципи та інформаційно-візуальні функції. Цифрове мистецтво – це естетичний твір або інструмент, в якому використовуються цифрові технології як обов'язковий компонент процесу створення або презентації [3, с. 5].

Мета дослідження – виявити потенціал цифрових інструментів у процесі професійно-художнього проєктування та визначити їхню роль у створенні навчального комплексу плакатів, спрямованого на візуалізацію дизайнерських концепцій.

У процесі розробки використовувалися програми Adobe Photoshop, Illustrator, InDesign, Procreate, що забезпечили можливість гнучкого моделювання композиційних рішень, експериментів із кольором, шрифтом і формою. Застосування цифрових технологій сприяло не лише підвищенню якості графічного виконання, а й створенню дидактичного ресурсу, який підсилює візуальне сприйняття навчального матеріалу. Створений комплект плакатів виконує подвійну функцію – художньо-естетичну й освітню: він демонструє сучасні підходи до дизайну та водночас є наочним матеріалом для розвитку дизайнерських компетентностей здобувачів. Такі засоби формують у здобувачів здатність до аналітичного мислення, композиційної грамотності й розуміння закономірностей візуальної мови.

Як зазначають науковці Кізім С., Зузяк Т., Марущак О., Соловей В. графічна діяльність у процесі виготовлення творів мистецтва відіграє важливу роль, адже вона є основою для розробки дизайну, композиції та художнього оформлення творів. Графіка не лише допомагає візуалізувати ідеї, але й є мостом між творчою задумкою і практичною реалізацією виробу, забезпечуючи його естетичну привабливість та відповідність традиціям мистецтва [1, с. 54].

Графічний дизайн у формі інфографіки виконує не лише інформаційну функцію, а й виступає як інструмент національної пам'яті, емоційного резонансу та візуального осмислення подій. У сучасному візуальному просторі зростає потреба в культурному продукті, який поєднує точність даних з естетикою подачі та емоційним змістом [2, с. 181].

Отже, використання цифрових інструментів у професійно-художньому проєктуванні розширює освітній простір і сприяє створенню інтерактивних, естетично виразних матеріалів. Плакатна графіка у цифровій формі стає ефективним засобом навчання, який об'єднує творчість, технологічність та педагогічну доцільність.

Література

1. Графічна діяльність у професійній підготовці здобувачів вищої освіти з декоративного мистецтва засобами цифрових технологій. (2025). *Мистецтво в культурі сучасності: Теорія та практика навчання*, 4, 52–59. [https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024\(4\)-07](https://doi.org/10.31652/3041-1017-2024(4)-07)
2. Карпов В. В. (голова ред. кол.), Ковальчук О. В., Головка О. В., та ін. (Ред.). (2025). Сталий розвиток суспільства та дизайн діяльності у просторі територіальної айдентики: *Збірник матеріалів науково-практичної конференції*, м. Київ, 16–17 квіт. 2025 р. 200 с. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.
3. Продан І. (Ред.). (2024). Збірник матеріалів наукових робіт здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня. Спеціальності 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», 022 «Дизайн», 025 «Музичне мистецтво». Вип. 2, 304 с. *Луганський національний університет імені Тараса Шевченка*. <https://surl.li/qqhwwq>

КОРНИЦЬКА ЛАРИСА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА Й ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ ТА ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

Історико-культурна спадщина – це базис, на якому будується як матеріальна так і духовна основа нації. Вона впливає на ментальну складову сучасного суспільства. Звернення до історико-культурної спадщини в процесі набуття освіти сприяє вихованню моральних, естетичних, патріотичних почуттів молодого покоління, становленню їхньої національної самосвідомості.

Якщо говорити про мистецьку освіту, зокрема й у сфері декоративного мистецтва, звернення до історико-культурної спадщини під час її набуття, має вплив як на загальний розвиток освіченості сьогоденішніх студентів так і на формування їхніх мистецьких якостей як майбутніх фахівців.

У культурному контексті спадщина включає матеріальні і нематеріальні елементи: пам'ятки архітектури, твори мистецтва, традиції, особливості побуту та речі ужиткового мистецтва, народні пісні, легенди, казки, література, народні промисли, народний одяг, національна кухня – все те, що відображає філософію світосприйняття і світобачення народу. Це сукупність тих факторів, що формувались на певній території під впливом різних чинників (історичних, природних, економічних, етнографічних, соціальних). Історико-культурна спадщина та її розвиток в сучасних реаліях – це проблема самоствердження нації та самовираження народу [1].

Митець – це транслятор всіх національних сенсів, успадкованих від попередніх поколінь і творець нового. В декоративному мистецтві це особливо відчутно. Мистецтво є фундаментом інтелектуального й духовного наповнення людини. Інноваційна думка творця, осмислює, аналізує й програмує твором мистецтва подальший поступ розвитку суспільства.

Тому важливо, щоб митець виховувався на історико-культурній спадщині свого народу і своєї країни, умів переосмислити надбання минулих поколінь, щоб своєю творчістю трансливав у світ добро, красу, мудрість притаманні нашому народу. Цим він завойовує повагу й шану в суспільстві, цим він підносить культурну значущість народу в очах інших спільнот на міжнародній арені.

Мистецька освіта, що заснована на використанні історико-культурної спадщини у навчальному процесі, показує молодій людині шлях реалізації себе як особистості і як митця, відкриття в собі таланту й бажання творити.

Однак, слід зазначити, що вагомою складовою історико-культурної спадщини є мистецькі традиції, які не є застиглою формою, вони набувають нових сенсів, трансформуються, розвиваються разом з економічним, історичним та культурним поступом суспільства. Життя стало стрімкішим, створюються нові матеріали й новітні технології, що полегшують виготовлення різноманітних виробів і творів мистецтва.

Сьогодні відбувається перехід до нових інноваційних форм культурних і креативних індустрій, впровадження інноваційних стратегій та технологій у сфері сучасного мистецтва, з фокусуванням на регіональні історико-культурні особливості. Специфікою постмодерного інноваційного мистецтва є зв'язок з неklasичним трактуванням класичної традиції.

У міру переходу від індустріального суспільства до інтелектуального (цифрового; інформаційного), творчий підхід до вирішення певних завдань стає важливим фактором конкурентоспроможності [2].

Конкурентоспроможність – це креативність (незвичність; поєднання того, що не поєднується; вихід за межі загальноприйнятого) – один із інноваційних підходів розвитку культури та сучасного мистецтва.

Зі сформованих на сьогодні традиційних концепцій і підходів, до візуальних креативних мистецтв відноситься дизайн (мистецтво промислових виробів), професійне декоративно-ужиткове мистецтво, а також ремесла (виготовлення виробів ручної роботи).

Креативність – це можливість соціально-культурних практик, створення смислових творчих одиниць, домінуючою та об'єднуючою ідеєю в яких виступають культурні компоненти; креативність володіє великими можливостями і величезним потенціалом для розвитку мистецько-культурного поступу в сучасних умовах [2].

Сьогодні мистецтво продовжує розвиватись у нових формах та течіях, які взяли свій старт ще на початку ХХ ст., де на першому плані виступають не реалістичні зображення, а колір, форма, лінія.

«Природа весь час змінюється, її сенс – у метаморфозах. Ось чому безпредметна картина відтворює життя точніше, ніж найвірніший реалістичний живопис», – заявляв у свій час Франтішек Купка, знаменитий чеський художник ХХ ст., художник-авангардист, видатний представник пост імпресіонізму [3].

Сучасне мистецтво дає можливість не копіювати дійсність, а мислити особливими образами. Це нефігуративне мистецтво, що дає змогу передавати щось незбагненне, передавати емоції, відчуття, думки, використовуючи для цього будь які матеріали та різні (креатині) способи їх реалізації. Нині кольори та форми мають особливе значення, специфічну філософську думку. Прямі й ламані лінії створюють композиційний ритм, кольорові площини передають настрій, знаки та символи дозволяють зануритись у традицію. Кожен може знайти в цих образах свою асоціацію. Гра із технологіями, спрощення перетворити простір чи площину у зовсім нову фантастичну реальність. Адже художнє значення твору вище важливості того, що на ньому зображено, так як з'являється новий чуттєвий світ [3].

Сучасне українське мистецтво тяжіє до символізму, спрощених форм, знаковості. Це спадковість традиційного народного українського мистецтва наповнено кольоровою декоративністю, творчим переосмисленням дійсності, глибоким світом створених ним образів та власною національною стилістикою. Використання сили кольору, ліній, пропорцій дивовижним чином поєднується у роботах українських

митців, що наповнені символізмом, емоційним колоритом, особливими техніками і незвичними композиційними прийомами.

Отже, ми вважаємо що під час виконання певних творчих завдань традиційні та інноваційні технології у змісті мистецької освіти здобувачів ОП «Декоративне мистецтво» спонукають їх до креативного вирішення творчих завдань зберігаючи традиції історико-культурної спадщини, а інноваційні технології в мистецькій освітній практиці є необхідною умовою розвитку креативної особистості, що вимагається соціально-економічним розвитком постіндустріальної економіки, де сучасне декоративне мистецтво і дизайн можна визначити як галузі економіки, продукція яких несе в собі потенціал створення, виробництва та експлуатації творчої інтелектуальної власності в контексті традицій та новітніх технологій сьогодення.

Література

1. Аврамчук А., Берлач О. Дослідження та розвиток культурно-мистецької спадщини Волині. Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф.: *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва*. Черкаси, 2023. С. 3–4.
2. Ціватий В. Концепт «сучасне мистецтво» у сфері культурних та креативних індустрій і професійної діяльності: політико-дипломатичні, інституціональні та соціокультурні пріоритети сьогодення. Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф.: *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва*. Черкаси, 2023. С. 154–155.
3. Панасенко Я. Абстракціонізм: історія та сучасність. Матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф.: *Традиції та новітні технології у розвитку сучасного мистецтва*. Черкаси, 2023. С. 86–88.

КОРОТЧЕНКО АЛЛА

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ, ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасний світ не стоїть на місці, з'явилося мобільне навчання, і саме зараз у такий складний час це врятувало освітній процес. Збільшення доступності та зручності використання мобільних пристроїв призвело до їхнього використання в мобільному навчальному середовищі [2].

Для мобільного навчання використовуються наступні мобільні засоби зв'язку: смартфони; різні портативні мобільні пристрої: пристрої для електронних ігор (Nintendo DS), пристрої для прослуховування подкастів (iPod), GPS навігатори і т.д., портативні комп'ютери – портативні кишенькові комп'ютери (ПКП), планшетний комп'ютер.

Горбатюк Р. та Тулашвілі Ю. означили термін «мобільне навчання» як те, що використовує мобільні і портативні ІТ-пристрої, зокрема мобільні телефони, ноутбуки чи планшети у навчальному процесі [1].

Мобільне навчання не означає всього лиш розглядання свого вчителя в маленькому екранчику, а дещо більше незважаючи на те, що смартфони мають деякі обмеження порівняно з комп'ютерами. Вони також мають унікальні можливості, які можуть дозволити нові види навчання:

1. Доступність: надання навчальних матеріалів, до яких учні можуть отримати доступ будь-де або в певних контекстах (наприклад, коментарі викладача для екскурсії в музей).
2. Завантаження: використання мобільних пристроїв для завантаження зображень, відео, звуку, GPS-координат та ідей (як нотаток).
3. Спілкування: можливість залишатися на зв'язку з однокласниками будь де або під час певних польових заходів
4. Обчислення: використання пристроїв для допомоги в обчисленнях, мовному перекладі та інших обчислювальних завданнях.
5. Комбінування: використання попередніх чотирьох функцій разом у цікаві способи, як-от досвід доповненої реальності, який фіксує місцезнаходження GPS, орієнтацію та зображення та надає релевантний вміст учневі [3].

Є кілька ключових характеристик, які роблять мобільне навчання більш ефективним:

1. Зміст. Мобільне навчання часто використовується для надання вмісту мікронавчання: двох–п'ятихвилинні серії відповідної інформації, призначені для підтримки уваги учнів і сприяння запам'ятовуванню знань.
2. Контент – працює шляхом копіювання контенту, який ми споживаємо щодня через канали соціальних мереж, використовуючи коротке відео, анімацію, гейміфікацію, вікторини та інші інтерактивні формати.

3. Соціальне навчання. Мобільне навчання часто використовує соціальне навчання для підвищення залученості. Це може включати форум, стрічку новин або функцію чату, за допомогою якої учні можуть ставити запитання один одному, спілкуватися з однолітками та ділитися своїми ідеями.

4. Безперешкодний доступ. Хоча не всі платформи мобільного навчання забезпечують безперервний доступ, він швидко стає ключовим елементом мобільних навчальних рішень, робить навчання ще доступнішим для тих, хто навчається в дорозі чи далеко від школи чи іншого місця навчання [3].

Мобільне навчання має як переваги так і недоліки. До переваг відносять:

1. Сучасні учні люблять мобільні пристрої. Зараз смартфонами користуються 80 % населення планети. Цілком зрозуміло, що найпростіший спосіб достукатися до сучасного учня – через пристрій, який він використовує – і на який покладається – найбільше.

2. Це ефективніше. Дослідження показують, що мобільне навчання покращує продуктивність на 43 %, причому учні завершують курси на 45 % швидше, ніж ті, хто навчається за допомогою комп'ютера.

3. Мобільне навчання також ефективніше створювати та поширювати. Вчителі можуть оновлювати та проводити курси для учнів за лічені хвилини, заощаджуючи дорогоцінний час.

4. Це доступніше. Особливо для тих, хто не працює за робочим столом. Дуже важливо мати цілодобовий доступ до мобільних навчальних модулів 24/7.

5. Це більш захоплює. Учні можуть взяти телефон, пройти 2–3 хвилини уроку, а потім відразу повернутися до того, що вони робили. Це означає, що навчання може стати частиною їх поточного робочого процесу, і користувачі можуть одразу побачити цінність цього, що призведе до підвищення мотивації дітей.

6. Заохочує постійне використання. Чим простіше здобувачам освіти завершити уроки, тим більша ймовірність, що вони продовжуватимуть вчитися та отримують користь від вашої програми навчання. Заохочення безперервного навчання є ключовим фактором для формування високопродуктивної, заангажованої та мотивованої робочої сили, яка має змогу працювати якнайкраще.

Але є і недоліки:

1. Це може відволікати увагу. Якщо учнів переривають текстові повідомлення, сповіщення та привабливість каналів соціальних мереж, мобільне навчання потенційно може підірвати продуктивність, а не сприяти їй. Ось чому важливо вибрати платформу, яка зробить навчання максимально захоплюючим та інтерактивним, щоб утримувати увагу учнів.

2. Технічні бар'єри. Відсутність доступу до мобільних технологій або підключення до Інтернету може стати величезною перешкодою для ліцеїв, які сподіваються використовувати мобільне навчання.

3. Експертиза. Незалежно від того, наскільки зручним є програмне забезпечення чи інтерактивні функції гейміфікації, якщо вміст не підходить учням, вчитель не зможе скористатися перевагами мобільного навчання [3].

Отже, підсумуємо – мобільне навчання – це не просто навчання в телефоні, це трохи більше. І саме тому воно може рахуватися, як складова освітнього середовища. Світ не стоїть на місці, мобільне навчання зараз дозволяє учням знаходитись в комфортних, домашніх умовах навіть під час навчання, яке завжди є стресом для учнів. Навіть діти, які виїхали за кодон чи просто іншу область, знаходячись в безпечному місці, можуть отримувати знання в своїй школі, бачитися таким чином з однокласниками і легше перенести стрес від переїзду.

Література

1. Горбатюк Р. М. & Тулашвілі Ю. Й. (2013). Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*.
2. Гуревич Р.С. (2012). Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти XXI століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*.
3. Золотарьова І. О. & Труш А.М. (2015). Застосування мобільного навчання в системі освіти. *Системи обробки інформації*, (4). С. 147–150.

КОТ ТЕТЯНА

ДНЗ «Вище професійне училище №4 м. Хмельницького» (м. Хмельницький)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ: ІННОВАЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному цифровому суспільстві освіта зазнає суттєвих змін, що охоплюють не лише зміст навчання, а й форми, методи та інструменти його реалізації. Професійна (професійно-технічна) освіта, як один із ключових сегментів освітньої системи, потребує постійного оновлення відповідно до викликів

часу, зокрема – цифровізації, глобалізації ринку праці та зміни запитів роботодавців. У цьому контексті професійно-теоретична підготовка відіграє важливу роль у формуванні конкурентоспроможного фахівця, здатного до гнучкої адаптації в умовах змін.

Інноваційні освітні технології стали потужним інструментом модернізації навчального процесу. Їхнє впровадження сприяє розвитку ключових компетентностей, підвищенню мотивації здобувачів освіти, формуванню навичок самостійного мислення, комунікації та командної роботи. Серед найбільш поширених інноваційних підходів – дистанційне та онлайн-навчання, проєктна діяльність, проблемне навчання, гейміфікація, коучинг, використання штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності.

Цифрові платформи, такі як Google Classroom, Moodle, Zoom, Meet, LearningApps, Genially, Kahoot, Paint, Google Форми, «Всеосвіта», «На Урок», забезпечують можливість організації синхронного та асинхронного навчання, інтерактивної взаємодії, оцінювання та зворотного зв'язку. Їхнє використання дозволяє реалізовувати змішане навчання, адаптувати контент до індивідуальних потреб учнів, створювати візуалізовані навчальні матеріали, інтерактивні вправи, тести та опитування.

Особливу увагу заслуговує проєктне навчання, яке активно впроваджується в систему професійно-теоретичної підготовки. Цей метод передбачає виконання учнями практичних завдань, наближених до реальних виробничих ситуацій, що сприяє розвитку професійних навичок, відповідальності, критичного мислення та здатності працювати в команді. Проєктна діяльність дозволяє інтегрувати знання з різних предметів, формувати міждисциплінарні зв'язки, розвивати творчий потенціал здобувачів освіти.

Проблемне навчання також є ефективним засобом формування професійних компетентностей. У процесі розв'язання реальних виробничих або професійних проблем учні навчаються аналізувати ситуацію, формулювати гіпотези, шукати альтернативні рішення, аргументувати власну позицію. Такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, навичок прийняття рішень, здатності діяти в умовах невизначеності.

Гейміфікація – ще один інструмент, який активно використовується в освітньому процесі. Впровадження ігрових елементів, таких як змагання, сценарії, рейтинги балів сприяє підвищенню мотивації учнів, активному залученню до навчання, формуванню позитивного емоційного фону. Особливо ефективним є використання віртуальної та доповненої реальності, що дозволяє візуалізувати складні технологічні процеси, моделювати виробничі ситуації, створювати інтерактивні навчальні середовища.

Використання штучного інтелекту в освіті відкриває нові можливості для персоналізації навчання, адаптації контенту до рівня підготовки учнів, автоматичного оцінювання, формування індивідуальних траєкторій розвитку. Програми на основі AI можуть аналізувати прогрес учнів, пропонувати додаткові матеріали, виявляти прогалини у знаннях та надавати рекомендації щодо їх усунення.

Однак впровадження інноваційних технологій супроводжується низкою викликів. Одним із найважливіших є недостатня технічна інфраструктура навчальних закладів – обмежений доступ до сучасного обладнання, слабкий інтернет-зв'язок, відсутність технічної підтримки. Крім того, педагоги потребують постійного підвищення кваліфікації, освоєння нових цифрових інструментів, адаптації методик викладання до змін середовища. Це вимагає часу, ресурсів та системної підтримки з боку адміністрації та держави.

Важливим аспектом цифровізації є дотримання принципів академічної доброчесності, цифрової етики, захисту персональних даних, формування критичного ставлення до інформації. У цьому контексті роль педагога полягає не лише в передачі знань, а й у вихованні відповідального користувача цифрового простору.

Інноваційні технології стали невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Їхнє впровадження сприяє підвищенню якості професійної освіти, розвитку внутрішньої мотивації учнів, формуванню комунікативних навичок, активізації розумової діяльності. Завдяки сучасним цифровим рішенням можливо сформувати всебічно розвинену особистість, підготувати кваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, здатного швидко адаптуватися до змін у професійному середовищі.

Література

1. Андрощук І. В. Гейміфікація в професійній підготовці: досвід і перспективи // Освітній простір. – 2023. – №4. – С. 18–21.
2. Вороніна І. С. Інноваційні технології в освіті: можливості та перспективи // Освіта України. – 2020. – №12. – С. 45–48.
3. Петрова М. В. Дистанційні освітні технології та їх використання у професійній освіті // Інформаційні технології в навчанні. – 2021. – №5. – С. 12–17.
4. Сидоренко О. П. Цифрові освітні ресурси в підготовці фахівців професійно-технічної освіти // Інноваційні технології в освіті. – 2019. – №3. – С. 10–15.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні освітня технологічна екосистема переживає безпрецедентну трансформацію. За даними щорічного дослідження [6] та аналітичних оглядів провідних освітніх інституцій [4], цифрові інструменти стають не допоміжними, а центральними елементами освітнього процесу.

Ключовим трендом останніх років є масове впровадження штучного інтелекту (ШІ) у освітній процес. Дослідження EDUCAUSE показує, що 57 % закладів вищої освіти визначають ШІ як пріоритет у 2025 році, порівняно з 49% попереднього року [7].

В Україні також активно досліджується потенціал ШІ в освіті: за даними Міністерства цифрової трансформації, за десять років кількість AI/ML-фахівців зросла у 5 раз і становить станом на січень 2024 р. – 5200 професіоналів. Українські дослідження підтверджують глобальні тренди: проведене у 2023 р. загальнонаціональне дослідження показало, що 85% учнів використовували ШІ хоча б раз, а третина робить це щотижня [1]. У 2020 році Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту до 2030 року, в якому освіта визначена як одна з дев'яти пріоритетних галузей застосування ШІ [2].

Схарактеризуємо найбільш поширені в освіті на сьогодні цифрові інструменти. Такі платформи як Squirrel AI, Microsoft Copilot та ChatGPT дозволяють адаптувати навчальний контент до індивідуальних потреб студента, аналізуючи його сильні та слабкі сторони. У 2025 році українська платформа «Мрія» з першими інструментами на базі ШІ стала доступною для закладів загальної середньої освіти, зокрема рекомендаційною системою контенту на основі знань і навичок дитини [5].

Систематичний огляд, проведений авторами [3] у період 2019-2024 років, підтверджує, що адаптивні технології навчання переважають при розробленні персоналізованих освітніх траєкторій. Студенти в AI-підтримуваних середовищах демонструють на 54% вищі результати тестування, на 30% кращі результати навчання та в 10 разів вищу залученість порівняно з традиційними методами. Зокрема, Microsoft Copilot, інтегрований у середовище Microsoft 365, може автоматично створювати рубрики, генерувати завдання, аналізувати успішність студентів та пропонувати персоналізовані траєкторії навчання.

Водночас, часте використання генеративного ШІ може негативно впливати на критичне мислення через когнітивне розвантаження. Експерти вважають, що ChatGPT сприяє «метакогнітивній лінощі», коли студенти стають залежними від допомоги ШІ, зменшується їх власна залученість до розумової діяльності, знижуються ментальні зусилля.

Невід'ємною частиною сучасного навчального середовища стають гейміфікація та віртуальна реальність (VR/AR). VR/AR-додатки дозволяють здобувачам освіти «подорожувати» у часі при вивченні історії або вивчати анатомію людини в 3D, що підвищує мотивацію до навчання і сприяє глибшому засвоєнню матеріалу через емоційне та сенсорне занурення. Зростає роль соціальних платформ для навчання, а саме, інструменти Padlet, Discord, Reddit та ін. використовуються для організації групових проєктів, дискусій та peer-to-peer навчання [4].

Стрімко зростає популярність мікрокреденціалів – коротких онлайн-курсів, що підтверджують конкретні навички. Платформи Coursera, LinkedIn Learning та Khan Academy активно впроваджують цифрові бейджі, які можна інтегрувати в цифрові портфоліо або резюме, що дозволяє студентам будувати персоналізовані освітні траєкторії та демонструвати свої досягнення роботодавцям у зручному цифровому форматі [6].

Хмарні платформи стали основою для гнучкого та гібридного навчання. Інструменти Google Classroom, Canvas, Docebo дозволяють організовувати навчальний процес у режимі онлайн або у змішаному форматі, що важливо для забезпечення доступу до освіти у віддалених регіонах та для студентів з особливими потребами.

Отже, сучасні цифрові інструменти дозволяють персоналізувати навчання; підвищувати залученість студентів; оптимізувати роботу викладачів; робити освіту більш доступною та інклюзивною. Викладачі, які вміють ефективно інтегрувати цифрові інструменти у свою практику з урахуванням педагогічних принципів та етичних міркувань, стають не лише передовими педагогами, а й провідниками інновацій в освіті.

Література

1. Кабінет Міністрів України (2024, червень 19). *Україна посідає друге місце за кількістю ШІ-компаній у Центральній та Східній Європі: результати дослідження про штучний інтелект*. <https://surl.li/mhkaabm>
2. Кабінет Міністрів України (2020, 2 грудня). Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження № 1556-р. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. <https://surl.li/prttas>

3. Bayly-Castaneda, K., & Ramirez-Montoya, M. S. (2024). Crafting personalized learning paths with AI for lifelong learning: A systematic literature review. *Frontiers in Education*, 9, Article 1424386. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1424386>
4. Digital Learning Institute. (2025). *Education technology trends to watch in 2025*. <https://surl.li/cmhlly>
5. DOU (2025, квітень 22). Як штучний інтелект інтегрують в українську освіту. Розбираємо плани Мінцифри, МОН та ключові ризики. <https://surl.li/svsvim>
6. Hart, J. (2025). Top 100 tools for learning 2025. Centre for Learning & Performance Technologies. <https://toptools4learning.com/>
7. Workday (2025). AI in the classroom: Personalized learning and the future of education. <https://surl.li/nhhwid>

КРИВОРУЧКО БОГДАН

Хмельницького національного університету.

ІНСТАЛЯЦІЯ ЯК ФОРМА СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ МИСТЕЦТВОМ І СУСПІЛЬСТВОМ

Сучасне мистецтво перебуває в постійному процесі оновлення, активно реагуючи на зміни в культурному, технологічному та соціальному середовищі. Традиційні засоби художнього вираження – живопис, графіка, скульптура – у ХХІ ст. поступово поступаються місцем новим формам, що прагнуть залучити глядача до активної взаємодії. Однією з таких інноваційних форм є інсталяція – мистецтво створення тривимірного простору, який стає платформою для комунікації, роздумів і переживання.

Інсталяція – це унікальний культурний феномен, який відображає не лише художні пошуки, а й прагнення сучасної людини до діалогу, осмислення та співтворчості. У світі, де інформація циркулює зі швидкістю світла, а комунікація часто зводиться до поверхневого обміну сигналами, мистецтво інсталяції відновлює глибину сприйняття, створює простір для зосередження, емоційного резонансу й рефлексії.

Це мистецтво вчить сповільнюватися і дивитися не лише на об'єкт, а всередину себе, у власні реакції, спогади, асоціації. Тому інсталяція стає не просто способом передати ідею, а інструментом самопізнання, що водночас формує нову культуру сприйняття мистецтва.

Інсталяція – це також комунікаційний міст між різними соціальними групами. Вона здатна об'єднувати людей незалежно від віку, професії чи освіти, адже апелює не лише до інтелекту, а й до емоційного досвіду. Наприклад, інсталяції, присвячені війні або екологічним катастрофам, спонукають глядача не лише до співпереживання, а й до громадянської активності. Таким чином, мистецтво перестає бути лише естетичною категорією – воно перетворюється на соціальний чинник, що може впливати на суспільну свідомість.

Мистецтво інсталяції – це мистецтво присутності, діалогу і взаємного розуміння. Воно запрошує людину до співтворення, робить її частиною твору і, зрештою, частиною великого культурного процесу, у якому мистецтво перестає бути відокремленим, а стає живим способом спілкування, пізнання й співіснування.

Крім того, інсталяція сприяє розвитку культурної пам'яті. Вона допомагає осмислити історичні події не лише раціонально, а й емоційно. Так, українські митці створюють інсталяції, присвячені війні, втратам, вимушеній міграції, зруйнованим містам, що перетворюються на місця колективного переживання. Таке мистецтво не лише документує, а й лікує – воно стає актом пам'яті, катарсису, очищення.

Таким чином, інсталяція є не лише художньою формою, але й новим типом комунікації між митцем і суспільством, що відображає дух часу – інтерактивність, відкритість, технологічність і соціальну залученість.

Інсталяція унікальна тим, що розмиває межу між автором, твором і глядачем. Митець створює не стільки об'єкт, скільки умови для сприйняття, а глядач своїми емоціями, думками, рухами фактично завершує твір. Цей процес можна описати як комунікативний акт, де художник – відправник повідомлення, інсталяція – канал, а глядач – отримувач, який декодує зміст відповідно до власного досвіду.

У цьому сенсі інсталяція стає дзеркалом суспільства, через яке проговорюються болючі або замовчувані теми. Сучасні митці використовують інсталяції для коментарів до питань:

- війни та миру (наприклад, проєкти Ай Вейвєя про біженців);
- екології та кліматичної кризи;
- соціальної нерівності та гендерної ідентичності;
- пам'яті та втрати (зокрема українські проєкти після 2014 року).

Завдяки своїй емоційній природі інсталяція має здатність не лише інформувати, а й впливати на внутрішній світ людини, змінювати її ставлення до певних проблем.

В Україні інсталяційне мистецтво активно розвивається з 1990-х років, коли суспільство відкрилося до нових художніх форм. Серед провідних митців, які працюють у цій сфері, можна назвати:

– Жанну Кадирову, яка у своїх роботах переосмислює міський простір, соціальні трансформації та травми війни;

– Нікіту Кадана, чия творчість поєднує архітектурні елементи та політичну критику;

– Павла Макова, автора проєкту «Фонтан виснаження», який став символом українського мистецтва на Венеційській бієнале 2022 року;

Українські інсталяції часто мають соціально-політичний підтекст, але водночас залишають простір для поетичної інтерпретації, діалогу між минулим і сучасним.

Переваги інсталяції як засобу комунікації: 1) інтерактивність та залучення. Глядач стає співучасником, а не спостерігачем, що посилює емоційний ефект; 2) мультимедійність. Поєднання світла, звуку, відеоматеріалів і руху створює комплексний досвід сприйняття; 3) соціальна актуальність. Інсталяції часто реагують на події сучасності, формуючи публічний діалог; 4) гнучкість простору. Вони можуть існувати в музеї, на вулиці або навіть у віртуальному середовищі; 5) освітній потенціал. Через інтерактивність інсталяції можуть бути засобом навчання, пробуджуючи інтерес до культури, історії, науки.

Однак існують і проблеми, що обмежують ефективність інсталяції:

1. Тимчасовість – більшість робіт не зберігаються тривалий час. Контекстуальність – поза контекстом виставкою зміст може бути втрачений.

2. Фінансові витрати – для реалізації інсталяцій потрібне технічне забезпечення.

3. Бар'єр сприйняття – складність концепцій може відштовхувати широку аудиторію.

4. Цифрова залежність – сучасні проєкти часто вимагають технологічної інфраструктури, що не завжди доступна.

Щоб інсталяція ефективно виконувала свою комунікативну функцію, доцільно:

– розвивати мистецьку освіту, знайомлячи суспільство з новими формами вираження;

– створювати публічні артпростори – інтерактивні музеї, артквартали, виставкові майданчики;

– застосовувати сучасні технології (доповнена реальність, 3D, звуковий дизайн) для залучення молодшої аудиторії;

– розвивати критичне мислення через мистецькі програми, що допомагають глядачам інтерпретувати побачене;

– інтегрувати інсталяцію у соціальні проєкти – освіту, екологію, урбаністику, меморіальні практики.

Отже інсталяція є однією з найвпливовіших форм сучасного мистецтва, що поєднує емоційність, інтелектуальність і соціальність. Вона трансформує не лише простір, але й спосіб мислення людини, роблячи мистецтво доступним, живим і комунікативним. Через інсталяцію сучасний художник говорить мовою, зрозумілою сучасному суспільству – мовою простору, руху, звуку й взаємодії. У світі, де інформаційні потоки стають усе швидшими, інсталяція нагадує про важливість особистого досвіду, співпереживання та діалогу. Відтак, інсталяція – це не просто вид мистецтва, а соціально-комунікативний феномен, який поєднує в собі функції пізнання, виховання, рефлексії та громадського впливу. Її розвиток є важливим кроком до формування культурного середовища майбутнього, де мистецтво стане не прикрасою, а дієвою формою розмови про людину, суспільство і світ.

Література

1. Беньямін В. Твори з філософії культури та естетики. – Київ : Основи, 2011. – 295 с.
2. Кисельова О. Сучасне мистецтво і глядач: Діалог крізь інсталяцію. – Харків : ХДАДМ, 2020. – 210 с.
3. Михайлова І. Інсталяція як форма художньої комунікації в сучасному мистецтві. Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство. – 2021. – С. 52–58.

КУЛЕНЮК ДІАНА

Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДИЗАЙНЕРІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У публікації розглянуто роль мультимедійних технологій у професійній підготовці дизайнерів в контексті цифровізації освіти та креативних індустрій. Вона визначає основні напрямки використання мультимедіа як засобу розвитку креативності, візуального мислення, комунікативних навичок та технік для майбутніх дизайнерів. Аналізуються сучасні цифрові інструменти та тенденції, які впливають на освітній процес і професійну підготовку фахівців з дизайну.

Сучасна цифрова ера характеризується швидким розвитком технологій, які глибоко трансформують усі сфери людської діяльності, зокрема креативну індустрію. Однією з найважливіших тенденцій нашого часу є інтеграція мультимедійних технологій у професійну освіту. Для дизайнерів, чия робота безпосередньо пов'язана з візуальною комунікацією, ці технології стають не лише інструментом для творчості, а й засобом формування професійної ідентичності та конкурентоспроможності [2, с. 316].

Мультимедійні технології охоплюють набір інструментів, які забезпечують інтерактивну взаємодію між текстом, зображенням, звуком, відео та анімацією. У сфері дизайну вони є не лише технічним засобом, але й творчим середовищем для реалізації художніх ідей. Візуальні редактори, 3D-моделювання, цифрова ілюстрація, дизайн VR/AR – це ті інструменти, які сьогодні формують нову парадигму творчості [1, с. 363]. Професійні навички сучасного дизайнера включають майстерність як художніх, так і технологічних компетенцій.

Мультимедійні технології сприяють розвитку цих навичок:

- креативно-візуальні: через створення інтерактивних композицій, візуалізацій, анімацій;
- комунікативні: через роботу з мультимедійним контентом, спрямованим на аудиторію;
- технологічні: шляхом вивчення програмного забезпечення (Adobe Creative Cloud, Blender, Procreate, Figma тощо);
- аналітичні: через вивчення реакцій користувачів та адаптацію дизайну до цифрових платформ.

Таким чином, мультимедійні інструменти стають основою для навчання м'яким навичкам та цифровій грамотності [2, с. 318].

У навчальному середовищі мультимедіа використовується для моделювання реальних професійних ситуацій: створення брендингових проєктів, розробка UX/UI інтерфейсів, цифрова анімація, інтерактивні презентації. Використання віртуальної реальності, онлайн-платформ, цифрових бібліотек та навчальних відео розширює можливості для самостійного навчання та дистанційної співпраці. Це розвиває здібності студентів адаптуватися до змінюваних умов ринку, які є важливим компонентом професійної мобільності.

Дизайнер цифрової епохи є не лише художником, а й комунікатором, дослідником та аналітиком. Мультимедіа формує новий тип мислення – візуального та інформаційного, де естетичне бачення та технологічні знання поєднуються. Участь у цифрових колабораціях, робота над інтерактивними проєктами та медіа-арт сприяють розвитку інноваційного потенціалу дизайнерів [3, с. 78].

Отже, мультимедійні технології є потужним інструментом для розвитку професійних навичок сучасного дизайнера. Вони розширюють межі креативності, сприяють розвитку цифрової культури, підвищують ефективність освітнього процесу та готують майбутніх фахівців до викликів глобального ринку. Інтеграція мультимедійних технологій в освітній простір є необхідною умовою для підготовки конкурентоспроможних дизайнерів наступного покоління, здатних працювати в умовах постійних технологічних змін.

Література

1. Колесник Н., Куниця Г., Погосьян Д. (2024). Підготовка майбутніх фахівців з дизайну до використання візуального контенту мультимедійних технологій та анімаційної графіки. *Наука і техніка сьогодні*. Вип. 9 (37). 356-366. <https://eprints.zu.edu.ua/41690/1/1.pdf>
2. Пасько О., Кірієнко М. (2024). Використання сучасних мультимедійних технологій у підготовці майбутніх фахівців з дизайну. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 74, том 2. 315-320. <https://surl.li/jzmamq>
3. Oliinyk, V., Chuieva, O., Arefiev, V., Prystavka, V., Knyzhnykova S., Lytvynenko, N. (2022). Multimedia Technologies in Modern Visual Communications and Design Education, 72–80. <https://doi.org/10.5430/jct.v11n9p72>

КУНИЦЯ ГЛІБ

Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

ЦІННІСТЬ ТОНАЛЬНОЇ ПОСТАНОВКИ У РОЗВИТКУ ВІЗУАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ

У сучасному цифровому суспільстві потреба в академічному рисунку не зникає, а набуває нового змісту. Його значення виходить за межі традиційної художньої практики: він залишається необхідним для графічних дизайнерів, ілюстраторів, архітекторів, митців та всіх, хто пов'язаний із візуально-комунікативною сферою. Академічний рисунок формує не лише технічну вправність, а передусім аналітичне бачення та композиційне мислення.

Одним із ключових елементів цього процесу є тон – основа сприйняття світла, форми і простору. Тональні відношення дозволяють зрозуміти структуру об'єму, передати глибину, матеріал і настрій

зображення. Саме тому опановування тону стає фундаментом для подальшого переходу до цифрових форматів, де кожен шар, градієнт чи вектор є продовженням тих самих закономірностей, засвоєних у класичному рисунку.

Тема формування візуального мислення через тональні постановки є актуальною, оскільки поєднує традиційні методи художніх закладів - роботу з натури, поступовий аналіз форми, вивчення пропорцій, перспективи та світлотіні. У графічних редакторах ці принципи залишаються незмінними, адже розуміння тону, об'єму й простору дозволяє створювати якісні образи у векторній, растровій чи 3D-графіці.

В навчальних програмах дисципліна «Рисунок» часто представлена в скороченому вигляді, що не дає змоги студентам повною мірою застосовувати всі класичні художні основи. Тому важливо зосередитися на ключових аспектах – передусім на опрацюванні тону.

Метою є визначення ролі тональної постановки у формуванні візуального мислення студентів мистецьких спеціальностей та з'ясування її значення. Опрацювання тону в академічному рисунку навчає студентів бачити світло, тінь і півтони, відчувати об'єм і простір, розуміти взаємозв'язок між формою та освітленням. Такі навички є основою для роботи в графічних редакторах, де побудова об'єктів, моделювання світла, створення шарів і градацій сірого спираються на ті ж принципи.

Аргументом є те, що розуміння тональних співвідношень формує аналітичне мислення, точність сприйняття та відчуття композиції, які трансформуються у цифрову візуалізацію. Історично складалося так, що художникам не дозволяли працювати з кольором, поки вони не освоїли чорно-білий простір. Тональна практика навчала бачити світло, тінь і півтони, відчувати контрасти та будувати простір і композицію без відволікання на колір. Саме ця послідовність формує фундаментальні навички: спершу керувати контрастами й об'ємом у монохромі, а вже потім створювати складні колірні композиції.

Таким чином, тональна постановка виступає не лише засобом розвитку візуального мислення, а й методологічною основою для професійного опановування будь-якими графічними або цифровими техніками. Особливу увагу варто приділяти постановкам, побудованим на контрастах світлого, середнього та темного тону. Тональна система, засвоєна в рисунку, трансформується у роботу з шарами, прозорістю та контрастом у графічних редакторах. Наприклад, під час роботи з масками білий фон нагадує чистий аркуш, а виділений об'єкт стає чорною фігурою, наче вирізаною ножицями з аркуша, що допомагає зрозуміти принцип «чистого тону» та логіку побудови композиції.

Під час викладання тональної постановки варто застосовувати різні варіанти організації об'єктів. У правильному тональному порядку об'єкти розташовуються за градацією: передній світліший, наступні поступово темніші, а останній – найтемніший або фон, що дозволяє студентам відчути послідовність тонів і навчитися створювати глибину простору. У зворотному порядку передній об'єкт контрастує з фоном і задніми елементами, що допомагає підкреслити акценти і керувати композиційною увагою глядача. У вибіркового порядку об'єкти мають різні тони без строгої послідовності, що розвиває гнучкість сприйняття та здатність бачити композицію цілісно.

Тональна постановка дозволяє студентам зрозуміти контраст і світлотіньові відношення, правильно використовувати колір, передавати глибину композиції, формувати розуміння об'єму та будови форми, відточувати точність штриха і механіку руки, розвивати системне візуальне мислення та спостережливість. Методика легко адаптується у змішаних (аналогово-цифрових) формах навчання, формуючи базу для роботи у графічних редакторах.

Основний зміст тези ґрунтується на спостереженнях у процесі викладання дисциплін «Рисунок», «Дизайн візуальних комунікацій», «Основи композиції та проєктної графіки», а також на аналізі студентських робіт у традиційній і цифровій техніках. Використано методи порівняльного аналізу та педагогічного узагальнення. Таким чином, постановка на тон виступає ключовим інструментом формування професійного візуального мислення, розвиваючи здатність бачити, аналізувати й трансформувати візуальні образи.

Література

1. Бердинських С. О. (2023). Критичний погляд на формування графічної культури у дизайн-освіті. У *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 27 квіт. 2023 р. Т. 2, с. 303–306. Київ: КНУТД.
2. Касьяненко К. М. (2021). Формально-символічний рисунок у навчальному процесі ЗВО. У *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 22 квіт. 2021 р.). Т. 2, с. 343–346. Київ: КНУТД.
3. Колесник Н., Шостачук Т. & Максимчук А. (2024). Мультимедійні технології в дизайні: теорія та практика. *Наука і техніка сьогодні*, (8[36]). [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-8\(36\)-641-652](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-8(36)-641-652)
4. Піддубна О. М., Суханова Н. В. & Дюкарев Т. М. (2025). Вплив цифрових технологій на сучасне мистецтво: від цифрових картин до інтерактивних інсталяцій. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених ДДПУ імені Івана Франка*, 2(88), 109–115. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/88-2-16>

5. Прасол Д. А. & Прасол С. І. (2021). Аналіз творів живопису у навчанні з дисципліни «Перспектива та тіні». У *Іноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості. Матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (м. Київ, 18 листоп. 2021 р.). Т. 1. с. 118–123. Київ: КНУТД.
6. Сітнік І. І., & Алтухова А. В. (2022). Роль та значення графіки в образотворчому мистецтві. У *Development of modern science, experience and trends: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference* (Boston, October 11–14, 2022), pp. 293–294. Boston.
7. Чернявський К. В. & Чернявська Т. В. (2025). Еволюція візуальних образів людини у сучасному цифровому мистецтві. *Український мистецтвознавчий дискурс*, (1), 209–217.
8. Яковлев М. & Коломієць А. (2023). Впровадження терміну Disegno в академічний дискурс XVI століття. У *Актуальні проблеми сучасного дизайну: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 27 квіт. 2023 р. Т. 1, с. 132–135. Київ: КНУТД.

КУРАЧ МИКОЛА

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка (м. Кременець)

ВІТРУК РОМАН

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань)

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

Сучасний світ перебуває в умовах безпрецедентної цифрової трансформації, що впливає на всі сфери життя, включно з освітою. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) потребує від педагогів не лише базових технічних навичок, а й високого рівня цифрової компетентності, яка стає критично важливою для ефективного викладання та професійної діяльності. Актуальність формування цифрової компетентності підсилюється змінами в освітніх парадигмах: впровадженням дистанційного та змішаного навчання, цифрових освітніх платформ, інтерактивних інструментів і ресурсів. Майбутні педагоги повинні стати кваліфікованими фасилітаторами, здатними інтегрувати цифрові технології в освітній процес, підвищуючи якість навчання та формуючи ключові навички ХХІ ст. у здобувачів освіти.

Незважаючи на значні наукові доробки в Україні та за кордоном, питання формування цифрової компетентності саме у майбутніх педагогів фахової передвищої освіти залишаються недостатньо дослідженими. Це створює протиріччя між потребою суспільства у висококваліфікованих педагогах, що володіють цифровою компетентністю, та недостатньо розробленими методичними підходами до її формування [1–3].

Сучасні наукові дослідження відходять від розуміння цифрової компетентності як сукупності технічних навичок. Вона розглядається як інтегративна характеристика особистості, що включає когнітивні, соціальні, етичні та ціннісні аспекти [1–4].

Модель DigCompEdu (Європейський Об'єднаний Дослідницький Центр, JRC) стала важливим орієнтиром для формування цифрової компетентності педагогів. Вона диференціює загальну цифрову компетентність і специфічну педагогічну, акцентуючи на використанні технологій для викладання, навчання, оцінювання та розвитку здобувачів освіти. DigCompEdu виділяє шість ключових сфер компетентності: професійне залучення, цифрові ресурси, викладання та навчання, оцінювання, розширення можливостей здобувачів освіти та сприяння формуванню цифрової компетентності учнів [5].

Міжнародні стандарти ISTE for Educators визначають педагогів як навчальних лідерів, цифрових громадян, фасилітаторів та аналітиків, що використовують технології для трансформації навчального процесу. Американські підходи підкреслюють важливість інтеграції технологій у розвиток критичного мислення, креативності, комунікації та співпраці здобувачів освіти (P21) [1,2,5].

В українській педагогічній практиці спостерігається адаптація міжнародних моделей до національних умов, зокрема в рамках Концепції «Нова українська школа». Українські науковці розглядають цифрову компетентність як багатокомпонентне утворення, що охоплює технологічну, інформаційну, комунікативну, змістовно-методичну, критично-мисленнєву та етично-правову складові [2–3].

Метою наших досліджень є визначення та обґрунтування структурних компонентів цифрової компетентності майбутніх педагогів у контексті міжнародних освітніх стандартів шляхом проведення аналізу сучасних підходів до цифрової компетентності педагогів, зокрема DigCompEdu, ISTE, P21 з метою виокремлення ключових компоненти цифрової компетентності для майбутніх педагогів.

На основі проведеного аналізу пропонується модель, що включає п'ять взаємопов'язаних компонентів: *інформаційно-цифровий* (здатність ефективно шукати, аналізувати та управляти цифровою інформацією та контентом); *комунікаційно-мережевий* (вміння ефективно спілкуватися, співпрацювати та обмінюватися досвідом за допомогою цифрових платформ); *змістовно-педагогічний* (інтеграція цифрових технологій в освітній процес, розробка та адаптація цифрового навчального контенту); *технічно-інструментальний* (навички роботи з цифровими пристроями, програмним забезпеченням, хмарними сервісами, вирішення технічних проблем) та *етично-правовий* (знання норм авторського права, академічної доброчесності, кібербезпеки, етичної поведінки в онлайн-середовищі).

Усі ці компоненти перебувають у тісній взаємодії. Для прикладу – ефективне використання цифрового контенту (компонент 3) потребує технічних навичок (компонент 4) та дотримання етичних норм (компонент 5). Тому саме комплексне формування всіх компонентів забезпечує готовність педагогів до роботи у цифровому середовищі та відповідність міжнародним стандартам.

У контексті практичного аспекту формування цифрової компетентності відмітимо, що цей процес передбачає системну інтеграцію зазначених компонентів на усіх етапах підготовки педагогів, зокрема під час використання цифрових платформ для управління навчальним процесом (LMS, Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams); у процесі розробки інтерактивного та адаптивного навчального контенту (презентації, відеоуроки, освітні платформи); організації спільної роботи здобувачів освіти над проєктами, використання хмарних сервісів; застосування онлайн-оцінювання та цифрових портфоліо для моніторингу навчальних досягнень; навчання здобувачів основам безпечної поведінки в Інтернеті, медіаграмотності, критичного мислення тощо [1–4].

Таким чином цифрова компетентність майбутніх педагогів є складним багатокomпонентним утворенням, що включає інформаційно-цифровий, комунікаційно-мережевий, змістовно-педагогічний, технічно-інструментальний та етично-правовий компоненти. І формування цієї компетентності повинно бути системним і поетапним впродовж усієї підготовки педагогів, відповідати міжнародним стандартам та враховувати вітчизняний контекст.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку конкретних методик формування кожного компонента та створення системи оцінювання рівнів сформованості цифрової компетентності майбутніх педагогів.

Література

1. Воронкова О. В. (2020). Цифрова компетентність у системі педагогічної освіти. Київ: Освіта України.
2. Гузєєва Н. І. (2021). Інформаційно-комунікаційні технології у навчальному процесі. Харків: ХНУ.
3. Савченко Г. І. (2022). Цифрова грамотність та медіаграмотність у сучасній освіті. Житомир: ЖДУ.
4. Семенова І. А. (2019). Цифрові технології в освіті: формування цифрової компетентності педагогів. Київ: Освіта України.
5. European Commission, Joint Research Centre. (n.d.). *DigCompEdu*. EU Science Hub. Retrieved September 21, 2025, from https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en

ЛАЗАРУК ОКСАНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

СИМВОЛІЗМ ПТАХІВ У СВІТОВОМУ ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ

Птахи з давніх часів посідають важливе місце в духовному та художньому світі людини. Вони стали невід'ємною частиною декоративного мистецтва, уособлюючи не лише красу природи, а й глибокі філософські та релігійні значення. Образ птаха у світовій культурі виступає символом свободи, душі, посередником між земним і небесним світами, що зумовило його поширення у декоративних формах мистецтва різних народів світу.

Фенікс – міфічний птах, що згорає та відроджується з попелу, символізує вічне життя, безсмертя, оновлення і духовне відродження. У Стародавньому Єгипті фенікс (птах Бенну) уособлював бога сонця Ра та циклічність буття. У китайській культурі фенікс (Фенхуан) означає гармонію, процвітання, доброчесність і є символом жіночої божественної енергії Інь. В європейській традиції цей образ став уособленням воскресіння, безсмертя душі та перемоги світла над темрявою. Зображення фенікса в декоративному мистецтві – це відображення віри у вічне оновлення природи та духовну силу людини [1].

У світовій культурі з красою, величиною, безсмертям та божественним світлом асоціюється павич. В Індії павич вважається священним птахом бога Крішні, символом доброчесності та чистоти. У китайському декоративному мистецтві павич означає знатність, гармонію, щастя та процвітання. У середньовічному європейському мистецтві цей птах символізував вічність і духовне оновлення, адже вважалося, що тіло павича не піддається розкладу, а щорічне оновлення його пір'я нагадує про безсмертя душі.

У декоративному мистецтві різних культур образ птаха не лише прикрашає предмети, а й несе глибокий зміст: духовний, моральний і символічний. Птахи є уособленням небесного світу, чистоти, божественної сили, натхнення й духовного піднесення. Вони поєднують земне й небесне, тілесне й духовне, стаючи містком між матеріальним світом людини та світом ідеального [2].

Аналіз символізму птахів у світовому декоративному мистецтві дає змогу простежити, як спільні для всіх культур ідеї свободи, безсмертної душі, любові, відродження й божественного начала знаходять своє відображення у різних художніх формах. Незважаючи на географічні та часові відмінності, у кожній традиції птах залишається втіленням духовного злету, прагнення до світла та вічного життя.

У декоративному мистецтві України птахи завжди посідали значне місце, виступаючи як символи духовності, краси, любові та гармонії. Найпоширеніші образи в українських традиціях – це голуб, який символізує мир і вірність; жайворонок – знак весни та відродження; соловей – символ пісні та натхнення; а також павич, що уособлює велич, красу та божественне світло. Образ павича займає особливе значення у традиційному українському декоративному мистецтві, відомому своєю яскравістю, декоративністю та символічною насиченістю. У цьому мистецтві павич часто виступає як центральний мотив композиції, підкреслюючи ідею духовного піднесення, гармонії природи та краси життя [3]. Така символіка відповідає головній ідеї майбутньої кваліфікаційної роботи – аналізу символічного значення птахів та їх ролі в передачі духовних і культурних цінностей у декоративному мистецтві.

Таким чином, символіка птахів у декоративному мистецтві – це універсальна мова, через яку людство передає своє бачення світу, цінності, віру у добро та гармонію.

Образи птахів в мистецтві багатьох народів й, зокрема в українському, демонструють багатство культурних інтерпретацій й, водночас, спільність духовних ідеалів, що єднують народи в єдиному художньому просторі.

Література

1. Лосев О. (1994). Антична символіка і міфологія. Київ: Наукова думка.
2. Чміль Г. (2011). Символіка орнаменту в українському народному мистецтві. Київ: Наукове товариство ім. Шевченка.
3. Бусел В. Т. (2009). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Либідь.

ЛІЩИНСЬКА-КРАВЕЦЬ ГАЛИНА
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка (м. Дрогобич)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНЕ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО І ТЕХНОЛОГІЇ» В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні дистанційні форми навчання набувають особливого значення в процесі вивчення сучасного декоративно-ужиткового мистецтва та технологій у вищих педагогічних навчальних закладах. Адже поступ технологічних досягнень останніх десятиліть, які пов'язані з використанням мережі Internet, цифрових технологій, спонукають до переосмислення традиційних методик викладання. Відтак ефективність засвоєння практичних знань, умінь і навичок у процесі вивчення дисципліни «Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво і технології» студентами, які навчаються за предметною спеціальністю «Середня освіта (Технології)» значною мірою зумовлена поступом у розвитку можливостей дистанційних технологій навчання. В умовах дистанційного навчання виникає потреба переосмислення та адаптації навчальних програм, впровадження інноваційних підходів до навчання та створення сприятливого освітнього середовища.

У дистанційному форматі значною мірою розширюються можливості для вивчення декоративно-ужиткового мистецтва. Передовсім це індивідуалізація навчання, яка полягає у можливості вибору студентом рівня складності завдань, варіативність матеріалів і технік залежно від набутих знань та навичок. Також слід зазначити, що важливим чинником є гнучкість планування процесу навчання, при якому студент може навчатися у зручний час, обираючи комфортне середовище та власний темп опанування матеріалу. Важливо відзначити такий позитивний чинник дистанційного навчання, як доступ до різноманітних навчальних ресурсів: онлайн-курсів, відео-уроків, різноманітних тематичних інтерактивних платформ, віртуальних виставок та майстер-класів, які значною мірою розширюють можливості самостійного навчання декоративно-ужитковому мистецтву. Навчально-творча діяльність студентів значно розширюється завдяки використанню віртуальних форм представлення її результатів (організація онлайн-виставок, конкурсів, змагань, спільних творчих проєктів та ін.). Слід зазначити, що у процесі дистанційного

вивчення декоративно-ужиткового мистецтва разом з мистецькими знаннями та навичками студенти оволодівають інструментами для онлайн-презентацій, створення ескізів у графічних програмах, творчих портфоліо, що свідчить про набуття ними цифрових компетентностей (Ейвас, Пікуший, 2020).

Проте застосування дистанційних форм навчання ставить перед викладачем та студентами й низку викликів: відсутність безпосереднього контакту студента й викладача та студентів між собою; постійна потреба підтримки рівня мотивації та дисципліни у студентів; труднощі в організації практичних занять; обмежений доступ до матеріальної бази та інструментів. Розв'язання цих проблем вимагає нових підходів, які покликані об'єднати традиційні та інноваційні методики з цифровими інструментами (Барна, 2021).

Значна частина практичних занять з декоративно-ужиткового мистецтва і технологій передбачає демонстрування відеоматеріалів, які дають змогу студентам самостійно відтворювати технології обробки матеріалів, створювати декоративні вироби. З цією метою викладачеві доцільно створювати нетривалі за часом, проте дидактично продумані відеоролики. Наприклад: технологія плетіння чотирикіцівки соломою та рогозом має багато спільних рис, проте особливості матеріалу вносять свої корективи у технологію плетіння. Це варто врахувати, демонструючи у відео прийоми плетіння з поясненням особливостей та спонуканням студентів до порівняння та аналізу. Також можна створити два короткі відеоролики з демонстрування кожного типу плетіння окремо, що також дає змогу студентам побачити два різновиди виконання прийомів плетіння, відпрацювати та закріпити знання на практиці.

Кожна практична робота з декоративно-ужиткового мистецтва і технологій передбачає демонстрування прийомів обробки матеріалів або виготовлення декоративних виробів в режимі реального часу. Для усіх присутніх на дистанційному занятті студентів викладач налаштовує демонстрування інструкційних матеріалів на екрані комп'ютера, а включену мобільну веб-камеру скеровує на область демонстрування практичного завдання або вправи. Студенти на екранах своїх моніторів переглядають технологічну послідовність у супроводі пояснень викладача, а у фреймі викладача синхронно відбувається демонстрування прийомів виготовлення виробу, способів обробки матеріалів, та ін. Виконання завдань практичної роботи студенти можуть скористатися короткими відеоматеріалами, які викладач готує заздалегідь. Під час дистанційного заняття одночасно з обраним середовищем для дистанційних занять є змога спілкування з допомогою різноманітних месенджерів. Це дозволяє, паралельно з чатом відео-конференції, обговорювати тему, яка вивчається, залишати запитання, демонструвати світлини та відеоматеріали, не відволікаючи групу від роботи (наприклад у середовищі Zoom). Після завершення основного сеансу на обраній платформі, опубліковані у месенджерах матеріали залишаються відображеними для подальшого докладнішого вивчення або коригування.

У процесі дистанційного навчання сучасного декоративно-ужиткового мистецтва важливо застосовувати ефективні методичні підходи, а саме: мультимедійну підтримку навчання (відеоінструкції, презентації, інтерактивні 3D-моделі), онлайн-майстер класи та вебінари (саме такі, що дозволяють продемонструвати технологію виготовлення декоративного виробу у реальному часі), інтерактивні платформи (наприклад: Canva, Padlet, SketchUp для створення ескізів та колективної роботи), віртуальні виставки та конкурси (як спосіб презентації результатів творчості викладача та студентів) (Кочарян, 2020).

Практичні завдання є основою навчання сучасного декоративно-ужиткового мистецтва, які у дистанційному форматі реалізуються через: покрокові методичні рекомендації у текстовому й відео-форматі; використання підручних та доступних матеріалів у домашніх умовах; організацію поетапного контролю виконання роботи (фото- та відеозвіти); колективне обговорення проміжних результатів у чатах чи форумах.

Невід'ємною частиною практичних занять з декоративно-ужиткового мистецтва у дистанційному режимі є застосування інструментів підвищення пізнавальної активності студентів: презентацій, інтерактивних вправ, демонстрації відео- та фотоматеріалів, робота з комп'ютерними графічними програмами з розробки схем, композицій та технічних малюнків у режимі онлайн. Наприклад, комп'ютерна програма для створення та редагування композицій вишивки, ткацтва, в'язання, бісероплетіння *Pattern Maker* доступна для вивчення, характеризується високими функціональними можливостями та широкою палітрою інструментів. З її допомогою студент має змогу довільний ескіз чи малюнок швидко трансформувати у схему (технічний малюнок) для вишивки, ткацтва, бісероплетіння та ін. Також зазначимо, що для створення різних типів декоративних композицій доступна для роботи програма для графічного дизайну Adobe Illustrator.

Оскільки ефективність навчального процесу залежить від якісного зворотного зв'язку, то у дистанційному режимі його найбільш результативними формами є: індивідуальні консультації у форматі відеозв'язку; створення електронних портфоліо студентів; використання форумів та онлайн-груп для обговорення робіт; рейтингові системи оцінювання, поєднані із самооцінюванням. Викладач, який веде власний блог або сайт, володіє широкими можливостями підвищення ефективності зворотного зв'язку та мотивації студентів до вивчення декоративно-ужиткового мистецтва завдяки розміщенню на

власних інтернет-ресурсах методичних розробок, відеоматеріалів, майстер-класів, виставки авторських і студентських творчих робіт та ін. Для майбутніх учителів технологій це: вивчення методичного та творчого досвіду викладача; становлення власної творчої активності, професійної майстерності, що, сукупно із зазначеними вище методичними прийомами, значно активує мотивацію до вивчення дисципліни й позитивно впливає на процес засвоєння знань та формування практичних навичок.

Для збереження та постійного нарощування інтересу студентів до вивчення дисципліни важливо створювати ситуації успіху та стимулювання творчої активності. Мотивування доцільно реалізовувати через інтегровані онлайн-проекти (поєднання декоративного мистецтва з дизайном, культурологією, історією мистецтва); тематичні конкурси та онлайн-виставки; заохочення до творчих експериментів із різноманітними технологіями та матеріалами з метою виготовлення декоративних виробів.

Підсумовуючи вище зазначене, акцентуємо увагу на тому, що в умовах дистанційного навчання вивчення дисципліни «Сучасне декоративно-ужиткове мистецтво і технології» полягає в органічному синтезі традиційних методик з інноваційними цифровими технологіями. Це дозволяє підтримувати та постійно підвищувати мотивацію студентів до навчання, забезпечувати ефективність викладання, долати стереотипність та інертність процесів навчання загалом, відтак – забезпечувати високий рівень освітнього процесу, зберігати практичну складову навчання та сприяти розвитку творчих компетентностей здобувачів освіти.

Література

1. Барна О.В. Використання дистанційних технологій у викладанні мистецьких дисциплін. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 5. С. 112–121.
2. Ейвас Л.Ф., Пікущий О.І. Можливості викладання декоративно-ужиткового мистецтва засобами дистанційних технологій. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 32. С. 181–184.
3. Кочарян А.Б. Використання цифрових ресурсів у процесі вивчення декоративно-ужиткового мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 4. С. 15–21.

ЛУЧКОВ ВЛАДИСЛАВ

Чорноострівський професійний аграрний ліцей
(сmt. Чорний Острів Хмельницької обл.)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Згідно з Європейськими рекомендаціями з мовної освіти, навчання іноземної мови передбачає паралельне формування мовленнєвих навичок (фонетичних, лексичних і граматичних) і вмінь (у говорінні, письмі, аудіюванні й читанні). Реалізація Європейських рекомендацій вимагає поєднання декількох сенсорних систем сприйняття інформації, що активізує питання використання мультимедійних технологій в процесі вивчення іноземної мови.

Термін «мультимедіа» (від лат. *multum* – багато та англ. *medium* – засіб, спосіб) трактується як інформаційна технологія, що поєднує в одному програмному продукті різноманітні види інформації: тексти, ілюстрації, аудіо й відеоінформацію [1, с. 31].

Доцільність використання мультимедійних технологій в освітньому процесі зумовлена об'єктивними законами фізіології вищої нервової діяльності та заснованою на них психології особистого сприйняття. Дані фізіології та психології свідчать, що в процесі засвоєння знань в людини переважає той чи інший орган відчуття (візуальний, аудіальний і кінестетичний). Особливо важливу роль у сприйнятті освітньої інформації, запам'ятовуванні іншомовного матеріалу належить візуальному й аудіальному (слуховому) аналізаторові. Так, за даними вчених, людина запам'ятовує лише 10% прочитаного, 20 % – почутого, 30% – побаченого. Якщо людина чує та бачить, рівень запам'ятовування підвищується до 50 %, а якщо чує, бачить, а потім обговорює, то й до 70 % [2, с. 192].

Сучасна освіта базується в основному на вербальному способі передачі навчальних знань, де переважає сприймання усної інформації, яка переважує роботу слухового аналізатора. При цьому візуальний канал в освітньому процесі використовується доволі мало. Внаслідок цього у здобувачів освіти виникає сенсорне голодування, що значно знижує творчий й пізнавальний характер навчальної діяльності. Мультимедійні технології натомість забезпечують сприйняття матеріалу, інформації з підключенням розбіжних видів пам'яті – зорової, слухової, емоційної. При цьому якість інформації, що засвоюється учнями, підвищується за рахунок принципу унаочнення матеріалу як основного збудника асоціативного мислення.

Мультимедійні технології, що застосовуються у процесі вивчення англійської мови, можна поділити на такі різновиди:

- 1) мультимедіа-презентації;
- 2) мультимедіа-тренажери (зокрема й CD та DVD програвачі);

3) електронні навчальні комплекти (електронні підручники, енциклопедії, посібники тощо);
4) мультимедійні ресурси Інтернету (подкасти, Youtube-відео, освітні сайти з мультимедійним контентом) [3, с. 131].

Ефективним видом розвитку комунікативної компетентності здобувачів освіти в процесі навчання англійської мови є використання відео фільмів та відео сюжетів. Це можуть бути як навчальні відео, так і художні чи документальні фільми (підібрані відповідно до рівня підготовки вихованців). Відео матеріали створюють реальне мовне середовище, дають можливість через вербальні й невербальні стимули пізнати традиції та культуру тієї чи іншої англійськомовної країни, тобто розвивати соціокультурну компетентність.

Використання відео матеріалів на заняттях англійської мови здійснюємо у кілька етапів:

1. Підготовчий етап.

На цьому етапі здійснюємо вибір відео матеріалу відповідно до теми, що вивчається. Відбувається підготовка необхідного країнознавчого коментаря, виділення нового мовного матеріалу, перш за все закріпленого за конкретною ситуацією спілкування, і залучення інших органів сприймання інформації, доречних в цій ситуації, розробка прийомів роботи з фільмом чи будь-яким мультимедійним матеріалом і пошук вправ для закріплення нового матеріалу.

2. Етап перед переглядом мовного відео матеріалу (фільму, ролику).

Готуємо вступний коментар. Повний на початку навчання, але поступово все більш короткий: де і коли відбувається дія, хто дійові особи і з якою метою вони зустрічаються. Плануємо послідовне введення нового мовного матеріалу, що міститься у фільмі (сюжеті), а також інших мовних форм, які можуть бути використані в даній ситуації. Розробляємо завдання до перегляду фільму.

3. Етап перегляду фільму (відео сюжету).

Перегляд фільму і виконання завдань за змістом побаченого або почутого. Наприклад: подивіться відео фільм і скажіть, хто і про що розмовляє, в якій обстановці, як поведуться комуніканти (спокійно, схвилювано, доброзичливо, сухо, люб'язно, різко тощо); чи досягають вони своєї комунікативної мети. Як ви вважаєте? Чому Ви так думаєте? та ін.

4. Етап після перегляду фільму, що може включати в себе: бесіду про ситуацію спілкування: хто, з ким, де, коли, про що, навіщо, про комунікативну мету і наміри учасників спілкування, про шляхи їх здійснення і міру їх досягнення; контроль розуміння мовної інформації фільму (відповіді на питання, тести, короткий переказ, інші завдання); аналіз мовної і немовної поведінки комунікантів в контексті демонстрованої ситуації і комунікативної мети з урахуванням соціального статусу учасників спілкування; порівняння норм мовної і немовної поведінки комунікантів в ситуаціях офіційного спілкування в країні мови, що вивчається, з аналогічними ситуаціями вітчизняної культури; обговорення цих відмінностей з метою формування толерантного ставлення до іншої культури, розуміння менталітету [4, с. 182].

Отже, реалізація освітніх завдань, під час викладання англійської мови, значною мірою залежать від умов, що створюються для пізнавальної й творчої діяльності здобувачів освіти. Мультимедійні технології навчання дозволяють суттєво підвищити ефективність процесу вивчення англійської мови за рахунок використання усіх фізіологічних систем сприйняття інформації. Зазначимо, що мультимедіа – це комбінування різних форм представлення інформації (текстової, звукової, графічної, анімаційної, відео) на одному носії.

У контексті навчання англійської мови, мультимедійні технології слід використовувати насамперед з наступних причин: вони полегшують сприйняття освітнього матеріалу, надаючи безліч прикладів вживання того або іншого правила звуку або іншої лексичної одиниці; аудіо- та відеоматеріали полегшують навчання вимови й уможливають удосконалення набутих граматичних навичок і вмінь; інтернет-ресурси розвивають комунікативні навички, з їх використанням здобувач освіти має можливість спілкуватись безпосередньо з носіями мови; мультимедіа забезпечують доступ до інформації, зібраної по всьому світу; ефективність засвоєння інформації значно вища й т.д.

Література

1. Васецька Л. І. (2019). Упровадження мультимедійних технологій у навчальний процес: проблеми і перспективи. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. *Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 34, 30–40.
2. Костенко А. А. (2013). Полімодальне сприйняття як психофізіологічна передумова застосування мультимедійних технологій у процесі навчання іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 28. 192–197.
3. Нечаюк І. О. (2016). Доцільність і особливості використання мультимедійних технологій у викладанні іноземних мов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 20 (1), 131–134.
4. Шемуда М. Г. (2018). Застосування мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов. *Теоретична і дидактична філологія*, 28, 182–191.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ СЕРЕДОВИЩА У ЗВО УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

Сучасний світ характеризується безпрецедентними глобальними викликами, такими як соціально-економічні і політичні перетворення, зміна клімату, екологія, швидка урбанізація та стрімкий розвиток передових технологій. Ці фактори кардинально змінюють сферу навколишнього середовища, вимагаючи від майбутніх фахівців з дизайну середовища не лише врахування технічних та естетичних аспектів, а й глибокого розуміння функціональності, сталості та технологічних інновацій. Зростає попит на таких фахівців із розвинутою проєктною компетентністю та практичними вміннями та навичками, які можуть вирішувати комплексні проблеми дизайну середовища.

Нині професійна підготовка бакалаврів з дизайну середовища здійснюється у закладах вищої освіти переважно технічних, мистецьких та педагогічних профілів за напрямком підготовки В2 «Дизайн». Серед авторитетних закладів вищої освіти України такі факультети і відділення існують у Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури, Харківській державній академії дизайну і мистецтва, Інституті архітектури та дизайну (ІАРД) Національному університеті «Львівська Політехніка», Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука, Львівської національної академії мистецтв, Арт-академії сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі та в ін.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА) є одним з провідних мистецьких закладів України, що здійснює підготовку фахівців у галузі архітектури та дизайну середовища. Варто відзначити, що раніше в НАОМА була освітня програма з «Дизайну середовища», але пізніше ця програма була закрита, а підготовка фахівців з дизайну середовища здійснюється в системі ОП «Архітектура будівель та споруд».

Метою цієї освітньої програми є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних до критичного мислення, застосування базових знань та розвитку новітніх та інноваційних навичок для вирішення комплексних, складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у галузі архітектури та містобудування. Ця програма має прикладну орієнтованість, базується на загальновідомих наукових результатах та враховує сучасний стан архітектурної галузі, зосереджуючись на актуальних питаннях архітектури та містобудування. «Архітектурна графіка» є ключовою дисципліною, яка формує графічні навички у подачі проєкту та вміння втілювати думки та ідеї у графічні схеми та замальовки, що є основою для подальшого використання цифрових інструментів [1].

Харківська державна академія дизайну і мистецтв (ХДАДМ) – провідний мистецький освітній заклад України, що має давню історію та визнану школу підготовки дизайнерів середовища. ОП «Дизайн середовища» реалізується на факультеті дизайну середовища, який готує бакалаврів і магістрів за спеціальністю В2 «Дизайн». На відміну від інших спеціалізацій ОП «Дизайн середовища» ґрунтується на власному 60-річному досвіді розвитку дизайнерської школи ХХІІІ та 100-річній історії Харківської художньої школи. Саме тому в системі підготовки майбутніх дизайнерів середовища значне місце приділено надбанню студентами знань та практичних вмінь з втілення власних ідей власноруч в різних матеріалах і техніках (гіпс, string-art, верстатне різьблення з деревини, кераміка, вітраж, сучасне скло).

Підготовка дизайнерів середовища у ХДАДМ має комплексний характер: поєднує академічну художню освіту, сучасні технології, практичну роботу над реальними проєктами та активну участь у творчому житті країни. Академія забезпечує високий рівень фахової підготовки, що дозволяє випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці України та за її межами[2].

Інститут архітектури та дизайну (ІАРД) Національного університету «Львівська Політехніка» є одним з найбільших та найстаріших центрів підготовки фахівців у галузі архітектури та дизайну в Україні. Для бакалаврів пропонуються освітні програми «Архітектура та містобудування» та «Дизайн» (з освітніми програмами «Візуальний дизайн» та «Дизайн інтер'єру та просторового середовища»). Навчальні плани ІАРД поєднують традиційні мистецькі та архітектурні дисципліни з сучасними підходами. Для освітньої програми бакалаврів «Дизайн інтер'єру та просторового середовища» обов'язкові дисципліни включають: «Живопис», «Рисунок», «Скульптура», «Історія мистецтва, архітектури і дизайну», «Основи візуальних комунікацій і комп'ютерної графіки», «Основи дизайну предметного середовища» (з курсовим проєктом), «Основи ергономіки», «Філософія» [3]. Інститут архітектури та дизайну Львівської Політехніки активно інтегрує цифрові навички та проєктні методи навчання в освітній процес.

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (КДАДПМД ім. М. Бойчука) – провідний мистецький заклад вищої освіти України, який готує

фахівців у сфері декоративно-прикладного мистецтва та дизайну, зокрема дизайнерів середовища. На факультеті дизайну діє кафедра дизайну середовища, яка є випусковою для цієї спеціалізації. Кафедра дизайну середовища готує спеціалістів, які здатні креативно мислити і швидко реагувати на будь-які кризові ситуації. Вони працюють не лише над естетичною складовою навколишнього середовища, а й над створенням нових об'єктів та середовища навколо людини [4]. Підготовка дизайнерів середовища у КДАДПМД ім. М. Бойчука здійснюється на високому професійному рівні, поєднуючи класичні традиції українського мистецтва з сучасними тенденціями дизайну, забезпечуючи сталий попит на випускників закладу на професійному ринку як в Україні, так і за її межами.

Кафедра дизайну середовища *Львівської національної академії мистецтв (ЛНАМ)* визначає наступні цілі навчання: формування фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі дизайну середовища, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачають застосування певних теорій та методів дизайну. Для досягнення високого рівня підготовки випускників ОП «Дизайн середовища» забезпечує базову освітню теоретичну складову з циклу гуманітарних дисциплін, передбачає опанування знаннями з фундаментальних художніх дисциплін – скульптури, рисунку, живопису, та надає ґрунтовні знання з фахових дисциплін – ергономіки в дизайні, типології будівель, колористики інтер'єру, конструювання та технології сучасних матеріалів в інтер'єрі, матеріалознавства в дизайні, архітектурних конструкцій та інженерних мереж.

Освітня програма «Дизайн середовища» вирішує завдання не лише в галузі дизайну інтер'єру громадських та житлових будівель, а й у проєктуванні простору міського та прибудинкового середовищ.

Основний фокус освітньої програми – підготовка фахівця у сфері дизайну середовища, який володіє теорією та методологією дизайну, здатний вирішувати актуальні професійні завдання, генерувати нові ідеї у контексті світових тенденцій світового дизайну, реалізовувати проєкти у співпраці з представниками професійної спільноти [5].

Арт-академія сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі – це мистецький заклад вищої освіти, що спеціалізується на підготовці фахівців у галузі дизайну, зокрема дизайнерів середовища. Професійна підготовка спрямована на формування сучасних високомобільних, конкурентоспроможних спеціалістів, орієнтованих на творчий саморозвиток та кар'єрне зростання. Акцент робиться на розвиток індивідуального авторського стилю, креативного мислення та професійної культури.

Підготовка дизайнерів середовища в Арт-академії сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі базується на поєднанні творчого підходу, практичної орієнтації та інноваційних комп'ютерних технологій. Академія формує конкурентоспроможних, креативних фахівців, які здатні успішно працювати в сфері дизайну середовища, створювати авторські проєкти та адаптуватися до сучасних викликів ринку праці [6].

Проаналізувавши освітні програми передових вітчизняних ЗВО у системі професійної підготовки майбутніх дизайнерів середовища, варто зауважити, що проєктна діяльність реалізується в процесі виконання навчальних семестрових, курсових проєктів та кваліфікаційних робіт, і ґрунтується на конструктивній педагогічній взаємодії між викладачем і здобувачами вищої освіти. У межах освітнього процесу застосовуються самостійні, індивідуальні та колективні форми роботи, що сприяють формуванню практичних умінь і навичок, комунікації, розвитку проєктної компетентності здобувачів. Виконання творчих завдань і вирішення проєктних проблем забезпечують підвищення мотивації до проєктної діяльності, стимулюють розвиток соціально значущих особистісних якостей, здатності до постановки цілей, пошуку нестандартних рішень, активізації пізнавальної діяльності, формування дослідницького потенціалу, а також удосконалення організаційних умінь щодо впорядкування робочого простору.

Проєктна діяльність майбутніх дизайнерів середовища характеризується спрямованістю на формування мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, на розвиток проєктної компетентності, а також творчої уяви та об'ємно-просторового та художньо-образного мислення.

Специфіка професійної підготовки у сфері дизайн-освіти полягає в інтеграції гуманітарного й професійно-орієнтованого компонентів освітнього процесу. Особливе значення має вивчення дисциплін образотворчого спрямування (зокрема «Рисунок», «Живопис», «Анатомія», «Графічні техніки»), а також спеціалізованих навчальних курсів («Композиція», «Кольорознавство», «Типографіка», «Архітектоніка», «Біоніка», «Ергономіка», «Матеріалознавство», «Формоутворення», «Моделювання», «Комп'ютерна графіка» тощо), серед яких провідне місце займає основна профільююча дисципліна «Проєктування». На нашу думку, саме вона виступає каталізатором розвитку проєктної компетентності майбутніх фахівців у галузі дизайну середовища. З огляду на це, доцільним є переорієнтування освітнього процесу з акцентування на когнітивно-пізнавальних аспектах, ефективність яких обумовлюється рівнем інтелектуального та творчого потенціалу здобувача освіти, на розвиток об'ємно-просторового, візуально-образного та асоціативного мислення, зорової пам'яті, особливостей психофізіології сприйняття, уяви, а також формування практичних умінь і навичок, необхідних для створення інноваційних дизайн-об'єктів у просторі середовища.

У контексті виконання завдань дослідження було вивчено досвід роботи викладачів кафедр дизайну середовища в українських закладах вищої освіти, проаналізовано плани, освітні програми, навчально-методичні комплекси, конспекти лекцій, вебсторінки кафедр дизайну середовища, відвідувались семестрові та екзаменаційні перегляди зі спецдисциплін та захисти курсових та кваліфікаційних робіт.

Разом з тим в контексті нашого дослідження були проаналізовані провідні університети в Польщі, США, Німеччині, Швеції, Норвегії, Фінляндії та Великій Британії, що пропонують бакалаврські програми з дизайну середовища, дизайну інтер'єру, ландшафтної архітектури або суміжних галузей. Аналіз охоплював структуру освітніх програм, інтеграцію проєктних технологій та акцент на проєктно-орієнтоване навчання.

Польща. Польські університети, такі як Університет SWPS (факультет дизайну, Школа форми), Варшавський університет (просторове планування), Варшавський політехнічний університет (архітектура), Гданський технологічний університет (просторовий розвиток), Краківський технологічний університет (просторове управління) та Міжнародний європейський університет (дизайн інтер'єру), активно інтегрують цифрові технології та проєктно-орієнтоване навчання [7], [8].

Освітні програми зосереджені на практичних навичках, реальних проєктах та співпраці. Вони включають використання таких цифрових інструментів, як 3D-моделювання, робототехніка, інтерактивний дизайн, веб-дизайн, відеомапінг та комп'ютерні програми (Adobe, AutoCAD, ArciCAD). Студенти беруть участь у реальних проєктах, навчаючись у досвідчених фахівців та співпрацюючи з колегами. Останній рік навчання часто присвячений дипломному проєкту, який виконується у співпраці з бізнесом та громадськими партнерами.

У **США** провідні університети, такі як Університет Орегону, Каліфорнійський політехнічний університет – Помона, Університет Мерівуд, Університет Маямі – Оксфорд, Університет Небраски – Лінкольн, Університет Оберн (програми дизайну інтер'єру), а також Школа дизайну Парсонс (BFA дизайн інтер'єру) та Корнельський університет (дизайн, орієнтований на людину, BFA дизайн інтер'єру), демонструють високий рівень інтеграції цифрових та проєктних навичок.

Освітні програми наголошують на вивченні матеріалів та тривимірних форм, використанні ручних та цифрових креслень, фізичних моделей, колажів та візуалізацій. Програма Корнельського університету з дизайну, орієнтованого на людину, інтегрує багатодисциплінарну підготовку з дизайну інтер'єру, екологічної психології, ергономіки та стратегій робочого простору, з акцентом на дизайн з використанням цифрових медіа, інтерактивних середовищ та дизайну користувацького досвіду [9], [10], [11].

У **Німеччині** особлива увага приділяється цифровому дизайну та будівництву для підвищення ефективності та прозорості, управлінню проєктами у капітальному будівництві, а також ролі культурних та креативних індустрій у сприянні сталому розвитку. Управління проєктами відіграє важливу роль у забезпеченні якості, контролю витрат та дотримання термінів у будівництві, з акцентом на підтримку клієнтів від початкової ідеї до введення в експлуатацію та використання індивідуальних послуг. Проєктно-орієнтоване навчання у німецькій професійній освіті розглядається як структурований підхід до розвитку самостійної, кооперативної компетентності у вирішенні проблем, що є важливим для сталих практик.

Зокрема, *Університет Баухаус – Веймар* пропонує бакалаврську програму з архітектури, яка триває шість семестрів і зосереджена на аналітичних, творчих та конструктивних аспектах архітектури. Навчання відбувається на перетині мистецтва, дизайну та планування, з акцентом на дизайн-орієнтований роботі та міждисциплінарних експериментах [12].

Швеція. Шведські університети, зокрема Університет Ліннея (програми «Дизайн та зміни», «Бакалавр образотворчого мистецтва у візуальній комунікації + зміни»), активно просувають дизайн як інструмент для досягнення сталості та соціальних змін. Цифрові методи дизайну та інструменти є частиною навчального плану, існує сильний акцент на реальних проєктах, часто в групах та у співпраці з місцевими та регіональними підприємствами, організаціями та громадами [13].

Норвегія. Норвезький університет природничих та технічних наук (NTNU) пропонує широкий спектр програм з архітектури, міського планування, промислового дизайну, графічного дизайну, веброзробки та інтерактивного дизайну. NTNU акцентує увагу на «навчанні через дію», заохочуючи студентів до активності та досліджень. Існує міждисциплінарна співпраця між студентами архітектури та цивільного будівництва, включаючи проєкти «Дизайн-Будівництво-Тестування» (DBT) [14].

Фінляндія. Фінські університети, такі як Університет прикладних наук LAB (технології сталого будівництва, інженерія сталих рішень, бізнес сталого дизайну) та Університет прикладних наук Häme (НАМК) (розумний та сталий дизайн), вирізняються сильним акцентом на сталості та циркулярній економіці та розумному дизайні. Навчання включає використання цифрових інструментів та програмного забезпечення, особливий акцент робиться на практично-орієнтованому дизайні та проєктному досвіді, причому більшість навчальних модулів реалізуються у співпраці з підприємствами та організаціями. Студенти розвивають навички через реальні проєкти та роботу у командах [15].

У **Великій Британії** такі університети, як Кембриджський університет (архітектура, дизайн Tripos) та Університетський коледж Лондона (UCL) Школа архітектури Бартлетт (BSc архітектура), пропонують програми, що поєднують мистецтво та науку з творчим дизайном.

Освітні програми Кембриджу зосереджені на історії та філософії архітектури, сучасної культури та урбаністики, будівництві, структурному та екологічному дизайні. Школа архітектури Бартлетт UCL відома своєю креативністю та інноваціями, маючи сучасні засоби, включаючи майстерні цифрового виробництва та передові комп'ютерні лабораторії. Навички цифрового представлення проєктів викладаються з першого курсу. Сильний акцент робиться на студійному навчанні, де студенти мають виділені робочі місця та працюють над проєктами, що включають моделі та креслення, з регулярними критичними оглядами. Обов'язкові навчальні поїздки та стажування є частиною навчального плану [16], [17].

Міжнародні програми демонструють акцент на інтеграції принципів «сталого дизайну», «екологічного проектування будівель» та «циркулярної економіки» в навчальні програми з дизайну середовища. Це поєднується з міждисциплінарною співпрацею і вказує на глобальну зміну парадигми в освіті з дизайну середовища, перехід від суто естетичних або функціональних міркувань до цілісного підходу, який надає пріоритет екологічній відповідальності, ефективності використання ресурсів та системним змінам. Впровадження передових інструментів цифрового виробництва та моделювання як основних педагогічних методів є ще однією тенденцією. Тривимірний друк, ЧПК-верстати, цифрове моделювання, BIM та новітні технології віртуальної та доповненої реальності VR/AR більше не вважаються додатковими, а є фундаментальними для сучасної дизайн-практики та, відповідно, для ефективної дизайн-освіти.

Проектно-орієнтоване навчання, часто у співпраці з промисловістю/громадою, є домінуючим педагогічним підходом для розвитку проєктної компетентності. Багато міжнародних програм явно включають «реальні проєкти», «співпрацю з місцевими/регіональними громадами та підприємствами», «стажування» та «дипломні проєкти». Цей повсюдний акцент на навчанні через досвід, часто в міждисциплінарних командах, свідчить про сильну прихильність до підготовки студентів до складнощів професійної практики, що робить випускників затребуваними та адаптованими. В результаті порівняльного аналізу ОП українських та зарубіжних ЗВО, можна констатувати: розвиток проєктної компетентності майбутнього дизайнера має охоплювати велику кількість категорій, як от – інноваційність, технологічність, утилітарність та естетичність, інклюзивність та екологічність, оскільки динаміка соціокультурних процесів у суспільстві нині вимагає повну їхню взаємодію в об'єктах дизайнерського проектування. Сьогодні ці категорії проєктної компетентності потребують оновлення відповідно до сучасних вимог і впровадження в навчально-методичні комплекси з фахових дисциплін проектування.

Перспективним способом підвищення розвитку професійної підготовки майбутніх дизайнерів з дизайну середовища є моніторинг рівнів сформованості проєктної компетентності суб'єктів освітнього процесу і оцінювання якості проектування навчальних практичних завдань та кваліфікаційних робіт за напрямом «дизайн».

Література

1. Архітектура будівель та споруд – Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, Бакалаврські програми. URL: <https://surl.li/cqjmdt>
2. Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Кафедра дизайну середовища. Бакалаврська програма. URL: <https://surl.li/vodusy>
3. Дизайн середовища – Освіта у Львівській політехніці – Інститут архітектури та дизайну. Дизайн середовища. Бакалавр. URL: <https://surl.li/mwuiif>
4. Дизайн середовища – Київська Державна Академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. URL: <https://surl.li/aszjwb>
5. Дизайн середовища. Бакалавр. програма. Львівська Національна академія мистецтв. <https://surl.li/veazcd>
6. Арт-академія сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі. URL: <https://mixmd.edu.ua/>
7. Bachelors degrees in Design Studies in Poland. URL: <https://surl.li/vsbcue>
8. School of Architecture and Engineering/Interior Design – international european university, poland | europe | study in Poland. URL: <https://surl.li/necwci>
9. 2025 Best Interior Architecture Schools – College Factual. URL: <https://surl.li/rbdzzi>
10. Програма Корнельського університету з дизайну, орієнтованого на людину. URL: <https://surl.li/yedosj>
11. Коледж дизайну середовища, Помона, Каліфорнія, США. URL: <https://surl.li/hiwumc>
12. Університет Байхауз – Веймар URL: <https://www.uni-weimar.de/en/university/start/>
13. Linnaeus University Design and Change- Bachelor's Programme. URL: <https://surl.li/qgbpec>
14. About the Faculty of Architecture and Design – NTNU. URL: <https://www.ntnu.edu/ad>
15. 4 Sustainable Design Bachelor's degree degrees in Finland – Study Abroad URL: <https://surl.li/cempde>
16. UK Architecture and Environmental Design Courses | GoStudyIn, URL: <https://surl.li/ybkvrh>
17. Undergraduate architecture degrees | Bartlett Faculty of the Built Environment – University College London, URL: <https://surl.li/uoeoeh>

ПЛАСТИЧНА АНАТОМІЯ В СИСТЕМІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ВІД АКАДЕМІЧНОГО РИСУНКА ДО ЦИФРОВОЇ ГРАФІКИ

Пластична анатомія є фундаментальною дисципліною в структурі художньо-педагогічної освіти, що забезпечує розуміння структури, пропорцій та динаміки людського тіла. Її значення виходить далеко за межі традиційного малювання та охоплює сучасні галузі графічного дизайну, ілюстрації, цифрової анімації та медіамистецтва. Перехід від академічних методів до цифрових технологій не применшує значення анатомічної грамотності; навпаки, він підсилює його. В епоху цифрових технологій художники працюють з формою, об'ємом та рухом, використовуючи графічне програмне забезпечення, яке вимагає таких самих знань про пластичну структуру тіла, як і традиційне малювання з натури.

Вивчення пластичної анатомії сприяє розвитку спостережливості, просторового мислення, логіки побудови та художнього узагальнення. Академічне малювання з натури, копіювання гіпсових моделей та анатомічні ескізи – все це класичні методи формування художнього бачення [1].

Ці навички залишаються фундаментальними навіть у цифрових дисциплінах, оскільки всі форми, віртуальні чи реальні, підпорядковуються тим самим законам пропорції, балансу, напруження та пластичності. Пластична анатомія вчить художника бачити не поверхню, а конструктивну сутність об'єкту.

Малювання – це не лише технічна вправа, а й спосіб розуміння форми. Традиційні методи побудови людської фігури, вивчення м'язів та руху, складають основу всієї наступної художньої практики [2].

Академічне малювання розвиває відчуття ваги, глибини та пропорції, це фундамент, який художник потім переносить у цифрове мистецтво. Розроблена анатомічна логіка дозволяє грамотно моделювати фігуру навіть без моделі – навичка, необхідна для цифрового мистецтва.

Сучасне мистецтво та педагогічна освіта інтегрують цифрові технології у викладання візуальної анатомії. Використання графічних планшетів, Adobe Photoshop, Corel Painter, Clip Studio Paint, ZBrush, Blender та Nomad Sculpt дозволяє створювати віртуальні анатомічні моделі та досліджувати пластичність, об'єми та рухи тіла.

Цифрова графіка не тільки розширює можливості навчання, але й робить анатомію більш наочною. Інтерактивне програмне забезпечення (наприклад, Anatomy 360, BioDigital Human) дозволяє учням обертати 3D-моделі, змінювати кути огляду та вивчати взаємодію груп м'язів у русі. Це перетворює анатомічні знання з теоретичної точки зору на практичний інструмент для художнього осмислення.

Ефективне викладання візуальної анатомії в сучасній художній освіті вимагає балансу між академічною дисципліною малювання та гнучкістю цифрових інструментів [3]. Методи навчання повинні поєднувати:

- традиційне вивчення з натури та копіювання скульптурних моделей;
- цифрові вправи з 3D-моделювання людської фігури;
- створення анатомічних ілюстрацій у програмному забезпеченні для графічного дизайну;
- проєктна діяльність, що поєднує анатомічну точність та творчий стиль.

Цей підхід розвиває універсальні навички художника: технічну точність, композиційне мислення, візуальну культуру та технологічну гнучкість.

Цифрова графіка не відкидає малюнок; вона його розвиває. У цифровому середовищі художник має можливість експериментувати з формою, кольором, прозорістю та динамікою, зберігаючи академічні принципи побудови.

Пластична анатомія виступає тут як «місток» між традиційною художньою школою та сучасним медіамистецтвом. Вона забезпечує внутрішню логіку форми, завдяки якій цифрові зображення зберігають свою силу, пластичність та виразність [4].

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що пластична анатомія залишається ключовим елементом художньої та педагогічної освіти навіть в епоху цифрових технологій. Вона дозволяє глибше зрозуміти людське тіло як систему, наділену структурою, ритмом та пластичністю. Інтеграція традиційного рисунка та цифрової графіки створює нову якість художньої освіти, поєднуючи анатомічну точність та технологічну виразність. Це не лише розширює межі художніх знань, а й готує фахівців до професійної діяльності у сфері цифрового мистецтва та педагогіки.

Література

1. Грегори Д. (2020). Малювання на сніданок. Тисяча способів насолодитися життям, навіть якщо часу немає ні на що (М. Ільницька, пер. з англ.). Київ: ArtHuss.
2. Кэмерон Д. (2018). Шлях митця. Духовна дорога до примноження творчості (Т. Савчинська, пер. з англ.). Львів: вид-во Старого Лева.

3. Кириченко М. А. & Кириченко І. М. (2002). Основи образотворчої грамоти. Київ: Вища школа.
4. Шмельова Т. В. (2015). Скульптура і пластикна анатомія в сучасному освітньому процесі ВНЗ мистецтва. У В. Є. Литньов & Н. Є. Колесник (ред.), Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: *Збірник науково-методичних праць* (с. 167–170).

МАРЧАК ЕВЕЛІНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

АПСАЙКЛІНГ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ

У XXI столітті питання екологічної свідомості та відповідального споживання стали невід'ємною частиною суспільного дискурсу. У межах цих процесів сучасне мистецтво все частіше звертається до тем переробки, переосмислення матеріалів і збереження довкілля. Одним із ключових напрямів, що відображає цю тенденцію, є апсайклінг – творче використання відходів або непотрібних речей з метою надання їм нової художньої та соціальної цінності.

Термін *«upcycling»* з'явився наприкінці XX століття й набув популярності завдяки розвитку еко-дизайну, концепції сталого розвитку та антикризового мислення у культурі споживання.

На відміну від ресайклінгу, який передбачає переробку матеріалу для отримання сировини, апсайклінг ґрунтується на естетичному та концептуальному перетворенні вже існуючих речей. Це не лише екологічна, а й культурна стратегія, що ставить під сумнів межу між «сміттям» і «мистецтвом».

У сучасному українському мистецтві апсайклінг набуває особливого значення, поєднуючи теми екології, соціальної пам'яті, воєнного досвіду та урбаністичної трансформації.

Це не лише технічний процес повторного використання матеріалів, а й філософія створення нового сенсу зі старого. На відміну від *ресайклінгу* (переробки з поверненням до сировини), апсайклінг спрямований на творче переосмислення об'єкта, надання йому нового життя без руйнування початкової форми.

У мистецтві це проявляється через переосмислення матеріальності предмета, гру з культурною пам'яттю речей, які мають власну історію, естетизацію споживчого світу, перетворення буденного на символічне.

Основні напрями роботи в матеріалі:

1. Пластик, гума, метал – символи урбанізації та промислового світу. Прикладом є роботи Антона Логова, який створює масштабні інсталяції з будівельних залишків, перетворюючи їх на метафори відновлення простору [1].

Художниця Жанна Кадірова у серії «Second Hand» використовує старі речі, кахель і фрагменти фасадів, створюючи твори, що відображають соціальну історію предметів [2].

2. Біоматеріали – мило, віск, біопластик. Марія Куліковська створює відлиті з цих матеріалів фігури, які поступово руйнуються, наголошуючи на крихкості людського тіла й матеріального світу [3].

3. Папір і книги – з переробленого паперу народжуються нові композиції, що візуалізують процеси пам'яті, забуття та перетворення.

Техніки апсайклінгу часто поєднують ремісничі традиції (ручна робота, шиття, спаювання, ліплення) з цифровими технологіями (3D-друк, лазерне різання, цифровий колаж). Таким чином, апсайклінг стає платформою для інновацій: матеріали, що втратили утилітарну функцію, перетворюються на засіб художнього висловлювання.

Апсайклінг у мистецтві виходить за межі естетики – це етичний жест проти культури надспоживання. Художники прагнуть привернути увагу до: проблем забруднення довкілля; надвиробництва товарів і короткого життєвого циклу речей; соціальної нерівності й ідеї відповідального споживання.

В українському контексті ця практика набуває особливого соціального значення. Після 2014 року та особливо після 2022 року митці часто працюють із матеріалами, знайденими в зонах бойових дій, руїн або покинутих місцях. Це не лише екологічний жест, а й акт пам'яті – спроба відновити гідність через матерію.

Приклади соціально орієнтованих арт-ініціатив:

1. Проєкт «Recycling Art» у Києві – виставкова платформа, що об'єднує митців, які працюють із вторинними матеріалами [4].

2. Громадська організація «No Waste Ukraine» проводить артмайстерні з апсайклінгу, популяризуючи екологічну освіту через творчість [5].

Отже, апсайклінг стає формою візуальної екології, що виховує новий тип мислення – свідомий, уважний до матеріального світу. Апсайклінг у сучасному мистецтві є важливою складовою культурного процесу, що відображає екологічні, соціальні та етичні виклики сьогодення. Його значення полягає не лише у повторному використанні матеріалів, а у формуванні нової художньої парадигми, заснованої на свідомому ставленні до речей, ресурсів і світу в цілому.

Українські митці, працюючи з апсайклінгом, створюють унікальний діалог між минулим і теперішнім, руйнуванням і відродженням, матерією і сенсом. Їхні твори доводять, що навіть із відходів можна створювати естетику оновлення – мистецтво, що не лише прикрашає світ, а й допомагає його зберегти.

Текстиль та одяг – один із найпоширеніших матеріалів апсайклінгу. У межах художньої обробки текстилю він виявляється через техніки, що поєднують традицію й експеримент. Однією з найпопулярніших є печворк – зшивання фрагментів старих тканин у нову композицію, де кожен клаптик зберігає частинку минулого. Виразною залишається й аплікація або колажування, які дозволяють створювати багатопланові фактури з різних тканин, ниток і нетканих матеріалів. У дизайні текстильний апсайклінг часто втілюється в авторських колекціях, створених із перероблених матеріалів: старі джинси, обрізки тканин, залишки пряжі стають основою для нових речей – сумок, прикрас, аксесуарів.

Поєднання апсайклінгу з художньою обробкою текстилю ґрунтується на спільному прагненні – надавати нове життя матеріалу через творчість. Такий підхід допомагає студентам не лише вдосконалювати художні навички, а й бачити в «непотрібному» потенціал краси й виразності, відкриваючи можливості для створення унікальних текстильних арт-об'єктів та соціально значущих проєктів свідомого, відповідального мистецтва.

Література

1. Антон Логов: інсталяція як режисура реальності. Простір. URL: <https://surl.li/osjyxc> (дата звернення: 10.10.2025).
2. Second hand 2014–2015 kadyrova EN. kadyrova EN. URL: <https://surl.lt/pjbtav> (дата звернення: 10.10.2025).
3. Maria Kulikovska, Oleh Vinnichenko. URL: <https://surl.li/awhiuj> (дата звернення: 10.10.2025).
4. Recycling art: нове життя пластику в мистецтві. ГО «Віче інфо». URL: <https://surl.lt/mgovkq> (дата звернення: 10.10.2025).
5. Україна без сміття. No Waste Ukraine – Україна без сміття. Україна без сміття. No Waste Ukraine – Україна без сміття. URL: <https://nowaste.com.ua/> (дата звернення: 10.10.2025).

МАЦІЄВСЬКИЙ ДМИТРО

Житомирський державний університет
імені Івана Франка (м. Житомир)

МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕМАТИЧНОГО КАЛЕНДАРЯ В ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

У сучасному цифровому суспільстві освіта зазнає суттєвих трансформацій. Вона переходить у формат інтерактивності, мультимедійності та міждисциплінарності. Мистецька й педагогічна освіта, у свою чергу, набувають нових можливостей для реалізації творчого потенціалу здобувачів освіти за допомогою цифрових засобів. Одним із ефективних інструментів, що поєднує естетичний, навчальний і культурно-просвітницький аспекти, є тематичний календар.

Календар знаменних дат і пам'ятних дат – цінне джерело національної культури. Головну роль в календарях цієї групи відіграє фактичний матеріал, він і обумовлює інтерес читача до видання. Календар – це ритм часу, пам'ять людства, повторення, головна мета якого – надійний хранитель свідчень того, що закладено в первісних основах всіх культур, і останні покоління дали нам відповіді на багато питань [1, с. 4].

Тематичний календар – це не лише перелік дат, а своєрідний культурно-інформаційний простір, який формує знання про історію, традиції, видатних діячів мистецтва, знаменні події української культури. У цифровому форматі цей інструмент стає динамічним, інтерактивним і здатним залучати користувача до творчої діяльності.

Традиційно тематичні календарі створювалися у вигляді друкованих матеріалів, які відображали певну ідею, подію чи постать. У педагогічному контексті вони використовувалися як допоміжний матеріал для виховних годин, уроків мистецтва, історії та культури.

У сучасних умовах цифровізації освітнього процесу тематичний календар перетворюється на електронний ресурс, який може існувати у вигляді вебсайту, мультимедійної презентації, інтерактивної платформи чи мобільного застосунку. Такий формат дозволяє не лише споживати інформацію, а й взаємодіяти з нею – переглядати відео, слухати музичні фрагменти, віртуально відвідувати музеї або виставки.

Мистецький компонент тематичного календаря полягає у його візуальній культурі та художньому наповненні. Створення цифрового календаря – це процес, який передбачає роботу з кольором, композицією, типографікою, зображенням і графічним дизайном.

Залучення студентів мистецьких спеціальностей до розроблення таких продуктів сприяє розвитку у них дизайнерських навичок, почуття стилю, естетичного смаку, а також уміння візуально інтерпретувати культурні смисли.

Тематичні календарі можуть стати цифровими галереями, де кожен місяць або дата присвячені певному митцю, культурній події чи стилістичному напрямку в українському мистецтві. Це дозволяє не лише інформувати, а й виховувати емоційно-ціннісне ставлення до культурної спадщини. З педагогічної точки зору, тематичний календар у цифровому форматі є ефективним засобом реалізації інтегрованого та компетентнісного підходів. Його можна використовувати під час уроків мистецтва, історії, української культури, а також у позакласній діяльності.

Цифровий календар сприяє розвитку: пізнавальних компетентностей – через дослідницьку діяльність (збір інформації, створення контенту, аналіз фактів); творчих умінь – через розроблення дизайну, візуальної структури, інтерактивних елементів; інформаційної грамотності – через роботу з цифровими ресурсами, вебтехнологіями, медіаінструментами; ціннісних орієнтацій – через ознайомлення з українською культурою, традиціями, мистецтвом. Крім того, створення тематичних календарів у командній роботі розвиває комунікативні навички, навчає співпраці та взаємодії у творчому колективі.

В умовах глобалізації та зростання інформаційних потоків особливої актуальності набуває збереження національної культурної ідентичності. Тематичний календар може стати дієвим інструментом культурної дипломатії та популяризації українських цінностей у світі.

Цифровий формат дозволяє поширювати його у соціальних мережах, освітніх платформах, музейних віртуальних просторах. Такі календарі можуть бути двомовними, адаптованими для міжнародної аудиторії, поєднуючи естетичний контент із науково-популярними матеріалами.

Прикладами можуть бути: «Календар українського мистецтва», що презентує творчість художників, скульпторів, архітекторів різних епох; «Календар народних традицій і свят», який відтворює календарно-обрядову культуру; «Календар української музики», що популяризує композиторів і виконавців.

На думку Коломієць В. А., Савастру Н. І., Шевченко Г. В. розвиток творчого потенціалу через мистецьку освіту вимагає впровадження новаторських методик з урахуванням сучасного освітнього середовища, включаючи цифрові технології, міждисциплінарні підходи та методи формування критичного мислення і самовираження [2, с. 5].

Сучасні інструменти дозволяють реалізувати такі проекти на високому рівні. Серед найпоширеніших технологій:

- Canva, Figma, Adobe Illustrator – для візуального дизайну;
- Genially, ThingLink, Google Sites – для інтерактивних презентацій;
- AR/VR-технології – для віртуальних виставок і занурення у мистецький контекст;
- QR-коди – для інтеграції з додатковими мультимедійними ресурсами.

Використання цих інструментів у освітньому процесі формує у здобувачів цифрову та візуальну компетентність, що є невід’ємною складовою сучасної мистецько-педагогічної освіти.

Мистецько-освітній потенціал тематичного календаря в цифровому просторі полягає у його здатності об’єднувати інформаційну, естетичну та виховну функції. Він стає ефективним інструментом міждисциплінарної освіти, сприяє збереженню та популяризації української культури, розвиває творче мислення і цифрові навички здобувачів освіти.

Соціокультурне проектування спрямоване на відтворення й збереження культури шляхом інтеріоризації культурних цінностей минулого в хронотопі соціокультурного середовища, засвоєння культурної спадщини та звернення до неї, тиражування кращих ідей і технологій оптимального існування в сучасній соціокультурній ситуації [3, с. 4].

Впровадження таких календарів у навчальну та культурно-просвітницьку практику дозволяє створювати нові форми взаємодії між мистецтвом, освітою і технологіями, що відповідає потребам сучасного цифрового суспільства.

Література

1. Дем’янюк О. Й. & Конон Н. Г. (2024). Календар як документ та інформаційне джерело: Функції, структура, зміст. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*, 28, 102–112. <https://surl.li/zmlmtty>
2. Коломієць В. А., Савастру Н. І. & Шевченко Г. В. (2025). Мистецька освіта як інструмент розвитку творчого потенціалу: *Сучасні підходи. Педагогічна Академія: наукові записки*, (14). <https://surl.li/kdzfsw>
3. Художня культура і мистецька освіта: Традиції та сучасність: *Збірник матеріалів Міжнародної науково-творчої конференції*, Київ, 20–21 листоп. 2018 р. (2018). Київ: НАКККиМ.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному цифровому суспільстві, де технології стрімко інтегруються в усі сфери життя, роль вчителя технологій набуває нового значення. Він більше не є просто наставником, який навчає базових технічних навичок, а стає творчим фасилітатором, що допомагає учням розвивати інноваційне мислення, креативність та адаптивність (Бондаренко, 2021). Це вимагає кардинального переосмислення підходів до мистецько-педагогічної підготовки вчителів.

Традиційна педагогіка, що розділяла мистецтво і технології, відходить у минуле. На її місце приходить STEAM-підхід (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics), який є однією з найважливіших тенденцій у підготовці сучасних педагогів та поєднує природничі науки, технологію, інжиніринг, мистецтво та математику (Ляшенко, 2024). Це не просто поєднання, а справжня інтеграція, де мистецтво стає невід'ємною частиною технологічного процесу.

Так, в рамках курсів «Художнє проєктування», «Системи автоматизованого проєктування» на бакалаврському рівні здобуття вищої освіти, та «Основи 3D-графіки і комп'ютерної анімації» на магістерському рівні здобуття вищої освіти студенти нашого ЗВО не просто вивчають теорію, а й активно застосовують набуті знання на практиці. Вони формують комплексні навички для розв'язання складних творчих та інженерних завдань, поєднуючи технічну підготовку з творчим підходом. На бакалаврському рівні у них закладається фундамент для роботи з інженерним дизайном і кресленнями, а на магістерському – поглиблюють отримані знання, переходячи до візуалізації та анімації, що є кінцевим етапом презентації проєкту.

Курси побудовані таким чином, щоб студенти розвивали креативне мислення та навички розв'язання прикладних інженерних та художніх задач. Це допомагає їм підготуватися до майбутньої роботи та стати кваліфікованими спеціалістами.

Молодь створює власні 3D-моделі, розробляє дизайн-проєкти, працює з професійним програмним забезпеченням та втілює свої ідеї в реальність, створює унікальні об'єкти, що поєднують інженерну точність та естетичний дизайн. Такий підхід не лише розвиває технічні навички, а й формує естетичний смак, здатність до нестандартних рішень та критичне мислення (Олексюк, 2020).

Наприклад, у минулому році студенти працювали над створенням артпростору (творчої світлиці-майстерні). На бакалаврському рівні у процесі вивчення художнього проєктування здобувачі вищої освіти починали з концептуалізації та скетчингу. Вони розробляли ідею майстерні, враховуючи її розташування, стилістику та естетичну привабливість. Студенти створювали візуальні концепції та малюнки, що передають загальну атмосферу майбутнього об'єкта.

Після затвердження концепції, студенти переходять до технічного моделювання артпростору світлиці на заняттях із «Системи автоматизованого проєктування». Використовуючи програми САПР (наприклад, AutoCAD або SolidWorks), вони створюють точні 2D-креслення та 3D-моделі. На цьому етапі вони розраховують параметри, розміщення об'єктів майстерні, щоб забезпечити функціональність і ергономічність даного артоб'єкту.

На магістерському рівні під час вивчення курсу «Основи 3D-графіки і комп'ютерної анімації» студенти приступають до візуалізації та анімації готових технічних моделей. Вони імпортують 3D-модель у спеціалізовані програми (наприклад, Blender або Unreal Engine). За допомогою анімації вони показують, як можна підібрати матеріали для стін та стелі, оздобити двері, розставляти меблі у світлиці, змінювати освітлення в різний час доби, та як об'єкт виглядатиме в реальності. Цей етап перетворює статичний технічний проєкт на живу та динамічну презентацію, яка дозволяє побачити кінцевий результат ще до початку робіт. Цей приклад показує, як бакалаврські знання є основою для технічного проєктування, тоді як магістерські знання використовуються для фінальної візуальної репрезентації, що є логічним продовженням навчального процесу.

Попри очевидні переваги, існують і виклики. Швидкий розвиток технологій вимагає від викладачів постійного оновлення знань і готовності до безперервного навчання. Не менш важливим є питання технічного забезпечення освітніх закладів, адже без сучасного обладнання якісна підготовка неможлива.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що мистецько-педагогічна підготовка вчителів технологій у цифровому суспільстві переживає епоху трансформації. Вона відходить від вузькопрофільного навчання до формування універсальних фахівців, які поєднують технічні знання з творчим мисленням. Це інвестиція в майбутнє, адже саме такі вчителі зможуть виховати покоління інноваторів, що будуть формувати технологічний та культурний ландшафт завтрашнього дня.

Література

1. Бондаренко Т.С. Цифровізація як ключовий елемент стратегії розвитку освіти XXI століття: переваги та недоліки. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету*. Полтава : Астрія, 2021. С. 202–204.
2. Ляшенко О. Що таке STEM/STEAM освіта, та чому вона важлива? <https://surl.li/ajiotb>
3. Олексюк О.Р. Практичні рекомендації щодо створення продуктивного STEM середовища в закладі освіти. *Українська Хартія вільної людини – ціннісний базис для національної концепції «Нова українська школа»* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29 квіт. 2020 р.). Тернопіль, 2020. С. 193–195.

МИЛЬКО ВОЛОДИМИР

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЯВЛЕННЯ НЕДОБРОЧЕСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТАХ

Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту вже істотно змінив освітній процес, створивши як нові можливості для навчання, так і безпрецедентні виклики академічній доброчесності для закладів вищої освіти. За опитуваннями 2025 року, 86–92 % студентів регулярно користуються AI інструментами ШІ для виконання навчальних завдань. Слід звернути особливу увагу, що приблизно п'ята частина здобувачів вищої освіти зазначила, що залишає взагалі без правок правок текст, згенерований ШІ. Найпоширенішими способами використання інструментів ШІ студентами являються: генерація текстів (64 % із подвоєнням обсягу за минулий рік), стилістичне вдосконалення та редагування (39 %), генерація конспектів та тестових запитань, автоматичне реферування (36%), переклад (35 %), аналіз та статистична обробка даних (15 %) [1].

Внаслідок цього швидко зростає як ринок детекції ШІ-контенту так і ринок інструментів виявлення плагіату загалом. Проте є цілий ряд технічних викликів та обмежень виявлення ШІ-контенту в академічних текстах інструментами для перевірки академічної доброчесності.

Найперша і головна проблема, з якою стикаються, усі без винятку заклади вищої освіти це проблема хибних спрацювань – помилкова ідентифікація оригінального тексту, який повністю самостійно створила людина як тексту згенерованого засобами ШІ (false positive). Різні джерела оцінюють такі хибні спрацювання систем від 15 % до 30 % випадків в залежності від інструменту перевірки навіть серед наукових статей.

В зоні ризику при цьому найчастіше опиняються автори із формальним стилем написання та, особливо, ті хто пише академічні тексти мовами відмінними від їх рідної мови. Комбінація цих двох факторів суттєво підвищує шанс маркування тексту як такого, що згенерований засобами ШІ внаслідок особливостей технічної реалізації методів детекції ШІ контенту [2].

Питання мови важливе ще й в тому аспекті, що більшість інструментів для виявлення ШІ-контенту оптимізовані для англійської мовної моделі із середніми показниками точності 97–99%. Для порівняння цей же показник для іспанської мови складає 91%, французької – 88%, німецької 85%.

Окрім зазначених технічних особливостей ситуація ускладнюється якщо автори вдаються до способів обходу ШІ-детекторів. Найпоширеніший спосіб це перефразування через інші інструменти ШІ. Така «гуманізація» контенту здатна зменшити точність детекції до 50%. Ще одним методом обходу являється змішування оригінально-людського та згенерованого текстів. Крім цього оскільки специфіка виявлення генерованого контенту базується на деталях реалізації великих мовних моделей, то використання менш популярних з них (наприклад не GPT-based) також дозволяє в великій мірі уникнути виявлення недоброчесності.

Наразі до лідерів ринку систем виявлення ШІ-контенту як по кількості перевіряємих академічних текстів так і по кількісно-якісним показникам перевірки можна віднести платформи Turnitin, Originality.ai, GPTZero. Заявлені точність вар'юється в межах 95–98 % при 1 % рівні хибнопозитивних та до 15 % хибно-негативних результатів. Для всіх систем характерним являється необхідність мінімального обсягу даних для аналізу, в іншому випадку точність виявлення різко зменшується.

Для українського ринку характерним є використання як міжнародних платформ (той же Turnitin) так і локальних рішень з врахуванням саме україномовного контенту (Isigen, PlagCheck). Хмельницький національний університет вже декілька років використовує академічну антиплагіатну систему Strike Plagiarism.com, яка для пошуку ШІ-контенту містить модуль від платформи Originality.ai.

Слід зазначити, що станом на середину 2025 року Україна має достатньо врегульовану нормативну базу щодо питання академічної доброчесності загалом, проте в частині саме коректного викорис-

тання та декларування результатів генеративного штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності присутні здебільшого початкові нормативні документи [3].

Відповідно, заклади вищої освіти випрацьовують власні політики використання систем ШІ ґрунтуючись на потребах їх здобувачів та науково-педагогічного персоналу. При цьому основними проблемами з якими стикаються ЗВО є недостатня обізнаність учасників освітнього процесу про специфіку використання та декларування ШІ-систем, невизначені політики, недостатня кваліфікація відповідальних осіб. Вирішення зазначеної проблеми можливе тільки за рахунок комплексного підходу, коли кожен із учасників освітнього процесу вносить свій внесок у її вирішення.

Заклад вищої освіти повинен в першу чергу розробити чітку політику щодо допустимого використання ШІ-систем причому на різних рівнях та для всіх учасників процесу навчання; використовувати комбінований підхід, поєднуючи технічні засоби з людською експертизою; підвищувати рівень обізнаності із найкращими практиками використання як для науковців, педагогів так і для здобувачів. В свою чергу студенти та науково-педагогічний персонал мають дотримуватись розроблених в ЗВО політик використання.

Отже, підсумовуючи, відзначимо що забезпечення академічної доброчесності в процесі бурхливого розвитку систем генеративного штучного інтелекту можливе лише при дотриманні збалансованого комплексного підходу, який поєднає технологічно засоби з етичним вихованням та інституційною підтримкою.

Література

1. Survey: 86 % of Students Already Use AI in their Studies (2024). Campus Technology. <https://surl.li/iffvqi>
2. Fraser, K.C., Dawkins, H., Kiritchenko, S. (2025). Detecting AI-Generated Text: Factors Influencing Detectability with Current Methods. Journal of Artificial Intelligence Research, 82, 2233-2278.
3. Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри. <https://surl.li/usluvn>

МИХАЙЛИК АЛЬОНА

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ СВЯТА ТА ТРАДИЦІЇ У ДЕКОРАТИВНОМУ ТЕКСТИЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ

Українська народна культура формувалася у тісному зв'язку з природою, побутом і річним колом свят. Народні обряди, пісні, вбрання, рушники, килими та інші предмети декоративного мистецтва супроводжували людину впродовж життя, несучи в собі символіку добра, родючості, єдності з природою [1]. Декоративне текстильне мистецтво є одним із найяскравіших проявів цих традицій, адже в ньому художники втілюють образи свят, символіку та народні уявлення про гармонію світу.

Зимовий цикл свят відкриває Різдво Христове – головне свято, що символізує народження нового світла, початок життя, родинне єднання. Основні традиції – прикрашання оселі, приготування дванадцяти пісних страв, колядування та вшанування дідуха. У декоративному мистецтві мотиви Різдва відображаються через зірку, янголів, вертеп, вогонь свічки [2]. На рушниках та інших вишитих виробах часто зустрічається мотив зірки (рис. 1).

Рисунок 1 – Приклади вишитих зірок

Весняним святом відродження є Великдень – символ нового життя і духовного оновлення. Традиційними символами є писанка, паска, вишитий рушник [3]. Символіку цього свята, писанки, можна побачити в гобеленах Ольги Пілюгіної (рис. 2).

Рисунок 2 – Гобелени Ольги Пілюгіної

Літній цикл представлений святом Івана Купала – днем стихій, вогню, води й родючості. Головні традиції: плетіння вінків, стрибки через вогонь, пошук цвіту папороті. У декоративному текстилі купальська тематика проявляється у зображеннях вогню, хвиль, квітів, вінків. У сучасних текстильних роботах митців передається ритм полум'я, рух води, розквіт природи. У домотканих полотнах Поділля традиційні червоні, зелені та жовті кольори символізують вогонь, траву й сонце [4]. Символіку цього свята, можна побачити в роботах Євгенії Липовецької (рис. 3).

Рисунок 3 – Декоративна композиція Євгенії Липовецької у техніці текстильної аплікації

Осіннє свято Покрови Пресвятої Богородиці завершує річне коло. Це день вдячності за врожай і прохання про захист. Символами Покрови є покривало, жито, колосся, калинові грона – мотиви, що часто зображуються у вишивці та килимарстві. У роботах Ганни Верес переважають золотаві, коричневі, теплі відтінки, які асоціюються з врожаєм і родючою землею (рис. 4) [5].

Рисунок 4 – Роботи Ганни Верес

Українські народні свята – це духовне надбання, яке формує національну ідентичність і світогляд. Вони знайшли глибоке відображення у декоративному мистецтві, зокрема в текстилі, де кожен орнамент, колір і символ мають власне значення. Звертаючись до тем Різдва, Великодня, Івана Купала та Покрови, митці охоплюють повний річний цикл і підкреслюють головну ідею – вічне оновлення життя, праці та добра.

Література

1. Автентична Україна. URL: <https://authenticukraine.com.ua/> (дата звернення: 16.10.2025).
2. Традиційні символи Святвечора та українські різдвяні традиції. URL: <https://surl.it/juobeb> (дата звернення: 16.10.2025).
3. Великодній рушник: традиції вишивки, значення символів і кольорів. URL: <https://surl.it/ccspfi> (дата звернення: 16.10.2025).
4. Свято Купала. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Свято_Купала (дата звернення: 16.10.2025).
5. Покрова. Вічні традиції українців. URL: <https://surl.lu/rqqusp> (дата звернення: 16.10.2025).

НАКОНЕЧНА НІКА, МІЩЕНКО ОЛЕНА
Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ПРОЄКТУВАННЯ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ КОМПЛЕКТУ АКСЕСУАРІВ З ДЖИНСОВОЇ ТКАНИНИ В ПРОЦЕСІ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОЄКТНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Проектно-виробнича практика є складовою підготовки бакалаврів спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», що проводиться у майстернях кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету.

Метою практики, в цьому навчальному році, було – проєктування та виготовлення комплекту аксесуарів з джинсової тканини.

Під час проходження проєктно-виробничої практики здобувачі вирішували завдання: поглиблення та закріплення знань отриманих в процесі вивчення фахових навчальних дисциплін; аналіз джерел інформації стосовно розроблення технології виготовлення комплекту аксесуарів з джинсової тканини; проєктування та виготовлення комплекту; складання технологічної послідовності виготовлення складових комплекту.

За результатами аналізу джерел інформації встановлено, що сучасна мода характеризується прагненням до індивідуальності, екологічності та переосмислення традиційних матеріалів. Джинсова тканина, як універсальний матеріал, поєднує в собі міцність, пластичність та широкий спектр декоративних можливостей. Саме тому вона є перспективною для створення авторських аксесуарів – сумок, прикрас, гаманців, краваток, ременів, головних уборів тощо.

Крім того визначено найбільш популярні складові комплектів аксесуарів: «сумка – косметичка – гаманець», «рюкзак – пенал – чохол для телефону», «сумка – прикраси (намисто, браслет, сережки)», «сумка – пояс – браслет», «сумка – краватка – браслет», «сумка – ключниця».

Встановлено, що для створення виразного та цілісного образу комплекту аксесуарів застосовують наступні види оздоблення: декоративну строчку, аплікацію, нашивки, емблеми, вишивку, фурнітуру, намисто, бісер, оздоблювальні матеріали (тасьма, мереживо, стрічки), комбінування різних матеріалів (за способом виготовлення, фактурою, структурою, кольором), фарбування та відбілювання тощо.

За результатами аналізу моделей-аналогів було обрано комплект аксесуарів, що складається з «сумки – коміра – манжет». В якості оздоблення обрано мереживо.

Під час проєктування комплекту аксесуарів враховувалися такі чинники: гармонійна єдність форми та фактури, колористичне вирішення, функціональність і зручність у користуванні.

Вироби комплекту об'єднанні єдиним стильовим задумом та використанням єдиного оздоблювального матеріалу – білого мережива. Комплект розроблено в романтичному стилі, мереживо додає виробам легкості, елегантності та вишуканості.

Вдале поєднання форми, кольору, фактури та оздоблення забезпечує цілісність художнього образу комплекту. Ніжно-блакитний відтінок джинсової тканини чудово поєднується з білим мереживом, створюючи легкий, витончений і водночас сучасний образ.

На наступному етапі було виготовлено макет складових виробів комплекту з паперу в натуральному розмірі. Це дало можливість перевірити точність та якість лекал, визначити положення та форму конструктивно-декоративних елементів.

Рисунок 1 – Комплект аксесуарів з джинсової тканини

Процес виготовлення включав етапи: розкрій, дублювання деталей, первинна обробка деталей, монтаж та оздоблення виробів. Перед процесом виготовлення комплекту було розроблено технологічну картку, підібрано конструкційні матеріали, інструменти й обладнання. Результатом роботи став комплект аксесуарів з джинсової тканини, який відзначається цілісністю стилістичного рішення, високою якістю виконання та практичністю використання.

Проект доводить, що повторне використання джинсових матеріалів може стати ефективним засобом художнього самовираження та сприяти розвитку екологічного дизайну.

Література

1. Все про джинс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://iamtex.com.ua/ua/all-about-denim/> (дата звернення: 23.09.2025).
2. Пархоменко В. Д. Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності : монографія / В. Д. Пархоменко, О. В. Пархоменко. Київ : УкрІНТЕІ, 2006. 224 с.
3. Конфекціювання матеріалів для одягу: навч. посіб. / Н.П. Супрун та ін. Київ: Знання, 2005. 159 с.

НОВАК НАТАЛІЯ

Хмельницький професійний ліцей (м. Хмельницький)

МИСТЕЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТІЙКОСТІ: ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ЖИВОПИСЦІВ ТА ОФОРМЛЮВАЧІВ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ ЛІЦЕЇ

Війна докорінно змінила не лише життя кожного українця, а й освітній процес у цілому. В умовах воєнного стану система освіти в Україні постала перед необхідністю швидкої адаптації до нових реалій. Особливо це стосується підготовки фахівців мистецького профілю, адже художня діяльність у кризові часи виявилася не лише способом здобуття професійних знань і вмінь, а й потужним інструментом психологічної підтримки, розвитку креативності та формування стійкості молоді. Саме тому у Хмельницькому професійному ліцеї ми поставили перед собою подвійне завдання: зберегти якість навчання за інтегрованою професією «Живописець. Оформлювач вітрин, приміщень та будівель» і водночас зробити творчість наших здобувачів освіти джерелом натхнення, підтримки та віри в майбутнє. «Загальний художній простір як джерело необхідної інформації для реалізації завдань мистецької освіти швидко адаптується до існування у віртуальному середовищі; передусім це стосується закладів культури і мис-

тецтва, які відчують, з одного боку, певну втрату в живому спілкуванні із глядачами і слухачами, а з іншого – істотне розширення кола спілкування з реципієнтами, нівелювання кордонів у поширенні інформації та посиленні впливів на особистість. Перед мистецькою освітою постають нагальні завдання: виокремлення типових вимог, які логічно висуває нова віртуальна реальність до технологій навчання мистецтва та естетичного виховання засобами мистецтва в умовах обмеженої міжособистісної комунікації; вивчення й узагальнення спонтанного педагогічного досвіду; розроблення способів компенсації втрачених художньо-комунікативних можливостей іншими, адекватними новій ситуації; прогнозування можливих ситуацій художньої комунікації у віртуальному просторі та обґрунтування технологій їхнього ефективного використання» [1, с.35].

З перших місяців війни стало очевидно, що традиційні підходи до організації навчання потребують негайних змін. Часті повітряні тривоги, проведення занять в укриттях, обмежений доступ до матеріалів і спеціалізованих майстерень змусили шукати нестандартні й водночас практичні рішення. Ми запровадили змішане навчання, поєднуючи очні та дистанційні форми, а також створили можливість працювати у безпечних приміщеннях. Для того щоб здобувачі освіти могли продовжувати творчий процес у будь-яких умовах, було підготовлено мобільні набори з фарбами, пензлями та папером, які вони брали з собою додому або до укриття. Освітній процес активно підтримували сучасні цифрові інструменти: Google Classroom забезпечував комунікацію та зворотний зв'язок, Canva відкривала можливості для створення цифрових ескізів, а соціальні мережі дозволяли організовувати віртуальні виставки й презентувати творчі доробки в просторах інтернету [2, с.15].

Важливою складовою навчання стали мініпроекти з патріотичною та соціальною тематикою. Здобувачі освіти створювали серії робіт «Моє місто – моя фортеця» та «Мистецтво перемоги», розробляли плакати й афіші, оформлювали вітрини, брали участь у декоруванні приміщень ліцею до свят. Це дозволяло їм відчувати власну причетність до важливих суспільних подій і зрозуміти, що мистецтво може бути не лише навчальною дисципліною, а й важливим засобом комунікації та підтримки громади. Особливого значення набуло залучення учнів до волонтерських і громадських ініціатив. Вони розписували гільзи, перетворюючи їх на унікальні мистецькі об'єкти, які згодом виставлялися на благодійних аукціонах. Зібрані кошти спрямовувалися на потреби українських військових. Крім того, до свят учні виготовляли авторські листівки та сувеніри з побажаннями для захисників, які передавалися разом із волонтерськими посилками на передову. Значна увага приділялася й оформленню громадських просторів: наші здобувачі освіти створювали декоративні панно для освітніх закладів (шкіл та садочків), розписували стіни в укриттях. Такі ініціативи не лише розвивали їхні професійні навички, а й давали відчуття реальної корисності власної творчості.

Окреме місце в освітньому процесі посіла арттерапевтична складова. Заняття з використанням технік монотипії, кляксографії, колажу, декоративного розпису допомагали знімати емоційне напруження та відволікати від тривожних думок. Такі практики давали змогу не лише відпрацьовувати художні прийоми, а й підтримувати внутрішню рівновагу, що є надзвичайно важливим для молоді в умовах постійного стресу. Крім того, під час виконання колективних творчих завдань, які передбачали створення великих оформлювальних об'єктів чи настінних панно, здобувачі освіти вчилися працювати в команді, узгоджувати свої дії та нести відповідальність за спільний результат. Це формувало у них не тільки професійні компетентності, а й важливі життєві навички.

Результати такої роботи перевершили очікування. Попри всі труднощі, здобувачів освіти демонстрували високу мотивацію до навчання, їхні роботи ставали глибшими за змістом і виразнішими за художнім рівнем. Вони активно брали участь у виставках і конкурсах, представляли свої твори як у стінах ліцею, так і на міських, обласних та всеукраїнських заходах, здобували нагороди й визнання. Для багатьох мистецтво стало не лише навчальною дисципліною, а й особистим способом подолати тривогу, відновити внутрішню силу й зберегти віру в перемогу.

Досвід Хмельницького професійного ліцею доводить, що навіть у найскладніших умовах можливо забезпечити якісну професійну підготовку фахівців мистецького профілю. Для цього необхідно поєднувати гнучкі форми організації навчання, активно інтегрувати цифрові інструменти, залучати здобувачів освіти до соціально значущих і волонтерських проєктів, а також використовувати арт-терапевтичні підходи, які допомагають підтримати емоційний баланс. Мистецтво виявилось не лише професією, якій ми навчаємо, а й потужним інструментом стійкості, що дозволяє вистояти, підтримати інших і творити майбутнє навіть у час найважчих випробувань.

Література

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі (2021). Київ.: Національна академія педагогічних наук України.
2. Мистецька освіта в інформаційному суспільстві (2021). Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20–21 трав. 2021 р.). Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ

Необхідність дослідження цифрових технологій як засобів навчання у фаховій підготовці дизайнера інтер'єру зумовлена тенденціями сучасного суспільства, що характеризується соціально-економічними перетвореннями та розвитком засобів програмного забезпечення. Тому зростає потреба у фахівцях із знанням цифрових технологій, які здатні здійснювати професійну діяльність у напрямі дизайну інтер'єрів.

Дослідженням професійного розвитку та кар'єрного зростання майбутніх фахівців присвячені праці відомих науковців (О. Кучерявого, С. Максименко, В. Орлова, В. Рибалки та інших). Питання впровадження інноваційних технологій професійної освіти розглядалися у роботах учених (О. Гуменного, І. Дичківської, А. Каменського та інших). Відомі дослідження цифрових технологій у покращенні естетики інтер'єру[1], у якому дослідники вирішують завдання дотримання балансу між функціональністю та формою при візуалізації інтер'єру. Питання важливості цифрових технологій при підготовці майбутніх фахівців з дизайну інтер'єрів порушуються дослідниками [2]. Вплив технологій на дизайн інтер'єру в контексті візуалізації та концептуалізації розглядається у праці[3], у якій дослідники розглядають можливість поєднання ручного, цифрового, VR та AR технологій у проектуванні інтер'єрів. Водночас мало уваги приділено питанню розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з дизайну інтер'єрів і важливості володіння цифровими технологіями. Без цього дизайнер інтер'єру, навіть з високим рівнем професійної підготовки, не досягне бажаного життєвого успіху.

Цифрові технології продовжують формувати спосіб нашого життя та мислення. Разом з тим, дизайн інтер'єру переживає захопливі технологічні досягнення та інновації у сфері цифрових технологій. Саме завдяки цифровим технологіям дизайнер інтер'єрів може представити різні варіанти планування та монтажу, колірні схеми, варіанти меблів та можливості для оптимізації та покращення простору. Дизайнери інтер'єрів можуть швидко та легко планувати за допомогою інструментів цифрових технологій, щоб побачити як меблі розмістяться в кімнаті, скільки місця вони займуть і наскільки це зручно для людини.

Наприклад, значний попит у сучасному суспільстві спостерігається щодо дизайнерських розробок у сфері двовимірних об'єктів, створення яких забезпечується цифровими технологіями: комп'ютерними програмами Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, ArchiCad; відповідним апаратним забезпеченням; збереженням та передачею інформації, що потрібно для реалізації дизайнерських ідей у напрямку дизайну інтер'єрів. Значним попитом користуються дизайнерські розробки у сфері тривимірної комп'ютерної графіки, створення яких забезпечується цифровими технологіями: комп'ютерними програмами 3DsMax, SketchUp; відповідним апаратним забезпеченням; включаючи зберігання та передачу інформації, що потрібно для реалізації дизайнерських ідей у напрямку дизайну інтер'єрів.

Сучасне професійне мислення фахівців дизайну інтер'єрів у сфері 2D та 3D-графіки перенасичене різноманітною інформацією, що створює неабиякі складнощі у сприйнятті довколишнього середовища. В той же час цілісність самостійно виробленого художньо-образного мислення потребує гнучкості та адаптивності. Важливим напрямком у реалізації дизайнерських ідей є розуміння професійних рис характеру дизайнера інтер'єру: уважності до деталей, здатності до самостійного вирішення проблем тощо. Натомість, слабкими сторонами можуть бути недостатній професійний досвід у напрямку дизайну інтер'єрів, а також недостатності професійних навиків. По суті, діяльність у напрямку дизайну інтер'єрів є самобутнім напрямом проєктно-творчої діяльності, тому майбутній фахівець з дизайну інтер'єрів повинен усвідомлювати важливість опанування цифрових технологій під час навчання у закладі вищої освіти. Для цього доцільно пропонувати майбутнім фахівцям зосереджувати увагу на вивченні цифрових технологій, які постійно розширюють свою функціональність. Вони мають забезпечити не тільки планування та візуалізацію дизайн-проєкту, але і аналізувати попит на послуги дизайнера, потреби та запити замовників, аналізувати моделі поведінки замовників, розвиваючи свою креативність, винахідливість, комунікабельність, психологічну гнучкість для розуміння клієнта, навички управління проєктами та бюджетом.

Ця тема не є вичерпною та потребує подальших досліджень.

Література

1. Yasir Kareem Hasan, Hayam Sami Alshather, Revan Ali Okhti. The Role of Digital Technologies in Enhancing Interior Space Aesthetics a Balance Between Form and Content. (2025). *Conference: 2025 IEEE 4th International Conference on Computing and Machine Intelligence (ICMI)*. DOI: [10.1109/ICMI65310.2025.11141072](https://doi.org/10.1109/ICMI65310.2025.11141072).
2. Soraya Chraibi (2025). The role of Technology in interior design. <https://surl.li/ugpuxo>
3. The role of Technology in interior design: The influence of Technology on interior design. (2024). <https://surl.li/hmkkey>.

КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДІЛЬСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ

Мистецька спадщина традиційного декоративного розпису житлових та господарських споруд Поділля є значним і багатогранним культурним явищем, що становить важливу частину нематеріальної спадщини українського народу. Це неповторне мистецтво, яке досягло свого розквіту в кінці XIX – першій половині XX століття, є предметом мистецтвознавчих досліджень завдяки своїй унікальній стилістиці, глибокій символіці та тісному зв'язку з традиційним світоглядом. Для подільського стінопису характерні стилістична витонченість, делікатність колористичних рішень та легкість композиції. На відміну від більш насичених та контрастних розписів інших регіонів, наприклад, петриківського, який вражає своєю насиченістю та контрастами: кольори в ньому соковиті, щільні, часто накладені густим, енергійним мазком, що створює відчуття об'єму та святковості. Натомість подільський розпис створює зовсім інше враження – він більш витончений і легкий. Його фарби прозорі, немов акварельні, а малюнок будується на чітких, графічних лініях, що надає йому особливої елегантності та ніжності. Основною сферою його застосування був інтер'єрний розпис, або по іншому стінопис, зокрема декорування важливих місць у житлі: печей, коминів, балок на стелі, а також обрамлення дверних та віконних прорізів і міжвіконня [1].

У першій половині XX століття побілка та розмальовування хат становили невід'ємну складову традиційного побуту подільського села. Розписи рідко існували понад рік і підлягали обов'язковому оновленню, що було приурочене до ключових річних свят православної традиції: Трійці, Великодня, Покрови, Різдва, а особливо до циклу Зелених свят, що символізувало оновлення природи та життєвого простору людини. Майстрині подільського розпису, якими переважно були жінки, використовували матеріали природного походження. Фарби виготовлялися на основі місцевих кольорових глин: жовтої, червоної, білої, а також сажі, вугілля та рослинних відварів з кори дуба, цибулиння та ягід бузини. Як в'язучу речовину додавали яєчний жовток або молоко, що забезпечувало стійкість пігменту. Інструментами слугували саморобні пензлі з котячої шерсті, пір'я, а також пучки трави чи просто пальці майстрині, що дозволяло створювати різноманітні за фактурою мазки. Розпис наносився безпосередньо на побілену вапном глиняну стіну [1].

Система образів подільського розпису ґрунтується на давніх уявленнях про світобудову. Центральним елементом є символічне зображення рослини, відоме як «вазон» або «Дерево життя». Цей мотив уособлює універсальну ідею Світового дерева. Для родини «вазон» слугував потужним оберегом, символізуючи родючість, добробут та неперервність роду. Художнє втілення цього образу залежало від майстерності та уяви автора. Важливо, що мотив дерева поширений і в інших видах народного мистецтва Поділля, зокрема у писанкарстві, килимарстві, вишивці та гончарстві [2].

Значне місце в розписах посідають також зображення птахів. Їх малювали на гілках «Дерева життя» або у вигляді симетричної композиції, де пара птахів розміщувалася обабіч центральної квітки чи деревця. Популярність цього образу походить з давніх міфів про створення світу, що збереглися у фольклорі, наприклад, у колядках та щедрівках, де птахи виступають як творці всього сущого. У християнській традиції птахи почали асоціюватися з душами предків та Святим Духом. Поширеним мотивом був і квітковий вінок. Залежно від призначення, він мав форму замкненого кола або прямої гірлянди, якою обрамляли вікна та двері для захисту оселі від зла [2].

З середини XX ст., внаслідок процесів колективізації, урбанізації, зміни будівельних матеріалів, тобто перехід від глиняних хат до цегляних, традиція настінного розпису почала стрімко занепадати. Проте, художній доробок цього виду народного мистецтва не був втрачений. Завдяки експедиціям етнографів та мистецтвознавців, зокрема, Костянтина Широцького на початку XX ст. були збережені фотографії та замальовки унікальних зразків розпису. На сучасному етапі спостерігається активне відродження інтересу до подільського розпису. В окремих осередках, таких як села Самчики (Хмельницька обл.), Буша, Слобода-Яришівська (Вінницька обл.), проводяться етнофестивалі та артпроекти «Мальована хата», спрямовані на відновлення традиції.

Діяльність сучасних майстрів, художників та культурних активістів забезпечує не лише збереження, а й трансформацію цього унікального мистецького пласта, адаптуючи його до нових матеріалів та форм і підтверджуючи його актуальність як важливого компонента культурної спадщини регіону.

Література

1. Подільський декоративний розпис на Вінниччині. (н.д.). *Нематеріальна культурна спадщина України*. <https://surl.li/glzlsq>
2. Настінний розпис Поділля. (н.д.). *Нематеріальна культурна спадщина України*. <https://surl.li/khvwqx>

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ Е-ПОРТФОЛІО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освітня система ґрунтується на принципі прозорості педагогічної діяльності закладів професійної освіти, що передбачає оприлюднення результатів професійної діяльності педагогів та підвищення їх кваліфікації у формі портфоліо – систематизованого узагальненого звіту про результати діяльності та професійні досягнення. Цифрова трансформація, інтегрованість та відкритість освітнього простору, у свою чергу, вимагають від педагога інноваційної презентації результатів своєї педагогічної діяльності та використання сучасних технологій професійної саморегуляції. Одним із поширених видів узагальнення та представлення професійних здобутків педагога є створення електронного портфоліо, характеристиками якого є загальнодоступність та відкритість в обміні педагогічним досвідом. Це пояснюється тим, що, на відміну від звичайного паперового портфоліо, електронне (далі – е-портфоліо) є інноваційним засобом накопичення і масового представлення результатів і здобутків освітньої діяльності.

Тему створення професійного портфоліо педагога розкрито у працях В. Кириченко, І. Кузьменчук, Л. Нечипорук, Л. Фамілярська тощо. Особливості створення е-портфоліо педагога вивчали Т. Бельчева, О. Бойко, Т. Вакалюк, Л. Варченко-Троценко, Н. Житеньова, С. Іванова, А. Кільченко, А. Коробченко, Н. Морзе, Х. Подковко та інші. Л. Гризун розглядала е-портфоліо педагога як засіб підвищення його професійної майстерності, О. Бойко та С. Шевчук – як універсальний метод самооцінки та самовдосконалення результатів власної діяльності та майстерності. Характеристику сучасних сервісів створення е-портфоліо знаходимо у науковому доробку Л. Варченко-Троценко та Л. Фамілярської.

У науково-педагогічній літературі поняття «е-портфоліо» дефінують як: інформаційну систему, в якій розміщено всі відомості про надбання педагога, у тому числі про наукову роботу, про нагородження тощо; (Вакалюк Т., та інші 2021, 53) «візитівку», що включає в себе дані про різні аспекти його діяльності, наукову роботу, професійний розвиток, навчальну діяльність та персональні дані; (Варченко-Троценко Л., 2014, р. 9) веборієнтовану систему управління інформацією, яка використовує електронні носії та сервіси й містить добір матеріалів, зібраних, підтримуваних та керованих людиною, об'єкти з якої демонструють власні надбання людини протягом життя іншим людям. (Гризун Л. 2012. р, 165)

На основі аналізу різних визначень зазначеного поняття можемо говорити, що «е-портфоліо» – це узагальнений структурований звіт про результати педагогічної діяльності та здобуті професійні компетентності, представлений на онлайн (приміром на вебсайті закладу освіти) або офлайн (електронні носії) ресурсі. Мету створення е-портфоліо педагога вбачаємо у самоаналізі та узагальненні результатів своєї діяльності, відображенні динаміки професійного зростання, презентації досвіду педагогічної діяльності та професійних здобутків для забезпечення принципу відкритості освіти.

На думку Л. Гризун, розроблення е-портфоліо спрямоване на демонстрацію уміння педагога вирішувати завдання своєї професійної діяльності, відображення результатів педагогічного досвіду, самореалізації та самовираження вчителя, рефлексії своєї педагогічної діяльності, формування успішності та індивідуального професійного росту. Вона стверджує, що загальноприйнятої структури е-портфоліо не існує, тому під час його створення пропонує використовувати такі компоненти: загальні відомості про педагога (анкетні дані); результати педагогічної діяльності, що відображатимуть динаміку професійного розвитку за певний період; опис результатів науково-методичної діяльності (центральної компонент портфоліо, що безпосередньо пов'язаний з навчально-виховним процесом); результати позаурочної діяльності (творчі роботи, дослідницькі проекти з здобувачами професійної освіти тощо); опис навчально-матеріальної бази; результати здійснення класного керівництва; відгуки здобувачів професійної освіти, колег, батьків про педагогічну діяльність.

Створення е-портфоліо потребує застосування сучасних технологій, електронних ресурсів та їх інструментів. Серед найпоширеніших інтернет-сервісів варто виокремити можливості Google сайтів (Google Sites), що відзначаються доступністю користування та зрозумілим інтерфейсом. За допомогою сервісів Google педагог може створювати анкети, резюме, рекомендації, збирати відгуки для власного е-портфоліо, зберігати фото- та відеоматеріали результатів професійної діяльності тощо.

Проте незважаючи на популярність сервісів Google, існує багато інших інформаційних технологій створення е-портфоліо. Так, Л. Фамілярська пропонує створювати е-портфоліо з використанням вільно поширюваної системи Mahaga, що призначена безпосередньо для створення та управління електронним портфоліо. Відмінною характеристикою онлайн-платформи є вбудовані функції соціальної мережі, що дозволяють вести обговорення, залишати коментарі, створювати блоги тощо.

Для розробки е-портфоліо можливо також скористатися безкоштовним онлайн сервісом uPortfolio, що передбачає презентацію е-портфоліо у вигляді вебсторінки, розміщеної в мережі інтернет. Сервіс

пропонує таку структуру е-портфоліо: документи (свідоцтва, грамоти, дипломи, посвідчення, сертифікати, що засвідчують науково-педагогічні здобутки педагога); роботи (зібрання різних матеріалів, проектних і творчих робіт, що відображають основні напрямки і види діяльності педагога); відгуки (матеріали самооцінки, а також відгуки, рецензії, рекомендаційні листи тощо). (Бельчева Т. та інші, 2019, р. 59–66)

Крім вказаних сервісів, Л. Варченко-Троценко пропонує використовувати також: SlideShare – вебсервіс, для завантаження та публікації веб-портфоліо в приватному порядку або публічно у форматах PowerPoint, PDF, Keynote або OpenDocument; Calaméo – вебсервіс, який дозволяє безкоштовно конвертувати документи, презентації у веб-публікації та інтегрувати до них мультимедійні файли; хмарний сервіс Prezi дає можливість для створення портфоліо у вигляді різних мультимедійних документів за допомогою готових шаблонів; LinkedIn – ділова соціальна мережа, що дає можливість зареєстрованим користувачам створювати і підтримувати список ділових контактів, розміщувати своє резюме, висувати або приймати ділові пропозиції.

Отже, можемо зробити висновок, що створення е-портфоліо сучасного педагога є невід’ємною складовою його педагогічної діяльності, самоаналізу та професійного саморозвитку. На відміну від звичайного паперового портфоліо, воно характеризується доступністю, можливостями швидкого оновлення даних, оперативністю обміну досвідом та формуванням рейтингу педагога, повнотою, компактністю та сучасністю професійної самопрезентації, ефективною рефлексією власної діяльності. Е-портфоліо є своєрідною творчою формою самоконтролю та подальшого саморозвитку, а різноманіття сучасних технологій його створення робить цей процес простим та доступним кожному.

Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у детальному вивченні та систематизації інструкцій створення е-портфоліо педагога на платформах різних інтернет-сервісів.

Література

1. Бельчева Т., Бельчев П. & Коробченко, А. (2019). Електронне портфоліо як інструмент самопрезентації результатів педагогічної діяльності. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, (5), 59–66.
2. Вакалюк Т., Іванова С., & Кільченко А. (2021). Електронне портфоліо як засіб відображення результатів науково-педагогічної діяльності викладачів ЗПО. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 1(48), 53–58.
3. Варченко-Троценко Л. (2014). Характеристика сервісів створення портфоліо викладача. *Освітнологічний дискурс*, 3(7), 9–19.
4. Гризун Л. (2012). Електронне портфоліо сучасного вчителя як засіб підвищення його професійної майстерності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, (17), 162–167.

ПІВТОРАЦЬКА НАТАЛІЯ, ЧУЙКОВА ОКСАНА

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ТА ПОБУДОВА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

На сучасному етапі розвитку професійної освіти в Україні відбувається оновлення її змісту, форм і методів підготовки кваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці, активного впровадження цифрових технологій у виробництво та принципів безперервного навчання.

У центрі уваги нової освітньої парадигми перебуває особистість здобувача професійної освіти, його професійні інтереси, здібності та потреби. Це вимагає переходу від традиційної підготовки кваліфікованих робітників до індивідуалізації навчання, що сприятиме розкриттю потенціалу кожного здобувача професійної освіти, формуванню відповідальності за власний розвиток і професійне зростання.

На сьогодні в Україні індивідуалізація освітнього процесу закріплена на нормативному рівні: відповідно до положень Законів України «Про освіту» (Верховна Рада України, 2017) та «Про професійну освіту» (Верховна Рада України, 2025) здобувачі мають гарантоване право на побудову власної освітньої траєкторії.

Одним із ключових засобів реалізації зазначеного підходу є розробка індивідуальної професійної траєкторії здобувача професійної освіти, що дозволяє гнучко налаштувати освітній процес відповідно до його особистих можливостей, інтересів і професійних цілей та орієнтирів.

За визначенням Н. Ничкало, індивідуалізація – це створення таких педагогічних умов, за яких кожен здобувач освіти має можливість розвивати власні здібності у відповідності до темпу, рівня та стилю навчання. (Ничкало, 2020)

Індивідуалізація в системі професійної освіти означає не лише диференціацію завдань чи темпів навчання, а й створення персоналізованого освітнього середовища, у якому здобувач професійної освіти виступає активним учасником процесу професійного становлення.

Основні завдання індивідуалізації навчання полягають у тому, щоб виявити особисті інтереси та професійні наміри здобувачів, надати їм можливість самостійно обирати навчальні модулі та форми здобуття знань, створити умови для автономного навчання, а також сприяти розвитку рефлексії, навичок самооцінювання і самонавчання, що формує відповідальність за власний освітній шлях і підвищує мотивацію до навчання.

Щоб ефективно реалізувати ці завдання, важливо враховувати індивідуальні освітні потреби кожного учня, що, своєю чергою, веде до формування персоналізованого підходу до навчання. У цьому контексті поняття індивідуальна професійна траєкторія набуває особливої значущості: вона розглядається як персональний освітній маршрут здобувача освіти, спрямований на досягнення ним визначеного рівня кваліфікації, а також розвитку професійних і особистісних компетентностей.

Індивідуальна професійна траєкторія здобувача освіти має динамічний, гнучкий характер і передбачає поступове проходження кількох взаємопов'язаних етапів, кожен з яких відіграє важливу роль у формуванні цілісного освітнього маршруту.

Діагностичний етап полягає у глибокому аналізі початкових освітніх можливостей здобувача: визначається рівень його знань, сформованість умінь, наявні професійні інтереси, мотивація та освітні потреби. Це дозволяє окреслити індивідуальні орієнтири розвитку.

Проектувальний етап передбачає створення індивідуального плану навчання, що охоплює визначення очікуваних результатів навчання, добір навчальних модулів для їх досягнення, вибір оптимальних форм і методів освітньої діяльності, а також окреслення стратегічних цілей розвитку здобувача освіти. На цьому етапі важливо врахувати як освітні стандарти, так і особисті запити здобувача.

Реалізаційний етап передбачає втілення індивідуального навчального плану в практичну діяльність: навчальний процес структурується згідно з обраними модулями, формами і методами навчання, створюються умови для ефективної самостійної та колективної роботи учнів, а також активно впроваджуються сучасні освітні технології та інноваційні підходи, що сприяють глибшому засвоєнню знань і розвитку ключових компетентностей.

Рефлексивно-коригувальний етап передбачає систематичне оцінювання результатів навчальної діяльності здобувача освіти, аналіз ефективності реалізації індивідуального навчального плану, виявлення наявних складнощів у процесі навчання та внесення обґрунтованих змін до освітньої траєкторії. Цей етап сприяє розвитку навичок саморефлексії, критичного осмислення власного прогресу та забезпечує гнучкість навчального процесу відповідно до змінних потреб і обставин.

Таким чином, індивідуальна професійна траєкторія здобувача професійної освіти є не типовим планом, а динамічним і гнучким процесом, який постійно адаптується до змінних потреб, інтересів і цілей здобувача. Вона інтегрує освітні та професійні складові, забезпечуючи не лише ефективне засвоєння знань, умінь та навичок, а й формування цілісної, відповідальної та конкурентоспроможної особистості майбутнього фахівця. Такий підхід сприяє глибшому усвідомленню здобувачем професійної освіти власної освітньої траєкторії, активному залученню до навчального процесу та підготовці до успішної професійної реалізації.

Реалізація індивідуалізованого підходу у професійній освіті можлива лише за умови створення адаптивного освітнього середовища, яке враховує особисті потреби, здібності та професійні орієнтири здобувачів професійної освіти. Першим кроком у реалізації індивідуалізованого навчання є комплексна оцінка професійних можливостей, рівня підготовки та навчальних інтересів здобувачів, що дає змогу сформувати основу для подальшого індивідуального планування. Ефективність індивідуалізації значною мірою залежить від впровадження сучасних освітніх підходів і форм організації навчального процесу, таких як проєктне навчання, модульно-компетентнісний підхід, дуальна освіта, а також використання цифрових освітніх платформ, які розширюють можливості доступу до знань і сприяють активному навчанню. Важливим компонентом є розроблення індивідуальних навчальних планів, що забезпечують гнучкість і персоналізацію освітнього процесу.

Ефективність реалізації індивідуальної траєкторії значною мірою залежить від тьюторського супроводу. У процесі її побудови педагог виконує багатогранну роль: він не обмежується функціями викладача, а виступає тьютором, фасилітатором, наставником, координатором освітньої траєкторії. Такий фахівець допомагає здобувачеві професійної освіти усвідомити власні цілі, обрати оптимальні засоби їх досягнення, підтримує мотивацію та сприяє розвитку навичок самостійного навчання. Тьютор забезпечує не лише наставницьку підтримку, а й здійснює систематичне консультування, моніторинг освітнього прогресу та координацію навчальної діяльності. Завдяки цьому здобувачі освіти отримують можливість краще орієнтуватися у власній освітній траєкторії. Такий супровід сприяє підвищенню мотивації, відповідальності та впевненості в досягненні професійних результатів. Завдяки цьому освітній процес набуває персоналізованого характеру, а професійна траєкторія – чіткого і гнучкого спрямування.

Крім того, інтеграція формального й неформального навчання – через участь у конкурсах, виробничих стажуваннях, онлайн-курсах, майстер-класах – дозволяє розширити освітній досвід, сприяє розвитку практичних навичок і формуванню професійної ідентичності.

Усе це вимагає не лише індивідуального підходу до кожного здобувача освіти, а й відповідної організації освітнього простору, здатного підтримувати такі процеси. Саме тому особливого значення набуває створення сучасного освітнього середовища, що базується на принципах відкритості, цифровізації, партнерства та практичної спрямованості навчання. Таке середовище забезпечує умови для гнучкого навчання, активної взаємодії між учасниками освітнього процесу та ефективної реалізації індивідуальних професійних траєкторій.

Індивідуалізація навчання в системі професійної освіти є не просто сучасним трендом, а стратегічним напрямом її модернізації, що відповідає викликам і потребам ринку праці. Вона сприяє переходу від уніфікованих, стандартизованих моделей до гнучкої, особистісно орієнтованої системи, яка враховує інтереси, здібності, темп і стиль навчання здобувача освіти, формує мотивованого, відповідального та самостійного здобувача освіти, здатного критично мислити й ефективно діяти в професійному середовищі. Перехід від стандартизованих моделей до гнучких освітніх траєкторій дозволяє враховувати особистісні особливості учнів, забезпечує якісну підготовку кваліфікованих кадрів та їхню відповідність вимогам сучасного виробництва. Побудова індивідуальної професійної траєкторії не лише підвищує ефективність навчального процесу, а й сприяє формуванню конкурентоспроможного спеціаліста, здатного до безперервного професійного зростання, самореалізації та адаптації до змін на ринку праці.

Література

1. Верховна Рада України. (2017, 5 вересня). Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради України, №38–39, ст. 380. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Верховна Рада України. (2025, 21 серпня). Закон України «Про професійну освіту». Відомості Верховної Ради України, №4574-IX. <https://mon.gov.ua/news/pidpysano-zakon-pro-profesiinu-osvitu>
3. Козьміна Н.А. (2022). Індивідуалізація процесу навчання. Національний технічний університет України «КПІ».
4. Ничкало Н.Г. (2020). Індивідуалізація професійної освіти: теоретичні засади та практичні аспекти. Київ: НАПН України.
5. Топузов О.М., Малихін О.В., Арістова Н.О., Алексеева С.В., Попов Р.А., Барановська О.В. & Шелестова Л.В. (2024). Теорія і практика індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (колективна монографія). Київ: ВД «Освіта». <https://doi.org/10.32405/978-966-983-485-0-2024-1099>
6. Шапран О.І. & Шапран Ю.П. (2023). Індивідуалізація професійної підготовки здобувачів вищої освіти засобами технології змішаного навчання в умовах воєнного стану. Вісник науки та освіти, (7), 891–905. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-891-905](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-891-905)

ПОГОСЬЯН ДАРИНА

Житомирський державний університет
імені Івана Франка (м. Житомир)

РОЛЬ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

На сучасному етапі розвитку технологій робота у сфері графічного дизайну є досить перспективною, у зв'язку зі зростанням цифрового контенту. Основою якісного дизайну є художньо-проектна діяльність, яка є синтезом мистецького бачення, професійних знань і практичних умінь. Вона сприяє розвитку креативності, а саме: уяви, знань, умінь та навичок експериментування з формою, кольором, композицією та допомагає створити індивідуальний стиль. Важливим є те, що в результаті художньо-проектної діяльності формується художньо-проектне або дизайн-мислення, яке неодмінно є запорукою успішності майбутнього фахівця з графічного дизайну на сучасному ринку праці.

Метою дослідження є розгляд ролі художньо-проектної діяльності у розвитку креативності майбутніх фахівців з графічного дизайну. У процесі роботи були застосовані такі загальнонаукові методи, як: аналіз, синтез, узагальнення та дедукція.

Дизайн-проект є комплексною системою, яка поєднує: ідею та концепцію, візуальні матеріали (ескізи, макети, композиційні схеми тощо), технічну частину (розміри, конструкцію, матеріали) та обґрунтування відповідності потребам сучасного користувача. Проектування є практичним процесом створення проекту (розробка композиції, структури, матеріалів, кольорів, технічних параметрів тощо) [1, 111–112]. Художньо-проектна діяльність передбачає розвиток креативності в результаті створення оригі-

нальних візуальних рішень, пошуку нових форм та поєднання кольорів. Таким чином, стимулюючи творчу уяву та здатність мислити нестандартно [3, 72].

На думку О. Поліщук, крім художньо-образного, різновидом художнього мислення є художньо-проектне або дизайн-мислення [2, 100]. Дизайн-мислення, за В. Шаровим, представляє з себе процес, який покликаний змінити мислення, відмовитися від звичних підходів, існуючих стереотипів та зрозуміти як діяти в ситуації невизначеності [4, 261].

Формування художньо-проектного мислення майбутніх фахівців з графічного дизайну реалізується за рахунок виконання реальних або наближення до реальних дизайн-завдань (створення айденітики, упаковки тощо), аналізу готових дизайнерських рішень, створення візуальних моделей (ескізів, макетів, прототипів), що дозволяє розвинути здатність мислити просторово. Також важливою особливістю такого мислення є сприяння розробці дизайн-продуктів, що поєднують художню виразність із практичною цінністю.

Таким чином, важливою є розробка не лише візуальної складової продукту (етикетки) але й технічної (форми, конструкції тощо), з метою збільшення продажів за рахунок забезпечення візуальної ідентифікації товару покупцем. Прикладом впізнаваного продукту дизайну є відомий в усьому світі безалкогольний напій Соса-Сола. Спочатку, він не відрізнявся оригінальною формою від інших пляшок. Згодом, компанія Соса-Сола почала вимагати, щоб розливатели тиснули логотип на кожній пляшці. Однак, багато конкурентних брендів вдавалися до його зміни, що сприяло знаходженню нових способів захисту серед розливателей. У 1906 році компанія Соса-Сола представила етикетку у формі ромба з яскравим товарним знаком. Проте, вони часто продавалися з бочок з крижаною водою, через що етикетки відшаровувалися. В 1915 році опікуни Асоціації розливу Соса-Сола проголосували за виділення до 500 доларів на розробку унікальної пляшки. Таким чином, скляні компанії по всій території США отримали завдання розробити «пляшку настільки відмінну, щоб ви впізнали її на дотик у темряві чи розбиту на землі». А 1961 року пляшку Соса-Сола навіть було визнано торговою маркою [5]. Беручи до уваги минулий досвід рекламної кампанії зі створення бренду Соса-Сола, можемо впевнено сказати, що майбутній фахівець з графічного дизайну повинен уміти не лише створювати візуальний дизайн продукту але і його оригінальну форму, яка буде слугувати способом його вирізнення серед більшості товарів конкурентів.

Отже, в результаті художньо-проектної діяльності майбутні фахівці з графічного дизайну розвивають власну креативність, навчаються мислити системно, бачити проблему з різних сторін та створювати не лише естетичні, а й функціональні рішення, які будуть затребувані серед покупців.

Література

1. Березюк О. Марина, Т. (2024). Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо проектної діяльності: Монографія. 356.
2. Поліщук О. (2007). Художнє мислення: естетико-культурологічний дискурс: Монографія. 208.
3. Тимченко М. (2019). Художньо-проектна діяльність як провідний засіб розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів. *Освітні обрії*, 1 (48), 70–73. <https://surl.li/obozv1>
4. Шаров В. (2024). Дизайн-мислення: концепція та ключові етапи. *Development Service Industry Management*, 2, 259–264. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(41\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(41))
5. The history of the Coca-Cola contour bottle. <https://surl.lt/tgblgu>

ПОЛІЩУК ІРИНА, КОЛЕСНИК НАТАЛІЯ

Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ У ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ (НА ПРИКЛАДІ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ ПЕППІ ДОВГАПАНЧОХИ)

Сучасне цифрове суспільство висуває нові вимоги до формування творчої особистості, здатної вільно орієнтуватися у візуальній культурі та критично осмислювати інформацію. У цьому контексті графічний дизайн стає не лише професійною сферою діяльності, а й ефективним педагогічним інструментом розвитку креативності дітей.

Розвиток цифрових технологій відкриває широкі можливості для інтеграції мистецьких дисциплін у навчальний процес, зокрема через проєктну діяльність, спрямовану на створення ілюстрацій, персонажів та візуальних образів. В аспекті нашої проблеми розглянемо художню інтерпретацію образу Пеппі Довгапанчохи – яскравої, незалежної та креативної героїні дитячої літератури, чия постать сприяє формуванню позитивних моделей поведінки та стимулює творчу уяву дітей. Графічний дизайн як міждисциплінарна галузь об'єднує художні, технологічні та комунікативні аспекти творчості. У цифровому освітньому просторі він набуває нового педагогічного змісту: здобувачі не лише опановують візуальні мови сучасності, а й розвивають здатність до самовираження, візуального мислення та колективної творчості.

Як стверджує Колесник Н.Є., що цифровізація освіти відкриває нові можливості для молоді, забезпечуючи доступ до глобальних ринків, спрощуючи процеси комунікації, виробництва та поширення творчих продуктів [1, с. 182]. Зазначимо, що сучасні програмні засоби – Adobe Photoshop, Illustrator, Procreate, Canva тощо – забезпечують можливість вільного експериментування з кольором, формою, фактурою, композитними рішеннями. Цифровий формат дає змогу створювати швидкі ескізи, модифікувати образи та реалізовувати фантазійні ідеї без технічних обмежень. У межах мистецької освіти графічний дизайн сприяє розвитку не лише візуальної грамотності, а й критичного та дивергентного мислення, що є основою креативного потенціалу дитини.

На думку вчених Мальцевої А. О., Кугай Т. А., Павленко А. Ф., Басанець О. П., Бистрякової В. Н. візуалізація інформації – повсякденна потреба сучасного суспільства, люди потребують доступні й оригінальні продукти, які допомагають досягати своїх цілей і робити вибір. Саме тому ілюстрація по праву є важливою й унікальною складовою графічного дизайну [2].

Науковцями Шостачук Т. В., Піддубною О. М., Максимчуком А. П., Погосьян Д. Р. визначено, що креативну та творчу людину можна розглядати як таку, що глибоко проникає в суть ідей і здатна втілювати їх у практичні результати в житті, незважаючи на всі можливі труднощі. Акцентовано увагу на тому, що розвиток професійної кар'єри графічного дизайнера залежить від поєднання особистих і професійних якостей та певного мислення, що уможливлює успішну дизайнерську діяльність. Професійна діяльність графічного дизайнера – це творчий процес, який вимагає від фахівців творчого самовираження [3, с. 1828].

У процесі розробки дизайн-концепції щодо створення візуального образу Пеппі Довгапанчохи нами було осмислено літературний персонаж через засоби сучасного цифрового мистецтва, відтворено його індивідуальність і характер у новій візуальній інтерпретації. Під час експериментальної роботи ми проаналізували літературний образ, його поведінкові особливості, кольорову символіку, порівнювали ілюстрації різних авторів. Зазначимо, що візуальна концепція включала створення серії ескізів, визначення палітри, розробку стилізованих елементів та композиційного рішення. У процесі цифрової ілюстрації нами використовувалися прийоми спрощення форм, контрасту кольорів, акцентування емоційної виразності, що сприяло формуванню власного творчого стилю. Варто зазначити, що робота з образом Пеппі допомогла нам не лише розвинути художні навички, а й усвідомити важливість внутрішньої свободи, індивідуальності та позитивного мислення. Цифрові інструменти роблять творчий процес доступним, інтерактивним і мотивуючим.

Такі проєкти, як візуалізація Пеппі Довгапанчохи, створюють сприятливі умови для розвитку емоційного інтелекту, адже діти вчаться передавати через колір і форму власні емоції та враження. Водночас формуються комунікативні компетентності, оскільки обговорення дизайнерських рішень і взаємна оцінка робіт сприяють розвитку критичного мислення та культури спілкування.

Таким чином, графічний дизайн у цифровому освітньому просторі виконує не лише естетичну, а й виховну та розвивальну функцію. Він стає засобом формування творчої особистості, що вміє мислити візуально, діяти креативно й усвідомлено застосовувати технології для самовираження. Дизайн-проєкт створення візуального образу Пеппі Довгапанчохи підтверджує, що поєднання мистецьких і цифрових практик має значний педагогічний потенціал: воно допомагає кожній особистості відчувати себе авторами, навчитися бачити красу у простих формах та розвивати власну художню мову.

Література

1. Колесник Н. Є. (2024). Digitalization of youth training for entrepreneurial activities in the creative industries. *Professional Pedagogics*, 2(29), 181–188. Вилучено з <https://eprints.zu.edu.ua/43764>.
2. Мальцева А. О., Кугай Т. А., Павленко А. Ф., Басанець О. П. & Бистрякова В. Н. (2017). *Вплив цифрових технологій на розвиток ілюстрації в графічному дизайні* [Електронний ресурс]. *Технології та дизайн*, (2 (23)). Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2017_2_6
3. Шостачук Т. В., Піддубна О. М., Максимчук А. П., & Погосьян, Д. Р. (2024). Сучасний графічний дизайн як специфічна творчість особистості. *Вісник науки та освіти*, (23), 1827–1839. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5\(23\)-1827-1839](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-5(23)-1827-1839)

ПОЛІЩУК ОЛЕНА

ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» (м. Хмельницький)

ЦИФРОВЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ВИКЛИК І ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Розвиток інформаційних технологій у XXI ст. ознаменував початок нової епохи в історії людства – епохи інформаційного суспільства. Завдяки технічному прогресу, зокрема комп'ютеризації, цифровізації та мережевим комунікаціям, змінилися не лише соціальні та економічні процеси, а й саме розуміння

пізнання, комунікації та освіти. Педагогічна освіта, як сфера, що формує духовно-ціннісну та інтелектуальну основу суспільства, опинилася в центрі цього процесу. Під впливом нових технологій змінюються способи подання інформації, організація навчального процесу, характер спілкування між учасникам освітнього середовища. У зв'язку з цим актуалізуються питання мобільності, ефективності, часових і просторових меж навчання.

Заклади освіти дедалі частіше функціонують у віртуальному середовищі, створеному штучним інтелектом, який забезпечує доступ до навчальних ресурсів, здійснює контроль знань, створює інтерактивні ситуації. Такий формат навчання є не лише практичним, а й привабливим для сучасної молоді.

На думку А. Погореленко, штучний інтелект може виступати персональним учителем, який розширює освітні можливості, роблячи їх доступними широкому колу осіб [3, с. 26]. Йдеться про нову освітню модель, у межах якої педагогічна взаємодія частково заміщується алгоритмічними технологіями, що допомагають засвоювати знання індивідуально.

У цих умовах штучний інтелект (ШІ) стає своєрідним «персональним освітнім простором», який дає змогу здобувачу обрати власну траєкторію навчання, темп і форму опанування знань. Водночас це сприяє розширенню можливостей доступу до освіти для тих верст населення, які раніше були обмежені у своїх можливостях. Використання технологій ШІ педагогами сприяє подоланню географічних бар'єрів, створенню нового іміджу викладача – «сучасного педагога», який не лише володіє цифровими навичками, а й здатен реалізувати інноваційні підходи до навчання. Такий педагог розуміє логіку покоління, що виросло у цифровій культурі, тому стає для здобувачів освіти не просто джерелом знань, а партнером у процесі пізнання, самовдосконалення та розвитку.

Будучи продуктом людського інтелекту, сучасні технології ШІ створюють нову педагогічну ситуацію – ситуацію співтворчості між людиною та машиною. ШІ здатен виконувати складні аналітичні функції, але не має ціннісно-емоційного виміру, притаманного людині, тому педагогічна освіта має формувати не лише цифрову компетентність, а й здатність до критичного, етичного та філософського осмислення взаємодії з технологіями.

Цифровізація освіти та діджиталізація суспільства загалом вимагають від педагога оволодіння сучасними цифровими інструментами, вміння інтегрувати ШІ у навчальний процес, створення цифрових дидактичних матеріалів, використання адаптивних освітніх середовищ. Саме тому у соціальних мережах, на рівні державних і громадських ініціатив активно популяризуються курси, вебінари спрямовані на підвищення цифрової компетентності педагогів. Зокрема, Міністерство освіти і науки України у 2022 році рекомендувало педагогічним працівникам низку онлайн-курсів щодо роботи з мобільними пристроями, браузером Google Chrome чи навичками роботи з Chromebook [1]. Подібні ініціативи сприяють професійному зростанню педагогів і підвищенню якості освітнього процесу.

Педагогічна освіта у цифрову добу має не просто навчити користуватися інноваційними інструментами, а формувати здатність осмислювати їхній вплив на свідомість, світогляд, систему цінностей.

Цифрове суспільство породжує нову культурну реальність, у якій інформація стає базовою формою існування культури. Освітній процес набуває рис мережовості, інтерактивності, відкритості. Водночас виникає ризик втрати гуманістичного ядра освіти – особистісного спілкування, духовного впливу, живої емоційної взаємодії між викладачем і здобувачем. Як наголошують В. Нікітенко, Р. Олексенко та О. Кивлюк, гуманізація освіти в умовах цифровізації передбачає синтез технологічного та духовного – створення балансу між інтелектуальним і етичним вимірами педагогічної діяльності [2, с. 59].

Педагогічна взаємодія у цифровому суспільстві вимагає розвитку таких якостей, як рефлексивність, медіаграмотність, критичне мислення, здатність до міжособистісного діалогу. Відтак педагог майбутнього – це не просто оператор технологій, а творець духовного сенсу, здатний спрямувати технології ШІ у русло гуманістичного розвитку.

Отже, педагогічна освіта у цифровому суспільстві стає своєрідним мостом між традицією й інновацією, між людиною й технологією, – це не лише адаптація до технічних змін, а й глибоке переосмислення місії педагога як провідника у світ нових знань, технологій та цінностей.

Література

1. Лист Міністерства освіти і науки України «Про онлайн-навчання для педагогічних працівників закладів освіти» від 12.07.2022 року №1/7839-22.
2. Нікітенко В., Олексенко Р., Кивлюк О. (2022). Формування цінностей цифрової освіти і цифрової людини у діджиталізованому суспільстві. *Humanities Studies*, 10, 53–63. DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-10-87-06>.
3. Погореленко А. (2018). Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. *Економічні науки*, 32, 22–27.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ В УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Актуальність дослідження, яке стосується розвитку креативного мислення та навичок розв'язання проблем у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) на уроках інформатики, пояснюється вимогами сучасної освітньої політики України. Зокрема, Державний стандарт початкової освіти та Концепція Нової української школи (НУШ) передбачають формування ключових компетентностей, серед яких важливе місце займають *soft skills*. Закон України «Про освіту» також акцентує увагу на необхідності розвитку таких навичок, адже вони сприяють соціальній адаптації, самостійності та успішному включенню дітей з ООП у навчальне та соціальне середовище.

Для учнів з інтелектуальними труднощами розвиток нестандартного мислення та здатності знаходити рішення має не лише навчальне, а й корекційно-розвивальне значення. Це допомагає компенсувати дефіцити у пізнавальній та регулятивній сферах [1]. Незважаючи на наявність наукових напрацювань у сфері спеціальної педагогіки (зокрема, дослідження В. І. Бондаря, В. М. Синьова та інших), питання формування складних когнітивних навичок у дітей з ООП засобами графічного моделювання та логічних завдань на уроках інформатики у початкових класах ще недостатньо вивчене.

Інформатика як навчальний предмет створює особливе цифрове середовище, яке дозволяє візуалізувати процес мислення та керувати ним [2]. Це відкриває можливості для розвитку логіки, творчості та уяви. Теоретичною основою дослідження є положення спеціальної психології та педагогіки, які підкреслюють компенсаторні можливості навчання [3]. Особливо важливо опиратися на збережені аналізатори та розвивати наочно-дійове мислення, яке є базою для подальшого формування образного та словесно-логічного мислення.

Графічне моделювання (створення зображень, робота з об'єктами, колажами) є ефективним методом для дітей з труднощами навчання, оскільки забезпечує сенсорну підтримку при засвоєнні абстрактних понять. Воно дозволяє учням візуалізувати свої ідеї та керувати ними, що сприяє розвитку творчої уяви. Логічні завдання та алгоритми активізують аналітико-синтетичну діяльність, формують послідовність і структурованість мислення, що напряму пов'язано з навичками розв'язання проблем.

Отже, поєднання графічного моделювання та логічних завдань у змісті уроків інформатики створює сприятливі умови для розвитку важливих життєвих навичок у дітей з ООП.

Актуальність означеної проблеми формування гнучких навичок (*soft skills*) у здобувачів дітей освіти з особливими освітніми потребами обумовлює потребу в чіткому визначенні ключових понять, адаптованих до особливостей їхньої пізнавальної діяльності. Традиційні психологічні дефініції понять «креативність» та «вирішення проблем» часто виявляються недостатньо релевантними або складними для практичного застосування у роботі з цією категорією учнів. Тому виникає необхідність уточнення їх змісту в межах спеціальної педагогіки, а також осмислення ролі навчального предмета «Інформатика» як корекційно-розвивального середовища, здатного сприяти формуванню зазначених навичок через візуально-практичну діяльність.

Креативне мислення (від лат. *creatio* – творення, створення) зазвичай розглядається як здатність генерувати нові, оригінальні ідеї та рішення, що виходять за межі стандартних шаблонів. У дітей з ООП цей процес часто ускладнений через порушення абстрактно-логічного мислення та обмежену гнучкість когнітивних процесів [4]. У контексті інклюзивного навчання креативність доцільно трактувати як здатність до продуктивної, варіативної діяльності, що проявляється у знаходженні кількох способів виконання завдання або створенні унікального, особистісно значущого продукту (наприклад, малюнка, історії). Такий підхід базується на опорі на зорове сприйняття та практичні дії, що є більш доступними для учнів з особливими освітніми потребами [2].

Вирішення проблем (Problem-Solving) розглядається як складний когнітивний процес, спрямований на подолання труднощів для досягнення певної мети. У дітей з ООП формування цієї навички відбувається шляхом екстеріоризації – тобто винесення внутрішніх етапів дії у зовнішній, доступний для спостереження та корекції план. У спеціальній педагогіці Problem-Solving трактується як здатність до поетапного виконання алгоритму, що включає такі складові: усвідомлення проблеми → планування дій → реалізація → оцінка результату. Такий підхід дозволяє структурувати мислення дитини та забезпечити поступове оволодіння навичкою через повторюване тренування логічних операцій і дотримання чітких інструкцій [4].

Одним із ключових засобів розвитку як креативного мислення, так і навичок вирішення проблем є графічне моделювання – процес створення візуальних схем, моделей або зображень, які відобража-

ють структуру об'єктів, явищ або послідовність дій. У межах навчального предмета «Інформатика» графічне моделювання виконує функцію наочно-образної підтримки мисленнєвої діяльності. Це особливо важливо для учнів з інтелектуальними труднощами, оскільки дозволяє їм візуалізувати задум, який складно утримувати лише в уяві, та керувати ним у процесі виконання завдання.

Уроки інформатики можуть виступати як унікальне корекційно-розвивальне середовище завдяки своєму специфічному інструментарію [5]. Комп'ютерні засоби, зокрема графічні редактори, програми блочного програмування та логічні ігри, мають значний потенціал для компенсації когнітивних порушень у дітей з ОПП. Їхній корекційний ефект проявляється у кількох напрямках.

По-перше, інформатика забезпечує візуальну підтримку: абстрактні поняття, такі як алгоритм чи послідовність дій, можуть бути представлені у наочній, динамічній формі (наприклад, у вигляді блоків коду в ScratchJr), що значно полегшує їхнє засвоєння.

По-друге, програмне забезпечення надає негайний зворотний зв'язок, демонструючи результат дії – успіх або помилку. Це є важливим чинником для розвитку саморегуляції та формування навички навчання через метод спроб і помилок.

По-третє, використання ігрових елементів та можливість створення власного, естетично привабливого продукту (наприклад, малюнка чи анімації) підвищує мотивацію та пізнавальну активність учнів з ООП. Це сприяє переходу від репродуктивної до продуктивної творчої діяльності [4].

Таким чином, інформатика не обмежується лише навчанням цифровим технологіям, а виступає як засіб формування гнучких навичок через діяльнісний, візуально-орієнтований підхід.

Ефективне формування навички вирішення проблем в учнів з інтелектуальними труднощами потребує опори на наочно-дійове мислення, яке реалізується через інструменти графічного моделювання. Графічні редактори виступають як зовнішні засоби, що об'єктивують процес мислення, роблячи його доступним для корекції та самоконтролю [1]. Основним прийомом є покрокове створення об'єктів та моделей за чіткою інструкцією, що сприяє розвитку цілепокладання та планування візуального результату. Учень не просто повторює зразок, а усвідомлює, що кінцевий результат залежить від правильної послідовності дій. Прикладом таких завдань є створення композиції з геометричних фігур або цифрового колажу з готових елементів, де необхідно розмістити об'єкти відповідно до заданої теми.

Ключовим елементом у розвитку навички Problem-Solving є декомпозиція завдання – здатність розбивати складну проблему на прості, керовані частини. На уроках інформатики це реалізується через використання графічних редакторів для аналізу складного зображення. Вчитель демонструє готовий малюнок і пропонує учневі визначити прості геометричні фігури, з яких він складається. Потім учень самостійно відтворює зображення, послідовно обираючи ці фігури та розміщуючи їх у певному порядку. Це не лише розвиває аналітичні здібності, а й тренує виконавчі функції – утримання плану в пам'яті, звіряння з еталоном, контроль за діями [3].

Розвиток креативності в учнів з ООП, як здатності до варіативного та продуктивного мислення, ефективно реалізується через творчі проекти у цифровому середовищі. Використання інформатичних засобів дозволяє компенсувати труднощі, пов'язані з моторною незграбністю та нечіткістю образного мислення. Провідним прийомом є створення цифрових історій, коміксів або анімованих сцен – форм невербального самовираження, де учень використовує готові або самостійно створені візуальні об'єкти замість складного тексту чи ручних операцій. Такі завдання стимулюють дивергентне мислення – здатність генерувати множинні рішення. Наприклад, на етапі «Придумай, як герой дістанеться додому» учень може запропонувати кілька варіантів, обираючи відповідні графічні елементи. Це не лише активізує пізнавальну діяльність, а й сприяє формуванню особистісно-ціннісного ставлення до результатів власної роботи [2].

Застосування логічних завдань є невід'ємним доповненням до графічного моделювання, оскільки забезпечує розвиток тих компонентів навички вирішення проблем, які пов'язані зі структурованістю та послідовністю мислення. У межах корекційно-розвивальної роботи логічні вправи виконують функцію тренування базових когнітивних процесів, що є необхідною умовою для формування складніших інтелектуальних дій.

Використання логічних ігор спрямоване на розвиток концентрації уваги, оперативної пам'яті та здатності виявляти закономірності – функцій, які часто є недостатньо сформованими у дітей з інтелектуальними труднощами [1]. Залучення візуальних головоломок та завдань на встановлення послідовності, інтегрованих у цифрове середовище, дозволяє учням аналізувати просторові відношення та структуру елементів. Ігровий формат підтримує високий рівень мотивації, забезпечує багаторазове повторення дій без втрати інтересу та створює умови для позитивного підкріплення навчальної активності, що є критично важливим для закріплення когнітивних навичок.

Особливе значення у формуванні навички Problem-Solving має алгоритмічний підхід. Для учнів з ООП виконання та складання простих алгоритмів і блочних програм (наприклад, у середовищі ScratchJr) є ефективним засобом структурування мислення та поетапного подолання труднощів. Алгоритмізація

дозволяє матеріалізувати процес прийняття рішень: кожна команда або блок виступає як окремий, чітко визначений крок. Це сприяє подоланню імпульсивності та неорганізованості дій, що є типовими для даної категорії учнів. Процес створення програми вимагає від дитини декомпозиції цільового завдання (наприклад, змусити персонажа рухатися) на послідовність елементарних команд [3]. Систематичне використання цього підходу сприяє формуванню внутрішнього плану дій та розвитку рефлексії, оскільки помилка в коді призводить до очевидного збою, що вимагає самостійного пошуку та виправлення помилки. Це безпосередньо впливає на розвиток критичного мислення і є ефективним шляхом до формування навичок вирішення проблем.

Ефективність, досягнута завдяки застосуванню алгоритмічних та логічних методів, може бути реалізована повною мірою лише за умови системної дидактичної адаптації навчального середовища та матеріалів. Це є ключовою передумовою для подолання бар'єрів, пов'язаних із порушеннями уваги, пам'яті та виконавчих функцій у дітей з інтелектуальними труднощами.

Системна адаптація навчальних матеріалів має критичне значення для зниження когнітивного навантаження та підтримки саморегуляції. Одним із ефективних компенсаторних механізмів є використання покрокових візуальних інструкцій та карт-підказок, які дозволяють екстеріоризувати етапи виконання завдання, підтримуючи функції оперативної пам'яті та планування [1]. Візуальні інструкції у вигляді схем, піктограм або послідовностей іконок виступають як зовнішні організатори діяльності, забезпечуючи чіткий орієнтир для кожного кроку. Це є необхідною умовою для формування навичок саморегуляції та вирішення проблем [3]. Такий підхід дозволяє забезпечити керовану послідовність дій та сприяє поступовій автономізації учня в навчальному процесі.

Вибір програмного забезпечення для роботи з учнями з ООП має базуватися на принципах доступності та інтуїтивності інтерфейсу. Програми, такі як ScratchJr (для блочного програмування) та Paint (для графічного моделювання), є обґрунтованими, оскільки пропонують мінімалістичне, іконографічне середовище, що не потребує складного текстового читання або моторних дій. Це дозволяє учню зосередитися на когнітивному завданні – творчості або алгоритмізації. Завдяки цьому зазначене програмне забезпечення виконує компенсаторну функцію, створюючи адаптоване корекційно-розвивальне середовище, необхідне для успішного розвитку креативного мислення та навичок Problem-Solving.

Таким чином, уроки інформатики є ефективним корекційно-розвивальним середовищем для формування креативного мислення та навичок вирішення проблем в учнів з інтелектуальними труднощами. Завдяки графічному моделюванню та логічним завданням забезпечується наочно-дійова підтримка та візуалізація мисленнєвих процесів. Застосування графічних редакторів сприяє декомпозиції складних завдань, а алгоритмічний підхід – розвитку саморегуляції та послідовності дій.

Для повної реалізації потенціалу інформатики як корекційного інструменту необхідна адаптація навчального середовища: використання покрокових інструкцій, інтуїтивно зрозумілого програмного забезпечення та візуальних підказок. Такий підхід сприяє розвитку гнучких навичок, що є важливою умовою успішної соціальної адаптації та інклюзії учнів з особливими освітніми потребами.

Література

1. Синьов В. М. & Бондар В. І. (2015). Освітня інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.
2. Синьов В. М., Матвеева М. П. & Хохліна О. П. (2008). Психологія розумово відсталої дитини: підручник. Знання.
3. Колупасева А. А. (Ред.). (2012). *Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник*. А. С. К.
4. Прохоренко Л. & Засенко В. (Ред.). (2024). Спеціальна педагогіка і психологія: сучасний терміно-логічний словник. Генеза.
5. Міністерство освіти і науки України. (2022). Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (під керівництвом О. Я. Савченко). <https://surl.li/chgmhs>

СМАЛЬ ОЛЕНА, КРУЛИК БОГДАН

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

ГАРЯЧИЙ БАТИК В СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ

У сучасних умовах масового виробництва предметів прикладного мистецтва зростає роль художньої майстерності, особливо в галузі інтер'єрного дизайну. Художній розпис тканин, зокрема батик, стає не лише декоративним елементом, а й важливою складовою формування стилю та атмосфери приміщення [1].

Техніка батика має глибоке історичне коріння, що сягає кількох століть тому. Вона зародилася в Індонезії, де цей вид мистецтва став національним символом. Назва «батик» походить від слова «ambatik», що означає нанесення воску на тканину для створення візерунків [2]. Розпис по тканині за

допомогою воску дозволяє створювати унікальні, складні композиції, які важко повторити у промислових умовах. Техніка батика поділяється на гарячий та холодний спосіб, що визначають різний підхід до нанесення фарб і воску [3]. В обох випадках тканина залишається основним полотном, на якому розкривається художній задум.

Сьогодні батик знаходить застосування у створенні декоративних тканин, штор, покривал і декоративних панно. Він здатний надати інтер'єру неповторний колорит, підкреслити основні кольорові акценти або ж пом'якшити загальне колірне рішення [4].

Однією з особливостей батика є його здатність змінювати свій вигляд залежно від освітлення. При природному світлі фарби на шовкових тканинах здаються більш м'якими, а при штучному – набувають яскравого блиску і глибини [2]. Це дає дизайнерам можливість варіювати сприйняття інтер'єру у різний час доби.

Існує стереотип, що батик доречний виключно у східних інтер'єрах. Однак практика показує, що його елементи чудово інтегруються і в класичні, і в модернові інтер'єри [5]. Так, декоративні подушки або панно в техніці гарячого батика можуть стати яскравими акцентами в просторі з нейтральним фоном.

Важливим є і те, що батик гармонійно поєднується з природними матеріалами – деревом, каменем, бамбуком, що робить його актуальним в еко та скандинавських стилях дизайну, які є зараз актуальними та найбільш використовуваними [6].

Зараз також спостерігається зростання інтересу до етностилю в сучасному дизайні інтер'єрів, що відкриває нові можливості для використання батика. Мода на автентичні орнаменти, народні мотиви та символіку стимулює художників звертатися до народної символіки, адаптуючи її до сучасних технік і форматів. Батик із використанням традиційних українських елементів, таких як стилізовані символи трипільської культури, гуцульські візерунки або петриківський розпис, стає не лише декоративним елементом, а й засобом збереження культурної ідентичності. Такий підхід дозволяє поєднувати глибоку символіку з естетикою сучасного простору, створюючи унікальні арт об'єкти, що водночас слугують і окрасою, і носіями культурної пам'яті.

При використанні батика в інтер'єрі необхідно враховувати загальні правила композиції. Наприклад, для приміщень із низькими стелями рекомендується орієнтувати візерунок у вертикальному напрямку, що візуально піднімає простір. Для просторих кімнат краще підходить горизонтальне розташування елементів [7].

Декоративні тканини з батиком можна застосовувати як акцентні панно, оббивку меблів або як основу для текстильних аксесуарів. Важливо правильно комбінувати розписані тканини з однотонними матеріалами тієї ж колірної гами для досягнення гармонії [8].

Сучасні технології розширюють можливості використання батика. Зокрема, генеративні алгоритми штучного інтелекту дозволяють створювати симетричні та складні візерунки, які можуть бути застосовані у цифровому друці на тканинах [8]. Це відкриває нові горизонти для створення ідей та ескізів для техніки гарячого батика, поєднуючи традиції та сучасність.

Таким чином, батик як техніка художнього розпису тканини є цінним інструментом у сучасному дизайні інтер'єру. Він не тільки допомагає створити унікальні художні акценти, а й підкреслює індивідуальність простору. Використання батика дозволяє варіювати сприйняття кольору і світла, гармонійно вписуючись у різні стилі інтер'єру – від класики до модерну. Сучасні технології лише посилюють потенціал батика, роблячи цю техніку більш доступною та різноманітною. Це відкриває широкі можливості для творчості та інновацій у сфері прикладного мистецтва і дизайну.

Література

1. Балан У. Г. (2018). Особливості застосування техніки гарячого батика в станковій композиції. Київський національний університет технологій та дизайну. URL: <https://surl.li/mxfspr>
2. Презентація «Батик як техніка розпису тканини». Всеосвіта. URL: <https://surl.li/ahsmsn>
3. Ларіна В. В. (2020) Методика створення творчої роботи в техніці холодного батика. Херсонський державний університет. URL: <https://surl.li/ydjncv>
4. Мегеря К. В. (2023). Декоративна сюжетна композиція (холодний батик). Криворізький державний педагогічний університет. URL: <https://surl.li/dzajnd>
5. Бабенко В. & Булгакова Т. (2020). Прийоми використання етнічних мотивів в сучасному інтер'єрі готелів. Науковий погляд у майбутнє.
6. Прохорова Н. А. (2017). Текстиль в інтер'єрі стилю модерн: історія і сучасність. Молодий вчений, 10, 319-322.
7. Dyda, I., Dyda, O., & Ezatullah, A. H. (2021). Змінний тематичний декор в дизайні житлового інтер'єру. SA, 3(2), 28-37.
8. Parhusip, H. A. (2017). Innovation of Parametric Plane Curve and Algebraic Surfaces for Motifs of Batik. URL: <https://arxiv.org/abs/1711.04633>

ХОЛОДНИЙ БАТИК ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ГАРЯЧОМУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ, ПРОЦЕСУ ТА ХУДОЖНІХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Батик – це техніка розпису тканини, при якій окремі ділянки поверхні захищають від фарбування спеціальним резервуючим складом (воском, парафіном або резервом на основі каучуку). Завдяки цьому створюється малюнок, що має унікальну фактуру, прозорість кольорів і характерні контури.

Назва «батик» походить від яванського слова «ambatik», що означає «розписувати» або «крапля воску». Вперше техніка з'явилася на острові Ява (Індонезія) приблизно у VI-VII століттях. Індонезійський батик був настільки вишуканим, що використовувався не лише для одягу, а й мав ритуальне, символічне значення – кожен орнамент мав своє трактування, пов'язане з соціальним статусом та культурними віруваннями. Згодом техніка поширилась в Індії, Китаї, Японії, Малайзії, а в Європі набула популярності у XIX–XX ст., коли художники почали експериментувати з новими матеріалами – синтетичними фарбами, текстильними резервами, акрилом. В Україні батик активно розвивається з другої половини XX ст., особливо у творчості декоративних художників Львова, Києва та Харкова [1].

У цілому, батик – універсальна техніка. Вона може служити для створення самодостатніх творів мистецтва – картин, панно, для оформлення одягу, аксесуарів, предметів побуту [2].

Ключовими етапами створення батику залишаються:

1. Підготовка тканини – вибір натуральної тканини (шовк, батист, бавовна), натягування її на раму.
2. Ескіз – перенесення композиції на тканину.
3. Нанесення резерву – ізолювання ділянок, які мають залишитись незабарвленими.
4. Фарбування – нанесення барвників різної інтенсивності.
5. Закріплення кольору – термічно або хімічно, залежно від типу фарб.
6. Зняття резерву – видалення воску або промивання тканини.
7. Оздоблення – додаткове розписування, фіксація роботи [2].

Сьогодні можна розрізнити два основних види батику – гарячий і холодний, але також виділяють і третю техніку – вільний розпис (вільний батик). Гарячий батик – резервом є розплавлений віск або парафін, який наноситься гарячим інструментом (tjanting, пензлем або штампом). Віск створює чіткі, графічні межі. Холодний батик – використовує резерв на основі каучуку або бензину, який наноситься при кімнатній температурі. Дає змогу працювати тонше, малювати плавні переходи кольору. Вільний розпис – без використання резерву; фарби розтікаються природно, створюючи ефект акварелі [2].

У класичному гарячому батику головним матеріалом є віск або парафін, який розплавляється на водяній бані та наноситься на тканину в рідкому стані. Для цього використовують спеціальний інструмент – tjanting (металевий резервуар з носиком) або пензель. Тканина має бути щільною, але гладкою (шовк, батист, тонкий бавовняний сатин), адже вона повинна витримувати багаторазове нагрівання та фарбування. Фарби використовуються анілінові або спеціальні для шовку, які закріплюються парою [4].

У холодному батику віск замінюється резервом на основі каучуку, бензину або латексу, який має гелеподібну консистенцію і наноситься без нагрівання. Його зручно застосовувати за допомогою скляних або металевих тюбиків із тонким носиком. Фарби ті самі – водорозчинні барвники або акрилові фарби для текстилю. Перевагою є менша кількість допоміжних матеріалів і відсутність потреби у нагріванні [3].

Гарячий батик є більш складним і трудомістким. Кожен етап вимагає точності у нагріванні воску: він не має бути надто рідким, але й не занадто густим (бо утворить нерівну лінію). Робота виконується пошарово: після кожного фарбування віск знову наноситься для збереження нових ділянок. Після завершення – тканину нагрівають і видаляють віск, прасуючи через папір або пропарюючи [4].

Холодний батик набагато зручніший у процесі, оскільки не потребує нагріву. Резерв висихає швидко, дозволяючи одразу переходити до фарбування. Фарби можна змішувати, розмивати, створювати м'які градієнти. Контури виходять тоншими, еластичними, менш графічними. Завдяки цьому техніка холодного батику дає більше можливостей для імпровізації та експериментів [3].

У гарячому батику домінує графічність, чітка структура, декоративність. Завдяки шарам воску створюються цікаві фактури: тріщинки, плями, напівпрозорі заломы – так званий ефект «кракле». Такий стиль асоціюється з етнічними орнаментами, символічними композиціями, декоративними панно [4].

У холодному батику переважає живописність: плавні переходи кольорів, акварельні розтушовки, нюансні тони. Художник має більше свободи у кольоровому моделюванні, може передати емоційний стан, атмосферу, навіть портретні риси. Це робить холодний батик ближчим до професійного живопису на тканині, ніж до орнаментального мистецтва [3].

Холодний батик дійсно можна розглядати як альтернативу гарячому, особливо у сучасній художній практиці. Він спрощує технологічний процес, робить його доступним навіть для початківців і водночас розширює живописні можливості. Натомість гарячий батик залишається класичним і більш декоративним, вимагаючи високої майстерності й точності.

Література

1. Арт-Віт: Історія розвитку розпису у техніці Батик. URL: <https://surl.li/wikxqi>
2. Скриня: Батик. URL: <https://skrynya.ua/article/259381>
3. Мистецтво: техніка «холодного батіку». URL: <https://surl.li/axsefy>
4. Оглядові статті: Гарячий батик. URL: <https://ibud.ua/ua/post/goryachiy-batik-100978>

СРІБНА ЮЛІЯ, ЛОПУШНЯК ВІТАЛІНА

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ І МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти переживає глибокі трансформації, зумовлені стрімким розвитком технологій, зміною суспільних запитів і новим розумінням ролі людини в глобальному світі. У цьому контексті особливого значення набуває взаємодія педагогічної й мистецької освіти як синтетичного простору, у якому поєднуються інтелектуальні, емоційні, творчі та духовні складові розвитку особистості. Саме симбіоз цих галузей створює підґрунтя для формування інноваційного освітнього середовища та підготовки фахівців нового типу – педагогів-творців, здатних до креативного мислення, глибокої рефлексії та гнучкої адаптації до викликів майбутнього.

Мистецтво є унікальним феноменом людської культури, який формує духовність, світогляд, естетичний смак і здатність до творчого самовираження. Водночас педагогіка забезпечує методологічну, ціннісну та гуманістичну основу для організації навчально-виховного процесу. Їх поєднання у професійній підготовці майбутніх педагогів відкриває нові перспективи не лише для розвитку творчої особистості вчителя, а й для оновлення самої освітньої парадигми – від знаннєвої до компетентнісно-креативної.

Педагогічна освіта завжди була покликана виховувати в людині гуманістичні ідеали, спрямованість на розвиток особистості учня, його внутрішнього потенціалу, емоційного інтелекту й здатності до співпраці. Сучасний педагог – це не лише транслятор знань, а фасилітатор, наставник, організатор творчого пізнання. Тому зміст педагогічної підготовки має включати не лише психолого-педагогічні та методичні знання, а й засоби мистецького впливу, що активізують уяву, емпатію, здатність до асоціативного мислення. Саме через педагогічну діяльність реалізується важлива соціальна функція мистецтва – формування духовності, культури, любові до прекрасного. Учитель, який володіє мистецькою чутливістю, здатний виховувати гармонійну, творчу, емоційно зрілу особистість, для якої навчання стає процесом натхнення й самопізнання. Мистецька освіта формує в людині здатність бачити нестандартно, мислити образно, генерувати нові ідеї. У контексті інноваційного суспільства ці якості стають ключовими для будь-якої професійної сфери. Митець за своєю природою – новатор, а творчість є основою будь-якої інновації.

У процесі інтеграції мистецтва в педагогічну освіту створюються умови для формування в майбутніх педагогів таких компетентностей, як креативність, ініціативність, гнучкість мислення, уміння візуалізувати ідеї, застосовувати художньо-образні методи у навчанні. Цей підхід сприяє появі нових педагогічних технологій – арттерапії, театралізованого навчання, візуального сторітелінгу, музично-рухових методик, які активізують навчальну мотивацію й забезпечують емоційний комфорт учнів.

Сучасна школа потребує вчителя, який мислить художньо, діє творчо й організовує навчання як процес співтворчості. Симбіоз педагогічної та мистецької освіти дає змогу створити середовище, де навчання і виховання відбуваються через емоційно-естетичні переживання, гру, проєктну діяльність, дизайн-мислення, інтеграцію різних видів мистецтва з предметами природничо-математичного циклу.

Інноваційне майбутнє освіти неможливе без міждисциплінарності. Коли педагог володіє художніми засобами вираження – словом, кольором, рухом, музикою, – він здатний створювати навчальні ситуації, які стимулюють не лише інтелектуальний, а й емоційний, моральний та естетичний розвиток дитини. Саме такі педагоги формують покоління, здатне до критичного мислення, творчості та емоційної стійкості – якості, що визначатимуть успішність у XXI ст.

Реалізація симбіозу педагогічної й мистецької освіти можлива через:

- інтеграцію мистецьких дисциплін у програми педагогічних ЗВО;
- створення міжкафедральних проєктів, спільних творчих лабораторій і майстерень;
- упровадження курсів з арт-педагогіки, креативного мислення, медіа- та дизайн-освіти;
- організацію студентських виставок, театральних постановок, музичних вечорів, де майбутні

педагогі розкривають власну творчість;

- розвиток партнерства між мистецькими академіями, педагогічними університетами та школами.

Такі форми взаємодії не лише сприяють професійному зростанню майбутніх педагогів, а й формують у них глибоке розуміння ролі мистецтва як потужного засобу виховного впливу та інструмента інноваційного навчання. Отже, симбіоз педагогічної та мистецької освіти є потужним чинником формування

інноваційного освітнього простору, де поєднуються духовність, креативність, гуманізм і технологічність. У цьому поєднанні народжується новий тип педагога – педагог-мистець, педагог-творець, який здатний мислити нестандартно, надихати дітей і створювати навчальні середовища, що розкривають потенціал кожної особистості.

Майбутнє освіти – у синергії науки, мистецтва й педагогіки. Саме вона забезпечує розвиток людини як гармонійної, мислячої, духовної істоти, спроможної не лише адаптуватися до змін, а й творити їх. Симбіоз педагогічної і мистецької освіти – це шлях до інноваційного майбутнього, у якому творчість стає основою прогресу, а освіта – мистецтвом виховання Людини.

Література

1. Андрущенко В. П. (2012). Філософія освіти XXI століття: пошук стратегій розвитку. Київ: Знання України.
2. Бех І. Д. (2003). Виховання особистості: Особистісно орієнтований підхід (Кн. 1). Київ: Либідь.
3. Масол Л. М. (2015). Мистецька освіта: концептуальні засади, інтеграційні процеси, інноваційні технології. Київ: Педагогічна думка.
4. Савченко О. Я. (2019). Сучасна початкова освіта: цінності, цілі, технології. Київ: Богдан.
5. Хоружа Л. Л. (2018). Мистецтво у педагогічному процесі: синергетичний підхід. Харків: Основа.

ТИЩЕНКО ВІКТОРІЯ, КОЛЕСНИК НАТАЛІЯ

Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)

ДИЗАЙН-КОНЦЕПЦІЇ ТЕКСТИЛЬНИХ ВИРОБІВ ДЛЯ ВІКОН: ПОЄДНАННЯ ТВОРЧОСТІ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Сучасна мистецька освіта перебуває в умовах активного розвитку цифрового суспільства, що впливає на формування нових компетенцій у здобувачів. Дизайн текстильних виробів для вікон – один з напрямів, який поєднує художню уяву, естетичне сприйняття та практичні навички в роботі з матеріалами. В умовах цифровізації проєктування стає більш інтерактивним і технологічно насиченим.

Мистецька освіта на регіональному рівні ґрунтується на вивченні та дослідженні народних мистецьких традицій, а також на спадщині відомих майстрів, чий досвід передається від покоління до покоління. Відчутний сплеск новаторських пошуків від митців-педагогів нового покоління дає змогу інтерпретувати традиції через свій власний креативний погляд [3, с.60].

Дизайн-концепція текстильного виробу формується на основі поєднання естетичних принципів (колір, композиція, ритм) і функціональних вимог (світлопроникність, довговічність матеріалу, комфорт користувача). В освітньому процесі важливо навчити здобувачів аналізувати декоративні можливості тканин, орнаментальні мотиви та способи обробки текстилю.

Цифрові інструменти, такі як графічні редактори (Adobe Illustrator, Photoshop) та спеціалізовані програми для моделювання текстилю, дозволяють студента створювати прототипи виробів, експериментувати з кольорними схемами та візуальними композиціями. Використання цифрових технологій в освітньому процесі, а саме: прискорює створення ескізів; розширює можливості варіативності орнаментів; сприяє формуванню навичок адаптації дизайну до конкретного простору.

Гордійчук Я. зазначає, що сучасна людина здійснює комунікативний процес у більшій мірі за допомогою віртуального інтернет-простору. Це значною мірою впливає на швидкість отримання інформації та обмін нею. На спеціалізованих сервісах публікації дизайнерами власних робіт, портфоліо та виконання конкретних проєктів, таких, як Behance, Dribbble, UpWork та Fiverr формуються група фахівців, яка критичніше ставиться до представленого контенту, а комунікація ведеться у професійному дискурсі [2, с.126]. На думку Клівак В. завдяки дизайну відбувається технічне окультурення віртуального простору, йому надається інтерфейс та своєрідні властивості [2, с.130].

Інтеграція традиційних художніх методів і цифрових інструментів забезпечує комплексний підхід до навчання. Здобувачі навчаються відображати художнє бачення у матеріалі, враховувати естетику інтер'єру та природне освітлення, трансформувати ручні ескізи у цифрові макети.

На думку науковця Незвешук-Когут Т.С. вікна й вітражі є основними вертикальними конструкціями для забезпечення природної освітленості приміщень. Конструкції засклення є, крім того, важливим елементом, що впливає як на зовнішній вигляд будинку, так і на інтер'єр приміщень [1, с.156].

Такий підхід розвиває креативне мислення, формує здатність до самостійного прийняття рішень і підвищує професійну компетентність майбутніх дизайнерів.

У Житомирському державному університеті імені Івана Франка на практичних заняттях здобувачі спеціальності 022 Дизайн (зокрема на ОПП «Графічний дизайн») створюють серії текстильних виробів для вікон, комбінуючи ручні техніки (батик, аплікація, вишивка) з цифровим дизайном орна-

ментів. Результатом є продукти, які відповідають сучасним естетичним та функціональним вимогам і можуть бути реалізовані у реальних інтер'єрах.

У ході експерименту було досліджено вплив поєднання традиційних технік і цифрових технологій на креативність та візуальну грамотність здобувачів при створенні текстильних виробів для вікон. Результати показали покращення креативного мислення (82 % студентів продемонстрували підвищення рівня креативності після використання цифрових інструментів); розвиток навичок цифрового дизайну (90 % здобувачів освіти успішно створили цифрові макети текстильних виробів); якість графічного оформлення; задоволеність освітнім процесом (85 % опитаних відзначили, що поєднання традиційних і цифрових методів зробило навчання більш цікавим та ефективним).

Дослідження показало, що поєднання традиційних художніх методів і цифрових технологій у створенні текстильних виробів для вікон ефективно сприяє розвитку креативності, формуванню візуальної грамотності та професійних навичок студентів. Використання цифрових інструментів дозволяє прискорити процес проектування, експериментувати з орнаментами та кольорами, а інтеграція ручних технік зберігає художню унікальність виробів. Такий підхід забезпечує комплексну підготовку майбутніх дизайнерів до роботи в умовах сучасного цифрового суспільства.

Таким чином, дизайн-концепції текстильних виробів для вікон стають ефективним інструментом формування творчих і професійних компетенцій у мистецькій освіті. Поєднання традиційних методів і цифрових технологій сприяє розвитку креативності, візуальної грамотності та підготовці здобувачів освіти до роботи в сучасних умовах цифрового суспільства.

Література

1. Незвешук-Когут Т. С. (2021). Дизайн : навч. посіб. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ.
2. МОН України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. (Ред.). (2022). Мистецтво і дизайн у XXI ст.: конвергенція форм і сенсів: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 8 грудня 2022 року. Київ: КНУКіМ.
3. Петрова І. В. (відп. ред.). (2024). Сучасні художні практики: традиції, новації, перспективи. Збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників і молодих учених (25 квітня 2024 р.). Вінниця: Вид-во ФОП Ю. В. Кушнір.

УРСУ НАТАЛІЯ, АНТОЩИШЕНА УЛЯНА

Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка
(м. Кам'янець-Подільський)

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ DIGITAL-ART У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ХУДОЖНЬОГО ЦИКЛУ

Сучасний стан розвитку українського мистецтва, формування його національного забарвлення порушує низку питань мистецької освіти, зокрема, підготовку фахівців, які мають необхідні знання і вміння для створення національно-ідентичного digital-продукту.

Матеріал присвячений впровадженню діджиталізації у сучасну мистецьку освіту та розвитку в студентів розуміння національної свідомості. Безперечними умовами досягнення поставленої мети є динамічне впровадження українського світогляду у процесі власної творчості, створення шляхів самостійного розв'язання поставлених завдань з мистецьких дисциплін, пошук за допомогою технологій digital-арт побудови об'єктів зображення, пошук кольорової гармонії та ін.

Визначним моментом є синтез заздалегідь підготовленої діджиталізованої наочності та сучасних технологій цифрового мистецтва digital-арт, що дає можливість демонстрації зв'язків природних, реально існуючих образів, предметів середовища з віртуальним світом для здійснення порівняння загального і часткового, реального і віртуального в об'єктах різних видів мистецтв. Введення сучасних технологій надає можливість інкорпорованого сприйняття в digital-арт візуального й аудіовізуального видів мистецтв: образотворчого, музичного, писемного та ін., що спричиняє взаємозв'язок зорового і слухового аналізаторів, створюючи тим самим необхідне емоційне підґрунтя. Важливо, що емоційна сторона занять з digital-арт повинна містити базові підвалини стійких знань, умінь та навичок з кожного з художніх предметів, без яких вирішення поставлених завдань буде майже неможливим.

Використання digital-арт можливостей значно покращує і урізноманітнює архітектуру занять зі студентами, наповнюючи його більш глибинним контентом і креативними формами подачі матеріалу для викладання предметів художнього циклу, переконливо доводить необхідність використання нових digital-прийомів для розвитку в студентів національної свідомості. Важливо акцентувати увагу на використанні ретельно підібраних автентичних національних джерел, бажанні зазирнути у саме коріння етосу нації, істотному розумінні витоків приналежності до українського народу і, як результат, креативній справжнього національного продукту. Такий підхід наближує процес поєднання видів мистецтв крізь призму цифровізації до контемпорарної імпровізації у розв'язанні поставлених завдань.

Література

1. Городецький В. (2018). *Комп'ютерні технології в мистецтві: методичні рекомендації*. Івано-Франківськ: Симфонія форте.
2. Храмова-Баранова О. Л. & Галенко А. В. (2017). Розвиток цифрових комп'ютерних технологій, їх вплив на мистецтво і дизайн України. *Гуманітарний вісник ЧДТУ. Серія: Історичні науки*, 27(11), 82–87. <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/1937>
3. Підгурний І. С. (2020). Місце цифрового мистецтва у сучасній візуальній культурі. У *Гатенмейстерські читання: тези доповідей Міжнародної наукової конференції* (с. 242–243). Кам'янець-Подільський: Аксіома.

ХАРИТОНОВА ВАЛЕНТИНА, ЛИТВИНЕНКО НАТАЛІЯ

Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини (м. Умань)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УЧНІВ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Сучасна освіта переживає глибокі трансформації, зумовлені розвитком цифрового суспільства. Цифровізація змінює способи навчання, спілкування та сприйняття інформації, що вимагає від педагогів пошуку нових методичних підходів, здатних забезпечити активну, творчу та усвідомлену участь учнів у освітньому процесі. Особливо актуальним це питання є для методики навчання технологій, де важливо не лише передати технічні та технологічні знання, а й формувати в учнів практичні, креативні та цифрові компетентності. «Цифрова компетентність дозволяє людині бути успішною в сучасному інформаційному просторі, керувати інформацією, оперативно приймати рішення, формувати важливі життєві компетенції» [2].

«Одним із завдань розвитку освіти Європейських країн, у яких впевнено застосовуються інформаційні технології, є якісне формування в учнів навичок критичного мислення та вміння ефективного використання інформаційних технологій під час навчання та у процесі повсякденної життєдіяльності. Освітній процес має бути спрямований на підготовку людини, яка вміє перетворити інформацію на знання та використати її для суспільних потреб та інтересів, продовження навчання» [1]. Сучасна технологічна освіта школярів в Україні базується на проєктно-технологічній системі навчання, яка дозволяє формувати в учнів цілісне уявлення про технологічну діяльність як процес пізнання, творчості й практичного застосування знань. У контексті навчання учнів 5–6 класів технологій обробки текстильних матеріалів цифровізація відкриває широкі можливості для вдосконалення освітнього процесу

Цифрові технології – це будь-який продукт, за допомогою якого можна створювати, переглядати, розповсюджувати, змінювати, зберігати, вибирати, передавати і отримувати інформацію електронними засобами у цифровій формі (ПК, планшет, ноутбук, смартфони, медіаплеєри, цифрове телебачення тощо). Цифрові технології дозволяють зробити освітній процес мобільним, індивідуальним та диференційованим. При цьому технології не замінюють вчителя, а доповнюють його. Таким заняттям властиві адаптивність, керованість, інтерактивність, поєднання індивідуальної та групової роботи, часова необмеженість навчання.

У нашій методиці для кращого засвоєння знань здобувачами освіти та більш продуктивної їх роботи у процесі проєктно-технологічної діяльності ми пропонуємо учням під час розробки власних ідей виробів з текстильних матеріалів активно працювати у цифровому освітньому середовищі: наприклад, вони можуть використовувати онлайн-ресурси для створення ескізів, застосовувати мобільні додатки для підрахунку витрат тканини, вивчати технологічні процеси за допомогою відеоматеріалів, моделювати вироби у 3D-програмах, брати участь у віртуальних майстер-класах або презентувати результати у вигляді відеопроєктів чи цифрових портфоліо. Як показала практика, цифрові інструменти дають змогу урізноманітнити навчання, зробити його більш осмисленим і привабливим для учнів, формувати не лише технологічні, а й інформаційно-комунікаційні компетентності, розвивати навички самоорганізації, планування та творчої самопрезентації.

Таким чином, цифрові інструменти під час навчання учнів 5–6 класів технологій обробки текстильних матеріалів не замінюють традиційну ручну працю, а доповнюють її, розширюючи можливості візуалізації, експериментування та оцінювання результатів. Такий методичний підхід створює сприятливі умови для формування компетентного, креативного й технологічно грамотного учня, здатного ефективно діяти у цифровому суспільстві, застосовуючи як класичні ремісничі прийоми, так і сучасні цифрові засоби.

Література

1. Генсерук Г. Р. (2019). Цифрова компетентність як одна із професійнозначущих компетентностей майбутніх учителів. *Open educational e-environment of modern University*, 6, С. 8–16. <https://surl.li/rdhwmg>
2. Ключові компетентності для навчання впродовж життя (2018). Цифрова компетентність. 2018. URL: <https://surl.li/xxoiyz>

ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ І СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ У НАВЧАННІ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОМУ МИСТЕЦТВУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифрова трансформація освіти відкриває широкі можливості для розвитку педагогічної практики й удосконалення мистецької освіти. Водночас вона ставить перед викладачами нові завдання: збереження культурних традицій, забезпечення спадкоємності поколінь та формування гуманістичних цінностей у студентів. Для викладача закладу вищої освіти, який готує фахівців у галузі декоративно-ужиткового мистецтва, важливим стає поєднання класичних технік ручної творчості із сучасними цифровими інструментами. Такий синтез дозволяє створити гнучкий освітній простір, орієнтований як на збереження національної культурної спадщини, так і на впровадження інноваційних технологій.

Сучасні дослідження підтверджують, що використання цифрових технологій суттєво розширило можливості художньої діяльності. Зокрема, зазначається, що «використання сучасних цифрових технологій у створенні творів образотворчого мистецтва не тільки розширили можливості створення і обробки статичних та рухомих зображень, зробивши цей процес точніше, швидше та дешевше, але, у деяких випадках, вони дають можливість художникам виконувати завдання або створювати такі речі, які раніше було неможливо» [1, с. 107]. У своєму дослідженні О. Храмова-Баранова і О. Галенко підкреслюють, що «використання цифрових комп'ютерних технологій дозволило образотворчому мистецтву і дизайну показати нові інноваційні підходи в художньому відображенні дійсності» [2, с. 83]. Ці твердження свідчать про безперечну актуальність інтеграції цифрових інструментів у мистецьку освіту.

Водночас доречно наголосити, що роль цифрових технологій не обмежується лише сферою художньої діяльності в образотворчому мистецтві та дизайні. Вони стають важливим елементом і у процесі навчання декоративно-ужитковому мистецтву, адже дозволяють викладачам використовувати сучасні методичні засоби, а студентам – отримувати знання в більш наочній, інтерактивній та індивідуалізованій формі. Таким чином, цифровізація постає не лише як інструмент для творчих експериментів, а й як потужний ресурс у формуванні освітнього середовища, що поєднує традиції та інновації. Так мультимедійні презентації й інтерактивні платформи забезпечують не лише пояснення теоретичних основ та послідовності виготовлення виробів, а й наочну демонстрацію технік, які раніше можна було побачити лише в аудиторії. Відеуроки й онлайн-майстеркласи створюють додаткові можливості для самостійного навчання: студенти можуть переглядати матеріал у зручний час, повторювати складні операції та формувати індивідуальну траєкторію засвоєння знань. Особливої цінності набуває застосування технологій 3D-моделювання, що дозволяє візуалізувати майбутні вироби, експериментувати з формою, кольором і фактурою ще до початку практичної роботи з матеріалами.

Поряд із цим, використання цифрових технологій дозволяє студентам долучитися до процесу збереження та популяризації народних традицій. Оцифрування зразків декоративно-ужиткового мистецтва сприяє створенню електронних каталогів та віртуальних виставок, які забезпечують доступ до культурної спадщини незалежно від географічного місця перебування. Такий підхід формує у студентів почуття національної ідентичності та гордості за культурні надбання. Наприклад, онлайн-експозиція, присвячена писанкарству або різьбленню може стати не лише ефективним навчальним ресурсом для студентів, а й методичним матеріалом для шкільних учителів і керівників гуртків відповідного спрямування.

Водночас цифровізація не повинна зводитися лише до технологічного аспекту. Вона має сприяти формуванню ціннісних орієнтацій студентів. Викладач, інтегруючи ручні творчі техніки з цифровими інструментами, формує у студентів не лише професійні вміння, а й культуру шанобливого ставлення до традицій. Участь у проєктах, конкурсах, виставках і створення авторських колекцій виробів сприяє розвитку креативності, художнього смаку й індивідуального стилю.

Таким чином, використання цифрових інструментів у освітньому процесі ЗВО варто розглядати не як альтернативу живому творчому процесу, а як його органічне доповнення. Вони допомагають візуалізувати ідеї, розширюють можливості експериментування з формою та кольором, а також забезпечують ефективну комунікацію між викладачем і студентами. Навчання декоративно-ужитковому мистецтву в умовах цифровізації має ґрунтуватися на гармонійному поєднанні традиційних ремесел і сучасних технологій. Такий підхід забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних цінувати культурну спадщину та водночас ефективно працювати з цифровими ресурсами, креативно мислити та упроваджувати інновації у власну професійну діяльність.

Література

1. Храмова-Баранова, О. Л., Галенко, А. В. (2017). Розвиток цифрових комп'ютерних технологій, їх вплив на мистецтво і дизайн України. *Гуманітарний вісник ЧДТУ. Історичні науки*, 27 (11), 82–87. <https://surl.li/bhcfdd>
2. Ясенев О. П. (2023). Вплив сучасних цифрових технологій на образотворче мистецтво. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 106–110. <https://surl.li/kmheccj>

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Становлення різноманітних видів освіти – формальної, неформальної, інформальної – та запровадження інноваційної освітньої діяльності в сучасній Україні свідчить, з одного боку, про розширення освітніх можливостей в українському соціумі, з іншого – про необхідність ґрунтовного аналізу вітчизняних, європейських і світових практик освітньої діяльності різних типів, видів і рівнів, причому включно з історичним контекстом.

В умовах реформування системи освіти (введення нових стандартів, появи нових професій, зміни вимог до особистості фахівця, складності щодо швидкого реагування на ці зміни з боку формальної освіти у ЗВО в аспекті підготовки конкурентоспроможних фахівців) і у зв'язку з актуалізацією концепції Life-long learning виникає необхідність пошуку нових підходів, технологій, методів і форм організації підвищення кваліфікації фахівців. Однією з таких форм нині є неформальна освіта.

Проблема розвитку різноманітних видів неформальної освіти в Україні та за кордоном стала нині об'єктом вивчення численних українських та зарубіжних науковців: В. Александрова (неформальна освіта в контексті неперервної), Н. Василенко, Н. Ничкало (основи неформального професійного навчання), А. Гончарук (освіта дорослих та її неформальні форми в зарубіжжі), Л. Лук'янової (розвиток неформальної освіти як складника освіти впродовж життя), Н. Павлик, Н. Терьохіної, Т. Ткач (аналіз кращих практик неформальної освіти в сучасній Україні), Х. Кулі, П. Ходкінса, Дж. Малкома (співвідношення інформальної та неформальної форм освіти), П. Федеріджі (неформальна освіта та супутні поняття в системі освіти) та ін.

Зазначимо також значущість досліджень з проблеми впровадження неформальної освіти, що проводяться в рамках міжнародних організацій ЮНЕСКО і Європейської комісії. Однак питання щодо використання можливостей неформальної освіти в підготовці майбутніх фахівців у закладі вищої освіти залишаються недостатньо дослідженими.

Поняття неформальної освіти є інноваційним для української наукової думки. Його почали вживати в англomовній літературі з огляду на поширення, апробацію та підтвердження ефективності досвіду неформального навчання як для соціально-економічного розвитку держави, так і для соціально-психологічного благополуччя окремих категорій населення.

У сучасній науковій літературі побутують різні підходи до визначення неформальної освіти як педагогічного терміна. Зокрема, її розглядають як форму освіти дорослих (А. Гончарук, Н. Горук, С. Зінченко, Н. Мартинова, Н. Сулаєва, Л. Тимчук); як умову реалізації концепції неперервного навчання (Н. Верхоглядова, В. Давидова, Ю. Деркач, М. Лещенко); як синонім позашкільної або позааудиторної навчально-виховної діяльності (Т. Кристопчук, В. Стрижалковська, І. Яковлева); як почасти неструктурований, безсистемний та нецілеспрямований процес пізнання нового або об'єднання за інтересами (С. Закревська, Г. Нестеренко, О. Тишкова). На нашу думку, така ситуація зумовлена інноваційністю власне терміна «неформальна освіта»; великою кількістю досліджень з порівняльної педагогіки, в яких по-різному перекладено близькі за значенням терміни; випереджувальним характером розвитку педагогічних концепцій та послуговуванням наявним термінологічним апаратом.

У тексті Меморандуму неперервної освіти ЄС формальна (офіційна) освіта визначається як освітній процес, що завершується виданням диплома або атестата державного зразка, реалізованого через традиційну систему державних і недержавних освітніх установ (ЗЗСО, коледжі, технікуми, ЗВО), де успішне завершення освітнього процесу підтверджується виданням документа відповідно до державних стандартів (атестат, свідоцтво, диплом, посвідчення). Вона ієрархічно структурована, охоплює всі рівні: від середньої до післядипломної освіти [4].

У Меморандумі згадано й неформальну освіту, яка є особливою формою освітньої діяльності суб'єктів і зазвичай не супроводжується виданням документа. Вона здійснюється в освітніх установах або громадських організаціях, клубах і гуртках, під час індивідуальних занять із репетитором або тренером, а також самостійно онлайн [4]. Основна ознака неформальної освіти – відсутність єдиних стандартизованих вимог до результатів навчальної діяльності. Ця сфера освітньої практики зазвичай орієнтована на самоосвіту, прагнення розширити культурний кругозір і здобути необхідні в професійній діяльності чи сфері міжособистісного спілкування знання та вміння для компетентної участі людини в різних видах соціально значущої діяльності.

У сучасній державній політиці неформальну освіту розглядають у контексті інноваційного розвитку української освіти як таку, що підвищить якість професійної освіти. Вона сприяє підвищенню її ефективності шляхом забезпечення високого ступеня мотивації студентів до здобуття знань у вибраній

галузі, цілеспрямованості навчальної діяльності, заснованій переважно на самостійному навчанні й необхідній для задоволення різноманітних індивідуальних потреб, свободи відносин, комфортної освітньої атмосфери, зв'язку з практикою тощо [3].

«В Україні в процесі формування політики в галузі освіти довгий час ураховувалася лише формальна освіта, а іншим категоріям не приділялося практично жодної уваги. Такі категорії, як навчання протягом усього життя (lifelong learning), неформальна освіта (nonformal education) та інформальна освіта (informal education), стали важливими складовими сучасного освітнього простору» [2, с. 34].

«Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [1]. У межах повсякденного життя неформальна освіта активно поширюється та чинить вагомий вплив як на соціальні, так і на професійні групи [5].

Отже, неформальна освіта як додаткова форма освітніх послуг дозволяє розширити межі засвоєння професійного досвіду залежно від інтересів студентської молоді та створити психологічно сприятливу атмосферу як основу самоідентифікації й самоактуалізації молоді. У зв'язку із цим реформи вищої освіти створюють соціальний інститут, що сприяє вихованню й розвитку індивідуальностей, що володіють затребуваними якостями, а також компетентностями, які допомагають вирішувати проблеми в ситуації невизначеності й багатоваріантності. Переваги системи неформальної освіти полягають в її мобільності, гнучкості в той час, коли відбуваються глобальні зміни в освіті. Тому неформальна освіта є значущою складовою функціонування студентської спільноти, допомагає її учасникам освоювати нові соціальні ролі, сприяє їх розвитку в рамках вибраних напрямів підготовки.

Перспективами подальших розвідок убачаємо у характеристиці сутності провідних методів неформальної освіти для майбутніх фахівців.

Література:

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. ст. 380. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.06.2025).
2. Ковальчук С. В., Мартинова Л. Б., Танасійчук А. М. Технології неформальної освіти: європейський та вітчизняний досвід. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 1. С. 33–38.
3. Лук'янова Л. Б. Неформальна освіта дорослих: проблеми і перспективи. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Нічкало. Ченстохова; Київ, 2011. Вип. 13. С. 327–333.
4. Меморандум Європейської комісії 2000. Рекомендація 1437 «Про неформальну освіту». 2000. URL: [http://www.coe.kiev.ua/docs/pase/rec1437\(2000\).htm](http://www.coe.kiev.ua/docs/pase/rec1437(2000).htm) (дата звернення: 01.06.2025).
5. Москаленко Л. М. Неформальна освіта в Україні: вимір можливостей (за результатами соціологічного дослідження). *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2018. Вип. 12. С. 180–187.

ЧІЧЕРОВ ОЛЕКСІЙ

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

БЕЗПЕЧНИЙ КОНТЕНТ У ЦИФРОВОМУ СВІТІ: КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА ЕФЕКТИВНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ОСВІТИ

У цифрову епоху освітній простір стикається з новими викликами, пов'язаними з безпекою контенту. Навчальні заклади мають не лише навчати, а й захищати – від дезінформації, кібербулінгу, порушення приватності та шкідливого впливу цифрового середовища. У сучасному цифровому середовищі освіта дедалі більше інтегрується з онлайн-ресурсами, платформами та інструментами. Це відкриває безліч можливостей для вчителів та студентів, проте одночасно ставить нові виклики щодо забезпечення безпеки контенту, з яким взаємодіє освітня спільнота.

Питання цифрової безпеки вже давно вийшло за межі технічної сфери і стало етичною та педагогічною проблемою. Стрімкий розвиток цифрових технологій трансформував освітній процес, зробивши доступ до знань практично необмеженим. Інтернет став потужним інструментом для навчання, наукової роботи та комунікації. Проте, ця «цифрова революція» має зворотний бік: зростання кількості небезпечного, недостовірного та психологічно травмуючого контенту. Забезпечення безпечного контенту (Safe Content) та формування безпечного цифрового освітнього середовища (Safe Digital Educational Environment) є одним із найпріоритетніших завдань для національних освітніх систем в умовах глобальних інформаційних загроз.

Виклики цифрового світу – це поширення небезпечного контенту а саме:

– шкідливий контент: матеріали, що пропагують насильство, жорстокість, самогубство, анорексію, вживання наркотиків, містять порнографію або екстремістські заклики;

- дезінформація та фейки: неправдиві або маніпулятивні новини, що можуть впливати на світогляд, викликати паніку чи агресію. В умовах гібридної війни це є особливо гострим викликом;
- кібербулінг та мова ворожнечі: агресивні, образливі повідомлення, цькування, приниження честі та гідності в онлайн-просторі, що можуть призвести до серйозних психологічних травм.

Загроза приватним даним:

- неконтрольоване розповсюдження дітьми особистої інформації (адреса, школа, фото, контакти батьків) у соціальних мережах та на сумнівних ресурсах;
- ризик фішингу та шахрайства, коли зловмисники намагаються отримати паролі та конфіденційні дані.

Психологічні аспекти:

- формування залежності від гаджетів та інтернету;
- пасивне споживання контенту без критичного осмислення та рефлексії;
- негативний вплив «токсичного» контенту на емоційний стан та самооцінку дитини.

Для протидії цим викликам необхідна комплексна стратегія, що охоплює педагогічні, технічні та психологічні аспекти.

1. *Формування цифрової грамотності та медіаосвіти.* Ключовим рішенням є навчання дітей та студентів, а також педагогів і батьків, правилам безпечної та відповідальної поведінки в мережі:

- навчальні програми: впровадження в освітній процес уроків та позакласних заходів, присвячених цифровій етиці, медіаграмотності та інформаційній гігієні;
- критичне мислення: навчання методик розпізнавання фейків, маніпуляцій і дезінформації, формування навичок перевірки джерел інформації;
- конфіденційність: пояснення важливості захисту персональних даних, створення надійних паролів та усвідомленого поширення інформації.

2. *Технічні інструменти та контроль.* Сучасні технології пропонують засоби для створення більш безпечного освітнього простору:

- безпечні освітні платформи: використання рішень, спеціально призначених для освіти, наприклад, Google Workspace for Education або ресурси Microsoft, які дбають про конфіденційність і не збирають дані з рекламною метою;
- батьківський контроль та фільтри: встановлення на пристроях програм, що обмежують доступ до контенту для дорослих, а також налаштування фільтрів для пошукових систем та додатків;
- контроль часу: домовленість про часовий баланс між онлайн-розвагами та фізичними активностями, обмеження часу використання гаджетів.

3. *Психологічна підтримка та співпраця.* Важливу роль у формуванні безпечного середовища відіграє довіра та співпраця між навчальним закладом, батьками та дитиною:

- відкрите спілкування: побудова довірливих стосунків з дитиною, регулярні розмови про її діяльність в Інтернеті та готовність дорослого допомогти у разі неприємної ситуації;
- профілактика кібербулінгу: розробка чітких правил поведінки в мережі та механізмів реагування на випадки цькування, включаючи співпрацю з психологічними службами;
- психологічна допомога: надання контактів гарячих ліній та онлайн-консультацій (наприклад, Національна гаряча лінія з питань протидії насильству), куди дитина може звернутися по допомогу;
- спільна відповідальність: співпраця навчальних закладів з батьками щодо формування безпечного інформаційного середовища, проведення спільних вебінарів та батьківських зборів на тему онлайн-безпеки.

Безпечний цифровий контент є однією з ключових умов якісної освіти XXI століття. Розвиток критичного мислення, цифрової грамотності та культури спілкування в інтернеті має стати системним компонентом навчання. Безпечний контент – це не лише технічне питання, а й етичне, педагогічне та соціальне. Освіта має відігравати ключову роль у формуванні відповідального цифрового громадянина. Тільки через комплексний підхід – навчання, технології, підтримку та співпрацю – ми зможемо створити безпечне цифрове середовище для майбутніх поколінь.

Література

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2032 року. (2021). Київ: МОН України.
2. Биков В. Ю. & Литвинова С. Г. (2020). Цифрова безпека в освітньому середовищі: ризики та шляхи їх подолання. Київ: ІТЗН НАПН України.
3. Кільченко А. О. (2021). Медіаграмотність як складова цифрової компетентності педагога. *Інформаційні технології і засоби навчання*, № 5 (85), 45–56.
4. Папуча Н. В. (2022). Психологічні аспекти впливу цифрового середовища на дітей. *Психологія і суспільство*, № 4, 118–126.

ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРИЙОМИ КОНТУРНОГО РІЗЬБЛЕННЯ: ДЕТАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Контурне різьблення з'явилося ще у глибоку давнину. Люди, які вміли обробляти дерево, почали прикрашати свої побутові речі простими лініями, колами, хрестами чи зигзагами. Такі візерунки мали не лише естетичне, а й символічне значення – вони вважалися оберегами, що захищають дім і господаря від злих сил. На українських землях контурне різьблення особливо розвинулося у добу Київської Русі. Наші предки прикрашали дерев'яні скрині, колиски, меблі, хати та навіть знаряддя праці. Візерунки відображали світогляд і духовність народу – у них перепліталися мотиви природи, сонця, води, життя. Кожен регіон мав свої особливості: гуцульські майстри вирізали дрібні геометричні форми, поліські – плавні лінії й рослинні орнаменти. З часом контурне різьблення стало частиною національної художньої традиції, яку передавали з покоління в покоління [1].

Початковим етапом роботи в контурному різьбленні є вибір деревини. З листяних порід для різьблення найчастіше використовують деревину липи. Деревина липи легко і чисто ріжеться, майже не піддається розтріскуванню і жолобленню. Також чудовим матеріалом для контурного різьблення – деревина берези. Вона твердіша за липову і вільхову, важче ріжеться, але якість різьблення краща – рельєф виходить чіткішим і чистішим [2]. Ми розглянемо інструменти та прийоми контурного різьблення по липовій деревині.

Основними інструментами для контурного різьблення є ножі-косяки, стамески та штихелі. Кожен із них має своє призначення і використовується для певних етапів роботи [3].

Найчастіше майстри застосовують ніж-косяк – ніж із скошеним лезом. Завдяки скошеному краю майстер може контролювати глибину та напрям різь, створюючи акуратні борозенки, які утворюють основу візерунку.

Інший важливий інструмент – стамеска. Вона має вигнуте або пряме лезо й використовується для розширення та заглиблення ліній. Прямі стамески дають змогу створювати чіткі, рівні вирізи, тоді як напівкруглі допомагають формувати м'які, округлі переходи.

Особливе місце займає штихель – В-подібний різець, який вважають одним із найточніших і найвиразніших інструментів для роботи по дереву. Штихель має лезо у формі літери «V», яке складається з двох скошених граней, що сходяться під певним кутом (зазвичай 60-90°). Завдяки цій формі інструмент створює на поверхні дерева гостру, глибоку борозенку з чіткими краями. Такий різ дозволяє не просто вирізати контур, а буквально «намалювати» лінію в деревині. Саме тому штихель часто називають «олівцем різьбляра» [4].

Різниця між інструментами полягає не лише у формі леза, а й у характері різь, який вони залишають. Ніж-косяк створює тонку, глибоку лінію; стамеска – ширшу, виразну борозенку; штихель – для тонкої, філігранної роботи, що надають малюнку завершеності. Такі інструменти допомагають досягти делікатності та точності у композиції.

Головна особливість контурного різьблення полягає в тому, що візерунок створюється не за рахунок глибоких вирізів чи об'ємних форм, а за допомогою чітких ліній, борозенок і контурів, які утворюють малюнок на поверхні дерева. Щоб досягти гармонії, чіткості й краси узору, майстер повинен володіти кількома основними прийомами різьблення.

Нарізання контуру. Перший і найважливіший прийом у контурному різьбленні. За допомогою ножа-косяка або штихеля майстер обережно прорізає намічені лінії малюнка на глибину 1-2 мм. Головне завдання – створити чисту, рівну борозенку, не пошкодивши країв різь. Цей прийом визначає «скелет» майбутнього зображення. Різ робиться плавно, з однаковим натиском, щоб лінії були однакової глибини й не рвали волокон деревини.

Вибирання або розширення борозенки. Після прорізання контурів їх часто розширюють стамескою або косяком, щоб зробити лінії виразнішими. Залежно від кута нахилу інструмента отримують різний ефект. Цей прийом дозволяє надати малюнку живості та декоративності.

Подвійний різ або «гравіювання». Цей прийом полягає в тому, що поруч робляться дві паралельні лінії, між якими залишається вузька смужка дерева. Такий метод застосовується для підкреслення основних елементів орнаменту або створення тіньового ефекту.

Комбінування напрямів різь. Досвідчений майстер уміло поєднує лінії, що йдуть уздовж волокон, впоперек і під кутом. Це дозволяє уникнути сколів і водночас підкреслити природну фактуру дерева. Змінюючи напрям різь, можна досягти різної гри світла, завдяки чому малюнок виглядає об'ємним, хоча залишається плоским.

Затіннення та фактурування. Щоб підкреслити окремі частини візерунку, майстри іноді застосовують додаткові дрібні насічки або штрихування штихелем. Так створюється ефект тіні, глибини, контрасту.

Оздоблення поверхні. Після завершення різьблення поверхню дерева зачищають дрібним наждаковим папером, іноді легенько восковують або покривають лаком. Це не лише захищає виріб, а й робить різні контрастнішими: борозенки темніють, а площини блищать. У результаті малюнок виглядає особливо виразно та глибоко.

Сьогодні контурне різьблення залишається важливою частиною української народної культури. Воно передається з покоління в покоління, зберігаючи неповторний стиль, національний дух і любов до дерева. Це мистецтво вчить терпінню, уважності й відчуттю краси у простому. У ньому поєднано ремесло й творчість, традицію й сучасність – і саме тому контурне різьблення продовжує жити, розвиватися та надихати нових майстрів.

Література

1. Різьба по дереву – історія народних промислів. URL: <https://surl.lu/nkhsqy>
2. Посібник з геометричної різьби. URL: <https://surl.li/iqicai>
3. Конспект уроку «Оздоблення виробів різьбленням». URL: <https://surl.li/pgysui>
4. Exploring advanced V-parting tool techniques for wood sculptures. URL: <https://surl.li/lxcuty>

ЯКИМЕНКО ДМИТРИЙ, ГЕРНІЧЕНКО ІВАН

Хмельницький національний університет (м. Хмельницький)

STEAM-НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти України перебуває у стані активної трансформації, що зумовлена потребами цифрової економіки, динамікою ринку праці та глобальними освітніми тенденціями. Освітній процес у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) орієнтується не лише на засвоєння професійних знань і вмінь, а насамперед – на формування комплексу ключових компетентностей, які забезпечують конкурентоспроможність, адаптивність та здатність до саморозвитку майбутніх фахівців.

Одним із провідних засобів реалізації компетентнісного підходу виступає STEAM-навчання – інноваційна педагогічна технологія, що поєднує науку (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering), мистецтво (Arts) та математику (Mathematics) у цілісну міждисциплінарну систему. Такий підхід орієнтований на інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності, стимулює розвиток критичного мислення, креативності, умінь співпрацювати, застосовувати цифрові технології у вирішенні реальних завдань. Усе це безпосередньо корелює з вимогами сучасної професійної освіти [5].

Формування ключових компетентностей у системі професійної (професійно-технічної) освіти ґрунтується на положеннях низки нормативно-правових документів, що визначають зміст і структуру сучасної освітньої підготовки. Базовим є Закон України «Про освіту» (2017 р.), у якому окреслено десять ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві знань [1]. Їх конкретизацію та рівневу диференціацію подано у Національній рамці кваліфікацій України (2022 р.), де компетентності розглядаються як очікувані результати навчання, що забезпечують мобільність і конкурентоспроможність фахівця [2]. Реалізацію компетентнісних принципів у закладах професійної освіти забезпечують Державні стандарти професійної (професійно-технічної) освіти, розроблені відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 419 від 15.05.2019 р. [3]. Крім того, українська система професійної освіти орієнтується на Рекомендації Європейського парламенту та Ради ЄС «Про ключові компетентності для навчання впродовж життя» (2018 р.), які визначають загальноєвропейські підходи до розвитку цифрової, підприємницької та соціальної компетентностей [4]. Ключові компетентності формують основу для реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти та його здатності до навчання протягом життя. У системі ЗП(ПТ)О до пріоритетних належать інформаційно-комунікаційна, математична, технологічна та інженерна, соціальна і громадянська, підприємницька, екологічна компетентності.

Теоретики освіти (Є. Полат, І. Єрмаков, Н. Бібік, О. Савченко) підкреслюють, що формування компетентностей є результатом активної, дослідницької, контекстної діяльності учнів, у якій вони застосовують знання у практичних ситуаціях. Саме це забезпечує STEAM-підхід, адже він інтегрує пізнання, експериментування, творчість та практичну реалізацію задуму в єдиний навчальний цикл [5].

STEAM-освіта базується на ідеї цілісного світосприйняття, де технічне і художнє поєднуються у вирішенні практичних завдань [6]. У цьому полягає її інноваційність – у зміщенні акценту з передавання готових знань на створення умов для самостійного відкриття, конструювання, аналізу та творчої реалізації:

- інформаційно-комунікаційна компетентність формується під час роботи з цифровими платформами, створення візуалізацій, інтерактивних презентацій, відео та використання хмарних сервісів;
- математична компетентність розвивається через розв'язання прикладних задач, математичне моделювання, роботу з алгоритмами, розрахунками у процесі створення проєктів;

- технологічна та інженерна компетентності реалізуються у процесі розроблення прототипів, макетів, технічних пристроїв із використанням сучасних цифрових інструментів;
- мистецький компонент сприяє розвитку естетичного мислення, креативності, візуального дизайну, здатності презентувати власні ідеї;
- соціальна та громадянська компетентності формуються під час роботи в команді, колективного прийняття рішень, публічного представлення результатів, участі у конкурсах та майстер-класах;
- підприємницька компетентність зміцнюється через орієнтацію STEAM-проектів на створення реального або симульованого продукту, планування витрат, оцінку ефективності.

В освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти STEAM-підхід виступає ефективним засобом інтеграції природничих, технічних і цифрових знань, що забезпечує формування в здобувачів освіти цілісного бачення технічних процесів і розвиток інженерного мислення. Завдяки між-дисциплінарності STEAM-навчання сприяє поєднанню теоретичних знань із практичними вміннями, розвиває здатність до аналізу, прогнозування й творчого розв'язання виробничих завдань [7].

По-перше, у процесі підготовки майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів STEAM-підхід реалізується через проектну діяльність, спрямовану на практичне застосування знань з технічних дисциплін. Наприклад, здобувачі освіти можуть створювати електронний таймер для керування освітленням або вентиляцією в майстерні, використовуючи мікроконтролер Arduino та онлайн-симулятор Tinkercad. Виконання такого завдання передбачає інтеграцію знань з електротехніки, основ програмування, цифрової логіки та безпеки праці, що сприяє формуванню технологічної, математичної та інформаційно-комунікаційної компетентностей.

По-друге, важливим напрямом є створення відеопрезентацій з демонстрацією технологічних процесів, зокрема, процесу заміни гальмівних колодок. Учні покроково фіксують етапи діагностики, демонстрації та встановлення деталей, здійснюють відеомонтаж, додають пояснення та озвучення. Така діяльність формує інформаційно-комунікаційну, соціальну та комунікативну компетентності, а також сприяє розвитку навичок самоаналізу та презентації власних результатів.

По-третє, ефективним прикладом інтеграції математики й економічного мислення є створення калькулятора витрат на ремонт транспортного засобу у середовищі Excel або Google-таблиць. Учні здійснюють розрахунки собівартості робіт, порівнюють ціни на запасні частини та матеріали, формують звіти й графічні таблиці, що розвиває математичну, цифрову та підприємницьку компетентності.

Нарешті, у межах вивчення будови автомобіля здобувачі освіти виконують завдання зі створення інтерактивних схем вузлів і систем транспортного засобу, використовуючи сучасні графічні та візуалізаційні інструменти. Це сприяє розвитку інженерного мислення, просторової уяви, технологічної та проектувальної компетентностей, формує здатність до самостійного моделювання й оптимізації технічних процесів.

Таким чином, впровадження STEAM-підходу в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти створює умови для формування в майбутніх слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів комплексу ключових компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах сучасного виробництва. Така інтегрована модель навчання сприяє поєднанню технічних, математичних, інформаційно-комунікаційних, підприємницьких і соціальних умінь, розвиває здатність до інженерного мислення, творчого вирішення практичних завдань, самостійності й командної взаємодії. STEAM-орієнтоване навчання забезпечує не лише підвищення якості підготовки здобувачів освіти, а й формує їхню готовність до постійного професійного розвитку та адаптації до технологічних інновацій, що є визначальним чинником конкурентоспроможності сучасного фахівця.

Література

1. Верховна Рада України. (2017). Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. <https://surl.li/xeqmxp>
2. Міністерство освіти і науки України. (2022). Національна рамка кваліфікацій України. <https://surl.li/nhuozo>
3. Кабінет Міністрів України. (2019). Постанова № 419 від 15.05.2019 р. «Про затвердження Порядку розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти». <https://surl.li/caifnu>
4. European Parliament & Council of the European Union. (2018). Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01). Official Journal of the European Union. <https://surl.li/ixxxph>
5. Український інститут розвитку освіти. (2021). Методичні рекомендації щодо розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників. <https://surl.li/duffzr>
6. Поліхун Н. І., Постова К. Г., Онопченко Г. В. та ін. (2023). STEAM-освіта: від теорії до практики: методичний посібник. Інститут обдарованої дитини НАПН України. <https://surl.li/zrmisf>
7. Боско О. (2022). Упровадження STEM-проектів в освітній процес закладів професійної освіти. <https://surl.li/gzfsun>

Наукове видання

**ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

**PROFESIONAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY:
PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

Матеріали доповідей
XIII міжнародної науково-практичної конференції,
06–07 листопада 2025 р., м. Хмельницький
(в двох частинах)

Українською, англійською та польською мовами

Технічний редактор: *Яремчук В. С.*

Комп'ютерна верстка: *Герніченко І. І., Зварич Д. В.*

Художнє оформлення обкладинки: *Самборська О. В., Басалюк А. М., Басалюк Л. Р.*

Підп. до друку 04.11.2025
Ум. друк. арк.: ч. 1 – 37,33; ч. 2 – 24,73. Обл.-вид. арк.: ч. 1 – 36,28; ч. 2 – 23,73
Формат 60×90/16, папір офсетний. Друк різнографією
Наклад 50, зам. № 105/25

Віддруковано в редакційно-видавничому центрі ХНУ.
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр, серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.